నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

చరియాపిటక-అట్ఠకథా

గన్థారమ్భకథా

చరియా సబ్బలోకస్స, హితా యస్స మహేసినో;
అచిన్తేయ్యానుభావం తం, వన్దే **లోకగ్గనాయకం**.

విజ్జాచరణసమ్పన్నా, యేన నీయన్తి లోకతో;
వన్దే తముత్తమం **ధమ్మం,** సమ్మాసమ్బుద్ధపూజితం.

సీలాదిగుణసమ్పన్నో, ఠితో మగ్గఫలేసు యో;
వన్దే **అరియసఙ్ఘం** తం, పుఞ్ఞక్ఖేత్తం అనుత్తరం.

వన్దనాజనితం పుఞ్ఞం, ఇతి యం రతనత్తయే;
హతన్తరాయో సబ్బత్థ, హుత్వాహం తస్స తేజసా.

ఇమస్మిం భద్దకప్పస్మిం, సమ్భతా యా సుదుక్కరా;
ఉక్కంసపారమిప్పత్తా, దానపారమితాదయో.

తాసం సమ్బోధిచరియానం, అనుభావవిభావనం;
సక్కేసు నిగ్రోధారామే, వసన్తేన మహేసినా.

యం ధమ్మసేనాపతినో, సబ్బసావకకేతునో;
లోకనాథేన **చరియా-పిటకం** నామ దేసితం.

యం ఖుద్దకనికాయస్మిం, సఙ్గాయింసు మహేసయో;
ధమ్మసఙ్గాహకా సత్థు, హేతుసమ్పత్తిదీపనం.

తస్స సమ్బోధిసమ్భార-విభాగనయయోగతో;
కిఞ్చాపి దుక్కరా కాతుం, **అత్థసంవణ్ణనా** మయా.

సహ సంవణ్ణనం యస్మా, ధరతే సత్థు సాసనం;

పుబ్బాచరియసీహానం, తిట్ఠతేవ వినిచ్ఛయో.

తస్మా తం అవలమ్బిత్వా, ఓగాహిత్వా చ సబ్బసో;
జాతకానుపనిస్సాయ, పోరాణట్ఠకథానయం.

నిస్సితం వాచనామగ్గం, సువిసుద్ధమనాకులం;
మహావిహారవాసీనం, నిపుణత్థవినిచ్ఛయం.

నీతనేయ్యత్థభేదా చ, పారమీ పరిదీపయం;
కరిస్సామి తం **చరియా-పిటకస్సత్థవణ్ణనం**.

ఇతి ఆకఙ్ఖమానస్స, సద్ధమ్మస్స చిరట్ఠితిం;
విభజన్తస్స తస్సత్థం, నిసామయథ సాధవోతి.

తత్థ **చరియాపిటక**న్తి కేనట్ఠేన చరియాపిటకం? అతీతాసు జాతీసు సత్థు చరియానుభావప్పకాసినీ పరియత్తీతి కత్వా, పరియత్తిఅత్థో హి అయం పిటకసద్దో, “మా పిటకసమ్పదానేనా”తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౩.౬౬) వియ. అథ వా యస్మా సా పరియత్తి తస్సేవ సత్థు పురిమజాతీసు చరియానం ఆనుభావప్పకాసనేన భాజనభూతా, తస్మాపి “చరియాపిటక”న్తి వుచ్చతి, భాజనత్థోపి హి పిటకసద్దో నిద్దిట్ఠో “అథ పురిసో ఆగచ్ఛేయ్య, కుదాలపిటకం ఆదాయా”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౨౮; అ॰ ని॰ ౩.౭౦) వియ. తం పనేతం **చరియాపిటకం** వినయపిటకం, సుత్తన్తపిటకం, అభిధమ్మపిటకన్తి తీసు పిటకేసు **సుత్తన్తపిటక**పరియాపన్నం. దీఘనికాయో, మజ్ఝిమనికాయో, సంయుత్తనికాయో, అఙ్గుత్తరనికాయో, ఖుద్దకనికాయోతి పఞ్చసు నికాయేసు **ఖుద్దకనికాయ**పరియాపన్నం. సుత్తం, గేయ్యం, వేయ్యాకరణం, గాథా, ఉదానం, ఇతివుత్తకం, జాతకం, అబ్భుతధమ్మం, వేదల్లన్తి నవసు సాసనఙ్గేసు **గాథా**సఙ్గహం.

“ద్వాసీతి బుద్ధతో గణ్హిం, ద్వేసహస్సాని భిక్ఖుతో;
చతురాసీతి సహస్సాని, యే మే ధమ్మా పవత్తినో”తి. (థేరగా॰ ౧౦౨౭) –

ఏవం ధమ్మభణ్డాగారికేన పటిఞ్ఞాతేసు చతురాసీతియా ధమ్మక్ఖన్ధసహస్సేసు కతిపయధమ్మక్ఖన్ధసఙ్గహం. వగ్గతో అకిత్తివగ్గో, హత్థినాగవగ్గో, యుధఞ్జయవగ్గోతి వగ్గత్తయసఙ్గహం. చరియతో అకిత్తివగ్గే దస, హత్థినాగవగ్గే దస, యుధఞ్జయవగ్గే పఞ్చదసాతి పఞ్చతింసచరియాసఙ్గహం. తీసు వగ్గేసు **అకిత్తివగ్గో** ఆది, చరియాసు **అకిత్తిచరియా**. తస్సాపి –

“కప్పే చ సతసహస్సే, చతురో చ అసఙ్ఖియే;
ఏత్థన్తరే యం చరితం, సబ్బం తం బోధిపాచన”న్తి. –

అయం గాథా ఆది. తస్స ఇతో పభుతి అనుక్కమేన అత్థసంవణ్ణనా హోతి.

గన్థారమ్భకథా నిట్ఠితా.

నిదానకథా

సా పనాయం అట్ఠసంవణ్ణనా యస్మా దూరేనిదానం, అవిదూరేనిదానం, సన్తికేనిదానన్తి ఇమాని తీణి నిదానాని దస్సేత్వా వుచ్చమానా సుణన్తేహి సముదాగమతో పట్ఠాయ సుట్ఠు విఞ్ఞాతా నామ హోతి. తస్మా తేసం నిదానానం అయం విభాగో వేదితబ్బో.

దీపఙ్కరదసబలస్స పాదమూలస్మిఞ్హి కతాభినీహారస్స మహాబోధిసత్తస్స యావ తుసితభవనే నిబ్బత్తి, తావ పవత్తో కథామగ్గో **దూరేనిదానం** నామ. తుసితభవనతో పట్ఠాయ యావ బోధిమణ్డే సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణప్పత్తి, తావ పవత్తో కథామగ్గో **అవిదూరేనిదానం** నామ. మహాబోధిమణ్డతో పన పట్ఠాయ యావ పచ్చుప్పన్నవత్థు, తావ పవత్తో కథామగ్గో **సన్తికేనిదానం** నామ. ఇమేసు తీసు నిదానేసు యస్మా దూరేనిదానఅవిదూరేనిదానాని సబ్బసాధారణాని, తస్మా తాని **జాతకట్ఠకథాయం** (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా) విత్థారితనయేనేవ విత్థారతో వేదితబ్బాని. సన్తికేనిదానే పన అత్థి విసేసోతి తిణ్ణమ్పి నిదానానం అయమాదితో పట్ఠాయ సఙ్ఖేపకథా.

దీపఙ్కరస్స భగవతో పాదమూలే కతాభినీహారో బోధిసత్తభూతో లోకనాథో అత్తనో అభినీహారానురూపం సమత్తింసపారమియో పూరేత్వా, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణసమ్భారం మత్థకం పాపేత్వా, తుసితభవనే నిబ్బత్తో బుద్ధభావాయ ఉప్పత్తికాలం ఆగమయమానో, తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా తతో చుతో సక్యరాజకులే పటిసన్ధిం గహేత్వా అనన్తేన పరిహారేన మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన వడ్ఢమానో అనుక్కమేన యోబ్బనం పత్వా ఏకూనతింసే వయస్మిం కతమహాభినిక్ఖమనో, ఛబ్బస్సాని మహాపధానం పదహిత్వా, వేసాఖపుణ్ణమాయం బోధిరుక్ఖమూలే నిసిన్నో సూరియే అనత్థఙ్గమితేయేవ మారబలం విధమిత్వా పురిమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరిత్వా, మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేత్వా, పచ్ఛిమయామే దియడ్ఢకిలేససహస్సం ఖేపేత్వా, అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిమభిసమ్బుజ్ఝి.

తతో తత్థేవ సత్తసత్తాహం వీతినామేత్వా, ఆసాళ్హిపుణ్ణమాయం బారాణసిం గన్త్వా ఇసిపతనే మిగదాయే **అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞ**ప్పముఖా అట్ఠారస బ్రహ్మకోటియో ధమ్మామతం పాయేన్తో, ధమ్మచక్కం (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౮౧; మహావ॰ ౧౩ ఆదయో; పటి॰ మ॰ ౨.౩౦) పవత్తేత్వా, **యసా**దికే వేనేయ్యే అరహత్తే పతిట్ఠాపేత్వా, తే సబ్బేవ సట్ఠి అరహన్తే లోకానుగ్గహాయ విస్సజ్జేత్వా, ఉరువేలం గచ్ఛన్తో కప్పాసికవనసణ్డే తింస **భద్దవగ్గియే** సోతాపత్తిఫలాదీసు పతిట్ఠాపేత్వా, ఉరువేలం గన్త్వా అడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సాని దస్సేత్వా ఉరువేలకస్సపాదయో సహస్సజటిలపరివారే **తేభాతికజటిలే** వినేత్వా, తేహి పరివుతో రాజగహనగరూపచారే లట్ఠివనుయ్యానే నిసిన్నో **బిమ్బిసార**ప్పముఖే ద్వాదసనహుతే బ్రాహ్మణగహపతికే సాసనే ఓతారేత్వా, మగధరాజేన కారితే వేళువనవిహారే విహరతి.

అథేవం భగవతి వేళువనే విహరన్తే సారిపుత్తమోగ్గల్లానేసు అగ్గసావకట్ఠానే ఠపితేసు సావకసన్నిపాతే జాతే, సుద్ధోదనమహారాజా "పుత్తో కిర మే ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం చరిత్వా పరమాభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో రాజగహం నిస్సాయ వేళువనే విహరతీ"తి సుత్వా దసపురిససహస్సపరివారే, అనుక్కమేన దస అమచ్చే పేసేసి "పుత్తం మే ఇధానేత్వా దస్సేథా"తి. తేసు రాజగహం గన్త్వా సత్థు ధమ్మదేసనాయ అరహత్తే పతిట్ఠితేసు కాళుదాయిత్థేరేన రఞ్ఞో అధిప్పాయే ఆరోచితే భగవా వీసతిసహస్సఖీణాసవపరివుతో రాజగహతో నిక్ఖమిత్వా సట్ఠియోజనం కపిలవత్థుం ద్వీహి మాసేహి సమ్పాపుణి. సక్యరాజానో "అమ్హాకం ఞాతిసేట్ఠం పస్సిస్సామా"తి సన్నిపతిత్వా నిగ్రోధారామం భగవతో చ

భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ వసనయోగ్గం కారేత్వా, గన్ధపుప్ఫాదిహత్థా పచ్చుగ్గమనం కత్వా, సత్థారం నిగ్రోధారామం పవేసేసుం. తత్ర భగవా వీసతిసహస్సఖీణాసవపరివుతో పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీది. సాకియా మానత్థద్ధా సత్థు పణిపాతం నాకంసు. భగవా తేసం అజ్ఝాసయం ఓలోకేత్వా మానం భఞ్జిత్వా తే ధమ్మదేసనాయ భాజనే కాతుం అభిఞ్ఞాపాదకం చతుత్థజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ ఆకాసం అబ్భుగ్గన్త్వా తేసం సీసే పాదపంసుం ఓకిరమానో వియ, కణ్డమ్బరుక్ఖమూలే కతపాటిహారియసదిసం యమకపాటిహారియం అకాసి. రాజా తం అచ్ఛరియం దిస్వా "అయం లోకే అగ్గపుగ్గలో"తి వన్ది. రఞ్ఞా పన వన్దితే తే రాతుం నామ న సక్కోన్తి, సబ్బేపి సాకియా వన్దింసు.

తదా కిర భగవా యమకపాటిహారియం కరోన్తో లోకవివరణపాటిహారియమ్పి అకాసి – యస్మిం వత్తమానే మనుస్సా మనుస్సలోకే యథారితా యథానిసిన్నావ చాతుమహారాజికతో పట్ఠాయ యావ అకనిట్ఠభవనా సబ్బే దేవే తత్థ తత్థ అత్తనో భవనే కీళన్తే దిబ్బానుభావేన జోతన్తే మహతిం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవన్తే సన్తాని సమాపత్తిసుఖాని అనుభవన్తే అఞ్ఞమఞ్ఞం ధమ్మం సాకచ్ఛన్తే చ బుద్ధానుభావేన అత్తనో మంసచక్ఖునావ పస్సన్తి. తథా హేట్ఠాపథవియం అట్ఠసు మహానిరయేసు, సోళససు చ ఉస్సదనిరయేసు, లోకన్తరనిరయే చాతి తత్థ తత్థ మహాదుక్ఖం అనుభవమానే సత్తే పస్సన్తి. దససహస్సిలోకధాతుయం దేవా మహచ్చదేవానుభావేన తథాగతం ఉపసఙ్కమిత్వా అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతా పఞ్జలికా నమస్సమానా పయిరుపాసన్తి, బుద్ధగుణపటిసంయుత్తా గాథాయో ఉదాహరన్తా థోమేన్తి అప్ఫోటేన్తి హసన్తి పీతిసోమనస్సం పవేదేన్తి. యం సన్ధాయ వుత్తం –

"భుమ్మా మహారాజికా తావతింసా, యామా చ దేవా తుసితా చ నిమ్మితా;
పరనిమ్మితా యేపి చ బ్రహ్మకాయికా, ఆనన్దితా విపులమకంసు ఘోస"న్తి. (బు॰ వం॰ ౧.౬)

తదా హి దసబలో "అతులం అత్తనో బుద్ధబలం దస్సేస్సామీ"తి మహాకరుణాయ సముస్సాహితో ఆకాసే దససహస్సచక్కవాళసమాగమే చఙ్కమం మాపేత్వా, ద్వాదసయోజనవిత్థతే సబ్బరతనమయే చఙ్కమే ఠితో యథావుత్తం దేవమనుస్సనయనవిహఙ్గానం ఏకనిపాతభూతమచ్ఛరియం అనఞ్ఞసాధారణం బుద్ధానం సమాధిఞాణానుభావదీపనం పాటిహారియం దస్సేత్వా, పున తస్మిం చఙ్కమే చఙ్కమన్తో వేనేయ్యానం అజ్ఝాసయానురూపం అచిన్తేయ్యానుభావాయ అనోపమాయ బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేసి. తేన వుత్తం –

"న హేతే జానన్తి సదేవమానుసా, బుద్ధో అయం కీదిసకో నరుత్తమో;
ఇద్ధిబలం పఞ్ఞాబలఞ్చ కీదిసం, బుద్ధబలం లోకహితస్స కీదిసం.

"న హేతే జానన్తి సదేవమానుసా, బుద్ధో అయం ఏదిసకో నరుత్తమో;
ఇద్ధిబలం పఞ్ఞాబలఞ్చ ఏదిసం, బుద్ధబలం లోకహితస్స ఏదిసం.

"హన్దాహం దస్సయిస్సామి, బుద్ధబలమనుత్తరం;
చఙ్కమం మాపయిస్సామి, నభే రతనమణ్డిత"న్తి. (బు॰ వం॰ ౧.౩-౫);

ఏవం తథాగతే అత్తనో బుద్ధానుభావదీపనం పాటిహారియం దస్సేత్వా ధమ్మం దేసేన్తే ఆయస్మా ధమ్మసేనాపతి సారిపుత్తో రాజగహే గిజ్ఝకూటపబ్బతే ఠితో దిబ్బచక్ఖునా పస్సిత్వా, తేన బుద్ధానుభావసన్దస్సనేన అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతో

“హన్దాహం భియ్యోసోమత్తాయ బుద్ధానుభావం లోకస్స పాకటం కరిస్సామీ”తి సఞ్జాతపరివితక్కో అత్తనో పరివారభూతానం పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం తమత్థం ఆరోచేత్వా ఇద్ధియా ఆకాసేన తావదేవ ఆగన్త్వా సపరివారో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా దసనఖసమోధానసముజ్జలమఞ్జలిం సిరసి పగ్గయ్హ తథాగతస్స మహాభినీహారం పారమిపరిపూరణఞ్చ పుచ్ఛి. భగవా తం కాయసక్ఖిం కత్వా తత్థ సన్నిపతితమనుస్సానఞ్చేవ దససహస్సచక్కవాళదేవబ్రహ్మానఞ్చ అత్తనో బుద్ధానుభావం పరిదీపయన్తో **బుద్ధవంసం** దేసేసి. తేన వుత్తం –

“సారిపుత్తో మహాపఞ్ఞో, సమాధిజ్ఝానకోవిదో;
పఞ్ఞాయ పారమిప్పత్తో, పుచ్ఛతి లోకనాయకం.

“కీదిసో తే మహావీర, అభినీహారో నరుత్తమ;
కమ్హి కాలే తయా ధీర, పత్థితా బోధిముత్తమా.

“దానం సీలఞ్చ నేక్ఖమ్మం, పఞ్ఞా వీరియఞ్చ కీదిసం;
ఖన్తి సచ్చమధిట్ఠానం, మేత్తుపేక్ఖా చ కీదిసా.

“దస పారమీ తయా ధీర, కీదిసీ లోకనాయక;
కథం ఉపపారమీ పుణ్ణా, పరమత్థపారమీ కథం.

“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, కరవీకమధురగిరో;
నిబ్బాపయన్తో హదయం, హాసయన్తో సదేవక”న్తి. (బు॰ వం॰ ౧.౭౪-౭౮);

ఏవం భగవతా బుద్ధవంసే దేసితే ఆయస్మా ధమ్మసేనాపతి “అహో బుద్ధానం హేతుసమ్పదా, అహో సముదాగమసమ్పత్తి, అహో మహాభినీహారసమిజ్ఝనా, దుక్కరం వత భగవతా కతం ఏత్తకం కాలం ఏవం పారమియో పూరేన్తేన, ఏవంవిధస్స బోధిసమ్భారసమ్భరణస్స అనుచ్ఛవికమేవ చేతం ఫలం, యదిదం సబ్బఞ్ఞుతా బలేసు చ వసీభావో ఏవంమహిద్ధికతా ఏవంమహానుభావతా”తి బుద్ధగుణారమ్మణం ఞాణం పేసేసి. సో అనఞ్ఞసాధారణం భగవతో సీలం సమాధి పఞ్ఞా విముత్తి విముత్తిఞాణదస్సనం హిరిఓత్తప్పం సద్ధావీరియం సతిసమ్పజఞ్ఞం సీలవిసుద్ధి దిట్ఠివిసుద్ధి సమథవిపస్సనా తీణి కుసలమూలాని తీణి సుచరితాని తయో సమ్మావితక్కా తిస్సో అనవజ్జసఞ్ఞాయో తిస్సో ధాతుయో చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చత్తారో ఇద్ధిపాదా చత్తారో అరియమగ్గా చత్తారి అరియఫలాని చతస్సో పటిసమ్భిదా చతుయోనిపరిచ్ఛేదకఞాణాని చత్తారో అరియవంసా చత్తారి వేసారజ్జఞాణాని పఞ్చ పధానియఙ్గాని పఞ్చఙ్గికో సమ్మాసమాధి పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని పఞ్చ నిస్సరణియా ధాతుయో పఞ్చ విముత్తాయతనఞాణాని పఞ్చ విముత్తిపరిపాచనీయా ధమ్మా ఛ సారణీయా ధమ్మా ఛ అనుస్సతిట్ఠానాని ఛ గారవా ఛ నిస్సరణియా ధాతుయో ఛ సతతవిహారా ఛ అనుత్తరియాని ఛ నిబ్బేధభాగియా సఞ్ఞా ఛ అభిఞ్ఞా ఛ అసాధారణఞాణాని సత్త అపరిహానియా ధమ్మా సత్త అరియధనాని సత్త బోజ్ఝఙ్గా సత్త సప్పురిసధమ్మా సత్త నిద్దసవత్థూని సత్త సఞ్ఞా సత్త దక్ఖిణేయ్యపుగ్గలదేసనా సత్త ఖీణాసవబలదేసనా అట్ఠ పఞ్ఞాపటిలాభహేతుదేసనా అట్ఠ సమ్మత్తాని అట్ఠ లోకధమ్మాతిక్కమా అట్ఠ ఆరమ్భవత్థూని అట్ఠ అక్ఖణదేసనా అట్ఠ మహాపురిసవితక్కా అట్ఠ అభిభాయతనదేసనా అట్ఠ విమోక్ఖా నవ యోనిసోమనసికారమూలకా ధమ్మా

నవ పారిసుద్ధిపధానియఙ్గాని నవ సత్తావాసదేసనా నవ ఆఘాతప్పటివినయా నవ పఞ్ఞా నవ నానత్తదేసనా నవ అనుపుబ్బవిహారా దస నాథకరణా ధమ్మా దస కసిణాయతనాని దస కుసలకమ్మపథా దస సమ్మత్తాని దస అరియవాసా దస అసేక్ఖా ధమ్మా దస రతనాని దస తథాగతబలాని ఏకాదస మేత్తానిసంసా ద్వాదస ధమ్మచక్కాకారా తేరస ధుతఙ్గగుణా చుద్దస బుద్ధఞాణాని పఞ్చదస విముత్తిపరిపాచనీయా ధమ్మా సోళసవిధా ఆనాపానస్సతీ సోళస అపరమ్పరియా ధమ్మా అట్ఠారస బుద్ధధమ్మా ఏకూనవీసతి పచ్చవేక్ఖణఞాణాని చతుచత్తాలీస ఞాణవత్థూని పఞ్ఞాస ఉదయబ్బయఞాణాని పరోపణ్ణాస కుసలధమ్మా సత్తసత్తతి ఞాణవత్థూని చతువీసతికోటిసతసహస్ససమాపత్తిసఞ్చారితమహావజిరఞాణం అనన్తనయసమన్తపట్ఠానపవిచయపచ్చవేక్ఖణదేసనాఞాణాని తథా అనన్తాసు లోకధాతూసు అనన్తానం సత్తానం ఆసయాదివిభావనఞాణాని చాతి ఏవమాదికే అచిన్తేయ్యానుభావే బుద్ధగుణే ధమ్మన్వయతో అనుగచ్ఛన్తో అనుస్సరన్తో నేవ అన్తం, న పమాణం పస్సి. థేరో హి అత్తనోపి నామ గుణానం అన్తం వా పమాణం వా ఆవజ్జేన్తో న పస్సతి, సో భగవతో గుణానం పమాణం కిం పస్సిస్సతి? యస్స యస్స హి పఞ్ఞా మహతీ ఞాణం విసదం, సో సో బుద్ధగుణే మహన్తతో సద్దహతి, ఇతి థేరో భగవతో గుణానం పమాణం వా పరిచ్ఛేదం వా అపస్సన్తో "మాదిసస్స నామ సావకపారమిఞాణే ఠితస్స బుద్ధగుణా ఞాణేన పరిచ్ఛిన్దితుం న సక్కా, పగేవ ఇతరేసం. అహో అచిన్తేయ్యా అపరిమేయ్యభేదా మహానుభావా సబ్బఞ్ఞుగుణా, కేవలం పనేతే ఏకస్స బుద్ధఞాణస్సేవ సబ్బసో గోచరా, నాఞ్ఞేసం. కథేతుం పన సమ్మాసమ్బుద్ధేహిపి విత్థారతో న సక్కాయేవా"తి నిట్ఠమగమాసి. వుత్తఞ్హేతం –

> "బుద్ధోపి బుద్ధస్స భణేయ్య వణ్ణం, కప్పమ్పి చే అఞ్ఞమభాసమానో;
>
> ఖీయేథ కప్పో చిరదీఘమన్తరే, వణ్ణో న ఖీయేథ తథాగతస్సా"తి. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౦౪; ౩.౧౪౧; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౫౩);

ఏవం బుద్ధానం గుణమహన్తతం నిస్సాయ ఉప్పన్నబలవపీతిసోమనస్సో పున చిన్తేసి – "ఏవరూపానం నామ బుద్ధగుణానం హేతుభూతా బుద్ధకారకా ధమ్మా పారమియో అహో మహానుభావా. కతమాసు ను ఖో జాతీసు పారమితా పరిపాచితా, కథం వా పరిపాకం గతా, హన్దాహం ఇమమత్థం పుచ్ఛన్తో ఏవమ్పి సముదాగమతో పట్ఠాయ బుద్ధానుభావం ఇమస్స సదేవకస్స లోకస్స పాకటతరం కరిస్సామీ"తి. సో ఏవం చిన్తేత్వా భగవన్తం ఇమం పఞ్హం అపుచ్ఛి – "కతమాసు ను ఖో, భన్తే , జాతీసు ఇమే బుద్ధకారకా ధమ్మా పరిపాచితా, కథం వా పరిపాకం గతా"తి? అథస్స భగవా తస్మిం రతనచఙ్కమే తిసన్ధిపల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా యుగన్ధరపబ్బతే బాలసూరియో వియ విరోచమానో నిసిన్నో "సారిపుత్త, మయ్హం బుద్ధకారకా ధమ్మా సమాదానతో పట్ఠాయ నిరన్తరం సక్కచ్చకారితాయ వీరియూపత్థమ్భేన చ సబ్బేసు కప్పేసు భవతో భవం జాతితో జాతిం పరిపచ్చన్తాయేవ అహేసుం, ఇమస్మిం పన భద్దకప్పే ఇమాసు జాతీసు తే పరిపక్కా జాతా"తి దస్సేన్తో "కప్పే చ సతసహస్సే"తిఆదినా చరియాపిటకం బుద్ధాపదానియన్తి దుతియాభిధానం ధమ్మపరియాయం అభాసి. అపరే పన "రతనచఙ్కమే చఙ్కమన్తో దేవాతిదేవో దేవబ్రహ్మాదీహి పూజియమానో నిగ్రోధారామే ఓతరిత్వా వీసతిసహస్సఖీణాసవపరివుతో పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసిన్నో భగవా వుత్తనయేనేవ ఆయస్మతా సారిపుత్తేన పుచ్ఛితో చరియాపిటకం దేసేసీ"తి వదన్తి. ఏత్తావతా దూరేనిదానఅవిదూరేనిదానాని సఙ్ఖేపతో దస్సేత్వా చరియాపిటకస్స సన్తికేనిదానం విత్థారతో నిద్దిట్ఠన్తి వేదితబ్బం. దూరేనిదానం పన అసఙ్ఖ్యేయ్యవిభావనాయం ఆవి భవిస్సతీతి.

౧. ఇదాని ‘‘**కప్పే చ సతసహస్సే**’’తిఆదినయప్పవత్తాయ చరియాపిటకపాళియా అత్థసంవణ్ణనా హోతి. తత్రాయం **కప్ప**-సద్దో సఉపసగ్గో అనుపసగ్గో చ వితక్కవిధానపటిభాగపణ్ణత్తికాలపరమాయుసమణవోహారసమన్తభావాభిసద్దహనఛేదనవినియోగవినయకిరియాలేసన్తరకప్పతణ్హాదిట్ఠిఅసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పమహాకప్పాదీసు దిస్సతి. తథా హేస ‘‘నేక్ఖమ్మసఙ్కప్పో అబ్యాపాదసఙ్కప్పో’’తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౩.౧౩౭) వితక్కే ఆగతో. ‘‘చీవరే వికప్పం ఆపజ్జేయ్యా’’తిఆదీసు (పారా॰ ౬౪౨) విధానే, అధికవిధానం ఆపజ్జేయ్యాతి అత్థో. ‘‘సత్థుకప్పేన వత కిర, భో, సావకేన సద్ధిం మన్తయమానా న జానిమ్హా’’తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౬౦) పటిభాగే. సత్థుసదిసేనాతి అయఞ్హి తత్థ అత్థో. ‘‘ఇధాయస్మా, కప్పో’’తిఆదీసు (సు॰ ని॰ ౧౦౯౮) పణ్ణత్తియం. ‘‘యేన సుదం నిచ్చకప్పం విహరామీ’’తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౮౭) కాలే. ‘‘ఆకఙ్ఖమానో, ఆనన్ద, తథాగతో కప్పం వా తిట్ఠేయ్య కప్పావసేసం వా’’తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౧౭౮; ఉదా॰ ౫౧) పరమాయుమ్హి. ఆయుకప్పో హి ఇధ కప్పోతి అధిప్పేతో. ‘‘అనుజానామి, భిక్ఖవే, పఞ్చహి సమణకప్పేహి ఫలం పరిభుఞ్జితు’’న్తిఆదీసు (చూళవ॰ ౨౫౦) సమణవోహారే. ‘‘కేవలకప్పం జేతవనం ఓభాసేత్వా’’తిఆదీసు (ఖు॰ పా॰ ౫.౧; సు॰ ని॰ మఙ్గలసుత్త) సమన్తభావే. ‘‘సద్ధా సద్దహనా ఓకప్పనా అభిప్పసాదో’’తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧౨) అభిసద్దహనే, సద్ధాయన్తి అత్థో. ‘‘అలఙ్కతో కప్పితకేసమస్సూ’’తిఆదీసు (వి॰ వ॰ ౧౦౯౪; జా॰ ౨.౨౨.౧౩౬౮) ఛేదనే. ‘‘ఏవమేవ ఇతో దిన్నం, పేతానం ఉపకప్పతీ’’తిఆదీసు (ఖు॰ పా॰ ౭.౭; పే॰ వ॰ ౨౦) వినియోగే. ‘‘కప్పకతేన అకప్పకతం సంసిబ్బితం హోతీ’’తిఆదీసు (పాచి॰ ౩౭౧) వినయకిరియాయం. ‘‘అత్థి కప్పో నిపజ్జితుం, హన్దాహం నిపజ్జామీ’’తిఆదీసు లేసే. ‘‘ఆపాయికో నేరయికో కప్పట్ఠో సఙ్ఘభేదకో…పే॰… కప్పం నిరయమ్హి పచ్చతీ’’తి (ఇతివు॰ ౧౮; చూళవ॰ ౩౫౪; కథా॰ ౬౫౭, ౮౬౨) చ ఆదీసు అన్తరకప్పే.

> ‘‘న కప్పయన్తి న పురేక్ఖరోన్తి, ధమ్మాపి తేసం న పటిచ్ఛితాసే;
> న బ్రాహ్మణో సీలవతేన నేయ్యో, పారఙ్గతో న పచ్చేతి తాదీ’’తి. –

ఆదీసు (సు॰ ని॰ ౮౦౯) తణ్హాదిట్ఠీసు. తథా హి వుత్తం **నిద్దేసే** ‘‘కప్పాతి ఉద్దానతో ద్వే కప్పా తణ్హాకప్పో దిట్ఠికప్పో’’తి (మహాని॰ ౨౮). ‘‘అనేకేపి సంవట్టకప్పే అనేకేపి వివట్టకప్పే’’తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౨౪౪; మ॰ ని॰ ౧.౬౮) అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పే. ‘‘చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, కప్పస్స అసఙ్ఖ్యేయ్యానీ’’తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౧౫౬) మహాకప్పే. ఇధాపి మహాకప్పోయేవ దట్ఠబ్బో (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౯; ౩.౨౭౫; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౧; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩.౧౨౮; ఖు॰ పా॰ అట్ఠ॰ ౫.ఏవమిచ్చాదిపాఠవణ్ణనా).

తత్రాయం **పదసిద్ధి** – కప్పీయతీతి కప్పో, ఏత్తకాని వస్సానీతి వా ఏత్తకాని వస్ససతానీతి వా ఏత్తకాని వస్ససహస్సానీతి వా ఏత్తకాని వస్ససతసహస్సానీతి వా సంవచ్ఛరవసేన గణేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా కేవలం సాసపరాసిఉపమాదీహి కప్పేతబ్బో పరికప్పేతబ్బపరిమాణోతి అత్థో. వుత్తఞ్హేతం –

> ‘‘కీవ దీఘో ను ఖో, భన్తే, కప్పోతి? దీఘో ఖో, భిక్ఖు, కప్పో, సో న సుకరో సఙ్ఖాతుం ‘ఏత్తకాని వస్సానీ’తి వా ‘ఏత్తకాని వస్ససతానీ’తి వా ‘ఏత్తకాని వస్ససహస్సానీ’తి వా ‘ఏత్తకాని వస్ససతసహస్సానీ’తి వా. సక్కా పన, భన్తే, ఉపమం కాతున్తి? ‘సక్కా, భిక్ఖూ’తి భగవా అవోచ. సేయ్యథాపి, భిక్ఖు, యోజనం ఆయామేన యోజనం విత్థారేన యోజనం ఉబ్బేధేన మహాసాసపరాసి. తతో వస్ససతస్స వస్ససహస్సస్స అచ్చయేన ఏకమేకం సాసపం

ఉద్ధరేయ్య, ఖిప్పతరం ఖో సో, భిక్ఖు, మహాసాసపరాసి ఇమినా ఉపక్కమేన పరిక్ఖయం పరియాదానం గచ్ఛేయ్య, న త్వేవ కప్పో, ఏవం దీఘో ఖో, భిక్ఖు, కప్పో"తి (సం. ని. ౨.౧౨౮).

స్వాయం మహాకప్పో సంవట్టాదివసేన చతుఅసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పసఙ్గహో. వుత్తమ్పి చేతం –

"చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, కప్పస్స అసఙ్ఖ్యేయ్యాని. కతమాని చత్తారి? సంవట్టో, సంవట్టట్ఠాయీ, వివట్టో, వివట్టట్ఠాయీ"తి (అ. ని. ౪.౧౫౬).

తత్థ తయో సంవట్టా – తేజోసంవట్టో, ఆపోసంవట్టో, వాయోసంవట్టోతి. తిస్సో సంవట్టసీమా – ఆభస్సరా, సుభకిణ్హా, వేహప్ఫలాతి. యదా హి కప్పో తేజేన సంవట్టతి, ఆభస్సరతో హేట్ఠా అగ్గినా డయ్హతి. యదా ఆపేన సంవట్టతి, సుభకిణ్హతో హేట్ఠా ఉదకేన విలీయతి. యదా వాయునా సంవట్టతి, వేహప్ఫలతో హేట్ఠా వాతేన విద్ధంసతి. విత్థారతో పన కోటిసతసహస్సచక్కవాళం వినస్సతి, యం బుద్ధానం ఆణాక్ఖేత్తన్తి వుచ్చతి. తేసు తీసు సంవట్టేసు యథాక్కమం కప్పవినాసకమహామేఘతో యావ జాలాయ వా ఉదకస్స వా వాతస్స వా ఉపచ్ఛేదో ఇదం ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం **సంవట్టో** నామ. కప్పవినాసకజాలాదిపచ్ఛేదతో యావ కోటిసతసహస్సచక్కవాళపరిపూరకో సమ్పత్తిమహామేఘో ఉట్ఠహతి, ఇదం దుతియం అసఙ్ఖ్యేయ్యం **సంవట్టట్ఠాయీ** నామ.

సమ్పత్తిమహామేఘతో యావ చన్దిమసూరియపాతుభావో, ఇదం తతియం అసఙ్ఖ్యేయ్యం **వివట్టో** నామ. చన్దిమసూరియపాతుభావతో యావ పున కప్పవినాసకమహామేఘో, ఇదం చతుత్థం అసఙ్ఖ్యేయ్యం **వివట్టట్ఠాయీ** నామ. ఇమేసు చతుసట్ఠిఅన్తరకప్పసఙ్గహం వివట్టట్ఠాయీ. తేన సమానకాలపరిచ్ఛేదా వివట్టాదయో వేదితబ్బా. "వీసతిఅన్తరకప్పసఙ్గహా"న్తి ఏకే. ఇతి ఇమాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని ఏకో మహాకప్పో హోతి. తేన వుత్తం "స్వాయం మహాకప్పో సంవట్టాదివసేన చతుఅసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పసఙ్గహో"తి.

కప్పేతి చ అచ్చన్తసంయోగవసేన ఉపయోగబహువచనం. **సతసహస్సే**తి కప్పసద్దసమ్బన్ధేన చాయం పుల్లిఙ్గనిద్దేసో, ఇధాపి అచ్చన్తసంయోగవసేనేవ బహువచనం. సమానాధికరణఞ్చేతం పదద్వయం. **చతురో చ అసఙ్ఖియే**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. కస్స పన అసఙ్ఖియేతి అఞ్ఞస్స అవుత్తత్తా కప్పస్స చ వుత్తత్తా పకరణతో కప్పానన్తి అయమత్థో విఞ్ఞాయతేవ. న హి వుత్తం వజ్జేత్వా అవుత్తస్స కస్సచి గహణం యుత్తన్తి. **చ**-సద్దో సమ్పిణ్డనత్థో, మహాకప్పానం చతురో అసఙ్ఖ్యేయ్యే సతసహస్సే చ మహాకప్పేతి అయఞ్హేత్థ అత్థో. **అసఙ్ఖియే**తి ఏత్థ సఙ్ఖాతుం న సక్కాతి అసఙ్ఖియా, గణనం అతిక్కన్తాతి అత్థో. "అసఙ్ఖ్యేయ్యన్తి ఏకో గణనవిసేసో"తి ఏకే. తే హి ఏకతో పట్ఠాయ మహాబలక్ఖపరియోసానాని ఏకూనసట్ఠిట్ఠానాని వజ్జేత్వా దసమహాబలక్ఖాని అసఙ్ఖ్యేయ్యం నామ, సట్ఠిమట్ఠానన్తరన్తి వదన్తి. తం న యుజ్జతి, సఙ్ఖ్యాఠానన్తరం నామ గణనవిసేసో, తస్స అసఙ్ఖ్యేయ్యభావాభావతో ఏకం ఠానన్తరం అసఙ్ఖ్యేయ్యఞ్చాతి విరుద్ధమేతం. నను చ అసఙ్ఖ్యభావేన అసఙ్ఖ్యేయ్యత్తేపి తస్స చతుబ్బిధభావో న యుజ్జతీతి? నో న యుజ్జతి. చతూసు ఠానేసు అసఙ్ఖ్యేయ్యభావస్స ఇచ్ఛితత్తా. తత్రాయమాదితో పట్ఠాయ విభావనా –

అతీతే కిర ఏకస్మిం కప్పే తణ్హఙ్కరో మేధఙ్కరో సరణఙ్కరో దీపఙ్కరోతి చత్తారో సమ్మాసమ్బుద్ధా అనుక్కమేన లోకే ఉప్పజ్జింసు. తేసు దీపఙ్కరస్స భగవతో కాలే అమరవతీ నామ నగరం అహోసి. తత్థ సుమేధో నామ బ్రాహ్మణో పటివసతి

ఉభతో సుజాతో మాతితో చ పితితో చ, సంసుద్ధగహణికో యావ సత్తమా కులపరివట్టా అక్ఖిత్తో అనుపక్కుట్ఠో జాతివాదేన, అభిరూపో దస్సనీయో పాసాదికో పరమాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ సమన్నాగతో. సో అఞ్ఞం కమ్మం అకత్వా బ్రాహ్మణసిప్పమేవ ఉగ్గణ్హి. తస్స దహరకాలేయేవ మాతాపితరో కాలమకంసు. అథస్స రాసివడ్ఢకో అమచ్చో ఆయపోత్థకం ఆహరిత్వా సువణ్ణరజతమణిముత్తాదిభరితే సారగబ్భే వివరిత్వా "ఏత్తకం తే, కుమార, మాతుసన్తకం, ఏత్తకం తే పితుసన్తకం, ఏత్తకం తే అయ్యకపయ్యకాన"న్తి యావ సత్తమా కులపరివట్టా ధనం ఆచిక్ఖిత్వా "ఏతం ధనం పటిపజ్జాహీ"తి ఆహ. **సుమేధపణ్డితో** చిన్తేసి – "ఇమం ఏవం బహుం ధనం సంహరిత్వా మయ్హం మాతాపితాదయో పరలోకం గచ్ఛన్తా ఏకకహాపణమ్పి గహేత్వా న గతా, మయా పన గహేత్వా గమనకారణం కాతుం వట్టతీ"తి. సో రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా నగరే భేరిం చరాపేత్వా మహాజనస్స దానం దత్వా హిమవన్తప్పదేసం గన్త్వా తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా సత్తాహేనేవ అట్ఠ సమాపత్తియో పఞ్చ చ అభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా సమాపత్తివిహారేహి విహరతి.

తస్మిఞ్చ కాలే **దీపఙ్కర**దసబలో పరమాభిసమ్బోధిం పత్వా పవత్తితవరధమ్మచక్కో చతూహి ఖీణాసవసతసహస్సేహి పరివుతో అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో **రమ్మవతీ**నగరం నామ పత్వా తస్స అవిదూరే **సుదస్సన**మహావిహారే పటివసతి. రమ్మవతీనగరవాసినో "సత్థా కిర అమ్హాకం నగరం పత్వా సుదస్సనమహావిహారే పటివసతీ"తి సుత్వా గన్ధమాలాదిహత్థా సత్థారం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నా ధమ్మదేసనం సుత్వా స్వాతనాయ నిమన్తేత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కమింసు. తే పునదివసే మహాదానం సజ్జేత్వా నగరం అలఙ్కరిత్వా దసబలస్స ఆగమనమగ్గం హట్ఠతుట్ఠా సోధేన్తి.

తస్మిఞ్చ కాలే **సుమేధ**తాపసో ఆకాసేన గచ్ఛన్తో తే హట్ఠతుట్ఠే మనుస్సే దిస్వా "అమ్భో, కస్స తుమ్హే ఇమం మగ్గం సోధేథా"తి పుచ్ఛి? తేహి "సమ్మాసమ్బుద్ధస్స ఆగమనమగ్గం సోధేమా"తి వుత్తే అతీతేసు బుద్ధేసు కతాధికారత్తా "బుద్ధో"తి వచనం సుత్వా ఉప్పన్నపీతిసోమనస్సో తావదేవ ఆకాసతో ఓరుయ్హ "మయ్హమ్పి ఓకాసం దేథ, అహమ్పి సోధేస్సామీ"తి తేహి దస్సితం ఓకాసం "కిఞ్చాపి అహం ఇమం ఇద్ధియా సత్తరతనవిచిత్తం కత్వా అలఙ్కరితుం పహోమి, అజ్జ పన మయా కాయవేయ్యావచ్చం కాతుం వట్టతి, కాయారహం పుఞ్ఞం గణ్హిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తిణకచవరాదయో నీహరిత్వా పంసుం ఆహరిత్వా సమం కరోన్తో సోధేతి. అనిట్ఠితేయేవ పన తస్స పదేసస్స సోధనే దీపఙ్కరో భగవా మహానుభావానం ఛళభిఞ్ఞానం ఖీణాసవానం చతూహి సతసహస్సేహి పరివుతో తం మగ్గం పటిపజ్జి. సుమేధపణ్డితో "సమ్మాసమ్బుద్ధో బుద్ధసావకా చ మా చిక్ఖల్లం అక్కమన్తూ"తి అత్తనో వాకచీరఞ్చ చమ్మఖణ్డఞ్చ జటాకలాపఞ్చ పసారేత్వా సయఞ్చ యేన భగవా తేన సీసం కత్వా అవకుజ్జో నిపజ్జి. ఏవఞ్చ చిన్తేసి – "సచాహం ఇచ్ఛిస్సామి, ఇమస్స భగవతో సావకో హుత్వా అజ్జేవ కిలేసే ఘాతేస్సామి. కిం మయ్హం ఏకకేనేవ సంసారమహోఘతో నిత్థరణేన? యంనూనాహమ్పి ఏవరూపో సమ్మాసమ్బుద్ధో హుత్వా సదేవకం లోకం సంసారమహణ్ణవతో తారేయ్య"న్తి. ఇతి సో అట్ఠఙ్గసమన్నాగతమహాభినీహారవసేన చిత్తం పణిధేసి. అథ భగవా ఆగన్త్వా తస్స ఉస్సీసకే ఠత్వా చిత్తాచారం సమిజ్ఝనభావఞ్చస్స ఞత్వా "అయం ఇతో కప్పసతసహస్సాధికానం చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం మత్థకే గోతమో నామ సమ్మాసమ్బుద్ధో భవిస్సతీ"తి సబ్బం ఇమం భగవతో పవత్తిం బ్యాకరిత్వా పక్కామి.

తతో అపరేపి కోణ్డఞ్ఞభగవన్తం ఆదిం కత్వా అనుక్కమేన ఉప్పన్నా యావ కస్సపదసబలపరియోసానా సమ్మాసమ్బుద్ధా మహాసత్తం "బుద్ధో భవిస్సతీ"తి బ్యాకరింసు. ఇతి అమ్హాకం బోధిసత్తస్స పారమియో పూరేన్తస్సేవ

చతువీసతి సమ్మాసమ్బుద్ధా ఉప్పన్నా. యస్మిం పన కప్పే దీపఙ్కరదసబలో ఉదపాది, తస్మిం అఞ్ఞేపి తయో బుద్ధా అహేసుం. తేసం సన్తికే బోధిసత్తస్స బ్యాకరణం నాహోసి, తస్మా తే ఇధ న గహితా. **పోరాణట్ఠకథాయం** పన తమ్హా కప్పా పట్ఠాయ సబ్బబుద్ధే దస్సేతుం ఇదం వుత్తం –

“తణ్హఙ్కరో మేధఙ్కరో, అథోపి సరణఙ్కరో;
దీపఙ్కరో చ సమ్బుద్ధో, కోణ్డఞ్ఞో ద్విపదుత్తమో.

“మఙ్గలో చ సుమనో చ, రేవతో సోభితో ముని;
అనోమదస్సీ పదుమో, నారదో పదుముత్తరో.

“సుమేధో చ సుజాతో చ, పియదస్సీ మహాయసో;
అత్థదస్సీ ధమ్మదస్సీ, సిద్ధత్థో లోకనాయకో.

“తిస్సో ఫుస్సో చ సమ్బుద్ధో, విపస్సీ సిఖి వేస్సభూ;
కకుసన్ధో కోణాగమనో, కస్సపో చాపి నాయకో.

“ఏతే అహేసుం సమ్బుద్ధా, వీతరాగా సమాహితా;
సతరంసీవ ఉప్పన్నా, మహాతమవినోదనా;
జలిత్వా అగ్గిక్ఖన్ధావ, నిబ్బుతా తే ససావకా”తి. (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా; అప॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా);

తత్థ దీపఙ్కరదసబలస్స చ కోణ్డఞ్ఞదసబలస్స చ అన్తరే మహాకప్పానం ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం బుద్ధసుఞ్ఞో లోకో అహోసి, తథా భగవతో కోణ్డఞ్ఞస్స చ భగవతో మఙ్గలస్స చ అన్తరే, తథా భగవతో సోభితస్స చ భగవతో అనోమదస్సిస్స చ అన్తరే, తథా భగవతో నారదస్స చ భగవతో పదుముత్తరస్స చ అన్తరే. వుత్తఞ్హేతం **బుద్ధవంసే** (బు॰ వం॰ ౨౮.౩, ౪, ౬, ౯) –

“దీపఙ్కరస్స భగవతో, కోణ్డఞ్ఞస్స చ సత్థునో;
ఏతేసం అన్తరా కప్పా, గణనాతో అసఙ్ఖియా.

“కోణ్డఞ్ఞస్స అపరేన, మఙ్గలో నామ నాయకో;
తేసమ్పి అన్తరా కప్పా, గణనాతో అసఙ్ఖియా.

“సోభితస్స అపరేన, అనోమదస్సీ మహాయసో;
తేసమ్పి అన్తరా కప్పా, గణనాతో అసఙ్ఖియా.

“నారదస్స భగవతో, పదుముత్తరస్స సత్థునో;
తేసమ్పి అన్తరా కప్పా, గణనాతో అసఙ్ఖియా”తి.

ఏవం గణనాతీతతాయ అసఙ్ఖ్యేయ్యత్తేపి చతూసు ఠానేసు మహాకప్పానం గణనాతిక్కమేన “చతురో చ అసఙ్ఖియే”తి వుత్తం, న సఙ్ఖ్యావిసేసేనాతి వేదితబ్బం. యస్మా పన పదుముత్తరదసబలస్స చ సుమేధదసబలస్స చ అన్తరే తింసకప్పసహస్సాని, సుజాతదసబలస్స చ పియదస్సిదసబలస్స చ అన్తరే నవసహస్సాధికానం కప్పానం సట్ఠిసహస్సాని ద్వాసీతుత్తరాని అట్ఠ చ సతాని, ధమ్మదస్సిదసబలస్స చ సిద్ధత్థదసబలస్స చ అన్తరే వీసతి కప్పా, సిద్ధత్థదసబలస్స చ తిస్సదసబలస్స చ అన్తరే ఏకో కప్పో , భగవతో విపస్సిస్స చ భగవతో సిఖిస్స చ అన్తరే సట్ఠి కప్పా, భగవతో చ వేస్సభుస్స భగవతో చ కకుసన్ధస్స అన్తరే తింస కప్పా, ఇతి పదుముత్తరదసబలస్స ఉప్పన్నకప్పతో పట్ఠాయ హేట్ఠా తేసం తేసం బుద్ధానం ఉప్పన్నకప్పేహి ఇమినా చ భద్దకప్పేన సద్ధిం సతసహస్సమహాకప్పా. తే సన్ధాయ వుత్తం “కప్పే చ సతసహస్సే”తి. ఇమస్మిం పనత్థే విత్థారియమానే సబ్బం బుద్ధవంసపాళిం ఆహరిత్వా సంవణ్ణేతబ్బం హోతీతి అతివిత్థారభీరుకస్స మహాజనస్స చిత్తం అనురక్ఖన్తా న విత్థారయిమ్హ. అత్థికేహి **బుద్ధవంసతో** (బు॰ వం॰ ౧.౧ ఆదయో) గహేతబ్బో. యోపి చేత్థ వత్తబ్బో కథామగ్గో, సోపి **అట్ఠసాలినియా** (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ సుమేధకథా) ధమ్మసఙ్గహవణ్ణనాయ **జాతకట్ఠకథాయ** (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా) చ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

ఏత్థన్తరేతి ఏత్థ **అన్తర**సద్దో –

“నదీతీరేసు సణ్ఠానే, సభాసు రథియాసు చ;

జనా సఙ్గమ్మ మన్తేన్తి, మఞ్చ తఞ్చ కిమన్తర”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౨౮) –

ఆదీసు కారణే ఆగతో. “అద్దసా ఖో మం, భన్తే, అఞ్ఞతరా ఇత్థీ విజ్జన్తరికాయ భాజనం ధోవన్తీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౧౪౯) ఖణే, విజ్జునిచ్ఛరణక్ఖణేతి అత్థో. “యస్సన్తరతో న సన్తి కోపా”తిఆదీసు (ఉదా॰ ౨౦) చిత్తే. “అన్తరా చ గయం అన్తరా చ బోధి”న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౮౫; మహావ॰ ౧౧) వివరే. “న ఉపజ్ఝాయస్స భణమానస్స అన్తరన్తరా కథా ఓపాతేతబ్బా”తిఆదీసు (మహావ॰ ౬౬) వేమజ్ఝే. ఇధాపి వేమజ్ఝేయేవ దట్ఠబ్బో (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪.౩౬), తస్మా ఏతస్మిం అన్తరే వేమజ్ఝేతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మిం మహాకప్పే అమ్హాకం భగవా సుమేధపణ్డితో హుత్వా దీపఙ్కరస్స భగవతో పాదమూలే –

“మనుస్సత్తం లిఙ్గసమ్పత్తి, హేతు సత్థారదస్సనం;

పబ్బజ్జా గుణసమ్పత్తి, అధికారో చ ఛన్దతా”తి. (బు॰ వం॰ ౨.౫౯) –

ఏవం వుత్తేహి అట్ఠహి అఙ్గేహి సమన్నాగతం మహాభినీహారం అకాసి, సమత్తింస పారమియో పవిచిని సమాదియి, సబ్బేపి బుద్ధకారకే ధమ్మే సమ్పాదేతుం ఆరభి, యమ్హి చేతస్మిం భద్దకప్పే సబ్బసో పూరితపారమీ హుత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝి. ఇమేసం ద్విన్నం మహాకప్పానం అన్తరే యథావుత్తపరిచ్ఛేదే కాలవిసేసేతి. కథం పనేతం విఞ్ఞాయతీతి? “కప్పే చ సతసహస్సే, చతురో చ అసఙ్ఖియే”తి ఇదఞ్హి మహాకప్పానం పరిచ్ఛేదతో అపరిచ్ఛేదతో చ సఙ్ఖ్యాదస్సనం. సా ఖో పనాయం సఙ్ఖ్యా సఙ్ఖ్యేయ్యస్స ఆదిపరియోసానగ్గహణం వినా న సమ్భవతీతి యత్థ బోధిసమ్భారానమారమ్భో యత్థ చ తే పరియోసితా తదుభయమ్పి అవధిభావేన “ఏత్థన్తరే”తి ఏత్థ అత్థతో దస్సితన్తి విఞ్ఞాయతి. అవధి చ పనాయం అభివిధివసేన వేదితబ్బో, న మరియాదావసేన, ఆరమ్భోసానకప్పానం ఏకదేసేన

అన్తోగధత్తా. నను చ నిప్పదేసేన తేసం అపరియాదానతో అభివిధి చ ఇధ న సమ్భవతీతి? న ఇదమేవం తదేకదేసేపి తబ్బోహారతో. యో హి తదేకదేసభూతో కప్పో, సో నిప్పదేసతో పరియాదిన్నోతి.

యం చరితం, సబ్బం తం బోధిపాచనన్తి ఏత్థ **చరిత**న్తి చరియా, సమత్తింసపారమిసఙ్గహా దానసీలాదిపటిపత్తి, ఞాతత్థచరియాలోకత్థచరియాబుద్ధత్థచరియానం తదన్తోగధత్తా. తథా యా చిమా అట్ఠ చరియా, సేయ్యథిదం – పణిధిసమ్పన్నానం చతూసు ఇరియాపథేసు **ఇరియాపథచరియా,** ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారానం అజ్ఝత్తికాయతనేసు **ఆయతనచరియా,** అప్పమాదవిహారీనం చతూసు సతిపట్ఠానేసు **సతిచరియా,** అధిచిత్తమనుయుత్తానం చతూసు ఝానేసు **సమాధిచరియా,** బుద్ధిసమ్పన్నానం చతూసు అరియసచ్చేసు **ఞాణచరియా,** సమ్మా పటిపన్నానం చతూసు అరియమగ్గేసు **మగ్గచరియా,** అధిగతఫలానం చతూసు సామఞ్ఞఫలేసు **పత్తిచరియా,** తిణ్ణం బుద్ధానం సబ్బసత్తేసు **లోకత్థచరియా**తి. తత్థ పదేసతో ద్విన్నం బోధిసత్తానం పచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానఞ్చ లోకత్థచరియా, మహాబోధిసత్తానం పన సమ్మాసమ్బుద్ధానఞ్చ నిప్పదేసతో. వుత్తఞ్హేతం **నిద్దేసే** (చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౨౧; పటి॰ మ॰ ౧.౧౯౭) "చరియాతి అట్ఠ చరియాయో ఇరియాపథచరియా ఆయతనచరియా"తి విత్థారో. "అధిముచ్చన్తో సద్ధాయ చరతి, పగ్గణ్హన్తో వీరియేన చరతి, ఉపట్ఠహన్తో సతియా చరతి, అవిక్ఖిపన్తో సమాధినా చరతి, పజానన్తో పఞ్ఞాయ చరతి, విజానన్తో విఞ్ఞాణేన చరతి, ఏవమ్పి పటిపన్నస్స కుసలా ధమ్మా ఆయతన్తీతి ఆయతనచరియాయ చరతి, ఏవమ్పి పటిపన్నో విసేసమధిగచ్ఛతీతి విసేసచరియాయ చరతీ"తి యా ఇమా అపరాపి అట్ఠ చరియా వుత్తా, తాసం సబ్బాసం పారమితాస్వేవ సమోరోధో వేదితబ్బో. తేన వుత్తం "చరితన్తి చరియా, సమత్తింసపారమిసఙ్గహా దానసీలాదిపటిపత్తీ"తి. హేతుచరియాయ ఏవ పన ఇధాధిప్పేతత్తా మగ్గచరియాపత్తిచరియానం ఇధ అనవరోధో వేదితబ్బో. తేన వుత్తం "సబ్బం తం బోధిపాచన"న్తి.

తత్థ **సబ్బ**-సద్దో సబ్బసబ్బం ఆయతనసబ్బం సక్కాయసబ్బం పదేససబ్బన్తి చతూసు అత్థేసు దిస్సతి. తథా హి "సబ్బే ధమ్మా సబ్బాకారేన బుద్ధస్స భగవతో ఞాణముఖే ఆపాథమాగచ్ఛన్తీ"తిఆదీసు (మహాని॰ ౧౫౬; చూళని॰ మోఘరాజమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౮౫) సబ్బసబ్బస్మిం. "సబ్బం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామి తం సుణాథ, కిఞ్చ, భిక్ఖవే, సబ్బం చక్ఖుఞ్చేవ రూపా చ...పే.... మనో చేవ ధమ్మా చా"తి (సం॰ ని॰ ౪.౨౩) ఏత్థ ఆయతనసబ్బస్మిం. "సబ్బం సబ్బతో సఞ్ఞానాతీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౬) సక్కాయసబ్బస్మిం. "సబ్బేసమ్పి వో, సారిపుత్త, సుభాసితం పరియాయేనా"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౪౫) పదేససబ్బస్మిం. ఇధాపి పదేససబ్బస్మిం ఏవ వేదితబ్బో, బోధిసమ్భారభూతస్స చరితస్స అధిప్పేతత్తా.

బోధీతి రుక్ఖోపి అరియమగ్గోపి నిబ్బానమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమ్పి. "బోధిరుక్ఖమూలే పఠమాభిసమ్బుద్ధో"తి (మహావ॰ ౧; ఉదా॰ ౧) చ "అన్తరా చ గయం అన్తరా చ బోధి"న్తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౮౫; మహావ॰ ౧౧) చ ఆగతట్ఠానే బుజ్ఝతి ఏత్థాతి రుక్ఖో బోధి. "బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణ"న్తి (చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౨౧) ఆగతట్ఠానే చత్తారి అరియసచ్చాని బుజ్ఝతి ఏతేనాతి అరియమగ్గో బోధి. "పత్వాన బోధిం అమతం అసఙ్ఖత"న్తి ఆగతట్ఠానే బుజ్ఝతి ఏతస్మిం నిమిత్తభూతేతి నిబ్బానం బోధి. "పప్పోతి బోధిం వరభూరిమేధసో"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౨౧౭) ఆగతట్ఠానే సబ్బే ధమ్మే సబ్బాకారేన బుజ్ఝతి ఏతేనాతి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం బోధి. ఇధాపి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం అధిప్పేతం. అరహత్తమగ్గసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాని వా ఇధ బోధీతి వేదితబ్బాని (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౧), మహాబోధియా అధిప్పేతత్తా భగవతో. ఆసవక్ఖయఞాణపదట్ఠానఞ్హి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణపదట్ఠానఞ్చ ఆసవక్ఖయఞాణం "మహాబోధీ"తి వుచ్చతి. ఏత్థాయం సఙ్ఖేపత్థో – యథావుత్తకాలపరిచ్ఛేదే

యం మమ దానాసీలాదిపటిపత్తిసఙ్ఖాతం చరితం, తం సబ్బం అనవసేసం మహాబోధియా పాచనం సాధకం నిబ్బత్తకన్తి. ఏతేన బోధిసమ్భారానం నిరన్తరభావనం దస్సేతి. అథ వా **సబ్బ**న్తి ఏత్థన్తరే యథావుత్తకాలపరిచ్ఛేదే యం చరితం, తం సబ్బం సకలమేవ అనవసేసం బోధిసమ్భారభూతమేవ. ఏతేన సబ్బసమ్భారభావనం దస్సేతి.

తస్సో హి **బోధిసమ్భారేసు భావనా** సబ్బసమ్భారభావనా నిరన్తరభావనా చిరకాలభావనా సక్కచ్చభావనా చాతి. తాసు "కప్పే చ సతసహస్సే, చతురో చ అసఙ్ఖియే"తి ఇమినా **చిరకాలభావనా** వుత్తా. యో చేత్థ అచ్చన్తసంయోగో, తేన పఠమే అత్థవికప్పే సబ్బగ్గహణేన చ **నిరన్తరభావనా,** దుతియే అత్థవికప్పే సబ్బం చరిత"న్తి ఇమినా **సబ్బసమ్భారభావనా,** బోధిపాచన"న్తి ఇమినా **సక్కచ్చభావనా** వుత్తా హోతి, యథా తం చరితం సమ్మాసమ్బోధిం పాచేతి ఏవంభూతభావదీపనతో. తథా హి తం "బోధిపాచన"న్తి వత్తబ్బతం అరహతి, న అఞ్ఞథాతి. కథం పనేత్థ బోధిచరియాయ నిరన్తరభావో వేదితబ్బో? యది చిత్తనిరన్తరతాయ తం న యుజ్జతి, న హి మహాబోధిసత్తానం మహాభినీహారతో ఉద్ధం బోధిసమ్భారసమ్భరణచిత్తతో అఞ్ఞం చిత్తం నప్పవత్తతీతి సక్కా వత్తుం. అథ కిరియమయచిత్తప్పవత్తిం సన్ధాయ వుచ్చేయ్య, ఏవమ్పి న యుజ్జతి, న హి సబ్బాని తేసం కిరియమయచిత్తాని బోధిసమ్భారసమ్భరణవసేనేవ పవత్తన్తి. ఏతేనేవ పయోగనిరన్తరతాపి పటిక్ఖిత్తాతి దట్ఠబ్బా. జాతినిరన్తరతాయ పన నిరన్తరభావనా వేదితబ్బా. యస్సఞ్హి జాతియం మహాబోధిసత్తేన మహాపణిధానం నిబ్బత్తితం, తతో పట్ఠాయ యావ చరిమత్తభావా న సా నామ జాతి ఉపలబ్భతి, యా సబ్బేన సబ్బం బోధిసమ్భారసమ్భుతా న సియా అన్తమసో దానపారమిమత్తం ఉపాదాయ. అయఞ్హి నియతిపత్తానం బోధిసత్తానం ధమ్మతా. యావ చ తే కమ్మాదీసు వసీభావం న పాపుణన్తి, తావ సప్పదేసమ్పి సమ్భారేసు పయోగమాపజ్జన్తి. యదా పన సబ్బసో కమ్మాదీసు వసీభావప్పత్తా హోన్తి, అథ తతో పట్ఠాయ నిప్పదేసతో ఏవ బోధిసమ్భారేసు సమీహనం సాతచ్చకిరియా చ సమ్పజ్జతి. సక్కచ్చకారితా పన సబ్బకాలం హోతి, ఏవం యేన యేన బోధిసత్తానం తత్థ తత్థ యథాధిప్పాయం సమిజ్ఝనం సమ్పజ్జతీతి. ఏవమేతాయ గాథాయ బోధిసమ్భారేసు సబ్బసమ్భారభావనా చిరకాలభావనా నిరన్తరభావనా సక్కచ్చభావనా చాతి చతస్సోపి భావనా పకాసితాతి వేదితబ్బా.

తత్ర యస్మా బోధిసత్తచరితం బోధిసమ్భారా బోధిచరియా అగ్గయానం పారమియోతి అత్థతో ఏకం, బ్యఞ్జనమేవ నానం, యస్మా చ పరతో విభాగేన వక్ఖమానానం దానపారమిఆదీనం చరితన్తి ఇదం అవిసేసవచనం, తస్మా సబ్బబోధిసమ్భారేసు కోసల్లజననత్థం పారమియో ఇధ సంవణ్ణేతబ్బా. తా పరతో **పకిణ్ణకకథాయం** సబ్బాకారేన సంవణ్ణయిస్సామ.

౨. ఇతి భగవా అత్తనో బోధిసత్తభూమియం చరితం ఆరమ్భతో పట్ఠాయ యావ పరియోసానా మహాబోధియా పరిపాచనమేవాతి అవిసేసతో దస్సేత్వా ఇదాని తస్స పరముక్కంసగమనేన అతిసయతో బోధిపరిపాచనభావం దస్సేతుం ఇమస్మిం భద్దకప్పే కతిపయా పుబ్బచరియా విభాగతో విభావేన్తో "**అతీతకప్పే**"తిఆదిమాహ.

తత్థ **అతీతకప్పే**తి ఇతో పురిమే పురిమతరే వా సబ్బస్మిం అతిక్కన్తే యథావుత్తపరిచ్ఛేదే మహాకప్పే, కప్పానం సతసహస్సాధికేసు చతూసు అసఙ్ఖ్యేయ్యేసూతి అత్థో. **చరిత**న్తి చిణ్ణం దానాదిపటిపత్తిం. **ఠపయిత్వా**తి ముఞ్చిత్వా అగ్గహేత్వా, అవత్వాతి అత్థో. **భవాభవే**తి భవే చ అభవే చ, "ఇతిభవాభవకథ"న్తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౭) ఏత్థ హి వుద్ధిహానియో భవాభవాతి వుత్తా. "ఇతిభవాభవతఞ్చ వీతివత్తో"తి (ఉదా॰ ౨౦) ఏత్థ సమ్పత్తివిపత్తివుద్ధిహానిసస్సతుచ్ఛేదపుఞ్ఞపాపానిభవాభవాతి అధిప్పేతాని. "ఇతిభవాభవహేతు వా, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో తణ్హా

ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జతీ”తి (అ. ని. ౪.౯; ఇతివు. ౧౦౫) ఏత్థ పన పణీతపణీతతరాని సప్పినవనీతాదిభేసజ్జాని భవాభవాతి అధిప్పేతాని. సమ్పత్తిభవేసు పణీతతరా పణీతతమా భవాభవాతిపి వదన్తి ఏవ, తస్మా ఇధాపి సో ఏవ అత్థో వేదితబ్బో, ఖుద్దకే చేవ మహన్తే చ భవస్మిన్తి వుత్తం హోతి. **ఇమమ్హి కప్పే**తి ఇమస్మిం భద్దకప్పే. **పవక్ఖిస్స**న్తి కథయిస్సం. **సుణోహీ**తి ధమ్మసేనాపతిం సవనే నియోజేతి. **మే**తి మమ సన్తికే, మమ భాసతోతి అత్థో.

నిదానకథా నిట్ఠితా.

౧. అకిత్తివగ్గో

౧. అకిత్తిచరియావణ్ణనా

౩. ఏవం భగవా ఆయస్మతో సారిపుత్తత్థేరస్స సదేవమనుస్సాయ చ పరిసాయ అత్తనో పుబ్బచరియాయ సవనే ఉస్సాహం జనేత్వా ఇదాని తం పుబ్బచరితం భవన్తరపటిచ్ఛన్నం హత్థతలే ఆమలకం వియ పచ్చక్ఖం కరోన్తో ‘‘**యదా అహం బ్రహారఞ్ఞే**’’తిఆదిమాహ.

తత్థ **యదా**తి యస్మిం కాలే. **బ్రహారఞ్ఞే**తి మహాఅరఞ్ఞే, అరఞ్ఞానియం, మహన్తే వనేతి అత్థో. **సుఞ్ఞే**తి జనవివిత్తే. **విపినకాననే**తి విపినభూతే కాననే, పదద్వయేనాపి తస్స అరఞ్ఞస్స గహనభావమేవ దీపేతి, సబ్బమేతం కారదీపం సన్ధాయ వుత్తం. **అజ్ఝోగాహేత్వా**తి అనుపవిసిత్వా. **విహరామీ**తి దిబ్బబ్రహ్మఅరియఆనేఞ్జవిహారేహి సముప్పాదితసుఖవిసేసేన ఇరియాపథవిహారేన సరీరదుక్ఖం విచ్ఛిన్దిత్వా హరామి అత్తభావం పవత్తేమి. **అకిత్తి నామ తాపసో**తి ఏవంనామకో తాపసో హుత్వా యదా అహం తస్మిం అరఞ్ఞే విహరామీతి అత్థో. సత్థా తదా అత్తనో అకిత్తితాపసభావం ధమ్మసేనాపతిస్స వదతి. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా –

అతీతే కిర ఇమస్మింయేవ భద్దకప్పే బారాణసియం బ్రహ్మదత్తే నామ రాజిని రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో అసీతికోటివిభవస్స బ్రాహ్మణమహాసాలస్స కులే నిబ్బత్తి, ‘‘అకిత్తీ’’తిస్స నామం కరింసు. తస్స పదసా గమనకాలే భగినీపి జాయి. ‘‘యసవతీ’’తిస్సా నామం కరింసు. సో సోళసవస్సకాలే తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గహేత్వా పచ్చాగమాసి. అథస్స మాతాపితరో కాలమకంసు. సో తేసం పేతకిచ్చాని కారేత్వా కతిపయదివసాతిక్కమేన రతనావలోకనం ఆయుత్తకపురిసేహి కారయమానో ‘‘ఏత్తకం మత్తికం, ఏత్తకం పేత్తికం, ఏత్తకం పితామహ’’న్తి సుత్వా సంవిగ్గమానసో హుత్వా ‘‘ఇదం ధనమేవ పఞ్ఞాయతి, న ధనస్స సంహారకా, సబ్బే ఇమం ధనం పహాయేవ గతా, అహం పన నం ఆదాయ గమిస్సామీ’’తి రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా భేరిం చరాపేసి – ‘‘ధనేన అత్థికా అకిత్తిపణ్డితస్స గేహం ఆగచ్ఛన్తూ’’తి.

సో సత్తాహం మహాదానం పవత్తేత్వా ధనే అఖీయమానే ‘‘కిం మే ఇమాయ ధనకీళాయ, అత్థికా గణ్హిస్సన్తీ’’తి నివేసనద్వారం వివరిత్వా హిరఞ్ఞసువణ్ణాదిభరితే సారగబ్భే వివరాపేత్వా ‘‘దిన్నంయేవ హరన్తూ’’తి గేహం పహాయ ఞాతిపరివట్టస్స పరిదేవన్తస్స భగినిం గహేత్వా బారాణసితో నిక్ఖమిత్వా నదిం ఉత్తరిత్వా ద్వే తీణి యోజనాని గన్త్వా పబ్బజిత్వా రమణీయే భూమిభాగే పణ్ణసాలం కరిత్వా వసతి. యేన పన ద్వారేన తదా నిక్ఖమి, తం అకిత్తిద్వారం నామ జాతం. యేన తిత్థేన నదిం ఓతిణ్ణో, తం అకిత్తితిత్థం నామ జాతం. తస్స పబ్బజితభావం సుత్వా బహూ మనుస్సా గామనిగమరాజధానివాసినో తస్స గుణేహి ఆకడ్ఢియమానహదయా అనుపబ్బజింసు. మహాపరివారో అహోసి, మహాలాభసక్కారో నిబ్బత్తి, బుద్ధుప్పాదో వియ అహోసి. అథ మహాసత్తో ‘‘అయం లాభసక్కారో మహా, పరివారోపి మహన్తో, కాయవివేకమత్తమ్పి ఇధ న లభతి, మయా ఏకాకినా విహరితుం వట్టతీ’’తి చిన్తేత్వా పరమప్పిచ్ఛభావతో వివేకనిన్నతాయ చ కస్సచి అజానాపేత్వా ఏకకోవ నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన దమిళరట్ఠం పత్వా కావీరపట్టనసమీపే ఉయ్యానే విహరన్తో ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేసి. తత్రాపిస్స మహాలాభసక్కారో ఉప్పజ్జి. సో తం జిగుచ్ఛన్తో ఛడ్డేత్వా ఆకాసేన గన్త్వా కారదీపే ఓతరి. తదా కారదీపో అహిదీపో నామ. సో తత్థ మహన్తం కారరుక్ఖం ఉపనిస్సాయ పణ్ణసాలం మాపేత్వా వాసం కప్పేసి.

అప్పిచ్ఛతాయ పన కత్థచి అగన్త్వా తస్స రుక్ఖస్స ఫలకాలే ఫలాని ఖాదన్తో ఫలే అసతి పత్తాని ఉదకసిత్తాని ఖాదన్తో ఝానసమాపత్తీహి వీతినామేసి.

తస్స సీలతేజేన సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో “కో ను ఖో మం ఇమమ్హా ఠానా చావేతుకామో”తి ఆవజ్జేన్తో పణ్డితం దిస్వా “కిమత్థం ను ఖో అయం తాపసో ఏవం దుక్కరం తపం చరతి, సక్కత్తం ను ఖో పత్థేతి, ఉదాహు అఞ్ఞం, వీమంసిస్సామి నం. అయఞ్హి సువిసుద్ధకాయవచీమనోసమాచారో జీవితే నిరపేక్ఖో ఉదకసిత్తాని కారపత్తాని ఖాదతి, సచే సక్కత్తం పత్థేతి అత్తనో సిత్తాని కారపత్తాని మయ్హం దస్సతి, నో చే, న దస్సతీ”తి బ్రాహ్మణవణ్ణేన తస్స సన్తికం అగమాసి . బోధిసత్తోపి కారపత్తాని సేదేత్వా “సీతలీభూతాని ఖాదిస్సామీ”తి పణ్ణసాలద్వారే నిసీది. అథస్స పురతో సక్కో బ్రాహ్మణరూపేన భిక్ఖాయ అత్థికో హుత్వా అట్ఠాసి. మహాసత్తో తం దిస్వా “లాభా వత మే, సులద్ధం వత మే, చిరస్సం వత మే యాచకో దిట్ఠో”తి సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా “అజ్జ మమ మనోరథం మత్థకం పాపేత్వా దానం దస్సామీ”తి పక్కభాజనేనేవ ఆదాయ గన్త్వా దానపారమిం ఆవజ్జేత్వా అత్తనో అసేసేత్వావ తస్స భిక్ఖాభాజనే పక్ఖిపి. సక్కో తం గహేత్వా థోకం గన్త్వా అన్తరధాయి. మహాసత్తోపి తస్స దత్వా పున పరియేట్ఠిం అనాపజ్జిత్వా తేనేవ పీతిసుఖేన వీతినామేసి.

దుతియదివసే పన కారపత్తాని పచిత్వా “హియ్యో దక్ఖిణేయ్యం అలభిం, అజ్జ ను ఖో కథ”న్తి పణ్ణసాలద్వారే నిసీది. సక్కోపి తథేవ ఆగమి. మహాసత్తో పునపి తథేవ దత్వా వీతినామేసి. తతియదివసే చ తథేవ దత్వా “అహో వత మే లాభా, బహుం వత పుఞ్ఞం పసవామి, సచాహం దక్ఖిణేయ్యం లభేయ్యం, ఏవమేవ మాసమ్పి ద్వేమాసమ్పి దానం దదేయ్య”న్తి చిన్తేసి. తీసుపి దివసేసు “తేన దానేన న లాభసక్కారసిలోకం న చక్కవత్తిసమ్పత్తిం న సక్కసమ్పత్తిం న బ్రహ్మసమ్పత్తిం న సావకబోధిం న పచ్చేకబోధిం పత్థేమి, అపి చ ఇదం మే దానం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పచ్చయో హోతూ”తి యథాధికారం చిత్తం ఠపేసి. తేన వుత్తం –

౪. “తదా మం తపతేజేన, సన్తత్తో తిదివాభిభూ;
ధారేన్తో బ్రాహ్మణవణ్ణం, భిక్ఖాయ మం ఉపాగమి.

౫. “పవనా ఆభతం పణ్ణం, అతేలఞ్చ అలోణికం;
మమ ద్వారే ఠితం దిస్వా, సకటాహేన ఆకిరిం.

౬. “తస్స దత్వానహం పణ్ణం, నికుజ్జిత్వాన భాజనం;
పునేసనం జహిత్వాన, పావిసిం పణ్ణసాలకం.

౭. “దుతియమ్పి తతియమ్పి, ఉపగఞ్ఛి మమన్తికం;
అకమ్పితో అనోలగ్గో, ఏవమేవమదాసహం.

౮. “న మే తప్పచ్చయా అత్థి, సరీరస్మిం వివణ్ణియం;
పీతిసుఖేన రతియా, వీతినామేమి తం దివం.

౯. “యది మాసమ్పి ద్వేమాసం, దక్ఖిణేయ్యం వరం లభే;

అకమ్పితో అనోలీనో, దదేయ్యం దానముత్తమం.

౧౦. “న తస్స దానం దదమానో, యసం లాభఞ్చ పత్థయిం;
సబ్బఞ్ఞుతం పత్థయానో, తాని కమ్మాని ఆచరి”న్తి.

తత్థ **తదాతి** యదా అహం అకిత్తినామకో తాపసో హుత్వా తస్మిం దీపే కారారఞ్ఞే విహరామి, తదా . **మన్తి** మమ. **తపతేజేనాతి** సీలపారమితానుభావేన. సీలఞ్హి దుచ్చరితసంకిలేసస్స తపనతో “తపో”తి వుచ్చతి, నేక్ఖమ్మవీరియపారమితానుభావేన వా. తాపి హి తణ్హాసంకిలేసస్స కోసజ్జస్స చ తపనతో “తపో”తి వుచ్చతి, ఉక్కంసగతా చ తా బోధిసత్తస్స ఇమస్మిం అత్తభావేతి. ఖన్తిసంవరస్స చాపి పరముక్కంసగమనతో “ఖన్తిపారమితానుభావేనా”తిపి వత్తుం వట్టతేవ. “ఖన్తీ పరమం తపో”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౯౦; ధ॰ ప॰ ౧౮౪) హి వుత్తం. **సన్తత్తోతి** యథావుత్తగుణానుభావజనితేన ధమ్మతాసిద్ధేన పణ్డుకమ్బలసిలాసనస్స ఉణ్హాకారేన సన్తాపితో. **తిదివాభిభూతి** దేవలోకాధిపతి, సక్కోతి అత్థో. పణ్ణసాలాయ సమీపే గహితమ్పి కారపణ్ణం పణ్ణసాలాయ అరఞ్ఞమజ్ఝగతత్తా “**పవనా ఆభత**”న్తి వుత్తం.

అతేలఞ్చ అలోణికన్తి దేయ్యధమ్మస్స అనుళారభావేపి అజ్ఝాసయసమ్పత్తియా దానధమ్మస్స మహాజుతికభావం దస్సేతుం వుత్తం. **మమ ద్వారేతి** మయ్హం పణ్ణసాలాయ ద్వారే. **సకటాహేన ఆకిరిన్తి** ఇమినా అత్తనో కిఞ్చిపి అసేసేత్వా దిన్నభావం దస్సేతి.

పునేసనం జహిత్వానాతి “ఏకదివసం ద్విక్ఖత్తుం ఘాసేసనం న సల్లేఖ”న్తి చిన్తేత్వా దానపీతియా తిత్తో వియ హుత్వా తస్మిం దివసే పున ఆహారపరియేట్ఠిం అకత్వా.

అకమ్పితోతి సుదూరవిక్ఖమ్భితత్తా మచ్ఛరియేన అచలితో దానజ్ఝాసయతో చలనమత్తమ్పి అకారితో. **అనోలగ్గోతి** లోభవసేన ఈసకమ్పి అలగ్గో. **తతియమ్పీతి పి**-సద్దేన దుతియమ్పీతి ఇమం సమ్పిణ్డేతి. **ఏవమేవమదాసహన్తి** యథా పఠమం, ఏవమేవం దుతియమ్పి, తతియమ్పి అదాసిం అహం.

న మే తప్పచ్చయాతి గాథాయ వుత్తమేవత్థం పాకటం కరోతి. తత్థ **తప్పచ్చయాతి** దానపచ్చయా తీసు దివసేసు ఛిన్నాహారతాయ సరీరస్మిం యేన వేవణ్ణియేన భవితబ్బం, తమ్పి మే **సరీరస్మిం వివణ్ణియం** దానపచ్చయాయేవ నత్థి . కస్మా? దానవిసయేన **పీతిసుఖేన** దానవిసయాయ ఏవ చ **రతియా. వీతినామేమి తం దివన్తి** తం సకలం తిమత్తదివసం వీతినామేమి, న కేవలఞ్చ తీణి ఏవ దివసాని, అథ ఖో మాసద్విమాసమత్తమ్పి కాలం, ఏవమేవ దాతుం పహోమీతి దస్సేతుం “**యది మాసమ్పి**”తిఆది వుత్తం. **అనోలీనోతి** అలీనచిత్తో, దానే అసఙ్కుచితచిత్తోతి అత్థో.

తస్సాతి బ్రాహ్మణరూపేన ఆగతస్స సక్కస్స. **యసన్తి** కిత్తిం, పరివారసమ్పత్తిం వా. **లాభఞ్చాతి** దేవమనుస్సేసు చక్కవత్తిఆదిభావేన లద్ధబ్బం లాభం వా **న పత్థయిం.** అథ ఖో సబ్బఞ్ఞుతం సమ్మాసమ్బోధిం **పత్థయానో** ఆకఙ్ఖమానో **తాని** తీసు దివసేసు అనేకవారం ఉప్పన్నాని దానమయాని పుఞ్ఞ**కమ్మాని** దానస్స వా పరివారభూతాని కాయసుచరితాదీని పుఞ్ఞకమ్మాని **ఆచరిం** అకాసిన్తి.

ఇతి భగవా తస్మిం అత్తభావే అత్తనో సుదుక్కరం పుఞ్ఞచరితమత్తమేవ ఇధ మహాథేరస్స పకాసేసి. **జాతకదేసనాయం** పన చతుత్థదివసే సక్కస్స ఉపసఙ్కమిత్వా బోధిసత్తస్స అజ్ఝాసయజాననం వరేన ఉపనిమన్తనా బోధిసత్తస్స వరసమ్పటిచ్ఛనసీసేన ధమ్మదేసనా దేయ్యధమ్మదక్ఖిణేయ్యానం పున సక్కస్స అనాగమనస్స చ ఆకఙ్ఖమానతా చ పకాసితా. వుత్తఞ్హేతం –

“అకిత్తిం దిస్వాన సమ్మన్తం, సక్కో భూతపతీ బ్రవి;
కిం పత్థయం మహాబ్రహ్మే, ఏకో సమ్మసి ఘమ్మని.

“దుక్ఖో పునబ్భవో సక్క, సరీరస్స చ భేదనం;
సమ్మోహమరణం దుక్ఖం, తస్మా సమ్మామి, వాసవ.

“ఏతస్మిం తే సులపితే, పతిరూపే సుభాసితే;
వరం కస్సప తే దమ్మి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి.

“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
యేన పుత్తే చ దారే చ, ధనధఞ్ఞం పియాని చ;
లద్ధా నరా న తప్పన్తి, సో లోభో న మయీ వసే.

ఏతస్మిం తే సులపితే…పే.… మనసిచ్ఛసి.

“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
ఖేత్తం వత్థుం హిరఞ్ఞఞ్చ, గవాస్సం దాసపోరిసం;
యేన జాతేన జీయన్తి, సో దోసో న మయీ వసే.

“ఏతస్మిం తే సులపితే…పే.… మనసిచ్ఛసి.

“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
బాలం న పస్సే న సుణే, న చ బాలేన సంవసే;
బాలేనల్లాపసల్లాపం, న కరే న చ రోచయే.

“కిం ను తే అకరం బాలో, వద కస్సప కారణం;
కేన కస్సప బాలస్స, దస్సనం నాభికఙ్ఖసి.

“అనయం నయతి దుమ్మేధో, అధురాయం నియుఞ్జతి;
దున్నయో సేయ్యసో హోతి, సమ్మా వుత్తో పకుప్పతి;
వినయం సో న జానాతి, సాధు తస్స అదస్సనం.

“ఏతస్మిం తే సులపితే…పే॰… మనసిచ్ఛసి.

“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
ధీరం పస్సే సుణే ధీరం, ధీరేన సహ సంవసే;
ధీరేనల్లాపసల్లాపం, తం కరే తఞ్చ రోచయే.

“కిం ను తే అకరం ధీరో, వద కస్సప కారణం;
కేన కస్సప ధీరస్స, దస్సనం అభికఙ్ఖసి.

“నయం నయతి మేధావీ, అధురాయం న యుఞ్జతి;
సునయో సేయ్యసో హోతి, సమ్మా వుత్తో న కుప్పతి;
వినయం సో పజానాతి, సాధు తేన సమాగమో.

“ఏతస్మిం తే సులపితే…పే॰… మనసిచ్ఛసి.

“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
తతో రత్యా వివసానే, సూరియుగ్గమనం పతి;
దిబ్బా భక్ఖా పాతుభవేయ్యుం, సీలవన్తో చ యాచకా.

“దదతో మే న ఖీయేథ, దత్వా నానుతపేయ్యహం;
దదం చిత్తం పసాదేయ్యం, ఏతం సక్క వరం వరే.

“ఏతస్మిం తే సులపితే…పే॰… మనసిచ్ఛసి.
“వరఞ్చే మే అదో సక్క, సబ్బభూతానమిస్సర;
న మం పున ఉపేయ్యాసి, ఏతం సక్క వరం వరే.

“బహూహి వతచరియాహి, నరా చ అథ నారియో;
దస్సనం అభికఙ్ఖన్తి, కిం ను మే దస్సనే భయం.

“తం తాదిసం దేవవణ్ణం, సబ్బకామసమిద్ధినం;
దిస్వా తపో పమజ్జేయ్యం, ఏతం తే దస్సనే భయ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౩.౮౩-౧౦౩);

అథ సక్కో “సాధు, భన్తే, న తే ఇతో పట్ఠాయ సన్తికం ఆగమిస్సామీ”తి తం అభివాదేత్వా పక్కామి. మహాసత్తో యావజీవం తత్థేవ వసన్తో ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి.

అనురుద్ధత్థేరో తదా సక్కో అహోసి, లోకనాథో అకిత్తిపణ్డితో.

తస్స మహాభినిక్ఖమనసదిసం నిక్ఖన్తత్తా **నేక్ఖమ్మపారమీ**. సువిసుద్ధసీలాచారతాయ **సీలపారమీ**. కామవితక్కాదీనం సుట్ఠు విక్ఖమ్భితత్తా **వీరియపారమీ**. ఖన్తిసంవరస్స పరముక్కంసగమనతో **ఖన్తిపారమీ**. పటిఞ్ఞానురూపం పటిపత్తియా **సచ్చపారమీ**. సబ్బత్థ అచలసమాదానాధిట్ఠానేన **అధిట్ఠానపారమీ**. సబ్బసత్తేసు హితజ్ఝాసయేన **మేత్తాపారమీ**. సత్తసఙ్ఖారకతవిప్పకారేసు మజ్ఝత్తభావప్పత్తియా **ఉపేక్ఖాపారమీ**. తాసం ఉపకారానుపకారే ధమ్మే జానిత్వా అనుపకారే ధమ్మే పహాయ ఉపకారధమ్మేసు పవత్తాపనపురేచరా సహజాతా చ ఉపాయకోసల్లభూతా అతిసల్లేఖవుత్తిసాధనీ చ పఞ్ఞా **పఞ్ఞాపారమీ**తి ఇమాపి దస పారమియో లబ్భన్తి.

దానజ్ఝాసయస్స పన అతిఉళారభావేన దానముఖేన దేసనా పవత్తా. తస్మా సబ్బత్థ సమకా మహాకరుణా, ద్వేపి పుఞ్ఞఞాణసమ్భారా, కాయసుచరితాదీని తీణి బోధిసత్తసుచరితాని, సచ్చాధిట్ఠానాదీని చత్తారి అధిట్ఠానాని, ఉస్సాహాదయో చతస్సో బుద్ధభూమియో, సద్ధాదయో పఞ్చ మహాబోధిపరిపాచనీయా ధమ్మా, అలోభజ్ఝాసయాదయో ఛ బోధిసత్తానం అజ్ఝాసయా, తిణ్ణో తారేస్సామీతిఆదయో సత్త పటిఞ్ఞా ధమ్మా, అప్పిచ్ఛస్సాయం ధమ్మో, నాయం ధమ్మో మహిచ్ఛస్సాతిఆదయో (దీ. ని. ౩.౩౫౮; అ. ని. ౮.౩౦) అట్ఠ మహాపురిసవితక్కా (దీ. ని. ౩.౩౫౮), నవ యోనిసోమనసికారమూలకా ధమ్మా, దానజ్ఝాసయాదయో దస మహాపురిసజ్ఝాసయా, దానసీలాదయో దస పుఞ్ఞకిరియవత్థూనీతి ఏవమాదయో యే అనేకసతఅనేకసహస్సప్పభేదా బోధిసమ్భారభూతా మహాబోధిసత్తగుణా. తే సబ్బేపి యథారహం ఇధ నిద్ధారేత్వా వత్తబ్బా.

అపి చేత్థ మహన్తం భోగక్ఖన్ధం మహన్తఞ్చ ఞాతిపరివట్టం పహాయ మహాభినిక్ఖమనసదిసం గేహతో నిక్ఖమనం, నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితస్స బహుజనసమ్మతస్స సతో పరమప్పిచ్ఛభావేన కులేసు గణేసు చ అలగ్గతా, అచ్చన్తమేవ లాభసక్కారసిలోకజిగుచ్ఛా, పవివేకాభిరతి, కాయజీవితనిరపేక్ఖో పరిచ్చాగో, అనాహారస్సేవ సతో దివసత్తయమ్పి దానపీతియా పరితుట్ఠస్స నిబ్బికారసరీరయాపనం, మాసద్వేమాసమత్తమ్పి కాలం యాచకే సతి ఆహారం తథేవ దత్వా "దానగతేనేవ పీతిసుఖేన సరీరం యాపేస్సామీ"తి పరిచ్చాగే అనోలీనవుత్తిసాధకో ఉళారో దానజ్ఝాసయో, దానం దత్వా పున ఆహారపరియేట్ఠియా అకరణహేతుభూతా పరమసల్లేఖవుత్తీతి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణానుభావా వేదితబ్బా. తేనేతం వుచ్చతి –

"ఏవం అచ్ఛరియా హేతే, అబ్భుతా చ మహేసినో;
మహాకారుణికా ధీరా, సబ్బలోకేకబన్ధవా.

"అచిన్తేయ్యానుభావా చ, సదా సద్ధమ్మగోచరా;
బోధిసత్తా మహాసత్తా, సుచిసల్లేఖవుత్తినో.

"మహావాతసముద్ధత-వీచిమాలో మహోదధి;
అపి లఙ్ఘేయ్య వేలన్తం, బోధిసత్తా న ధమ్మతం.

"లోకే సఞ్జాతవద్ధాపి, న తే భావితభావినో;
లిమ్పన్తి లోకధమ్మేహి, తోయేన పదుమం యథా.

“యేసం వే అత్తని స్నేహో, నిహీయతి యథా యథా;
సత్తేసు కరుణాస్నేహో, వడ్ఢతేవ తథా తథా.

“యథా చిత్తం వసే హోతి, న చ చిత్తవసానుగా;
తథా కమ్మం వసే హోతి, న చ కమ్మవసానుగా.

“దోసేహి నాభిభూయన్తి, సముగ్ఘాతేన్తి వా న తే;
చరన్తా బోధిపరియేట్ఠిం, పురిసాజానియా బుధా.

“తేసు చిత్తప్పసాదోపి, దుక్ఖతో పరిమోచయే;
పగేవానుకిరియా తేసం, ధమ్మస్స అనుధమ్మతో”తి.

పరమత్థదీపనియా చరియాపిటకసంవణ్ణనాయ

అకిత్తిచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సఙ్ఖబ్రాహ్మణచరియావణ్ణనా

౧౧-౧౨. దుతియస్మిం **పునాపరన్తి** పున అపరం, న కేవలమిదం అకిత్తిచరియమేవ, అథ ఖో పున అపరం అఞ్ఞం సఙ్ఖచరియమ్పి పవక్ఖిస్సం, సుణోహీతి అధిప్పాయో. ఇతో పరేసుపి ఏసేవ నయో. **సఙ్ఖసవ్హయోతి** సఙ్ఖనామో. **మహాసముద్దం తరితుకామోతి** సువణ్ణభూమిం గన్తుం నావాయ మహాసముద్దం తరితుకామో. **ఉపగచ్ఛామి పట్టనన్తి** తామలిత్తిపట్టనం ఉద్దిస్స గచ్ఛామి. సయమ్భుఞాణేన పచ్చేకబోధియా అధిగతత్తా సయమేవ భూతన్తి **సయమ్భుం.** కిలేసమారాదీసు కేనచిపి న పరాజితన్తి **అపరాజితం,** తిణ్ణం మారానం మత్థకం మద్దిత్వా ఠితన్తి అత్థో. **తత్తాయ కఠినభూమియాతి** ఘమ్మసన్తాపేన సన్తత్తాయ సక్ఖరవాలుకానిచితత్తా ఖరాయ కక్ఖళాయ భూమియా .

౧౩. తన్తి తం పచ్చేకబుద్ధం. **ఇమమత్థన్తి** ఇమం ఇదాని వక్ఖమానం “ఇదం ఖేత్త”న్తిఆదికం అత్థం. **విచిన్తయిన్తి** తదా సఙ్ఖబ్రాహ్మణభూతో చిన్తేసిన్తి సత్థా వదతి. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా –

అతీతే అయం బారాణసీ మోళినీ నామ అహోసి. మోళినీనగరే బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేన్తే బోధిసత్తో సఙ్ఖో నామ బ్రాహ్మణో హుత్వా అడ్ఢో మహద్ధనో చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే అత్తనో నివేసనద్వారేతి ఛసు ఠానేసు ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సాని విస్సజ్జేన్తో కపణద్ధికాదీనం మహాదానం పవత్తేసి. సో ఏకదివసం చిన్తేసి – “అహం గేహే ధనే ఖీణే దానం దాతుం న సక్ఖిస్సామి, అపరిక్ఖీణేయేవ ధనే నావాయ సువణ్ణభూమిం గన్త్వా ధనం ఆహరిస్సామీ”తి. సో నావం భణ్డస్స పూరాపేత్వా పుత్తదారం ఆమన్తేత్వా “యావాహం ఆగచ్ఛిస్సామి, తావ మే దానం అనుపచ్ఛిన్దన్తా పవత్తేయ్యాథా”తి వత్వా దాసకమ్మకరపరివుతో ఉపాహనం ఆరుయ్హ ఛత్తేన ధారియమానేన పట్టనగామాభిముఖో పాయాసి.

తస్మిం ఖణే గన్ధమాదనే ఏకో పచ్చేకబుద్ధో సత్తాహం నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠాయ లోకం వోలోకేన్తో తం ధనాహరణత్థం గచ్ఛన్తం దిస్వా “మహాపురిసో ధనం ఆహరితుం గచ్ఛతి, భవిస్సతి ను ఖో అస్స

మహాసముద్దే అన్తరాయో, నో"తి ఆవజ్జేత్వా "భవిస్సతీ"తి ఞత్వా "ఏస మం దిస్వా ఛత్తఞ్చ ఉపాహనఞ్చ మయ్హం దత్వా ఉపాహనదాననిస్సన్దేన సముద్దే భిన్నాయ నావాయ పతిట్ఠం లభిస్సతి, కరిస్సామిస్స అనుగ్గహ"న్తి ఆకాసేన గన్త్వా తస్స అవిదూరే ఓతరిత్వా మజ్ఝన్హికసమయే చణ్డవాతాతపేన అఙ్గారసన్థతసదిసం ఉణ్హవాలుకం మద్దన్తో తస్స అభిముఖం ఆగఞ్ఛి. సో తం దిస్వావ హట్ఠతుట్ఠో "పుఞ్ఞక్ఖేత్తం మే ఆగతం, అజ్జ మయా ఏత్థ బీజం రోపేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేసి. తేన వుత్తం "తమహం పటిపథే దిస్వా, ఇమమత్థం విచిన్తయి"న్తిఆది.

తత్థ **ఇదం ఖేత్త**న్తిఆది చిన్తితాకారదస్సనం. **ఖేత్త**న్తి ఖిత్తం బీజం మహప్ఫలభావకరణేన తాయతీతి ఖేత్తం, పుబ్బణ్ణాపరణ్ణవిరుహనభూమి. ఇధ పన ఖేత్తం వియాతి ఖేత్తం, అగ్గదక్ఖిణేయ్యో పచ్చేకబుద్ధో. తేనేవాహ "పుఞ్ఞకామస్స జన్తునో"తి.

౧౪. **మహాగమ**న్తి విపులఫలాగమం, సస్ససమ్పత్తిదాయకన్తి అత్థో. **బీజం న రోపేతీ**తి బీజం న వపతి.

ఖేత్తవరుత్తమన్తి ఖేత్తవరేసుపి ఉత్తమం. సీలాదిగుణసమ్పన్నా హి విసేసతో అరియసావకా ఖేత్తవరా, తతోపి అగ్గభూతో పచ్చేకబుద్ధో ఖేత్తవరుత్తమో. **కార**న్తి సక్కారం. యది న కరోమీతి సమ్బన్ధో. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇదమీదిసం అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లభిత్వా తత్థ పూజాసక్కారం యది న కరోమి, పుఞ్ఞేన అత్థికో నామాహం న భవేయ్యన్తి.

౧౬-౧౭. **యథా అమచ్చో**తిఆదీనం ద్విన్నం గాథానం అయం సఙ్ఖేపత్థో – **యథా** నామ యో కోచి రఞ్ఞా ముద్దాధికారే ఠపితో లఞ్ఛనధరో అమచ్చపురిసో సేనాపతి వా సో **అన్తేపురే జనే** బహిద్ధా చ బలకాయాదీసు **రఞ్ఞో** యథానుసిట్ఠం న పటిపజ్జతి **న తేసం ధనధఞ్ఞం దేతి,** తం తం కత్తబ్బం వత్తం పరిహాపేతి. సో **ముద్దితో** పరిహాయతి ముద్దాధికారలద్ధవిభవతో పరిధంసతి, **ఏవమేవ** అహమ్పి పుఞ్ఞకమ్మస్స రతో లద్ధబ్బపుఞ్ఞఫలసఙ్ఖాతం **పుఞ్ఞకామో** దక్ఖిణాయ విపులఫలభావకరణేన **విపులం దిస్వాన** తం **దక్ఖిణం** ఉళారం దక్ఖిణేయ్యం లభిత్వా **తస్స దానం యది న దదామి పుఞ్ఞతో** ఆయతిం పుఞ్ఞఫలతో చ పరిధంసామి. తస్మా ఇధ మయా పుఞ్ఞం కాతబ్బమేవాతి.

ఏవం పన చిన్తేత్వా మహాపురిసో దూరతోవ ఉపాహనా ఓరోహిత్వా వేగేన ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా "భన్తే, మయ్హం అనుగ్గహత్థాయ ఇమం రుక్ఖమూలం ఉపగచ్ఛథా"తి వత్వా తస్మిం రుక్ఖమూలం ఉపసఙ్కమన్తే తత్థ వాలుకం ఉస్సాపేత్వా ఉత్తరాసఙ్గం పఞ్ఞాపేత్వా పచ్చేకబుద్ధే తత్థ నిసిన్నే వన్దిత్వా వాసితపరిస్సావితేన ఉదకేన తస్స పాదే ధోవిత్వా, గన్ధతేలేన మక్ఖేత్వా, అత్తనో ఉపాహనం పుఞ్ఛిత్వా, గన్ధతేలేన మక్ఖేత్వా, తస్స పాదే పటిముఞ్చిత్వా "భన్తే, ఇమం ఉపాహనం ఆరుయ్హ, ఇమం ఛత్తం మత్థకే కత్వా గచ్ఛథా"తి ఛత్తుపాహనం అదాసి. సోపిస్స అనుగ్గహత్థాయ తం గహేత్వా పసాదసంవడ్ఢనత్థం పస్సన్తస్సేవ వేహాసం ఉప్పతిత్వా గన్ధమాదనం అగమాసి. తేన వుత్తం –

౧౮. "ఏవాహం చిన్తయిత్వాన, ఓరోహిత్వా ఉపాహనా;
తస్స పాదాని వన్దిత్వా, అదాసిం ఛత్తుపాహన"న్తి.

బోధిసత్తో తం దిస్వా అతివియ పసన్నచిత్తో పట్టనం గన్త్వా నావం అభిరుహి. అథస్స మహాసముద్దం తరన్తస్స సత్తమే దివసే నావా వివరమదాసి. ఉదకం ఉస్సిఞ్చితుం నాసక్ఖింసు. మహాజనో మరణభయభీతో అత్తనో అత్తనో దేవతా నమస్సిత్వా మహావిరవం విరవి. బోధిసత్తో ఏకం ఉపట్ఠాకం గహేత్వా సకలసరీరం తేలేన మక్ఖేత్వా సప్పినా సద్ధిం

సక్ఖరచుణ్ణాని యావదత్థం ఖాదిత్వా తమ్పి ఖాదాపేత్వా తేన సద్ధిం కూపకయట్ఠిమత్థకం ఆరుయ్హ "ఇమాయ దిసాయ అమ్హాకం నగర"న్తి దిసం వవత్థపేత్వా మచ్ఛకచ్ఛపపరిపన్థతో అత్తానం సచ్చాధిట్ఠానేన పమోచేన్తో తేన సద్ధిం ఉసభమత్తట్ఠానం అతిక్కమిత్వా పతిత్వా సముద్దం తరితుం ఆరభి. మహాజనో పన తత్థేవ వినాసం పాపుణి. తస్స తరన్తస్సేవ సత్త దివసా గతా. సో తస్మిమ్పి కాలే లోణోదకేన ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికో అహోసియేవ.

తదా పన ఈదిసానం పురిసవిసేసానం రక్ఖణత్థాయ చతూహి లోకపాలేహి ఠపితా మణిమేఖలా నామ దేవధీతా అత్తనో ఇస్సరియేన సత్తాహం పమజ్జిత్వా సత్తమే దివసే తం దిస్వా "సచాయం ఇధ మరిస్స, అతివియ గారయ్హా అభవిస్స"న్తి సంవిగ్గహదయా సువణ్ణపాతియా దిబ్బభోజనస్స పూరేత్వా వేగేనాగన్త్వా "బ్రాహ్మణ, ఇదం దిబ్బభోజనం భుఞ్జా"తి ఆహ. సో తం ఉల్లోకేత్వా "నాహం భుఞ్జామి, ఉపోసథికోమ్హీ"తి పటిక్ఖిపిత్వా తం పుచ్ఛన్తో –

"యం త్వం సుఖేనాభిసమేక్ఖసే మం, భుఞ్జస్సు భత్తం ఇతి మం వదేసి;

పుచ్ఛామి తం నారి మహానుభావే, దేవీ నుసి త్వం ఉద మానుసీ నూ"తి. (జా॰ ౧.౧౦.౪౨) –

ఆహ. సా తస్స పటివచనం దేన్తీ –

"దేవీ అహం సఙ్ఖ మహానుభావా, ఇధాగతా సాగరవారిమజ్ఝే;

అనుకమ్పికా నో చ పదుట్ఠచిత్తా, తవేవ అత్థాయ ఇధాగతాస్మి.

"ఇధన్నపానం సయనాసనఞ్చ, యానాని నానావివిధాని సఙ్ఖ;

సబ్బస్స త్యాహం పటిపాదయామి, యం కిఞ్చి తుయ్హం మనసాభిపత్థిత"న్తి. (జా॰ ౧.౧౦.౪౩-౪౪) –

ఇమా గాథా అభాసి. తం సుత్వా మహాసత్తో "అయం దేవధీతా సముద్దపిట్ఠే మయ్హం 'ఇదఞ్చిదఞ్చ దమ్మీ'తి వదతి, యఞ్చేసా మయ్హం దేతి, తమ్పి మమ పుఞ్ఞేనేవ, తం పన పుఞ్ఞం అయం దేవధీతా జానాతి ను ఖో, ఉదాహు న జానాతి, పుచ్ఛిస్సామి తావ న"న్తి చిన్తేత్వా పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

"యం కిఞ్చి యిట్ఠఞ్చ హుతఞ్చ మయ్హం, సబ్బస్స నో ఇస్సరా త్వం సుగత్తే;

సుస్సోణి సుబ్భూరు విలగ్గమజ్ఝే, కిస్స మే కమ్మస్స అయం విపాకో"తి. (జా॰ ౧.౧౦.౪౫);

తత్థ **యిట్ఠ**న్తి దానవసేన యజితం. **హుత**న్తి ఆహునపాహునవసేన దిన్నం. **సబ్బస్స నో ఇస్సరా త్వ**న్తి అమ్హాకం పుఞ్ఞకమ్మస్స సబ్బస్స త్వం ఇస్సరా, "అయం ఇమస్స విపాకో, అయం ఇమస్సా"తి బ్యాకరితుం సమత్థా. **సుస్సోణీ**తి సున్దరజఘనే. **సుబ్భూరూ**తి సున్దరేహి భముకేహి ఊరూహి చ సమన్నాగతే. **విలగ్గమజ్ఝే**తి విలగ్గతనుమజ్ఝే. **కిస్స మే**తి మయా కతకమ్మేసు కతరకమ్మస్స **అయం విపాకో,** యేనాహం అప్పతిట్ఠే మహాసముద్దే అజ్జ పతిట్ఠం లభామీతి.

తం సుత్వా దేవధీతా "అయం బ్రాహ్మణో 'యం అత్తనా కుసలకమ్మం కతం, తం కమ్మం న జానాతీ'తి సఞ్ఞాయ పుచ్ఛతి మఞ్ఞే, కథేస్సామి న"న్తి నావాభిరుహనదివసే పచ్చేకబుద్ధస్స ఛత్తుపాహనదానపుఞ్ఞమేవ తస్స కారణన్తి కథేన్తీ –

"ఘమ్మే పథే బ్రాహ్మణ ఏకభిక్ఖుం, ఉగ్ఘట్టపాదం తసితం కిలన్తం;

పటిపాదయి సబ్బ ఉపాహనాని, సా దక్ఖిణా కామదుహా తవజ్జా”తి. (జా॰ ౧.౧౦.౪౬) –

గాథమాహ.

తత్థ **ఏకభిక్ఖున్తి** ఏకం పచ్చేకబుద్ధం సన్ధాయాహ. **ఉగ్ఘట్టపాదన్తి** ఉణ్హవాలుకాయ ఘట్టపాదం, విబాధితపాదన్తి అత్థో. **తసితన్తి** పిపాసితం. **పటిపాదయీతి** పటిపాదేసి యోజేసి. **కామదుహాతి** సబ్బకామదాయికా.

తం సుత్వా మహాసత్తో “ఏవరూపేపి నామ అప్పతిట్ఠే మహాసముద్దే మయా దిన్నం ఛత్తుపాహనదానం మమ సబ్బకామదదం జాతం అహో సుదిన్న”న్తి తుట్ఠచిత్తో –

“సా హోతు నావా ఫలకూపపన్నా, అనవస్సుతా ఏరకవాతయుత్తా;

అఞ్ఞస్స యానస్స న హేత్థ భూమి, అజ్జేవ మం మోళినిం పాపయస్సూ”తి. (జా॰ ౧.౧౦.౪౭) –

గాథమాహ.

తత్థ **ఫలకూపపన్నాతి** మహానావతాయ బహూహి ఫలకేహి ఉపేతా. ఉదకప్పవేసనాభావేన **అనవస్సుతా**. సమ్మా గహేత్వా గమనకవాతేన **ఏరకవాతయుత్తా**.

దేవధీతా తస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠహట్ఠా దీఘతో అట్ఠఉసభం విత్థారతో చతుఉసభం గమ్భీరతో వీసతియట్ఠికం సత్తరతనమయం నావం మాపేత్వా కూపఫియారిత్తయుత్తాని ఇన్దనీలరజతసువణ్ణమయాదీని నిమ్మినిత్వా సత్తన్నం రతనానం పూరేత్వా బ్రాహ్మణం ఆలిఙ్గేత్వా నావం ఆరోపేసి, ఉపట్ఠాకం పనస్స న ఓలోకేసి. బ్రాహ్మణో అత్తనా కతకల్యాణతో తస్స పత్తిం అదాసి, సో అనుమోది. అథ దేవధీతా తమ్పి ఆలిఙ్గేత్వా నావాయ పతిట్ఠాపేత్వా తం నావం మోళినీనగరం నేత్వా బ్రాహ్మణస్స ఘరే ధనం పతిట్ఠాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమాసి. తేనాహ భగవా –

“సా తత్థ విత్తా సుమనా పతీతా, నావం సుచిత్తం అభినిమ్మినిత్వా;

ఆదాయ సఙ్ఖం పురిసేన సద్ధిం, ఉపానయీ నగరం సాధురమ్మ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౦.౪౮);

మహాపురిసస్స హి చిత్తసమ్పత్తియా పచ్చేకబుద్ధస్స చ నిరోధతో వుట్ఠితభావేన సత్తసు చేతనాసు ఆదిచేతనా దిట్ఠధమ్మవేదనీయా అతిఉళారఫలా చ జాతా. ఇదమ్పి తస్స దానస్స అప్పమత్తఫలన్తి దట్ఠబ్బం. అపరిమాణఫలఞ్హి తం దానం బోధిసమ్భారభూతం. తేన వుత్తం –

౧౬. “తేనేవాహం సతగుణతో, సుఖుమాలో సుఖేధితో;

అపి చ దానం పరిపూరేన్తో, ఏవం తస్స అదాసహ”న్తి.

తత్థ **తేనాతి** తతో పచ్చేకబుద్ధతో, **సతగుణతోతి** సతగుణేన **అహం** తదా సఙ్ఖభూతో **సుఖుమాలో**, తస్మా **సుఖేధితో** సుఖసంవడ్ఢో, **అపి చ** ఏవం సన్తేపి **దానం పరిపూరేన్తో, ఏవం** మయ్హం దానపారమీ పరిపూరేతూతి **తస్స** పచ్చేకబుద్ధస్స అత్తనో సరీరదుక్ఖం అనపేక్ఖిత్వా ఛత్తుపాహనం **అదాసిన్తి** అత్తనో దానజ్ఝాసయస్స ఉళారభావం సత్థా పవేదేసి.

బోధిసత్తోపి యావజీవం అమితధనగేహం అజ్ఝావసన్తో భియ్యోసోమత్తాయ దానాని దత్వా సీలాని రక్ఖిత్వా ఆయుపరియోసానే సపరిసో దేవనగరం పూరేసి.

తదా దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, పురిసో ఆనన్దత్థేరో, లోకనాథో సఙ్ఖబ్రాహ్మణో.

తస్స సువిసుద్ధనిచ్చసీలఉపోసథసీలాదివసేన సీలపారమీ దానసీలాదీనం పటిపక్ఖతో నిక్ఖన్తత్తా కుసలధమ్మవసేన నేక్ఖమ్మపారమీ, దానాదినిప్ఫాదనత్థం అబ్భుస్సహనవసేన తథా మహాసముద్దతరణవాయామవసేన చ వీరియపారమీ, తదత్థం అధివాసనఖన్తివసేన ఖన్తిపారమీ, పటిఞ్ఞానురూపప్పటిపత్తియా సచ్చపారమీ, సబ్బత్థ అచలసమాదానాధిట్ఠానవసేన అధిట్ఠానపారమీ, సబ్బసత్తేసు హితజ్ఝాసయవసేన మేత్తాపారమీ, సత్తసఙ్ఖారకతవిప్పకారేసు మజ్ఝత్తభావప్పత్తియా ఉపేక్ఖాపారమీ, సబ్బపారమీనం ఉపకారానుపకారే ధమ్మే జానిత్వా అనుపకారే ధమ్మే పహాయ ఉపకారధమ్మేసు పవత్తాపనపురేచరా సహజాతా చ ఉపాయకోసల్లభూతా పఞ్ఞా పఞ్ఞాపారమీతి ఇమాపి పారమియో లబ్భన్తి.

దానజ్ఝాసయస్స పన అతిఉళారభావేన దానపారమీవసేన దేసనా పవత్తా. యస్మా చేత్థ దస పారమియో లబ్భన్తి, తస్మా హేట్ఠా వుత్తా మహాకరుణాదయో బోధిసత్తగుణా ఇధాపి యథారహం నిద్ధారేతబ్బా. తథా అత్తనో భోగసుఖం అనపేక్ఖిత్వా మహాకరుణాయ “దానపారమిం పూరేస్సామీ”తి దానసమ్భారసంహరణత్థం సముద్దతరణం, తత్థ చ సముద్దపతితస్సాపి ఉపోసథాధిట్ఠానం, సీలఖణ్డభయేన దేవధీతాయపి ఉపగతాయ ఆహారానాహరణన్తి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణా వేదితబ్బా. ఇదాని వక్ఖమానేసు సేసచరితేసు ఇమినావ నయేన గుణనిద్ధారణం వేదితబ్బం . తత్థ తత్థ విసేసమత్తమేవ వక్ఖామ. తేనేతం వుచ్చతి –

> “ఏవం అచ్ఛరియా హేతే, అబ్భుతా చ మహేసినో…పే.…;
> పగేవానుకిరియా తేసం, ధమ్మస్స అనుధమ్మతో”తి.

సఙ్ఖబ్రాహ్మణచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. కురురాజచరియావణ్ణనా

తతియే ఇన్దపత్థే పురుత్తమేతి ఇన్దపత్థనామకే కురురట్ఠస్స పురవరే ఉత్తమనగరే. **రాజా**తి ధమ్మేన సమేన చతూహి సఙ్గహవత్థూహి పరిసం రఞ్జేతీతి రాజా. **కుసలే దసహుపాగతో**తి కుసలేహి దసహి సమన్నాగతో, దానాదీహి దసహి పుఞ్ఞకిరియవత్థూహి, దసహి కుసలకమ్మపథేహి వా యుత్తోతి అత్థో.

౨౧. కలిఙ్గరట్ఠవిసయాతి కలిఙ్గరట్ఠసఙ్ఖాతవిసయా. **బ్రాహ్మణా ఉపగఞ్ఛు మ**న్తి కలిఙ్గరాజేన ఉయ్యోజితా అట్ఠ బ్రాహ్మణా మం ఉపసఙ్కమింసు. ఉపసఙ్కమిత్వా చ పన **ఆయాచుం మం హత్థినాగ**న్తి హత్థిభూతం మహానాగం మం ఆయాచింసు. **ధఞ్ఞ**న్తి ధనాయితబ్బసిరిసోభగ్గప్పత్తం లక్ఖణసమ్పన్నం. **మఙ్గలసమ్మత**న్తి తాయయేవ లక్ఖణసమ్పత్తియా మఙ్గలం అభివుడ్ఢికారణన్తి అభిసమ్మతం జనేహి.

౨౨. **అవుట్ఠికోతి** వస్సరహితో. **దుబ్భిక్ఖోతి** దుల్లభభోజనో. **ఛాతకో మహా**తి మహతీ జిఘచ్ఛాబాధా వత్తతీతి అత్థో. **దదాహీతి** దేహి. **నీలన్తి** నీలవణ్ణం. **అఞ్జనసవ్హయన్తి** అఞ్జనసద్దేన అవ్హాతబ్బం, అఞ్జననామకన్తి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – అమ్హాకం కలిఙ్గరట్ఠం అవుట్ఠికం, తేన ఇదాని మహాదుబ్భిక్ఖం తత్థ మహన్తం ఛాతకభయం ఉప్పన్నం, తస్స వూపసమత్థాయ ఇమం అఞ్జనగిరిసఙ్కాసం తుయ్హం అఞ్జననామకం మఙ్గలహత్థిం దేహి, ఇమస్మిఞ్హి తత్థ నీతే దేవో వస్సిస్సతి, తేన తం సబ్బభయం వూపసమ్మిస్సతీతి. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా –

అతీతే కురురట్ఠే ఇన్దపత్థనగరే బోధిసత్తో కురురాజస్స అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గహేత్వా అనుపుబ్బేన విఞ్ఞుతం పత్తో, తక్కసిలం గన్త్వా యోగవిహితాని సిప్పాయతనాని విజ్జాట్ఠానాని చ ఉగ్గహేత్వా పచ్చాగతో పితరా ఉపరజ్జే ఠపితో, అపరభాగే పితు అచ్చయేన రజ్జం పత్వా దస రాజధమ్మే అకోపేన్తో ధమ్మేన రజ్జం కారేసి ధనఞ్జయో నామ నామేన. సో చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారేతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సం ధనం విస్సజ్జేన్తో సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా దానం అదాసి. తస్స దానజ్ఝాసయతా దానాభిరతి సకలజమ్బుదీపం పత్థరి.

తస్మిం కాలే కలిఙ్గరట్ఠే దుబ్భిక్ఖభయం ఛాతకభయం రోగభయన్తి తీణి భయాని ఉప్పజ్జింసు. సకలరట్ఠవాసినో దన్తపురం గన్త్వా రాజభవనద్వారే ఉక్కుట్ఠిమకంసు “దేవం వస్సాపేహి దేవా”తి. రాజా తం సుత్వా “కింకారణా ఏతే విరవన్తీ”తి అమచ్చే పుచ్ఛి. అమచ్చా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేసుం. రాజా పోరాణకరాజానో దేవే అవస్సన్తే కిం కరోన్తీతి. “దేవో వస్సతూ”తి దానం దత్వా ఉపోసథం అధిట్ఠాయ సమాదిన్నసీలా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా దబ్బసన్థరే సత్తాహం నిపజ్జన్తీతి. తం సుత్వా తథా అకాసి. దేవో న వస్సి, ఏవం రాజా అహం మయా కత్తబ్బకిచ్చం అకాసిం, దేవో న వస్సతి, కిన్తి కరోమాతి. దేవ, ఇన్దపత్థనగరే ధనఞ్జయస్స నామ కురురాజస్స మఙ్గలహత్థిమ్హి ఆనీతే దేవో వస్సిస్సతీతి . సో రాజా బలవాహనసమ్పన్నో దుప్పసహో, కథమస్స హత్థిం ఆనేస్సామాతి. మహారాజ, తేన సద్ధిం యుద్ధకిచ్చం నత్థి, దానజ్ఝాసయో సో రాజా దానాభిరతో యాచితో సమానో అలఙ్కతసీసమ్పి ఛిన్దిత్వా పసాదసమ్పన్నాని అక్ఖీనిపి ఉప్పాటేత్వా సకలరజ్జమ్పి నియ్యాతేత్వా దదేయ్య, హత్థిమ్హి వత్తబ్బమేవ నత్థి, అవస్సం యాచితో సమానో దస్సతీతి. కే పన యాచితుం సమత్థాతి? బ్రాహ్మణా, మహారాజాతి. రాజా అట్ఠ బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా సక్కారసమ్మానం కత్వా పరిబ్బయం దత్వా హత్థియాచనత్థం పేసేసి. తే సబ్బత్థ ఏకరత్తివాసేన తురితగమనం గన్త్వా కతిపాహం నగరద్వారే దానసాలాసు భుఞ్జన్తా సరీరం సన్తప్పేత్వా రఞ్ఞో దానగ్గం ఆగమనపథే కాలం ఆగమయమానా పాచీనద్వారే అట్ఠంసు.

బోధిసత్తోపి పాతోవ న్హాతానులిత్తో సబ్బాలఙ్కారప్పటిమణ్డితో అలఙ్కతవరవారణఖన్ధగతో మహన్తేన రాజానుభావేన దానసాలం గన్త్వా ఓతరిత్వా సత్తట్ఠజనానం సహత్థేన దానం దత్వా “ఇమినావ నీహారేన దేథా”తి వత్వా హత్థిం అభిరుహిత్వా దక్ఖిణద్వారం అగమాసి. బ్రాహ్మణా పాచీనద్వారే ఆరక్ఖస్స బలవతాయ ఓకాసం అలభిత్వా దక్ఖిణద్వారం గన్త్వా రాజానం ఆగచ్ఛన్తం ఉల్లోకయమానా ద్వారతో నాతిదూరే ఉన్నతట్ఠానే ఠితా సమ్పత్తం రాజానం హత్థే ఉక్ఖిపిత్వా జయాపేసుం. రాజా వజిరఙ్కుసేన వారణం నివత్తేత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా తే బ్రాహ్మణే “కిం ఇచ్ఛథా”తి పుచ్ఛి. బ్రాహ్మణా “కలిఙ్గరట్ఠం దుబ్భిక్ఖభయేన ఛాతకభయేన రోగభయేన చ ఉపద్దుతం. సో ఉపద్దవో ఇమస్మిం తవ మఙ్గలహత్థిమ్హి నీతే వూపసమ్మిస్సతి. తస్మా ఇమం అఞ్జనవణ్ణం నాగం అమ్హాకం దేహీ”తి ఆహంసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ “కలిఙ్గరట్ఠవిసయా…పే… అఞ్జనసవ్హయ”న్తి. తస్సత్థో వుత్తో ఏవ.

అథ బోధిసత్తో “న మేతం పతిరూపం, యం మే యాచకానం మనోరథవిఘాతో సియా, మయ్హఞ్చ సమాదానభేదో సియా”తి హత్థిక్ఖన్ధతో ఓతరిత్వా “సచే అనలఙ్కతట్ఠానం అత్థి, అలఙ్కరిత్వా దస్సామీ”తి సమన్తతో ఓలోకేత్వా అనలఙ్కతట్ఠానం అదిస్వా సోణ్డాయ నం గహేత్వా బ్రాహ్మణానం హత్థేసు ఠపేత్వా రతనభిఙ్గారేన పుప్ఫగన్ధవాసితం ఉదకం పాతేత్వా అదాసి. తేన వుత్తం –

౨౩. “న మే యాచకమనుప్పత్తే, పటిక్ఖేపో అనుచ్ఛవో;
మా మే భిజ్జి సమాదానం, దస్సామి విపులం గజం.

౨౪. “నాగం గహేత్వా సోణ్డాయ, భిఙ్గారే రతనామయే;
జలం హత్థే ఆకిరిత్వా, బ్రాహ్మణానం అదం గజ”న్తి.

తత్థ **యాచకమనుప్పత్తే**తి యాచకే అనుప్పత్తే. **అనుచ్ఛవో**తి అనుచ్ఛవికో పతిరూపో. **మా మే భిజ్జి సమాదాన**న్తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణత్థాయ సబ్బస్స యాచకస్స సబ్బం అనవజ్జం ఇచ్ఛితం దదన్తో దానపారమిం పూరేస్సామీతి యం మయ్హం సమాదానం, తం మా భిజ్జి. తస్మా **దస్సామి విపులం గజ**న్తి మహన్తం ఇమం మఙ్గలహత్థిం దస్సామీతి. **అద**న్తి అదాసిం.

తస్మిం పన హత్థిమ్హి దిన్నే అమచ్చా బోధిసత్తం ఏతదవోచుం – “కస్మా, మహారాజ, మఙ్గలహత్థిం దదత్థ, నను అఞ్ఞో హత్థీ దాతబ్బో, రఞ్ఞా నామ ఏవరూపో ఓపవయ్హో మఙ్గలహత్థీ ఇస్సరియం అభివిజయఞ్చ ఆకఙ్ఖన్తేన న దాతబ్బో”తి . మహాసత్తో యం మం యాచకా యాచన్తి, తదేవ మయా దాతబ్బం, సచే పన మం రజ్జం యాచేయ్యుం, రజ్జమ్పి తేసం దదేయ్యం, మయ్హం రజ్జతోపి జీవితతోపి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ పియతరం, తస్మా తం హత్థిం అదాసిన్తి ఆహ. తేన వుత్తం **“తస్స నాగే పదిన్నమ్హీ”**తిఆది. తత్థ **తస్సా**తి తస్స తేన, తస్మిం **నాగే** హత్థిమ్హి దిన్నే.

౨౬. **మఙ్గలసమ్పన్న**న్తి మఙ్గలగుణేహి సమన్నాగతం. **సఙ్గామవిజయుత్తమ**న్తి సఙ్గామవిజయా ఉత్తమం, సఙ్గామవిజయే వా ఉత్తమం పధానం పవరం నాగం. **కిం తే రజ్జం కరిస్సతీ**తి తస్మిం నాగే అపగతే తవ రజ్జం కిం కరిస్సతి, రజ్జకిచ్చం న కరిస్సతి, రజ్జమ్పి అపగతమేవాతి దస్సేతి.

౨౭. **రజ్జమ్పి మే దదే సబ్బ**న్తి తిట్ఠతు నాగో తిరచ్ఛానగతో, ఇదం మే సబ్బం కురురట్ఠమ్పి యాచకానం దదేయ్యం. **సరీరం దజ్జమత్తనో**తి రజ్జేపి వా కిం వత్తబ్బం, అత్తనో సరీరమ్పి యాచకానం దదేయ్యం, సబ్బోపి హి మే అజ్ఝత్తికబాహిరో పరిగ్గహో లోకహితత్థమేవ మయా పరిచ్చత్తో. యస్మా **సబ్బఞ్ఞుతం పియం మయ్హం** సబ్బఞ్ఞుతా చ దానపారమిం ఆదిం కత్వా సబ్బపారమియో అపూరేన్తేన న సక్కా లద్ధుం, తస్మా నాగం అదాసిం అహన్తి దస్సేతి.

ఏవమ్పి తస్మిం నాగే ఆనీతే కలిఙ్గరట్ఠే దేవో న వస్సతేవ. కలిఙ్గరాజా “ఇదానిపి న వస్సతి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “కురురాజా గరుధమ్మే రక్ఖతి, తేనస్స రట్ఠే అన్వద్ధమాసం అనుదసాహం దేవో వస్సతి, రఞ్ఞో గుణానుభావో ఏస, న ఇమస్స తిరచ్ఛానగతస్సా”తి జానిత్వా “మయమ్పి గరుధమ్మే రక్ఖిస్సామ, గచ్ఛథ ధనఞ్చయకోరబ్యస్స సన్తికే తే సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా ఆనేథా”తి అమచ్చే పేసేసి. గరుధమ్మా వుచ్చన్తి పఞ్చ సీలాని, తాని బోధిసత్తో సుపరిసుద్ధాని కత్వా రక్ఖతి, యథా చ బోధిసత్తో. ఏవమస్స మాతా అగ్గమహేసీ, కనిట్ఠభాతా ఉపరాజా, పురోహితో బ్రాహ్మణో, రజ్జుగ్గాహకో అమచ్చో, సారథి సేట్ఠి, దోణమాపకో దోవారికో, నగరసోభినీ వణ్ణదాసీతి. తేన వుత్తం –

“రాజా మాతా మహేసీ చ, ఉపరాజా పురోహితో;
రజ్జుగ్గాహో సారథీ సేట్ఠి, దోణో దోవారికో తథా;
గణికా తే ఏకాదస, గరుధమ్మే పతిట్ఠితా”తి.

తే అమచ్చా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. మహాసత్తో “మయ్హం గరుధమ్మే కుక్కుచ్చం అత్థి, మాతా పన మే సురక్ఖితం రక్ఖతి, తస్సా సన్తికే గణ్హథా”తి వత్వా తేహి “మహారాజ, కుక్కుచ్చం నామ సిక్ఖాకామస్స సల్లేఖవుత్తినో హోతి, దేథ నో”తి యాచితో “పాణో న హన్తబ్బో, అదిన్నం న ఆదాతబ్బం, కామేసుమిచ్ఛాచారో న చరితబ్బో, ముసా న భణితబ్బం, మజ్జం న పాతబ్బ”న్తి సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా “ఏవం సన్తేపి మాతు సన్తికే గణ్హథా”తి ఆహ.

దూతా రాజానం వన్దిత్వా తస్సా సన్తికం గన్త్వా “దేవి, తుమ్హే కిర గరుధమ్మం రక్ఖథ, తం నో దేథా”తి వదింసు. బోధిసత్తస్స మాతాపి తథేవ అత్తనో కుక్కుచ్చస్స అత్థిభావం వత్వావ తేహి యాచితా అదాసి. తథా మహేసిఆదయోపి. తే సబ్బేసమ్పి సన్తికే సువణ్ణపట్టే గరుధమ్మే లిఖాపేత్వా దన్తపురం గన్త్వా కలిఙ్గరఞ్ఞో దత్వా తం పవత్తిం ఆరోచేసుం. సోపి రాజా తస్మిం ధమ్మే వత్తమానో పఞ్చ సీలాని పూరేసి. తతో సకలకలిఙ్గరట్ఠే దేవో వస్సి. తీణి భయాని వూపసన్తాని. రట్ఠం ఖేమం సుభిక్ఖం అహోసి. బోధిసత్తో యావజీవం దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సపరిసో సగ్గపురం పూరేసి.

తదా గణికాదయో ఉప్పలవణ్ణాదయో అహేసుం. వుత్తఞ్హేతం –

“గణికా ఉప్పలవణ్ణా, పుణ్ణో దోవారికో తదా;
రజ్జుగ్గాహో చ కచ్చానో, దోణమాపకో చ కోలితో.

“సారిపుత్తో తదా సేట్ఠి, అనురుద్ధో చ సారథి;
బ్రాహ్మణో కస్సపో థేరో, ఉపరాజానన్దపణ్డితో.

“మహేసీ రాహులమాతా, మాయాదేవీ జనేత్తికా;
కురురాజా బోధిసత్తో, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి. (ధ. ప. అట్ఠ. ౨.౩౬౧ హంసఘాతకభిక్ఖువత్థు);

ఇధాపి నేక్ఖమ్మపారమిఆదయో సేసధమ్మా చ వుత్తనయేనేవ నిద్ధారేతబ్బాతి.

కురురాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. మహాసుదస్సనచరియావణ్ణనా

౨౮. చతుత్థే **కుసావతిమ్హి నగరేతి** కుసావతీనామకే నగరే, యస్మిం ఠానే ఏతరహి కుసినారా నివిట్ఠా. **మహీపతీతి** ఖత్తియో, నామేన **మహాసుదస్సనో** నామ. **చక్కవత్తీతి** చక్కరతనం వత్తేతి చతూహి వా సమ్పత్తిచక్కేహి వత్తతి, తేహి చ పరం పవత్తేతి, పరహితాయ చ ఇరియాపథచక్కానం వత్తో ఏతస్మిం అత్థీతిపి చక్కవత్తీ. అథ వా చతూహి అచ్ఛరియధమ్మేహి సఙ్గహవత్థూహి చ సమన్నాగతేన, పరేహి అనభిభవనీయస్స అనతిక్కమనీయస్స ఆణాసఙ్ఖాతస్స

చక్కస్స వత్తో ఏతస్మిం అత్థీతిపి **చక్కవత్తీ**. పరిణాయకరతనపుబ్బఙ్గమేన హత్థిరతనాదిపముఖేన మహాబలకాయేన పుఞ్ఞానుభావనిబ్బత్తేన కాయబలేన చ సమన్నాగతత్తా **మహబ్బలో. యదా ఆసి**న్తి సమ్బన్ధో. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా –

అతీతే కిర మహాపురిసో సుదస్సనత్తభావతో తతియే అత్తభావే గహపతికులే నిబ్బత్తో ధరమానకస్స బుద్ధస్స సాసనే ఏకం థేరం అరఞ్ఞవాసం వసన్తం అత్తనో కమ్మేన అరఞ్ఞం పవిట్ఠో రుక్ఖమూలే నిసిన్నం దిస్వా "ఇధ మయా అయ్యస్స పణ్ణసాలం కాతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనో కమ్మం పహాయ దబ్బసమ్భారం ఛిన్దిత్వా నివాసయోగ్గం పణ్ణసాలం కత్వా ద్వారం యోజేత్వా కట్ఠత్థరణం కత్వా "కరిస్సతి ను ఖో పరిభోగం, న ను ఖో కరిస్సతీ"తి ఏకమన్తే నిసీది. థేరో అన్తోగామతో ఆగన్త్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా కట్ఠత్థరణే నిసీది. మహాసత్తోపి నం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఫాసుకా, భన్తే, పణ్ణసాలా"తి పుచ్ఛి. ఫాసుకా, భద్దముఖ, పబ్బజితసారుప్పాతి. వసిస్సథ, భన్తే, ఇధాతి? ఆమ, ఉపాసకాతి. సో అధివాసనాకారేనేవ "వసిస్సతీ"తి ఞత్వా "నిబద్ధం మయ్హం ఘరద్వారం ఆగన్తబ్బ"న్తి పటిజానాపేత్వా నిచ్చం అత్తనో ఘరేయేవ భత్తవిస్సగ్గం కారాపేసి. సో పణ్ణసాలాయం కటసారకం పత్థరిత్వా మఞ్చపీఠం పఞ్ఞపేసి, అపస్సేనం నిక్ఖిపి, పాదకఠలికం ఠపేసి, పోక్ఖరణిం ఖణి, చఙ్కమం కత్వా వాలుకం ఓకిరి, పరిస్సయవినోదనత్థం పణ్ణసాలం కణ్టకవతియా పరిక్ఖిపి, తథా పోక్ఖరణిం చఙ్కమఞ్చ. తేసం అన్తోవతిపరియన్తే తాలపన్తియో రోపేసి. ఏవమాదినా ఆవాసం నిట్ఠాపేత్వా థేరస్స తిచీవరం ఆదిం కత్వా సబ్బం సమణపరిక్ఖారం అదాసి. థేరస్స హి తదా బోధిసత్తేన తిచీవరపిణ్డపాతపత్తథాలకపరిస్సావనధమకరణపరిభోగభాజనఛత్తుపాహనఉదకతుమ్బసూచికత్తర-యట్ఠిఆరకణ్టకపిప్ఫలినఖచ్ఛేదనపదీపేయ్యాది పబ్బజితానం పరిభోగజాతం అదిన్నం నామ నాహోసి. సో పఞ్చ సీలాని రక్ఖన్తో ఉపోసథం కరోన్తో యావజీవం థేరం ఉపట్ఠహి. థేరో తత్థేవ వసన్తో అరహత్తం పత్వా పరినిబ్బాయి.

౨౯. బోధిసత్తోపి యావతాయుకం పుఞ్ఞం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తిత్వా తతో చుతో మనుస్సలోకం ఆగచ్ఛన్తో కుసావతియా రాజధానియా నిబ్బత్తిత్వా మహాసుదస్సనో నామ రాజా అహోసి చక్కవత్తీ. తస్సిస్సరియానుభావో "భూతపుబ్బం, ఆనన్ద, రాజా మహాసుదస్సనో నామ అహోసి ఖత్తియో ముద్ధావసిత్తో"తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౨.౨౪౨) నయేన సుత్తే ఆగతో ఏవ. తస్స కిర చతురాసీతి నగరసహస్సాని కుసావతీరాజధానిప్పముఖాని, చతురాసీతి పాసాదసహస్సాని ధమ్మపాసాదప్పముఖాని, చతురాసీతి కూటాగారసహస్సాని మహాబ్యూహకూటాగారప్పముఖాని, తాని సబ్బాని తస్స థేరస్స కతాయ ఏకిస్సా పణ్ణసాలాయ నిస్సన్దేన నిబ్బత్తాని, చతురాసీతి పల్లఙ్కసహస్సాని నాగసహస్సాని అస్ససహస్సాని రథసహస్సాని తస్స దిన్నస్స మఞ్చపీఠస్స, చతురాసీతి మణిసహస్సాని తస్స దిన్నస్స పదీపస్స, చతురాసీతి పోక్ఖరణిసహస్సాని ఏకపోక్ఖరణియా, చతురాసీతి ఇత్థిసహస్సాని పుత్తసహస్సాని గహపతిసహస్సాని చ పత్తథాలకాదిపరిభోగారహస్స పబ్బజితపరిక్ఖారదానస్స, చతురాసీతి ధేనుసహస్సాని పఞ్చగోరసదానస్స, చతురాసీతి వత్థకోట్ఠసహస్సాని నివాసనపారుపనదానస్స, చతురాసీతి థాలిపాకసహస్సాని భోజనదానస్స నిస్సన్దేన నిబ్బత్తాని. సో సత్తహి రతనేహి చతూహి ఇద్ధీహి చ సమన్నాగతో రాజాధిరాజా హుత్వా సకలం సాగరపరియన్తం పథవిమణ్డలం ధమ్మేన అభివిజియ అజ్ఝావసన్తో అనేకసతేసు ఠానేసు దానసాలాయో కారేత్వా మహాదానం పట్ఠపేసి. దివసస్స తిక్ఖత్తుం నగరే భేరిం చరాపేసి "యో యం ఇచ్ఛతి, సో దానసాలాసు ఆగన్త్వా తం గణ్హాతూ"తి. తేన వుత్తం "**తత్థాహం దివసే తిక్ఖత్తుం, ఘోసాపేమి తహిం తహి**"న్తిఆది.

తత్థ **తత్థా**తి తస్మిం నగరే. "తదాహ"న్తిపి పాఠో, తస్స తదా అహం, మహాసుదస్సనకాలేతి అత్థో. **తహిం తహి**న్తి తస్మిం తస్మిం ఠానే, తస్స తస్స పాకారస్స అన్తో చ బహి చాతి అత్థో. **కో కిం ఇచ్ఛతీ**తి బ్రాహ్మణాదీసు యో కోచి సత్తో అన్నాదీసు దేయ్యధమ్మేసు యం కిఞ్చి ఇచ్ఛతి. **పత్థేతీ**తి తస్సేవ వేవచనం. **కస్స కిం దీయతు ధన**న్తి అనేకవారం పరియాయన్తరేహి చ దానఘోసనాయ పవత్తితభావదస్సనత్థం వుత్తం, ఏతేన దానపారమియా సరూపం దస్సేతి.
దేయ్యధమ్మపటిగ్గాహకవికప్పరహితా హి బోధిసత్తానం దానపారమీతి.

౩౦. ఇదాని దానఘోసనాయ తస్స తస్స దేయ్యధమ్మస్స అనుచ్ఛవికపుగ్గలపరికిత్తనం దస్సేతుం "**కో ఛాతకో**"తిఆది వుత్తం.

తత్థ **ఛాతకో**తి జిఘచ్ఛితో. **తసితో**తి పిపాసితో. **కో మాలం కో విలేపన**న్తిపి "ఇచ్ఛతీ"తి పదం ఆనేత్వా యోజేతబ్బం. **నగ్గో**తి వత్థవికలో, వత్థేన అత్థికోతి అధిప్పాయో. **పరిదహిస్సతీ**తి నివాసిస్సతి.

౩౧. కో పథే ఛత్తమాదేతీతి కో పథికో పథే మగ్గే అత్తనో వస్సవాతాతపరక్ఖణత్థం ఛత్తం గణ్హాతి, ఛత్తేన అత్థికోతి అత్థో. **కోపాహనా ముదూ సుభా**తి దస్సనీయతాయ సుభా సుఖసమ్ఫస్సతాయ ముదూ ఉపాహనా అత్తనో పాదానం చక్ఖూనఞ్చ రక్ఖణత్థం. **కో ఆదేతీ**తి కో తాహి అత్థికోతి అధిప్పాయో. **సాయఞ్చ పాతో చా**తి ఏత్థ **చ**-సద్దేన మజ్ఝన్హికే చాతి ఆహరిత్వా వత్తబ్బం. "దివసే తిక్ఖత్తుం ఘోసాపేమీ"తి హి వుత్తం.

౩౨. న తం దససు ఠానేసూతి తం దానం న దససు ఠానేసు పటియత్తన్తి యోజనా. **నపి ఠానసతేసు** వా **పటియత్తం,** అపి చ ఖో అనేకసతేసు ఠానేసు పటియత్తం. **యాచకే ధన**న్తి యాచకే ఉద్దిస్స ధనం పటియత్తం ఉపక్ఖటం. ద్వాదసయోజనాయామే హి నగరే సత్తయోజనవిత్థతే సత్తసు పాకారన్తరేసు సత్త తాలపన్తిపరిక్ఖేపా, తాసు తాలపన్తీసు చతురాసీతి పోక్ఖరణిసహస్సాని పాటియేక్కం పోక్ఖరణితీరే మహాదానం పట్ఠపితం. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> "పట్ఠపేసి ఖో, ఆనన్ద, రాజా మహాసుదస్సనో తాసం పోక్ఖరణీనం తీరే ఏవరూపం దానం అన్నం అన్నత్థికస్స, పానం పానత్థికస్స, వత్థం వత్థత్థికస్స, యానం యానత్థికస్స, సయనం సయనత్థికస్స, ఇత్థిం ఇత్థిత్థికస్స, హిరఞ్ఞం హిరఞ్ఞత్థికస్స, సువణ్ణం సువణ్ణత్థికస్సా"తి (దీ. ని. ౨.౨౫౪).

౩౩. తత్థాయం దానస్స పవత్తితాకారో – మహాపురిసో హి ఇత్థీనఞ్చ పురిసానఞ్చ అనుచ్ఛవికే అలఙ్కారే కారేత్వా ఇత్థిమత్తమేవ తత్థ పరిచారవసేన సేసఞ్చ సబ్బం పరిచ్చాగవసేన ఠపేత్వా "రాజా మహాసుదస్సనో దానం దేతి, తం యథాసుఖం పరిభుఞ్జథా"తి భేరిం చరాపేసి. మహాజనా పోక్ఖరణితీరం గన్త్వా న్హత్వా వత్థాదీని నివాసేత్వా మహాసమ్పత్తిం అనుభవిత్వా యేసం తాదిసాని అత్థి, తే పహాయ గచ్ఛన్తి . యేసం నత్థి, తే గహేత్వా గచ్ఛన్తి. యే హత్థియానాదీసుపి నిసీదిత్వా యథాసుఖం విచరిత్వా వరసయనేసుపి సయిత్వా సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా ఇత్థీహిపి సద్ధిం సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా సత్తవిధరతనపసాధనాని పసాధేత్వా సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా యం యం అత్థికా, తం తం గహేత్వా గచ్ఛన్తి, అనత్థికా ఓహాయ గచ్ఛన్తి. తమ్పి దానం ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ దేవసికం దీయతేవ. తదా జమ్బుదీపవాసీనం అఞ్ఞం కమ్మం నత్థి, దానం పరిభుఞ్జన్తా సమ్పత్తిం అనుభవన్తా విచరన్తి. న తస్స దానస్స కాలపరిచ్ఛేదో అహోసి. రత్తిఞ్చాపి దివాపి యదా

యదా అత్థికా ఆగచ్ఛన్తి, తదా తదా దీయతేవ. ఏవం మహాపురిసో యావజీవం సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా మహాదానం పవత్తేసి. తేన వుత్తం ''**దివా వా యది వా రత్తిం, యది ఏతి వనిబ్బకో**''తిఆది.

తత్థ **దివా వా యది వా రత్తిం, యది ఏతీ**తి ఏతేనస్స యథాకాలం దానం దస్సేతి. యాచకానఞ్హి లాభాసాయ ఉపసఙ్కమనకాలో ఏవ బోధిసత్తానం దానస్స కాలో నామ. **వనిబ్బకో**తి యాచకో. **లద్ధా యదిచ్ఛకం భోగ**న్తి ఏతేన యథాభిరుచితం దానం. యో యో హి యాచకో యం యం దేయ్యధమ్మం ఇచ్ఛతి, తస్స తస్స తంతదేవ బోధిసత్తో దేతి. న తస్స మహగ్ఘదుల్లభాదిభావం అత్తనో ఉపరోధం చిన్తేసి. **పూరహత్థోవ గచ్ఛతీ**తి ఏతేన యావదిచ్ఛకం దానం దస్సేతి, యత్తకఞ్హి యాచకా ఇచ్ఛన్తి, తత్తకం అపరిహాపేత్వావ మహాసత్తో దేతి ఉళారజ్ఝాసయతాయ చ మహిద్ధికతాయ చ.

౩౮. ''**యావజీవిక**''న్తి ఏతేన దానస్స కాలపరియన్తాభావం దస్సేతి. సమాదానతో పట్ఠాయ హి మహాసత్తా యావపారిపూరి వేమజ్ఝే న కాలపరిచ్ఛేదం కరోన్తి, బోధిసమ్భారసమ్భరణే సఙ్కోచాభావేన అన్తరన్తరా అవోసానాపత్తితో మరణేనపి అనుపచ్ఛేదో ఏవ, తతో పరమ్పి తథేవ పటిపజ్జనతో, "యావజీవిక"న్తి పన మహాసుదస్సనచరితస్స వసేన వుత్తం. **నపాహం దేస్సం ధనం దమ్మీ**తి ఇదం ధనం నామ మయ్హం న దేస్సం అమనాపన్తి ఏవరూపం మహాదానం దేన్తో గేహాతో చ ధనం నీహరాపేమి. **నపి నత్థి నిచయో మయీ**తి మమ సమీపే ధననిచయో ధనసఙ్గహో నాపి నత్థి, సల్లేఖవుత్తిసమణో వియ అసఙ్గహోపి న హోమీతి అత్థో. ఇదం యేన అజ్ఝాసయేన తస్సిదం మహాదానం పవత్తితం, తం దస్సేతుం వుత్తం.

౩౯. ఇదాని తం ఉపమాయ విభావేతుం ''**యథాపి ఆతురో నామా**''తిఆదిమాహ. తత్థిదం ఉపమాసంసన్దనేన సద్ధిం అత్థదస్సనం – యథా నామ **ఆతురో** రోగాభిభూతో పురిసో రోగతో అత్తానం పరిమోచేతుకామో **ధనేన** హిరఞ్ఞసువణ్ణాదినా **వేజ్జం** తికిచ్ఛకం **తప్పేత్వా** ఆరాధేత్వా యథావిధి పటిపజ్జన్తో తతో **రోగతో** విముచ్చతి.

౪౦. **తథేవ** ఏవమేవ అహమ్పి అట్టభూతం సకలలోకం కిలేసరోగతో సకలసంసారదుక్ఖరోగతో చ పరిమోచేతుకామో తస్స తతో పరిమోచనస్స అయం సబ్బసాపతేయ్యపరిచ్చాగో దానపారమిఉపాయోతి **జానమానో** బుజ్ఝమానో **అసేసతో** దేయ్యధమ్మస్స పటిగ్గాహకానఞ్చ వసేన అనవసేసతో మహాదానస్స వసేన సత్తానం అజ్ఝాసయం **పరిపూరేతుం** అత్తనో చ న మయ్హం దానపారమీ పరిపుణ్ణా, తస్మా **ఊనమన**న్తి పవత్తం ఊనం మనం **పూరయితుం** పవత్తయితుం **వనిబ్బకే** యాచకే **అదాసిం తం దానం** ఏవరూపం మహాదానం దదామి, తఞ్చ ఖో తస్మిం దానధమ్మే తస్స చ ఫలే **నిరాలయో** అనపేక్ఖో **అపచ్చాసో** కిఞ్చిపి అపచ్చాసీసమానో కేవలం **సమ్బోధిమనుపత్తియా** సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ అధిగన్తుం **దేమీ**తి.

ఏవం మహాసత్తో మహాదానం పవత్తేన్తో అత్తనో పుఞ్ఞానుభావనిబ్బత్తం ధమ్మపాసాదం అభిరుయ్హ మహాబ్యూహకూటాగారద్వారే ఏవ కామవితక్కాదయో నివత్తేత్వా తత్థ సోవణ్ణమయే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా తతో నిక్ఖమిత్వా సోవణ్ణమయం కూటాగారం పవిసిత్వా తత్థ రజతమయే పల్లఙ్కే నిసిన్నో చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా చతురాసీతి వస్ససహస్సాని ఝానసమాపత్తీహి వీతినామేత్వా మరణసమయే దస్సనాయ ఉపగతానం సుభద్దాదేవీపముఖానం చతురాసీతియా ఇత్థాగారసహస్సానం అమచ్చపారిసజ్జాదీనఞ్చ –

"అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా, ఉప్పాదవయధమ్మినో;

ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి, తేసం వూపసమో సుఖో’’తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౨౨౧, ౨౭౨; సం॰ ని॰ ౧.౧౮౬; ౨.౧౪౩) –

ఇమాయ గాథాయ ఓవదిత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయనో అహోసి.

తదా సుభద్దాదేవీ రాహులమాతా అహోసి, పరిణాయకరతనం రాహులో, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, మహాసుదస్సనో పన లోకనాథో.

ఇధాపి దస పారమియో సరూపతో లబ్భన్తి ఏవ, దానజ్ఝాసయస్స పన ఉళారతాయ దానపారమీ ఏవ **పాళియం** ఆగతా. సేసధమ్మా హేట్ఠా వుత్తనయా ఏవ. తథా ఉళారే సత్తరతనసముజ్జలే చతుదీపిస్సరియేపి ఠితస్స తాదిసం భోగసుఖం అనలఙ్కరిత్వా కామవితక్కాదయో దూరతో విక్ఖమ్భేత్వా తథారూపే మహాదానే పవత్తేన్తస్సేవ చతురాసీతి వస్ససహస్సాని సమాపత్తీహి వీతినామేత్వా అనిచ్చతాదిపటిసంయుత్తం ధమ్మకథం కత్వాపి విపస్సనాయ అనుస్సుక్కనం సబ్బత్థ అనిస్సఙ్గతాతి ఏవమాదయో గుణానుభావా నిద్ధారేతబ్బాతి.

మహాసుదస్సనచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. మహాగోవిన్దచరియావణ్ణనా

పఞ్చమే **సత్తరాజపురోహితో**తి సత్తభూఆదీనం సత్తన్నం రాజూనం సబ్బకిచ్చానుసాసకపురోహితో. **పూజితో నరదేవేహీ**తి తేహి ఏవ అఞ్ఞేహి చ జమ్బుదీపే సబ్బేహేవ ఖత్తియేహి చతుపచ్చయపూజాయ సక్కారసమ్మానేన చ పూజితో. **మహాగోవిన్దబ్రాహ్మణో**తి మహానుభావతాయ గోవిన్దస్సాభిసేకేన అభిసిత్తతాయ చ ‘‘మహాగోవిన్దో’’తి సఙ్ఖం గతో బ్రాహ్మణో, అభిసిత్తకాలతో పట్ఠాయ హి బోధిసత్తస్స అయం సమఞ్ఞా జాతా, నామేన పన **జోతిపాలో** నామ. తస్స కిర జాతదివసే సబ్బావుధాని జోతింసు. రాజాపి పచ్చూససమయే అత్తనో మఙ్గలావుధం పజ్జలితం దిస్వా భీతో అత్తనో పురోహితం బోధిసత్తస్స పితరం ఉపట్ఠానం ఆగతం పుచ్ఛిత్వా ‘‘మా భాయి, మహారాజ, మయ్హం పుత్తో జాతో, తస్సానుభావేన న కేవలం రాజగేహేయేవ, సకలనగరేపి ఆవుధాని పజ్జలింసు, న తం నిస్సాయ తుయ్హం అన్తరాయో అత్థి, సకలజమ్బుదీపే పన పఞ్ఞాయ తేన సమో న భవిస్సతి, తస్సేతం పుబ్బనిమిత్త’’న్తి పురోహితేన సమస్సాసితో తుట్ఠచిత్తో ‘‘కుమారస్స ఖీరమూలం హోతూ’’తి సహస్సం దత్వా ‘‘వయప్పత్తకాలే మయ్హం దస్సేథా’’తి ఆహ. సో వుద్ధిప్పత్తో అపరభాగే అలమత్థదస్సో సత్తన్నం రాజూనం సబ్బకిచ్చానుసాసకో హుత్వా పబ్బజిత్వా చ సత్తే దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికేహి అనత్థేహి పాలేత్వా అత్థేహి నియోజేసి. ఇతి జోతితత్తా పాలనసమత్థతాయ చ ‘‘జోతిపాలో’’తిస్స నామం అకంసు. తేన వుత్తం ‘‘నామేన జోతిపాలో నామా’’తి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౦౪).

తత్థ బోధిసత్తో దిసమ్పతిస్స నామ రఞ్ఞో పురోహితస్స గోవిన్దబ్రాహ్మణస్స పుత్తో హుత్వా అత్తనో పితు తస్స చ రఞ్ఞో అచ్చయేన తస్స పుత్తో రేణు, సహాయా చస్స సత్తభూ, బ్రహ్మదత్తో, వేస్సభూ , భరతో, ద్వే చ ధతరట్ఠాతి ఇమే సత్త రాజానో యథా అఞ్ఞమఞ్ఞం న వివదన్తి. ఏవం రజ్జే పతిట్ఠాపేత్వా తేసం అత్థధమ్మే అనుసాసన్తో జమ్బుదీపతలే సబ్బేసం రాజూనం అఞ్ఞేసఞ్చ బ్రాహ్మణానం దేవనాగగహపతికానం సక్కతో గరుకతో మానితో పూజితో అపచితో ఉత్తమం గారవట్ఠానం పత్తో అహోసి. తస్స అత్థధమ్మేసు కుసలతాయ ‘‘మహాగోవిన్దో’’త్వేవ సమఞ్ఞా ఉదపాది. యథాహ ‘‘గోవిన్దో వత, భో బ్రాహ్మణో, మహాగోవిన్దో వత, భో బ్రాహ్మణో’’తి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౦౫). తేన వుత్తం –

౩౭. “పునాపరం యదా హోమి, సత్తరాజపురోహితో;

పూజితో నరదేవేహి, మహాగోవిన్దబ్రాహ్మణో”తి.

అథ బోధిసత్తస్స పుఞ్ఞానుభావసముస్సాహితేహి రాజూహి తేసం అనుయుత్తేహి ఖత్తియేహి బ్రాహ్మణగహపతికేహి నేగమజానపదేహి చ ఉపరూపరి ఉపనీతో సమన్తతో మహోఘో వియ అజ్ఝోత్థరమానో అపరిమేయ్యో ఉళారో లాభసక్కారో ఉప్పజ్జి, యథా తం అపరిమాణాసు జాతీసు ఉపచితవిపులపుఞ్ఞసఞ్చయస్స ఉళారాభిజాతస్స పరిసుద్ధసీలాచారస్స పేసలస్స పరియోదాతసబ్బసిప్పస్స సబ్బసత్తేసు పుత్తసదిసమహాకరుణావిప్ఫారసినిద్ధముదుహదయస్స. సో చిన్తేసి – “ఏతరహి ఖో మయ్హం మహాలాభసక్కారో, యంనూనాహం ఇమినా సబ్బసత్తే సన్తప్పేత్వా దానపారమిం పరిపూరేయ్య”న్తి. సో నగరస్స మజ్ఝే చతూసు ద్వారేసు అత్తనో నివేసనద్వారేతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం అపరిమితధనపరిచ్చాగేన మహాదానం పవత్తేసి. యం యం ఉపాయనం ఆనీయతి, యఞ్చ అత్తనో అత్థాయ అభిసఙ్ఖరీయతి, సబ్బం తం దానసాలాసు ఏవ పేసేసి. ఏవం దివసే దివసే మహాపరిచ్చాగం కరోన్తస్స చస్స చిత్తస్స తిత్తి వా సన్తోసో వా నాహోసి, కుతో పన సఙ్కోచో. దానగ్గఞ్చస్స లాభాసాయ ఆగచ్ఛన్తేహి దేయ్యధమ్మం గహేత్వా గచ్ఛన్తేహి చ మహాసత్తస్స చ గుణవిసేసే కిత్తయన్తేహి మహాజనకాయేహి అన్తోనగరం బహినగరఞ్చ సమన్తతో ఏకోఘభూతం కప్పవుట్ఠానమహావాయుసఙ్ఘట్టపరిబ్భమితం వియ మహాసముద్దం ఏకకోలాహలం ఏకనిన్నాదం అహోసి. తేన వుత్తం –

౩౮. “తదాహం సత్తరజ్జేసు, యం మే ఆసి ఉపాయనం;

తేన దేమి మహాదానం, అక్ఖోభం సాగరూపమ”న్తి.

తత్థ **తదాహ**న్తి యదా సత్తరాజపురోహితో మహాగోవిన్దబ్రాహ్మణో హోమి, తదా అహం. **సత్తరజ్జేసూ**తి రేణుఆదీనం సత్తన్నం రాజూనం రజ్జేసు. **అక్ఖోభ**న్తి అబ్భన్తరేహి చ బాహిరేహి చ పచ్చత్థికేహి అప్పటిసేధనీయతాయ కేనచి అక్ఖోభనీయం. “అచ్ఛుబ్భ”న్తిపి పాఠో. అతిపుణ్ణదానజ్ఝాసయస్స దేయ్యధమ్మస్స చ ఉళారభావేన విపులభావేన చ అతివియ పరిపుణ్ణన్తి అత్థో. **సాగరూపమ**న్తి సాగరసదిసం, యథా సాగరే ఉదకం సకలేనపి లోకేన హరన్తేన ఖేపేతుం న సక్కా, ఏవం తస్స దానగ్గే దేయ్యధమ్మన్తి.

౩౯. ఓసానగాథాయ **వరం ధన**న్తి ఉత్తమం ఇచ్ఛితం వా ధనం. సేసం వుత్తనయమేవ.

ఏవం మహాసత్తో పఠమకప్పికమహామేఘో వియ మహావస్సం అవిభాగేన మహన్తం దానవస్సం వస్సాపేన్తో దానబ్యావటో హుత్వాపి సేసం సత్తన్నం రాజూనం అత్థధమ్మే అప్పమత్తో అనుసాసతి. సత్త చ బ్రాహ్మణమహాసాలే విజ్జాసిప్పం సిక్ఖాపేతి, సత్త చ న్హాతకసతాని మన్తే వాచేతి. తస్స అపరేన సమయేన ఏవం కల్యాణో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గతో “సక్ఖి మహాగోవిన్దో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మానం పస్సతి, సక్ఖి మహాగోవిన్దో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మునా సాకచ్ఛేతి సల్లపతి మన్తేతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౨). సో చిన్తేసి – “ఏతరహి ఖో మయ్హం అయం అభూతో కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గతో ‘బ్రహ్మానం పస్సతి, సక్ఖి మహాగోవిన్దో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మునా సాకచ్ఛేతి సల్లపతి మన్తేతీ’తి, యంనూనాహం ఇమం భూతం ఏవ కరేయ్య”న్తి. సో “తే సత్త రాజానో సత్త చ బ్రాహ్మణమహాసాలే సత్త చ న్హాతకసతాని అత్తనో పుత్తదారఞ్చ ఆపుచ్ఛిత్వా బ్రహ్మానం పస్సేయ్య”న్తి చిత్తం పణిధాయ వస్సికే చత్తారో మాసే బ్రహ్మవిహారభావనమనుయుఞ్జి. తస్స చేతసా చేతోపరివితక్కమఞ్ఞాయ బ్రహ్మా సనఙ్కుమారో పురతో పాతురహోసి. తం దిస్వా మహాపురిసో పుచ్ఛి –

“వణ్ణవా యసవా సిరిమా, కో ను త్వమసి మారిస;
అజానన్తా తం పుచ్ఛామ, కథం జానేము తం మయ”న్తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౮);

తస్స బ్రహ్మా అత్తానం జానాపేన్తో –

“మం వే కుమారం జానన్తి, బ్రహ్మలోకే సనన్తనం;
సబ్బే జానన్తి మం దేవా, ఏవం గోవిన్ద జానాహీ”తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౮) –

వత్వా తేన –

“ఆసనం ఉదకం పజ్జం, మధుసాకఞ్చ బ్రహ్మునో;
అగ్ఘే భవన్తం పుచ్ఛామ, అగ్ఘం కురుతు నో భవ”న్తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౮) –

ఉపనీతం అతిథిసక్కారం అనత్థికోపి బ్రహ్మా తస్స చిత్తసమ్పహంసనత్థం విస్సాసకరణత్థఞ్చ సమ్పటిచ్ఛన్తో “పటిగ్గణ్హామ తే అగ్ఘం, యం, త్వం గోవిన్ద, భాససీ”తి. వత్వా ఓకాసదానత్థం –

“దిట్ఠధమ్మహితత్థాయ, సమ్పరాయసుఖాయ చ;
కతావకాసో పుచ్ఛస్సు, యంకిఞ్చి అభిపత్థిత”న్తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౮) –

ఓకాసమకాసి.

అథ నం మహాపురిసో సమ్పరాయికం ఏవ అత్థం –

“పుచ్ఛామి బ్రహ్మానం సనఙ్కుమారం, కఙ్ఖీ అకఙ్ఖిం పరవేదియేసు;
కత్థట్ఠితో కిమ్హి చ సిక్ఖమానో, పప్పోతి మచ్చో అమతం బ్రహ్మలోక”న్తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౯) –

పుచ్ఛి.

తస్స బ్రహ్మా బ్యాకరోన్తో –

“హిత్వా మమత్తం మనుజేసు బ్రహ్మే, ఏకోదిభూతో కరుణేధిముత్తో;
నిరామగన్ధో విరతో మేథునస్మా, ఏత్థట్ఠితో ఏత్థ చ సిక్ఖమానో;
పప్పోతి మచ్చో అమతం బ్రహ్మలోక”న్తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౧౯) –

బ్రహ్మలోకగామిమగ్గం కథేసి.

తత్థ **మం వే కుమారం జానన్తీ**తి వే ఏకంసేన మం “కుమారో”తి జానన్తి. **బ్రహ్మలోకే**తి సేట్ఠలోకే. **సనన్తన**న్తి చిరతనం పోరాణం. **ఏవం, గోవిన్ద, జానాహీ**తి, గోవిన్ద, ఏవం మం ధారేహి.

ఆసనన్తి ఇదం భోతో బ్రహ్మునో నిసీదనత్థాయ ఆసనం పఞ్ఞత్తం. ఇదం **ఉదకం** పరిభోజనీయం పాదానం ధోవనత్థం పానీయం పిపాసహరణత్థాయ. ఇదం **పజ్జం** పరిస్సమవినోదనత్థం పాదబ్భఞ్జనతేలం. ఇదం **మధుసాకం** అతక్కం అలోణికం అధూపనం ఉదకేన సేదితం సాకం సన్ధాయ వదతి. తదా హి బోధిసత్తస్స తం చతుమాసం బ్రహ్మచరియం అభిసల్లేఖవుత్తిపరముక్కట్ఠం అహోసి. తస్సిమే సబ్బే **అగ్ఘే** కత్వా **పుచ్ఛామ,** తయిదం **అగ్ఘం కురుతు** పటిగ్గణ్హాతు **నో భవం** ఇదం అగ్ఘన్తి వుత్తం హోతి. ఇతి మహాపురిసో బ్రహ్మునో నేసం అపరిభుఞ్జనం జానన్తోపి వత్తసీసే ఠత్వా అత్తనో ఆచిణ్ణం అతిథిపూజనం దస్సేన్తో ఏవమాహ. బ్రహ్మాపిస్స అధిప్పాయం జానన్తో “పటిగ్గణ్హామ తే అగ్ఘం, యం త్వం, గోవిన్ద, భాససీ”తి ఆహ.

తత్థ తస్స తే ఆసనే మయం నిసిన్నా నామ హోమ, పాదోదకేన పాదా ధోతా నామ హోన్తు, పానీయం పీతా నామ హోమ, పాదబ్భఞ్జనేన పాదా మక్ఖితా నామ హోన్తు, ఉదకసాకమ్పి పరిభుత్తం నామ హోతూతి అత్థో.

కఙ్ఖీ అకఙ్ఖిం పరవేదియేసూతి అహం సవిచికిచ్ఛో పరేన సయం అభిసఙ్ఖతత్తా పరస్స పాకటేసు పరవేదియేసు పఞ్హేసు నిబ్బిచికిచ్ఛం.

హిత్వా మమత్తన్తి “ఇదం మమ, ఇదం మమా”తి పవత్తనకం ఉపకరణతణ్హం చజిత్వా. **మనుజేసూతి** సత్తేసు. **బ్రహ్మేతి** బోధిసత్తం ఆలపతి. **ఏకోదిభూతోతి** ఏకో ఉదేతి పవత్తతీతి ఏకోదిభూతో ఏకీభూతో, ఏకేన కాయవివేకం దస్సేతి. అథ వా ఏకో ఉదేతీతి ఏకోది, సమాధి. తం భూతో పత్తోతి **ఏకోదిభూతో,** ఉపచారప్పనాసమాధీహి సమాహితోతి అత్థో. ఏతం ఏకోదిభావం కరుణాబ్రహ్మవిహారవసేన దస్సేన్తో “**కరుణేధిముత్తో**”తి ఆహ. కరుణజ్ఝానే అధిముత్తో, తం ఝానం నిబ్బత్తేత్వాతి అత్థో. **నిరామగన్ధోతి** కిలేససఙ్ఖాతవిస్సగన్ధరహితో. **ఏత్థట్ఠితోతి** ఏతేసు ధమ్మేసు ఠితో, ఏతే ధమ్మే సమ్పాదేత్వా. **ఏత్థ చ సిక్ఖమానోతి** ఏతేసు ధమ్మేసు సిక్ఖమానో , ఏతం బ్రహ్మవిహారభావనం భావేన్తోతి అత్థో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన **పాళియం** (దీ. ని. ౨.౨౯౩ ఆదయో) ఆగతోయేవాతి.

అథ మహాపురిసో తస్స బ్రహ్మునో వచనం సుత్వా ఆమగన్ధే జిగుచ్ఛన్తో “ఇదానేవాహం పబ్బజిస్సామీ”తి ఆహ. బ్రహ్మాపి “సాధు, మహాపురిస, పబ్బజస్సు. ఏవం సతి మయ్హమ్పి తవ సన్తికే ఆగమనం స్వాగమనమేవ భవిస్సతి, త్వం, తాత, సకలజమ్బుదీపే అగ్గపురిసో పఠమవయే ఠితో, ఏవం మహన్తం నామ సమ్పత్తిం ఇస్సరియఞ్చ పహాయ పబ్బజనం నామ గన్ధహత్థినో అయోబన్ధనం ఛిన్దిత్వా వనగమనం వియ అతిఉళారం, బుద్ధతన్తి నామేసా”తి మహాబోధిసత్తస్స దళ్హీకమ్మం కత్వా బ్రహ్మలోకమేవ గతో. మహాసత్తోపి “మమ ఇతో నిక్ఖమిత్వా పబ్బజనం నామ న యుత్తం, అహం రాజకులానం అత్థం అనుసాసామి, తస్మా తేసం ఆరోచేత్వా సచే తేపి పబ్బజన్తి సున్దరమేవ, నో చే పురోహితట్ఠానం నియ్యాతేత్వా పబ్బజిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా రేణుస్స తావ రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా తేన భియ్యోసోమత్తాయ కామేహి నిమన్తియమానో అత్తనో సంవేగహేతుం ఏకన్తేన పబ్బజితుకామతఞ్చస్స నివేదేత్వా తేన “యది ఏవం అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ”తి వుత్తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏతేనేవ నయేన సత్తభూఆదయో ఛ ఖత్తియే, సత్త చ బ్రాహ్మణమహాసాలే, సత్త చ న్హాతకసతాని, అత్తనో భరియాయో చ ఆపుచ్ఛిత్వా సత్తాహమత్తమేవ తేసం చిత్తానురక్ఖణత్థం ఠత్వా మహాభినిక్ఖమనసదిసం నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి.

తస్స తే సత్తరాజానో ఆదిం కత్వా సబ్బేవ అనుపబ్బజింసు. సా అహోసి మహతీ పరిసా. అనేకయోజనవిత్థారాయ పరిసాయ పరివుతో మహాపురిసో ధమ్మం దేసేన్తో గామనిగమజనపదరాజధానీసు చారికం చరతి, మహాజనం పుఞ్ఞే పతిట్ఠాపేతి. గతగతట్ఠానే బుద్ధకోలాహలం వియ హోతి. మనుస్సా "గోవిన్దపణ్డితో కిర ఆగచ్ఛతీ"తి సుత్వా పురేతరమేవ మణ్డపం కారేత్వా తం అలఙ్కారాపేత్వా పచ్చుగ్గన్త్వా మణ్డపం పవేసేత్వా నానగ్గరసభోజనేన పతిమానేన్తి. మహాలాభసక్కారో మహోఘో వియ అజ్ఝోత్థరన్తో ఉప్పజ్జి. మహాపురిసో మహాజనం పుఞ్ఞే పతిట్ఠాపేసి సీలసమ్పదాయ ఇన్ద్రియసంవరే భోజనే మత్తఞ్ఞుతాయ జాగరియానుయోగే కసిణపరికమ్మే ఝానేసు అభిఞ్ఞాసు అట్ఠసమాపత్తీసు బ్రహ్మవిహారేసూతి. బుద్ధుప్పాదకాలో వియ అహోసి.

బోధిసత్తో యావతాయుకం పారమియో పూరేన్తో సమాపత్తిసుఖేన వీతినామేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి. తస్స తం బ్రహ్మచరియం ఇద్ధఞ్చేవ ఫీతఞ్చ విత్థారికం బాహుజఞ్ఞం పుథుభూతం యావ దేవమనుస్సేహి సుప్పకాసితం చిరం దీఘమద్ధానం పవత్తిత్థ. తస్స యే సాసనం సబ్బేన సబ్బం ఆజానింసు, తే కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం బ్రహ్మలోకం ఉపపజ్జింసు. యే న ఆజానింసు, తే అప్పేకచ్చే పరనిమ్మితవసవత్తీనం దేవానం సహబ్యతం ఉపపజ్జింసు. అప్పేకచ్చే నిమ్మానరతీనం…పే.… తుసితానం యామానం తావతింసానం చాతుమహారాజికానం దేవానం సహబ్యతం ఉపపజ్జింసు. యే సబ్బనిహీనా, తే గన్ధబ్బకాయం పరిపూరేసుం. ఇతి మహాజనో యేభుయ్యేన బ్రహ్మలోకూపగో సగ్గూపగో చ అహోసి. తస్మా దేవబ్రహ్మలోకా పరిపూరింసు. చత్తారో అపాయా సుఞ్ఞా వియ అహేసుం.

ఇధాపి **అకిత్తిజాతకే** (జా. ౧.౧౩.౮౩ ఆదయో) వియ బోధిసమ్భారనిద్ధారణా వేదితబ్బా – తదా సత్త రాజానో మహాథేరా అహేసుం, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, మహాగోవిన్దో లోకనాథో. తథా రేణుఆదీనం సత్తన్నం రాజూనం అఞ్ఞమఞ్ఞావిరోధేన యథా సకరజ్జే పతిట్ఠాపనం, తథా మహతి సత్తవిధే రజ్జే తేసం అత్థధమ్మానుసాసనే అప్పమాదో, "బ్రహ్మునాపి సాకచ్ఛం సమాపజ్జతీ"తి పవత్తసమ్భావనం యథాభూతం కాతుం చత్తారో మాసే పరముక్కంసగతో బ్రహ్మచరియవాసో. తేన బ్రహ్మునో అత్తని సమాపజ్జనం, బ్రహ్మునో ఓవాదే ఠత్వా సత్తహి రాజూహి సకలేన చ లోకేన ఉపనీతం లాభసక్కారం ఖేళపిణ్డం వియ ఛడ్డేత్వా అపరిమాణాయ ఖత్తియబ్రాహ్మణాదిపరిసాయ అనుపబ్బజ్జానిమిత్తాయ పబ్బజ్జాయ అనుట్ఠానం, బుద్ధానం సాసనస్స వియ అత్తనో సాసనస్స చిరకాలానుప్పబన్ధోతి ఏవమాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

మహాగోవిన్దచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. నిమిరాజచరియావణ్ణనా

౪౦. ఛట్ఠే **మిథిలాయం పురుత్తమే**తి మిథిలానామకే విదేహానం ఉత్తమనగరే. **నిమి నామ మహారాజా**తి నేమిం ఘటేన్తో వియ ఉప్పన్నో "నిమీ"తి లద్ధనామో, మహన్తేహి దానసీలాదిగుణవిసేసేహి మహతా చ రాజానుభావేన సమన్నాగతత్తా మహన్తో రాజాతి మహారాజా. **పణ్డితో కుసలత్థికో**తి అత్తనో చ పరేసఞ్చ పుఞ్ఞత్థికో.

అతీతే కిర విదేహరట్ఠే మిథిలానగరే అమ్హాకం బోధిసత్తో మఘదేవో నామ రాజా అహోసి. సో చతురాసీతి వస్ససహస్సాని కుమారకీళం కీళిత్వా చతురాసీతి వస్ససహస్సాని ఉపరజ్జం కారేత్వా చతురాసీతి వస్ససహస్సాని రజ్జం కారేన్తో "యదా మే సిరస్మిం పలితాని పస్సేయ్యాసి, తదా మే ఆరోచేయ్యాసీ"తి కప్పకస్స వత్వా అపరభాగే తేన పలితాని

దిస్వా ఆరోచితే సువణ్ణసణ్డాసేన ఉద్ధరాపేత్వా హత్థే పతిట్ఠాపేత్వా పలితం ఓలోకేత్వా “పాతుభూతో ఖో మయ్హం దేవదూతో”తి సంవేగజాతో “ఇదాని మయా పబ్బజితుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా సతసహస్సుట్ఠానకం గామవరం కప్పకస్స దత్వా జేట్ఠకుమారం పక్కోసాపేత్వా తస్స –

“ఉత్తమఙ్గరుహా మయ్హం, ఇమే జాతా వయోహరా;

పాతుభూతా దేవదూతా, పబ్బజ్జాసమయో మమా”తి. (జా. ౧.౧.౯) –

వత్వా సాధుకం రజ్జే సమనుసాసిత్వా యదిపి అత్తనో అఞ్ఞానిపి చతురాసీతి వస్ససహస్సాని ఆయు అత్థి, ఏవం సన్తేపి మచ్చునో సన్తికే ఠితం వియ అత్తానం మఞ్ఞమానో సంవిగ్గహదయో పబ్బజ్జం రోచేతి. తేన వుత్తం –

“సిరస్మిం పలితం దిస్వా, మఘదేవో దిసమ్పతి;

సంవేగం అలభీ ధీరో, పబ్బజ్జం సమరోచయీ”తి. (మ. ని. అట్ఠ. ౨.౩౦౮);

సో పుత్తం “ఇమినావ నీహారేన వత్తేయ్యాసి యథా మయా పటిపన్నం, మా ఖో త్వం అన్తిమపురిసో అహోసీ”తి ఓవదిత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ భిక్ఖుపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా చతురాసీతి వస్ససహస్సాని ఝానసమాపత్తీహి వీతినామేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయనో అహోసి. పుత్తోపిస్స బహూని వస్ససహస్సాని ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా తేనేవ ఉపాయేన పబ్బజిత్వా బ్రహ్మలోకపరాయనో అహోసి. తథా తస్స పుత్తో, తథా తస్స పుత్తోతి ఏవం ద్వీహి ఊనాని చతురాసీతి ఖత్తియసహస్సాని సీసే పలితం దిస్వావ పబ్బజితాని. అథ బోధిసత్తో బ్రహ్మలోకే ఠితోవ “పవత్తతి ను ఖో మయా మనుస్సలోకే కతం కల్యాణం న పవత్తతీ”తి ఆవజ్జేన్తో అద్దస “ఏత్తకం అద్ధానం పవత్తం, ఇదాని నప్పవత్తిస్సతీ”తి. సో “న ఖో పనాహం మయ్హం పవేణియా ఉచ్ఛిజ్జితుం దస్సామీ”తి అత్తనో వంసే జాతరఞ్ఞో ఏవ అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా అత్తనో వంసస్స నేమిం ఘటేన్తో వియ నిబ్బత్తో. తేన వుత్తం “నేమిం ఘటేన్తో వియ ఉప్పన్నోతి నిమీతి లద్ధనామో”తి.

తస్స హి నామగ్గహణదివసే పితరా ఆనీతా లక్ఖణపాఠకా. లక్ఖణాని ఓలోకేత్వా “మహారాజ, అయం కుమారో తుమ్హాకం వంసం పగ్గణ్హాతి, పితుపితామహేహిపి మహానుభావో మహాపుఞ్ఞో”తి బ్యాకరింసు. తం సుత్వా రాజా యథావుత్తేనత్థేన “నిమీ”తిస్స నామం అకాసి, సో దహరకాలతో పట్ఠాయ సీలే ఉపోసథకమ్మే చ యుత్తప్పయుత్తో అహోసి. అథస్స పితా పురిమనయేనేవ పలితం దిస్వా కప్పకస్స గామవరం దత్వా పుత్తం రజ్జే సమనుసాసిత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ పబ్బజిత్వా ఝానాని నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయనో అహోసి.

నిమిరాజా పన దానజ్ఝాసయతాయ చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే చాతి పఞ్చ దానసాలాయో కారేత్వా మహాదానం పవత్తేసి. ఏకేకాయ దానసాలాయ సతసహస్సం సతసహస్సం కత్వా దేవసికం పఞ్చసతసహస్సాని పరిచ్చజి, పఞ్చ సీలాని రక్ఖి, పక్ఖదివసేసు ఉపోసథకమ్మం సమాదియి , మహాజనమ్పి దానాదీసు పుఞ్ఞేసు సమాదపేసి, సగ్గమగ్గం ఆచిక్ఖి, నిరయభయేన తజ్జేసి, పాపతో నివారేసి. తస్స ఓవాదే ఠత్వా మహాజనో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా తతో చుతో దేవలోకే నిబ్బత్తి, దేవలోకో పరిపూరి, నిరయో తుచ్ఛో వియ అహోసి. తదా పన అత్తనో దానజ్ఝాసయస్స ఉళారభావం సవిసేసం దానపారమియా పూరితభావఞ్చ పవేదేన్తో సత్థా –

౪౧. “తదాహం మాపయిత్వాన, చతుస్సాలం చతుమ్ముఖం;

తత్థ దానం పవత్తేసిం, మిగపక్ఖినరాదిన”న్తి. – ఆదిమాహ;

తత్థ **తదాతి** తస్మిం నిమిరాజకాలే. **మాపయిత్వానాతి** కారాపేత్వా. **చతుస్సాలన్తి** చతూసు దిసాసు సమ్బన్ధసాలం. **చతుమ్ముఖన్తి** చతూసు దిసాసు చతూహి ద్వారేహి యుత్తం. దానసాలాయ హి మహన్తభావతో దేయ్యధమ్మస్స యాచకజనస్స చ బహుభావతో న సక్కా ఏకేనేవ ద్వారేన దానధమ్మం పరియన్తం కాతుం దేయ్యధమ్మఞ్చ పరియోసాపేతున్తి సాలాయ చతూసు దిసాసు చత్తారి మహాద్వారాని కారాపేసి. తత్థ ద్వారతో పట్ఠాయ యావ కోణా దేయ్యధమ్మో రాసికతో తిట్ఠతి. అరుణుగ్గం ఆదిం కత్వా యావ పకతియా సంవేసనకాలో, తావ దానం పవత్తేతి. ఇతరస్మిమ్పి కాలే అనేకసతా పదీపా ఝాయన్తి. యదా యదా అత్థికా ఆగచ్ఛన్తి, తదా తదా దీయతేవ. తఞ్చ దానం న కపణద్ధికవనిబ్బకయాచకానఞ్ఞేవ , అథ ఖో అడ్ఢానం మహాభోగానమ్పి ఉపకప్పనవసేన మహాసుదస్సనదానసదిసం ఉళారతరపణీతతరానం దేయ్యధమ్మానం పరిచ్చజనతో సబ్బేపి సకలజమ్బుదీపవాసినో మనుస్సా పటిగ్గహేసుఞ్చేవ పరిభుఞ్జింసు చ. సకలజమ్బుదీపఞ్హి ఉన్నఙ్గలం కత్వా మహాపురిసో తదా మహాదానం పవత్తేసి. యథా చ మనుస్సానం, ఏవం మిగపక్ఖికే ఆదిం కత్వా తిరచ్ఛానగతానమ్పి దానసాలాయ బహి ఏకమన్తే తేసం ఉపకప్పనవసేన దానం పవత్తేసి. తేన వుత్తం – “తత్థ దానం పవత్తేసిం, మిగపక్ఖినరాదిన”న్తి. న కేవలఞ్చ తిరచ్ఛానానమేవ, పేతానమ్పి దివసే దివసే పత్తిం దాపేసి. యథా చ ఏకిస్సా దానసాలాయ, ఏవం పఞ్చసుపి దానసాలాసు దానం పవత్తిత్థ. **పాళియం** పన “తదాహం మాపయిత్వాన, చతుస్సాలం చతుమ్ముఖ”న్తి ఏకం వియ వుత్తం, తం నగరమజ్ఝే దానసాలం సన్ధాయ వుత్తం.

౪౨. ఇదాని తత్థ దేయ్యధమ్మం ఏకదేసేన దస్సేన్తో ‘‘**అచ్ఛాదనఞ్చ సయనం, అన్నం పానఞ్చ భోజన**’’న్తి ఆహ.

తత్థ **అచ్ఛాదనన్తి** ఖోమసుఖుమాదినానావిధనివాసనపారుపనం. **సయనన్తి** మఞ్చపల్లఙ్కాదిఞ్చేవ గోనకచిత్తకాదిఞ్చ అనేకవిధం సయితబ్బకం, ఆసనమ్పి చేత్థ సయనగ్గహణేనేవ గహితన్తి దట్ఠబ్బం. **అన్నం పానఞ్చ భోజనన్తి** తేసం తేసం సత్తానం యథాభిరుచితం నానగ్గరసం అన్నఞ్చేవ పానఞ్చ అవసిట్ఠం నానావిధభోజనవికతిఞ్చ. **అబ్బోచ్ఛిన్నం కరిత్వానాతి** ఆరమ్భతో పట్ఠాయ యావ ఆయుపరియోసానా అహోరత్తం అవిచ్ఛిన్నం కత్వా.

౪౩-౪. ఇదాని తస్స దానస్స సమ్మాసమ్బోధిం ఆరబ్భ దానపారమిభావేన పవత్తితభావం దస్సేన్తో యథా తదా అత్తనో అజ్ఝాసయో పవత్తో, తం ఉపమాయ దస్సేతుం ‘‘**యథాపి సేవకో**’’తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – యథా నామ సేవకపురిసో అత్తనో సామికం కాలానుకాలం సేవనవసేన ఉపగతో లద్ధబ్బధనహేతు కాయేన వాచాయ మనసా సబ్బథాపి కాయవచీమనోకమ్మేహి యథా నో ఆరాధితో హోతి, ఏవం **ఆరాధనీయం** ఆరాధనమేవ **ఏసతి** గవేసతి, తథా **అహమ్పి** బోధిసత్తభూతో సదేవకస్స లోకస్స సామిభూతం అనుత్తరం బుద్ధభావం **సేవేతుకామో** తస్స ఆరాధనత్థం **సబ్బభవే** సబ్బస్మిం నిబ్బత్తనిబ్బత్తభవే దానపారమిపరిపూరణవసేన **దానేన** సబ్బ**సత్తే** సన్తప్పేత్వా బోధిసఞ్ఞితతో అరియమగ్గఞాణతో జాతత్తా ‘‘**బోధిజ**’’న్తి లద్ధనామం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పరతో సబ్బథా నానూపాయేహి ఏసిస్సామి గవేసిస్సామి, తం **ఉత్తమం బోధిం** సమ్మాసమ్బోధిం జీవితపరిచ్చాగాదిం యంకిఞ్చి కత్వా **ఇచ్ఛామి** అభిపత్థేమీతి.

ఏవమిధ దానజ్ఝాసయస్స ఉళారభావం దస్సేతుం దానపారమివసేనేవ దేసనా కతా. **జాతకదేసనాయం** పనస్స సీలపారమిఆదీనమ్పి పరిపూరణం విభావితమేవ, తథా హిస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సీలాదిగుణేహి అత్తానం అలఙ్కరిత్వా మహాజనం తత్థ పతిట్ఠపేన్తస్స ఓవాదే ఠత్వా నిబ్బత్తదేవతా సుధమ్మాయం దేవసభాయం సన్నిపతితా “అహో అమ్హాకం

నిమిరాజానం నిస్సాయ మయం ఇమం సమ్పత్తిం పత్తా, ఏవరూపాపి నామ అనుప్పన్నే బుద్ధే మహాజనస్స బుద్ధకిచ్చం సాధయమానా అచ్ఛరియమనుస్సా లోకే ఉప్పజ్జన్తీ"తి మహాపురిసస్స గుణే వణ్ణేన్తా అభిత్థవింసు. తేన వుత్తం –

"అచ్ఛేరం వత లోకస్మిం, ఉప్పజ్జన్తి విచక్ఖణా;

యదా అహు నిమిరాజా, పణ్డితో కుసలత్థికో"తి. (జా. ౨.౨౨.౪౨౧) –

ఆది.

తం సుత్వా సక్కం దేవానమిన్దం ఆదిం కత్వా సబ్బే దేవా బోధిసత్తం దట్ఠుకామా అహేసుం. అథేకదివసం మహాపురిసస్స ఉపోసథికస్స ఉపరిపాసాదవరగతస్స పచ్ఛిమయామే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నస్స ఏవం చేతసో పరివితక్కో ఉదపాది "దానం ను ఖో వరం, ఉదాహు బ్రహ్మచరియ"న్తి. సో తం అత్తనో కఙ్ఖం ఛిన్దితుం నాసక్ఖి. తస్మిం ఖణే సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో తం కారణం ఆవజ్జేన్తో బోధిసత్తం తథా వితక్కేన్తం దిస్వా "హన్దస్స వితక్కం ఛిన్దిస్సామీ"తి ఆగన్త్వా పురతో ఠితో తేన "కోసి త్వ"న్తి పుట్ఠో అత్తనో దేవరాజభావం ఆరోచేత్వా "కిం, మహారాజ, చిన్తేసీ"తి వుత్తే తమత్థం ఆరోచేసి. సక్కో బ్రహ్మచరియమేవ ఉత్తమం కత్వా దస్సేన్తో –

"హీనేన బ్రహ్మచరియేన, ఖత్తియే ఉపపజ్జతి;

మజ్ఝిమేన చ దేవత్తం, ఉత్తమేన విసుజ్ఝతి.

"న హేతే సులభా కాయా, యాచయోగేన కేనచి;

యే కాయే ఉపపజ్జన్తి, అనగారా తపస్సినో"తి. (జా. ౨.౨౨.౪౨౯-౪౩౦) –

ఆహ.

తత్థ పుథుతిత్థాయతనేసు మేథునవిరతిమత్తం **హీనం బ్రహ్మచరియం** నామ, తేన ఖత్తియకులే ఉపపజ్జతి. ఝానస్స ఉపచారమత్తం **మజ్ఝిమం** నామ, తేన దేవత్తం ఉపపజ్జతి. అట్ఠసమాపత్తినిబ్బత్తనం పన **ఉత్తమం** నామ, తేన బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతి. తఞ్హి బాహిరకా "నిబ్బాన"న్తి కథేన్తి. తేనాహ "విసుజ్ఝతీ"తి. సాసనే పన పరిసుద్ధసీలస్స భిక్ఖునో అఞ్ఞతరం దేవనికాయం పత్థేన్తస్స బ్రహ్మచరియచేతనా హీనతాయ **హీనం** నామ, తేన యథాపత్థితే దేవలోకే నిబ్బత్తతి. పరిసుద్ధసీలస్స అట్ఠసమాపత్తినిబ్బత్తనం **మజ్ఝిమం** నామ, తేన బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతి. పరిసుద్ధసీలస్స పన విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తప్పత్తి **ఉత్తమం** నామ, తేన విసుజ్ఝతీతి. ఇతి సక్కో "మహారాజ, దానతో బ్రహ్మచరియవాసోవ సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన మహప్ఫలో"తి వణ్ణేసి. **కాయా**తి బ్రహ్మగణా. **యాచయోగేనా**తి యాచనయుత్తేన. "యాజయోగేనా"తిపి పాళి, యజనయుత్తేన, దానయుత్తేనాతి అత్థో. **తపస్సినో**తి తపనిస్సితకా. ఇమాయపి గాథాయ బ్రహ్మచరియవాసస్సేవ మహానుభావతం దీపేతి. ఏవఞ్చ పన వత్వా "కిఞ్చాపి, మహారాజ, దానతో బ్రహ్మచరియమేవ మహప్ఫలం, ద్వేపి పనేతే మహాపురిసకత్తబ్బావ . ద్వీసుపి అప్పమత్తో హుత్వా దానఞ్చ దేహి సీలఞ్చ రక్ఖాహీ"తి వత్వా తం ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

అథ నం దేవగణో “మహారాజ, కుహిం గతత్థా”తి ఆహ. సక్కో “మిథిలాయం నిమిరఞ్ఞో కఙ్ఖ ఛిన్దితు”న్తి తమత్థం పకాసేత్వా బోధిసత్తస్స గుణే విత్థారతో వణ్ణేసి. తం సుత్వా దేవా “మహారాజ, మయ్హం నిమిరాజానం దట్ఠుకామమ్హా, సాధు నం పక్కోసాపేహీ”తి వదింసు. సక్కో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా మాతలిం ఆమన్తేసి – “గచ్ఛ నిమిరాజానం వేజయన్తం ఆరోపేత్వా ఆనేహీ”తి . సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రథేన గన్త్వా తత్థ మహాసత్తం ఆరోపేత్వా తేన యాచితో యథాకమ్మం పాపకమ్మీనం పుఞ్ఞకమ్మీనఞ్చ ఠానాని ఆచిక్ఖన్తో అనుక్కమేన దేవలోకం నేసి . దేవాపి ఖో “నిమిరాజా ఆగతో”తి సుత్వా దిబ్బగన్ధవాసపుప్ఫహత్థా యావ చిత్తకూటద్వారకోట్ఠకా పచ్చుగ్గన్త్వా మహాసత్తం దిబ్బగన్ధాదీహి పూజేన్తా సుధమ్మం దేవసభం ఆనయింసు. రాజా రథా ఓతరిత్వా దేవసభం పవిసిత్వా సక్కేన సద్ధిం ఏకాసనే నిసీదిత్వా తేన దిబ్బేహి కామేహి నిమన్తియమానో “అలం, మహారాజ, మయ్హం ఇమేహి యాచితకూపమేహి కామేహీ”తి పటిక్ఖిపిత్వా అనేకపరియాయేన ధమ్మం దేసేత్వా మనుస్సగణనాయ సత్తాహమేవ ఠత్వా “గచ్ఛామహం మనుస్సలోకం, తత్థ దానాదీని పుఞ్ఞాని కరిస్సామీ”తి ఆహ. సక్కో “నిమిరాజానం మిథిలం నేహీ”తి మాతలిం ఆణాపేసి. సో తం వేజయన్తరథం ఆరోపేత్వా పాచీనదిసాభాగేన మిథిలం పాపుణి. మహాజనో దిబ్బరథం దిస్వా రఞ్ఞో పచ్చుగ్గమనం అకాసి. మాతలి సీహపఞ్జరే మహాసత్తం ఓతారేత్వా ఆపుచ్ఛిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. మహాజనోపి రాజానం పరివారేత్వా “కీదిసో, దేవ, దేవలోకో”తి పుచ్ఛి. రాజా దేవలోకసమ్పత్తిం వణ్ణేత్వా “తుమ్హేపి దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోథ, ఏవం తస్మిం దేవలోకే ఉప్పజ్జిస్సథా”తి ధమ్మం దేసేసి. సో అపరభాగే పుబ్బే వుత్తనయేన పలితం దిస్వా పుత్తస్స రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా కామే పహాయ పబ్బజిత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

తదా సక్కో అనురుద్ధో అహోసి. మాతలి ఆనన్దో. చతురాసీతి రాజసహస్సాని బుద్ధపరిసా. నిమిరాజా లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ బోధిసమ్భారా నిద్ధారేతబ్బా. తథా బ్రహ్మలోకసమ్పత్తిం పహాయ పుబ్బే అత్తనా పవత్తితం కల్యాణవత్తం అనుప్పబన్ధేస్సామీతి మహాకరుణాయ మనుస్సలోకే నిబ్బత్తనం, ఉళారో దానజ్ఝాసయో, తదనురూపా దానాదీసు పటిపత్తి, మహాజనస్స చ తత్థ పతిట్ఠాపనం, యావ దేవమనుస్సానం పత్థటయసతా, సక్కస్స దేవరాజస్స ఉపసఙ్కమనే అతివిమ్హయతా, తేన దిబ్బసమ్పత్తియా నిమన్తియమానోపి తం అనలఙ్కరిత్వా పుఞ్ఞసమ్భారపరిబ్రూహనత్థం పున మనుస్సవాసూపగమనం, లాభసమ్పత్తీసు సబ్బత్థ అలగ్గభావోతి ఏవమాదయో గుణానుభావా నిద్ధారేతబ్బాతి.

నిమిరాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. చన్దకుమారచరియావణ్ణనా

౪౫. సత్తమే **ఏకరాజస్స అత్రజో**తి ఏకరాజస్స నామ కాసిరఞ్ఞో ఓరసపుత్తో. **నగరే పుప్ఫవతియా**తి పుప్ఫవతినామకే నగరే. **చన్దసవ్హయో**తి చన్దసద్దేన అవ్హాతబ్బో, చన్దనామోతి అత్థో.

అతీతే కిర అయం బారాణసీ పుప్ఫవతీ నామ అహోసి. తత్థ వసవత్తిరఞ్ఞో పుత్తో ఏకరాజా నామ రజ్జం కారేసి. బోధిసత్తో తస్స గోతమియా నామ అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం అగ్గహేసి. “చన్దకుమారో”తిస్స నామమకంసు. తస్స పదసా గమనకాలే అపరోపి పుత్తో ఉప్పన్నో, తస్స “సూరియకుమారో”తి నామమకంసు. తస్స పదసా గమనకాలే ఏకా ధీతా ఉప్పన్నా, “సేలా”తిస్సా నామమకంసు. వేమాతికా చ నేసం భద్దసేనో సూరో చాతి ద్వే భాతరో అహేసుం. బోధిసత్తో

అనుపుబ్బేన వుద్ధిప్పత్తో సిప్పేసు చ విజ్జాట్ఠానేసు చ పారం అగమాసి. తస్స రాజా అనుచ్ఛవికం చన్దం నామ రాజధీతరం ఆనేత్వా ఉపరజ్జం అదాసి. బోధిసత్తస్స ఏకో పుత్తో ఉప్పన్నో, తస్స "వాసులో"తి నామమకంసు. తస్స పన రఞ్ఞో ఖణ్డహాలో నామ పురోహితో, తం రాజా వినిచ్ఛయే ఠపేసి. సో లఞ్జవిత్తకో హుత్వా లఞ్జం గహేత్వా అస్సామికే సామికే కరోతి, సామికే చ అస్సామికే కరోతి. అథేకదివసం అట్టపరాజితో ఏకో పురిసో వినిచ్ఛయట్ఠానే ఉపక్కోసన్తో నిక్ఖమిత్వా రాజూపట్ఠానం గచ్ఛన్తం బోధిసత్తం దిస్వా తస్స పాదేసు నిపతిత్వా "సామి ఖణ్డహాలో వినిచ్ఛయే విలోపం ఖాదతి, అహం తేన లఞ్జం గహేత్వా పరాజయం పాపితో"తి అట్టస్సరమకాసి. బోధిసత్తో "మా భాయీ"తి తం అస్సాసేత్వా వినిచ్ఛయం నేత్వా సామికమేవ సామికం అకాసి. మహాజనో మహాసద్దేన సాధుకారమదాసి.

రాజా "బోధిసత్తేన కిర అట్టో సువినిచ్ఛితో"తి సుత్వా తం ఆమన్తేత్వా "తాత, ఇతో పట్ఠాయ త్వమేవ అట్టకరణే వినిచ్ఛయం వినిచ్ఛినాహీ"తి వినిచ్ఛయం బోధిసత్తస్స అదాసి. ఖణ్డహాలస్స ఆయో పచ్ఛిజ్జి. సో తతో పట్ఠాయ బోధిసత్తే ఆఘాతం బన్ధిత్వా ఓతారాపేక్ఖో విచరి. సో పన రాజా ముధప్పసన్నో. సో ఏకదివసం సుపినన్తేన దేవలోకం పస్సిత్వా తత్థ గన్తుకామో హుత్వా "పురోహితం బ్రహ్మలోకగామిమగ్గం ఆచిక్ఖా"తి ఆహ. సో "అతిదానం దదన్తో సబ్బచతుక్కేన యఞ్ఞం యజన్సూ"తి వత్వా రఞ్ఞా "కిం అతిదాన"న్తి పుట్ఠో "అత్తనో పియపుత్తా పియభరియా పియధీతరో మహావిభవసేట్ఠినో మఙ్గలహత్థిఅస్సాదయోతి ఏతే చత్తారో చత్తారో కత్వా ద్విపదచతుప్పదే యఞ్ఞత్థాయ పరిచ్చజిత్వా తేసం గలలోహితేన యజనం అతిదానం నామా"తి సఞ్ఞాపేసి. ఇతి సో "సగ్గమగ్గం ఆచిక్ఖిస్సామీ"తి నిరయమగ్గం ఆచిక్ఖి.

రాజాపి తస్మిం పణ్డితసఞ్ఞీ హుత్వా "తేన వుత్తవిధి సగ్గమగ్గో"తి సఞ్ఞాయ తం పటిపజ్జితుకామో మహన్తం యఞ్ఞావాటం కారాపేత్వా తత్థ బోధిసత్తాదికే చత్తారో రాజకుమారే ఆదిం కత్వా ఖణ్డహాలేన వుత్తం సబ్బం ద్విపదచతుప్పదం యఞ్ఞపసుతట్ఠానే నేథాతి ఆణాపేసి. సబ్బఞ్చ యఞ్ఞసమ్భారం ఉపక్ఖటం అహోసి. తం సుత్వా మహాజనో మహన్తం కోలాహలం అకాసి. రాజా విప్పటిసారీ హుత్వా ఖణ్డహాలేన ఉపత్థమ్భితో పునపి తథా తం ఆణాపేసి. బోధిసత్తో "ఖణ్డహాలేన వినిచ్ఛయట్ఠానం అలభన్తేన మయి ఆఘాతం బన్ధిత్వా మమేవ మరణం ఇచ్ఛన్తేన మహాజనస్స అనయబ్యసనం ఉప్పాదిత"న్తి జానిత్వా నానావిధేహి ఉపాయేహి రాజానం తతో దుగ్గహితగ్గాహతో వివేచేతుం వాయమిత్వాపి నాసక్ఖి. మహాజనో పరిదేవి, మహన్తం కారుఞ్ఞమకాసి. మహాజనస్స పరిదేవన్తస్సేవ యఞ్ఞావాటే సబ్బకమ్మాని నిట్ఠాపేసి. రాజపుత్తం నేత్వా గీవాయ నామేత్వా నిసీదాపేసుం. ఖణ్డహాలో సువణ్ణపాతిం ఉపనామేత్వా ఖగ్గం ఆదాయ "తస్స గీవం ఛిన్దిస్సామీ"తి అట్ఠాసి. తం దిస్వా చన్దా నామ రాజపుత్తస్స దేవీ "అఞ్ఞం మే పటిసరణం నత్థి, అత్తనో సచ్చబలేన సామికస్స సోత్థిం కరిస్సామీ"తి అఞ్జలిం పగ్గయ్హ పరిసాయ అన్తరే విచరన్తీ "ఇదం ఏకన్తేనేవ పాపకమ్మం, యం ఖణ్డహాలో సగ్గమగ్గోతి కరోతి. ఇమినా మయ్హం సచ్చవచనేన మమ సామికస్స సోత్థి హోతు.

"యా దేవతా ఇధ లోకే, సబ్బా తా సరణం గతా;
అనాథం తాయథ మమం, యథాహం పతిమా సియ"న్తి. –

సచ్చకిరియమకాసి. సక్కో దేవరాజా తస్సా పరిదేవనసద్దం సుత్వా తం పవత్తిం ఞత్వా జలితం అయోకూటం ఆదాయ ఆగన్త్వా రాజానం తాసేత్వా సబ్బే విస్సజ్జాపేసి. సక్కోపి తదా అత్తనో దిబ్బరూపం దస్సేత్వా సమ్పజ్జలితం సజోతిభూతం వజిరం పరిబ్భమన్తో "అరే, పాపరాజ కాళకణ్ణి, కదా తయా పాణాతిపాతేన సుగతిగమనం దిట్ఠపుబ్బం, చన్దకుమారం

సబ్బఞ్చ ఇమం జనం బన్ధనతో మోచేహి, నో చే మోచేస్ససి, ఏత్థేవ తే ఇమస్స చ దుట్ఠబ్రాహ్మణస్స సీసం ఫాలేస్సామీ"తి ఆకాసే అట్ఠాసి. తం అచ్ఛరియం దిస్వా రాజా బ్రాహ్మణో చ సీఘం సబ్బే బన్ధనా మోచేసుం.

అథ మహాజనో ఏకకోలాహలం కత్వా సహసా యఞ్ఞావాటం అజ్ఝోత్థరిత్వా ఖణ్డహాలస్స ఏకేకం లేడ్డుప్పహారం దేన్తో తత్థేవ నం జీవితక్ఖయం పాపేత్వా రాజానమ్పి మారేతుం ఆరభి. బోధిసత్తో పురేతరమేవ పితరం పలిస్సజిత్వా రితో మారేతుం న అదాసి. మహాజనో "జీవితం తావస్స పాపరఞ్ఞో దేమ, ఛత్తం పనస్స న దస్సామ, నగరే వాసం వా న దస్సామ, తం చణ్డాలం కత్వా బహినగరే వాసాపేస్సామా"తి రాజవేసం హారేత్వా కాసావం నివాసాపేత్వా హలిద్దిపిలోతికాయ సీసం వేఠేత్వా చణ్డాలం కత్వా చణ్డాలగామం పహిణింసు. యే పన తం పసుఘాతయఞ్ఞం యజింసు చేవ యజాపేసుఞ్చ అనుమోదింసు చ, సబ్బే తే నిరయపరాయనా అహేసుం. తేనాహ భగవా –

"సబ్బే పతిట్ఠా నిరయం, యథా తం పాపకం కరిత్వాన;

న హి పాపకమ్మం కత్వా, లబ్భా సుగతిం ఇతో గన్తు"న్తి. (జా॰ ౨.౨౨.౧౧౪౩);

అథ సబ్బాపి రాజపరిసా నాగరా చేవ జానపదా చ సమాగన్త్వా బోధిసత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చింసు. సో ధమ్మేన రజ్జం అనుసాసన్తో తం అత్తనో మహాజనస్స చ అకారణేనేవ ఉప్పన్నం అనయబ్యసనం అనుస్సరిత్వా సంవేగజాతో పుఞ్ఞకిరియాసు భియ్యోసోమత్తాయ ఉస్సాహజాతో మహాదానం పవత్తేసి, సీలాని రక్ఖి, ఉపోసథకమ్మం సమాదియి. తేన వుత్తం –

౪౬. "తదాహం యజనా ముత్తో, నిక్ఖన్తో యఞ్ఞవాటతో;

సంవేగం జనయిత్వాన, మహాదానం పవత్తయి"న్తి. – ఆది;

తత్థ **యజనా ముత్తో**తి ఖణ్డహాలేన విహితయఞ్ఞవిధితో వుత్తనయేన ఘాతేతబ్బతో ముత్తో. **నిక్ఖన్తో యఞ్ఞవాటతో**తి అభిసేకకరణత్థాయ ఉస్సాహజాతేన మహాజనేన సద్ధిం తతో యఞ్ఞభూమితో నిగ్గతో. **సంవేగం జనయిత్వానా**తి ఏవం "బహుఅన్తరాయో లోకసన్నివాసో"తి అతివియ సంవేగం ఉప్పాదేత్వా. **మహాదానం పవత్తయి**న్తి ఛ దానసాలాయో కారాపేత్వా మహతా ధనపరిచ్చాగేన వేస్సన్తరదానసదిసం మహాదానమదాసిం. ఏతేన అభిసేకకరణతో పట్ఠాయ తస్స మహాదానస్స పవత్తితభావం దస్సేతి.

౪౭. దక్ఖిణేయ్యే అదత్వానాతి దక్ఖిణారహే పుగ్గలే దేయ్యధమ్మం అపరిచ్చజిత్వా. **అపి ఛప్పఞ్చ రత్తియో**తి అప్పేకదా ఛపి పఞ్చపి రత్తియో అత్తనో పివనఖాదనభుఞ్జనాని న కరోమీతి దస్సేతి.

తదా కిర బోధిసత్తో సకలజమ్బుదీపం ఉన్నఙ్గలం కత్వా మహామేఘో వియ అభివస్సన్తో మహాదానం పవత్తేసి. తత్థ కిఞ్చాపి దానసాలాసు అన్నపానాదిఉళారుళారపణీతపణీతమేవ యాచకానం యథారుచితం దివసే దివసే దీయతి, తథాపి అత్తనో సజ్జితం ఆహారం రాజారహభోజనమ్పి యాచకానం అదత్వా న భుఞ్జతి, తం సన్ధాయ వుత్తం "**నాహం పివామీ**"తిఆది.

౪౮. ఇదాని తథా యాచకానం దానే కారణం దస్సేన్తో ఉపమం తావ ఆహరతి "**యథాపి వాణిజో నామా**"తిఆదినా. తస్సత్థో – యథా నామ వాణిజో భణ్డట్ఠానం గన్త్వా అప్పేన పాభతేన బహుం భణ్డం విక్కిణిత్వా విపులం భణ్డసన్నిచయం

కత్వా దేసకాలం జానన్తో **యత్థస్స లాభో** ఉదయో **మహా హోతి, తత్థ** దేసే కాలే వా **తం** భణ్డం **హరతి** ఉపనేతి విక్కిణాతి.

౪౯. సకభుత్తాపీతి సకభుత్తతోపి అత్తనా పరిభుత్తతోపి. "సకపరిభుత్తాపీ"తిపి పాఠో. **పరే**తి పరస్మిం పటిగ్గాహకపుగ్గలే. **సతభాగో**తి అనేకసతభాగో ఆయతిం భవిస్సతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా వాణిజేన కీతభణ్డం తత్థేవ అవిక్కిణిత్వా తథారూపే దేసే కాలే చ విక్కిణియమానం బహుం ఉదయం విపులం ఫలం హోతి, తథేవ అత్తనో సన్తకం అత్తనా అనుపభుఞ్జిత్వా పరస్మిం పటిగ్గాహకపుగ్గలే దిన్నం మహప్ఫలం అనేకసతభాగో భవిస్సతి, తస్మా అత్తనా అభుఞ్జిత్వాపి పరస్స దాతబ్బమేవాతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "తిరచ్ఛానగతే దానం దత్వా సతగుణా దక్ఖిణా పాటికఙ్ఖితబ్బా. పుథుజ్జనదుస్సీలే దానం దత్వా సహస్సగుణా"తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౭౯) విత్థారో. అపరమ్పి వుత్తం "ఏవం చే, భిక్ఖవే, సత్తా జానేయ్యుం దానసంవిభాగస్స విపాకం, యథాహం జానామి, న అదత్వా భుఞ్జేయ్యుం, న చ నేసం మచ్ఛేరమలం చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠేయ్య. యోపి నేసం అస్స చరిమో ఆలోపో చరిమం కబళం, తతోపి న అసంవిభజిత్వా భుఞ్జేయ్యు"న్తిఆది (ఇతివు॰ ౨౬).

౫౦. ఏతమత్థవసం ఇత్వాతి ఏతం దానస్స మహప్ఫలభావసఙ్ఖాతఞ్చేవ సమ్మాసమ్బోధియా పచ్చయభావసఙ్ఖాతఞ్చ అత్థవసం కారణం జానిత్వా. **న పటిక్కమామి దానతో**తి దానపారమితో ఈసకమ్పి న నివత్తామి అభిక్కమామి ఏవ. కిమత్థం? **సమ్బోధిమనుపత్తియా**తి సమ్బోధిం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం అనుప్పత్తియా అనుప్పత్తియత్థం, అధిగన్తున్తి అత్థో.

తదా బోధిసత్తో మహాజనేన పితరి చణ్డాలగామం పవేసితే దాతబ్బయుత్తకం పరిబ్బయం దాపేసి నివాసనాని పారుపనాని చ. సోపి నగరం పవిసితుం అలభన్తో బోధిసత్తే ఉయ్యానకీళాదిఅత్థం బహిగతే ఉపసఙ్కమతి, పుత్తసఞ్ఞాయ పన న వన్దతి, న అఞ్జలికమ్మం కరోతి, "చిరం జీవ, సామీ"తి వదతి. బోధిసత్తోపి దిట్ఠదివసే అతిరేకసమ్మానం కరోతి. సో ఏవం ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా ఆయుపరియోసానే సపరిసో దేవలోకం పూరేసి.

తదా ఖణ్డహాలో దేవదత్తో అహోసి, గోతమీ దేవీ మహామాయా, చన్దా రాజధీతా రాహులమాతా, వాసులో రాహులో, సేలా ఉప్పలవణ్ణా, సూరో మహాకస్సపో, భద్దసేనో మహామోగ్గల్లానో, సూరియకుమారో సారిపుత్తో, చన్దరాజా లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి పుబ్బే వుత్తనయేనేవ యథారహం సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తదా ఖణ్డహాలస్స కక్ఖళఫరుసభావం జానన్తోపి అజ్ఝుపేక్ఖిత్వా ధమ్మేన సమేన అట్టస్స వినిచ్ఛయో, అత్తానం మారేతుకామస్సేవ ఖణ్డహాలస్స తథా యఞ్ఞవిధానం జానిత్వాపి తస్స ఉపరి చిత్తప్పకోపాభావో, అత్తనో పరిసం గహేత్వా పితు సత్తు భవితుం సమత్థోపి "మాదిసస్స నామ గరూహి విరోధో న యుత్తో"తి అత్తానం పురిసపసుం కత్వా ఘాతాపేతుకామస్స పితు ఆణాయం అవట్ఠానం, కోసియా అసిం గహేత్వా సీసం ఛిన్దితుం ఉపక్కమన్తే పురోహితే అత్తనో పితరి పుత్తే సబ్బసత్తేసు చ మేత్తాఫరణేన సమచిత్తతా, మహాజనే పితరం మారేతుం ఉపక్కమన్తే సయం పలిస్సజిత్వా తస్స జీవితదానఞ్చ, దివసే దివసే వేస్సన్తరదానసదిసం మహాదానం దదతోపి దానేన అతిత్తభావో, మహాజనేన చణ్డాలేసు వాసాపితస్స పితు దాతబ్బయుత్తకం దత్వా పోసనం, మహాజనం పుఞ్ఞకిరియాసు పతిట్ఠాపనన్తి ఏవమాదయో గుణానుభావా నిద్ధారేతబ్బాతి.

చన్దకుమారచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సివిరాజచరియావణ్ణనా

౨౧. అట్ఠమే **అరిట్ఠసవ్హయే నగరేతి** అరిట్ఠపురనామకే నగరే. **సివి నామాసి ఖత్తియోతి** సివీతి గోత్తతో ఏవంనామకో రాజా అహోసి.

అతీతే కిర సివిరట్ఠే అరిట్ఠపురనగరే సివిరాజే రజ్జం కారేన్తే మహాసత్తో తస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. "సివికుమారో"తిస్స నామమకంసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా ఉగ్గహితసిప్పో ఆగన్త్వా పితు సిప్పం దస్సేత్వా ఉపరజ్జం లభిత్వా అపరభాగే పితు అచ్చయేన రాజా హుత్వా అగతిగమనం పహాయ దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా రజ్జం కారేన్తో నగరస్స చతూసు ద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారేతి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సపరిచ్చాగేన మహాదానం పవత్తేసి. అట్ఠమీచాతుద్దసీపన్నరసీసు సయం దానసాలం గన్త్వా దానగ్గం ఓలోకేతి.

సో ఏకదా పుణ్ణమదివసే పాతోవ సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో అత్తనా దిన్నదానం ఆవజ్జేన్తో బాహిరవత్థుం అత్తనా అదిన్నం నామ అదిస్వా "న మే బాహిరకదానం తథా చిత్తం తోసేతి, యథా అజ్ఝత్తికదానం, అహో వత మమ దానసాలం గతకాలే కోచి యాచకో బాహిరవత్థుం అయాచిత్వా అజ్ఝత్తికమేవ యాచేయ్య, సచే హి మే కోచి సరీరే మంసం వా లోహితం వా సీసం వా హదయమంసం వా అక్ఖీని వా ఉపడ్ఢసరీరం వా సకలమేవ వా అత్తభావం దాసభావేన యాచేయ్య, తంతదేవస్స అధిప్పాయం పూరేన్తో దాతుం సక్కోమీ"తి చిన్తేసి. **పాళియం** పన అక్ఖీనం ఏవ వసేన ఆగతా. తేన వుత్తం –

"నిసజ్జ పాసాదవరే, ఏవం చిన్తేసహం తదా".

౨౨. "యంకిఞ్చి మానుసం దానం, అదిన్నం మే న విజ్జతి;
యోపి యాచేయ్య మం చక్ఖుం, దదేయ్యం అవికమ్పితో"తి.

తత్థ **మానుసం దానన్తి** పకతిమనుస్సేహి దాతబ్బదానం అన్నపానాది. ఏవం పన మహాసత్తస్స ఉళారే దానజ్ఝాసయే ఉప్పన్నే సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో తస్స కారణం ఆవజ్జేన్తో బోధిసత్తస్స అజ్ఝాసయం దిస్వా "సివిరాజా అజ్జ సమ్పత్తయాచకా చక్ఖూని చే యాచన్తి, చక్ఖూని ఉప్పాటేత్వా నేసం దస్సామీతి చిన్తేసీ"తి సక్కో దేవపరిసాయ వత్వా "సో సక్ఖిస్సతి ను ఖో తం దాతుం, ఉదాహు నోతి వీమంసిస్సామి తావ న"న్తి బోధిసత్తే సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హత్వా సబ్బాలఙ్కారేహి పటిమణ్డితే అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరగతే దానగ్గం గచ్ఛన్తే జరాజిణ్ణో అన్ధబ్రాహ్మణో వియ హుత్వా తస్స చక్ఖుపథే ఏకస్మిం ఉన్నతప్పదేసే ఉభో హత్థే పసారేత్వా రాజానం జయాపేత్వా ఠితో బోధిసత్తేన తదభిముఖం వారణం పేసేత్వా "బ్రాహ్మణ, కిం ఇచ్ఛసీ"తి పుచ్ఛితో "తవ దానజ్ఝాసయం నిస్సాయ సముగ్గతేన కిత్తిఘోసేన సకలలోకసన్నివాసో నిరన్తరం ఫుటో, అహఞ్చ అన్ధో, తస్మా తం యాచామీ"తి ఉపచారవసేన ఏకం చక్ఖుం యాచి. తేన వుత్తం –

౨౩. "మమ సఙ్కప్పమఞ్ఞాయ, సక్కో దేవానమిస్సరో;
నిసిన్నో దేవపరిసాయ, ఇదం వచనమబ్రవి.

౨౪. "నిసజ్జ పాసాదవరే, సివిరాజా మహిద్ధికో;
చిన్తేన్తో వివిధం దానం, అదేయ్యం సో న పస్సతి.

౨౫. "తథం ను వితథం నేతం, హన్ద వీమంసయామి తం;

ముహుత్తం ఆగమేయ్యాథ, యావ జానామి తం మనం.

౩౬. “పవేధమానో పలితసిరో, వలిగత్తో జరాతురో;

అన్ధవణ్ణోవ హుత్వాన, రాజానం ఉపసఙ్కమి.

౩౭. “సో తదా పగ్గహేత్వాన, వామం దక్ఖిణబాహు చ;

సిరస్మిం అఞ్జలిం కత్వా, ఇదం వచనమబ్రవి.

౩౮. “‘యాచామి తం మహారాజ, ధమ్మిక రట్ఠవడ్ఢన;

తవ దానరతా కిత్తి, ఉగ్గతా దేవమానుసే.

౩౯. “‘ఉభోపి నేత్తా నయనా, అన్ధా ఉపహతా మమ;

ఏకం మే నయనం దేహి, త్వమ్పి ఏకేన యాపయా’”తి.

తత్థ **చిన్తేన్తో వివిధం దానన్తి** అత్తనా దిన్నం వివిధం దానం చిన్తేన్తో, ఆవజ్జేన్తో దానం వా అత్తనా దిన్నం వివిధం బాహిరం దేయ్యధమ్మం చిన్తేన్తో. **అదేయ్యం నో న పస్సతీతి** బాహిరం వియ అజ్ఝత్తికవత్థుమ్పి అదేయ్యం దాతుం అసక్కుణేయ్యం న పస్సతి, “చక్ఖూనిపి ఉప్పాటేత్వా దస్సామీ”తి చిన్తేసీతి అధిప్పాయో. **తథం ను వితథం నేతన్తి** ఏతం అజ్ఝత్తికవత్థునోపి అదేయ్యస్స అదస్సనం దేయ్యభావేనేవ దస్సనం చిన్తనం సచ్చం ను ఖో, ఉదాహు, అసచ్చన్తి అత్థో. **సో తదా పగ్గహేత్వాన, వామం దక్ఖిణబాహు చాతి** వామబాహుం దక్ఖిణబాహుఞ్చ తదా పగ్గహేత్వా, ఉభో బాహూ ఉక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. **రట్ఠవడ్ఢనాతి** రట్ఠవడ్ఢికర. **త్వమ్పి ఏకేన యాపయాతి** ఏకేన చక్ఖునా సమవిసమం పస్సన్తో సకం అత్తభావం త్వం యాపేహి, అహమ్పి భవతో లద్ధేన ఏకేన యాపేమీతి దస్సేతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో తుట్ఠమానసో “ఇదానేవాహం పాసాదే నిసిన్నో ఏవం చిన్తేత్వా ఆగతో, అయఞ్చ మే చిత్తం ఞత్వా వియ చక్ఖుం యాచతి, అహో వత మే లాభా, అజ్జ మే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతి, అదిన్నపుబ్బం వత దానం దస్సామీ”తి ఉస్సాహజాతో అహోసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౦. “తస్సాహం వచనం సుత్వా, హట్ఠో సంవిగ్గమానసో;

కతఞ్జలీ వేదజాతో, ఇదం వచనమబ్రవిం.

౪౧. “‘ఇదానాహం చిన్తయిత్వాన, పాసాదతో ఇధాగతో;

త్వం మమ చిత్తమఞ్ఞాయ, నేత్తం యాచితుమాగతో.

౪౨. “‘అహో మే మానసం సిద్ధం, సఙ్కప్పో పరిపూరితో;

అదిన్నపుబ్బం దానవరం, అజ్జ దస్సామి యాచకే’”తి.

తత్థ **తస్సాతి** తస్స బ్రాహ్మణరూపధరస్స సక్కస్స. **హట్ఠోతి** తుట్ఠో. **సంవిగ్గమానసోతి** మమ చిత్తం జానిత్వా వియ ఇమినా బ్రాహ్మణేన చక్ఖు యాచితం, ఏత్తకం కాలం ఏవం అచిన్తేత్వా పమజ్జితో వతమ్హీతి సంవిగ్గచిత్తో. **వేదజాతోతి**

జాతపీతిపామోజ్జో. **అబ్రవిన్తి** అభాసిం. **మానసన్తి** మనసి భవం మానసం, దానజ్ఝాసయో, “చక్ఖుం దస్సామీ”తి ఉప్పన్నదానజ్ఝాసయోతి అత్థో. **సఙ్కప్పో**తి మనోరథో. **పరిపూరితో**తి పరిపుణ్ణో.

అథ బోధిసత్తో చిన్తేసి – “అయం బ్రాహ్మణో మమ చిత్తాచారం ఞత్వా వియ దుచ్చజమ్పి చక్ఖుం మం యాచతి, సియా ను ఖో కాయచి దేవతాయ అనుసిట్ఠో భవిస్సతి, పుచ్ఛిస్సామి తావ న”న్తి చిన్తేత్వా తం బ్రాహ్మణం పుచ్ఛి. తేనాహ భగవా **జాతకదేసనాయం** –

“కేనానుసిట్ఠో ఇధమాగతోసి, వనిబ్బక చక్ఖుపథాని యాచితుం;

సుదుచ్చజం యాచసి ఉత్తమఙ్గం, యమాహు నేత్తం పురిసేన దుచ్చజ”న్తి.(జా॰ ౧.౧౫.౨౩);

తం సుత్వా బ్రాహ్మణరూపధరో సక్కో ఆహ –

“యమాహు దేవేసు సుజమ్పతీతి, మఘవాతి నం ఆహు మనుస్సలోకే;

తేనానుసిట్ఠో ఇధమాగతోస్మి, వనిబ్బకో చక్ఖుపథాని యాచితుం.

“వనిబ్బతో మయ్హం వనిం అనుత్తరం, దదాహి తే చక్ఖుపథాని యాచితో;

దదాహి మే చక్ఖుపథం అనుత్తరం, యమాహు నేత్తం పురిసేన దుచ్చజ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౫.౨౪-౨౫);

మహాసత్తో ఆహ –

“యేన అత్థేన ఆగచ్ఛి, యమత్థమభిపత్థయం;

తే తే ఇజ్ఝన్తు సఙ్కప్పా, లభ చక్ఖూని బ్రాహ్మణ.

“ఏకం తే యాచమానస్స, ఉభయాని దదామహం;

స చక్ఖుమా గచ్ఛ జనస్స పేక్ఖతో,

యదిచ్ఛసే త్వం తద తే సమిజ్ఝతూ”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౨౬-౨౭);

తత్థ **వనిబ్బకా**తి తం ఆలపతి. **చక్ఖుపథానీ**తి దస్సనస్స పథభావతో చక్ఖూనమేవేతం నామం. **యమాహూ**తి యం లోకే “దుచ్చజ”న్తి కథేన్తి. **వనిబ్బతో**తి యాచన్తస్స. **వనిన్తి** యాచనం. **తే తే**తి తే తవ తస్స అన్ధస్స సఙ్కప్పా. **స చక్ఖుమా**తి సో త్వం మమ చక్ఖూహి చక్ఖుమా హుత్వా. **తద తే సమిజ్ఝతూ**తి యం త్వం మమ సన్తికా ఇచ్ఛసి, తం తే సమిజ్ఝతూతి.

రాజా ఏత్తకం కథేత్వా “అయం బ్రాహ్మణో సక్కేన అనుసిట్ఠో ఇధాగతోస్మీతి భణతి, నూన ఇమస్స ఇమినా ఉపాయేన చక్ఖు సమ్పజ్జిస్సతీ”తి ఞత్వా “ఇధేవ మయా చక్ఖూని ఉప్పాటేత్వా దాతుం అసారుప్ప”న్తి చిన్తేత్వా బ్రాహ్మణం ఆదాయ అన్తేపురం గన్త్వా రాజాసనే నిసీదిత్వా సివకం నామ వేజ్జం పక్కోసాపేసి. అథ “అమ్హాకం కిర రాజా అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా బ్రాహ్మణస్స దాతుకామో”తి సకలనగరే ఏకకోలాహలం అహోసి. అథ నం రఞ్ఞో ఞాతిసేనాపతిఆదయో రాజవల్లభా అమచ్చా పారిసజ్జా నాగరా ఓరోధా చ సబ్బే సన్నిపతిత్వా నానాఉపాయేహి నివారేసుం. రాజాపి నే అనువారేసి తేనాహ –

“మా నో దేవ అదా చక్ఖుం, మా నో సబ్బే పరాకరి;
ధనం దేహి మహారాజ, ముత్తా వేళురియా బహూ.

“యుత్తే దేవ రథే దేహి, ఆజానీయే చలఙ్కతే;
నాగే దేహి మహారాజ, హేమకప్పనవాససే.

“యథా తం సివయో సబ్బే, సయోగ్గా సరథా సదా;
సమన్తా పరికిరేయ్యుం, ఏవం దేహి రథేసభా”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౫౮-౬౦);

అథ రాజా తిస్సో గాథా అభాసి –

“యో వే దస్సన్తి వత్వాన, అదానే కురుతే మనో;
భూమ్యం సో పతితం పాసం, గీవాయం పటిముఞ్చతి.

“యో వే దస్సన్తి వత్వాన, అదానే కురుతే మనో;
పాపా పాపతరో హోతి, సమ్పత్తో యమసాధనం.

“యఞ్హి యాచే తఞ్హి దదే, యం న యాచే న తం దదే;
స్వాహం తమేవ దస్సామి, యం మం యాచతి బ్రాహ్మణో”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౬౧-౬౩);

తత్థ **మా నో, దేవాతి నో**తి నిపాతమత్తం. దేవ, మా **చక్ఖుం** అదాసి. **మా నో సబ్బే పరాకరీ**తి అమ్హే సబ్బే మా పరిచ్చజి. అక్ఖీసు హి దిన్నేసు త్వం రజ్జం న కరిస్ససి, ఏవం తయా మయం పరిచ్చత్తా నామ భవిస్సామాతి అధిప్పాయేన ఏవమాహంసు. **పరికిరేయ్యు**న్తి పరివారేయ్యుం. **ఏవం దేహీ**తి యథా తం అవికలచక్ఖుం సివయో చిరం పరివారేయ్యుం, ఏవం దేహి ధనమేవస్స దేహి, మా అక్ఖీని, అక్ఖీసు హి దిన్నేసు న తం సివయో పరివారేస్సన్తీతి దస్సేతి.

పటిముఞ్చతీతి పటిపవేసేతి. **పాపా పాపతరో హోతీ**తి లామకా లామకతరో నామ హోతి. **సమ్పత్తో యమసాధన**న్తి యమస్స ఆణాపవత్తిట్ఠానం ఉస్సదనిరయం ఏస పత్తో నామ హోతి. **యఞ్హి యాచే**తి యం వత్థుం యాచకో యాచతి, దాయకోపి తదేవ దదేయ్య, న అయాచితం, అయఞ్చ బ్రాహ్మణో చక్ఖుం మం యాచతి, న ముత్తాదికం ధనం, తం దస్సామీతి వదతి.

అథ నం “ఆయుఆదీసు కిం పత్థేత్వా చక్ఖూని దేసి దేవా”తి పుచ్ఛింసు. మహాపురిసో “నాహం దిట్ఠధమ్మికం సమ్పరాయికం వా సమ్పత్తిం పత్థేత్వా దేమి, అపి చ బోధిసత్తానం ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణో పోరాణకమగ్గో ఏస, యదిదం దానపారమిపూరణం నామా”తి ఆహ. తేన వుత్తం –

“ఆయుం ను వణ్ణం ను సుఖం బలం ను, కిం పత్థయానో ను జనిన్ద దేసి;
కథఞ్హి రాజా సివినం అనుత్తరో, చక్ఖూని దజ్జా పరలోకహేతు.

“న వాహమేతం యససా దదామి, న పుత్తమిచ్ఛే న ధనం న రట్ఠం;

సతఞ్చ ధమ్మో చరితో పురాణో, ఇచ్ఛేవ దానే రమతే మనో మమా”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౬౪-౬౫);

తత్థ **పరలోకహేతూ**తి, మహారాజ, కథం నామ తుమ్హాదిసో పణ్డితపురిసో సక్కసమ్పత్తిసదిసం సన్దిట్ఠికం ఇస్సరియం పహాయ పరలోకహేతు చక్ఖూని దదేయ్యాతి.

న వాహన్తి న వే అహం. **యససా**తి దిబ్బస్స వా మానుసస్స వా ఇస్సరియస్స కారణా, అపిచ **సతం** బోధిసత్తానం **ధమ్మో** బుద్ధకారకో **చరితో** ఆచరితో ఆచిణ్ణో పురాతనో **ఇచ్ఛేవ** ఇమినా కారణేన **దానే**యేవ ఈదిసో **మమ మనో** నిరతోతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా రాజా అమచ్చే సఞ్ఞాపేత్వా సివకం వేజ్జం ఆణాపేసి – “ఏహి, సివక, మమ ఉభోపి అక్ఖీని ఇమస్స బ్రాహ్మణస్స దాతుం సీఘం ఉప్పాటేత్వా హత్థే పతిట్ఠపేహీ”తి. తేన వుత్తం –

౬౩. “ఏహి సివక ఉట్ఠేహి, మా దన్ధయి మా పవేధయి;
ఉభోపి నయనం దేహి, ఉప్పాటేత్వా వనిబ్బకే.

౬౪. “తతో సో చోదితో మయ్హం, సివకో వచనంకరో;
ఉద్ధరిత్వాన పాదాసి, తాలమిఞ్జంవ యాచకే”తి.

తత్థ **ఉట్ఠేహీ**తి ఉట్ఠానవీరియం కరోహి. ఇమస్మిం మమ చక్ఖుదానే సహాయకిచ్చం కరోహీతి దస్సేతి. **మా దన్ధయీ**తి మా చిరాయి. అయఞ్హి అతిదుల్లభో చిరకాలం పత్థితో మయా ఉత్తమో దానక్ఖణో పటిలద్ధో, సో మా విరజ్ఝీతి అధిప్పాయో. **మా పవేధయీ**తి “అమ్హాకం రఞ్ఞో చక్ఖూని ఉప్పాటేమీ”తి చిత్తుత్రాసవసేన మా వేధయి సరీరకమ్పం మా ఆపజ్జి. **ఉభోపి నయన**న్తి ఉభోపి నయనే. **వనిబ్బకే**తి యాచకస్స **మయ్హ**న్తి మయా. **ఉద్ధరిత్వాన పాదాసీ**తి సో వేజ్జో రఞ్ఞో అక్ఖికూపతో ఉభోపి అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా రఞ్ఞో హత్థే అదాసి.

దేన్తో చ న సత్థకేన ఉద్ధరిత్వా అదాసి. సో హి చిన్తేసి – “అయుత్తం మాదిసస్స సుసిక్ఖితవేజ్జస్స రఞ్ఞో అక్ఖీసు సత్థపాతన”న్తి భేసజ్జాని ఘంసేత్వా భేసజ్జచుణ్ణేన నీలుప్పలం పరిభావేత్వా దక్ఖిణక్ఖిం ఉపసిఙ్ఘాపేసి, అక్ఖి పరివత్తి, దుక్ఖా వేదనా ఉప్పజ్జి. సో పరిభావేత్వా పునపి ఉపసిఙ్ఘాపేసి, అక్ఖి అక్ఖికూపతో ముచ్చి, బలవతరా వేదనా ఉదపాది, తతియవారే ఖరతరం పరిభావేత్వా ఉపనామేసి, అక్ఖి ఓసధబలేన పరిబ్భమిత్వా అక్ఖికూపతో నిక్ఖమిత్వా న్హారుసుత్తకేన ఓలమ్బమానం అట్ఠాసి, అధిమత్తా వేదనా ఉదపాది, లోహితం పగ్ఘరి, నివత్థసాటకాపి లోహితేన తేమింసు. ఓరోధా చ అమచ్చా చ రఞ్ఞో పాదమూలే పతిత్వా “దేవ, అక్ఖీని మా దేహి, దేవ, అక్ఖీని మా దేహీ”తి మహాపరిదేవం పరిదేవింసు.

రాజా వేదనం అధివాసేత్వా “తాత, మా పపఞ్చం కరీ”తి ఆహ. సో “సాధు, దేవా”తి వామహత్థేన అక్ఖిం ధారేత్వా దక్ఖిణహత్థేన సత్థకం ఆదాయ అక్ఖిసుత్తకం ఛిన్దిత్వా అక్ఖిం గహేత్వా మహాసత్తస్స హత్థే ఠపేసి. సో వామక్ఖినా దక్ఖిణక్ఖిం ఓలోకేత్వా పరిచ్చాగపీతియా అభిభుయ్యమానం దుక్ఖవేదనం వేదేన్తో “ఏహి, బ్రాహ్మణా”తి బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేత్వా “మమ ఇతో చక్ఖుతో సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన సమన్తచక్ఖుమేవ పియతరం, తస్స మే ఇదం అక్ఖిదానం పచ్చయో హోతూ”తి బ్రాహ్మణస్స అక్ఖిం అదాసి. సో తం ఉక్ఖిపిత్వా అత్తనో అక్ఖిమ్హి ఠపేసి, తం తస్సానుభావేన

వికసితనీలుప్పలం వియ హుత్వా ఉపట్ఠాసి. మహాసత్తో వామక్ఖినా తస్స తం అక్ఖిం దిస్వా "అహో సుదిన్నం మయా అక్ఖీ"తి అన్తోసముగ్గతాయ పీతియా నిరన్తరం ఫుటసరీరో హుత్వా అపరమ్పి అదాసి. సక్కోపి తం తథేవ కత్వా రాజనివేసనా నిక్ఖమిత్వా మహాజనస్స ఓలోకేన్తస్సేవ నగరా నిక్ఖమిత్వా దేవలోకమేవ గతో.

రఞ్ఞో నచిరస్సేవ అక్ఖీని ఆవాటభావం అప్పత్తాని కమ్బలగేణ్డుకం వియ ఉగ్గతేన మంసపిణ్డేన పూరేత్వా చిత్తకమ్మరూపస్స వియ రుహింసు, వేదనా పచ్ఛిజ్జి. అథ మహాసత్తో కతిపాహం పాసాదే వసిత్వా "కిం అన్ధస్స రజ్జేనాతి అమచ్చానం రజ్జం నియ్యాతేత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా పబ్బజిత్వా సమణధమ్మం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అమచ్చానం తమత్థం ఆరోచేత్వా "ముఖధోవనాదిదాయకో ఏకో పురిసో మయ్హం సన్తికే హోతు, సరీరకిచ్చట్ఠానేసుపి మే రజ్జుకం బన్ధథా"తి వత్వా సివికాయ గన్త్వా పోక్ఖరణితీరే రాజపల్లఙ్కే నిసీది. అమచ్చాపి వన్దిత్వా పటిక్కమింసు. బోధిసత్తోపి అత్తనో దానం ఆవజ్జేసి. తస్మిం ఖణే సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో తం దిస్వా "మహారాజస్స వరం దత్వా చక్ఖుం పటిపాకతికం కరిస్సామీ"తి బోధిసత్తస్స సమీపం గన్త్వా పదసద్దమకాసి. మహాసత్తేన చ "కో ఏసో"తి వుత్తే –

"సక్కోహమస్మి దేవిన్దో, ఆగతోస్మి తవన్తికే;

వరం వరస్సు రాజీసి, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసీ"తి. (జా. ౧.౧౫.౭౧) –

వత్వా తేన –

"పహూతం మే ధనం సక్క, బలం కోసో చనప్పకో;

అన్ధస్స మే సతో దాని, మరణఞ్ఞేవ రుచ్చతీ"తి. (జా. ౧.౧౫.౭౨) –

వుత్తే అథ నం సక్కో ఆహ – "సివిరాజ, కిం పన త్వం మరితుకామో హుత్వా మరణం రోచేసి, ఉదాహు అన్ధభావేనా"తి. అన్ధభావేన, దేవాతి. "మహారాజ, దానం నామ న కేవలం సమ్పరాయత్థమేవ దియ్యతి, దిట్ఠధమ్మత్థాయపి పచ్చయో హోతి, తస్మా తవ దానపుఞ్ఞమేవ నిస్సాయ సచ్చకిరియం కరోహి, తస్స బలేనేవ తే చక్ఖు ఉప్పజ్జిస్సతీ"తి వుత్తే "తేన హి మయా మహాదానం సుదిన్న"న్తి వత్వా సచ్చకిరియం కరోన్తో –

"యే మం యాచితుమాయన్తి, నానాగోత్తా వనిబ్బకా;

యోపి మం యాచతే తత్థ, సోపి మే మనసో పియో;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, చక్ఖు మే ఉపపజ్జథా"తి. (జా. ౧.౧౫.౭౪) –

ఆహ.

తత్థ **యే మన్తి** యే మం యాచితుమాగచ్ఛన్తి, తేసుపి ఆగతేసు **యో** ఇమం నామ దేహీతి వాచం నిచ్ఛారేన్తో **మం యాచతే, సోపి మే మనసో పియో. ఏతేనాతి** సచే మయ్హం సబ్బేపి యాచకా పియా, సచ్చమేవేతం మయా వుత్తం, ఏతేన **మే** సచ్చవచనేన ఏకం **చక్ఖు ఉపపజ్జథ** ఉప్పజ్జతూతి.

అథస్స వచనసమనన్తరమేవ పఠమం చక్ఖు ఉదపాది. తతో దుతియస్స ఉప్పజ్జనత్థాయ –

“యం మం నో యాచితుం ఆగా, దేహి చక్ఖున్తి బ్రాహ్మణో;
తస్స చక్ఖూని పాదాసిం, బ్రాహ్మణస్స వనిబ్బతో.

“భియ్యో మం ఆవిసీ పీతి, సోమనస్సఞ్చనప్పకం;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, దుతియం మే ఉపపజ్జథా”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౭౫-౭౬) –

ఆహ.

తత్థ **యం మ**న్తి యో మం. **నో**తి నో చక్ఖుయాచకో **బ్రాహ్మణో. ఆగా**తి ఆగతో. **వనిబ్బతో**తి యాచన్తస్స. **మం ఆవిసీ**తి బ్రాహ్మణస్స చక్ఖూని దత్వా అన్ధకాలేపి తథారూపం వేదనం అగణేత్వా “అహో సుదిన్నం మే దాన”న్తి పచ్చవేక్ఖన్తం మం **భియ్యో** అతిరేకతరా పీతి ఆవిసి. **సోమనస్సఞ్చనప్పక**న్తి అపరిమాణం సోమనస్సం ఉప్పజ్జి. **ఏతేనా**తి సచే తదా మమ అనప్పకం పీతిసోమనస్సం ఉప్పన్నం, సచ్చమేవేతం మయా వుత్తం, ఏతేన **మే** సచ్చవచనేన దుతియమ్పి చక్ఖు ఉపపజ్జతూతి.

తంఖణఞ్ఞేవ దుతియమ్పి చక్ఖు ఉదపాది. తాని పనస్స చక్ఖూని నేవ పాకతికాని, న దిబ్బాని. సక్కబ్రాహ్మణస్స హి దిన్నం చక్ఖుం పున పాకతికం కాతుం న సక్కా, ఉపహతచక్ఖునో చ దిబ్బచక్ఖు నామ నుప్పజ్జతి, వుత్తనయేన పనస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానేసు అవిపరీతం అత్తనో దానపీతిం ఉపాదాయ పీతిఫరణవసేన నిబ్బత్తాని “సచ్చపారమితాచక్ఖూనీ”తి వుత్తాని. తేన వుత్తం –

౬౫. “దదమానస్స దేన్తస్స, దిన్నదానస్స మే సతో;
చిత్తస్స అఞ్ఞథా నత్థి, బోధియాయేవ కారణా”తి.

తత్థ **దదమానస్సా**తి చక్ఖూని దాతుం వేజ్జేన ఉప్పాటేన్తస్స. **దేన్తస్సా**తి ఉప్పాటితాని తాని సక్కబ్రాహ్మణస్స హత్థే ఠపేన్తస్స. **దిన్నదానస్సా**తి చక్ఖుదానం దిన్నవతో. **చిత్తస్స అఞ్ఞథా**తి దానజ్ఝాసయస్స అఞ్ఞథాభావో. **బోధియాయేవ కారణా**తి తఞ్చ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్సేవ హేతూతి అత్థో.

౬౬. సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స సుదుల్లభతాయ ఏవం సుదుక్కరం మయా కతన్తి న చక్ఖూనం న అత్తభావస్సపి అప్పియతాయాతి దస్సేన్తో **“న మే దేస్సా”**తి ఓసానగాథమాహ. తత్థ **అత్తా న మే న దేస్సియో**తి పఠమో **న**-కారో నిపాతమత్తో. అత్తా న మే కుజ్ఝితబ్బో, న అప్పియోతి అత్థో. “అత్తానం మే న దేస్సియ”న్తిపి పాఠో. తస్సత్థో – మే అత్తానం అహం న దేస్సియం న కుజ్ఝేయ్యం న కుజ్ఝితుం అరహామి న సో మయా కుజ్ఝితబ్బోతి. “అత్తాపి మే న దేస్సియో”తిపి పఠన్తి. **అదాసహ**న్తి అదాసిం అహం. “అదాసిహ”న్తిపి పాఠో.

తదా పన బోధిసత్తస్స సచ్చకిరియాయ చక్ఖూసు ఉప్పన్నేసు సక్కానుభావేన సబ్బా రాజపరిసా సన్నిపతితావ అహోసి. అథస్స సక్కో మహాజనమజ్ఝే ఆకాసే ఠత్వా –

“ధమ్మేన భాసితా గాథా, సివీనం రట్ఠవడ్ఢన;
ఏతాని తవ నేత్తాని, దిబ్బాని పటిదిస్సరే.

“తిరోకుట్టం తిరోసేలం, సమతిగ్గయ్హ పబ్బతం;

సమన్తా యోజనసతం, దస్సనం అనుభోన్తు తే”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౭-౩౮) –

ఇమాహి గాథాహి థుతిం కత్వా దేవలోకమేవ గతో. బోధిసత్తోపి మహాజనపరివుతో మహన్తేన సక్కారేన నగరం పవిసిత్వా రాజగేహద్వారే సుసజ్జితే మహామణ్డపే సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసిన్నో చక్ఖుపటిలాభేన తుట్ఠహట్ఠపముదితానం దట్ఠుం ఆగతానం నాగరానం జానపదానం రాజపరిసాయ చ ధమ్మం దేసేన్తో –

“కో నీధ విత్తం న దదేయ్య యాచితో, అపి విసిట్ఠం సుపియమ్పి అత్తనో;

తదిఙ్ఘ సబ్బే సివయో సమాగతా, దిబ్బాని నేత్తాని మమజ్జ పస్సథ.

“తిరోకుట్టం తిరోసేలం, సమతిగ్గయ్హ పబ్బతం;

సమన్తా యోజనసతం, దస్సనం అనుభోన్తి మే.

“న చాగమత్తా పరమత్థి కిఞ్చి, మచ్చానం ఇధ జీవితే;

దత్వాన మానుసం చక్ఖుం, లద్ధం మే చక్ఖు అమానుసం.

“ఏతమ్పి దిస్వా సివయో, దేథ దానాని భుఞ్జథ;

దత్వా చ భుత్వా చ యథానుభావం, అనిన్దితా సగ్గముపేథ ఠాన”న్తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౯-౪౨) –

ఇమా గాథా అభాసి. తత్థ **ధమ్మేన భాసితా**తి, మహారాజ, ఇమా తే గాథా ధమ్మేన సభావేనేవ భాసితా. **దిబ్బానీ**తి దిబ్బానుభావయుత్తాని. **పటిదిస్సరే**తి పటిదిస్సన్తి. **తిరోకుట్ట**న్తి పరకుట్టం. **తిరోసేల**న్తి పరసేలం. **సమతిగ్గయ్హా**తి అతిక్కమిత్వా. **సమన్తా** దసదిసా **యోజనసతం** రూపదస్సనం **అనుభోన్తు** సాధేన్తు.

కో నీధాతి కో ను ఇధ. **అపి విసిట్ఠ**న్తి ఉత్తమమ్పి సమానం. **న చాగమత్తా**తి చాగప్పమాణతో అఞ్ఞం వరం నామ నత్థి. **ఇధ జీవితే**తి ఇమస్మిం జీవలోకే. “ఇధ జీవత”న్తిపి పఠన్తి. ఇమస్మిం లోకే జీవమానానన్తి అత్థో. **అమానుస**న్తి దిబ్బచక్ఖు మయా **లద్ధం,** ఇమినా కారణేన వేదితబ్బమేతం “చాగతో ఉత్తమం నామ నత్థీ”తి. **ఏతమ్పి దిస్వా**తి ఏతం మయా లద్ధం దిబ్బచక్ఖుం దిస్వాపి.

ఇతి ఇమాహి చతూహి గాథాహి న కేవలం తస్మింయేవ ఖణే, అథ ఖో అన్వద్ధమాసమ్పి ఉపోసథే మహాజనం సన్నిపాతేత్వా ధమ్మం దేసేసి. తం సుత్వా మహాజనో దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా దేవలోకపరాయనో అహోసి.

తదా వేజ్జో ఆనన్దత్థేరో అహోసి, సక్కో అనురుద్ధత్థేరో, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, సివిరాజా లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి వుత్తనయేనేవ యథారహం పారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా దివసే దివసే యథా అదిన్నపుబ్బం బాహిరదేయ్యధమ్మవత్థు న హోతి, ఏవం అపరిమితం మహాదానం పవత్తేన్తస్స తేన అపరితుట్ఠస్స కథం ను ఖో అహం అజ్ఝత్తికవత్థుకం దానం దదేయ్యం, కదా ను ఖో మం కోచి ఆగన్త్వా అజ్ఝత్తికం దేయ్యధమ్మం యాచేయ్య, సచే హి కోచి యాచకో మే హదయమంసస్స నామం గణ్హేయ్య, కణయేన నం నీహరిత్వా పసన్నఉదకతో సనాళం పదుమం ఉద్ధరన్తో వియ

లోహితబిన్దుం పగ్ఘరన్తం హదయం నీహరిత్వా దస్సామి. సచే సరీరమంసస్స నామం గణ్హేయ్య, అవలేఖనేన తాలగుళపటలం ఉప్పాటేన్తో వియ సరీరమంసం ఉప్పాటేత్వా దస్సామి. సచే లోహితస్స నామం గణ్హేయ్య, అసినా విజ్ఝిత్వా యన్తముఖే వా పతిత్వా ఉపనీతం భాజనం పూరేత్వా లోహితం దస్సామి. సచే పన కోచి “గేహే మే కమ్మం నప్పవత్తతి, తత్థ మే దాసకమ్మం కరోహీ”తి వదేయ్య, రాజవేసం అపనేత్వా తస్స అత్తానం సావేత్వా దాసకమ్మం కరిస్సామి. సచే వా పన కోచి అక్ఖీనం నామం గణ్హేయ్య, తాలమిఞ్జం నీహరన్తో వియ అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా తస్స దస్సామీతి ఏవం అనఞ్ఞసాధారణవసీభావప్పత్తానం మహాబోధిసత్తానంయేవ ఆవేణికా ఉళారతరా పరివితక్కుప్పత్తి, చక్ఖుయాచకం లభిత్వా అమచ్చపారిసజ్జాదీహి నివారియమానస్సాపి తేసం వచనం అనాదియిత్వా అత్తనో పరివితక్కానురూపం పటిపత్తియా చ పరమా పీతిపటిసంవేదనా, తస్సా పీతిమనతాయ అవితథభావం నిస్సాయ సక్కస్స పురతో సచ్చకిరియాకరణం, తేన చ అత్తనో చక్ఖూనం పటిపాకతికభావో, తేసఞ్చ దిబ్బానుభావతాతి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణానుభావా వేదితబ్బాతి.

సివిరాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వేస్సన్తరచరియావణ్ణనా

౬౭. నవమే **యా మే అహోసి జనికా**తి ఏత్థ **మే**తి వేస్సన్తరభూతం అత్తానం సన్ధాయ సత్థా వదతి. తేనేవాహ – “ఫుస్సతీ నామ ఖత్తియా”తి. తదా హిస్స మాతా “ఫుస్సతీ”తి ఏవంనామికా ఖత్తియానీ అహోసి. **సా అతీతాసు జాతీసూ**తి సా తతో అనన్తరాతీతజాతియం. ఏకత్థే హి ఏతం బహువచనం. **సక్కస్స మహేసీ పియా** అహోసీతి సమ్బన్ధో. అథ వా యా మే అహోసి జనికా ఇమస్మిం చరిమత్తభావే, సా అతీతాసు జాతీసు ఫుస్సతీ నామ, తత్థ అతీతాయ జాతియా ఖత్తియా, యత్థాహం తస్సా కుచ్ఛిమ్హి వేస్సన్తరో హుత్వా నిబ్బత్తిం, తతో అనన్తరాతీతాయ సక్కస్స మహేసీ పియా అహోసీతి. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా –

ఇతో హి ఏకనవుతే కప్పే విపస్సీ నామ సత్థా లోకే ఉదపాది. తస్మిం బన్ధుమతీనగరం ఉపనిస్సాయ ఖేమే మిగదాయే విహరన్తే బన్ధుమా రాజా కేనచి రఞ్ఞా పేసితం మహగ్ఘం చన్దనసారం అత్తనో జేట్ఠధీతాయ అదాసి. సా తేన సుఖుమం చన్దనచుణ్ణం కారేత్వా సముగ్గం పూరేత్వా విహారం గన్త్వా సత్థు సువణ్ణవణ్ణం సరీరం పూజేత్వా సేసచుణ్ణాని గన్ధకుటియం వికిరిత్వా “భన్తే, అనాగతే తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స మాతా భవేయ్య”న్తి పత్థనం అకాసి. సా తతో చుతా తస్సా చన్దనచుణ్ణపూజాయ ఫలేన రత్తచన్దనపరిప్ఫోసితేన వియ సరీరేన దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరన్తీ తావతింసభవనే సక్కస్స దేవరఞ్ఞో అగ్గమహేసీ హుత్వా నిబ్బత్తి. అథస్సా ఆయుపరియోసానే పుబ్బనిమిత్తేసు ఉప్పన్నేసు సక్కో దేవరాజా తస్సా పరిక్ఖీణాయుకతం ఞత్వా తస్సా అనుకమ్పాయ “భద్దే, ఫుస్సతి దస తే వరే దమ్మి, తే గణ్హస్సూ”తి ఆహ. తేన వుత్తం –

౬౮. “తస్సా ఆయుక్ఖయం ఞత్వా, దేవిన్దో ఏతదబ్రవి;
‘దదామి తే దస వరే, వర భద్దే యదిచ్ఛసీ’”తి.

తత్థ **వరా**తి వరస్సు వరం గణ్హ. **భద్దే, యదిచ్ఛసీ**తి, భద్దే, ఫుస్సతి యం ఇచ్ఛసి యం తవ పియం, తం దసహి కోట్ఠాసేహి “వరం వరస్సు పటిగ్గణ్హాహీ”తి వదతి.

౬౯. **పునిదమబ్రవీతి** పున ఇదం సా అత్తనో చవనధమ్మతం అజానన్తీ ‘‘**కిం ను మే అపరాధత్థీ**’’తిఆదికం అభాసి. సా హి పమత్తా హుత్వా అత్తనో ఆయుక్ఖయం అజానన్తీ అయం “వరం గణ్హా”తి వదన్తో “కత్థచి మమ ఉప్పజ్జనం ఇచ్ఛతీ”తి ఞత్వా ఏవమాహ. తత్థ **అపరాధత్థీ**తి అపరాధో అత్థి. **కిం ను దేస్సా అహం తవా**తి కిం కారణం అహం తవ దేస్సా కుజ్ఝితబ్బా అప్పియా జాతా. **రమ్మా చావేసి మం ఠానా**తి రమణీయా ఇమస్మా ఠానా చావేసి. **వాతోవ ధరణీరుహన్తి** యేన బలవా మాలుతో వియ రుక్ఖం ఉమ్మూలేన్తో ఇమమ్హా దేవలోకా చావేతుకామోసి కిం ను కారణన్తి తం పుచ్ఛతి.

౭౦. **తస్సిదన్తి** తస్సా ఇదం. **న చేవ తే కతం పాపన్తి** న చేవ తయా కిఞ్చి పాపం కతం యేన తే అపరాధో సియా. **న చ మే త్వంసి అప్పియా**తి మమ త్వం న చాపి అప్పియా, యేన దేస్సా నామ మమ అప్పియాతి అధిప్పాయో.

౭౧. ఇదాని యేన అధిప్పాయేన వరే దాతుకామో, తం దస్సేన్తో ‘‘**ఏత్తకంయేవ తే ఆయు, చవనకాలో భవిస్సతీ**’’తి వత్వా వరే గణ్హాపేన్తో ‘‘**పటిగ్గణ్హ మయా దిన్నే, వరే దస వరుత్తమే**’’తి ఆహ.

తత్థ **వరుత్తమే**తి వరేసు ఉత్తమే అగ్గవరే.

౭౨. **దిన్నవరా**తి “వరే దస్సామీ”తి పటిఞ్ఞాదానవసేన దిన్నవరా. **తుట్ఠహట్ఠా**తి ఇచ్ఛితలాభపరితోసేన తుట్ఠా చేవ తస్స చ సిఖాప్పత్తిదస్సనేన హాసవసేన హట్ఠా చ. **పమోదితా**తి బలవపామోజ్జేన పముదితా. **మమం అబ్భన్తరం కత్వా**తి తేసు వరేసు మం అబ్భన్తరం కరిత్వా. **దస వరే వరీ**తి సా అత్తనో ఖీణాయుకభావం ఞత్వా సక్కేన వరదానత్థం కతోకాసా సకలజమ్బుదీపతలం ఓలోకేన్తీ అత్తనో అనుచ్ఛవికం సివిరఞ్ఞో నివేసనం దిస్వా తత్థ తస్స అగ్గమహేసిభావో నీలనేత్తతా నీలభముకతా ఫుస్సతీతినామం గుణవిసేసయుత్తపుత్తపటిలాభో అనున్నతకుచ్ఛిభావో అలమ్బత్థనతా అపలితభావో సుఖుమచ్ఛవితా వజ్ఝజనానం మోచనసమత్థతా చాతి ఇమే దస వరే గణ్హి.

ఇతి సా దస వరే గహేత్వా తతో చుతా మద్దరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. జాయమానా చ సా చన్దనచుణ్ణపరిప్ఫోసితేన వియ సరీరేన జాతా. తేనస్సా నామగ్గహణదివసే “ఫుస్సతీ” త్వేవ నామం కరింసు. సా మహన్తేన పరివారేన వడ్ఢిత్వా సోళసవస్సకాలే ఉత్తమరూపధరా అహోసి. అథ నం జేతుత్తరనగరే సివిమహారాజా పుత్తస్స సఞ్జయకుమారస్సత్థాయ ఆనేత్వా సేతచ్ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా తం సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం జేట్ఠకం కత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. తేన వుత్తం –

౭౩. “తతో చుతా సా ఫుస్సతీ, ఖత్తియే ఉపపజ్జథ;
జేతుత్తరమ్హి నగరే, సఞ్జయేన సమాగమీ”తి.

సా సఞ్జయరఞ్ఞో పియా అహోసి మనాపా. అథ సక్కో ఆవజ్జేన్తో “మయా ఫుస్సతియా దిన్నవరేసు నవ వరా సమిద్ధా”తి దిస్వా “పుత్తవరో న సమిద్ధో, తమ్పిస్సా సమిజ్ఝాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా బోధిసత్తం తదా తావతింసదేవలోకే ఖీణాయుకం దిస్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా “మారిస, తయా మనుస్సలోకే సివిసఞ్జయరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హితుం వట్టతీ”తి తస్స చేవ అఞ్ఞేసఞ్చ చవనధమ్మానం సట్ఠిసహస్సానం దేవపుత్తానం పటిఞ్ఞం గహేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. మహాసత్తోపి తతో చవిత్వా తత్థుప్పన్నో. సేసా దేవపుత్తాపి సట్ఠిసహస్సానం అమచ్చానం గేహేసు నిబ్బత్తింసు. మహాసత్తే కుచ్ఛిగతే ఫుస్సతిదేవీ చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే నివేసనద్వారేతి ఛ దానసాలాయో

కారేత్వా దేవసికం ఛసతసహస్సాని విస్సజ్జేత్వా దానం దాతుం దోహళినీ అహోసి. రాజా తస్సా దోహళం సుత్వా నేమిత్తకే బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛిత్వా “మహారాజ, దేవియా కుచ్ఛిమ్హి దానాభిరతో ఉళారో సత్తో ఉప్పన్నో, దానేన తిత్తిం న పాపుణిస్సతీ”తి సుత్వా తుట్ఠమానసో వుత్తప్పకారం దానం పట్ఠపేసి. సమణబ్రాహ్మణజిణ్ణాతురకపణద్ధికవనిబ్బకయాచకే సన్తప్పేసి. బోధిసత్తస్స పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయ రఞ్ఞో ఆయస్స పమాణం నాహోసి. తస్స పుఞ్ఞానుభావేన సకలజమ్బుదీపే రాజానో పణ్ణాకారం పహిణన్తి. తేన వుత్తం –

౭౪. “యదాహం ఫుస్సతియా కుచ్ఛిం, ఓక్కన్తో పియమాతుయా;
మమ తేజేన మే మాతా, తదా దానరతా అహు.

౭౫. “అధనే ఆతురే జిణ్ణే, యాచకే అద్ధికే జనే;
సమణే బ్రాహ్మణే ఖీణే, దేతి దానం అకిఞ్చనే”తి;

తత్థ **మమ తేజేనా**తి మమ దానజ్ఝాసయానుభావేన. **ఖీణే**తి భోగాదీహి పరిక్ఖీణే పారిజుఞ్ఞప్పత్తే. **అకిఞ్చనే**తి అపరిగ్గహే. సబ్బత్థ విసయే భుమ్మం. అధనాదయో హి దానధమ్మస్స పవత్తియా విసయో.

దేవీ మహన్తేన పరిహారేన గబ్భం ధారేన్తీ దసమాసే పరిపుణ్ణే నగరం దట్ఠుకామా హుత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా దేవనగరం వియ నగరం అలఙ్కారాపేత్వా దేవిం రథవరం ఆరోపేత్వా నగరం పదక్ఖిణం కారేసి. తస్సా వేస్సవీథియా మజ్ఝప్పత్తకాలే కమ్మజవాతా చలింసు. అమచ్చా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. సో వేస్సవీథియంయేవస్సా సూతిఘరం కారేత్వా ఆరక్ఖం గణ్హాపేసి. సా తత్థ పుత్తం విజాయి. తేనాహ –

౭౬. “దసమాసే ధారయిత్వాన, కరోన్తే పురం పదక్ఖిణం;
వేస్సానం వీథియా మజ్ఝే, జనేసి ఫుస్సతీ మమం.

౭౭. “న మయ్హం మత్తికం నామం, నాపి పేత్తికసమ్భవం.

జాతేత్థ వేస్సవీథియం, తస్మా వేస్సన్తరో అహూ”తి.

తత్థ **కరోన్తే పురం పదక్ఖిణ**న్తి దేవిం గహేత్వా సఞ్జయమహారాజే నగరం పదక్ఖిణం కురుమానే. **వేస్సాన**న్తి వాణిజానం.

న మత్తికం నామన్తి న మాతుఆగతం మాతామహాదీనం నామం. **పేత్తికసమ్భవ**న్తి పితు ఇదన్తి పేత్తికం , సమ్భవతి ఏతస్మాతి సమ్భవో, తం పేత్తికం సమ్భవో ఏతస్సాతి పేత్తికసమ్భవం, నామం. మాతాపితుసమ్బన్ధవసేన న కతన్తి దస్సేతి. **జాతేత్థా**తి జాతో ఏత్థ. “జాతోమ్హీ”తిపి పాఠో. **తస్మా వేస్సన్తరో అహూ**తి యస్మా తదా వేస్సవీథియం జాతో, తస్మా వేస్సన్తరో నామ అహోసి, వేస్సన్తరోతి నామం అకంసూతి అత్థో.

మహాసత్తో మాతు కుచ్ఛితో నిక్ఖమన్తో విసదో హుత్వా అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వావ నిక్ఖమి. నిక్ఖన్తమత్తే ఏవ మాతు హత్థం పసారేత్వా “అమ్మ, దానం దస్సామి, అత్థి కిఞ్చీ”తి ఆహ. అథస్స మాతా “తాత, యథాజ్ఝాసయం దానం దేహీ”తి హత్థసమీపే సహస్సత్థవికం ఠపేసి. బోధిసత్తో హి **ఉమ్మఙ్గజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౫౯౦ ఆదయో) ఇమస్మిం **జాతకే**

పచ్ఛిమత్తభావేతి తీసు ఠానేసు జాతమత్తోవ కథేసి. రాజా మహాసత్తస్స అతిదీఘాదిదోసవివజ్జితా మధురఖీరా చతుసట్ఠిధాతియో ఉపట్ఠాపేసి. తేన సద్ధిం జాతానం సట్ఠియా దారకసహస్సానమ్పి ధాతియో దాపేసి. సో సట్ఠిదారకసహస్సేహి సద్ధిం మహన్తేన పరివారేన వడ్ఢతి. తస్స రాజా సతసహస్సగ్ఘనకం కుమారపిళన్ధనం కారాపేత్వా అదాసి. సో చతుపఞ్చవస్సికకాలే తం ఓముఞ్చిత్వా ధాతీనం దత్వా పున తాహి దీయమానం న గణ్హాతి. తం సుత్వా రాజా "మమ పుత్తేన దిన్నం సుదిన్న"న్తి వత్వా అపరమ్పి కారేసి. తమ్పి దేతి. దారకకాలేయేవ ధాతీనం నవవారే పిళన్ధనం అదాసి.

అట్ఠవస్సికకాలే పన సయనపీఠే నిసిన్నో చిన్తేసి – "అహం బాహిరకదానం దేమి, న తం మం పరితోసేతి, అజ్ఝత్తికదానం దాతుకామోమ్హి. సచే హి మం కోచి హదయం యాచేయ్య, హదయం నీహరిత్వా దదేయ్యం. సచే అక్ఖీని యాచేయ్య, అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా దదేయ్యం. సచే సకలసరీరే మంసం రుధిరమ్పి వా యాచేయ్య, సకలసరీరతో మంసం ఛిన్దిత్వా రుధిరమ్పి అసినా విజ్ఝిత్వా దదేయ్యం. అథాపి కోచి 'దాసో మే హోహీ'తి వదేయ్య, అత్తానం తస్స సావేత్వా దదేయ్య"న్తి. తస్సేవం సభావం సరసం చిన్తేన్తస్స చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలా అయం మహాపథవీ ఉదకపరియన్తం కత్వా కమ్పి. సినేరుపబ్బతరాజా ఓనమిత్వా జేతుత్తరనగరాభిముఖో అట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

౭౮. "యదాహం దారకో హోమి, జాతియా అట్ఠవస్సికో;
తదా నిసజ్జ పాసాదే, దానం దాతుం విచిన్తయిం.

౭౯. "హదయం దదేయ్యం చక్ఖుం, మంసమ్పి రుధిరమ్పి చ;
దదేయ్యం కాయం సావేత్వా, యది కోచి యాచయే మమం.

౮౦. "సభావం చిన్తయన్తస్స, అకమ్పితమసణ్ఠితం;
అకమ్పి తత్థ పథవీ, సినేరువనవటంసకా"తి.

తత్థ **సావేత్వా**తి "అజ్జ పట్ఠాయ అహం ఇమస్స దాసో"తి దాసభావం సావేత్వా. **యది కోచి యాచయే మమ**న్తి కోచి మం యది యాచేయ్య. **సభావం చిన్తయన్తస్సా**తి అవిపరీతం అత్తనో యథాభూతం సభావం అతిత్తిమం యథాజ్ఝాసయం చిన్తేన్తస్స మమ, మయి చిన్తేన్తేతి అత్థో. **అకమ్పిత**న్తి కమ్పితరహితం. **అసణ్ఠిత**న్తి సఙ్కోచరహితం. యేన హి లోభాదినా అబోధిసత్తానం చక్ఖాదిదానే చిత్తుత్రాససఙ్ఖాతం కమ్పితం సఙ్కోచసఙ్ఖాతం సణ్ఠితఞ్చ సియా, తేన వినాతి అత్థో. **అకమ్పీ**తి అచలి. **సినేరువనవటంసకా**తి సినేరుమ్హి ఉట్ఠితనన్దనవనఫారుసకవనమిస్సకవనచిత్తలతావనాదికప్పకతరువనం సినేరువనం. అథ వా సినేరు చ జమ్బుదీపాదీసు రమణీయవనఞ్చ సినేరువనం , తం వనం వటంసకం ఏతిస్సాతి సినేరువనవటంసకా.

ఏవఞ్చ పథవికమ్పనే వత్తమానే మధురగమ్భీరదేవో గజ్జన్తో ఖణికవస్సం వస్సి, విజ్జులతా నిచ్ఛరింసు, మహాసముద్దో ఉబ్భిజ్జి, సక్కో దేవరాజా అప్ఫోటేసి, మహాబ్రహ్మా సాధుకారమదాసి, యావ బ్రహ్మలోకా ఏకకోలాహలం అహోసి. మహాసత్తో సోళసవస్సకాలేయేవ సబ్బసిప్పానం నిప్ఫత్తిం పాపుణి. తస్స పితా రజ్జం దాతుకామో మాతరా సద్ధిం మన్తేత్వా మద్దరాజకులతో మాతులధీతరం మద్దిం నామ రాజకఞ్ఞం ఆనేత్వా సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం జేట్ఠకం అగ్గమహేసిం కత్వా మహాసత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చి. మహాసత్తో రజ్జే పతిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ దేవసికం ఛసతసహస్సాని విస్సజ్జేత్వా మహాదానం

పవత్తేన్తో అన్వద్ధమాసం దానం ఓలోకేతుం ఉపసఙ్కమతి. అపరభాగే మద్దిదేవీ పుత్తం విజాయి. తం కఞ్చనజాలేన సమ్పటిచ్ఛింసు, తేనస్స “జాలికుమారో”త్వేవ నామం కరింసు. తస్స పదసా గమనకాలే సా ధీతరం విజాయి. తం కణ్హాజినేన సమ్పటిచ్ఛింసు, తేనస్సా “కణ్హాజినా”త్వేవ నామం కరింసు. తేన వుత్తం –

౮౧. “అన్వద్ధమాసే పన్నరసే, పుణ్ణమాసే ఉపోసథే;
పచ్చయం నాగమారుయ్హ, దానం దాతుం ఉపాగమి”న్తి.

తత్థ **అన్వద్ధమాసే**తి అనుఅద్ధమాసే, అద్ధమాసే అద్ధమాసేతి అత్థో. **పుణ్ణమాసే**తి పుణ్ణమాసియం, మాసపరిపూరియా చన్దపరిపూరియా చ సమన్నాగతే పన్నరసే దానం దాతుం ఉపాగమిన్తి సమ్బన్ధో. తత్రాయం యోజనా – **పచ్చయం నాగమారుయ్హ** అద్ధమాసే అద్ధమాసే **దానం దాతుం** దానసాలం **ఉపాగమిం,** ఏవం ఉపగచ్ఛన్తో చ యదా ఏకస్మిం పన్నరసే పుణ్ణమాసిఉపోసథే దానం దాతుం ఉపాగమిం, తదా **కలిఙ్గరట్ఠవిసయా బ్రాహ్మణా ఉపగఞ్ఛు మ**న్తి తత్థ **పచ్చయం నాగ**న్తి పచ్చయనామకం మఙ్గలహత్థిం. బోధిసత్తస్స హి జాతదివసే ఏకా ఆకాసచారినీ కరేణుకా అభిమఙ్గలసమ్మతం సబ్బసేతహత్థిపోతకం ఆనేత్వా మఙ్గలహత్థిట్ఠానే ఠపేత్వా పక్కామి. తస్స మహాసత్తం పచ్చయం కత్వా లద్ధత్తా “పచ్చయో”త్వేవ నామం కరింసు. తం పచ్చయనామకం ఓపవయ్హం హత్థినాగం ఆరుయ్హ దానం దాతుం ఉపాగమిన్తి. తేన వుత్తం –

౮౨. “కలిఙ్గరట్ఠవిసయా, బ్రాహ్మణా ఉపగఞ్ఛు మం;
అయాచుం మం హత్థినాగం, ధఞ్ఞం మఙ్గలసమ్మతం.

౮౩. “అవుట్ఠికో జనపదో, దుబ్భిక్ఖో ఛాతకో మహా;
దదాహి పవరం నాగం, సబ్బసేతం గజుత్తమ”న్తి.

తత్థ ‘‘**కలిఙ్గరట్ఠవిసయా**’’తిఆదిగాథా హేట్ఠా **కురురాజచరితేపి** (చరియా॰ ౧.౨౧-౨౨) ఆగతా ఏవ, తస్మా తాసం అత్థో కథామగ్గో చ తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. ఇధ పన మఙ్గలహత్థినో సేతత్తా ‘‘**సబ్బసేతం గజుత్తమ**’’న్తి వుత్తం. బోధిసత్తో హత్థిక్ఖన్ధవరగతో –

౮౪. “దదామి న వికమ్పామి, యం మం యాచన్తి బ్రాహ్మణా;
సన్తం నప్పటిగూహామి, దానే మే రమతే మనో”తి. –

అత్తనో దానాభిరతిం పవేదేన్తో –

౮౫. “న మే యాచకమనుప్పత్తే, పటిక్ఖేపో అనుచ్ఛవో;
మా మే భిజ్జి సమాదానం, దస్సామి విపులం గజ”న్తి. (చరియా॰ ౧.౨౩) –

పటిజానిత్వా హత్థిక్ఖన్ధతో ఓరుయ్హ అనలఙ్కతట్ఠానం ఓలోకనత్థం అనుపరియాయిత్వా అనలఙ్కతట్ఠానం అదిస్వా కుసుమమిస్సగన్ధోదకభరితం సువణ్ణభిఙ్గారం గహేత్వా “భోన్తో ఇతో ఏథా”తి అలఙ్కతరజతదామసదిసం హత్థిసోణ్డం తేసం

హత్థే ఠపేత్వా ఉదకం పాతేత్వా అలఙ్కతవారణం అదాసి. తేన వుత్తం –

౮౯. "నాగం గహేత్వా సోణ్డాయ, భిఙ్గారే రతనామయే;

జలం హత్థే ఆకిరిత్వా, బ్రాహ్మణానం అదం గజ"న్తి. (చరియా॰ ౧.౭౪);

తత్థ **సన్త**న్తి విజ్జమానం దేయ్యధమ్మం. **నప్పటిగూహామీ**తి న పటిచ్ఛాదేమి. యో హి అత్తనో సన్తకం "మయ్హమేవ హోతూ"తి చిన్తేతి, యాచితో వా పటిక్ఖిపతి, సో యాచకానం అభిముఖే ఠితమ్పి అత్థతో పటిచ్ఛాదేతి నామ. మహాసత్తో పన అత్తనో సీసం ఆదిం కత్వా అజ్ఝత్తికదానం దాతుకామోవ, కథం బాహిరం పటిక్ఖిపతి, తస్మా ఆహ "సన్తం నప్పటిగూహామీ"తి. తేనేవాహ "దానే మే రమతే మనో"తి. సేసం హేట్ఠా వుత్తత్థమేవ.

తస్స పన హత్థినో చతూసు పాదేసు అలఙ్కారా చత్తారి సతసహస్సాని అగ్ఘన్తి, ఉభోసు పస్సేసు అలఙ్కారా ద్వే సతసహస్సాని, హేట్ఠా ఉదరే కమ్బలం సతసహస్సం, పిట్ఠియం ముత్తాజాలం మణిజాలం కఞ్చనజాలన్తి తీణి జాలాని తీణి సతసహస్సాని, ఉభో కణ్ణాలఙ్కారా ద్వే సతసహస్సాని, పిట్ఠియం అత్థతకమ్బలం సతసహస్సం, కుమ్భాలఙ్కారో సతసహస్సం, తయో వటంసకా తీణి సతసహస్సాని, కణ్ణచూళాలఙ్కారో సతసహస్సం, ద్విన్నం దన్తానం అలఙ్కారా ద్వే సతసహస్సాని, సోణ్డాయ సోవత్థికాలఙ్కారో సతసహస్సం, నఙ్గుట్ఠాలఙ్కారో సతసహస్సం, ఆరోహణనిస్సేణి సతసహస్సం, భుఞ్జనకటాహం సతసహస్సం, ఠపేత్వా అనగ్ఘభణ్డం ఇదం తావ ఏత్తకం చతువీసతి సతసహస్సాని అగ్ఘతి. ఛత్తపిణ్డియం పన మణి, చూళామణి, ముత్తాహారే మణి, అఙ్కుసే మణి, హత్థికణ్ఠవేఠనముత్తాహారే మణి, హత్థికుమ్భే మణీతి ఇమాని ఛ అనగ్ఘాని, హత్థీపి అనగ్ఘో ఏవాతి హత్థినా సద్ధిం సత్త అనగ్ఘాని, తాని సబ్బాని బ్రాహ్మణానం అదాసి. తథా హత్థినో పరిచారకాని పఞ్చ కులసతాని హత్థిమేణ్డహత్థిగోపకేహి సద్ధిం అదాసి. సహ దానేన పనస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ భూమికమ్పాదయో అహేసుం. తేన వుత్తం –

౯౦. "పునాపరం దదన్తస్స, సబ్బసేతం గజుత్తమం;

తదాపి పథవీ కమ్పి, సినేరువనవటంసకా"తి.

జాతకేపి (జా॰ ౨.౨౨.౧౯౭౩) వుత్తం –

"తదాసి యం భింసనకం, తదాసి లోమహంసనం;

హత్థినాగే పదిన్నమ్హి, మేదనీ సమ్పకమ్పథా"తి.

౯౧. **తస్స నాగస్స దానేనా**తి ఛహి అనగ్ఘేహి సద్ధిం చతువీసతిసతసహస్సగ్ఘనికఅలఙ్కారభణ్డసహితస్స తస్స మఙ్గలహత్థిస్స పరిచ్చాగేన. **సివయో**తి సివిరాజకుమారా చేవ సివిరట్ఠవాసినో చ. "సివయో"తి చ దేసనాసీసమేతం. తత్థ హి అమచ్చా పారిసజ్జా బ్రాహ్మణగహపతికా నేగమజానపదా నాగరా సకలరట్ఠవాసినో చ సఞ్జయమహారాజం ఫుస్సతిదేవిం మద్దిదేవిఞ్చ ఠపేత్వా సబ్బే ఏవ. **కుద్ధా**తి దేవతావత్తనేన బోధిసత్తస్స కుద్ధా. **సమాగతా**తి సన్నిపతితా. తే కిర బ్రాహ్మణా హత్థిం లభిత్వా తం అభిరుహిత్వా మహాద్వారేన పవిసిత్వా నగరమజ్ఝేన పాయింసు. మహాజనేన చ "అమ్భో బ్రాహ్మణా, అమ్హాకం హత్థీ కుతో అభిరుళ్హో"తి వుత్తే "వేస్సన్తరమహారాజేన నో హత్థీ దిన్నో, కే తుమ్హే"తి హత్థవికారాదీహి ఘట్టేన్తా అగమంసు. అథ అమచ్చే ఆదిం కత్వా మహాజనా రాజద్వారే సన్నిపతిత్వా "రఞ్ఞా నామ బ్రాహ్మణానం ధనం వా ధఞ్ఞం వా

ఖేత్తం వా వత్థు వా దాసిదాసపరిచారికా వా దాతబ్బా సియా, కథఞ్హి నామాయం వేస్సన్తరమహారాజా రాజారహం మఙ్గలహత్థిం దస్సతి, న ఇదాని ఏవం రజ్జం వినాసేతుం దస్సామా"తి ఉజ్ఝాయిత్వా సఞ్జయమహారాజస్స తమత్థం ఆరోచేత్వా తేన అనునీయమానా అననుయన్తా అగమంసు. కేవలం పన –

"మా నం దణ్డేన సత్థేన, న హి సో బన్ధనారహో;

పబ్బాజేహి చ నం రట్ఠా, వఙ్కే వసతు పబ్బతే"తి. (జా. ౨.౨౨.౧౬౮౭) –

వదింసు. తేన వుత్తం –

"పబ్బాజేసుం సకా రట్ఠా, వఙ్కం గచ్ఛతు పబ్బత"న్తి.

తత్థ **పబ్బాజేసు**న్తి రజ్జతో బహి వాసత్థాయ ఉస్సుక్కమకంసు; –

రాజాపి "మహా ఖో అయం పటిపక్ఖో, హన్ద మమ పుత్తో కతిపాహం రజ్జతో బహి వసతూ"తి చిన్తేత్వా –

"ఏసో చే సివీనం ఛన్దో, ఛన్దం నప్పనుదామసే;

ఇమం సో వసతు రత్తిం, కామే చ పరిభుఞ్జతు.

"తతో రత్యా వివసానే, సూరియుగ్గమనం పతి;

సమగ్గా సివయో హుత్వా, రట్ఠా పబ్బాజయన్తు న"న్తి. (జా. ౨.౨౨.౧౬౮౮-౧౬౮౯) –

వత్వా పుత్తస్స సన్తికే కత్తారం పేసేసి "ఇమం పవత్తిం మమ పుత్తస్స ఆరోచేహీ"తి. సో తథా అకాసి.

మహాసత్తోపి తం సుత్వా –

"కిస్మిం మే సివయో కుద్ధా, నాహం పస్సామి దుక్కటం;

తం మే కత్తే వియాచిక్ఖ, కస్మా పబ్బాజయన్తి మ"న్తి. (జా. ౨.౨౨.౧౭౦౧) –

కారణం పుచ్ఛి. తేన "తుమ్హాకం హత్థిదానేనా"తి వుత్తే సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా –

"హదయం చక్ఖుమ్పహం దజ్జం, కిం మే బాహిరకం ధనం;

హిరఞ్ఞం వా సువణ్ణం వా, ముత్తా వేళురియా మణి.

"దక్ఖిణం వాపహం బాహుం, దిస్వా యాచకమాగతే;

దదేయ్యం న వికమ్పేయ్యం, దానే మే రమతే మనో.

"కామం మం సివయో సబ్బే, పబ్బాజేన్తు హనన్తు వా;

నేవ దానా విరమిస్సం, కామం ఛిన్దన్తు సత్తధా"తి. (జా. ౨.౨౨.౧౭౦౩-౧౭౦౫) –

వత్వా “నాగరా మే ఏకదివసం దానం దాతుం ఓకాసం దేన్తు, స్వే దానం దత్వా తతియదివసే గమిస్సామీ”తి వత్వా కత్తారం తేసం సన్తికే పేసేత్వా “అహం స్వే సత్తసతకం నామ మహాదానం దస్సామి , సత్తహత్థిసతాని సత్తఅస్ససతాని సత్తరథసతాని సత్తఇత్థిసతాని సత్తదాససతాని సత్తదాసిసతాని సత్తధేనుసతాని పటియాదేహి, నానప్పకారఞ్చ అన్నపానాదిం సబ్బం దాతబ్బయుత్తకం ఉపట్ఠపేహీ”తి సబ్బకమ్మికం అమచ్చం ఆణాపేత్వా ఏకకోవ మద్దిదేవియా వసనట్ఠానం గన్త్వా “భద్దే మద్ది, అనుగామికనిధిం నిదహమానా, సీలవన్తేసు దదేయ్యాసీ”తి తమ్పి దానే నియోజేత్వా తస్సా అత్తనో గమనకారణం ఆచిక్ఖిత్వా “అహం వనం వసనత్థాయ గమిస్సామి, త్వం ఇధేవ అనుక్కణ్ఠితా వసాహీ”తి ఆహ. సా “నాహం, మహారాజ, తుమ్హేహి వినా ఏకదివసమ్పి వసిస్సామీ”తి ఆహ.

దుతియదివసే సత్తసతకం మహాదానం పవత్తేసి. తస్స సత్తసతకం దానం దేన్తస్సేవ సాయం అహోసి. అలఙ్కతరథేన మాతాపితూనం వసనట్ఠానం గన్త్వా “అహం స్వే గమిస్సామీ”తి తే ఆపుచ్ఛిత్వా అకామకానం తేసం అస్సుముఖానం రోదన్తానంయేవ వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా తతో నిక్ఖమిత్వా తం దివసం అత్తనో నివేసనే వసిత్వా పునదివసే “గమిస్సామీ”తి పాసాదతో ఓతరి. మద్దిదేవీ సస్సుససురేహి నానానయేహి యాచిత్వా నివత్తియమానాపి తేసం వచనం అనాదియిత్వా తే వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా సేసిత్థియో అపలోకేత్వా ద్వే పుత్తే ఆదాయ వేస్సన్తరస్స పఠమతరం గన్త్వా రథే అట్ఠాసి.

మహాపురిసో రథం అభిరుహిత్వా రథే ఠితో మహాజనం ఆపుచ్ఛిత్వా “అప్పమత్తా దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోథా”తి ఓవాదమస్స దత్వా నగరతో నిక్ఖమి. బోధిసత్తస్స మాతా “పుత్తో మే దానవిత్తకో దానం దేతూ”తి ఆభరణేహి సద్ధిం సత్తరతనపూరాని సకటాని ఉభోసు పస్సేసు పేసేసి. సోపి అత్తనో కాయారుళ్హమేవ ఆభరణభణ్డం సమ్పత్తయాచకానం అట్ఠారస వారే దత్వా సేసం సబ్బమదాసి. నగరా నిక్ఖమిత్వావ నివత్తిత్వా ఓలోకేతుకామో అహోసి. అథస్స పుఞ్ఞానుభావేన రథప్పమాణే ఠానే మహాపథవీ భిజ్జిత్వా పరివత్తిత్వా రథం నగరాభిముఖం అకాసి. సో మాతాపితూనం వసనట్ఠానం ఓలోకేసి. తేన కారుఞ్ఞేన పథవికమ్పో అహోసి. తేన వుత్తం ‘‘**తేసం నిచ్ఛుభమానాన**’’న్తిఆది.

౮౯-౯౦. తత్థ **నిచ్ఛుభమానాన**న్తి తేసు సివీసు నిక్కడ్ఢన్తేసు, పబ్బాజేన్తేసూతి అత్థో. తేసం వా నిక్ఖమన్తానం. **మహాదానం పవత్తేతు**న్తి సత్తసతకమహాదానం దాతుం. **ఆయాచిస్స**న్తి యాచిం. **సావయిత్వా**తి ఘోసాపేత్వా. **కణ్ణభేరి**న్తి యుగలమహాభేరిం. **దదామహ**న్తి దదామి అహం.

౯౧. **అథేత్థా**తి అథేవం దానే దీయమానే ఏతస్మిం దానగ్గే. **తుములో**తి ఏకకోలాహలీభూతో. **భేరవో**తి భయావహో. మహాసత్తఞ్హి రటేత్వా అఞ్ఞేసం నో భయం జనేతి, తస్స భయజననాకారం దస్సేతుం. ‘‘**దానేనిమ**’’న్తిఆది వుత్తం. ఇమం వేస్సన్తరమహారాజానం దానేన హేతునా సివయో రట్ఠతో నీహరన్తి పబ్బాజేన్తి, తథాపి పున చ ఏవరూపం దానం దేతి అయన్తి.

౯౨-౯౪. ఇదాని తం దానం దస్సేతుం ‘‘**హత్థి**’’న్తి గాథమాహ. తత్థ **గవ**న్తి ధేనుం. **చతువాహిం రథం దత్వా**తి వహన్తీతి వాహినో, అస్సా, చతురో ఆజఞ్ఞసిన్ధవే రథఞ్చ బ్రాహ్మణానం దత్వాతి అత్థో. మహాసత్తో హి తథా నగరతో నిక్ఖమన్తో సహజాతే సట్ఠిసహస్సే అమచ్చే సేసజనఞ్చ అస్సుపుణ్ణముఖం అనుబద్ధన్తం నివత్తేత్వా రథం పాజేన్తో మద్దిం ఆహ – “సచే, భద్దే, పచ్ఛతో యాచకా ఆగచ్ఛన్తి, ఉపధారేయ్యాసీ”తి. సా ఓలోకేన్తీ నిసీది. అథస్స సత్తసతకమహాదానం గమనకాలే కతదానఞ్చ సమ్పాపుణితుం అసక్కోన్తా చత్తారో బ్రాహ్మణా ఆగన్త్వా “వేస్సన్తరో కుహి”న్తి పుచ్ఛిత్వా “దానం దత్వా రథేన గతో”తి వుత్తే

“అస్సే యాచిస్సామా”తి అనుబన్ధింసు. మద్దీ తే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా “యాచకా, దేవా”తి ఆరోచేసి. మహాసత్తో రథం ఠపేసి. తే ఆగన్త్వా అస్సే యాచింసు. మహాసత్తో అస్సే అదాసి. తే తే గహేత్వా గతా. అస్సేసు పన దిన్నేసు రథధురం ఆకాసేయేవ అట్ఠాసి. అథ చత్తారో దేవపుత్తా రోహితమిగవణ్ణేనాగన్త్వా రథధురం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అగమంసు. మహాసత్తో తేసం దేవపుత్తభావం ఞత్వా –

“ఇఙ్ఘ మద్ది నిసామేహి, చిత్తరూపంవ దిస్సతి;

మిగరోహిచ్చవణ్ణేన, దక్ఖిణస్సా వహన్తి మ”న్తి. (జా॰ ౨.౨౨.౧౮౬౪) –

మద్దియా ఆహ.

తత్థ **చిత్తరూపంవా**తి అచ్ఛరియరూపం వియ. **దక్ఖిణస్సా**తి సుసిక్ఖితఅస్సా వియ **మం వహన్తి**.

అథ నం ఏవం గచ్ఛన్తం అపరో బ్రాహ్మణో ఆగన్త్వా రథం యాచి. మహాసత్తో పుత్తదారం ఓతారేత్వా రథం అదాసి. రథే పన దిన్నే దేవపుత్తా అన్తరధాయింసు. తతో పట్ఠాయ పన సబ్బేపి పత్తికావ అహేసుం. అథ మహాసత్తో “మద్ది, త్వం కణ్హాజినం గణ్హాహి, అహం జాలికుమారం గణ్హామీ”తి ఉభోపి ద్వే దారకే అఙ్కేనాదాయ అఞ్ఞమఞ్ఞం పియసల్లాపా పటిపథం ఆగచ్ఛన్తే మనుస్సే వఙ్కపబ్బతస్స మగ్గం పుచ్ఛన్తా సయమేవ ఓనతేసు ఫలరుక్ఖేసు ఫలాని దారకానం దదన్తా అత్థకామాహి దేవతాహి మగ్గస్స సఙ్ఖిపితత్తా తదహేవ చేతరట్ఠం సమ్పాపుణింసు. తేన వుత్తం ‘‘**చతువాహిం రథం దత్వా**’’తిఆది.

తత్థ **ఠత్వా చాతుమ్మహాపథే**తి అత్తనో గమనమగ్గేన పస్సతో ఆగతేన తేన బ్రాహ్మణేన ఆగతమగ్గేన చ వినివిజ్ఝిత్వా గతట్ఠానత్తా చతుక్కసఙ్ఖాతే చతుమహాపథే ఠత్వా తస్స బ్రాహ్మణస్స రథం దత్వా. **ఏకాకియో**తి అమచ్చసేవకాదిసహాయాభావేన ఏకకో. తేనేవాహ ‘‘**అదుతియో**’’తి. **మద్దిదేవిం ఇదమబ్రవీ**తి మద్దిదేవిం ఇదం అభాసి.

౯౬-౯౯. **పదుమం పుణ్డరీకంవా**తి పదుమం వియ, పుణ్డరీకం వియ చ. **కణ్హాజినగ్గహీ**తి కణ్హాజినం అగ్గహేసి. **అభిజాతా**తి జాతిసమ్పన్నా. **విసమం సమన్తి** విసమం సమఞ్చ భూమిప్పదేసం. **ఏన్తీ**తి ఆగచ్ఛన్తి. **అనుమగ్గే పటిప్పథే**తి అనుమగ్గే వా పటిపథే వాతి **వా**-సద్దస్స లోపో దట్ఠబ్బో. **కరుణన్తి** భావనపుంసకనిద్దేసో, కరుణాయితత్తన్తి అత్థో. **దుక్ఖం తే పటివేదేన్తీ**తి ఇమే ఏవం సుఖుమాలా పదసా గచ్ఛన్తి, దూరేవ ఇతో వఙ్కపబ్బతోతి తే తదా అమ్హేసు కారుఞ్ఞవసేన అత్తనా దుక్ఖం పటిలభన్తి, తథా అత్తనో ఉప్పన్నదుక్ఖం పటివేదేన్తి వాతి అత్థో.

౧౦౦-౧. **పవనే**తి మహావనే. **ఫలినే**తి ఫలవన్తే. **ఉబ్బిద్ధా**తి ఉద్ధం ఉగ్గతా ఉచ్చా. **ఉపగచ్ఛన్తి దారకే**తి యథా ఫలాని దారకానం హత్థూపగయ్హకాని హోన్తి, ఏవం రుక్ఖా సయమేవ సాఖాహి ఓనమిత్వా దారకే ఉపేన్తి.

౧౦౨. **అచ్ఛరియన్తి** అచ్ఛరాయోగ్గం, అచ్ఛరం పహరితుం యుత్తం. అభూతపుబ్బం భూతన్తి **అబ్భుతం**. లోమానం హంసనసమత్థతాయ **లోమహంసనం. సాహుకారన్తి** సాధుకారం, అయమేవ వా పాఠో. ఇత్థిరతనభావేన సబ్బేహి అఙ్గేహి అవయవేహి సోభతీతి **సబ్బఙ్గసోభనా**.

౧౦౩-౪. **అచ్ఛేరం వతాతి** అచ్ఛరియం వత. **వేస్సన్తరస్స తేజేనాతి** వేస్సన్తరస్స పుఞ్ఞానుభావేన. **సఙ్ఖిపింసు పథం యక్ఖాతి** దేవతా మహాసత్తస్స పుఞ్ఞతేజేన చోదితా తం మగ్గం పరిక్ఖయం పాపేసుం, అప్పకం అకంసు, తం పన దారకేసు కరుణాయ కతం వియ కత్వా వుత్తం "**అనుకమ్పాయ దారకే**"తి. జేతుత్తరనగరతో హి సువణ్ణగిరితాలో నామ పబ్బతో పఞ్చ యోజనాని, తతో కోన్తిమారా నామ నదీ పఞ్చ యోజనాని, తతో మారఞ్జనాగిరి నామ పబ్బతో పఞ్చ యోజనాని, తతో దణ్డబ్రాహ్మణగామో నామ పఞ్చ యోజనాని, తతో మాతులనగరం దస యోజనాని, ఇతి తం రట్ఠం జేతుత్తరనగరతో తింస యోజనాని హోతి. దేవతా బోధిసత్తస్స పుఞ్ఞతేజేన చోదితా మగ్గం పరిక్ఖయం పాపేసుం. తం సబ్బం ఏకాహేనేవ అతిక్కమింసు. తేన వుత్తం "**నిక్ఖన్తదివసేనేవ, చేతరట్ఠముపాగము**"న్తి.

ఏవం మహాసత్తో సాయన్హసమయం చేతరట్ఠే మాతులనగరం పత్వా తస్స నగరస్స ద్వారసమీపే సాలాయం నిసీది. అథస్స మద్దిదేవీ పాదేసు రజం పుఞ్ఛిత్వా పాదే సమ్బాహిత్వా "వేస్సన్తరస్స ఆగతభావం జానాపేస్సామీ"తి సాలతో నిక్ఖమిత్వా తస్స చక్ఖుపథే సాలద్వారే అట్ఠాసి. నగరం పవిసన్తియో చ నిక్ఖమన్తియో చ ఇత్థియో తం దిస్వా పరివారేసుం. మహాజనో తఞ్చ వేస్సన్తరఞ్చ పుత్తే చస్స తథా ఆగతే దిస్వా రాజూనం ఆచిక్ఖి. సట్ఠిసహస్సా రాజానో రోదన్తా పరిదేవన్తా తస్స సన్తికం ఆగన్త్వా మగ్గపరిస్సమం వినోదేత్వా తథా ఆగమనకారణం పుచ్ఛింసు.

మహాసత్తో హత్థిదానం ఆదిం కత్వా సబ్బం కథేసి. తం సుత్వా తే అత్తనో రజ్జేన నిమన్తయింసు. మహాపురిసో "మయా తుమ్హాకం రజ్జం పటిగ్గహితమేవ హోతు, రాజా పన మం రట్ఠా పబ్బాజేతి, తస్మా వఙ్కపబ్బతమేవ గమిస్సామీ"తి వత్వా తేహి నానప్పకారం తత్థ వాసం యాచియమానోపి తం అనలఙ్కరిత్వా తేహి గహితారక్ఖో తం రత్తిం సాలాయమేవ వసిత్వా పునదివసే పాతోవ నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా తేహి పరివుతో నిక్ఖమిత్వా పన్నరసయోజనమగ్గం గన్త్వా వనద్వారే ఠత్వా తే నివత్తేత్వా పురతో పన్నరసయోజనమగ్గం తేహి ఆచిక్ఖితనియామేనేవ అగమాసి. తేన వుత్తం –

౧౦౫. "సట్ఠిరాజసహస్సాని, తదా వసన్తి మాతులే;
సబ్బే పఞ్జలికా హుత్వా, రోదమానా ఉపాగముం.

౧౦౬. "తత్థ వత్తేత్వా సల్లాపం, చేతేహి చేతపుత్తేహి;
తే తతో నిక్ఖమిత్వాన, వఙ్కం అగము పబ్బత"న్తి.

తత్థ **తత్థ వత్తేత్వా సల్లాప**న్తి తత్థ తేహి రాజూహి సమాగమేహి సద్ధిం పటిసమ్మోదమానా కథం పవత్తేత్వా. **చేతపుత్తేహీతి** చేతరాజపుత్తేహి. **తే తతో నిక్ఖమిత్వానాతి** తే రాజానో తతో వనద్వారట్ఠానే నివత్తేత్వా. **వఙ్కం అగము పబ్బత**న్తి అమ్హే చత్తారో జనా వఙ్కపబ్బతం ఉద్దిస్స అగమమ్హా.

అథ మహాసత్తో తేహి ఆచిక్ఖితమగ్గేన గచ్ఛన్తో గన్ధమాదనపబ్బతం పత్వా తం దివసం తత్థ వసిత్వా తతో ఉత్తరదిసాభిముఖో వేపుల్లపబ్బతపాదేన గన్త్వా కేతుమతీనదీతీరే నిసీదిత్వా వనచరకేన దిన్నం మధుమంసం ఖాదిత్వా తస్స సువణ్ణసూచిం దత్వా న్హత్వా పివిత్వా పటిప్పస్సద్ధదరథో నదిం ఉత్తరిత్వా సానుపబ్బతసిఖరే ఠితస్స నిగ్రోధస్స మూలే థోకం నిసీదిత్వా ఉట్ఠాయ గచ్ఛన్తో నాళికపబ్బతం పరిహరన్తో ముచలిన్దసరం గన్త్వా సరతీరేన పుబ్బుత్తరకణ్ణం పత్వా ఏకపదికమగ్గేనేవ వనఘటం పవిసిత్వా తం అతిక్కమ్మ గిరివిదుగ్గానం నదీపభవానం పురతో చతురస్సపోక్ఖరణిం పాపుణి.

౧౧౭. తస్మిం ఖణే సక్కో ఆవజ్జేన్తో "మహాసత్తో హిమవన్తం పవిట్ఠో, వసనట్ఠానం లద్ధుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా విస్సకమ్మం పేసేసి – "గచ్ఛ వఙ్కపబ్బతకుచ్ఛిమ్హి రమణీయే ఠానే అస్సమపదం మాపేహీ"తి. సో తత్థ ద్వే పణ్ణసాలాయో ద్వే చఙ్కమే ద్వే చ రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని మాపేత్వా తేసు తేసు ఠానేసు నానాపుప్ఫవిచిత్తే రుక్ఖే ఫలితే రుక్ఖే పుప్ఫగచ్ఛే కదలివనాదీని చ దస్సేత్వా సబ్బే పబ్బజితపరిక్ఖారే పటియాదేత్వా "యేకేచి పబ్బజితుకామా, తే గణ్హన్తూ"తి అక్ఖరాని లిఖిత్వా అమనుస్సే చ భేరవసద్దే మిగపక్ఖినో చ పటిక్కమాపేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

మహాసత్తో ఏకపదికమగ్గం దిస్వా "పబ్బజితానం వసనట్ఠానం భవిస్సతీ"తి మద్దిఞ్చ పుత్తే చ తత్థేవ ఠపేత్వా అస్సమపదం పవిసిత్వా అక్ఖరాని ఓలోకేత్వా "సక్కేన దిన్నోస్మీ"తి పణ్ణసాలద్వారం వివరిత్వా పవిట్ఠో ఖగ్గఞ్చ ధనుఞ్చ అపనేత్వా సాటకే ఓముఞ్చిత్వా ఇసివేసం గహేత్వా కత్తరదణ్డం ఆదాయ నిక్ఖమిత్వా పచ్చేకబుద్ధసదిసేన ఉపసమేన దారకానం సన్తికం అగమాసి. మద్దిదేవీపి మహాసత్తం దిస్వా పాదేసు పతిత్వా రోదిత్వా తేనేవ సద్ధిం అస్సమం పవిసిత్వా అత్తనో పణ్ణసాలం గన్త్వా ఇసివేసం గణ్హి. పచ్ఛా పుత్తేపి తాపసకుమారకే కరింసు. బోధిసత్తో మద్దిం వరం యాచి "మయం ఇతో పట్ఠాయ పబ్బజితా నామ, ఇత్థీ చ నామ బ్రహ్మచరియస్స మలం, మా దాని అకాలే మమ సన్తికం ఆగచ్ఛా"తి. సా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా మహాసత్తమ్పి వరం యాచి "దేవ, తుమ్హే పుత్తే గహేత్వా ఇధేవ హోథ, అహం ఫలాఫలం ఆహరిస్సామీ"తి. సా తతో పట్ఠాయ అరఞ్ఞతో ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా తయో జనే పటిజగ్గి. ఇతి చత్తారో ఖత్తియా వఙ్కపబ్బతకుచ్ఛియం సత్తమాసమత్తం వసింసు. తేన వుత్తం "**ఆమన్తయిత్వా దేవిన్దో, విస్సకమ్మం మహిద్ధిక**"న్తిఆది.

తత్థ **ఆమన్తయిత్వా**తి పక్కోసాపేత్వా. **మహిద్ధిక**న్తి మహతియా దేవిద్ధియా సమన్నాగతం. **అస్సమం సుకత**న్తి అస్సమపదం సుకతం కత్వా. **రమ్మం** వేస్సన్తరస్స వసనానుచ్ఛవికం **పణ్ణసాలం. సుమాపయా**తి సుట్ఠు మాపయ. ఆణాపేసీతి వచనసేసో. **సుమాపయీ**తి సమ్మా మాపేసి.

౧౧౧. అసుఞ్ఞోతి యథా సో అస్సమో అసుఞ్ఞో హోతి, ఏవం తస్స అసుఞ్ఞభావకరణేన అసుఞ్ఞో హోమి. "అసుఞ్ఞే"తి వా పాఠో, మమ వసనేనేవ అసుఞ్ఞే అస్సమే దారకే అనురక్ఖన్తో వసామి తత్థ తిట్ఠామి. బోధిసత్తస్స మేత్తానుభావేన సమన్తా తియోజనే సబ్బే తిరచ్ఛానాపి మేత్తం పటిలభింసు.

ఏవం తేసు తత్థ వసన్తేసు కలిఙ్గరట్ఠవాసీ **జూజకో** నామ బ్రాహ్మణో **అమిత్తతాపనాయ** నామ భరియాయ "నాహం తే నిచ్చం ధఞ్ఞకోట్టనఉదకాహరణయాగుభత్తపచనాదీని కాతుం సక్కోమి, పరిచారకం మే దాసం వా దాసిం వా ఆనేహీ"తి వుత్తే "కుతోహం తే భోతి దుగ్గతో దాసం వా దాసిం వా లభిస్సామీ"తి వత్వా తాయ "ఏస వేస్సన్తరో రాజా వఙ్కపబ్బతే వసతి. తస్స పుత్తే మయ్హం పరిచారకే యాచిత్వా ఆనేహీ"తి వుత్తే కిలేసవసేన తస్సా పటిబద్ధచిత్తతాయ తస్సా వచనం అతిక్కమితుం అసక్కోన్తో పాథేయ్యం పటియాదాపేత్వా అనుక్కమేన జేతుత్తరనగరం పత్వా "కుహిం వేస్సన్తరమహారాజా"తి పుచ్ఛి.

మహాజనో "ఇమేసం యాచకానం అతిదానేన అమ్హాకం రాజా రట్ఠా పబ్బాజితో, ఏవం అమ్హాకం రాజానం నాసేత్వా పునపి ఇధేవ ఆగచ్ఛతీ"తి లేడ్డుదణ్డాదిహత్థో ఉపక్కోసన్తో బ్రాహ్మణం అనుబన్ధి. సో దేవతావిగ్గహితో హుత్వా తతో నిక్ఖమిత్వా వఙ్కపబ్బతగామిమగ్గం అభిరుళ్హో అనుక్కమేన వనద్వారం పత్వా మహావనం అజ్ఝోగాహేత్వా మగ్గమూళ్హో హుత్వా విచరన్తో తేహి రాజూహి బోధిసత్తస్స ఆరక్ఖణత్థాయ ఠపితేన చేతపుత్తేన సమాగఞ్ఛి. తేన "కహం, భో బ్రాహ్మణ, గచ్ఛసీ"తి పుట్ఠో

“వేస్సన్తరమహారాజస్స సన్తిక”న్తి వుత్తే “అద్ధా అయం బ్రాహ్మణో తస్స పుత్తే వా దేవిం వా యాచితుం గచ్ఛతీ”తి చిన్తేత్వా “మా ఖో, త్వం బ్రాహ్మణ, తత్థ గఞ్ఛి, సచే గచ్ఛసి, ఏత్థేవ తే సీసం ఛిన్దిత్వా మయ్హం సునఖానం ఘాసం కరిస్సామీ”తి తేన సన్తజ్జితో మరణభయభీతో “అహమస్స పితరా పేసితో దూతో, ‘తం ఆనేస్సామీ’తి ఆగతో”తి ముసావాదం అభాసి. తం సుత్వా చేతపుత్తో తుట్ఠహట్ఠో బ్రాహ్మణస్స సక్కారసమ్మానం కత్వా వఙ్కపబ్బతగామిమగ్గం ఆచిక్ఖి. సో తతో పరం గచ్ఛన్తో అన్తరామగ్గే అచ్చుతేన నామ తాపసేన సద్ధిం సమాగన్త్వా తమ్పి మగ్గం పుచ్ఛిత్వా తేనాపి మగ్గే ఆచిక్ఖితే తేన ఆచిక్ఖితసఞ్ఞాయ మగ్గం గచ్ఛన్తో అనుక్కమేన బోధిసత్తస్స అస్సమపదట్ఠానసమీపం గన్త్వా మద్దిదేవియా ఫలాఫలత్థం గతకాలే బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఉభో దారకే యాచి. తేన వుత్తం –

౧౧౨.“పవనే వసమానస్స, అద్ధికో మం ఉపాగమి;

అయాచి పుత్తకే మయ్హం, జాలిం కణ్హాజినం చుభో”తి.

ఏవం బ్రాహ్మణేన దారకేసు యాచితేసు మహాసత్తో “చిరస్సం వత మే యాచకో అధిగతో, అజ్జాహం అనవసేసతో దానపారమిం పూరేస్సామీ”తి అధిప్పాయేన సోమనస్సజాతో పసారితహత్థే సహస్సత్థవికం ఠపేన్తో వియ బ్రాహ్మణస్స చిత్తం పరితోసేన్తో సకలఞ్చ తం పబ్బతకుచ్ఛిం ఉన్నాదేన్తో “దదామి తవ మయ్హం పుత్తకే, అపి చ మద్దిదేవీ పన పాతోవ ఫలాఫలత్థాయ వనం గన్త్వా సాయం ఆగమిస్సతి, తాయ ఆగతాయ తే పుత్తకే దస్సేత్వా త్వఞ్చ మూలఫలాఫలం ఖాదిత్వా ఏకరత్తిం వసిత్వా విగతపరిస్సమో పాతోవ గమిస్ససీ”తి ఆహ. బ్రాహ్మణో “కామఞ్చేస ఉళారజ్ఝాసయతాయ పుత్తకే దదాతి, మాతా పన వచ్ఛగిద్ధా ఆగన్త్వా దానస్స అన్తరాయమ్పి కరేయ్య, యంనూనాహం ఇమం నిప్పీళేత్వా దారకే గహేత్వా అజ్జేవ గచ్ఛేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా “పుత్తా చే తే మయ్హం దిన్నా, కిం దాని మాతరం దస్సేత్వా పేసితేహి, దారకే గహేత్వా అజ్జేవ గమిస్సామీ”తి ఆహ. “సచే, త్వం బ్రాహ్మణ, రాజపుత్తిం మాతరం దట్ఠుం న ఇచ్ఛసి, ఇమే దారకే గహేత్వా జేతుత్తరనగరం గచ్ఛ, తత్థ సఞ్జయమహారాజా దారకే గహేత్వా మహన్తం తే ధనం దస్సతి, తేన దాసదాసియో గణ్హిస్ససి, సుఖఞ్చ జీవిస్ససి, అఞ్ఞథా ఇమే సుఖుమాలా రాజదారకా, కిం తే వేయ్యావచ్చం కరిస్సన్తీ”తి ఆహ.

బ్రాహ్మణో “ఏవమ్పి మయా న సక్కా కాతుం, రాజదణ్డతో భాయామి, మయ్హమేవ గామం నేస్సామీ”తి ఆహ. ఇమం తేసం కథాసల్లాపం సుత్వా దారకా “పితా నో ఖో అమ్హే బ్రాహ్మణస్స దాతుకామో”తి పక్కమిత్వా పోక్ఖరణిం గన్త్వా పదుమినిగచ్ఛే నిలీయింసు. బ్రాహ్మణో తే అదిస్వావ “త్వం ‘దారకే దదామీ’తి వత్వా తే అపక్కమాపేసి, ఏసో తే సాధుభావో”తి ఆహ. అథ మహాసత్తో సహసావ ఉట్ఠహిత్వా దారకే గవేసన్తో పదుమినిగచ్ఛే నిలీనే దిస్వా “ఏథ, తాతా, మా మయ్హం దానపారమియా అన్తరాయం అకత్థ, మమ దానజ్ఝాసయం మత్థకం పాపేథ, అయఞ్చ బ్రాహ్మణో తుమ్హే గహేత్వా తుమ్హాకం అయ్యకస్స సఞ్జయమహారాజస్స సన్తికం గమిస్సతి , తాత జాలి, త్వం భుజిస్సో హోతుకామో బ్రాహ్మణస్స నిక్ఖసహస్సం దత్వా భుజిస్సో భవేయ్యాసి, కణ్హాజినే త్వం దాససతం దాసిసతం హత్థిసతం అస్ససతం ఉసభసతం నిక్ఖసతన్తి సబ్బసతం దత్వా భుజిస్సా భవేయ్యాసీ”తి కుమారే అగ్ఘాపేత్వా సమస్సాసేత్వా గహేత్వా అస్సమపదం గన్త్వా కమణ్డలునా ఉదకం గహేత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స పచ్చయం కత్వా బ్రాహ్మణస్స హత్థే ఉదకం పాతేత్వా అతివియ పీతిసోమనస్సజాతో హుత్వా పథవిం ఉన్నాదేన్తో పియపుత్తదానం అదాసి. ఇధాపి పుబ్బే వుత్తనయేనేవ పథవికమ్పాదయో అహేసుం. తేన వుత్తం –

౧౧౩.“యాచకం ఉపగతం దిస్వా, హాసో మే ఉపపజ్జథ;

ఉభో పుత్తే గహేత్వాన, అదాసిం బ్రాహ్మణే తదా.

౧౧౪."సకే పుత్తే చజన్తస్స, జూజకే బ్రాహ్మణే యదా;

తదాపి పథవీ కమ్పి, సినేరువనవటంసకా"తి.

అథ బ్రాహ్మణో దారకే అగన్తుకామే లతాయ హత్థేసు బన్ధిత్వా ఆకడ్ఢి. తేసం బన్ధట్ఠానే ఛవిం ఛిన్దిత్వా లోహితం పగ్ఘరి. సో లతాదణ్డేన పహరన్తో ఆకడ్ఢి. తే పితరం ఓలోకేత్వా.

"అమ్మా చ తాత నిక్ఖన్తా, త్వఞ్చ నో తాత దస్ససి;

మా నో త్వం తాత అదదా, యావ అమ్మాపి ఏతు నో;

తదాయం బ్రాహ్మణో కామం, విక్కిణాతు హనాతు వా"తి. (జా. ౨.౨౨.౨౧౨౬) –

వత్వా పునపి అయం ఏవరూపో ఘోరదస్సనో కురూరకమ్మన్తో –

"మనుస్సో ఉదాహు యక్ఖో, మంసలోహితభోజనో;

గామా అరఞ్ఞమాగమ్మ, ధనం తం తాత యాచతి;

నీయమానే పిసాచేన, కిం ను తాత ఉదిక్ఖసీ"తి. (జా. ౨.౨౨.౨౧౩౦-౨౧౩౧) –

ఆదీని వదన్తా పరిదేవింసు. తత్థ **ధన**న్తి పుత్తధనం.

జూజకో దారకే తథా పరిదేవన్తేయేవ పోథేన్తోవ గహేత్వా పక్కామి. మహాసత్తస్స దారకానం కరుణం పరిదేవితేన తస్స చ బ్రాహ్మణస్స అకారుఞ్ఞభావేన బలవసోకో ఉప్పజ్జి, విప్పటిసారో చ ఉదపాది. సో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ బోధిసత్తానం పవేణిం అనుస్సరి. "సబ్బేవ హి బోధిసత్తా పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజిత్వా బుద్ధా భవిస్సన్తి, అహమ్పి తేసం అబ్భన్తరో, పుత్తదానఞ్చ మహాపరిచ్చాగానం అఞ్ఞతరం, తస్మా వేస్సన్తర దానం దత్వా పచ్ఛానుతాపో న తే అనుచ్ఛవికో"తి అత్తానం పరిభాసేత్వా "దిన్నకాలతో పట్ఠాయ మమ తే న కిఞ్చి హోన్తీ"తి అత్తానం ఉపత్థమ్భేత్వా దళ్హసమాదానం అధిట్ఠాయ పణ్ణసాలద్వారే పాసాణఫలకే కఞ్చనపటిమా వియ నిసీది.

అథ మద్దిదేవీ అరఞ్ఞతో ఫలాఫలం గహేత్వా నివత్తన్తీ "మా మహాసత్తస్స దానన్తరాయో హోతూ"తి వాళమిగరూపధరాహి దేవతాహి ఉపరుద్ధమగ్గా తేసు అపగతేసు చిరేన అస్సమం పత్వా "అజ్జ మే దుస్సుపినం దిట్ఠం, దున్నిమిత్తాని చ ఉప్పన్నాని, కిం ను ఖో భవిస్సతీ"తి చిన్తేన్తీ అస్సమం పవిసిత్వా పుత్తకే అపస్సన్తీ బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా "దేవ, న ఖో అమ్హాకం పుత్తకే పస్సామి, కుహిం తే గతా"తి ఆహ. సో తుణ్హీ అహోసి. సా పుత్తకే ఉపధారేన్తీ తహిం తహిం ఉపధావిత్వా గవేసన్తీ అదిస్వా పునపి గన్త్వా పుచ్ఛి. బోధిసత్తో "కక్ఖళకథాయ నం పుత్తసోకం జహాపేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా –

"నూన మద్దీ వరారోహా, రాజపుత్తీ యససినీ;

పాతో గతాసి ఉఞ్ఛాయ, కిమిదం సాయమాగతా"తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౨౧) –

వత్వా తాయ చిరాయనకారణే కథితే పునపి దారకే సన్ధాయ న కిఞ్చి ఆహ. సా పుత్తసోకేన తే ఉపధారేన్తీ పునపి వాతవేగేన వనాని విచరి. తాయ ఏకరత్తియం విచరితట్ఠానం పరిగ్గణ్హన్తం పన్నరసయోజనమత్తం అహోసి. అథ విభాతాయ రత్తియా మహాసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా ఠితా దారకానం అదస్సనేన బలవసోకాభిభూతా తస్స పాదమూలే ఛిన్నకదలీ వియ భూమియం విసఞ్ఞీ హుత్వా పతి. సో "మతా"తి సఞ్ఞాయ కమ్పమానో ఉప్పన్నబలవసోకోపి సతిం పచ్చుపట్ఠపేత్వా "జానిస్సామి తావ జీవతి, న జీవతీ"తి సత్తమాసే కాయసంసగ్గం అనాపన్నపుబ్బోపి అఞ్ఞస్స అభావేన తస్సా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా ఊరూసు ఠపేత్వా ఉదకేన పరిప్ఫోసిత్వా ఉరఞ్చ ముఖఞ్చ హదయఞ్చ పరిమజ్జి. మద్దీపి ఖో థోకం వీతినామేత్వా సతిం పటిలభిత్వా హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠపేత్వా "దేవ, దారకా తే కుహిం గతా"తి పుచ్ఛి. సో ఆహ – "దేవి, ఏకస్స మే బ్రాహ్మణస్స మం యాచిత్వా ఆగతస్స దాసత్థాయ దిన్నా"తి వత్వా తాయ "కస్మా, దేవ, పుత్తే బ్రాహ్మణస్స దత్వా మమ సబ్బరత్తిం పరిదేవిత్వా విచరన్తియా నాచిక్ఖీ"తి వుత్తే "పఠమమేవ వుత్తే తవ చిత్తదుక్ఖం బహు భవిస్సతి, ఇదాని పన సరీరదుక్ఖేన తనుకం భవిస్సతీ"తి వత్వా –

"మం పస్స మద్ది మా పుత్తే, మా బాళ్హం పరిదేవసి;

లచ్ఛామ పుత్తే జీవన్తా, అరోగా చ భవామసే"తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౬౦) –

సో సమస్సాసేత్వా పున –

"పుత్తే పసుఞ్చ ధఞ్ఞఞ్చ, యఞ్చ అఞ్ఞం ఘరే ధనం;
దజ్జా సప్పురిసో దానం, దిస్వా యాచకమాగతం;
అనుమోదాహి మే మద్ది, పుత్తకే దానముత్తమ"న్తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౬౧) –

వత్వా అత్తనో పుత్తదానం తం అనుమోదాపేసి.

సాపి –

"అనుమోదామి తే దేవ, పుత్తకే దానముత్తమం;

దత్వా చిత్తం పసాదేహి, భియ్యో దానం దదో భవా"తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౬౨) –

వత్వా అనుమోది.

ఏవం తేసు అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్మోదనీయం కథం కథేన్తేసు సక్కో చిన్తేసి – "మహాపురిసో హియ్యో జూజకస్స పథవిం ఉన్నాదేత్వా దారకే అదాసి. ఇదాని నం కోచి హీనపురిసో ఉపసఙ్కమిత్వా మద్దిదేవిం యాచిత్వా గహేత్వా గచ్ఛేయ్య, తతో రాజా నిప్పచ్చయో భవేయ్య, హన్దాహం బ్రాహ్మణవణ్ణేన నం ఉపసఙ్కమిత్వా మద్దిం యాచిత్వా పారమికూటం గాహాపేత్వా కస్సచి అవిస్సజ్జియం కత్వా పున నం తస్సేవ దత్వా ఆగమిస్సామీ"తి. సో సూరియుగ్గమనవేలాయం బ్రాహ్మణవణ్ణేన తస్స సన్తికం అగమాసి. తం దిస్వా మహాపురిసో "అతిథి నో ఆగతో"తి పీతిసోమనస్సజాతో తేన సద్ధిం మధురపటిసన్థారం కత్వా "బ్రాహ్మణ, కేనత్థేన ఇధాగతోసీ"తి పుచ్ఛి. అథ నం సక్కో మద్దిదేవిం యాచి. తేన వుత్తం –

౧౧౩.“పునదేవ సక్కో ఓరుయ్హ, హుత్వా బ్రాహ్మణసన్నిభో;
అయాచి మం మద్దిదేవిం, సీలవన్తిం పతిబ్బత”న్తి.

తత్థ **పునదేవాతి** దారకే దిన్నదివసతో పచ్ఛా ఏవ. తదనన్తరమేవాతి అత్థో. **ఓరుయ్హాతి** దేవలోకతో ఓతరిత్వా. **బ్రాహ్మణసన్నిభోతి** బ్రాహ్మణసమానవణ్ణో.

అథ మహాసత్తో “హియ్యో మే ద్వేపి దారకే బ్రాహ్మణస్స దిన్నా, అహమ్పి అరఞ్ఞే ఏకకోవ, కథం తే మద్దిం సీలవన్తిం పతిబ్బతం దస్సామీ”తి అవత్వావ పసారితహత్థే అనగ్ఘరతనం ఠపేన్తో వియ అసజ్జిత్వా అబజ్ఝిత్వా అనోలీనమానసో “అజ్జ మే దానపారమీ మత్థకం పాపుణిస్సతీ”తి హట్ఠతుట్ఠో గిరిం ఉన్నాదేన్తో వియ –

“దదామి న వికమ్పామి, యం మం యాచసి బ్రాహ్మణ;
సన్తం నప్పటిగూహామి, దానే మే రమతీ మనో”తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౮౦) –

వత్వా సీఘమేవ కమణ్డలునా ఉదకం ఆహరిత్వా బ్రాహ్మణస్స హత్థే ఉదకం పాతేత్వా భరియమదాసి. తేన వుత్తం –

౧౧౬.“మద్దిం హత్థే గహేత్వాన, ఉదకఞ్జలి పూరియ;
పసన్నమనసఙ్కప్పో, తస్స మద్దిం అదాసహ”న్తి.

తత్థ **ఉదకఞ్జలీతి** ఉదకం అఞ్జలిం, “ఉదక”న్తి చ కరణత్థే పచ్చత్తవచనం, ఉదకేన తస్స బ్రాహ్మణస్స అఞ్జలిం పసారితహత్థతలం పూరేత్వాతి అత్థో. **పసన్నమనసఙ్కప్పోతి** “అద్ధా ఇమినా పరిచ్చాగేన దానపారమిం మత్థకం పాపేత్వా సమ్మాసమ్బోధిం అధిగమిస్సామీ”తి ఉపన్నసద్ధాపసాదేన పసన్నచిత్తసఙ్కప్పో. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ హేట్ఠా వుత్తప్పకారాని సబ్బపాటిహారియాని పాతురహేసుం. “ఇదానిస్స న దూరే సమ్మాసమ్బోధీ”తి దేవగణా బ్రహ్మగణా అతివియ పీతిసోమనస్సజాతా అహేసుం. తేన వుత్తం –

౧౧౭.“మద్దియా దీయమానాయ, గగనే దేవా పమోదితా;
తదాపి పథవీ కమ్పి, సినేరువనవటంసకా”తి.

తతో పన దీయమానాయ మద్దియా దేవియా రుణ్ణం వా దుమ్ముఖం వా భాకుటిమత్తం వా నాహోసి, ఏవం చస్సా అహోసి “యం దేవో ఇచ్ఛతి, తం కరోతూ”తి.

“కోమారీ యస్సాహం భరియా, సామికో మమ ఇస్సరో;
యస్సిచ్ఛే తస్స మం దజ్జా, విక్కిణేయ్య హనేయ్య వా”తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౮౨) –

ఆహ.

మహాపురిసోపి “అమ్భో, బ్రాహ్మణ, మద్దితో మే సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ పియతరం, ఇదం మే దానం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణప్పటివేధస్స పచ్చయో హోతూ”తి వత్వా అదాసి. తేన వుత్తం –

౧౧౮.“జాలిం కణ్హాజినం ధీతం, మద్దిదేవిం పతిబ్బతం;
చజమానో న చిన్తేసిం, బోధియాయేవ కారణా.

౧౧౯.న మే దేస్సా ఉభో పుత్తా, మద్దిదేవీ న దేస్సియా;
సబ్బఞ్ఞుతం పియం మయ్హం, తస్మా పియే అదాసహ”న్తి.

తత్థ **చజమానో న చిన్తేసి**న్తి పరిచ్చజన్తో సన్తాపవసేన న చిన్తేసిం, విస్సట్ఠో హుత్వా పరిచ్చజిన్తి అత్థో.

ఏత్థాహ – కస్మా పనాయం మహాపురిసో అత్తనో పుత్తదారే జాతిసమ్పన్నే ఖత్తియే పరస్స దాసభావేన పరిచ్చజి, న హి యేసం కేసఞ్చిపి భుజిస్సానం అభుజిస్సభావకరణం సాధుధమ్మోతి? వుచ్చతే – అనుధమ్మభావతో. అయఞ్హి బుద్ధకారకే ధమ్మే అనుగతధమ్మతా, యదిదం సబ్బస్స అత్తనియస్స మమన్తి పరిగ్గహితవత్థునో అనవసేసపరిచ్చాగో, న హి దేయ్యధమ్మపటిగ్గాహకవికప్పరహితం దానపారమిం పరిపూరేతుం ఉస్సుక్కమాపన్నానం బోధిసత్తానం మమన్తి పరిగ్గహితవత్థుం యాచన్తస్స యాచకస్స న పరిచ్చజితుం యుత్తం, పోరాణోపి చాయమనుధమ్మో. సబ్బేసఞ్హి బోధిసత్తానం అయం ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణధమ్మో కులవంసో కులప్పవేణీ, యదిదం సబ్బస్స పరిచ్చాగో. తత్థ చ విసేసతో పియతరవత్థుపరిచ్చాగో, న హి కేచి బోధిసత్తా వంసానుగతం రజ్జిస్సరియాదిధనపరిచ్చాగం, అత్తనో సీసనయనాదిఅఙ్గపరిచ్చాగం, పియజీవితపరిచ్చాగం, కులవంసపతిట్ఠాపకపియపుత్తపరిచ్చాగం, మనాపచారినీపియభరియాపరిచ్చాగన్తి ఇమే పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే అపరిచ్చజిత్వా బుద్ధా నామ భూతపుబ్బా అత్థి. తథా హి మఙ్గలే భగవతి బోధిసత్తభూతే బోధిపరియేసనం చరమానే చ చరిమత్తభావతో తతియే అత్తభావే సపుత్తదారే ఏకస్మిం పబ్బతే వసన్తే ఖరదాఠికో నామ యక్ఖో మహాపురిసస్స దానజ్ఝాసయతం సుత్వా బ్రాహ్మణవణ్ణేన ఉపసఙ్కమిత్వా మహాసత్తం ద్వే దారకే యాచి.

మహాసత్తో “దదామి బ్రాహ్మణస్స పుత్తకే”తి హట్ఠపహట్ఠో ఉదకపరియన్తం పథవిం కమ్పేన్తో ద్వేపి దారకే అదాసి. యక్ఖో చఙ్కమనకోటియం ఆలమ్బనఫలకం నిస్సాయ ఠితో మహాసత్తస్స పస్సన్తస్సేవ ములాలకలాపం వియ ద్వే దారకే ఖాది. అగ్గిజాలం వియ లోహితధారం ఉగ్గిరమానం యక్ఖస్స ముఖం ఓలోకేన్తస్స మహాపురిసస్స “వఞ్చేసి వత మం యక్ఖో”తి ఉప్పజ్జనకచిత్తుప్పాదస్స ఓకాసం అదేన్తస్స ఉపాయకోసల్లస్స సుభావితత్తా అతీతధమ్మానం అప్పటిసన్ధిసభావతో అనిచ్చాదివసేన సఙ్ఖారానం సుపరిమద్దితభావతో చ ఏవం ఇత్తరట్ఠితికేన పభఙ్గునా అసారేన సఙ్ఖారకలాపేన “పూరితా వత మే దానపారమీ, మహన్తం వత మే అత్థం సాధేత్వా ఇదం అధిగత”న్తి సోమనస్సమేవ ఉప్పజ్జి. సో ఇదం అనఞ్ఞసాధారణం తస్మిం ఖణే అత్తనో చిత్తాచారం ఞత్వా “ఇమస్స నిస్సన్దేన అనాగతే ఇమినావ నీహారేన సరీరతో రస్మియో నిక్ఖమన్తూ”తి పత్థనమకాసి. తస్స తం పత్థనం నిస్సాయ బుద్ధభూతస్స సరీరప్పభా నిచ్చమేవ దససహస్సిలోకధాతుం ఫరిత్వా అట్ఠాసి (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా). ఏవం అఞ్ఞేపి బోధిసత్తా అత్తనో పియతరం పుత్తదారం పరిచ్చజిత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝింసు.

అపి చ యథా నామ కోచి పురిసో కస్సచి సన్తికే గామం వా జనపదం వా కేణియా గహేత్వా కమ్మం కరోన్తో అత్తనో అన్తేవాసికానం వా పమాదేన పూతిభూతం ధనం ధారేయ్య, తమేనం సో గాహాపేత్వా బన్ధనాగారం పవేసేయ్య. తస్స ఏవమస్స “అహం ఖో ఇమస్స రఞ్ఞో కమ్మం కరోన్తో ఏత్తకం నామ ధనం ధారేమి, తేనాహం రఞ్ఞా బన్ధనాగారే పవేసితో,

సచాహం ఇధేవ హోమి, అత్తానఞ్చ జీయేయ్య, పుత్తదారకమ్మకరపోరిసా చ మే జీవికాపగతా మహన్తం అనయబ్యసనం ఆపజ్జేయ్యుం. యంనూనాహం రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా అత్తనో పుత్తం వా కనిట్ఠభాతరం వా ఇధ ఠపేత్వా నిక్ఖమేయ్యం . ఏవాహం ఇతో బన్ధనతో ముత్తో నచిరస్సేవ యథామిత్తం యథాసన్దిట్ఠం ధనం సంహరిత్వా రఞ్ఞో దత్వా తమ్పి బన్ధనతో మోచేమి, అప్పమత్తోవ హుత్వా ఉట్ఠానబలేన అత్తనో సమ్పత్తిం పటిపాకతికం కరిస్సామీ”తి. సో తథా కరేయ్య. ఏవం సమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం.

తత్రిదం ఓపమ్మసంసన్దనం – రాజా వియ కమ్మం, బన్ధనాగారో వియ సంసారో, రఞ్ఞా బన్ధనాగారే ఠపితపురిసో వియ కమ్మవసేన సంసారచారకే ఠితో మహాపురిసో, తస్స బన్ధనాగారే ఠితపురిసస్స తత్థ పుత్తస్స వా భాతునో వా పరాధీనభావకరణేన తేసం అత్తనో చ దుక్ఖప్పమోచనం వియ మహాపురిసస్స అత్తనో పుత్తాదికే పరేసం దత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణప్పటిలాభేన సబ్బసత్తానం వట్టదుక్ఖప్పమోచనం, తస్స విగతదుక్ఖస్స తేహి సద్ధిం యథాధిప్పేతసమ్పత్తియం పతిట్ఠానం వియ మహాపురిసస్స అరహత్తమగ్గేన అపగతవట్టదుక్ఖస్స బుద్ధభావేన దసబలాదిసబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణసమ్పత్తిసమన్నాగమో అత్తనో వచనకారకానం విజ్జత్తయాదిసమ్పత్తిసమన్నాగమో చాతి ఏవం అనవజ్జసభావో ఏవ మహాపురిసానం పుత్తదారపరిచ్చాగో. ఏతేనేవ నయేన నేసం అఙ్గజీవితపరిచ్చాగే యా చోదనా, సాపి విసోధితాతి వేదితబ్బాతి.

ఏవం పన మహాసత్తేన మద్దిదేవియా దిన్నాయ సక్కో అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతో హుత్వా –

“సబ్బే జితా తే పచ్చూహా, యే దిబ్బా యే చ మానుసా;
నిన్నాదితా తే పథవీ, సద్దో తే తిదివం గతో. (జా. ౨.౨౨.౨౨౮౩-౨౨౮౪);

“దుద్దదం దదమానానం, దుక్కరం కమ్మ కుబ్బతం;
అసన్తో నానుకుబ్బన్తి, సతం ధమ్మో దురన్నయో.

“తస్మా సతఞ్చ అసతం, నానా హోతి ఇతో గతి;
అసన్తో నిరయం యన్తి, సన్తో సగ్గపరాయనా”తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౮౬-౨౨౮౭) –

ఆదినా నయేన మహాపురిసస్స దానానుమోదనవసేన థుతిం అకాసి.

తత్థ **పచ్చూహా**తి పచ్చత్థికా. **దిబ్బా**తి దిబ్బయసపటిబాహకా. **మానుసా**తి మనుస్సయసపటిబాహకా. కే పన తేతి? మచ్ఛరియధమ్మా, తే సబ్బే పుత్తదారం దేన్తేన మహాసత్తేన జితాతి దస్సేతి. **దుద్దద**న్తి పుత్తదారాదిదుద్దదం **దదమానానం** తమేవ **దుక్కరం కుబ్బతం** తుమ్హాదిసానం కమ్మం అఞ్ఞే సావకపచ్చేకబోధిసత్తా నానుకుబ్బన్తి, పగేవ అసన్తో మచ్ఛరినో. తస్మా **సతం ధమ్మో దురన్నయో** సాధూనం మహాబోధిసత్తానం పటిపత్తిధమ్మో అఞ్ఞేహి దురనుగమో.

ఏవం సక్కో మహాపురిసస్స అనుమోదనవసేన థుతిం కత్వా మద్దిదేవిం నియ్యాతేన్తో –

“దదామి భోతో భరియం, మద్దిం సబ్బఙ్గసోభనం;

త్వఞ్చేవ మద్దియా ఛన్నే, మద్దీ చ పతినో తవా”తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౯౮) –

వత్వా తం మద్దిం పటిదత్వా దిబ్బత్తభావేన జలన్తో తరుణసూరియో వియ ఆకాసే ఠత్వా అత్తానం ఆచిక్ఖన్తో –

“సక్కోహమస్మి దేవిన్దో, ఆగతోస్మి తవన్తికే;

వరం వరస్సు రాజిసి, వరే అట్ఠ దదామి తే”తి. (జా. ౨.౨౨.౨౨౯౭) –

వత్వా వరేహి నిమన్తేసి. మహాసత్తోపి “పితా మం పునదేవ రజ్జే పతిట్ఠాపేతు, వజ్ఝప్పత్తం వధతో మోచేయ్యం, సబ్బసత్తానం అవస్సయో భవేయ్యం, పరదారం న గచ్ఛేయ్యం, ఇత్థీనం వసం న గచ్ఛేయ్యం, పుత్తో మే దీఘాయుకో సియా, అన్నపానాదిదేయ్యధమ్మో బహుకో సియా, తఞ్చ అపరిక్ఖయం పసన్నచిత్తో దదేయ్యం, ఏవం మహాదానాని పవత్తేత్వా దేవలోకం గన్త్వా తతో ఇధాగతో సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణేయ్య”న్తి ఇమే అట్ఠ వరే యాచి. సక్కో “నచిరస్సేవ పితా సఞ్జయమహారాజా ఇధేవ ఆగన్త్వా తం గహేత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపేస్సతి, ఇతరో చ సబ్బో తే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతి, మా చిన్తయి, అప్పమత్తో హోహీ”తి ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. బోధిసత్తో చ మద్దిదేవీ చ సమ్మోదమానా సక్కదత్తియే అస్సమే వసింసు.

జూజకేపి కుమారే గహేత్వా గచ్ఛన్తే దేవతా ఆరక్ఖమకంసు. దివసే దివసే ఏకా దేవధీతా రత్తిభాగే ఆగన్త్వా మద్దివణ్ణేన కుమారే పటిజగ్గి. సో దేవతావిగ్గహితో హుత్వా “కలిఙ్గరట్ఠం గమిస్సామీ”తి అడ్ఢమాసేన జేతుత్తరనగరమేవ సమ్పాపుణి. రాజా వినిచ్ఛయే నిసిన్నో బ్రాహ్మణేన సద్ధిం దారకే రాజఙ్గణేన గచ్ఛన్తే దిస్వా సఞ్జానిత్వా బ్రాహ్మణేన సద్ధిం తే పక్కోసాపేత్వా తం పవత్తిం సుత్వా బోధిసత్తేన కథితనియామేనేవ ధనం దత్వా కుమారే కిణిత్వా న్హాపేత్వా భోజేత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితే కత్వా రాజా దారకం ఫుస్సతిదేవీ దారికం ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా బోధిసత్తస్స రాజపుత్తియా చ పవత్తిం సుణింసు.

తం సుత్వా రాజా “భూనహచ్చం వత మయా కత”న్తి సంవిగ్గమానసో తావదేవ ద్వాదసఅక్ఖోభనీపరిమాణం సేనం సన్నయ్హిత్వా వఙ్కపబ్బతాభిముఖో పాయాసి సద్ధిం ఫుస్సతిదేవియా చేవ దారకేహి చ. అనుక్కమేన గన్త్వా పుత్తేన చ సుణిసాయ చ సమాగఞ్ఛి. వేస్సన్తరో పియపుత్తే దిస్వా సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తో విసఞ్ఞీ హుత్వా తత్థేవ పతి, తథా మద్దీ మాతాపితరో సహజాతా సట్ఠిసహస్సా చ అమచ్చా. తం కారుఞ్ఞం పస్సన్తేసు ఏకోపి సకభావేన సన్ధారేతుం నాసక్ఖి, సకలం అస్సమపదం యుగన్ధరవాతపమద్దితం వియ సాలవనం అహోసి. సక్కో దేవరాజా తేసం విసఞ్ఞీభావవినోదనత్థం పోక్ఖరవస్సం వస్సాపేసి, తేమేతుకామా తేమేన్తి, పోక్ఖరే పతితవస్సం వియ వినివత్తిత్వా ఉదకం గచ్ఛతి. సబ్బే సఞ్ఞం పటిలభింసు. తదాపి పథవికమ్పాదయో హేట్ఠా వుత్తప్పకారా అచ్ఛరియా పాతురహేసుం. తేన వుత్తం –

౧౨౦.“పునాపరం బ్రహారఞ్ఞే, మాతాపితుసమాగమే;

కరుణం పరిదేవన్తే, సల్లపన్తే సుఖం దుఖం.

౧౨౧.“హిరోత్తప్పేన గరునా, ఉభిన్నం ఉపసఙ్కమి;

తదాపి పథవీ కమ్పి, సినేరువనవటంసకా”తి.

తత్థ **కరుణం పరిదేవన్తే**తి మాతాపితరో ఆదిం కత్వా సబ్బస్మిం ఆగతజనే కరుణం పరిదేవమానే. **సల్లపన్తే సుఖం దుఖన్తి** సుఖదుక్ఖం పుచ్ఛిత్వా పటిసన్థారవసేన ఆలాపసల్లాపం కరోన్తే. **హిరోత్తప్పేన గరునా ఉభిన్నన్తి** ఇమే సివీనం వచనం గహేత్వా అదూసకం ధమ్మే ఠితం మం పబ్బాజయింసూతి చిత్తప్పకోపం అకత్వా ఉభోసు ఏతేసు మాతాపితూసు ధమ్మగారవసముస్సితేన హిరోత్తప్పేనేవ యథారూపే **ఉపసఙ్కమి**. తేన మే ధమ్మతేజేన **తదాపి పథవీ కమ్పి**.

అథ సఞ్జయమహారాజా బోధిసత్తం ఖమాపేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ కేసమస్సుకమ్మాదీని కారాపేత్వా న్హాపేత్వా సబ్బాభరణవిభూసితం దేవరాజానమివ విరోచమానం సహ మద్దిదేవియా రజ్జే అభిసిఞ్చిత్వా తావదేవ చ తతో పట్ఠాయ ద్వాదసఅక్ఖోభనీపరిమాణాయ చతురఙ్గినియా సేనాయ చ పుత్తం పరివారయిత్వా వఙ్కపబ్బతతో యావ జేతుత్తరనగరా సట్ఠియోజనమగ్గం అలఙ్కారాపేత్వా ద్వీహి మాసేహి సుఖేనేవ నగరం పవేసేసి. మహాజనో ఉళారం పీతిసోమనస్సం పటిసంవేదేసి. చేలుక్ఖేపాదయో పవత్తింసు. నగరే చ నన్దిభేరిం చరాపేసుం. అన్తమసో బిళారే ఉపాదాయ సబ్బేసం బన్ధనే ఠితానం బన్ధనమోక్ఖో అహోసి. సో నగరం పవిట్ఠదివసేయేవ పచ్చూసకాలే చిన్తేసి – “స్వే విభాతాయ రత్తియా మమాగతభావం సుత్వా యాచకా ఆగమిస్సన్తి, తేసాహం కిం దస్సామీ”తి. తస్మిం ఖణే సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా తావదేవ రాజనివేసనస్స పురిమవత్థుం పచ్ఛిమవత్థుఞ్చ కటిప్పమాణం పూరేన్తో ఘనమేఘో వియ సత్తరతనవస్సం వస్సాపేసి. సకలనగరే జణ్ణుప్పమాణం వస్సాపేసీతి. తేన వుత్తం –

౧౨౨.“పునాపరం బ్రహారఞ్ఞా, నిక్ఖమిత్వా సఞాతిభి;
పవిసామి పురం రమ్మం, జేతుత్తరం పురుత్తమం.

౧౨౩.“రతనాని సత్త వస్సింసు, మహామేఘో పవస్సథ;
తదాపి పథవీ కమ్పి, సినేరువనవటంసకా.

౧౨౪.“అచేతనాయం పథవీ, అవిఞ్ఞాయ సుఖం దుఖం;
సాపి దానబలా మయ్హం, సత్తక్ఖత్తుం పకమ్పథా”తి.

ఏవం సత్తరతనవస్సే వుట్ఠే పునదివసే మహాసత్తో “యేసం కులానం పురిమపచ్ఛిమవత్థూసు వుట్ఠధనం, తేసఞ్ఞేవ హోతూ”తి దాపేత్వా అవసేసం ఆహరాపేత్వా అత్తనో గేహవత్థుస్మిం ధనేన సద్ధిం కోట్ఠాగారేసు ఓకిరాపేత్వా మహాదానం పవత్తేసి. **అచేతనాయం పథవీ**తి చేతనారహితా అయం మహాభూతా పథవీ, దేవతా పన చేతనాసహితా. **అవిఞ్ఞాయ సుఖం దుఖన్తి** అచేతనత్తా ఏవ సుఖం దుక్ఖం అజానిత్వా. సతిపి సుఖదుక్ఖపచ్చయసంయోగే తం నానుభవన్తీ. **సాపి దానబలా మయ్హన్తి** ఏవంభూతాపి సా మహాపథవీ మమ దానపుఞ్ఞానుభావహేతు. **సత్తక్ఖత్తుం పకమ్పథాతి** అట్ఠవస్సికకాలే హదయమంసాదీనిపి యాచకానం దదేయ్యన్తి దానజ్ఝాసయుప్పాదే మఙ్గలహత్థిదానే పబ్బాజనకాలే పవత్తితమహాదానే పుత్తదానే భరియాదానే వఙ్కపబ్బతే ఞాతిసమాగమే నగరం పవిట్ఠదివసే రతనవస్సకాలేతి ఇమేసు ఠానేసు సత్తవారం అకమ్పిత్థ. ఏవం ఏకస్మింయేవ అత్తభావే సత్తక్ఖత్తుం మహాపథవికమ్పనాదిఅచ్ఛరియపాతుభావహేతుభూతాని యావతాయుకం మహాదానాని పవత్తేత్వా మహాసత్తో ఆయుపరియోసానే తుసితపురే ఉప్పజ్జి. తేనాహ భగవా –

“తతో వేస్సన్తరో రాజా, దానం దత్వాన ఖత్తియో;

కాయస్స భేదా సప్పఞ్ఞో, సగ్గం నో ఉపపజ్జథా”తి. (జా॰ ౨.౨౨.౨౪౪౦);

తదా జూజకో దేవదత్తో అహోసి, అమిత్తతాపనా చిఞ్చమాణవికా , చేతపుత్తో ఛన్నో, అచ్చుతతాపసో సారిపుత్తో, సక్కో అనురుద్ధో, మద్దీ రాహులమాతా, జాలికుమారో రాహులో, కణ్హాజినా ఉప్పలవణ్ణా, మాతాపితరో మహారాజకులాని, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, వేస్సన్తరో రాజా లోకనాథో.

ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ యథారహం సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా మహాసత్తే కుచ్ఛిగతే మాతు దేవసికం ఛసతసహస్సాని విస్సజ్జేత్వా దానం దాతుకామతాదోహళో, తథా దీయమానేపి ధనస్స పరిక్ఖయాభావో, జాతక్ఖణే ఏవ హత్థం పసారేత్వా “దానం దస్సామి, అత్థి కిఞ్చీ”తి వాచానిచ్ఛారణం, చతుపఞ్చవస్సికకాలే అత్తనో అలఙ్కారస్స ధాతీనం హత్థగతస్స పున అగ్గహేతుకామతా, అట్ఠవస్సికకాలే హదయమంసాదికస్స అత్తనో సరీరావయవస్స దాతుకామతాతి ఏవమాదికా సత్తక్ఖత్తుం మహాపథవికమ్పనాదిఅనేకచ్ఛరియపాతుభావహేతుభూతా ఇధ మహాపురిసస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బా. తేనేతం వుచ్చతి –

“ఏవం అచ్ఛరియా హేతే, అబ్భుతా చ మహేసినో…పే॰…;
తేసు చిత్తప్పసాదోపి, దుక్ఖతో పరిమోచయే;
పగేవానుకిరియా తేసం, ధమ్మస్స అనుధమ్మతో”తి.

వేస్సన్తరచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ససపణ్డితచరియావణ్ణనా

౧౨౫-౬. దసమే **యదా హోమి, ససకో**తి అహం, సారిపుత్త, బోధిపరియేసనం చరమానో యదా ససపణ్డితో హోమి. బోధిసత్తా హి కమ్మవసిప్పత్తాపి తాదిసానం తిరచ్ఛానానం అనుగ్గణ్హనత్థం తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తన్తి. **పవనచారకో**తి మహావనచారీ. దబ్బాదితిణాని రుక్ఖగచ్ఛేసు పణ్ణాని యంకిఞ్చి సాకం రుక్ఖతో పతితఫలాని చ భక్ఖో ఏతస్సాతి **తిణపణ్ణసాకఫలభక్ఖో. పరహేఠనవివజ్జితో**తి పరపీళావిరహితో. **సుత్తపోతో చా**తి ఉద్దపోతో చ. **అహం తదా**తి యదాహం ససకో హోమి, తదా ఏతే మక్కటాదయో తయో సహాయే ఓవదామి.

౧౨౭. కిరియే కల్యాణపాపకేతి కుసలే చేవ అకుసలే చ కమ్మే. **పాపానీ**తి అనుసాసనాకారదస్సనం. తత్థ **పాపాని పరివజ్జేథా**తి పాణాతిపాతో…పే॰… మిచ్ఛాదిట్ఠీతి ఇమాని పాపాని పరివజ్జేథ. **కల్యాణే అభినివిస్సథా**తి దానం సీలం…పే॰… దిట్ఠుజుకమ్మన్తి ఇదం కల్యాణం, ఇమస్మిం కల్యాణే అత్తనో కాయవాచాచిత్తాని అభిముఖభావేన నివిస్సథ, ఇమం కల్యాణపటిపత్తిం పటిపజ్జథాతి అత్థో.

ఏవం మహాసత్తో తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తోపి ఞాణసమ్పన్నతాయ కల్యాణమిత్తో హుత్వా తేసం తిణ్ణం జనానం కాలేన కాలం ఉపగతానం ఓవాదవసేన ధమ్మం దేసేసి. తే తస్స ఓవాదం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం పవిసిత్వా వసన్తి. ఏవం కాలే గచ్ఛన్తే బోధిసత్తో ఆకాసం ఓలోకేత్వా చన్దపారిపూరిం దిస్వా “ఉపోసథకమ్మం కరోథా”తి ఓవది. తేనాహ –

౧౨౮."ఉపోసథమ్హి దివసే, చన్దం దిస్వాన పూరితం;
ఏతేసం తత్థ ఆచిక్ఖిం, దివసో అజ్జుపోసథో.

౧౨౯."దానాని పటియాదేథ, దక్ఖిణేయ్యస్స దాతవే;
దత్వా దానం దక్ఖిణేయ్యే, ఉపవస్సథుపోసథ"న్తి.

తత్థ **చన్దం దిస్వా న పూరితన్తి** జుణ్హపక్ఖచాతుద్దసియం ఈసకం అపరిపుణ్ణభావేన చన్దం న పరిపూరితం దిస్వా తతో విభాతాయ రత్తియా అరుణుగ్గమనవేలాయమేవ **ఉపోసథమ్హి దివసే** పన్నరసే **ఏతేసం** మక్కటాదీనం మయ్హం సహాయానం **దివసో అజ్జుపోసథో**. తస్మా **''దానాని పటియాదేథా''**తిఆదినా తత్థ ఉపోసథదివసే పటిపత్తివిధానం **ఆచిక్ఖిన్తి** యోజేతబ్బం. తత్థ **దానానీ**తి దేయ్యధమ్మే. **పటియాదేథా**తి యథాసత్తి యథాబలం సజ్జేథ. **దాతవే**తి దాతుం. **ఉపవస్సథా**తి ఉపోసథకమ్మం కరోథ, ఉపోసథసీలాని రక్ఖథ, సీలే పతిట్ఠాయ దిన్నదానం మహప్ఫలం హోతి, తస్మా యాచకే సమ్పత్తే తుమ్హేహి ఖాదితబ్బాహారతో దత్వా ఖాదేయ్యాథాతి దస్సేతి.

తే "సాధూ"తి బోధిసత్తస్స ఓవాదం సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠహింసు. తేసు ఉద్దపోతో పాతోవ "గోచరం పరియేసిస్సామీ"తి నదీతీరం గతో. అథేకో బాళిసికో సత్త రోహితమచ్ఛే ఉద్ధరిత్వా వల్లియా ఆవుణిత్వా నదీతీరే వాలుకాయ పటిచ్ఛాదేత్వా మచ్ఛే గణ్హన్తో నదియా అధో సోతం భస్సి. ఉద్దో మచ్ఛగన్ధం ఘాయిత్వా వాలుకం వియూహిత్వా మచ్ఛే దిస్వా నీహరిత్వా "అత్థి ను ఖో ఏతేసం సామికో"తి తిక్ఖత్తుం ఘోసేత్వా సామికం అపస్సన్తో వల్లియం డంసిత్వా అత్తనో వసనగుమ్బే ఠపేత్వా "వేలాయమేవ ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో సీలం ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి. సిఙ్గాలోపి గోచరం పరియేసన్తో ఏకస్స ఖేత్తగోపకస్స కుటియం ద్వే మంససూలాని ఏకం గోధం ఏకఞ్చ దధివారకం దిస్వా "అత్థి ను ఖో ఏతేసం సామికో"తి తిక్ఖత్తుం ఘోసేత్వా సామికం అదిస్వా దధివారకస్స ఉగ్గహణరజ్జుకం గీవాయం పవేసేత్వా మంససూలే చ గోధఞ్చ ముఖేన డంసిత్వా అత్తనో వసనగుమ్బే ఠపేత్వా "వేలాయమేవ ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో సీలం ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి. మక్కటోపి వనసణ్డం పవిసిత్వా అమ్బపిణ్డం ఆహరిత్వా అత్తనో వసనగుమ్బే ఠపేత్వా "వేలాయమేవ ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో సీలం ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి. తిణ్ణమ్పి "అహో ఇధ నూన యాచకో ఆగచ్ఛేయ్యా"తి చిత్తం ఉప్పజ్జి. తేన వుత్తం –

౧౩౦. "తే మే సాధూతి వత్వాన, యథాసత్తి యథాబలం;
దానాని పటియాదేత్వా, దక్ఖిణేయ్యం గవేసిసు"న్తి.

బోధిసత్తో పన "వేలాయమేవ నిక్ఖమిత్వా దబ్బాదితిణాని ఖాదిస్సామీ"తి అత్తనో వసనగుమ్బేయేవ నిసిన్నో చిన్తేసి – "మమ సన్తికం ఆగతానం యాచకానం తిణాని ఖాదితుం న సక్కా, తిలతణ్డులాదయోపి మయ్హం నత్థి, సచే మే సన్తికం యాచకో ఆగమిస్సతి, అహం తిణేన యాపేమి, అత్తనో సరీరమంసం దస్సామీ"తి. తేనాహ భగవా –

౧౩౧. "అహం నిసజ్జ చిన్తేసిం, దానం దక్ఖిణనుచ్ఛవం;
యదిహం లభే దక్ఖిణేయ్యం, కిం మే దానం భవిస్సతి.

౧౩౨."న మే అత్థి తిలా ముగ్గా, మాసా వా తణ్డులా ఘతం;
అహం తిణేన యాపేమి, న సక్కా తిణ దాతవే.

౧౩౩. “యది కోచి ఏతి దక్ఖిణేయ్యో, భిక్ఖాయ మమ సన్తికే;

దజ్జాహం సకమత్తానం, న నో తుచ్ఛో గమిస్సతీ”తి.

తత్థ **దానం దక్ఖిణనుచ్ఛవన్తి** దక్ఖిణాభావేన అనుచ్ఛవికం దానం దక్ఖిణేయ్యస్స దాతబ్బం దేయ్యధమ్మం **చిన్తేసిం. యదిహం లభేతి** యది అహం కిఞ్చి దక్ఖిణేయ్యం అజ్జ లభేయ్యం. **కిం మే దానం భవిస్సతీతి** కిం మమ దాతబ్బం భవిస్సతి. **న సక్కా తిణ దాతవేతి** యది దక్ఖిణేయ్యస్స దాతుం తిలముగ్గాదికం మయ్హం నత్థి, యం పన మమ ఆహారభూతం, తం న సక్కా తిణం దక్ఖిణేయ్యస్స దాతుం. **దజ్జాహం సకమత్తానన్తి** కిం వా మయ్హం ఏతాయ దేయ్యధమ్మచిన్తాయ, నను ఇదమేవ మయ్హం అనవజ్జం అపరాధీనతాయ సులభం పరేసఞ్చ పరిభోగారహం సరీరం సచే **కోచి దక్ఖిణేయ్యో** మమ సన్తికం ఆగచ్ఛతి, తయిదం సకమత్తానం తస్స దజ్జామహం. ఏవం సన్తే **న నో తుచ్ఛో** మమ సన్తికం ఆగతో అరిత్తహత్థో హుత్వా **గమిస్సతీతి**.

ఏవం మహాపురిసస్స యథాభూతసభావం పరివితక్కేన్తస్స పరివితక్కానుభావేన సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో ఆవజ్జేన్తో ఇమం కారణం దిస్వా “ససరాజం వీమంసిస్సామీ”తి పఠమం ఉద్దస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా బ్రాహ్మణవేసేన అట్ఠాసి. తేన “కిమత్థం, బ్రాహ్మణ, ఠితోసీ”తి చ వుత్తే సచే కిఞ్చి ఆహారం లభేయ్యం, ఉపోసథికో హుత్వా సమణధమ్మం కరేయ్యన్తి. సో “సాధూతి తే ఆహారం దస్సామీ”తి ఆహ. తేన వుత్తం –

“సత్త మే రోహితా మచ్ఛా, ఉదకా థలముబ్భతా;

ఇదం బ్రాహ్మణ మే అత్థి, ఏతం భుత్వా వనే వసా”తి. (జా॰ ౧.౪.౬౧);

బ్రాహ్మణో “పగేవ తావ హోతు, పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి తథేవ సిఙ్గాలస్స మక్కటస్స చ సన్తికం గన్త్వా తేహిపి అత్తనో విజ్జమానేహి దేయ్యధమ్మేహి నిమన్తితో “పగేవ తావ హోతు, పచ్ఛా జానిస్సామీ”తి ఆహ. తేన వుత్తం –

“దుస్స మే ఖేత్తపాలస్స, రత్తిభత్తం అపాభతం;

మంససూలా చ ద్వే గోధా, ఏకఞ్చ దధివారకం;

ఇదం బ్రాహ్మణ మే అత్థి, ఏతం భుత్వా వనే వసా”తి.

“అమ్బపక్కం దకం సీతం, సీతచ్ఛాయా మనోరమా;

ఇదం బ్రాహ్మణ మే అత్థి, ఏతం భుత్వా వనే వసా”తి. (జా॰ ౧.౪.౬౨-౬౩);

తత్థ **దుస్సాతి** అముస్స. **రత్తిభత్తం అపాభతన్తి** రత్తిభోజనతో అపనీతం. **మంససూలా చ ద్వే గోధాతి** అఙ్గారపక్కాని ద్వే మంససూలాని ఏకా చ గోధా. **దధివారకన్తి** దధివారకో.

౧౩౪. అథ బ్రాహ్మణో ససపణ్డితస్స సన్తికం గతో. తేనాపి “కిమత్థమాగతోసీ”తి వుత్తే తథేవాహ. తేన వుత్తం “**మమ సఙ్కప్పమఞ్ఞాయా**”తిఆది.

తత్థ **మమ సఙ్కప్పమఞ్ఞాయాతి** పుబ్బే వుత్తప్పకారం పరివితక్కం జానిత్వా. **బ్రాహ్మణవణ్ణినాతి** బ్రాహ్మణరూపవతా అత్తభావేన. **ఆసయన్తి** వసనగుమ్బం.

౧౩౫-౭. సన్తుట్ఠోతి సమం సబ్బభాగేనేవ తుట్ఠో. **ఘాసహేతూ**తి ఆహారహేతు. **అదిన్నపుబ్బ**న్తి యేహి కేహిచి అబోధిసత్తేహి అదిన్నపుబ్బం. **దానవర**న్తి ఉత్తమదానం. ''**అజ్జ దస్సామి తే అహ**''న్తి వత్వా **తువం సీలగుణూపేతో, అయుత్తం తే పరహేఠన**న్తి తం పాణాతిపాతతో అపనేత్వా ఇదాని తస్స పరిభోగయోగ్గం అత్తానం కత్వా దాతుం ''**ఏహి అగ్గిం పదీపేహీ**''తిఆదిమాహ.

తత్థ **అహం పచిస్సమత్తాన**న్తి తయా కతే అఙ్గారగబ్భే అహమేవ పతిత్వా అత్తానం పచిస్సం. **పక్కం త్వం భక్ఖయిస్ససీ**తి తథా పన పక్కం త్వం ఖాదిస్ససి.

౧౩౮-౯. నానాకట్ఠే సమానయీతి సో బ్రాహ్మణవేసధారీ సక్కో నానాదారూని సమానేన్తో వియ అహోసి. **మహన్తం అకాసి చితకం, కత్వా అఙ్గారగబ్భక**న్తి వీతచ్చికం విగతధూమం అఙ్గారభరితబ్భన్తరం సమన్తతో జలమానం మమ సరీరస్స నిముజ్జనప్పహోనకం తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మహన్తం చితకం అకాసి, సహసా ఇద్ధియా అభినిమ్మినీతి అధిప్పాయో. తేనాహ ''**అగ్గిం తత్థ పదీపేసి, యథా సో ఖిప్పం మహా భవే**''తి.

తత్థ **సో**తి సో అగ్గిక్ఖన్ధో సీఘం మహన్తో యథా భవేయ్య, తథా **పదీపేసి. ఫోటేత్వా రజగతే గత్తే**తి "సచే లోమన్తరేసు పాణకా అత్థి, తే మా మరింసూ"తి పంసుగతే మమ గత్తే తిక్ఖత్తుం విధునిత్వా. **ఏకమన్తం ఉపావిసి**న్తి న తావ కట్ఠాని ఆదిత్తానీతి తేసం ఆదీపనం ఉదిక్ఖన్తో థోకం ఏకమన్తం నిసీదిం.

౧౪౦. యదా మహాకట్ఠపుఞ్జో, ఆదిత్తో ధమధమాయతీతి యదా పన సో దారురాసి సమన్తతో ఆదిత్తో వాయువేగసముద్ధటానం జాలసిఖానం వసేన "ధమధమా"తి ఏవం కరోతి. **తదుప్పతిత్వా పతతి, మజ్ఝే జాలసిఖన్తరే**తి తదా తస్మిం కాలే "మమ సరీరస్స ఝాపనసమత్థో అయం అఙ్గారరాసీ"తి చిన్తేత్వా ఉప్పతిత్వా ఉల్లఙ్ఘిత్వా జాలసిఖానం అబ్భన్తరభూతే తస్స అఙ్గారరాసిస్స మజ్ఝే పదుమపుఞ్జే రాజహంసో వియ పముదితచిత్తో సకలసరీరం దానముఖే దత్వా పతతి.

౧౪౧-౨. పవిట్ఠం యస్స కస్సచీతి యథా ఘమ్మకాలే సీతలం ఉదకం యేన కేనచి పవిట్ఠం తస్స దరథపరిళాహం వూపసమేతి, అస్సాదం పీతిఞ్చ ఉప్పాదేతి. **తథేవ జలితం అగ్గి**న్తి ఏవం తథా పజ్జలితం అఙ్గారరాసి తదా మమ పవిట్ఠస్స ఉసుమమత్తమ్పి నాహోసి. అఞ్ఞదత్థు దానపీతియా సబ్బదరథపరిళాహవూపసమో ఏవ అహోసి. చిరస్సం వత మే ఛవిచమ్మాదికో సబ్బో సరీరావయవో దానముఖే జుహితబ్బతం ఉపగతో అభిపత్థితో మనోరథో మత్థకం పత్తోతి. తేన వుత్తం –

౧౪౩. "ఛవిం చమ్మం మంసం న్హారుం, అట్ఠిం హదయబన్ధనం;

కేవలం సకలం కాయం, బ్రాహ్మణస్స అదాసహ"న్తి.

తత్థ **హదయబన్ధన**న్తి హదయమంసపేసి. తఞ్హి హదయవత్థుం బన్ధిత్వా వియ ఠితత్తా "హదయబన్ధన"న్తి వుత్తం. అథ వా **హదయబన్ధన**న్తి హదయఞ్చ బన్ధనఞ్చ, హదయమంసఞ్చేవ తం బన్ధిత్వా వియ ఠితయకనమంసఞ్చాతి అత్థో. **కేవలం సకలం కాయ**న్తి అనవసేసం సబ్బం సరీరం.

ఏవం తస్మిం అగ్గిమ్హి అత్తనో సరీరే లోమకూపమత్తమ్పి ఉణ్హం కాతుం అసక్కోన్తో బోధిసత్తోపి హిమగబ్భం పవిట్ఠో వియ హుత్వా బ్రాహ్మణరూపధరం సక్కం ఏవమాహ – “బ్రాహ్మణ, తయా కతో అగ్గి అతిసీతలో, కిం నామేత”న్తి? పణ్డిత, నాహం బ్రాహ్మణో, సక్కోహమస్మి, తవ వీమంసనత్థం ఆగతో ఏవమకాసిన్తి. “సక్క, త్వం తావ తిట్ఠతు, సకలోపి చే లోకో మం దానేన వీమంసెయ్య, నేవ మే అదాతుకామతం కథఞ్చిపి ఉప్పాదెయ్య పస్సేథ న”న్తి బోధిసత్తో సీహనాదం నది.

అథ నం సక్కో “ససపణ్డిత, తవ గుణా సకలకప్పమ్పి పాకటా హోన్తూ”తి పబ్బతం పీళేత్వా పబ్బతరసం ఆదాయ చన్దమణ్డలే ససలక్ఖణం ఆలిఖిత్వా బోధిసత్తం తస్మిం వనసణ్డే తత్థేవ వనగుమ్బే తరుణదబ్బతిణపీఠే నిపజ్జాపేత్వా అత్తనో దేవలోకమేవ గతో. తేపి చత్తారో పణ్డితా సమగ్గా సమ్మోదమానా నిచ్చసీలం ఉపోసథసీలఞ్చ పూరేత్వా యథారహం పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతా.

తదా ఉద్దో ఆయస్మా ఆనన్దో అహోసి, సిఙ్గాలో మహామోగ్గల్లానో, మక్కటో సారిపుత్తో, ససపణ్డితో పన లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి సీలాదిపారమియో హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ యథారహం నిద్ధారేతబ్బా. తథా సతిపి తిరచ్ఛానుపపత్తియం కుసలాదిధమ్మే కుసలాదితో యథాభూతావబోధో, తేసు అణుమత్తమ్పి వజ్జం భయతో దిస్వా సుట్ఠు అకుసలతో ఓరమణం, సమ్మదేవ చ కుసలధమ్మేసు అత్తనో పతిట్ఠాపనం, పరేసఞ్చ “ఇమే నామ పాపధమ్మా తే ఏవం గహితా ఏవం పరామట్ఠా ఏవంగతికా భవన్తి ఏవంఅభిసమ్పరాయా”తి ఆదీనవం దస్సేత్వా తతో విరమణే నియోజనం, ఇదం దానం నామ, ఇదం సీలం నామ, ఇదం ఉపోసథకమ్మం నామ, ఏత్థ పతిట్ఠితానం దేవమనుస్ససమ్పత్తియో హత్థగతా ఏవాతిఆదినా పుఞ్ఞకమ్మేసు ఆనిసంసం దస్సేత్వా పతిట్ఠాపనం, అత్తనో సరీరజీవితనిరపేక్ఖం, పరేసం సత్తానం అనుగ్గణ్హనం, ఉళారో చ దానజ్ఝాసయోతి ఏవమాదయో ఇధ బోధిసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బా. తేనేతం వుచ్చతి – “ఏవం అచ్ఛరియా హేతే…పే.… ధమ్మస్స అనుధమ్మతో”తి.

ససపణ్డితచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇదాని “**అకిత్తిబ్రాహ్మణో**”తిఆదినా యథావుత్తే దసపి చరియావిసేసే ఉదానేత్వా నిగమేతి. తత్థ **అహమేవ తదా ఆసిం, యో తే దానవరే అదా**తి యో తాని ఉత్తమదానాని అదాసి, సో అకిత్తిబ్రాహణాదికో అహమేవ తదా తస్మిం కాలే అహోసిం, న అఞ్ఞోతి. ఇతి తేసు అత్తభావేసు సతిపి సీలాదిపారమీనం యథారహం పూరితభావే అత్తనో పన తదా దానజ్ఝాసయస్స అతివియ ఉళారభావం సన్ధాయ దానపారమివసేనేవ దేసనం ఆరోపేసి. **ఏతే దానపరిక్ఖారా, ఏతే దానస్స పారమీ**తి యే ఇమే **అకిత్తిజాతకా**దీసు (జా॰ ౧.౧౩.౮౩ ఆదయో) అనేకాకారవోకారా మయా పవత్తితా దేయ్యధమ్మపరిచ్చాగా మమ సరీరావయవపుత్తదారపరిచ్చాగా పరమకోటికా, కిఞ్చాపి తే కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితత్తా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ ఉద్దిస్స పవత్తితత్తా దానస్స పరముక్కంసగమనేన దానపారమీ ఏవ, తథాపి మమ దానస్స పరమత్థపారమిభూతస్స పరిక్ఖరణతోసన్తానస్స పరిభావనావసేన అభిసఙ్ఖరణతో ఏతే దానపరిక్ఖారా నామ. యస్స పనేతే పరిక్ఖారా, తం దస్సేతుం “**జీవితం యాచకే దత్వా, ఇమం పారమి పూరయి**”న్తి వుత్తం. ఏత్థ హి ఠపేత్వా ససపణ్డితచరియం సేసాసు నవసు చరియాసు యథారహం దానపారమిదానఉపపారమియో వేదితబ్బా, **ససపణ్డితచరియే** (చరియా॰ ౧.౧౨౦ ఆదయో) పన దానపరమత్థపారమీ. తేన వుత్తం –

“భిక్ఖాయ ఉపగతం దిస్వా, సకత్తానం పరిచ్చజిం;

దానేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే దానపారమీ”తి. (చరియా॰ ౧.తస్సుద్దాన);

కిఞ్చాపి హి మహాపురిసస్స యథావుత్తే అకిత్తిబ్రాహ్మణాదికాలే అఞ్ఞస్మిఞ్చ మహాజనకమహాసుతసోమాదికాలే దానపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి, తథాపి ఏకన్తేనేవ ససపణ్డితకాలే దానపారమియా పరమత్థపారమిభావో విభావేతబ్బోతి.

పరమత్థదీపనియా చరియాపిటకసంవణ్ణనాయ

దసవిధచరియాసఙ్గహస్స విసేసతో

దానపారమివిభావనస్స

పఠమవగ్గస్స అత్థవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. హత్థినాగవగ్గో

౧. మాతుపోసకచరియావణ్ణనా

౧. దుతియవగ్గస్స పఠమే **కుఞ్జరోతి** హత్థీ. **మాతుపోసకోతి** అన్ధాయ జరాజిణ్ణాయ మాతుయా పటిజగ్గనకో. **మహియాతి** భూమియం. **గుణేనాతి** సీలగుణేన, తదా **మమ** సదిసో నత్థి.

బోధిసత్తో హి తదా హిమవన్తప్పదేసే హత్థియోనియం నిబ్బత్తి. సో సబ్బసేతో అభిరూపో లక్ఖణసమ్పన్నో మహాహత్థీ అనేకహత్థిసతసహస్సపరివారో అహోసి. మాతా పనస్స అన్ధా. సో మధురఫలాఫలాని హత్థీనం హత్థేసు దత్వా మాతు పేసేతి. హత్థినో తస్సా అదత్వా సయం ఖాదన్తి. సో పరిగ్గణ్హన్తో తం పవత్తిం ఞత్వా "యూథం పహాయ మాతరమేవ పోసేస్సామీ"తి రత్తిభాగే అఞ్ఞేసం హత్థీనం అజానన్తానం మాతరం గహేత్వా చణ్డోరణపబ్బతపాదం గన్త్వా ఏకం నళినిం ఉపనిస్సాయ ఠితాయ పబ్బతగుహాయ మాతరం ఠపేత్వా పోసేసి.

౨-౩. **పవనే దిస్వా వనచరోతి** ఏకో వనచరకో పురిసో తస్మిం మహావనే విచరన్తో మం దిస్వా. **రఞ్ఞో మం పటివేదయీతి** బారాణసిరఞ్ఞో మం ఆరోచేసి.

సో హి మగ్గమూళ్హో దిసం వవత్థపేతుం అసక్కోన్తో మహన్తేన సద్దేన పరిదేవి. బోధిసత్తోపి తస్స సద్దం సుత్వా "అయం పురిసో అనాథో, న ఖో పనేతం పతిరూపం, యం ఏస మయి ఠితే ఇధ వినస్సేయ్యా"తి తస్స సన్తికం గన్త్వా తం భయేన పలాయన్తం దిస్వా "అమ్భో పురిస, నత్థి తే మం నిస్సాయ భయం, మా పలాయి, కస్మా త్వం పరిదేవన్తో విచరసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "సామి, అహం మగ్గమూళ్హో అజ్జ మే సత్తమో దివసో"తి వుత్తే "భో పురిస, మా భాయి, అహం తం మనుస్సపథే ఠపేస్సామీ"తి తం అత్తనో పిట్ఠియం నిసీదాపేత్వా అరఞ్ఞతో నీహరిత్వా నివత్తి. సోపి పాపో "నగరం గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేస్సామీ"తి రుక్ఖసఞ్ఞం పబ్బతసఞ్ఞఞ్చ కరోన్తోవ నిక్ఖమిత్వా బారాణసిం అగమాసి. తస్మిం కాలే రఞ్ఞో మఙ్గలహత్థీ మతో . సో పురిసో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా మహాపురిసస్స అత్తనో దిట్ఠభావం ఆరోచేసి. తేన వుత్తం "**తవానుచ్ఛవో, మహారాజ, గజో వసతి కాననే**"తిఆది.

తత్థ **తవానుచ్ఛవోతి** తవ ఓపవయ్హం కాతుం అనుచ్ఛవికో యుత్తో. **న తస్స పరిక్ఖాయత్థోతి** తస్స గహణే గమనుపచ్ఛేదనత్థం సమన్తతో ఖణితబ్బపరిక్ఖాయ వా కరేణుయా కణ్ణపుటేన అత్తానం పటిచ్ఛాదేత్వా ఖిత్తపాసరజ్జుయా బన్ధితబ్బ**ఆళకసఙ్ఖాతఆలానేన** వా యత్థ పవిట్ఠో కత్థచి గన్తుం న సక్కోతి, తాదిసవఞ్చనకాసుయా వా అత్థో పయోజనం నత్థి. **సహగహితేతి** గహణసమకాలం ఏవ. **ఏహితీతి** ఆగమిస్సతి.

రాజా ఇమం మగ్గదేసకం కత్వా అరఞ్ఞం గన్త్వా "ఇమినా వుత్తం హత్థినాగం ఆనేహీ"తి హత్థాచరియం సహ పరివారేన పేసేసి. సో తేన సద్ధిం గన్త్వా బోధిసత్తం నళినిం పవిసిత్వా గోచరం గణ్హన్తం పస్సి. తేన వుత్తం –

౪. "తస్స తం వచనం సుత్వా, రాజాపి తుట్ఠమానసో;
పేసేసి హత్థిదమకం, ఛేకాచరియం సుసిక్ఖితం.

౫. “గన్త్వా సో హత్థిదమకో, అద్దస పదుమస్సరే;
భిసముళాలం ఉద్ధరన్తం, యాపనత్థాయ మాతుయా”తి.

తత్థ **ఛేకాచరియ**న్తి హత్థిబన్ధనాదివిధిమ్హి కుసలం హత్థాచరియం. **సుసిక్ఖిత**న్తి హత్థీనం సిక్ఖాపనవిజ్జాయ నిట్ఠఙ్గమనేన సుట్ఠు సిక్ఖితం.

౬. విఞ్ఞాయ మే సీలగుణన్తి “భద్దో అయం హత్థాజానీయో న మన్దో, న చణ్డో, న వేమిస్ససీలో వా”తి మమ సీలగుణం జానిత్వా. కథం? **లక్ఖణం ఉపధారయీ**తి సుసిక్ఖితహత్థిసిప్పత్తా మమ లక్ఖణం సమన్తతో ఉపధారేసి. తేన సో **ఏహి పుత్తాతి వత్వాన, మమ సోణ్డాయ అగ్గహి.**

౭. బోధిసత్తో హత్థాచరియం దిస్వా – “ఇదం భయం మయ్హం ఏతస్స పురిసస్స సన్తికా ఉప్పన్నం, అహం ఖో పన మహాబలో హత్థిసహస్సమ్పి విద్ధంసేతుం సమత్థో, పహోమి కుజ్ఝిత్వా సరట్ఠకం సేనావాహనం నాసేతుం, సచే పన కుజ్ఝిస్సామి, సీలం మే భిజ్జిస్సతి, తస్మా సత్తీహి కోట్టియమానోపి న కుజ్ఝిస్సామీ”తి చిత్తం అధిట్ఠాయ సీసం ఓనామేత్వా నిచ్చలోవ అట్ఠాసి. తేనాహ భగవా ‘‘**యం మే తదా పాకతికం, సరీరానుగతం బల**’’న్తిఆది.

తత్థ **పాకతిక**న్తి సభావసిద్ధం. **సరీరానుగత**న్తి సరీరమేవ అనుగతం కాయబలం, న ఉపాయకుసలతాసఙ్ఖాతఞాణానుగతన్తి అధిప్పాయో. **అజ్జ నాగసహస్సాన**న్తి అజ్జకాలే అనేకేసం హత్థిసహస్సానం సముదితానం. **బలేన సమసాదిస**న్తి తేసం సరీరబలేన సమసమమేవ హుత్వా సదిసం, న ఉపమామత్తేన. మఙ్గలహత్థికులే హి తదా బోధిసత్తో ఉప్పన్నోతి.

౮. యదిహం తేసం పకుప్పేయ్యన్తి మం గహణాయ ఉపగతానం తేసం అహం యది కుజ్ఝేయ్యం, తేసం జీవితమద్దనే పటిబలో భవేయ్యం. న కేవలం తేసఞ్ఞేవ, అథ ఖో **యావ రజ్జమ్పి మానుస**న్తి యతో రజ్జతో తేసం ఆగతానం మనుస్సానం సబ్బమ్పి రజ్జం పోథేత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం కరేయ్యం.

౯. అపి చాహం సీలరక్ఖాయాతి ఏవం సమత్థోపి చ అహం అత్తని పతిట్ఠితాయ సీలరక్ఖాయ సీలగుత్తియా గుత్తో బన్ధో వియ. **న కరోమి చిత్తే అఞ్ఞథత్త**న్తి తస్స సీలస్స అఞ్ఞథత్తభూతం తేసం సత్తానం పోథనాదివిధిం మయ్హం చిత్తే న కరోమి, తత్థ చిత్తమ్పి న ఉప్పాదేమి. **పక్ఖిపన్తం మమాళకే**తి ఆలానత్థమ్భే పక్ఖిపన్తం, “దిస్వాపీ”తి వచనసేసో. కస్మాతి చే, సీలపారమిపూరియా ఈదిసేసు ఠానేసు సీలం అఖణ్డేన్తస్స మే నచిరస్సేవ సీలపారమీ పరిపూరేస్సతీతి సీలపారమిపరిపూరణత్థం తస్స అఞ్ఞథత్తం చిత్తే న కరోమీతి యోజనా.

౧౦. ‘‘**యది తే మ**’’న్తి గాథాయపి సీలరక్ఖాయ దళ్హం కత్వా సీలస్స అధిట్ఠితభావమేవ దస్సేతి. తత్థ **కోట్టేయ్యు**న్తి భిన్దేయ్యుం. **సీలఖణ్డభయా మమా**తి మమ సీలస్స ఖణ్డనభయేన.

ఏవం పన చిన్తేత్వా బోధిసత్తే నిచ్చలే ఠితే హత్థాచరియో పదుమసరం ఓతరిత్వా తస్స లక్ఖణసమ్పత్తిం దిస్వా “ఏహి పుత్తా”తి రజతదామసదిసాయ సోణ్డాయ గహేత్వా సత్తమే దివసే బారాణసిం పాపుణి. సో అన్తరామగ్గే వత్తమానోవ రఞ్ఞో సాసనం పేసేసి. రాజా నగరం అలఙ్కారాపేసి. హత్థాచరియో బోధిసత్తం కతగన్ధపరిభణ్డం అలఙ్కతపటియత్తం హత్థిసాలం

నేత్వా విచిత్రసాణియా పరిక్ఖిపాపేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా నానగ్గరసభోజనం ఆదాయ గన్త్వా బోధిసత్తస్స దాపేసి. సో "మాతరం వినా గోచరం న గణ్హిస్సామీ"తి పిణ్డం న గణ్హి. యాచితోపి అగ్గహేత్వా –

"సా నూనసా కపణికా, అన్ధా అపరిణాయికా;

ఖాణుం పాదేన ఘట్టేతి, గిరిం చణ్డోరణం పతీ"తి. –

ఆహ. తం సుత్వా రాజా –

"కా ను తే సా మహానాగ, అన్ధా అపరిణాయికా;

ఖాణుం పాదేన ఘట్టేతి, గిరిం చణ్డోరణం పతీ"తి. – పుచ్ఛిత్వా –

"మాతా మే సా మహారాజ, అన్ధా అపరిణాయికా;

ఖాణుం పాదేన ఘట్టేతి, గిరిం చణ్డోరణం పతీ"తి. –

వుత్తే అజ్జ సత్తమో దివసో "మాతా మే గోచరం న లభిత్థా"తి వదతో ఇమస్స గోచరం అగణ్హన్తస్స. తస్మా –

"ముఞ్చథేతం మహానాగం, యోయం భరతి మాతరం;

సమేతు మాతరా నాగో, సహ సబ్బేహి ఞాతిభీ"తి. – వత్వా ముఞ్చాపేసి –

"ముత్తో చ బన్ధనా నాగో, ముత్తదామాయ కుఞ్జరో;

ముహుత్తం అస్సాసయిత్వా, అగమా యేన పబ్బతో"తి.

తత్థ **కపణికాతి** వరాకా. **ఖాణుం పాదేన ఘట్టేతీతి** అన్ధతాయ పుత్తవియోగదుక్ఖేన చ పరిదేవమానా తత్థ తత్థ రుక్ఖకళిఙ్గరే పాదేన ఘట్టేతి. **చణ్డోరణం పతీతి** చణ్డోరణపబ్బతాభిముఖీ, తస్మిం పబ్బతపాదే పరిబ్భమమానాతి అత్థో. **అగమా యేన పబ్బతోతి** సో హత్థినాగో బన్ధనా ముత్తో థోకం విస్సమిత్వా రఞ్ఞో దసరాజధమ్మగాథాహి ధమ్మం దేసేత్వా "అప్పమత్తో హోహి, మహారాజా"తి ఓవాదం దత్వా మహాజనేన గన్ధమాలాదీహి పూజియమానో నగరా నిక్ఖమిత్వా తదహేవ మాతరా సమాగన్త్వా సబ్బం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. సా తుట్ఠమానసా –

"చిరం జీవతు నో రాజా, కాసీనం రట్ఠవడ్ఢనో;

యో మే పుత్తం పమోచేసి, సదా వుద్ధాపచాయిక"న్తి. (జా. ౧.౧౧.౧౨) –

రఞ్ఞో అనుమోదనం అకాసి. రాజా బోధిసత్తస్స గుణే పసీదిత్వా నళినియా అవిదూరే గామం మాపేత్వా బోధిసత్తస్స మాతు చస్స నిబద్ధం వత్తం పట్ఠపేసి . అపరభాగే బోధిసత్తో మాతరి మతాయ తస్సా సరీరపరిహారం కత్వా కురణ్డకఅస్సమపదం నామ గతో. తస్మిం పన ఠానే హిమవన్తతో ఓతరిత్వా పఞ్చసతా ఇసయో వసింసు. తం వత్తం తేసం దత్వా రాజా బోధిసత్తస్స సమానరూపం సిలాపటిమం కారేత్వా మహాసక్కారం పవత్తేసి. జమ్బుదీపవాసినో అనుసంవచ్ఛరం సన్నిపతిత్వా హత్థిమహం నామ కరింసు.

తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, హత్థినీ మహామాయా, వనచరకో దేవదత్తో, మాతుపోసకహత్థినాగో లోకనాథో.

ఇధాపి దానపారమిఆదయో యథారహం నిద్ధారేతబ్బా. సీలపారమీ పన అతిసయవతీతి సా ఏవ దేసనం ఆరుళ్హా. తథా తిరచ్ఛానయోనియం ఉప్పన్నోపి బ్రహ్మపుబ్బదేవపుబ్బాచరియఆహునేయ్యాదిభావేన సబ్బఞ్ఞుబుద్ధేనపి పసత్థభావానురూపం మాతుయా గరుచిత్తం ఉపట్ఠపేత్వా "మాతా నామేసా పుత్తస్స బహూపకారా, తస్మా మాతుపట్ఠానం నామ పణ్డితేన పఞ్ఞత్త"న్తి మనసి కత్వా అనేకేసం హత్థిసహస్సానం ఇస్సరాధిపతి మహానుభావో యూథపతి హుత్వా తేహి అనువత్తియమానో ఏకకవిహారే అన్తరాయం అగణేత్వా యూథం పహాయ ఏకకో హుత్వా ఉపకారిఖేత్తం పూజేస్సామీతి మాతుపోసనం, మగ్గమూళ్హపురిసం దిస్వా అనుకమ్పాయ తం గహేత్వా మనుస్సగోచరసమ్పాపనం, తేన చ కతాపరాధసహనం , హత్థాచరియప్పముఖానం అత్తానం బన్ధితుం ఆగతపురిసానం సమత్థోపి సమానో సన్తాసనమత్తేనపి తేసం పీళనా భవిస్సతి, మయ్హఞ్చ సీలస్స ఖణ్డాదిభావోతి తథా అకత్వా సుదన్తేన ఓపవయ్హో వియ సుఖేనేవ గహణూపగమనం, మాతరం వినా న కఞ్చి అజ్ఝోహరిస్సామీతి సత్తాహమ్పి అనాహారతా, ఇమినాపాహం బన్ధాపితోతి చిత్తం అనుప్పాదేత్వా రాజానం మేత్తాయ ఫరణం, తస్స చ నానానయేహి ధమ్మదేసనాతి ఏవమాదయో ఇధ మహాపురిసస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బా. తేన వుత్తం – "ఏవం అచ్ఛరియా ఏతే, అబ్భుతా చ మహేసినో…పే॰… ధమ్మస్స అనుధమ్మతో"తి.

మాతుపోసకచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. భూరిదత్తచరియావణ్ణనా

౧౧. దుతియే **భూరిదత్తోతి** భూరిసమదత్తో. దత్తోతి హి తదా బోధిసత్తస్స మాతాపితూహి కతం నామం. యస్మా పనేసో నాగభవనే విరూపక్ఖమహారాజభవనే తావతింసభవనే చ ఉప్పన్నే పఞ్హే సమ్మదేవ వినిచ్ఛినాతి, ఏకదివసఞ్చ విరూపక్ఖమహారాజే నాగపరిసాయ సద్ధిం తిదసపురం గన్త్వా సక్కం పరివారేత్వా నిసిన్నే దేవానమన్తరే పఞ్హో సముట్ఠాసి. తం కోచి కథేతుం నాసక్ఖి. సక్కేన పన అనుఞ్ఞాతో పల్లఙ్కవరగతో హుత్వా మహాసత్తోవ కథేసి. అథ నం దేవరాజా దిబ్బగన్ధపుప్ఫేహి పూజేత్వా "దత్త, త్వం పథవిసమాయ విపులాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో ఇతో పట్ఠాయ భూరిదత్తో నామా"తి ఆహ. భూరీతి హి పథవియా నామం, తస్మా భూరిసమతాయ భూతే అత్థే రమతీతి చ భూరిసఙ్ఖాతాయ మహతియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతత్తా మహాసత్తో "భూరిదత్తో"తి పఞ్ఞాయిత్థ. మహతియా పన నాగిద్ధియా సమన్నాగతత్తా **మహిద్ధికో చాతి**.

అతీతే హి ఇమస్మింయేవ కప్పే బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తో పితరా రట్ఠతో పబ్బాజితో వనే వసన్తో అఞ్ఞతరాయ నాగమాణవికాయ సంవాసం కప్పేసి. తేసం సంవాసమన్వాయ ద్వే దారకా జాయింసు – పుత్తో చ ధీతా చ. పుత్తస్స "సాగరబ్రహ్మదత్తో"తి నామం కరింసు ధీతాయ "సముద్దజా"తి. సో అపరభాగే పితు అచ్చయేన బారాణసిం గన్త్వా రజ్జం కారేసి. అథ ధతరట్ఠో నామ నాగరాజా పఞ్చయోజనసతికే నాగభవనే నాగరజ్జం కారేన్తో తం అభూతవాదికేన చిత్తచూళేన నామ కచ్ఛపేన "బారాణసిరాజా అత్తనో ధీతరం తుయ్హం దాతుకామో, సా ఖో పన రాజధీతా సముద్దజా నామ అభిరూపా దస్సనీయా పాసాదికా చా"తి కథితం సుత్వా ధతరట్ఠో చత్తారో నాగమాణవకే పేసేత్వా తం దాతుం అనిచ్ఛన్తం

నాగవిభింసికాయ భింసాపేత్వా “దమ్మీ”తి వుత్తే మహన్తం పణ్ణాకారం పేసేత్వా మహతియా నాగిద్ధియా మహన్తేన పరివారేన తస్స ధీతరం నాగభవనం నేత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి.

సా అపరభాగే ధతరట్ఠం పటిచ్చ సుదస్సనో, దత్తో, సుభోగో, అరిట్ఠోతి చత్తారో పుత్తే పటిలభి. తేసు దత్తో బోధిసత్తో, సో పుబ్బే వుత్తనయేనేవ సక్కేన తుట్ఠచిత్తేన “భూరిదత్తో”తి గహితనామత్తా “భూరిదత్తో”త్వేవ పఞ్ఞాయిత్థ. అథ నేసం పితా యోజనసతికం యోజనసతికం రజ్జం భాజేత్వా అదాసి. మహన్తో యసో అహోసి. సోళససోళసనాగకఞ్ఞాసహస్సాని పరివారయింసు. పితుపి ఏకయోజనసతమేవ రజ్జం అహోసి. తయో పుత్తా మాసే మాసే మాతాపితరో పస్సితుం ఆగచ్ఛన్తి, బోధిసత్తో పన అన్వద్ధమాసం ఆగచ్ఛతి.

సో ఏకదివసం విరూపక్ఖమహారాజేన సద్ధిం సక్కస్స ఉపట్ఠానం గతో వేజయన్తపాసాదం సుధమ్మదేవసభం పారిచ్ఛత్తకకోవిళారం పణ్డుకమ్బలసిలాసనం దేవచ్ఛరాపరివారం అతిమనోహరం సక్కసమ్పత్తిం దిస్వా “ఏత్తకమత్తమ్పి నాగత్తభావే ఠితస్స దుల్లభం, కుతో సమ్మాసమ్బోధీ”తి నాగత్తభావం జిగుచ్ఛిత్వా “నాగభవనం గన్త్వా ఉపోసథవాసం వసిత్వా సీలమేవ పగ్గణ్హిస్సామి, తం బోధిపరిపాచనం హోతి, ఇమస్మిం దేవలోకే ఉప్పత్తికారణం భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా నాగభవనం గన్త్వా మాతాపితరో ఆహ – “అమ్మతాతా, అహం ఉపోసథకమ్మం కరిస్సామీ”తి. తేహి “ఇధేవ ఉపోసథం ఉపవసాహి, బహిగతానం నాగానం మహన్తం భయ”న్తి వుత్తే ఏకవారం తథా కత్వా నాగకఞ్ఞాహి ఉపద్దుతో పునవారే మాతాపితూనం అనారోచేత్వా అత్తనో భరియం ఆమన్తేత్వా “భద్దే, అహం మనుస్సలోకం గన్త్వా యమునాతీరే మహానిగ్రోధరుక్ఖో అత్థి తస్స అవిదూరే వమ్మికమత్థకే భోగే ఆభుజిత్వా చతురఙ్గసమన్నాగతం ఉపోసథం అధిట్ఠాయ నిపజ్జిత్వా “ఉపోసథకమ్మం కరిస్సామీ”తి నాగభవనతో నిక్ఖమిత్వా తథా కరోతి. తేన వుత్తం **‘‘విరూపక్ఖేన మహారఞ్ఞా, దేవలోకమగఞ్ఛహ’’**న్తిఆది.

తత్థ **విరూపక్ఖేన మహారఞ్ఞా**తి విరూపక్ఖేన నామ నాగాధిపతిమహారాజేన. **దేవలోక**న్తి తావతింసదేవలోకం. **అగఞ్ఛహ**న్తి అగఞ్ఛిం, ఉపసఙ్కమిం అహం.

౧౨. తత్థాతి తస్మిం దేవలోకే. **పస్సిం త్వాహ**న్తి అద్దక్ఖిం అహం **తు**-సద్దో నిపాతమత్తో. **ఏకన్తం సుఖసమప్పితే**తి ఏకన్తం అచ్చన్తమేవ సుఖేన సమఙ్గీభూతే. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “సన్తి, భిక్ఖవే, ఛ ఫస్సాయతనికా నామ సగ్గా. యావఞ్చిదం, భిక్ఖవే, న సుకరం అక్ఖానేన పాపుణితుం యావ సుఖా సగ్గా”తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౫౫) చ. **తంసగ్గగమనత్థాయా**తి తస్మిం సగ్గస్మిం ఉప్పత్తివసేన గమనత్థాయ. **సీలబ్బత**న్తి సీలసఙ్ఖాతం వతం. అథ వా **సీలబ్బత**న్తి ఉపోసథసీలఞ్చేవ “మమ చమ్మం చమ్మత్థికా హరన్తూ”తిఆదినా అత్తనో సరీరావయవపరిచ్చాగసమాదియనసఙ్ఖాతం వతఞ్చ.

౧౩. సరీరకిచ్చన్తి ముఖధోవనాదిసరీరపటిజగ్గనం. **భుత్వా యాపనమత్తక**న్తి ఇన్ద్రియాని నిబ్బిసేవనాని కాతుం సరీరట్ఠితిమత్తకం ఆహారం ఆహరిత్వా. **చతురో అఙ్గే**తి చత్తారి అఙ్గాని. **అధిట్ఠాయా**తి అధిట్ఠహిత్వా. **సేమీ**తి సయామి.

౧౪. ఛవియాతిఆది తేసం చతున్నం అఙ్గానం దస్సనం. తత్థ చ ఛవిచమ్మానం విస్సజ్జనం ఏకం అఙ్గం, సేసాని ఏకేకమేవ, మంసగ్గహణేనేవ చేత్థ రుధిరమ్పి సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. **ఏతేనా**తి ఏతేహి . **హరాతు సో**తి యస్స ఏతేహి ఛవిఆదీహి **కరణీయం** అత్థి, తస్స మయా దిన్నమేవేతం. సబ్బం సో హరతూతి అత్తనో అత్తభావే అనపేక్ఖపవారణం పవారేతి.

ఏవం మహాసత్తస్స ఇమినా నియామేనేవ అన్వద్ధమాసం ఉపోసథకమ్మం కరోన్తస్స దీఘో అద్ధా వీతివత్తో. ఏవం గచ్ఛన్తే కాలే ఏకదివసం అఞ్ఞతరో నేసాదబ్రాహ్మణో సోమదత్తేన నామ అత్తనో పుత్తేన సహ తం ఠానం పత్వా అరుణుగ్గమనసమయే నాగకఞ్ఞాహి పరివారియమానం మహాసత్తం దిస్వా తస్స సన్తికం అగమాసి. తావదేవ నాగకఞ్ఞాయో పథవియం నిముజ్జిత్వా నాగభవనమేవ గతా. బ్రాహ్మణో మహాసత్తం పుచ్ఛి – "కో ను ఖో త్వం, మారిస, దేవో వా యక్ఖో వా నాగో వా"తి? బోధిసత్తో యథాభూతం అత్తానం ఆవి కత్వా సచాయం ఇతో గచ్ఛేయ్య, ఇధ మే వాసం మహాజనస్స పాకటం కరేయ్య, తేన మే ఉపోసథవాసస్స అన్తరాయోపి సియా. యంనూనాహం ఇతో ఇమం నాగభవనం నేత్వా మహతియా సమ్పత్తియా యోజేయ్యం. ఏవాయం తత్థేవ అభిరమిస్సతి, తేన మే ఉపోసథకమ్మం అద్ధనియం సియాతి. అథ నం ఆహ – "బ్రాహ్మణ, మహన్తం తే యసం దస్సామి, రమణీయం నాగభవనం, ఏహి తత్థ గచ్ఛామా"తి. సామి, పుత్తో మే అత్థి, తస్మిం ఆగచ్ఛన్తే ఆగమిస్సామీతి. గచ్ఛ, బ్రాహ్మణ, పుత్తం ఆనేహీతి. బ్రాహ్మణో గన్త్వా పుత్తస్స తమత్థం ఆరోచేత్వా తం ఆనేసి. మహాసత్తో తే ఉభోపి ఆదాయ అత్తనో ఆనుభావేన నాగభవనం ఆనేసి. తేసం తత్థ దిబ్బో అత్తభావో పాతుభవి. అథ తేసం మహాసత్తో దిబ్బసమ్పత్తిం దత్వా చత్తారి చత్తారి నాగకఞ్ఞాసతాని అదాసి. తే మహతిం సమ్పత్తిం అనుభవింసు.

బోధిసత్తోపి అప్పమత్తో ఉపోసథకమ్మం కరోతి. అన్వద్ధమాసం మాతాపితూనం ఉపట్ఠానం గన్త్వా ధమ్మకథం కథేత్వా తతో చ బ్రాహ్మణస్స సన్తికం గన్త్వా ఆరోగ్యం పుచ్ఛిత్వా "యేన తే అత్థో, తం వదేయ్యాసీ"తి ఆపుచ్ఛిత్వా "అనుక్కణ్ఠమానో అభిరమా"తి వత్వా సోమదత్తేనపి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా అత్తనో నివేసనం గచ్ఛతి. బ్రాహ్మణో సంవచ్ఛరం తత్థ వసిత్వా మన్దపుఞ్ఞతాయ ఉక్కణ్ఠిత్వా అనిచ్ఛమానమ్పి పుత్తం గహేత్వా బోధిసత్తం ఆపుచ్ఛిత్వా తేన దీయమానం బహుం ధనం సబ్బకామదదం మణిరతనమ్పి అలక్ఖికతాయ అగ్గహేత్వా "మనుస్సలోకం గన్త్వా పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ. మహాసత్తో నాగమాణవకే ఆణాపేత్వా తం సపుత్తకం మనుస్సలోకం పాపేసి. తే ఉభోపి దిబ్బాభరణాని దిబ్బవత్థాని చ ఓముఞ్చిత్వా న్హాయితుం ఏకం పోక్ఖరణిం ఓతరింసు, తస్మిం ఖణే తాని అన్తరధాయిత్వా నాగభవనమేవ అగమంసు. అథ పఠమనివత్థకాసావపిలోతికావ సరీరే పటిముఞ్చి, ధనుసరసత్తియో గహేత్వా అరఞ్ఞం గన్త్వా మిగే వధిత్వా పురిమనియామేనేవ జీవికం కప్పేసుం.

తేన చ సమయేన అఞ్ఞతరో తాపసో సుపణ్ణరాజతో లద్ధం అలమ్పాయనమన్తం తస్స అనుచ్ఛవికాని ఓసధాని మన్తూపచారఞ్చ అత్తానం ఉపట్ఠహన్తస్స అఞ్ఞతరస్స బ్రాహ్మణస్స అదాసి. సో "లద్ధో మే జీవికూపాయో"తి కతిపాహం వసిత్వా తాపసం ఆపుచ్ఛిత్వా పక్కమన్తో అనుపుబ్బేన యమునాతీరం పత్వా తం మన్తం సజ్ఝాయన్తో మహామగ్గేన గచ్ఛతి. తదా బోధిసత్తస్స భవనతో తస్స పరిచారికా నాగమాణవికా తం సబ్బకామదదం మణిరతనం ఆదాయ యమునాతీరే వాలుకారాసిమత్థకే ఠపేత్వా తస్సోభాసేన రత్తియం కీళిత్వా అరుణుగ్గమనే తస్స బ్రాహ్మణస్స మన్తసద్దం సుత్వా "సుపణ్ణో"తి సఞ్ఞాయ భయతజ్జితా మణిరతనం అగ్గహేత్వా పథవియం నిముజ్జిత్వా నాగభవనం అగమంసు.

బ్రాహ్మణో తం మణిరతనం ఆదాయ పాయాసి. తస్మిం ఖణే సో నేసాదబ్రాహ్మణో పుత్తేన సద్ధిం మిగవధాయ అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తో తస్స హత్థే తం మణిరతనం దిస్వా "ఇదం భూరిదత్తస్స సబ్బకామదదం మణిరతన"న్తి సఞ్జానిత్వా తం గణ్హితుకామో తేన సద్ధిం అల్లాపసల్లాపం కత్వా మన్తవాదిభావం జానిత్వా ఏవమాహ – "సచే మే త్వం ఇమం మణిరతనం దస్ససి, ఏవాహం తే మహానుభావం నాగం దస్సేస్సామి, యం త్వం గహేత్వా గామనిగమరాజధానియో చరన్తో బహుధనం

లచ్ఛసీ"తి. "తేన హి దస్సేత్వా గణ్హాహీ"తి వుత్తే తం ఆదాయ బోధిసత్తం ఉపోసథకరణట్ఠానే వమ్మికమత్థకే భోగే ఆభుజిత్వా నిపన్నం అవిదూరే ఠితో హత్థం పసారేత్వా దస్సేసి.

మహాసత్తో తం నేసాదం దిస్వా "అయం ఉపోసథస్స మే అన్తరాయం కరేయ్యాతి నాగభవనం నేత్వా మహాసమ్పత్తియం పతిట్ఠాపితోపి న ఇచ్ఛి. తతో అపక్కమిత్వా సయం గన్తుకామో మయా దీయమానమ్పి మణిరతనం గణ్హితుం న ఇచ్ఛి. ఇదాని పన అహిగుణ్డికం గహేత్వా ఆగచ్ఛతి. సచాహం ఇమస్స మిత్తదుబ్భినో కుజ్ఝేయ్యం, సీలం మే ఖణ్డం భవిస్సతి. మయా ఖో పన పఠమంయేవ చతురఙ్గసమన్నాగతో ఉపోసథో అధిట్ఠితో, సో యథాధిట్ఠితోవ హోతు. అలమ్పాయనో మం ఛిన్దతు వా మా వా, నేవస్స కుజ్ఝిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అక్ఖీని నిమ్మీలేత్వా అధిట్ఠానపారమిం పురేచారికం కత్వా భోగన్తరే సీసం పక్ఖిపిత్వా నిచ్చలోవ హుత్వా నిపజ్జి. నేసాదబ్రాహ్మణోపి "భో అలమ్పాయన, ఇమం నాగం గణ్హ, మణిం మే దేహీ"తి ఆహ. అలమ్పాయనో నాగం దిస్వా తుట్ఠో మణిం కిస్మిఞ్చి అగణేత్వా "గణ్హ, బ్రాహ్మణా"తి హత్థే ఖిపి. సో తస్స హత్థతో భస్సిత్వా పథవియం పతితమత్తోవ పథవిం పవిసిత్వా నాగభవనమేవ గతో. నేసాదబ్రాహ్మణో మణిరతనతో భూరిదత్తేన సద్ధిం మిత్తభావతో చ పరిహాయిత్వా నిప్పచ్చయోవ పక్కన్తో.

౧౩. అలమ్పాయనోపి మహానుభావేహి ఓసధేహి అత్తనో సరీరం మక్ఖేత్వా థోకం ఖాదిత్వా ఖేళం అత్తనో కాయస్మిం పరిభావేత్వా దిబ్బమన్తం జప్పన్తో బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా సీసే దళ్హం గణ్హన్తో ముఖమస్స వివరిత్వా ఓసధం ఖాదిత్వా ముఖే సహఖేళం ఓసిఞ్చి. సుచిజాతికో మహాసత్తో సీలభేదభయేన అకుజ్ఝిత్వా అక్ఖీని న ఉమ్మీలేసి. అథ నం ఓసధమన్తబలేన నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా హేట్ఠా సీసం కత్వా సఞ్చాలేత్వా గహితగోచరం ఛడ్డాపేత్వా భూమియం దీఘసో నిపజ్జాపేత్వా మసూరకం మద్దన్తో వియ హత్థేహి పరిమద్ది. అట్ఠీని చుణ్ణియమానాని వియ అహేసుం.

పున నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా దుస్సం పోథేన్తో వియ పోథేసి. మహాసత్తో ఏవరూపం దుక్ఖం అనుభోన్తోపి నేవ కుజ్ఝిత్థ. అఞ్ఞదత్థు అత్తనో సీలమేవ ఆవజ్జేసి. ఇతి సో మహాసత్తం దుబ్బలం కత్వా వల్లీహి పేళం సజ్జేత్వా మహాసత్తం తత్థ పక్ఖిపి. సరీరం పనస్స మహన్తం తత్థ న పవిసతి. అథ నం పణ్హియా కోట్టేన్తో పవేసేత్వా పేళం ఆదాయ ఏకం గామం గన్త్వా గామమజ్ఝే ఓతారేత్వా "నాగస్స నచ్చం దట్ఠుకామా ఆగచ్ఛన్తూ"తి సద్దమకాసి. సకలగామవాసినో సన్నిపతింసు. తస్మిం ఖణే అలమ్పాయనో "నిక్ఖమ మహానాగా"తి ఆహ. మహాసత్తో చిన్తేసి – "అజ్జ మయా పరిసం తోసేన్తేన కీళితుం వట్టతి, ఏవం అలమ్పాయనో బహుధనం లభిత్వా తుట్ఠో మం విస్సజ్జేస్సతి, యం యం ఏస మం కారేతి, తం తం కరిస్సామీ"తి.

అథ నం సో పేళతో నిక్ఖమన్తం "మహా హోహీ"తి ఆహ, సో మహా అహోసి. "ఖుద్దకో వట్టో విఫణో ఏకఫణో ద్విఫణో యావ సహస్సఫణో ఉచ్చో నీచో దిస్సమానకాయో అదిస్సమానకాయో దిస్సమానఉపడ్ఢకాయో నీలో పీతో లోహితో ఓదాతో మఞ్జిట్ఠో హోహి, ధూమం విస్సజ్జేహి, జాలసిఖం ఉదకఞ్చ విస్సజ్జేహీ"తి వుత్తే తేన వుత్తం తం తం ఆకారం నిమ్మినిత్వా నచ్చం దస్సేసి. తం దిస్వా మనుస్సా అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతా బహుం హిరఞ్ఞసువణ్ణవత్థాలఙ్కారాదిం అదంసు. ఇతి తస్మిం గామే సతసహస్సమత్తం లభి. సో కిఞ్చాపి మహాసత్తం గణ్హన్తో "సహస్సం లభిత్వా తం విస్సజ్జేస్సామీ"తి ఆహ. తం పన ధనం లభిత్వా "గామకేపి తావ మయా ఏత్తకం ధనం లద్ధం, నగరే కిర బహుధనం లభిస్సామీ"తి ధనలోభేన న ముఞ్చి.

సో తస్మిం గామే కుటుమ్బం సణ్ఠపేత్వా రతనమయం పేళం కారేత్వా తత్థ మహాసత్తం పక్ఖిపిత్వా సుఖయానకం ఆరుయ్హ మహన్తేన పరివారేన గామనిగమరాజధానీసు తం కీళాపేత్వా బారాణసిం పాపుణి, నాగరాజస్స మధులాజం దేతి, అబద్ధసత్తుఞ్చ దేతి. సో గోచరం న గణ్హి అవిస్సజ్జనభయేన. గోచరం అగణ్హన్తమ్పి చ నం చత్తారో నగరద్వారే ఆదిం కత్వా తత్థ తత్థ మాసమత్తం కీళాపేసి. తేన వుత్తం ''**సంసితో అకతఞ్ఞునా**''తిఆది.

తత్థ **సంసితో**తి ఏసో నాగో అముకస్స నిగ్రోధరుక్ఖస్స సమీపే వమ్మికమత్థకే సయితోతి ఏవం ఠానం దస్సేత్వా కథితో. **అకతఞ్ఞునా**తి అత్తనా కతం ఉపకారం అజానన్తేన మిత్తదుబ్భినా నేసాదబ్రాహ్మణేనాతి అధిప్పాయో. **అలమ్పాయనో**తి అలమ్పాయనవిజ్జాపరిజప్పనేన "అలమ్పాయనో"తి ఏవం లద్ధనామో అహితుణ్డికబ్రాహ్మణో. **మమగ్గహీ**తి మం అగ్గహేసి. **కీళేతి మం తహిం తహి**న్తి తత్థ తత్థ గామనిగమరాజధానీసు అత్తనో జీవికత్థం మం కీళాపేతి.

౧౭. **తిణతోపి లహుకో మమా**తి అత్తనో జీవితపరిచ్చాగో తిణసలాకపరిచ్చాగతోపి లహుకో హుత్వా మమ ఉపట్ఠాతీతి అత్థో. **పథవీఉప్పతనం వియా**తి సీలవీతిక్కమో పన చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలాయ మహాపథవియా పరివత్తనం వియ తతోపి తం భారియతరం హుత్వా మయ్హం ఉపట్ఠాతీతి దస్సేతి.

౧౮. **నిరన్తరం జాతిసత**న్తి మమ జాతీనం అనేకసతమ్పి అనేకసతాసుపి జాతీసు నిరన్తరమేవ సీలస్స అవీతిక్కమనహేతు. **మమ జీవితం చజేయ్యం** చజితుం సక్కోమి. **నేవ సీలం పభిన్దేయ్య**న్తి సీలం పన సమాదిన్నం ఏకమ్పి నేవ భిన్దేయ్యం న వినాసేయ్యం. **చతుద్దీపాన హేతూ**తి చక్కవత్తిరజ్జసిరియాపి కారణాతి దస్సేతి.

౧౯. ఇదాని యదత్థం అత్తనో జీవితమ్పి పరిచ్చజిత్వా తదా సీలమేవ రక్ఖితం, తాయ చ సీలరక్ఖాయ తథా అనత్థకారకేసు నేసాదఅలమ్పాయనబ్రాహ్మణేసు చిత్తస్స అఞ్ఞథత్తం న కతం, తం దస్సేతుం ''**అపి చా**''తి ఓసానగాథమాహ. తం హేట్ఠా వుత్తత్థమేవ.

ఏవం పన మహాసత్తే అహితుణ్డికహత్థగతే తస్స మాతా దుస్సుపినం దిస్వా పుత్తఞ్చ తత్థ అపస్సన్తీ సోకాభిభూతా అహోసి. అథస్సా జేట్ఠపుత్తో సుదస్సనో తం పవత్తిం సుత్వా సుభోగం "హిమవన్తం గన్త్వా పఞ్చసు మహానదీసు సత్తసు మహాసరేసు భూరిదత్తం ఉపధారేత్వా ఏహీ"తి పహిణి. కాణారిట్ఠం "దేవలోకం గన్త్వా సచే దేవతాహి ధమ్మం సోతుకామాహి భూరిదత్తో తత్థ నీతో, తతో నం ఆనేహీ"తి పహిణి. సయం పన "మనుస్సలోకే గవేసిస్సామీ"తి తాపసవేసేన నాగభవనతో నిక్ఖమి. అచ్చిముఖీ నామస్స వేమాతికా భగినీ బోధిసత్తే అధిమత్తసినేహా తం అనుబన్ధి. తం మణ్డూకచ్ఛాపిం కత్వా జటన్తరే పక్ఖిపిత్వా మహాసత్తస్స ఉపోసథకరణట్ఠానం ఆదిం కత్వా సబ్బత్థ గవేసన్తో అనుక్కమేన బారాణసిం పత్వా రాజద్వారం అగమాసి. తదా అలమ్పాయనో రాజఙ్గణే మహాజనస్స మజ్ఝే రఞ్ఞో భూరిదత్తస్స కీళం దస్సేతుం పేళం వివరిత్వా "ఏహి మహానాగా"తి సఞ్ఞమదాసి.

మహాసత్తో సీసం నీహరిత్వా ఓలోకేన్తో జేట్ఠభాతికం దిస్వా పేళతో నిక్ఖమ్మ తదభిముఖో పాయాసి. మహాజనో భీతో పటిక్కమి. సో గన్త్వా తం అభివాదేత్వా నివత్తిత్వా పేళమేవ పావిసి. అలమ్పాయనో "ఇమినా అయం తాపసో దట్ఠో"తి సఞ్ఞాయ "మా భాయి, మా భాయీ"తి ఆహ. సుదస్సనో "అయం నాగో మయ్హం కిం కరిస్సతి, మయా సదిసో అహితుణ్డికో నామ నత్థీ"తి తేన వాదప్పటివాదం సముట్ఠాపేత్వా "త్వం ఇమం నాగం గహేత్వా గజ్జసి, అహం తం ఇమాయ మణ్డూకచ్ఛాపియా ఇచ్ఛన్తో నాసయిస్సామీ"తి భగినిం పక్కోసిత్వా హత్థం పసారేసి. సా తస్స సద్దం సుత్వా జటన్తరే నిపన్నా

తిక్ఖత్తుం మణ్డూకవస్సితం వస్సిత్వా నిక్ఖమిత్వా అంసకూటే నిసీదిత్వా ఉప్పతిత్వా తస్స హత్థతలే తీణి విసబిన్దూని పాతేత్వా పున తస్స జటన్తరమేవ పావిసి.

సుదస్సనో విసబిన్దుం దస్సేత్వా "ఇదం బిన్దుం సచే పథవియం పాతేస్సతి, ఓసధితిణవనప్పతయో సబ్బే నస్సిస్సన్తి. సచే ఆకాసే ఖిపిస్సతి, సత్తవస్సాని దేవో న వస్సిస్సతి. సచే ఉదకే పాతేస్సతి, యావతా తత్థ ఉదకజాతా పాణా సబ్బే మరేయ్యు"న్తి వత్వా రాజానం సద్దహాపేతుం తయో ఆవాటే ఖణాపేత్వా ఏకం నానాభేసజ్జానం పూరేసి, దుతియం గోమయస్స, తతియం దిబ్బోసధానఞ్ఞేవ పూరేత్వా మజ్ఝే ఆవాటే విసబిన్దుం పక్ఖిపి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ధూమాయిత్వా జాలా ఉట్ఠహి. సా గన్త్వా గోమయావాటం గణ్హి. తతోపి జాలా ఉట్ఠాయ దిబ్బోసధపుణ్ణం గహేత్వా దిబ్బోసధాని ఝాపేత్వా నిబ్బాయి. అలమ్పాయనం తత్థ ఆవాటస్స అవిదూరే ఠితం ఉసుమా ఫరిత్వా సరీరచ్ఛవిం ఉప్పాటేత్వా గతా. సేతకుట్ఠీ అహోసి. సో భయతజ్జితో "నాగరాజానం విస్సజ్జేమీ"తి తిక్ఖత్తుం వాచం నిచ్ఛారేసి. తం సుత్వా బోధిసత్తో రతనపేళాయ నిక్ఖమిత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం అత్తభావం మాపేత్వా దేవలీళాయ ఠితో. సుదస్సనో చ అచ్చిముఖీ చ తథేవ అట్ఠంసు.

తతో సుదస్సనో అత్తనో భాగినేయ్యభావం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. తం సుత్వా రాజా తే ఆలిఙ్గిత్వా సీసే చుమ్బిత్వా అన్తేపురం నేత్వా మహన్తం సక్కారసమ్మానం కత్వా భూరిదత్తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తో "తాత, ఏవం మహానుభావం తం అలమ్పాయనో కథం గణ్హీ"తి పుచ్ఛి. సో సబ్బం విత్థారేన కథేత్వా "మహారాజ, రఞ్ఞా నామ ఇమినా నియామేన రజ్జం కారేతుం వట్టతీ"తి మాతులస్స ధమ్మం దేసేసి. అథ సుదస్సనో "మాతుల, మమ మాతా భూరిదత్తం అపస్సన్తీ కిలమతి, న సక్కా అమ్హేహి ఇధ పపఞ్చం కాతు"న్తి మాతులం ఆపుచ్ఛిత్వా భూరిదత్తఅచ్చిముఖీహి సద్ధిం నాగభవనమేవ గతో.

అథ తత్థ మహాపురిసో గిలానసేయ్యాయ నిపన్నో గిలానపుచ్ఛనత్థం ఆగతాయ మహతియా నాగపరిసాయ వేదే చ యఞ్ఞే చ బ్రాహ్మణే చ సమ్భావేత్వా కాణారిట్ఠే కథేన్తే తం వాదం భిన్దిత్వా నానానయేహి ధమ్మం దేసేత్వా సీలసమ్పదాయ దిట్ఠిసమ్పదాయ చ పతిట్ఠాపేత్వా యావజీవం సీలాని రక్ఖిత్వా ఉపోసథకమ్మం కత్వా ఆయుపరియోసానే సగ్గపురం పూరేసి.

తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం. నేసాదబ్రాహ్మణో దేవదత్తో, సోమదత్తో ఆనన్దో, అచ్చిముఖీ ఉప్పలవణ్ణా, సుదస్సనో సారిపుత్తో, సుభోగో మహామోగ్గల్లానో, కాణారిట్ఠో సునక్ఖత్తో, భూరిదత్తో లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి సేసపారమియో హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ నిద్ధారేతబ్బా. ఇధాపి యోజనసతికే అత్తనో నాగభవనట్ఠానే సోళసహి నాగకఞ్ఞాసహస్సేహి చిత్తరూపం వియ పరిచారియమానో దేవలోకసమ్పత్తిసదిసే నాగలోకిస్సరియే ఠితోపి ఇస్సరియమదం అకత్వా అన్వద్ధమాసం మాతాపితుఉపట్ఠానం, కులే జేట్ఠాపచాయనం, సకలాయ నాగపరిసాయ చాతుమహారాజికపరిసాయ తావతింసపరిసాయ చ సముట్ఠితపఞ్హానం తంతంపరిసమజ్ఝే కుముదనాలకలాపం వియ సునిసితసత్థేన అత్తనో పఞ్ఞాసత్థేన తావదేవ పచ్ఛిన్దిత్వా తేసం చిత్తానుకూలధమ్మదేసనా, వుత్తప్పకారం భోగసమ్పత్తిం పహాయ అత్తనో సరీరజీవితనిరపేక్ఖం చతురఙ్గసమన్నాగతం ఉపోసథాధిట్ఠానం, తత్థ చ పటిఞ్ఞాయ విసంవాదనభయేన అహితుణ్డికహత్థగమనం, తస్మిఞ్చ ముఖే విసమిస్సఖేళపాతనం నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా ఆవిఞ్ఛనం కడ్ఢనం భూమియం ఘంసనం మద్దనం పోథనన్తి ఏవమాదిం నానప్పకారవిప్పకారం కరోన్తేపి ఏవరూపం మహాదుక్ఖం అనుభవతోపి కుజ్ఝిత్వా ఓలోకనమత్తేన తం ఛారికం కాతుం సమత్థస్సాపి సీలపారమిం ఆవజ్జిత్వా సీలఖణ్డనభయేన ఈసకమ్పి చిత్తస్స వికారాభావో, ధనం లభాపేమీతి వా తస్స చిత్తానువత్తనం, సుభోగేన పునానీతస్స అకతఞ్ఞునో మిత్తదుబ్భిస్స

నేసాదబ్రాహ్మణస్స సీలం అనధిట్ఠహిత్వాపి అకుజ్ఝనం, కాణారిట్ఠేన కథితం మిచ్ఛావాదం భిన్దిత్వా అనేకపరియాయేన ధమ్మం భాసిత్వా నాగపరిసాయ సీలేసు సమ్మాదిట్ఠియఞ్చ పతిట్ఠాపనన్తి ఏవమాదయో బోధిసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బా. తేనేతం వుచ్చతి – "ఏవం అచ్ఛరియా హేతే…పే.… ధమ్మస్స అనుధమ్మతో"తి.

భూరిదత్తచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. చమ్పేయ్యనాగచరియావణ్ణనా

౨౦. తతియే **చమ్పేయ్యకో**తి అఙ్గమగధరట్ఠానం అన్తరే చమ్పా నామ నదీ, తస్సా హేట్ఠా నాగభవనమ్పి అవిదూరభవత్తా చమ్పా నామ, తత్థ జాతో నాగరాజా చమ్పేయ్యకో. **తదాపి ధమ్మికో ఆసి**న్తి తస్మిం చమ్పేయ్యనాగరాజకాలేపి అహం ధమ్మచారీ అహోసిం.

బోధిసత్తో హి తదా చమ్పానాగభవనే నిబ్బత్తిత్వా చమ్పేయ్యో నామ నాగరాజా అహోసి, మహిద్ధికో మహానుభావో. సో తత్థ నాగరజ్జం కారేన్తో దేవరాజభోగసమ్పత్తిసదిసఇస్సరియసమ్పత్తిం అనుభవన్తో పారమిపూరణస్స అనోకాసభావతో "కిం మే ఇమాయ తిరచ్ఛానయోనియా, ఉపోసథవాసం వసిత్వా ఇతో ముచ్చిత్వా సమ్మదేవ పారమియో పూరేస్సామీ"తి తతో పట్ఠాయ అత్తనో పాసాదేయేవ ఉపోసథకమ్మం కరోతి. అలఙ్కతనాగమాణవికా తస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తి. సో "ఇధ మే సీలస్స అన్తరాయో భవిస్సతీ"తి పాసాదతో నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానే నిసీదతి. తత్రాపి తా ఆగచ్ఛన్తి. సో చిన్తేసి – "ఇధ మే సీలస్స సంకిలేసో భవిస్సతి, ఇతో నాగభవనతో నిక్ఖమిత్వా మనుస్సలోకం గన్త్వా ఉపోసథవాసం వసిస్సామీ"తి. సో తతో పట్ఠాయ ఉపోసథదివసేసు నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా ఏకస్స పచ్చన్తగామస్స అవిదూరే మగ్గసమీపే వమ్మికమత్థకే "మమ చమ్మాదీహి అత్థికా చమ్మాదీని గణ్హన్తు, కీళాసప్పం వా కాతుకామా కీళాసప్పం కరోన్తూ"తి సరీరం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా భోగే ఆభుజిత్వా నిపన్నో ఉపోసథవాసం వసతి చాతుద్దసియం పఞ్చదసియఞ్చ, పాటిపదే నాగభవనం గచ్ఛతి. తస్సేవం ఉపోసథం కరోన్తస్స దీఘో అద్ధా వీతివత్తో.

అథ బోధిసత్తో సుమనాయ నామ అత్తనో అగ్గమహేసియా "దేవ, త్వం మనుస్సలోకం గన్త్వా ఉపోసథం ఉపవససి, సో చ సాసఙ్కో సప్పటిభయో"తి వుత్తో మఙ్గలపోక్ఖరణితీరే ఠత్వా "సచే మం, భద్దే, కోచి పహరిత్వా కిలమేస్సతి, ఇమిస్సా పోక్ఖరణియా ఉదకం ఆవిలం భవిస్సతి. సచే సుపణ్ణో గణ్హిస్సతి, ఉదకం పక్కుథిస్సతి. సచే అహితుణ్డికో గణ్హిస్సతి, ఉదకం లోహితవణ్ణం భవిస్సతీ"తి తీణి నిమిత్తాని తస్సా ఆచిక్ఖిత్వా చాతుద్దసీఉపోసథం అధిట్ఠాయ నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా తత్థ గన్త్వా వమ్మికమత్థకే నిపజ్జి సరీరసోభాయ వమ్మికం సోభయమానో. సరీరఞ్హిస్స రజతదామం వియ సేతం అహోసి, మత్థకో రత్తకమ్బలగేణ్డుకో వియ, సరీరం నఙ్గలసీసప్పమాణం **భూరిదత్తకాలే** (జా. ౨.౨౨.౭౮౪ ఆదయో) పన ఊరుప్పమాణం, **సఙ్ఖపాలకాలే** (జా. ౨.౧౭.౧౪౩ ఆదయో) ఏకదోణికనావప్పమాణం.

తదా ఏకో బారాణసిమాణవో తక్కసిలం గన్త్వా అలమ్పాయనమన్తం ఉగ్గణ్హిత్వా తేన మగ్గేన అత్తనో గామం గచ్ఛన్తో మహాసత్తం దిస్వా "కిం మే తుచ్ఛహత్థేన గామం గన్తుం, ఇమం నాగం గహేత్వా గామనిగమరాజధానీసు కీళాపేన్తో ధనం ఉప్పాదేత్వావ గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా దిబ్బోసధాని గహేత్వా దిబ్బమన్తం పరివత్తేత్వా తస్స సన్తికం అగమాసి. దిబ్బమన్తం సుతకాలతో పట్ఠాయ మహాసత్తస్స కణ్ణేసు తత్తసలాకాపవేసనకాలో వియ అహోసి, మత్థకే సిఖరేన అభిమన్థియమానో

వియ. సో "కో ను ఖో ఏసో"తి భోగన్తరతో సీసం ఉక్ఖిపిత్వా ఓలోకేన్తో అహితుణ్డికం దిస్వా చిన్తేసి – "మమ విసం ఉగ్గతేజం, సచాహం కుజ్ఝిత్వా నాసావాతం విస్సజ్జేస్సామి, ఏతస్స సరీరం భుసముట్ఠి వియ విప్పకిరిస్సతి, అథ మే సీలం ఖణ్డం భవిస్సతి, న నం ఓలోకేస్సామీ"తి. సో అక్ఖీని నిమ్మీలేత్వా సీసం భోగన్తరే ఠపేసి. అహితుణ్డికబ్రాహ్మణో ఓసధం ఖాదిత్వా మన్తం పరివత్తేత్వా ఖేళం మహాసత్తస్స సరీరే ఓసిఞ్చి. ఓసధానఞ్చ మన్తస్స చ ఆనుభావేన ఖేళేన ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానే ఫోటానం ఉట్ఠానకాలో వియ అహోసి.

అథ నం నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా దీఘసో నిపజ్జాపేత్వా అజపదేన దణ్డేన ఉప్పీళేత్వా దుబ్బలం కత్వా సీసం దళ్హం గహేత్వా నిప్పీళేసి. మహాసత్తో ముఖం వివరి. అథస్స ముఖే ఖేళం ఓసిఞ్చిత్వా ఓసధమన్తబలేన దన్తే భిన్ది. ముఖం లోహితస్స పూరి. మహాసత్తో అత్తనో సీలభేదభయేన ఏవరూపం దుక్ఖం అధివాసేన్తో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఓలోకనమత్తమ్పి నాకాసి. సోపి "నాగరాజానం దుబ్బలం కరిస్సామీ"తి నఙ్గుట్ఠతో పట్ఠాయ అట్ఠీని సంచుణ్ణయమానో వియ సకలసరీరం మద్దిత్వా పట్టకవేఠనం నామ వేఠేసి, తన్తమజ్జితం నామ మజ్జి, నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా దుస్సపోథనం నామ పోథేసి. మహాసత్తస్స సకలసరీరం లోహితమక్ఖితం అహోసి, సో మహావేదనం అధివాసేసి.

అథస్స దుబ్బలభావం ఞత్వా వల్లీహి పేళం కరిత్వా తత్థ నం పక్ఖిపిత్వా పచ్చన్తగామం నేత్వా మహాజనస్స మజ్ఝే కీళాపేసి. నీలాదీసు వణ్ణేసు వట్టచతురస్సాదీసు సణ్ఠానేసు అణుంథూలాదీసు పమాణేసు యం యం బ్రాహ్మణో ఇచ్ఛతి, మహాసత్తో తం తదేవ కత్వా నచ్చతి, ఫణసతమ్పి ఫణసహస్సమ్పి కరోతియేవ. మహాజనో పసీదిత్వా బహుధనమదాసి. ఏకదివసమేవ కహాపణసహస్సఞ్చేవ సహస్సగ్ఘనికే చ పరిక్ఖారే లభి. బ్రాహ్మణో ఆదితోవ "సహస్సం లభిత్వా విస్సజ్జేస్సామీ"తి చిన్తేసి. తం పన ధనం లభిత్వా "పచ్చన్తగామేయేవ తావ మే ఏత్తకం ధనం లద్ధం, రాజరాజమహామత్తానం దస్సితే కీవ బహుం ధనం లభిస్సామీ"తి సకటఞ్చ సుఖయానకఞ్చ గహేత్వా సకటే పరిక్ఖారే ఠపేత్వా సుఖయానకే నిసిన్నో "మహన్తేన పరివారేన మహాసత్తం గామనిగమరాజధానీసు కీళాపేన్తో బారాణసియం ఉగ్గసేనరఞ్ఞో సన్తికే కీళాపేత్వా విస్సజ్జేస్సామీ"తి అగమాసి. సో మణ్డూకే మారేత్వా నాగరఞ్ఞో దేతి. నాగరాజా "పునప్పునం మం నిస్సాయ మారేస్సతీ"తి న ఖాదతి. అథస్స మధులాజే అదాసి. తేపి "సచాహం గోచరం గణ్హిస్సామి, అన్తోపేళాయమేవ మరణం భవిస్సతీ"తి న ఖాదతి.

౨౧. బ్రాహ్మణో మాసమత్తేన బారాణసిం పత్వా ద్వారగామకే తం కీళాపేన్తో బహుధనం లభి. రాజాపి నం పక్కోసాపేత్వా "అమ్హాకమ్పి కీళాపేహీ"తి ఆహ. "సాధు, దేవ, స్వే పన్నరసే తుమ్హాకం కీళాపేస్సామీ"తి ఆహ. రాజా "స్వే నాగరాజా రాజఙ్గణే నచ్చిస్సతి, మహాజనో సన్నిపతిత్వా పస్సతూ"తి భేరిం చరాపేత్వా పునదివసే రాజఙ్గణం అలఙ్కారాపేత్వా బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేసి. సో రతనపేళాయ మహాసత్తం నేత్వా విచిత్తత్థరే పేళం ఠపేత్వా నిసీది. రాజాపి పాసాదా ఓరుయ్హ మహాజనపరివుతో రాజాసనే నిసీది. బ్రాహ్మణో మహాసత్తం నీహరిత్వా నచ్చాపేసి. మహాసత్తో తేన చిన్తితచిన్తితాకారం దస్సేసి. మహాజనో సకభావేన సన్ధారేతుం న సక్కోతి. చేలుక్ఖేపసహస్సాని పవత్తన్తి. బోధిసత్తస్స ఉపరి రతనవస్సం వస్సి. తేన వుత్తం "**తదాపి మం ధమ్మచారి**"న్తిఆది.

తత్థ **తదాపీ**తి యదాహం చమ్పేయ్యకో నాగరాజా హోమి, తదాపి. **ధమ్మచారి**న్తి దసకుసలకమ్మపథధమ్మం ఏవ చరతి, న అణుమత్తమ్పి అధమ్మన్తి ధమ్మచారీ. **ఉపవుట్ఠఉపోసథ**న్తి అట్ఠఙ్గసమన్నాగతస్స అరియుపోసథసీలస్స రక్ఖణవసేన ఉపవసితఉపోసథం. **రాజద్వారమ్హి కీళతీ**తి బారాణసియం ఉగ్గసేనరఞ్ఞో గేహద్వారే కీళాపేతి.

౨౨. యం యం సో వణ్ణం చిన్తయీతి సో అహితుణ్డికబ్రాహ్మణో "యం యం నీలాదివణ్ణం హోతూ"తి చిన్తేసి. తేన వుత్తం "నీలం వ పీతలోహిత"న్తి. తత్థ **నీలం వాతి వా**-సద్దో అనియమత్థో, గాథాసుఖత్థం రస్సం కత్వా వుత్తో, తేన వాసద్దేన వుత్తావసిట్ఠం ఓదాతాదివణ్ణవిసేసఞ్చేవ వట్టాదిసణ్ఠానవిసేసఞ్చ అణుంథూలాదిపమాణవిసేసఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. **తస్స చిత్తానువత్తన్తోతి** తస్స అహితుణ్డికస్స చిత్తం అనువత్తన్తో. **చిన్తితసన్నిభోతి** తేన చిన్తితచిన్తితాకారేన పేక్ఖజనస్స ఉపట్ఠహామీతి దస్సేతి.

౨౩. న కేవలఞ్చ తేన చిన్తితాకారదస్సనం ఏవ మయ్హం ఆనుభావో. అపి చ **థలం కరేయ్యముదకం, ఉదకమ్పి థలం కరేతి** థలం మహాపథవిం గహేత్వా ఉదకం, ఉదకమ్పి గహేత్వా పథవిం కాతుం సక్కుణేయ్యం ఏవం మహానుభావో చ. **యదిహం తస్స కుప్పేయ్యన్తి** తస్స అహితుణ్డికస్స అహం యది కుజ్ఝేయ్యం. **ఖణేన ఛారికం కరేతి** కోధుప్పాదక్ఖణే ఏవ భస్మం కరేయ్యం.

౨౪. ఏవం భగవా తదా అత్తనో ఉప్పజ్జనకానత్థపటిబాహనే సమత్థతం దస్సేత్వా ఇదాని యేన అధిప్పాయేన తం పటిబాహనం న కతం, తం దస్సేతుం **''యది చిత్తవసీ హేస్స''**న్తిఆదిమాహ.

తస్సత్థో – "అయం అహితుణ్డికో మం అతివియ బాధతి, న మే ఆనుభావం జానాతి, హన్దస్స మే ఆనుభావం దస్సేస్సామీ"తి కుజ్ఝిత్వా ఓలోకనమత్తేనాపి యది చిత్తవసీ అభవిస్సం, అథ సో భుసముట్ఠి వియ విప్పకిరిస్సతి. అహం యథాసమాదిన్నతో **పరిహాయిస్సామి సీలతో**. తథా చ సతి **సీలేన పరిహీనస్స** ఖణ్డితసీలస్స య్వాయం మయా దీపఙ్కరదసబలస్స పాదమూలతో పట్ఠాయ అభిపత్థితో , **ఉత్తమత్థో** బుద్ధభావో సో **న సిజ్ఝతి.**

౨౫. కామం భిజ్జతుయం కాయోతి అయం చాతుమహాభూతికో ఓదనకుమ్మాసూపచయో అనిచ్చుచ్ఛాదనపరిమద్దనభేదనవిద్ధంసనధమ్మో కాయో కిఞ్చాపి భిజ్జతు వినస్సతు, **ఇధేవ** ఇమస్మిం ఏవ ఠానే మహావాతే ఖిత్తభుసముట్ఠి వియ విప్పకిరీయతు, **నేవ సీలం పభిన్దేయ్యం, వికిరన్తే భుసం వియాతి** సీలం పన ఉత్తమత్థసిద్ధియా హేతుభూతం ఇమస్మిం కళేవరే భుసముట్ఠి వియ విప్పకిరన్తేపి నేవ భిన్దేయ్యం, కాయజీవితేసు నిరపేక్ఖో హుత్వా సీలపారమింయేవ పూరేమీతి చిన్తేత్వా తం తాదిసం దుక్ఖం తదా అధివాసేసిన్తి దస్సేతి.

అథ మహాసత్తస్స పన అహితుణ్డికహత్థగతస్స మాసో పరిపూరి, ఏత్తకం కాలం నిరాహారోవ అహోసి. సుమనా "అతిచిరాయతి మే సామికో, కో ను ఖో పవత్తీ"తి పోక్ఖరణిం ఓలోకేన్తీ లోహితవణ్ణం ఉదకం దిస్వా "అహితుణ్డికేన గహితో భవిస్సతీ"తి ఞత్వా నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా వమ్మికసన్తికం గన్త్వా మహాసత్తస్స గహితట్ఠానం కిలమితట్ఠానఞ్చ దిస్వా రోదిత్వా కన్దిత్వా పచ్చన్తగామం గన్త్వా పుచ్ఛిత్వా తం పవత్తిం సుత్వా బారాణసిం గన్త్వా రాజద్వారే ఆకాసే రోదమానా అట్ఠాసి. మహాసత్తో నచ్చన్తోవ ఆకాసం ఉల్లోకేన్తో తం దిస్వా లజ్జితో పేళం పవిసిత్వా నిపజ్జి.

రాజా తస్స పేళం పవిట్ఠకాలే "కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో తం ఆకాసే ఠితం దిస్వా "కా ను త్వ"న్తి పుచ్ఛిత్వా తస్సా నాగకఞ్ఞాభావం సుత్వా "నిస్సంసయం ఖో నాగరాజా ఇమం దిస్వా లజ్జితో పేళం పవిట్ఠో, అయఞ్చ యథాదస్సితో ఇద్ధానుభావో నాగరాజస్సేవ , న అహితుణ్డికస్సా"తి నిట్ఠం గన్త్వా "ఏవం మహానుభావో అయం నాగరాజా, కథం నామ ఇమస్స హత్థం గతో"తి పుచ్ఛిత్వా "అయం ధమ్మచారీ సీలవా నాగరాజా, చాతుద్దసీపన్నరసీసు ఉపోసథం ఉపవసన్తో అత్తనో సరీరం దానముఖే నియ్యాతేత్వా మహామగ్గసమీపే వమ్మికమత్థకే నిపజ్జతి, తత్థాయమేతేన గహితో,

ఇమస్స దేవచ్ఛరాపటిభాగా అనేకసహస్సా ఇత్థియో, దేవలోకసమ్పత్తిసదిసా నాగభవనసమ్పత్తి, అయం మహిద్ధికో మహానుభావో సకలపథవిం పరివత్తేతుం సమత్థో, కేవలం 'సీలం మే భిజ్జిస్సతీ'తి ఏవరూపం విప్పకారం దుక్ఖఞ్చ అనుభోతీ"తి చ సుత్వా సంవేగప్పత్తో తావదేవ తస్స అహితుణ్డికస్స బ్రాహ్మణస్స బహుం ధనం మహన్తఞ్చ యసం ఇస్సరియఞ్చ దత్వా – "హన్ద, భో, ఇమం నాగరాజానం విస్సజ్జేహీ"తి విస్సజ్జాపేసి.

మహాసత్తో నాగవణ్ణం అన్తరధాపేత్వా మాణవకవణ్ణేన దేవకుమారో వియ అట్ఠాసి. సుమనాపి ఆకాసతో ఓతరిత్వా తస్స సన్తికే అట్ఠాసి. నాగరాజా రఞ్ఞో అఞ్జలిం కత్వా "ఏహి, మహారాజ, మయ్హం నివేసనం పస్సితుం ఆగచ్ఛాహీ"తి యాచి. తేనాహ భగవా –

> "ముత్తో చమ్పేయ్యకో నాగో, రాజానం ఏతదబ్రవి;
> 'నమో తే కాసిరాజత్థు, నమో తే కాసివడ్ఢన;
> అఞ్జలిం తే పగ్గణ్హామి, పస్సేయ్యం మే నివేసన"న్తి.

అథ రాజా తస్స నాగభవనగమనం అనుజాని. మహాసత్తో తం సపరిసం గహేత్వా నాగభవనం నేత్వా అత్తనో ఇస్సరియసమ్పత్తిం దస్సేత్వా కతిపాహం తత్థ వసాపేత్వా భేరిం చరాపేసి – "సబ్బా రాజపరిసా యావదిచ్ఛకం హిరఞ్ఞసువణ్ణాదికం ధనం గణ్హాతూ"తి. రఞ్ఞో చ అనేకేహి సకటసతేహి ధనం పేసేసి. "మహారాజ, రఞ్ఞా నామ దానం దాతబ్బం, సీలం రక్ఖితబ్బం, ధమ్మికా రక్ఖావరణగుత్తి సబ్బత్థ సంవిదహితబ్బా"తి దసహి రాజధమ్మకథాహి ఓవదిత్వా విస్సజ్జేసి. రాజా మహన్తేన యసేన నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా బారాణసిమేవ గతో. తతో పట్ఠాయ కిర జమ్బుదీపతలే హిరఞ్ఞసువణ్ణం జాతం. మహాసత్తో సీలాని రక్ఖిత్వా అన్వద్ధమాసం ఉపోసథకమ్మం కత్వా సపరిసో సగ్గపురం పూరేసి.

తదా అహితుణ్డికో దేవదత్తో అహోసి, సుమనా రాహులమాతా, ఉగ్గసేనో సారిపుత్తత్థేరో, చమ్పేయ్యకో నాగరాజా లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి యథారహం సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. ఇధ బోధిసత్తస్స అచ్ఛరియానుభావా హేట్ఠా వుత్తనయా ఏవాతి.

చమ్పేయ్యనాగచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చూళబోధిచరియావణ్ణనా

౨౮. చతుత్థే **చూళబోధీ**తి మహాబోధిపరిబ్బాజకత్తభావం ఉపాదాయ ఇధ "చూళబోధీ"తి సమఞ్ఞా ఆరోపితా, న పన ఇమస్మిం ఏవ జాతకే (జా॰ ౧.౧౦.౪౯ ఆదయో) అత్తనో జేట్ఠభాతికాదినో మహాబోధిస్స సమ్భవతోతి దట్ఠబ్బం. **సుసీలవా**తి సుట్ఠు సీలవా, సమ్పన్నసీలోతి అత్థో. **భవం దిస్వాన భయతో**తి కామాదిభవం భాయితబ్బభావేన పస్సిత్వా. **నేక్ఖమ్మ**న్తి ఏత్థ చ-సద్దస్స లోపో దట్ఠబ్బో, తేన "దిస్వానా"తి పదం ఆకడ్ఢీయతి. ఇదం వుత్తం హోతి – జాతిజరాబ్యాధిమరణం అపాయదుక్ఖం అతీతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, అనాగతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, పచ్చుప్పన్నే ఆహారపరియేట్ఠిమూలకం దుక్ఖన్తి ఇమేసం అట్ఠన్నం సంవేగవత్థూనం పచ్చవేక్ఖణేన సబ్బమ్పి కామాదిభేదం భవం సంసారభయతో ఉపట్ఠహమానం దిస్వా నిబ్బానం

తస్స ఉపాయభూతా సమథవిపస్సనా తదుపాయభూతా చ పబ్బజ్జాతి ఇదం తివిధమ్పి నేక్ఖమ్మం అనుస్సవాదిసిద్ధేన ఞాణచక్ఖునా తప్పటిపక్ఖతో దిస్వా తాపసపబ్బజ్జూపగమనేన అనేకాదీనవాకులా గహట్ఠభావా అభినిక్ఖమిత్వా గతోతి.

౨౭. **దుతియికా**తి పోరాణదుతియికా, గిహికాలే పజాపతిభూతా. **కనకసన్నిభా**తి కఞ్చనసన్నిభత్తచా. **వట్టే అనపేక్ఖా**తి సంసారే నిరాలయా. **నేక్ఖమ్మం అభినిక్ఖమీ**తి నేక్ఖమ్మత్థాయ గేహతో నిక్ఖమి, పబ్బజీతి అత్థో.

౨౮. ఆలయన్తి సత్తా ఏతేనాతి ఆలయో, తణ్హా, తదభావేన **నిరాలయా**. తతో ఏవ ఞాతీసు తణ్హాబన్ధనస్స ఛిన్నత్తా **ఛిన్నబన్ధు**. ఏవం గిహిబన్ధనాభావం దస్సేత్వా ఇదాని పబ్బజితానమ్పి కేసఞ్చి యం హోతి బన్ధనం , తస్సాపి అభావం దస్సేతుం ‘‘**అనపేక్ఖా కులే గణే**’’తి వుత్తం. తత్థ **కులే**తి ఉపట్ఠాకకులే. **గణే**తి తాపసగణే, సేసా బ్రహ్మచారినోతి వుచ్చన్తి. **ఉపాగము**న్తి ఉభోపి మయం ఉపాగమిమ్హా.

౨౯. **తత్థా**తి బారాణసిసామన్తే. **నిపకా**తి పఞ్ఞవన్తో. **నిరాకులే**తి జనసఞ్చారరహితత్తా జనేహి అనాకులే, **అప్పసద్దే**తి మిగపక్ఖీనం ఉట్ఠాపనతో తేసం వస్సితసద్దేనాపి విరహితత్తా అప్పసద్దే. **రాజుయ్యానే వసాముభో**తి బారాణసిరఞ్ఞో ఉయ్యానే మయం ఉభో జనా తదా వసామ.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అతీతే ఇమస్మిం ఏవ భద్దకప్పే బోధిసత్తో బ్రహ్మలోకతో చవిత్వా అఞ్ఞతరస్మిం కాసిగామే ఏకస్స మహావిభవస్స బ్రాహ్మణస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణసమయే ‘‘బోధికుమారో’’తి నామం కరింసు. వయప్పత్తకాలే పనస్స తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హిత్వా పచ్చాగతస్స అనిచ్ఛమానకస్సేవ మాతాపితరో సమజాతికం కులకుమారికం ఆనేసుం. సాపి బ్రహ్మలోకచుతావ ఉత్తమరూపధరా దేవచ్ఛరాపటిభాగా. తేసం అనిచ్ఛమానానం ఏవ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆవాహవివాహం కరింసు. ఉభిన్నమ్పి పన నేసం కిలేసముదాచారో న భూతపుబ్బో, సారాగవసేన అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓలోకనమ్పి నాహోసి, కా పన కథా ఇతరసంసగ్గే. ఏవం పరిసుద్ధసీలా అహేసుం.

అపరభాగే మహాసత్తో మాతాపితూసు కాలంకతేసు తేసం సరీరకిచ్చం కత్వా తం పక్కోసాపేత్వా ‘‘భద్దే, త్వం ఇమం అసీతికోటిధనం గహేత్వా సుఖేన జీవాహీ’’తి ఆహ. ‘‘త్వం పన అయ్యపుత్తా’’తి? ‘‘మయ్హం ధనేన కిచ్చం నత్థి, పబ్బజిస్సామీ’’తి. ‘‘కిం పన పబ్బజ్జా ఇత్థీనమ్పి న వట్టతీ’’తి? ‘‘వట్టతి, భద్దే’’తి. ‘‘తేన హి మయ్హమ్పి ధనేన కిచ్చం నత్థి, అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ’’తి. తే ఉభోపి సబ్బం విభవం పరిచ్చజిత్వా మహాదానం దత్వా నిక్ఖమిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ ఫలాఫలేహి యాపేన్తా పబ్బజ్జాసుఖేనేవ దస సంవచ్ఛరాని వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదచారికం చరన్తా అనుపుబ్బేన బారాణసిం పత్వా రాజుయ్యానే వసింసు. తేన వుత్తం ‘‘రాజుయ్యానే వసాముభో’’తి.

౩౦. అథేకదివసం రాజా ఉయ్యానకీళం గతో. ఉయ్యానస్స ఏకపస్సే పబ్బజ్జాసుఖేన వీతినామేన్తానం తేసం సమీపట్ఠానం గన్త్వా పరమపాసాదికం ఉత్తమరూపధరం పరిబ్బాజికం ఓలోకేన్తో కిలేసవసేన పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా బోధిసత్తం ‘‘అయం తే పరిబ్బాజికా కిం హోతీ’’తి పుచ్ఛి. తేన ‘‘న చ కిఞ్చి హోతి, కేవలం ఏకపబ్బజ్జాయ పబ్బజితా, అపి చ ఖో పన గిహికాలే పాదపరిచారికా అహోసీ’’తి వుత్తే రాజా ‘‘అయం కిరేతస్స న కిఞ్చి హోతి, అపి చ ఖో పనస్స గిహికాలే పాదపరిచారికా అహోసి, యంనూనాహం ఇమం అన్తేపురం పవేసేయ్యం, తేనేవస్స ఇమిస్సా పటిపత్తిం జానిస్సామీ’’తి అన్ధబాలో తత్థ అత్తనో పటిబద్ధచిత్తం నివారేతుం అసక్కోన్తో అఞ్ఞతరం పురిసం ఆణాపేసి ‘‘ఇమం పరిబ్బాజికం రాజనివేసనం నేహీ’’తి.

నో తస్స పటిస్సుణిత్వా "అధమ్మో లోకే వత్తతీ"తిఆదీని వత్వా పరిదేవమానం ఏవ తం ఆదాయ పాయాసి. బోధిసత్తో తస్సా పరిదేవనసద్దం సుత్వా ఏకవారం ఓలోకేత్వా పున న ఓలోకేసి. "సచే పనాహం వారేస్సామి, తేసు చిత్తం పదోసేత్వా మయ్హం సీలస్స అన్తరాయో భవిస్సతీ"తి సీలపారమింయేవ ఆవజ్జేన్తో నిసీది. తేన వుత్తం "**ఉయ్యానదస్సనం గన్త్వా, రాజా అద్దస బ్రాహ్మణి**"న్తిఆది.

తత్థ **తుయ్హేసా కా కస్స భరియాతి** తుయ్హం తవ ఏసా కా, కిం భరియా, ఉదాహు భగినీ వా సమానా కస్స అఞ్ఞస్స భరియా.

౩౧. న మయ్హం భరియా ఏసాతి కామఞ్చేసా మయ్హం గిహికాలే భరియా అహోసి, పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ న మయ్హం భరియా ఏసా, నాపి అహం ఏతిస్సా సామికో, కేవలం పన సహధమ్మా ఏకసాసనీ, అహమ్పి పరిబ్బాజకో అయమ్పి పరిబ్బాజికాతి సమానధమ్మా పరిబ్బాజకసాసనేన ఏకసాసనీ, సబ్రహ్మచారినీతి అత్థో.

౩౨. తిస్సా సారత్తగధితోతి కామరాగేన సారత్తో హుత్వా పటిబద్ధో. **గాహాపేత్వాన చేటకేతి** చేటకేహి గణ్హాపేత్వా చేటకే వా అత్తనో రాజపురిసే ఆణాపేత్వా తం పరిబ్బాజికం గణ్హాపేత్వా. **నిప్పీళయన్తో బలసాతి** తం అనిచ్ఛమానం ఏవ ఆకడ్ఢనపరికడ్ఢనాదినా నిప్పీళయన్తో బాధేన్తో, తథాపి అగచ్ఛన్తిం బలసా బలక్కారేన రాజపురిసేహి గణ్హాపేత్వా అత్తనో అన్తేపురం పవేసేసి.

౩౩. ఓదపత్తకియాతి ఉదకపత్తం ఆమసిత్వా గహితభరియా ఓదపత్తికా నామ, ఇదం వచనం పురాణదుతియికాభావేన ఉపలక్ఖణమత్తం దట్ఠబ్బం , సా పనస్స బ్రాహ్మణవివాహవసేన మాతాపితూహి సమ్పటిపాదితా, "ఓదపత్తకియా"తి చ భావేనభావలక్ఖణే భుమ్మం. **సహజాతి** పబ్బజ్జాజాతివసేన సహజాతా, తేనేవాహ "**ఏకసాసనీ**"తి. "ఏకసాసనీ"తి చ ఇదం భుమ్మత్థే పచ్చత్తం, ఏకసాసనియాతి అత్థో. **నయన్తియాతి** నీయన్తియా. **కోపో మే ఉపపజ్జథాతి** అయం తే గిహికాలే భరియా బ్రాహ్మణీ సీలవతీ, పబ్బజితకాలే చ సబ్రహ్మచారినీభావతో సహజాతా భగినీ, సా తుయ్హం పురతో బలక్కారేన ఆకడ్ఢిత్వా నీయతి. "బోధిబ్రాహ్మణ, కిం తే పురిసభావ"న్తి పురిసమానేన ఉస్సాహితో చిరకాలసయితో వమ్మికబిలతో కేనచి పురిసేన ఘట్టితో "సుసూ"తి ఫణం కరోన్తో ఆసివిసో వియ మే చిత్తతో కోపో సహసా వుట్ఠాసి.

౩౪-౫. సహకోపే సముప్పన్నేతి కోపుప్పత్తియా సహ, తస్స ఉప్పత్తిసమనన్తరమేవాతి అత్థో. **సీలబ్బతమనుస్సరిన్తి** అత్తనో సీలపారమిం ఆవజ్జేసిం. **తత్థేవ కోపం నిగ్గణ్హిన్తి** తస్మిం ఏవ ఆసనే యథానిసిన్నోవ తం కోపం నివారేసిం. **నాదాసిం వడ్ఢితూపరీతి** తతో ఏకవారుప్పత్తితో ఉపరి ఉద్ధం వడ్ఢితుం న అదాసిం. ఇదం వుత్తం హోతి – కోపే ఉప్పన్నమత్తే ఏవ "నను త్వం, బోధిపరిబ్బాజక, సబ్బపారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝితుకామో, తస్స తే కిమిదం సీలమత్తేపి ఉపక్ఖలనం, తయిదం గున్నం ఖురమత్తోదకే ఓసీదన్తస్స మహాసముద్దస్స పరతీరం గణ్హితుకామతా వియ హోతీ"తి అత్తానం పరిభాసిత్వా పటిసఙ్ఖానబలేన తస్మిం ఏవ ఖణే కోపం నిగ్గహేత్వా పున ఉప్పజ్జనవసేనస్స వడ్ఢితుం న అదాసిన్తి. తేనేవాహ "**యది నం బ్రాహ్మణి**"న్తిఆది.

తస్సత్థో – తం పరిబ్బాజికం బ్రాహ్మణిం నో రాజా వా అఞ్ఞో వా కోచి తిణ్హాయపి నిసితాయ సత్తియా కోట్టేయ్య, ఖణ్డాఖణ్డికం యది ఛిన్దేయ్య, ఏవం సన్తేపి సీలం అత్తనో సీలపారమిం నేవ భిన్దేయ్యం. కస్మా? బోధియా ఏవ కారణా, సబ్బత్థ అఖణ్డితసీలేనేవ సక్కా సమ్మాసమ్బోధిం పాపుణితుం, న ఇతరేనాతి.

౩౬. **న మే సా బ్రాహ్మణీ దేస్సా**తి సా బ్రాహ్మణీ జాతియా గోత్తేన కులప్పదేసేన ఆచారసమ్పత్తియా చిరపరిచయేన పబ్బజ్జాదిగుణసమ్పత్తియా చాతి సబ్బప్పకారేన న మే దేస్సా న అప్పియా, ఏతిస్సా మమ అప్పియభావో కోచి నత్థి. **నపి మే బలం న విజ్జతీ**తి మయ్హమ్పి బలం న న విజ్జతి, అత్థి ఏవ. అహం నాగబలో థామసమ్పన్నో, ఇచ్ఛమానో సహసా వుట్ఠహిత్వా తం ఆకడ్ఢన్తే పురిసే నిప్పోథేత్వా తం గహేత్వా యథిచ్ఛితట్ఠానం గన్తుం సమత్థోతి దస్సేతి. **సబ్బఞ్ఞుతం పియం మయ్హ**న్తి తతో పరిబ్బాజికతో సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ మయ్హం పియం. **తస్మా సీలానురక్ఖిస్స**న్తి తేన కారణేన సీలమేవ అనురక్ఖిస్సం.

అథ సో రాజా ఉయ్యానే పపఞ్చం అకత్వావ సీఘతరం గన్త్వా తం పరిబ్బాజికం పక్కోసాపేత్వా మహన్తేన యసేన నిమన్తేసి. సా యసస్స అగుణం పబ్బజ్జాయ గుణం అత్తనో బోధిసత్తస్స చ మహన్తం భోగక్ఖన్ధం పహాయ సంవేగేన పబ్బజితభావఞ్చ కథేసి. రాజా కేనచి పరియాయేన తస్సా మనం అలభన్తో చిన్తేసి – "అయం పరిబ్బాజికా సీలవతీ కల్యాణధమ్మా, సోపి పరిబ్బాజకో ఇమాయ ఆకడ్ఢిత్వా నీయమానాయ న కిఞ్చి విప్పకారం దస్సేసి, సబ్బత్థ నిరపేక్ఖచిత్తో, న ఖో పన మేతం పతిరూపం, యం ఏవరూపేసు గుణవన్తేసు విప్పకారో, యంనూనాహం ఇమం పరిబ్బాజికం గహేత్వా ఉయ్యానం గన్త్వా ఇమం, తఞ్చ పరిబ్బాజకం ఖమాపేయ్య"న్తి? ఏవం పన చిన్తేత్వా "పరిబ్బాజికం ఉయ్యానం ఆనేథా"తి పురిసే ఆణాపేత్వా సయం పఠమతరం గన్త్వా బోధిసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి – "భో పబ్బజిత, కిం మయా తాయ పరిబ్బాజికాయ నీయమానాయ కోపో తే ఉప్పజ్జిత్థా"తి. మహాసత్తో ఆహ –

"ఉప్పజ్జి మే న ముచ్చిత్థ, న మే ముచ్చిత్థ జీవతో;
రజంవ విపులా వుట్ఠి, ఖిప్పమేవ నివారయి"న్తి. (జా॰ ౧.౧౦.౩౨);

తం సుత్వా రాజా "కిం ను ఖో ఏస కోపమేవ సన్ధాయ వదతి, ఉదాహు అఞ్ఞం కిఞ్చి సిప్పాదిక"న్తి చిన్తేత్వా పున పుచ్ఛి –

"కిం తే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కిం తే నో ముచ్చి జీవతో;
రజంవ విపులా వుట్ఠి, కతమం తం నివారయీ"తి. (జా॰ ౧.౧౦.౩౩);

తత్థ **ఉప్పజ్జీ**తి ఏకవారం ఉప్పజ్జి, న పున ఉప్పజ్జి. **న ముచ్చిత్థా**తి కాయవచీవికారుప్పాదనవసేన పన న ముచ్చిత్థ, న నం బహి పవత్తితుం విస్సజ్జేసిన్తి అత్థో. **రజంవ విపులా వుట్ఠీ**తి యథా నామ గిమ్హానం పచ్ఛిమే మాసే ఉప్పన్నం రజం విపులా అకాలవుట్ఠిధారా ఠానసో నివారేతి, ఏవం తం వూపసమేన్తో **నివారయిం,** నివారేసిన్తి అత్థో.

అథస్స మహాపురిసో నానప్పకారేన కోధే ఆదీనవం పకాసేన్తో –

"యమ్హి జాతే న పస్సతి, అజాతే సాధు పస్సతి;
సో మే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కోధో దుమ్మేధగోచరో.

"యేన జాతేన నన్దన్తి, అమిత్తా దుక్ఖమేసినో;
సో మే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కోధో దుమ్మేధగోచరో.

“యస్మిఞ్చ జాయమానమ్హి, సదత్థం నావబుజ్ఝతి;
సో మే ఉప్పజ్జి నో ముచ్చి, కోధో దుమ్మేధగోచరో.

“యేనాభిభూతో కుసలం జహాతి, పరక్కరే విపులఞ్చాపి అత్థం;
స భీమసేనో బలవా పమద్దీ, కోధో మహారాజా న మే అముచ్చథ.

“కట్ఠస్మిం మన్థమానస్మిం, పావకో నామ జాయతి;
తమేవ కట్ఠం డహతి, యస్మా సో జాయతే గిని.

“ఏవం మన్దస్స పోసస్స, బాలస్స అవిజానతో;
సారమ్భా జాయతే కోధో, సపి తేనేవ డయ్హతి.

“అగ్గీవ తిణకట్ఠస్మిం, కోధో యస్స పవడ్ఢతి;
నిహీయతి తస్స యసో, కాళపక్ఖేవ చన్దిమా.

“అనిన్ధో ధూమకేతూవ, కోధో యస్సూపసమ్మతి;
ఆపూరతి తస్స యసో, సుక్కపక్ఖేవ చన్దిమా”తి. (జా. ౧.౧౦.౨౪-౬౧) –

ఇమాహి గాథాహి ధమ్మం దేసేసి.

తత్థ **న పస్సతీ**తి అత్తత్థమ్పి న పస్సతి, పగేవ పరత్థం. **సాధు పస్సతీ**తి అత్తత్థం పరత్థం ఉభయత్థఞ్చ సమ్మదేవ పస్సతి. **దుమ్మేధగోచరో**తి నిప్పఞ్ఞానం విసయభూతో, నిప్పఞ్ఞో వా గోచరో ఆహారో ఇన్ధనం ఏతస్సాతి దుమ్మేధగోచరో. **దుక్ఖమేసినో**తి దుక్ఖం ఇచ్ఛన్తా. **సదత్థ**న్తి అత్తనో అత్థం వుడ్ఢిం. **పరక్కరే**తి అపనేయ్య వినాసేయ్య. **సభీమసేనో**తి సో భీమాయ భయజననియా మహతియా కిలేససేనాయ సమన్నాగతో. **పమద్దీ**తి బలవభావేన సత్తే పమద్దనసీలో. **న మే అముచ్చథా**తి మమ సన్తికా మోక్ఖం న లభి, అబ్భన్తరే ఏవ దమితో, నిబ్బిసేవనో కతోతి అత్థో. ఖీరం వియ వా ముహుత్తం దధిభావేన చిత్తేన పతిట్ఠహిత్థాతిపి అత్థో.

మన్థమానస్మిన్తి అరణిసహితే మథియమానే. “మథమానస్మి”న్తిపి పాఠో. **యస్మా**తి యతో కట్ఠా . **గినీ**తి అగ్గి. **బాలస్స అవిజానతో**తి బాలస్స అజానన్తస్స. **సారమ్భా జాయతే**తి కరణుత్తరియకరణలక్ఖణా సారమ్భా అరణిమన్థనతో వియ పావకో కోధో జాయతే. **సపి తేనేవా**తి సోపి బాలో తేనేవ కోధేన కట్ఠం వియ అగ్గినా డయ్హతి. **అనిన్ధో ధూమకేతూవా**తి అనిన్ధనో అగ్గి వియ. **తస్సా**తి తస్స అధివాసనఖన్తియా సమన్నాగతస్స పుగ్గలస్స **సుక్కపక్ఖే** చన్దో వియ లద్ధో, **యసో** అపరాపరం **ఆపూరతీ**తి.

రాజా మహాసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా మహాపురిసం పరిబ్బాజికమ్పి రాజగేహతో ఆగతం ఖమాపేత్వా “తుమ్హే పబ్బజ్జాసుఖం అనుభవన్తా ఇధేవ ఉయ్యానే వసథ, అహం వో ధమ్మికం రక్ఖావరణగుత్తిం కరిస్సామీ”తి వత్వా వన్దిత్వా పక్కామి. తే ఉభోపి తత్థేవ వసింసు. అపరభాగే పరిబ్బాజికా కాలమకాసి. బోధిసత్తో హిమవన్తం పవిసిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయనో అహోసి.

తదా పరిబ్బాజికా రాహులమాతా అహోసి, రాజా ఆనన్దత్థేరో, బోధిపరిబ్బాజకో లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి యథారహం సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా మహన్తం భోగక్ఖన్ధం మహన్తఞ్చ ఞాతిపరివట్టం పహాయ మహాభినిక్ఖమనసదిసం గేహతో నిక్ఖమనం, తథా నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితస్స బహుజనసమ్మతస్స సతో పరమప్పిచ్ఛతాయ కులేసు చ గణేసు చ అలగ్గతా, అచ్చన్తమేవ లాభసక్కారజిగుచ్ఛాయ పవివేకాభిరతి, అతిసయవతీ చ అభిసల్లేఖవుత్తి, తథారూపాయ సీలవతియా కల్యాణధమ్మాయ పరిబ్బాజికాయ అననుఞ్ఞాతా అత్తనో పురతో బలక్కారేన పరామసియమానాయ సీలపారమిం ఆవజ్జేత్వా వికారానాపత్తి, కతాపరాధే చ తస్మిం రాజిని ఉపగతే హితచిత్తతం మేత్తచిత్తతం ఉపట్ఠపేత్వా దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికేహి సమనుసాసనన్తి ఏవమాదయో ఇధ మహాపురిసస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బా. తేనేతం వుచ్చతి “ఏవం అచ్ఛరియా హేతే…పే.… ధమ్మస్స అనుధమ్మతో”తి.

చూళబోధిచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. మహింసరాజచరియావణ్ణనా

౩౭. పఞ్చమే **మహింసో పవనచారకో**తి మహావనచారీ వనమహింసో **యదా హోమీ**తి యోజనా. **పవడ్ఢకాయో**తి వయసమ్పత్తియా అఙ్గపచ్చఙ్గానఞ్చ థూలభావేన అభివడ్ఢకాయో. **బలవా**తి మహాబలో థామసమ్పన్నో. **మహన్తో**తి విపులసరీరో. హత్థికలభప్పమాణో కిర తదా బోధిసత్తస్స కాయో హోతి. **భీమదస్సనో**తి మహాసరీరతాయ వనమహింసజాతితాయ చ సీలం అజానన్తానం భయం జననతో భయానకదస్సనో.

౩౮. **పబ్భారే**తి ఓలమ్బకసిలాకుచ్ఛియం. **దకాసయే**తి జలాసయసమీపే. **హోతేత్థ ఠానన్తి** ఏత్థ మహావనే యో **కోచి** పదేసో వనమహింసానం తిట్ఠనట్ఠానం హోతి. **తహిం తహిన్తి** తత్థ తత్థ.

౩౯. **విచరన్తో**తి విహారఫాసుకం వీమంసితుం విచరన్తో. **ఠానం అద్దస భద్దకన్తి** ఏవం విచరన్తో తస్మిం మహారఞ్ఞే భద్దకం మయ్హం ఫాసుకం రుక్ఖమూలట్ఠానం అద్దక్ఖిం. దిస్వా చ **తం ఠానం ఉపగన్త్వాన, తిట్ఠామి చ సయామి చ** గోచరం గహేత్వా దివా తం రుక్ఖమూలట్ఠానం గన్త్వా ఠానసయనేహి వీతినామేమీతి దస్సేతి.

౪౦. తదా కిర బోధిసత్తో హిమవన్తప్పదేసే మహింసయోనియం నిబ్బత్తిత్వా వయప్పత్తో థామసమ్పన్నో మహాసరీరో హత్థికలభప్పమాణో పబ్బతపాదపబ్భారగిరిదుగ్గవనఘటాదీసు విచరన్తో ఏకం ఫాసుకం మహారుక్ఖమూలం దిస్వా గోచరం గహేత్వా దివా తత్థ వసతి. అథేకో లోలమక్కటో రుక్ఖా ఓతరిత్వా మహాసత్తస్స పిట్ఠిం అభిరుహిత్వా ఉచ్చారపస్సావం కత్వా సిఙ్గేసు గణ్హిత్వా ఓలమ్బన్తో నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా దోలాయన్తో కీళి. బోధిసత్తో ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పదాయ తం తస్స అనాచారం న మనసాకాసి. మక్కటో పునప్పునం తథేవ కరోతి. తేన వుత్తం ‘‘**అథేత్థ కపి మాగన్త్వా**’’తిఆది.

తత్థ **కపి మాగన్త్వా**తి కపి ఆగన్త్వా, మ-కారో పదసన్ధికరో. **పాపో**తి లామకో. **అనరియో**తి అనయే ఇరియనేన అయే చ న ఇరియనేన అనరియో, నిహీనాచారోతి అత్థో. **లహూ**తి లోలో. **ఖన్ధే**తి ఖన్ధప్పదేసే. **ముత్తేతీ**తి పస్సావం కరోతి. **ఓహదేతీ**తి కరీసం ఓస్సజ్జతి. **తన్తి** తం మం, తదా మహింసభూతం మం.

౪౧. **సకిమ్పి దివసన్తి** ఏకదివసమ్పి దూసేతి మం సబ్బకాలమ్పి. తేనాహ "దూసేతి మం సబ్బకాల"న్తి. న కేవలఞ్చ దుతియతతియచతుత్థదివసమత్తం, అథ ఖో సబ్బకాలమ్పి మం పస్సావాదీహి దూసేతి. యదా యదా ముత్తాదీని కాతుకామో, తదా తదా మయ్హమేవ ఉపరి కరోతీతి దస్సేతి. **ఉపద్దుతో**తి బాధితో, తేన సిఙ్గేసు ఓలమ్బనాదినా ముత్తాదిఅసుచిమక్ఖణేన తస్స చ అపహరణత్థం అనేకవారం సిఙ్గకోటీహి వాలగ్గేన చ అనేకవారం కద్దమపంసుమిస్సకం ఉదకం సిఞ్చిత్వా ధోవనేన చ నిప్పీళితో హోమీతి అత్థో.

౪౨. **యక్ఖో**తి తస్మిం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా. **మం ఇదమబ్రవీ**తి రుక్ఖక్ఖన్ధే ఠత్వా "మహింసరాజ, కస్మా ఇమస్స దుట్ఠమక్కటస్స అవమానం సహసీ"తి ఇమమత్థం పకాసేన్తో **నాసేహేతం ఛవం పాపం , సిఙ్గేహి చ ఖురేహి చా**తి ఇదం వచనం మం అభాసి.

౪౩. **ఏవం వుత్తే తదా యక్ఖే**తి తదా తస్మిం కాలే తస్మిం యక్ఖే ఏవం వుత్తే సతి. **అహం తం ఇదమబ్రవి**న్తి అహం తం యక్ఖం ఇదం ఇదాని వక్ఖమానం అబ్రవిం అభాసిం. **కుణపేనా**తి కిలేసాసుచిపగ్ఘరణేన సుచిజాతికానం సాధూనం పరమజిగుచ్ఛనీయతాయ అతిదుగ్గన్ధవాయనేన చ కుణపసదిసతాయ కుణపేన. **పాపేనా**తి పాణాతిపాతపాపేన. **అనరియేనా**తి అనరియానం అసాధూనం మాగవికనేసాదాదీనం హీనపురిసానం ధమ్మత్తా అనరియేన, **కిం** కేన కారణేన, **త్వం** దేవతే **మం మక్ఖేసి,** అయుత్తం తయా వుత్తం మం పాపే నియోజేన్తియాతి దస్సేతి.

౪౪. ఇదాని తస్మిం పాపధమ్మే ఆదీనవం పకాసేన్తో **''యదిహ''**న్తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – భద్దే దేవతే, అహం తస్స యది కుజ్ఝేయ్యం, తతోపి లామకతరో భవేయ్యం. యేన హి అధమ్మచరణేన సో బాలమక్కటో నిహీనో నామ జాతో, సచే పనాహం తతోపి బలవతరం పాపధమ్మం చరేయ్యం, నను తేన తతో పాపతరో భవేయ్యం, అట్ఠానఞ్చేతం యదిహం ఇధలోకపరలోకం తదుత్తరి చ జానిత్వా ఠితో ఏకన్తేనేవ పరహితాయ పటిపన్నో ఏవరూపం పాపధమ్మం చరేయ్యన్తి. కిఞ్చ భియ్యో – **సీలఞ్చ మే పభిజ్జేయ్యా**తి అహఞ్చేవ ఖో పన ఏవరూపం పాపం కరేయ్యం, మయ్హం సీలపారమీ ఖణ్డితా సియా. **విఞ్ఞూ చ గరహేయ్యు మ**న్తి పణ్డితా చ దేవమనుస్సా మం గరహేయ్యుం "పస్సథ, భో, అయం బోధిసత్తో బోధిపరియేసనం చరమానో ఏవరూపం పాపం అకాసీ"తి.

౪౫. **హీళితా జీవితా వాపీతి వా**-సద్దో అవధారణే. ఏవం విఞ్ఞూహి హీళితా గరహితా జీవితాపి **పరిసుద్ధేన** పరిసుద్ధసీలేన హుత్వా **మతం** వా మరణమేవ వరం ఉత్తమం సేయ్యో. **క్యాహం జీవితహేతుపి , కాహామి పరహేఠన**న్తి ఏవం జానన్తో చ అహం మయ్హం జీవితనిమిత్తమ్పి పరసత్తవిహింసనం కిం కాహామి కిం కరిస్సామి, ఏతస్స కరణే కారణం నత్థీతి అత్థో.

అయం పన అఞ్ఞేపి మం వియ మఞ్ఞమానో ఏవం అనాచారం కరిస్సతి, తతో యేసం చణ్డమహింసానం ఏవం కరిస్సతి, తే ఏవ ఏతం వధిస్సన్తి, సా ఏతస్స అఞ్ఞేహి మారణా మయ్హం దుక్ఖతో చ పాణాతిపాతతో చ ముత్తి భవిస్సతీతి ఆహ. తేన వుత్తం –

౪౬. "మమేవాయం మఞ్ఞమానో, అఞ్ఞేపేవం కరిస్సతి;
తేవ తస్స వధిస్సన్తి, సా మే ముత్తి భవిస్సతీ"తి.

తత్థ **మమేవాయ**న్తి మం వియ అయం. **అఞ్ఞేపీ**తి అఞ్ఞేసమ్పి. సేసం వుత్తత్థమేవ.

౪౭. **హీనమజ్ఝిముక్కట్ఠే**తి హీనే చ మజ్ఝిమే చ ఉక్కట్ఠే చ నిమిత్తభూతే. **సహన్తో అవమానిత**న్తి విభాగం అకత్వా తేహి పవత్తితం అవమానం పరిభవం సహన్తో ఖమన్తో. **ఏవం లభతి సప్పఞ్ఞో**తి ఏవం హీనాదీసు విభాగం అకత్వా ఖన్తిమేత్తానుద్దయం ఉపట్ఠపేత్వా తదపరాధం సహన్తో సీలాదిపారమియో బ్రూహేత్వా **మనసా యథాపత్థితం** యథిచ్ఛితం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం లభతి పటివిజ్ఝతి, తస్స తం న దూరేతి.

ఏవం మహాసత్తో అత్తనో అజ్ఝాసయం పకాసేన్తో దేవతాయ ధమ్మం దేసేసి. సో కతిపాహచ్చయేన అఞ్ఞత్థ గతో. అఞ్ఞో చణ్డమహింసో నివాసఫాసుతాయ తం ఠానం గన్త్వా అట్ఠాసి. దుట్ఠమక్కటో "సో ఏవ అయ"న్తి సఞ్ఞాయ తస్స పిట్ఠిం అభిరుహిత్వా తథేవ అనాచారం అకాసి. అథ నం సో విధునన్తో భూమియం పాతేత్వా సిఙ్గేన హదయే విజ్ఝిత్వా పాదేహి మద్దిత్వా సఞ్చుణ్ణేసి.

తదా సీలవా మహింసరాజా లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ యథారహం సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా **హత్థినాగ-** (చరియా॰ ౨.౧ ఆదయో) **భూరిదత్త-** (చరియా॰ ౨.౧౧ ఆదయో) **చమ్పేయ్యనాగరాజ-** (చరియా॰ ౨.౨౦ ఆదయో) **చరియాసు** వియ ఇధ మహాసత్తస్స గుణానుభావా వేదితబ్బా.

మహింసరాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. రురుమిగరాజచరియావణ్ణనా

౪౮. ఛట్ఠే **సుతత్తకనకసన్నిభో**తి యథా సుట్ఠు అపగతసబ్బకాళకో హోతి, ఏవం అగ్గిమ్హి పక్ఖిపిత్వా సుతత్తకనకసన్నిభో. **మిగరాజా రురు నామా**తి జాతిసిద్ధేన నామేన రురు నామ మిగరాజా, జాతితో రురు, మిగానఞ్చ రాజాతి అత్థో. **పరమసీలసమాహితో**తి ఉత్తమసీలసమాహితో, విసుద్ధసీలో చేవ సమాహితచిత్తో చ, విసుద్ధసీలే వా సమ్మా ఆహితచిత్తోతి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

తదా బోధిసత్తో రురుమిగయోనియం నిబ్బత్తి. తస్స సరీరచ్ఛవి సుట్ఠు తాపేత్వా మజ్జితకఞ్చనపట్టవణ్ణో అహోసి, హత్థపాదా లాఖారసపరికమ్మకతా వియ, నఙ్గుట్ఠం చమరీనఙ్గుట్ఠం వియ, సిఙ్గాని రజతదామవణ్ణాని అక్ఖీని సుమజ్జితమణిగుళికా వియ, ముఖం ఓదహిత్వా ఠపితరత్తకమ్బలగేణ్డుకా వియ. సో జనసంసగ్గం పహాయ వివేకవాసం వసితుకామో పరివారం ఛడ్డేత్వా ఏకకోవ గఙ్గానివత్తనే రమణీయే సాలమిస్సకే సుపుప్ఫితపవనే వసతి. తేన వుత్తం –

౪౯. "రమ్మే పదేసే రమణీయే, వివిత్తే అమనుస్సకే;
తత్థ వాసం ఉపగఞ్ఛిం, గఙ్గాకూలే మనోరమే"తి.

తత్థ **రమ్మే పదేసే**తి ముత్తాతలసదిసవాలుకాచుణ్ణపణ్డరేహి భూమిభాగేహి సినిద్ధహరితతిణసఞ్ఛరితేహి వనత్థలేహి చిత్తత్థరణేహి వియ నానావణ్ణవిచిత్తేహి సిలాతలేహి మణిక్ఖన్ధనిమ్మలసలిలేహి జలాసయేహి చ సమన్నాగతత్తా యేభుయ్యేన చ ఇన్దగోపకవణ్ణాయ రత్తాయ సుఖసమ్ఫస్సాయ తిణజాతియా సఞ్ఛన్నత్తా రమ్మే అరఞ్ఞప్పదేసే. **రమణీయే**తి

పుప్ఫఫలపల్లవాలఙ్కతవిపులసాఖావినద్ధేహి నానావిధదిజగణూపకూజితేహి వివిధతరులతావనవిరాజితేహి యేభుయ్యేన అమ్బసాలవనసణ్డమణ్డితేహి వనగహనేహి ఉపసోభితత్తా తత్థ పవిట్ఠస్స జనస్స రతిజననట్ఠేన రమణీయే. వుత్తమ్పి చేతం **రురుమిగరాజజాతకే** –

“ఏతస్మిం వనసణ్డస్మిం, అమ్బా సాలా చ పుప్ఫితా;

ఇన్దగోపకసఞ్ఛన్నో, ఏత్థేసో తిట్ఠతే మిగో”తి. (జా॰ ౧.౧౩.౧౧౯);

వివిత్తేతి జనవాసవిరహేన సుఞ్ఞే. **అమనుస్సకే**తి సఞ్చరణమనుస్సానమ్పి తత్థ అభావేన మనుస్సరహితే . **మనోరమే**తి యథావుత్తగుణసమ్పత్తియా విసేసతో పవివేకకామానం మనో రమేతీతి మనోరమే.

౨౦. అథ ఉపరిగఙ్గాయాతి ఏత్థ **అథా**తి అధికారే నిపాతో, తేన మయి తత్థ తథా వసన్తే ఇదం అధికారన్తరం ఉప్పన్నన్తి దీపేతి. **ఉపరిగఙ్గాయా**తి గఙ్గాయ నదియా ఉపరిసోతే. **ధనికేహి పరిపీళితో**తి ఇణం గహేత్వా తం దాతుం అసక్కోన్తో ఇణాయికేహి చోదియమానో.

ఏకో కిర బారాణసిసేట్ఠి అత్తనో పుత్తం “అయం సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తో కిలమిస్సతీ”తి కిఞ్చి సిప్పం న ఉగ్గణ్హాపేసి. గీతవాదితనచ్చఖాదనభోజనతో ఉద్ధం న కిఞ్చి అఞ్ఞాసి. తం వయప్పత్తం పతిరూపేన దారేన సంయోజేత్వా ధనం నియ్యాతేత్వా మాతాపితరో కాలమకంసు. సో తేసం అచ్చయేన ఇత్థిధుత్తసురాధుత్తాదిపరివుతో నానాబ్యసనముఖేహి సబ్బం ధనం విద్ధంసేత్వా తత్థ తత్థ ఇణం ఆదాయ తమ్పి దాతుం అసక్కోన్తో ధనికేహి చోదియమానో “కిం మయ్హం జీవితేన, తేనేవమ్హి అత్తభావేన అఞ్ఞో వియ జాతో, మరణం మే సేయ్యో”తి చిన్తేత్వా ఇణాయికే ఆహ – “తుమ్హాకం ఇణపణ్ణాని గహేత్వా ఆగచ్ఛథ, గఙ్గాతీరే మే నిహితం కులసన్తకం ధనం అత్థి, తం వో దస్సామీ”తి. తే తేన సద్ధిం అగమంసు. సో “ఇధ ధనం, ఏత్థ ధన”న్తి నిధిట్ఠానం ఆచిక్ఖన్తో వియ “ఏవం మే ఇణమోక్ఖో భవిస్సతీ”తి పలాయిత్వా గఙ్గాయం పతి. సో చణ్డసోతేన వుయ్హన్తో కారుఞ్ఞరవం రవి. తేన వుత్తం “అథ ఉపరిగఙ్గాయా”తిఆది.

తత్థ **జీవామి వా మరామి వా**తి ఇమస్మిం గఙ్గాసోతే పతితో జీవామి వా మరామి వా, జీవితం వా మే ఏత్థ హోతు మరణం వా, ఉభయథాపి ఇణాయికపీళా న హోతీతి అధిప్పాయో.

౨౧. మజ్ఝే గఙ్గాయ గచ్ఛతీతి సో పురిసో రత్తిన్దివం గఙ్గాయ వుయ్హమానో జీవితపేమస్స విజ్జమానత్తా మరణం అప్పత్తో మరణభయతజ్జితో హుత్వా కరుణం రవం రవన్తో గఙ్గాయ మజ్ఝే మహోదకేన గచ్ఛతి.

౨౨. అథ మహాపురిసో అడ్ఢరత్తసమయే తస్స తం కరుణం పరిదేవన్తస్స పరిదేవితసద్దం సుత్వా “మనుస్ససద్దో సూయతి, మా మయి ఇధ ధరన్తే మరతు, జీవితమస్స దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సయనగుమ్బా వుట్ఠాయ నదీతీరం గన్త్వా “అమ్భో పురిస, మా భాయి, జీవితం తే దస్సామీ”తి వత్వా అస్సాసేత్వా సోతం ఛిన్దన్తో గన్త్వా తం పిట్ఠియం ఆరోపేత్వా తీరం పాపేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం నేత్వా పరిస్సమం వినోదేత్వా ఫలాఫలాని దత్వా ద్వీహతీహచ్చయేన తం ఆహ – “అమ్భో పురిస , అహం తం బారాణసిగామిమగ్గం పాపేస్సామి, త్వం ‘అసుకట్ఠానే నామ కఞ్చనమిగో వసతీ’తి మా కస్సచి ఆరోచేహీ”తి. సో “సాధు, సామీ”తి సమ్పటిచ్ఛి. మహాసత్తో తం అత్తనో పిట్ఠిం ఆరోపేత్వా బారాణసిమగ్గే ఓతారేత్వా నివత్తి. తేన వుత్తం – “తస్సాహం సద్దం సుత్వాన, కరుణం పరిదేవతో”తిఆది.

తత్థ **కోసి త్వం నరోతి** త్వం కో మనుస్సో అసి, కుతో ఇధ వుయ్హమానో ఆగతోసీతి అత్థో.

౨౩. **అత్తనో కరణన్తి** అత్తనో కిరియం. **ధనికేహి భీతోతి** ఇణాయికేహి ఉబ్బిగ్గో. **తసితోతి** ఉత్రస్తో.

౨౪. **తస్స కత్వాన కారుఞ్ఞం, చజిత్వా మమ జీవితన్తి** కారుఞ్ఞం కత్వా మహాకరుణాయ సముస్సాహితో మమ జీవితం తస్స పురిసస్స పరిచ్చజిత్వా. **పవిసిత్వా నీహరిం తస్సాతి** నదిం పవిసిత్వా సోతం ఛిన్దన్తో ఉజుకమేవ గన్త్వా మమ పిట్ఠిం ఆరోపేత్వా తతో తం నీహరిం. **తస్సాతి** ఉపయోగత్థే సామివచనం. "తత్థా"తిపి పాళి, తత్థ నదియన్తి అత్థో. **అన్ధకారమ్హి రత్తియాతి** రత్తియా అన్ధకారసమయే, కాళపక్ఖరత్తియన్తి అత్థో.

౨౫. **అస్సత్థకాలమఞ్ఞాయాతి** పరిస్సమం అపనేత్వా ఫలాఫలాని దత్వా ద్వీహతీహచ్చయేన కిలమథస్స విగతకాలం జానిత్వా. **ఏకం తం వరం యాచామీతి** అహం తం ఏకం వరం యాచామి, మయ్హం ఏకం వరం దేహీతి అత్థో. కిం తం వరన్తి చే? ఆహ – **మా మం కస్సచి పావదాతి** "అసుకట్ఠానే సువణ్ణమిగో వసతీ"తి కస్సచి రఞ్ఞో వా రాజమహామత్తస్స వా మం మా పావద.

అథ తస్మిం పురిసే బారాణసిం పవిట్ఠదివసేయేవ సో రాజా "అహం, దేవ, సువణ్ణవణ్ణం మిగం మయ్హం ధమ్మం దేసేన్తం సుపినేన అద్దసం, అహఞ్హి సచ్చసుపినా, అద్ధా సో విజ్జతి, తస్మా కఞ్చనమిగస్స ధమ్మం సోతుకామా లభిస్సామి చే జీవిస్సామి, నో చే మే జీవితం నత్థీ"తి అగ్గమహేసియా వుత్తో తం అస్సాసేత్వా "సచే మనుస్సలోకే అత్థి, లభిస్ససీ"తి వత్వా బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా "సువణ్ణమిగా నామ హోన్తీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, దేవ, హోన్తీ"తి సుత్వా సహస్సత్థవికం సువణ్ణచఙ్కోటకే ఠపేత్వా తం హత్థిక్ఖన్ధం ఆరోపేత్వా నగరే భేరిం చరాపేసి – "యో సువణ్ణమిగం ఆచిక్ఖిస్సతి, తస్స హత్థినా సద్ధిం ఇమం దస్సామీ"తి. తతో ఉత్తరిమ్పి దాతుకామో హుత్వా –

"తస్స గామవరం దమ్మి, నారియో చ అలఙ్కతా;
యో మేతం మిగమక్ఖాతి, మిగానం మిగముత్తమ"న్తి. (జా॰ ౧.౧౩.౧౧౭) –

గాథం సువణ్ణపట్టే లిఖాపేత్వా సకలనగరే వాచాపేసి. అథ సో సేట్ఠిపుత్తో తం గాథం సుత్వా రాజపురిసానం సన్తికం గన్త్వా "రఞ్ఞో ఏవరూపం మిగం ఆచిక్ఖిస్సామి, మం రాజానం దస్సేథా"తి ఆహ. రాజపురిసా తం రఞ్ఞో సన్తికం నేత్వా తమత్థం ఆరోచేసుం. రాజా "సచ్చం, భో, అద్దసా"తి పుచ్ఛి. సో "సచ్చం, దేవ, మయా సద్ధిం ఆగచ్ఛతు, అహం తం దస్సేస్సామీ"తి ఆహ. రాజా తమేవ పురిసం మగ్గదేసకం కత్వా మహన్తేన పరివారేన తం ఠానం గన్త్వా తేన మిత్తదుబ్భినా పురిసేన దస్సితం పదేసం ఆవుధహత్థే పురిసే సమన్తతోవ పరివారేత్వా "ఉక్కుట్ఠిం కరోథా"తి వత్వా సయం కతిపయేహి జనేహి సద్ధిం ఏకమన్తే అట్ఠాసి. సోపి పురిసో అవిదూరే అట్ఠాసి. మహాసత్తో సద్దం సుత్వా "మహతో బలకాయస్స సద్దో, అద్ధా తమ్హా మే పురిసా భయేన ఉప్పన్నేన భవితబ్బ"న్తి ఞత్వా ఉట్ఠాయ సకలపరిసం ఓలోకేత్వా "రఞ్ఞో ఠితట్ఠానేయేవ మే సోత్థి భవిస్సతీ"తి రాజాభిముఖో పాయాసి. రాజా తం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా "నాగబలో అవత్థరన్తో ఆగచ్ఛేయ్యా"తి సరం సన్నయ్హిత్వా "ఇమం మిగం సన్తాసేత్వా సచే పలాయతి, విజ్ఝిత్వా దుబ్బలం కత్వా గణ్హిస్సామీ"తి బోధిసత్తాభిముఖో అహోసి. మహాసత్తో –

"ఆగమేహి మహారాజ, మా మం విజ్ఝి రథేసభ;
కో ను తే ఇదమక్ఖాసి, ఏత్థేసో తిట్ఠతే మిగో"తి. (జా॰ ౧.౧౩.౧౨౧) –

గాథం అభాసి. రాజా తస్స మధురకథాయ బజ్ఝిత్వా సరం పటిసంహరిత్వా గారవేన అట్ఠాసి. మహాసత్తోపి రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా మధురపటిసన్థారం అకాసి. మహాజనోపి సబ్బావుధాని అపనేత్వా ఆగన్త్వా రాజానం పరివారేసి. తేన వుత్తం –

౨౬. “నగరం గన్త్వాన ఆచిక్ఖి, పుచ్ఛితో ధనహేతుకో;
రాజానం సో గహేత్వాన, ఉపగఞ్ఛి మమన్తిక”న్తి.

తస్సత్థో – యో మిత్తదుబ్భీ పాపపురిసో జీవితం పరిచ్చజిత్వా తథా మయా పాణసంసయతో మోచితో బారాణసినగరం గన్త్వా అత్తనా లద్ధబ్బధననిమిత్తం రఞ్ఞో మం **ఆచిక్ఖి,** ఆచిక్ఖిత్వా సో రఞ్ఞో గాహాపేతుం మగ్గదేసకో హుత్వా రాజానం గహేత్వా మమ సన్తికముపాగమీతి.

మహాసత్తో సువణ్ణకిఙ్కిణికం చాలేన్తో వియ మధురస్సరేన రాజానం పున పుచ్ఛి – “కో ను తే ఇదమక్ఖాసి, ఏత్థేసో తిట్ఠతే మిగో”తి. తస్మిం ఖణే సో పాపపురిసో థోకం పటిక్కమిత్వా సోతపథే అట్ఠాసి . రాజా “ఇమినా మే త్వం దస్సితో”తి తం పురిసం నిద్దిసి. తతో బోధిసత్తో –

“సచ్చం కిరేవ మాహంసు, నరా ఏకచ్చియా ఇధ;
కట్ఠం నిప్లవితం సేయ్యో, న త్వేవేకచ్చియో నరో”తి. (జా॰ ౧.౧౩.౧౨౩) –

గాథమాహ. తం సుత్వా రాజా సంవేగజాతో –

“కిం ను రురు గరహసి మిగానం, కిం పక్ఖీనం కిం పన మానుసానం;
భయఞ్హి మం విన్దతినప్పరూపం, సుత్వాన తం మానుసిం భాసమాన”న్తి. (జా॰ ౧.౧౩.౧౨౪) –

గాథమాహ. తతో మహాపురిసో “మహారాజ, న మిగం న పక్ఖిం గరహామి, మనుస్సం పన గరహామీ”తి దస్సేన్తో –

“యముద్ధరిం వాహనే వుయ్హమానం, మహోదకే సలిలే సీఘసోతే;
తతోనిదానం భయమాగతం మమ, దుక్ఖో హవే రాజ అసబ్భి సఙ్గమో”తి. (జా॰ ౧.౧౩.౧౨౫) –

ఆహ.

తత్థ **నిప్లవితన్తి** ఉద్ధరితం, **ఏకచ్చియోతి** ఏకచ్చో మిత్తదుబ్భీ పాపపురిసో ఉదకే పతన్తోపి ఉత్తారితో నత్వేవ **సేయ్యో. కట్ఠఞ్హి** నానప్పకారేన ఉపకారాయ సంవత్తతి, మిత్తదుబ్భీ పన వినాసాయ, తస్మా తతో కట్ఠమేవ వరతరన్తి. **మిగానన్తి** రురుమిగరాజ, మిగానం కిం అఞ్ఞతరం **గరహసి,** ఉదాహు **పక్ఖీనం** మనుస్సానన్తి పుచ్ఛతి. **భయఞ్హి మం విన్దతినప్పరూపన్తి** మహన్తం భయం మం పటిలభతి, అత్తనో సన్తికం వియ కరోతీతి అత్థో.

వాహనేతి పతితపతితే వహితుం సమత్థే గఙ్గావహే. **మహోదకే సలిలేతి** మహోదకీభూతే సలిలే. ఉభయేనాపి గఙ్గావహస్స బహూదకతం దస్సేతి. **తతో నిదానన్తి**, మహారాజ, యో మయ్హం తయా దస్సితో పురిసో, ఏసో మయా గఙ్గాయ

వుయ్హమానో అడ్ఢరత్తసమయే కరుణం పరిదేవన్తో తతో ఉత్తారితో, తతోనిదానం ఇదం మయ్హం **భయమాగతం,** అసప్పురిసేహి సమాగమో నామ దుక్ఖోతి.

తం సుత్వా రాజా తస్స కుజ్ఝిత్వా "ఏవం బహూపకారస్స నామ గుణం న జానాతి, దుక్ఖం ఉప్పాదేతి, విజ్ఝిత్వా నం జీవితక్ఖయం పాపేస్సామీ"తి సరం సన్నయ్హి. తేన వుత్తం –

౨౭. "యావతా కరణం సబ్బం, రఞ్ఞో ఆరోచితం మయా;
రాజా సుత్వాన వచనం, ఉసుం తస్స పకప్పయి;
ఇధేవ ఘాతయిస్సామి, మిత్తదుబ్భిం అనరియ"న్తి.

తత్థ **యావతా కరణ**న్తి యం తస్స మయా కతం ఉపకారకరణం, తం **సబ్బం. పకప్పయీ**తి సన్నయ్హి. **మిత్తదుబ్భి**న్తి అత్తనో మిత్తేసు ఉపకారీసు దుబ్భనసీలం.

తతో మహాసత్తో "ఏస బాలో మం నిస్సాయ మా నస్సీ"తి చిన్తేత్వా "మహారాజ, వధో నామేస బాలస్స వా పణ్డితస్స వా న సాధూహి పసంసితో, అఞ్ఞదత్థు గరహితో ఏవ, తస్మా మా ఇమం ఘాతేహి, అయం యథారుచి గచ్ఛతు, యఞ్చేవ తస్స 'దస్సామీ'తి తయా పటిఞ్ఞాతం, తమ్పి అహాపేత్వావ దేహీ"తి ఆహ. "అహఞ్చ తే యం ఇచ్ఛితం, తం కరిస్సామి, అత్తానం తుయ్హం దమ్మీ"తి ఆహ. తేన వుత్తం –

౨౮. "తమహం అనురక్ఖన్తో, నిమ్మినిం మమ అత్తనా;
తిట్ఠతేసో మహారాజ, కామకారో భవామి తే"తి.

తత్థ **నిమ్మిని**న్తి తం మిత్తదుబ్భిం పాపపుగ్గలం **అనురక్ఖన్తో మమ** అత్తనో అత్తభావేన తం పరివత్తేసిం , అత్తానం రఞ్ఞో నియ్యాతేత్వా రాజహత్థతో పత్తం తస్స మరణం నివారేసిన్తి అత్థో. **తిట్ఠతేసో**తిఆది వినిమయాకారదస్సనం .

౨౯. ఇదాని యదత్థం సో అత్తవినిమయో కతో, తం దస్సేతుం ఓసానగాథమాహ. తస్సత్థో – తదా మం నిస్సాయ తం మిత్తదుబ్భిం పురిసం తస్మిం రఞ్ఞో జీవితా వోరోపేతుకామే అహం అత్తానం రఞ్ఞో పరిచ్చజన్తో మమ సీలమేవ అనురక్ఖిం, **జీవితం** పన **నారక్ఖిం**. యం పనాహమేవ అత్తనో జీవితనిరపేక్ఖం **సీలవా ఆసిం,** తం సమ్మాసమ్బోధియా ఏవ **కారణా**తి.

అథ రాజా బోధిసత్తేన అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా తస్స పురిసస్స మరణే నివారేన్తే తుట్ఠమానసో "గచ్ఛ, భో, మిగరాజస్స అనుగ్గహేన మమ హత్థతో మరణా ముత్తో"తి వత్వా యథాపటిఞ్ఞాయ తఞ్చస్స ధనం దాపేసి. మహాసత్తస్స యథారుచియావ అనుజానిత్వా తం నగరం నేత్వా నగరఞ్చ బోధిసత్తఞ్చ అలఙ్కారాపేత్వా దేవియా ధమ్మం దేసాపేసి. మహాసత్తో దేవిం ఆదిం కత్వా రఞ్ఞో చ రాజపరిసాయ చ మధురాయ మనుస్సభాసాయ ధమ్మం దేసేత్వా రాజానం దసహి రాజధమ్మేహి ఓవదిత్వా మహాజనం అనుసాసిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా మిగగణపరివుతో వాసం కప్పేసి. రాజాపి మహాసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా సబ్బసత్తానం అభయం దత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సుగతిపరాయనో అహోసి.

తదా సేట్ఠిపుత్తో దేవదత్తో అహోసి, రాజా ఆనన్దో, రురుమిగరాజా లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ యథారహం సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా ఇధాపి పవివేకారామతాయ జనసంసగ్గం అనిచ్ఛతో యూథం పహాయ ఏకకవిహారో, అడ్ఢరత్తసమయే నదియా వుయ్హమానస్స కరుణం పరిదేవన్తస్స పురిసస్స అట్టస్సరం సుత్వా సయితట్ఠానతో వుట్ఠాయ నదీతీరం గన్త్వా మహాగఙ్గాయ మహతి ఉదకోఘే వత్తమానే అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా ఓతరిత్వా సోతం పచ్ఛిన్దిత్వా తం పురిసం అత్తనో పిట్ఠియం ఆరోపేత్వా తీరం పాపేత్వా సమస్సాసేత్వా ఫలాఫలాదీని దత్వా పరిస్సమవినోదనం, పున తం అత్తనో పిట్ఠిం ఆరోపేత్వా అరఞ్ఞతో నీహరిత్వా మహామగ్గే ఓతారణం, సరం సన్నయ్హిత్వా విజ్ఝిస్సామీతి అభిముఖే ఠితస్స రఞ్ఞో నిబ్భయేన హుత్వా పటిముఖమేవ గన్త్వా పఠమతరం మనుస్సభాసాయ ఆలపిత్వా మధురపటిసన్థారకరణం, మిత్తదుబ్భిం పాపపురిసం హన్తుకామం రాజానం ధమ్మకథం కత్వా పునపి అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా మరణతో పమోచనం, తస్స చ రఞ్ఞో యథాపటిఞ్ఞం ధనదాపనం, రఞ్ఞా అత్తనో వరే దీయమానే తేన సబ్బసత్తానం అభయదాపనం, రాజానఞ్చ దేవిఞ్చ పముఖం కత్వా మహాజనస్స ధమ్మం దేసేత్వా దానాదీసు పుఞ్ఞేసు తేసం పతిట్ఠాపనం, లద్ధాభయానం మిగానం ఓవాదం దత్వా మనుస్సానం సస్సఖాదనతో నివారణం, పణ్ణసఞ్ఞాయ చ తస్స యావజ్జకాలా థావరకరణన్తి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

రురుమిగరాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మాతఙ్గచరియావణ్ణనా

౬౦. సత్తమే **జటిలో**తి జటావన్తో, జటాబన్ధకేసోతి అత్థో. **ఉగ్గతాపనో**తి మనచ్ఛట్ఠానం ఇన్ద్రియానం తాపనతో నిగ్గణ్హనతో తపసఙ్ఖాతం ఉగ్గతాపనం ఏతస్సాతి ఉగ్గతాపనో, ఘోరతపో పరమధితిన్ద్రియోతి అత్థో. అథ వా నానప్పకారే దిట్ఠధమ్మికాదిభేదే అనత్థే ఉగ్గిరణతో బహి ఛడ్డాపనతో ఘోరభీమభయానకట్ఠేన వా "ఉగ్గా"తి లద్ధనామే కిలేసే వీరియాతపేన సన్తాపనతో ఉగ్గే తాపేతీతి **ఉగ్గతాపనో. మాతఙ్గో నామ నామేనా**తి నామేన మాతఙ్గో నామ. మాతఙ్గకులే నిబ్బత్తియా జాతియా ఆగతం హిస్స ఏతం నామం. **సీలవా**తి సీలసమ్పన్నో సుపరిసుద్ధసీలో. **సుసమాహితో**తి ఉపచారప్పనాసమాధీహి సుట్ఠు సమాహితో, ఝానసమాపత్తిలాభీతి అత్థో.

తదా హి బోధిసత్తో చణ్డాలయోనియం నిబ్బత్తిత్వా రూపేన దుద్దసికో బహినగరే చణ్డాలగామే వసతి. "మాతఙ్గపణ్డితో"తి పకాసనామో. అథేకదివసం తస్మిం నగరే నక్ఖత్తే ఘోసితే యేభుయ్యేన నాగరా నక్ఖత్తం కీళన్తి. అఞ్ఞతరాపి బ్రాహ్మణమహాసాలకఞ్ఞా సోళసపన్నరసవస్సుద్దేసికా దేవకఞ్ఞా వియ రూపేన దస్సనీయా పాసాదికా "అత్తనో విభవానురూపం నక్ఖత్తం కీళిస్సామీ"తి పహూతఖజ్జభోజ్జాదీని సకటేసు ఆరోపేత్వా సబ్బసేతం వళవారథమారుయ్హ మహతా పరివారేన ఉయ్యానభూమిం గచ్ఛతి. దిట్ఠమఙ్గలికా నామేసా, సా కిర దుస్సణ్ఠితం రూపం "అవమఙ్గల"న్తి తం దట్ఠుం న ఇచ్ఛతి, తేనస్సా "దిట్ఠమఙ్గలికా"త్వేవ సమఞ్ఞా ఉదపాది.

తదా బోధిసత్తో కాలస్సేవ ఉట్ఠాయ పటపిలోతికం నివాసేత్వా జజ్జరితముఖభాగం వేణుదణ్డం గహేత్వా భాజనహత్థో నగరం పవిసతి మనుస్సే దిస్వా దూరతోవ తేసం దూరీకరణత్థం తేన వేణుదణ్డేన సఞ్ఞం కరోన్తో. అథ దిట్ఠమఙ్గలికా "ఉస్సరథ ఉస్సరథా"తి ఉస్సారణం కరోన్తేహి అత్తనో పురిసేహి నీయమానా నగరద్వారమజ్ఝే మాతఙ్గం దిస్వా "కో ఏసో"తి ఆహ. "అయ్యే, మాతఙ్గచణ్డాలో"తి చ వుత్తే "ఈదిసం దిస్వా గతానం కుతో వుడ్ఢీ"తి యానం నివత్తాపేసి. మనుస్సా "యం మయం

ఉయ్యానం గన్త్వా బహుం ఖజ్జభోజ్జాదిం లభేయ్యామ, తస్స నో మాతఙ్గేన అన్తరాయో కతో"తి కుపితా "గణ్హథ, చణ్డాల"న్తి లేడ్డూహి పహరిత్వా విసఞ్ఞీభూతం పాతేత్వా అగమంసు.

సో న చిరేనేవ సతిం పటిలభిత్వా వుట్ఠాయ మనుస్సే పుచ్ఛి – "కిం, అయ్యా, ద్వారం నామ సబ్బసాధారణం, ఉదాహు బ్రాహ్మణానం ఏవ కత"న్తి? "సబ్బేసం సాధారణ"న్తి. "ఏవం సబ్బసాధారణద్వారే ఏకమన్తం అపక్కమన్తం మం దిట్ఠమఙ్గలికాయ మనుస్సా ఇమం అనయబ్యసనం పాపేసు"న్తి రథికాయ మనుస్సానం ఆరోచేత్వా "హన్దాహం ఇమిస్సా మానం భిన్దిస్సామీ"తి తస్సా నివేసనద్వారం గన్త్వా "అహం దిట్ఠమఙ్గలికం అలద్ధా న వుట్ఠహిస్సామీ"తి నిపజ్జి. దిట్ఠమఙ్గలికాయ పితా "ఘరద్వారే మాతఙ్గో నిపన్నో"తి సుత్వా "తస్స కాకణికం దేథ, తేలేన సరీరం మక్ఖేత్వా గచ్ఛతూ"తి ఆహ. సో "దిట్ఠమఙ్గలికం అలద్ధా న ఉట్ఠహిస్సామి"చ్చేవ ఆహ. తతో బ్రాహ్మణేన – "ద్వే కాకణికే దేథ, మాసకం పాదం కహాపణం ద్వే తీణి యావ కహాపణసతం కహాపణసహస్సం దేథా"తి వుత్తేపి న సమ్పటిచ్ఛతి ఏవ. ఏవం తేసం మన్తేన్తానం ఏవ సూరియో అత్థఙ్గతో.

అథ దిట్ఠమఙ్గలికాయ మాతా పాసాదా ఓరుయ్హ సాణిపాకారం పరిక్ఖిపాపేత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా "తాత, మాతఙ్గ , దిట్ఠమఙ్గలికాయ అపరాధం ఖమ, ద్వే సహస్సాని గణ్హాహి యావ సతసహస్సం గణ్హాహీ"తి వుత్తేపి న సమ్పటిచ్ఛి, నిపజ్జి ఏవ. తస్సేవం ఛ దివసే నిపజ్జిత్వా సత్తమే దివసే సమ్పత్తే సమన్తా సామన్తఘరా పటివిసకఘరా చ మనుస్సా ఉట్ఠహిత్వా "తుమ్హే మాతఙ్గం వా ఉట్ఠాపేథ, దారికం వా దేథ, మా అమ్హే నాసయిత్థా"తి ఆహంసు. తదా కిర అయం తస్మిం దేసే దేసధమ్మో "యస్స ఘరద్వారే ఏవం నిపజ్జిత్వా చణ్డాలో మరతి, తేన ఘరేన సద్ధిం సత్తసత్తఘరవాసినో చణ్డాలా హోన్తీ"తి.

తతో దిట్ఠమఙ్గలికాయ మాతాపితరో దిట్ఠమఙ్గలికం పటపిలోతికం నివాసాపేత్వా చణ్డాలానుచ్ఛవికం పరిక్ఖారం దత్వా పరిదేవమానం ఏవ తస్స సన్తికం నేత్వా "హన్ద, దాని దారికం ఉట్ఠాయ గణ్హాహీ"తి అదంసు. సా పస్సే ఠత్వా "ఉట్ఠాహీ"తి ఆహ. సో "అహం అతివియ కిలన్తో, హత్థే గహేత్వా మం ఉట్ఠాపేహీ"తి ఆహ. సా తథా అకాసి. మాతఙ్గో "మయం అన్తోనగరే వసితుం న లభామ, ఏహి, బహినగరే చణ్డాలగామం గమిస్సామా"తి తం అపస్సాయ అత్తనో గేహం అగమాసి. "తస్సా పిట్ఠిం అభిరుహిత్వా"తి జాతకభాణకా వదన్తి.

ఏవం పన గేహం గన్త్వా జాతిసమ్భేదవీతిక్కమం అకత్వావ కతిపాహం గేహే వసిత్వా బలం గహేత్వా చిన్తేసి – "అహం ఇమం బ్రాహ్మణమహాసాలకఞ్ఞం మయ్హం చణ్డాలగేహే వాసాపేసిం, హన్ద, దాని తం లాభగ్గయసగ్గప్పత్తం కరిస్సామీ"తి. సో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా పబ్బజిత్వా సత్తాహబ్భన్తరేయేవ అట్ఠ సమాపత్తియో పఞ్చాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా ఇద్ధియా చణ్డాలగామద్వారే ఓతరిత్వా గేహద్వారే ఠితో దిట్ఠమఙ్గలికం పక్కోసాపేత్వా "సామి, కిస్స మం అనాథం కత్వా పబ్బజితోసీ"తి పరిదేవమానం "త్వం, భద్దే, మా చిన్తయి, తవ పోరాణకయసతో ఇదాని మహన్తతరం యసం కరిస్సామి, త్వం పన 'మహాబ్రహ్మా మే సామికో , న మాతఙ్గో, సో బ్రహ్మలోకం గతో, ఇతో సత్తమే దివసే పుణ్ణమాయ చన్దమణ్డలం భిన్దిత్వా ఆగమిస్సతీ'తి పరిసాసు వదేయ్యాసీ"తి వత్వా హిమవన్తమేవ గతో.

దిట్ఠమఙ్గలికాపి బారాణసియం మహాజనమజ్ఝే తేసు తేసు ఠానేసు తథా కథేసి. అథ పుణ్ణమదివసే బోధిసత్తో చన్దమణ్డలస్స గగనమజ్ఝే ఠితకాలే బ్రహ్మత్తభావం మాపేత్వా చన్దమణ్డలం భిన్దిత్వా ద్వాదసయోజనికం బారాణసిం సకలం కాసిరట్ఠఞ్చ ఏకోభాసం కత్వా ఆకాసతో ఓతరిత్వా బారాణసియా ఉపరి తిక్ఖత్తుం పరిబ్భమిత్వా మహాజనేన గన్ధమాలాదీహి

పూజియమానో చణ్డాలగామాభిముఖో అహోసి. బ్రహ్మభత్తా సన్నిపతిత్వా తం చణ్డాలగామకం గన్త్వా దిట్ఠమఙ్గలికాయ గేహం సుద్ధవత్థగన్ధమాలాదీహి దేవవిమానం వియ అలఙ్కరింసు. దిట్ఠమఙ్గలికా చ తదా ఉతునీ హోతి. మహాసత్తో తత్థ గన్త్వా దిట్ఠమఙ్గలికం అఙ్గుట్ఠేన నాభియం పరామసిత్వా "భద్దే, గబ్భో తే పతిట్ఠితో, త్వం పుత్తం విజాయిస్ససి, త్వఞ్చ పుత్తోపి తే లాభగ్గయసగ్గప్పత్తా భవిస్సథ, తవ సీసధోవనఉదకం సకలజమ్బుదీపే రాజూనం అభిసేకోదకం భవిస్సతి, న్హానోదకం పన తే అమతోదకం భవిస్సతి, యే నం సీసే ఆసిఞ్చిస్సన్తి, తే సబ్బరోగేహి ముచ్చిస్సన్తి, కాళకణ్ణియా చ పరిముచ్చిస్సన్తి, తవ పాదపిట్ఠే సీసం ఠపేత్వా వన్దన్తా సహస్సం దస్సన్తి, కథాసవనట్ఠానే ఠత్వా వన్దన్తా సతం దస్సన్తి, చక్ఖుపథే ఠత్వా వన్దన్తా ఏకేకం కహాపణం దత్వా వన్దిస్సన్తి, అప్పమత్తా హోహీ"తి తం ఓవదిత్వా గేహా నిక్ఖమ్మ మహాజనస్స పస్సన్తస్సేవ చన్దమణ్డలం పావిసి.

బ్రహ్మభత్తా సన్నిపతిత్వా దిట్ఠమఙ్గలికం మహన్తేన సక్కారేన నగరం పవేసేత్వా మహన్తేన సిరిసోభగ్గేన తత్థ వసాపేసుం. దేవవిమానసదిసఞ్చస్సా నివేసనం కారేసుం. తత్థ నేత్వా ఉళారం లాభసక్కారం ఉపనామేసుం. పుత్తలాభాది సబ్బో బోధిసత్తేన వుత్తసదిసోవ అహోసి. సోళససహస్సా బ్రాహ్మణా దిట్ఠమఙ్గలికాయ పుత్తేన సహ నిబద్ధం భుఞ్జన్తి, సహస్సమత్తా నం పరివారేన్తి, అనేకసహస్సానం దానం దీయతి. అథ మహాసత్తో "అయం అట్ఠానే అభిప్పసన్నో, హన్దస్స దక్ఖిణేయ్యే జానాపేస్సామీ"తి భిక్ఖాయ చరన్తో తస్సా గేహం గన్త్వా తేన సద్ధిం సల్లపిత్వా అగమాసి. అథ కుమారో గాథమాహ –

"కుతో ను ఆగచ్ఛసి దుమ్మవాసీ, ఓతల్లకో పంసుపిసాచకోవ;
సఙ్కారచోళం పటిముఞ్చ కణ్ఠే, కో రే తువం హోసి అదక్ఖిణేయ్యో"తి. (జా॰ ౧.౧౫.౧);

తేన వుత్తం అనాచారం అసహమానా దేవతా తస్స తేసఞ్చ సోళససహస్సానం బ్రాహ్మణానం ముఖం విపరివత్తేసుం. తం దిస్వా దిట్ఠమఙ్గలికా మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా తమత్థం ఆరోచేసి. బోధిసత్తో "తస్స అనాచారం అసహన్తేహి యక్ఖేహి సో విప్పకారో కతో, అపి చ ఖో పన ఇమం ఉచ్ఛిట్ఠపిణ్డకం తేసం ముఖే ఆసిఞ్చిత్వా తం విప్పకారం వూపసమేహీ"తి ఆహ. సాపి తథా కత్వా తం వూపసమేసి. అథ దిట్ఠమఙ్గలికా పుత్తం ఆహ – "తాత, ఇమస్మిం లోకే దక్ఖిణేయ్యా నామ మాతఙ్గపణ్డితసదిసా భవన్తి, న ఇమే బ్రాహ్మణా వియ జాతిమత్తేన, మన్తసజ్ఝాయనమత్తేన వా మానత్థద్ధా"తి వత్వా యే తదా సీలాదిగుణవిసేసయుత్తా ఝానసమాపత్తిలాభినో చేవ పచ్చేకబుద్ధా చ, తత్థేవస్స పసాదం ఉప్పాదేసీతి.

తదా వేత్తవతీనగరే జాతిమన్తో నామ ఏకో బ్రాహ్మణో పబ్బజిత్వాపి జాతిం నిస్సాయ మహన్తం మానమకాసి. మహాసత్తో "తస్స మానం భిన్దిస్సామీ"తి తం ఠానం గన్త్వా తస్సాసన్నే ఉపరిసోతే వాసం కప్పేసి. తేన వుత్తం –

౬౧. "అహఞ్చ బ్రాహ్మణో ఏకో, గఙ్గాకూలే వసాముభో;
అహం వసామి ఉపరి, హేట్ఠా వసతి బ్రాహ్మణో"తి.

అథ మహాసత్తో ఏకదివసం దన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా "ఇదం జాతిమన్తస్స జటాసు లగ్గతూ"తి అధిట్ఠాయ నదియం పాతేసి. తం తస్స ఉదకం ఆచమేన్తస్స జటాసు లగ్గి, సో తం దిస్వా "నస్స వసలా"తి వత్వా "కుతోయం కాళకణ్ణీ ఆగతో, ఉపధారేస్సామి న"న్తి ఉద్ధంసోతం గచ్ఛన్తో మహాసత్తం దిస్వా "కింజాతికోసీ"తి పుచ్ఛి. "చణ్డాలోస్మీ"తి. "తయా నదియం

దన్తకట్ఠం పాతిత”న్తి? “ఆమ, మయా”తి. “నస్స, వసల, చణ్డాల, కాళకణ్ణి, మా ఇధ వసి, హేట్ఠాసోతే వసా”తి వత్వా హేట్ఠాసోతే వసన్తేనపి పాతితే దన్తకట్ఠే పటిసోతం ఆగన్త్వా జటాసు లగ్గన్తే “నస్స, వసల, సచే ఇధ వసిస్ససి, సత్తమే దివసే సత్తధా తే ముద్ధా ఫలిస్సతీ”తి ఆహ. తేన వుత్తం –

౬౨. “విచరన్తో అనుకూలమ్హి, ఉద్ధం మే అస్సమద్దస;
తత్థ మం పరిభాసేత్వా, అభిసపి ముద్ధఫాలన”న్తి.

తత్థ **విచరన్తో అనుకూలమ్హీ**తి ఉచ్ఛిట్ఠదన్తకట్ఠే అత్తనో జటాసు లగ్గే తస్స ఆగమనగవేసనవసేన గఙ్గాయ తీరే అనువిచరన్తో. **ఉద్ధం మే అస్సమద్దసా**తి అత్తనో వసనట్ఠానతో ఉపరిసోతే మమ అస్సమం పణ్ణసాలం అద్దక్ఖి. **తత్థ మం పరిభాసేత్వా**తి మమ అస్సమం ఆగన్త్వా జాతిం సుత్వా తతోవ పటిక్కమిత్వా సవనూపచారే ఠత్వా “నస్స, వసల చణ్డాల, కాళకణ్ణి మా ఇధ వసీ”తిఆదీని వత్వా భయేన సన్తజ్జేత్వా. **అభిసపి ముద్ధఫాలన**న్తి “సచే జీవితుకామోసి, ఏత్తోవ సీఘం పలాయస్సూ”తి వత్వా “సచే న పక్కమిస్సతి, ఇతో తే సత్తమే దివసే సత్తధా ముద్ధా ఫలతూ”తి మే అభిసపం అదాసి.

కిం పన తస్స అభిసపేన ముద్ధా ఫలతీతి? న ఫలతి, కుహకో పన సో, ఏవమయం మరణభయతజ్జితో సుదూరం పక్కమిస్సతీతి సఞ్ఞాయ సన్తాసనత్థం తథా ఆహ.

౬౩. **యదిహం తస్స పకుప్పేయ్య**న్తి తస్స మానత్థద్ధస్స కూటజటిలస్స అహం యది కుజ్ఝేయ్యం. **యది సీలం న గోపయే**తి సీలం యది న రక్ఖేయ్యం, ఇదం సీలం నామ జీవితనిరపేక్ఖం సమ్మదేవ రక్ఖితబ్బన్తి యది న చిన్తేయ్యన్తి అత్థో. **ఓలోకేత్వానహం తస్స, కరేయ్యం ఛారికం వియా**తి సచాహం తదా తస్స అప్పతీతో అభవిస్సం . మమ చిత్తాచారం ఞత్వా మయి అభిప్పసన్నా దేవతా ఖణేనేవ తం భస్మముట్ఠిం వియ విద్ధంసేయ్యున్తి అధిప్పాయో. సత్థా పన తదా అత్తనో అప్పతీతభావే సతి దేవతాహి సాధేతబ్బం తస్స అనత్థం అత్తనా కత్తబ్బం వియ కత్వా దేసేసి “కరేయ్యం ఛారికం వియా”తి.

వితణ్డవాదీ పనాహ – “బోధిసత్తోవ తం జటిలం ఇచ్ఛమానో ఇద్ధియా ఛారికం కరేయ్య, ఏవఞ్హి సతి ఇమిస్సా పాళియా అత్థో ఉజుకమేవ నీతో హోతీ”తి. సో ఏవమస్స వచనీయో – “త్వం ఇద్ధియా పరూపఘాతం వదసి, ఇద్ధి నామేసా అధిట్ఠానా ఇద్ధి, వికుబ్బనా ఇద్ధి, మనోమయా ఇద్ధి, ఞాణవిప్ఫారా ఇద్ధి, సమాధివిప్ఫారా ఇద్ధి, అరియా ఇద్ధి, కమ్మవిపాకజా ఇద్ధి, పుఞ్ఞవతో ఇద్ధి, విజ్జామయా ఇద్ధి, తత్థ తత్థ సమ్మాపయోగప్పచ్చయా ఇజ్ఝనట్ఠేన ఇద్ధీతి దసవిధా. తత్థ “కతరం ఇద్ధిం వదేసీ”తి? “భావనామయ”న్తి. “కిం పన భావనామయాయ పరూపఘాతకమ్మం హోతీ”తి? ఆమ, ఏకచ్చే ఆచరియా “ఏకవారం హోతీ”తి వదన్తి, యథా హి పరం పహరితుకామేన ఉదకభరితే ఘటే ఖిత్తే పరోపి పహరీయతి, ఘటోపి భిజ్జతి, ఏవమేవ భావనామయాయ ఇద్ధియా ఏకవారం పరూపఘాతకమ్మం హోతి, తతో పట్ఠాయ పన సా నస్సతి.

అథ సో “భావనామయాయ ఇద్ధియా నేవ ఏకవారం న ద్వేవారం పరూపఘాతకమ్మం హోతీ”తి వత్వా పుచ్ఛితబ్బో “కిం భావనామయా ఇద్ధి కుసలా అకుసలా అబ్యాకతా, సుఖాయ వేదనాయ సమ్పయుత్తా దుక్ఖాయ వేదనాయ సమ్పయుత్తా అదుక్ఖమసుఖాయ వేదనాయ సమ్పయుత్తా, సవితక్కసవిచారా అవితక్కవిచారమత్తా అవితక్కఅవిచారా, కామావచరా రూపావచరా అరూపావచరా”తి? జానన్తో “భావనామయా ఇద్ధి కుసలా అబ్యాకతా వా అదుక్ఖమసుఖవేదనియా అవితక్కఅవిచారా రూపావచరా చా”తి వక్ఖతి. సో వత్తబ్బో “పాణాతిపాతచేతనా కుసలాదీసు కతరం కోట్ఠాసం భజతీ”తి? జానన్తో వక్ఖతి “పాణాతిపాతచేతనా అకుసలావ దుక్ఖవేదనావ సవితక్కసవిచారావ కామావచరావా”తి. ఏవం సన్తే “తవ పఞ్హో

సేవ కుసలత్తికేన సమేతి, న వేదనాత్తికేన న వితక్కత్తికేన న భూమన్తరేనా"తి పాళియా విరోధం దస్సేత్వా సఞ్ఞాపేతబ్బో. యది పన సో "పున చపరం, భిక్ఖవే, ఇధేకచ్చో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా ఇద్ధిమా చేతోవసిప్పత్తో అఞ్ఞిస్సా కుచ్ఛిగతం గబ్భం పాపకేన మనసానుపేక్ఖితా హోతి 'అహో వత యం తం కుచ్ఛిగతం గబ్భం న సోత్థినా అభినిక్ఖమేయ్యా'తి. ఏవమ్పి, భిక్ఖవే, కులుమ్పస్స ఉపఘాతో హోతీ"తి సఙ్గీతిం అనారుళ్హం కులుమ్పసుత్తం ఉదాహరేయ్య. తస్సాపి "త్వం అత్థం న జానాసి. ఇద్ధిమా చేతోవసిప్పత్తోతి హి ఏత్థ న భావనామయా ఇద్ధి అధిప్పేతా, ఆథబ్బనికా ఇద్ధి అధిప్పేతా. సా హి ఏత్థ లబ్భమానా లబ్భతీతి భావనామయాయ ఇద్ధియా పరూపఘాతో న సమ్భవతియేవా"తి సఞ్ఞాపేతబ్బో. నో చే సఞ్ఞత్తిం ఉపేతి, కమ్మం కత్వా ఉయ్యోజేతబ్బో. తస్మా యథావుత్తనయేనేవేత్థ గాథాయ అత్థో వేదితబ్బో.

తథా పన తేన అభిసపితో మహాసత్తో "సచాహం ఏతస్స కుజ్ఝిస్సామి, సీలం మే అరక్ఖితం భవిస్సతి, ఉపాయేనేవస్స మానం భిన్దిస్సామి, సా చస్స రక్ఖా భవిస్సతీ"తి సత్తమే దివసే సూరియుగ్గమనం వారేసి. మనుస్సా సూరియస్స అనుగ్గమనేన ఉబ్బాళ్హా జాతిమన్తతాపసం ఉపసఙ్కమిత్వా "భన్తే, తుమ్హే సూరియస్స ఉగ్గన్తుం న దేథా"తి పుచ్ఛింసు. సో "న మేతం కమ్మం, గఙ్గాతీరే పన ఏకో చణ్డాలతాపసో వసతి, తస్సేతం కమ్మం సియా"తి ఆహ . మనుస్సా మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా "భన్తే, తుమ్హే సూరియస్స ఉగ్గన్తుం న దేథా"తి పుచ్ఛింసు. "ఆమావుసో"తి. "కింకారణా"తి? "తుమ్హాకం కులూపకతాపసో మం నిరపరాధం అభిసపి, తస్మిం ఆగన్త్వా ఖమాపనత్థం మమ పాదేసు పతితే సూరియం విస్సజ్జేస్సామీ"తి. తే గన్త్వా తం ఆకడ్ఢన్తా ఆనేత్వా మహాసత్తస్స పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా ఖమాపేత్వా "సూరియం విస్సజ్జేథ, భన్తే"తి ఆహంసు. "న సక్కా విస్సజ్జేతుం, సచాహం విస్సజ్జేస్సామి, ఇమస్స సత్తధా ముద్ధా ఫలిస్సతీ"తి. "అథ, భన్తే, కిం కరోమా"తి. మహాసత్తో "మత్తికాపిణ్డం ఆహరథా"తి ఆహరాపేత్వా "ఇమం తాపసస్స సీసే ఠపేత్వా తాపసం ఓతారేత్వా ఉదకే ఠపేథ, యదా సూరియో దిస్సతి, తదా తాపసో ఉదకే నిముజ్జతూ"తి వత్వా సూరియం విస్సజ్జేసి. సూరియరస్మీహి ఫుట్ఠమత్తేవ మత్తికాపిణ్డో సత్తధా భిజ్జి. తాపసో ఉదకే నిముజ్జి. తేన వుత్తం –

౬౪. "యం సో తదా మం అభిసపి, కుపితో దుట్ఠమానసో;
తస్సేవ మత్థకే నిపతి, యోగేన తం పమోచయి"న్తి.

తత్థ **యం సో తదా మం అభిసపీ**తి సో జాతిమన్తజటిలో యం ముద్ధఫాలనం సన్ధాయ తదా మం అభిసపి, మయ్హం సపం అదాసి. **తస్సేవ మత్థకే నిపతీ**తి తం మయ్హం ఉపరి తేన ఇచ్ఛితం తస్సేవ పన ఉపరి నిపతి నిపతనభావేన అట్ఠాసి. ఏవఞ్హేతం హోతి యథా తం అప్పదుట్ఠస్స పదుస్సతో. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – "యో అప్పదుట్ఠస్స నరస్స దుస్సతి…పే.… పటివాతంవ ఖిత్తో"తి (ధ. ప. ౧౨౫; సు. ని. ౬౬౭; జా. ౧.౫.౯౪). **యోగేన తం పమోచయి**న్తి తం తస్స భాసితం మత్థకఫాలనం ఉపాయేన తతో పమోచేసిం, తం వా జటిలం తతో పమోచేసిం, యేన ఉపాయేన తం న హోతి, తథా అకాసిన్తి అత్థో.

యఞ్హి తేన పారమితాపరిభావనసమిద్ధాహి నానాసమాపత్తివిహారపరిపూరితాహి సీలదిట్ఠిసమ్పదాహి సుసఙ్ఖతసన్తానే మహాకరుణాధివాసే మహాసత్తే అరియూపవాదకమ్మం అభిసపసఙ్ఖాతం ఫరుసవచనం పయుత్తం, తం మహాసత్తస్స ఖేత్తవిసేసభావతో తస్స చ అజ్ఝాసయఫరుసతాయ దిట్ఠధమ్మవేదనీయం హుత్వా సచే సో మహాసత్తం న ఖమాపేసి, సత్తమే దివసే విపచ్చనసభావం జాతం, ఖమాపితే పన మహాసత్తే పయోగసమ్పత్తిపటిబాహితత్తా అవిపాకధమ్మతం ఆపజ్జి

అహోసికమ్మభావతో. అయఞ్హి అరియూపవాదపాపస్స దిట్ఠధమ్మవేదనీయస్స చ ధమ్మతా. తత్థ యం సత్తమే దివసే బోధిసత్తేన సూరియుగ్గమననివారణం కతం, అయమేత్థ యోగోతి అధిప్పేతో ఉపాయో. తేన హి ఉబ్బాళ్హా మనుస్సా బోధిసత్తస్స సన్తికే తాపసం ఆనేత్వా ఖమాపేసుం. సోపి చ మహాసత్తస్స గుణే జానిత్వా తస్మిం చిత్తం పసాదేసీతి వేదితబ్బం. యం పనస్స మత్థకే మత్తికాపిణ్డస్స ఠపనం, తస్స చ సత్తధా ఫాలనం కతం, తం మనుస్సానం చిత్తానురక్ఖణత్థం, అఞ్ఞథా హి ఇమే పబ్బజితాపి సమానా చిత్తస్స వసే వత్తన్తి, న పన చిత్తం అత్తనో వసే వత్తాపేన్తీతి మహాసత్తమ్పి తేన సదిసం కత్వా గణ్హేయ్యుం. తదస్స నేసం దీఘరత్తం అహితాయ దుక్ఖాయాతి.

౬౫. ఇదాని యదత్థం తదా తస్మిం తాపసే చిత్తం అదూసేత్వా సుపరిసుద్ధం సీలమేవ రక్ఖితం, తం దస్సేతుం ‘‘**అనురక్ఖిం మమ సీల**’’న్తి ఓసానగాథమాహ. తం హేట్ఠా వుత్తత్థమేవ.

తదా మణ్డబ్యో ఉదేనో, మాతఙ్గో లోకనాథో.

ఇధాపి సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా నిహీనజాతికస్స సతో యథాధిప్పాయం దిట్ఠమఙ్గలికాయ మాననిగ్గహో, పబ్బజిత్వా “దిట్ఠమఙ్గలికాయ అవస్సయో భవిస్సామీ”తి ఉప్పన్నచిత్తో అరఞ్ఞం గన్త్వా పబ్బజిత్వా సత్తదివసబ్భన్తరేయేవ యథాధిప్పాయం ఝానాభిఞ్ఞానిబ్బత్తనం, తతో ఆగన్త్వా దిట్ఠమఙ్గలికాయ లాభగ్గయసగ్గప్పత్తియా ఉపాయసమ్పాదనం, మణ్డబ్యకుమారస్స మాననిగ్గహో, జాతిమన్తతాపసస్స మాననిగ్గహో, తస్స చ అజానన్తస్సేవ భావినో జీవితన్తరాయస్స అపనయనం, మహాపరాధస్సాపి తస్స అకుజ్ఝిత్వా అత్తనో సీలానురక్ఖణం, అచ్ఛరియబ్భుతపాటిహారియకరణన్తి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బా.

మాతఙ్గచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ధమ్మదేవపుత్తచరియావణ్ణనా

౬౬. అట్ఠమే **మహాపక్ఖో**తి మహాపరివారో. **మహిద్ధికో**తి మహతియా దేవిద్ధియా సమన్నాగతో. **ధమ్మో నామ మహాయక్ఖో**తి నామేన ధమ్మో నామ మహానుభావో దేవపుత్తో. **సబ్బలోకానుకమ్పకో**తి విభాగం అకత్వా మహాకరుణాయ సబ్బలోకం అనుగ్గణ్హనకో.

మహాసత్తో హి తదా కామావచరదేవలోకే ధమ్మో నామ దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. సో దిబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో దిబ్బరథమభిరుయ్హ అచ్ఛరాగణపరివుతో మనుస్సేసు సాయమాసం భుఞ్జిత్వా అత్తనో అత్తనో ఘరద్వారేసు సుఖకథాయ నిసిన్నేసు పుణ్ణముపోసథదివసే గామనిగమరాజధానీసు ఆకాసే ఠత్వా “పాణాతిపాతాదీహి దసహి అకుసలకమ్మపథేహి విరమిత్వా తివిధసుచరితధమ్మం పూరేథ, మత్తేయ్యా పేత్తేయ్యా సామఞ్ఞా బ్రహ్మఞ్ఞా కులే జేట్ఠాపచాయినో భవథ, సగ్గపరాయనా హుత్వా మహన్తం యసం అనుభవిస్సథా”తి మనుస్సే దసకుసలకమ్మపథే సమాదపేన్తో జమ్బుదీపం పదక్ఖిణం కరోతి. తేన వుత్తం –

౬౭. “దసకుసలకమ్మపథే, సమాదపేన్తో మహాజనం;
చరామి గామనిగమం, సమిత్తో సపరిజ్జనో”తి.

తత్థ **సమిత్తో**తి ధమ్మికేహి ధమ్మవాదీహి సహాయేహి ససహాయో.

తేన చ సమయేన అధమ్మో నామేకో దేవపుత్తో కామావచరదేవలోకే నిబ్బత్తి. "నో పాణం హనథ, అదిన్నం ఆదియథా"తిఆదినా నయేన సత్తే అకుసలకమ్మపథే సమాదపేన్తో మహతియా పరిసాయ పరివుతో జమ్బుదీపం వామం కరోతి. తేన వుత్తం –

౬౮. "పాపో కదరియో యక్ఖో, దీపేన్తో దస పాపకే;
సోపేత్థ మహియా చరతి, సమిత్తో సపరిజ్జనో"తి.

తత్థ **పాపో**తి పాపధమ్మేహి సమన్నాగతో. **కదరియో**తి థద్ధమచ్ఛరీ. **యక్ఖో**తి దేవపుత్తో. **దీపేన్తో దస పాపకే**తి సబ్బలోకే గోచరం నామ సత్తానం ఉపభోగపరిభోగాయ జాతం. తస్మా సత్తే వధిత్వా యంకిఞ్చి కత్వా చ అత్తా పీణేతబ్బో, ఇన్ద్రియాని సన్తప్పేతబ్బానీతిఆదినా నయేన పాణాతిపాతాదికే దస లామకధమ్మే కత్తబ్బే కత్వా పకాసేన్తో. **సోపేత్థా**తి సోపి అధమ్మో దేవపుత్తో ఇమస్మిం జమ్బుదీపే. **మహియా**తి భూమియా ఆసన్నే, మనుస్సానం దస్సనసవనూపచారేతి అత్థో.

౬౯. తత్థ యే సత్తా సాధుకమ్మికా ధమ్మగరునో, తే ధమ్మం దేవపుత్తం తథా ఆగచ్ఛన్తమేవ దిస్వా ఆసనా వుట్ఠాయ గన్ధమాలాదీహి పూజేన్తా యావ చక్ఖుపథసమతిక్కమనా తావ అభిత్థవన్తి , పఞ్జలికా నమస్సమానా తిట్ఠన్తి, తస్స వచనం సుత్వా అప్పమత్తా సక్కచ్చం పుఞ్ఞాని కరోన్తి. యే పన సత్తా పాపసమాచారా కురూరకమ్మన్తా, తే అధమ్మస్స వచనం సుత్వా అబ్బనుమోదన్తి , భియ్యోసోమత్తాయ పాపాని సమాచరన్తి. ఏవం తే తదా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఉజువిపచ్చనీకవాదా చేవ ఉజువిపచ్చనీకకిరియా చ హుత్వా లోకే విచరన్తి. తేనాహ భగవా "**ధమ్మవాదీ అధమ్మో చ, ఉభో పచ్చనికా మయ**"న్తి.

ఏవం పన గచ్ఛన్తే కాలే అథేకదివసం తేసం రథా ఆకాసే సమ్ముఖా అహేసుం. అథ నేసం పరిసా "తుమ్హే కస్స, తుమ్హే కస్సా"తి పుచ్ఛిత్వా "మయం ధమ్మస్స, మయం అధమ్మస్సా"తి వత్వా మగ్గా ఓక్కమిత్వా ద్విధా జాతా. ధమ్మస్స పన అధమ్మస్స చ రథా అభిముఖా హుత్వా ఈసాయ ఈసం ఆహచ్చ అట్ఠంసు. "తవ రథం ఓక్కమాపేత్వా మయ్హం మగ్గం దేహి, తవ రథం ఓక్కమాపేత్వా మయ్హం మగ్గం దేహీ"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం మగ్గదాపనత్థం వివాదం అకంసు. పరిసా చ నేసం ఆవుధాని అభిహరిత్వా యుద్ధసజ్జా అహేసుం. యం సన్ధాయ వుత్తం –

"ధురే ధురం ఘట్టయన్తా, సమిమ్హా పటిపథే ఉభో".

౭౦. "కలహో వత్తతీ భేస్మా, కల్యాణపాపకస్స చ;
మగ్గా ఓక్కమనత్థాయ, మహాయుద్ధో ఉపట్ఠితో"తి.

తత్థ **ధురే ధుర**న్తి ఏకస్స రథీసాయ ఇతరస్స రథీసం **ఘట్టయన్తా. సమిమ్హా**తి సమాగతా సమ్ముఖీభూతా. పున **ఉభో**తి వచనం ఉభోపి మయం అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పచ్చనీకా హుత్వా లోకే విచరన్తా ఏకదివసం పటిముఖం ఆగచ్ఛన్తా ద్వీసు పరిసాసు ఉభోసు పస్సేసు మగ్గతో ఓక్కన్తాసు సహ రథేన మయం ఉభో ఏవ సమాగతాతి దస్సనత్థం వుత్తం. **భేస్మా**తి భయజనకో. **కల్యాణపాపకస్స చా**తి కల్యాణస్స చ పాపకస్స చ. **మహాయుద్ధో ఉపట్ఠితో**తి మహాసఙ్గామో పచ్చుపట్ఠితో ఆసి.

అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హి పరిసాయ చ యుజ్ఝితుకామతా జాతా. తత్థ హి ధమ్మో అధమ్మం ఆహ – “సమ్మ, త్వం అధమ్మో, అహం ధమ్మో, మగ్గో మయ్హం అనుచ్ఛవికో, తవ రథం ఓక్కమాపేత్వా మయ్హం మగ్గం దేహీ”తి. ఇతరో “అహం దళ్హయానో బలవా అసన్తాసీ, తస్మా మగ్గం న దేమి, యుద్ధం పన కరిస్సామి, యో యుద్ధే జినిస్సతి, తస్స మగ్గో హోతూ”తి ఆహ. తేనేవాహ –

“యసోకరో పుఞ్ఞకరోహమస్మి, సదాత్థుతో సమణబ్రాహ్మణానం;
మగ్గారహో దేవమనుస్సపూజితో, ధమ్మో అహం దేహి అధమ్మ మగ్గం.

“అధమ్మయానం దళ్హమారుహిత్వా, అసన్తసన్తో బలవాహమస్మి;
స కిస్స హేతుమ్హి తవజ్జ దజ్జం, మగ్గం అహం ధమ్మ అదిన్నపుబ్బం.

“ధమ్మో హవే పాతురహోసి పుబ్బే, పచ్ఛా అధమ్మో ఉదపాది లోకే;
జేట్ఠో చ సేట్ఠో చ సనన్తనో చ, ఉయ్యాహి జేట్ఠస్స కనిట్ఠ మగ్గా.

“న యాచనాయ నపి పాతిరూపా, న అరహతా తేహం దదేయ్య మగ్గం;
యుద్ధఞ్చ నో హోతు ఉభిన్నమజ్జ, యుద్ధమ్హి యో జేస్సతి తస్స మగ్గో.

“సబ్బా దిసా అనువిసటోహమస్మి, మహబ్బలో అమితయసో అతుల్యో;
గుణేహి సబ్బేహి ఉపేతరూపో, ధమ్మో అధమ్మ త్వం కథం విజేస్ససి.

“లోహేన వే హఞ్ఞతి జాతరూపం, న జాతరూపేన హనన్తి లోహం;
సచే అధమ్మో హఞ్ఛతి ధమ్మమజ్జ, అయో సువణ్ణం వియ దస్సనేయ్యం.

“సచే తువం యుద్ధబలో అధమ్మ, న తుయ్హం వుడ్ఢా చ గరూ చ అత్థి;
మగ్గఞ్చ తే దమ్మి పియాప్పియేన, వాచా దురుత్తానిపి తే ఖమామీ”తి. (జా॰ ౧.౧౧.౨౬-౩౨);

ఇమా హి తేసం వచనపటివచనకథా.

తత్థ **యసోకరో**తి ధమ్మో నియోజనవసేన దేవమనుస్సానం యసదాయకో. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో. **సదాత్థుతో**తి సదా థుతో నిచ్చప్పసత్థో. **స కిస్స హేతుమ్హి తవజ్జ దజ్జ**న్తి సోమ్హి అహం అధమ్మో అధమ్మయానరథం అభిరుళ్హో అభీతో బలవా, కింకారణా అజ్జ, భో ధమ్మ, కస్సచి అదిన్నపుబ్బం మగ్గం తుయ్హం దమ్మి. **పాతురహోసీ**తి పఠమకప్పికకాలే ఇమస్మిం లోకే దసకుసలకమ్మపథధమ్మో పుబ్బే పాతురహోసి, పచ్ఛా అధమ్మో. **జేట్ఠో** చాతి పురే నిబ్బత్తభావేన అహం జేట్ఠో చ సేట్ఠో చ పోరాణకో చ, త్వం పన కనిట్ఠో, తస్మా “మగ్గా ఉయ్యాహీ”తి వదతి.

నపి పాతిరూపాతి అహఞ్హి భోతో నేవ యాచనాయ న పటిరూపవచనేన న మగ్గారహతాయ మగ్గం దదేయ్యం. **అనువిసటో**తి అహం చతస్సో దిసా చతస్సో అనుదిసాతి సబ్బా దిసా అత్తనో గుణేన పత్థటో పఞ్ఞాతో. **లోహేనా**తి అయోముట్ఠికేన. **హఞ్ఛతీ**తి హనిస్సతి. **యుద్ధబలో అధమ్మా**తి సచే తువం యుద్ధబలో అసి అధమ్మ. **వుడ్ఢా చ గరూ చా**తి

యది తుయ్హం ఇమే వుడ్ఢా ఇమే గరూ పణ్డితాతి ఏతం నత్థి. **పియాప్పియేనా**తి పియేన వియ అప్పియేన, అప్పియేనపి దదన్తో (జా॰ అట్ఠ॰ ౪.౧౧.౩౨) పియేన వియ తే మగ్గం దదామీతి అత్థో.

౨౧. మహాసత్తో హి తదా చిన్తేసి – “సచాహం ఇమం పాపపుగ్గలం సబ్బలోకస్స అహితాయ పటిపన్నం ఏవం మయా విలోమగ్గాహం గహేత్వా రిత్తం అచ్ఛరం పహరిత్వా ‘అనాచార మా ఇధ తిట్ఠ, సీఘం పటిక్కమ వినస్సా’తి వదేయ్యం, సో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మమ ధమ్మతేజేన భుసముట్ఠి వియ వికిరేయ్య, న ఖో పన మేతం పతిరూపం, స్వాహం సబ్బలోకం అనుకమ్పన్తో ‘లోకత్థచరియం మత్థకం పాపేస్సామీ’తి పటిపజ్జామి, అయం ఖో పన పాపో ఆయతిం మహాదుక్ఖభాగీ, స్వాయం మయా విసేసతో అనుకమ్పితబ్బో, తస్మాస్స మగ్గం దస్సామి, ఏవం మే సీలం సువిసుద్ధం అఖణ్డితం భవిస్సతీ”తి. ఏవం పన చిన్తేత్వా బోధిసత్తే “సచే తువం యుద్ధబలో”తి గాథం వత్వా థోకం మగ్గతో ఓక్కన్తమత్తే ఏవ అధమ్మో రథే ఠాతుం అసక్కోన్తో అవంసిరో పథవియం పతిత్వా పథవియా వివరే దిన్నే గన్త్వా అవీచిమ్హి ఏవ నిబ్బత్తి. తేన వుత్తం **“యదిహం తస్స కుప్పేయ్య”**న్తిఆది.

తత్థ **యదిహం తస్స కుప్పేయ్య**న్తి తస్స అధమ్మస్స యది అహం కుజ్ఝేయ్యం. **యది భిన్దే తపోగుణ**న్తి తేనేవస్స కుజ్ఝనేన మయ్హం తపోగుణం సీలసంవరం యది వినాసేయ్యం. **సహపరిజనం తస్సా**తి సపరిజనం తం అధమ్మం. **రజభూత**న్తి రజమివ భూతం, రజభావం పత్తం **అహం కరేయ్యం.**

౨౨. అపిచాహన్తి ఏత్థ **అహ**న్తి నిపాతమత్తం. **సీలరక్ఖాయా**తి సీలరక్ఖణత్థం. **నిబ్బాపేత్వా**నాతి పటికచ్చేవ ఖన్తిమేత్తానుద్దయస్స ఉపట్ఠాపితత్తా తస్మిం అధమ్మే ఉప్పజ్జనకకోధస్స అనుప్పాదనేనేవ దోసపరిళాహవూపసమనేన మానసం వూపసమేత్వా. **సహ జనేనోక్కమిత్వా**తి మయ్హం పరిజనేన సద్ధిం మగ్గా ఓక్కమిత్వా తస్స పాపస్స అధమ్మస్స అహం మగ్గం అదాసిం.

౨౩. సహ పథతో ఓక్కన్తేతి వుత్తనయేన చిత్తస్స వూపసమం కత్వా “మగ్గం తే దమ్మీ”తి చ వత్వా థోకం మగ్గతో సహ ఓక్కమనేన. **పాపయక్ఖస్సా**తి అధమ్మదేవపుత్తస్స. **తావదే**తి తఙ్ఖణం ఏవ మహాపథవీ వివరమదాసి. **జాతకట్ఠకథాయం** పన “మగ్గఞ్చ తే దమ్మీ”తి గాథాయ కథితక్ఖణేయేవాతి వుత్తం.

ఏవం తస్మిం భూమియం పతితే చతునహుతాధికద్వియోజనసతసహస్సబహలా సకలం వరావరం ధారేన్తీపి మహాపథవీ “నాహమిమం పాపపురిసం ధారేమీ”తి కథేన్తీ వియ తేన రితట్ఠానే ద్విధా భిజ్జి. మహాసత్తో పన తస్మిం నిపతిత్వా అవీచిమ్హి నిబ్బత్తే రథధురే యథాఠితోవ సపరిజనో మహతా దేవానుభావేన గమనమగ్గేనేవ గన్త్వా అత్తనో భవనం పావిసి. తేనాహ భగవా –

> “ఖన్తీబలో యుద్ధబలం విజేత్వా, హన్త్వా అధమ్మం నిహనిత్వ భూమ్యా;
> పాయాసి విత్తో అభిరుయ్హ సన్దనం, మగ్గేనేవ అతిబలో సచ్చనిక్కమో”తి. (జా॰ ౧.౧౧.౩౪);

తదా అధమ్మో దేవదత్తో అహోసి, తస్స పరిసా దేవదత్తపరిసా, ధమ్మో లోకనాథో, తస్స పరిసా బుద్ధపరిసా.

ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియో యథారహం నిద్ధారేతబ్బా. తథా ఇధాపి దిబ్బేహి ఆయువణ్ణయససుఖఆధిపతేయ్యేహి దిబ్బేహేవ ఉళారేహి కామగుణేహి సమప్పితస్స సమఙ్గీభూతస్స అనేకసహస్ససఙ్ఖాహి అచ్ఛరాహి సబ్బకాలం పరిచారియమానస్స మహతి పమాదట్ఠానే ఠితస్స సతో ఈసకమ్పి పమాదం అనాపజ్జిత్వా "లోకత్థచరియం మత్థకం పాపేస్సామీ"తి మాసే మాసే పుణ్ణమియం ధమ్మం దీపేన్తో సపరిజనో మనుస్సపథే విచరిత్వా మహాకరుణాయ సబ్బసత్తే అధమ్మతో వివేచేత్వా ధమ్మే నియోజనం, అధమ్మేన సమాగతోపి తేన కతం అనాచారం అగణేత్వా తత్థ చిత్తం అకోపేత్వా ఖన్తిమేత్తానుద్దయమేవ పచ్చుపట్ఠపేత్వా అఖణ్డం సువిసుద్ధఞ్చ కత్వా అత్తనో సీలస్స రక్ఖణన్తి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

ధమ్మదేవపుత్తచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. అలీనసత్తుచరియావణ్ణనా

౭౪. నవమే **పఞ్చాలరట్ఠే**తి ఏవంనామకే జనపదే. **నగరవరే, కపిలాయ**న్తి "కపిలా"తి ఏవంలద్ధనామే ఉత్తమనగరే. "నగరవరే"తి వత్వా పున "**పురుత్తమే**"తి వచనం తస్మిం కాలే జమ్బుదీపే సబ్బనగరానం తస్స నగరస్స అగ్గనగరభావదస్సనత్థం. **జయద్దిసో నామా**తి రఞ్ఞా అత్తనో పచ్చత్థికే జితే జాతో, అత్తనో వా పచ్చామిత్తభూతం యక్ఖినీసఙ్ఖాతం జయద్దిసం జితోతి ఏవంలద్ధనామో. **సీలగుణముపాగతో**తి ఆచారసీలఞ్చేవ ఉస్సాహసమ్పత్తియాదిరాజగుణఞ్చ ఉపాగతో, తేన సమన్నాగతోతి అత్థో.

౭౫. తస్స రఞ్ఞోతి జయద్దిసరాజస్స, అహం పుత్తో అహోసిన్తి వచనసేసో. **సుతధమ్మో**తి యావతా రాజపుత్తేన సోతబ్బధమ్మో నామ, తస్స సబ్బస్స సుతత్తా సుతధమ్మో, బహుస్సుతోతి అత్థో. అథ వా **సుతధమ్మో**తి విస్సుతధమ్మో, ధమ్మచరియాయ సమచరియాయ పకాసో పఞ్ఞాతో, లోకే పత్థటకిత్తిధమ్మోతి అత్థో. **అలీనసత్తో**తి ఏవంనామో. **గుణవా**తి ఉళారేహి మహాపురిసగుణేహి సమన్నాగతో. **అనురక్ఖపరిజనో సదా**తి సద్ధాదిగుణవిసేసయోగతో చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సమ్మదేవ సఙ్గహణతో చ సబ్బకాలం సమ్మబ్భత్తపరివారజనో.

౭౬. పితా మే మిగవం గన్త్వా, పోరిసాదం ఉపాగమీతి మయ్హం పితా జయద్దిసరాజా మిగవం చరన్తో అరఞ్ఞమజ్ఝం గన్త్వా పోరిసాదం మనుస్సఖాదకం యక్ఖినిపుత్తం ఉపగఞ్ఛి, తేన సమాగమి.

జయద్దిసరాజా కిర ఏకదివసం "మిగవం గమిస్సామీ"తి తదనురూపేన మహతా పరివారేన కపిలనగరతో నిక్ఖమి. తం నిక్ఖన్తమత్తమేవ తక్కసిలావాసీ నన్దో నామ బ్రాహ్మణో చతస్సో సతారహా గాథా నామ కథేతుం ఆదాయ ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తనో ఆగమనకారణం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా "నివత్తిత్వా సుణిస్సామీ"తి తస్స వసనగేహం పరిబ్బయఞ్చ దాపేత్వా అరఞ్ఞం పవిట్ఠో "యస్స పస్సేన మిగో పలాయతి, తస్సేవ సో గీవా"తి వత్వా మిగే పరియేసన్తో విచరతి. అథేకో పసదమిగో మహాజనస్స పదసద్దేన ఆసయతో నిక్ఖమిత్వా రఞ్ఞో అభిముఖో గన్త్వా పలాయి. అమచ్చా పరిహాసం కరింసు. రాజా తం అనుబన్ధిత్వా తియోజనమత్థకే తం పరిక్ఖీణజవం ఠితం విజ్ఝిత్వా పాతేసి. పతితం ఖగ్గేన ద్విధా కత్వా అనత్థికోపి "మంసేన మిగం గహేతుం నాసక్ఖీ"తి వచనమోచనత్థం కాజే కత్వా ఆగచ్ఛన్తో ఏకస్స నిగ్రోధస్స మూలే దబ్బతిణేసు నిసీదిత్వా థోకం విస్సమిత్వా గన్తుం ఆరభి.

తేన చ సమయేన తస్సేవ రఞ్ఞో జేట్ఠభాతా జాతదివసే ఏవ ఏకాయ యక్ఖినియా ఖాదితుం గహితో ఆరక్ఖమనుస్సేహి అనుబద్ధాయ తాయ నిద్ధమనమగ్గేన గచ్ఛన్తియా ఉరే ఠపితో మాతుసఞ్ఞాయ ముఖేన థనగ్గహణేన పుత్తసినేహం ఉప్పాదేత్వా సంవడ్ఢియమానో తదాహారోపయోగితాయ మనుస్సమంసం ఖాదన్తో అనుక్కమేన వుద్ధిప్పత్తో అత్తానం అన్తరధాపనత్థం యక్ఖినియా దిన్నఓసధమూలానుభావేన అన్తరహితో హుత్వా మనుస్సమంసం ఖాదిత్వా జీవన్తో తాయ యక్ఖినియా మతాయ తం ఓసధమూలం అత్తనో పమాదేన నాసేత్వా దిస్సమానరూపోవ మనుస్సమంసం ఖాదన్తో నగ్గో ఉబ్బిగ్గవిరూపదస్సనో రాజపురిసేహి పస్సిత్వా అనుబద్ధో పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా తస్స నిగ్రోధస్స మూలే వాసం కప్పేన్తో రాజానం దిస్వా "భక్ఖోసి మే"తి హత్థే అగ్గహేసి. తేన వుత్తం "**నో మే పితుమగ్గహేసి, భక్ఖోసి మమ మా చలీ**"తిఆది.

తత్థ **నో మే పితుమగ్గహేసీ**తి నో పోరిసాదో మమ పితరం జయద్దిసరాజానం అత్తనో నిసిన్నరుక్ఖసమీపమాగతం "**మమ భక్ఖో** త్వం ఆగతోసి, హత్థపరిప్ఫన్దనాదివసేన **మా చలి,** చలన్తమ్పి అహం తం ఖాదిస్సామీ"తి హత్థే అగ్గహేసి.

౭౭. తస్సాతి తస్స యక్ఖినిపుత్తస్స. **తసితవేధితో**తి చిత్తుత్రాసేన తసితో సరీరపరికమ్పేన వేధితో. **ఊరుక్ఖమ్భో**తి ఉభిన్నం ఊరూనం థద్ధభావో, యేన నో తతో పలాయితుం నాసక్ఖి.

మిగవం గహేత్వా ముఞ్చస్సూతి ఏత్థ **మిగవ**న్తి మిగవవసేన లద్ధత్తా తం మిగమంసం "మిగవ"న్తి ఆహ, ఇమం మిగమంసం గహేత్వా మం ముఞ్చస్సూతి అత్థో. నో హి రాజా నం యక్ఖినిపుత్తం దిస్వా భీతో ఊరుక్ఖమ్భం పత్వా ఖాణుకో వియ అట్ఠాసి. నో వేగేన గన్త్వా తం హత్థే గహేత్వా "భక్ఖోసి మే ఆగతోసీ"తి ఆహ. అథ నం రాజా సతిం పచ్చుపట్ఠపేత్వా "సచే ఆహారత్థికో, ఇమం తే మంసం దదామి, తం గహేత్వా ఖాద, మం ముఞ్చాహీ"తి ఆహ . తం సుత్వా పోరిసాదో "కిమిదం మయ్హమేవ సన్తకం దత్వా మయా వోహారం కరోసి, నను ఇమం మంసఞ్చ త్వఞ్చ మమ హత్థగతకాలతో పట్ఠాయ మయ్హమేవ సన్తకం, తస్మా తం పఠమం ఖాదిత్వా పచ్ఛా మంసం ఖాదిస్సామీ"తి ఆహ.

అథ రాజా "మంసనిక్కయేనాయం న మం ముఞ్చతి, మయా చ మిగవం ఆగచ్ఛన్తేన తస్స బ్రాహ్మణస్స 'ఆగన్త్వా తే ధనం దస్సామీ'తి పటిఞ్ఞా కతా. సచాయం యక్ఖో అనుజానిస్సతి, సచ్చం అనురక్ఖన్తో గేహం గన్త్వా తం పటిఞ్ఞం మోచేత్వా పున ఇమస్స యక్ఖస్స భత్తత్థం ఆగచ్ఛేయ్య"న్తి చిన్తేత్వా తస్స తమత్థం ఆరోచేసి. తం సుత్వా పోరిసాదో "సచే త్వం సచ్చం అనురక్ఖన్తో గన్తుకామోసి, గన్త్వా తస్స బ్రాహ్మణస్స దాతబ్బం ధనం దత్వా సచ్చం అనురక్ఖన్తో సీఘం పున ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి వత్వా రాజానం విస్సజ్జేసి. నో తేన విస్సట్ఠో "త్వం మా చిన్తయి, అహం పాతోవ ఆగమిస్సామీ"తి వత్వా మగ్గనిమిత్తాని సల్లక్ఖేన్తో అత్తనో బలకాయం ఉపగన్త్వా తేన పరివుతో నగరం పవిసిత్వా నన్దబ్రాహ్మణం పక్కోసాపేత్వా మహారహే ఆసనే నిసీదాపేత్వా తా గాథా సుత్వా చత్తారి సహస్సాని దత్వా యానం ఆరోపేత్వా "ఇమం తక్కసిలమేవ నేథా"తి మనుస్సే దత్వా బ్రాహ్మణం ఉయ్యోజేత్వా దుతియదివసే పోరిసాదస్స సన్తికం గన్తుకామో పుత్తం రజ్జే పతిట్ఠపేతుం అనుసాసనిఞ్చ దేన్తో తమత్థం ఆరోచేసి. తేన వుత్తం –

౭౮. "మిగవం గహేత్వా ముఞ్చస్సు, కత్వా ఆగమనం పున;
బ్రాహ్మణస్స ధనం దత్వా, పితా ఆమన్తయీ మమం.

౭౯. "రజ్జం పుత్త పటిపజ్జ, మా పమజ్జి పురం ఇదం;

కతం మే పోరిసాదేన, మమ ఆగమనం పునా”తి.

తత్థ **ఆగమనం పునా**తి పున ఆగమనం పటిఞ్ఞాతస్స పోరిసాదస్స సఙ్గరం కత్వా. **బ్రాహ్మణస్స ధనం దత్వా**తి తక్కసిలతో ఆగతస్స నన్దనామస్స బ్రాహ్మణస్స తా గాథా సుత్వా చతుసహస్సపరిమాణం ధనం దత్వా. **పితా ఆమన్తయీ మమ**న్తి మమ పితా జయద్దిసరాజా మం ఆమన్తేసి.

కథం ఆమన్తేసీతి చే? ఆహ “**రజ్జ**”న్తిఆది. తస్సత్థో – **పుత్త,** త్వం ఇమం కులసన్తకం రజ్జం **పటిపజ్జ,** యథాహం ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేమి, ఏవం త్వమ్పి ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా **రజ్జం** కారేహి. త్వం ఇదం పురం రక్ఖన్తో రజ్జఞ్చ కారేన్తో మా పమాదమాపజ్జి, అసుకస్మిం ఠానే నిగ్రోధరుక్ఖమూలే పోరిసాదేన యక్ఖేన కతమేతం మయా సఙ్గరం మమ పున తస్స సన్తికం ఆగమనం ఉద్దిస్స, కేవలం తస్స బ్రాహ్మణస్స ధనదానత్థం ఇధాగతో సచ్చం అనురక్ఖన్తో, తస్మా తత్థాహం గమిస్సామీతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “మా ఖో త్వం, మహారాజ, తత్థ అగమాసి, అహం తత్థ గమిస్సామి. సచే పన త్వం, తాత, గమిస్ససియేవ, అహమ్పి తయా సద్ధిం గమిస్సామియేవా”తి. “ఏవం సన్తే మయం ఉభోపి న భవిస్సామ, తస్మా అహమేవ తత్థ గమిస్సామీ”తి నానప్పకారేన వారేన్తం రాజానం సఞ్ఞాపేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా పితు అత్థాయ అత్తానం పరిచ్చజిత్వా నోత్థిభావాయ పితరి సాసితవాదం పయుఞ్జమానే మాతుభగినిభరియాసు చ సచ్చకిరియం కరోన్తీసు ఆవుధం గహేత్వా నగరతో నిక్ఖమిత్వా అస్సుపుణ్ణముఖం మహాజనం అనుబన్ధన్తం ఆపుచ్ఛిత్వా పితరా అక్ఖాతనయేన యక్ఖవాసమగ్గం పటిపజ్జి. యక్ఖినిపుత్తోపి “ఖత్తియా నామ బహుమాయా, కో జానాతి కిం భవిస్సతీ”తి రుక్ఖం అభిరుహిత్వా రఞ్ఞో ఆగమనం ఓలోకేన్తో నిసిన్నో కుమారం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “పితరం నివత్తేత్వా పుత్తో ఆగతో భవిస్సతి, నత్థి మే భయ”న్తి ఓతరిత్వా తస్స పిట్ఠిం దస్సేత్వావ నిసీది. మహాసత్తో ఆగన్త్వా తస్స పురతో అట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

౮౦. “మాతాపితూ చ వన్దిత్వా, నిమ్మినిత్వాన అత్తనా;
నిక్ఖిపిత్వా ధనుం ఖగ్గం, పోరిసాదం ఉపాగమి”న్తి.

౮౧. ససత్థహత్థూపగతన్తి ససత్థహత్థం ఉపగతం ఆవుధపాణిం మం అత్తనో సన్తికం ఉపగతం దిస్వా. **కదాచి సో తసిస్సతీ**తి సో యక్ఖో అపి తసేయ్య. **తేన భిజ్జిస్సతి సీల**న్తి తేన తస్స తాసుప్పాదనేన మయ్హం సీలం వినస్సతి సంకిలిస్సతి. **పరితాసం కతే మయీ**తి మయి తస్స పరితాసం కతే సతి.

౮౨. సీలఖణ్డభయా మయ్హం, తస్స దేస్సం న బ్యాహరిన్తి యథా చ సీలభేదభయేన నిహితసత్థో తస్స సన్తికం అగమాసి, ఏవం మయ్హం సీలఖణ్డభయా ఏవ తస్స పోరిసాదస్స దేస్సం అనిట్ఠమ్పి న బ్యాహరిం, కేవలం పన మేత్తచిత్తేన హితవాదీ ఇదం ఇదాని వక్ఖమానం వచనం అభాసిం.

మహాసత్తో చ గన్త్వా పురతో ఠితో. యక్ఖినిపుత్తో తం వీమంసితుకామో “కోసి త్వం, కుతో ఆగతో, కిం మం న జానాసి ‘లుద్దో మనుస్సమంసఖాదకో’తి, కస్మా చ ఇధాగతోసీ”తి పుచ్ఛి. కుమారో “అహం జయద్దిసరఞ్ఞో పుత్తో, త్వం పోరిసాదకోతి జానామి, పితు జీవితం రక్ఖితుం ఇధాగతో, తస్మా తం ముఞ్చ, మం ఖాదా”తి ఆహ. పున యక్ఖినిపుత్తో ముఖాకారేనేవ “తం తస్స పుత్తోతి అహం జానామి, దుక్కరం పన తయా కతం ఏవం ఆగచ్ఛన్తేనా”తి ఆహ. కుమారో “న ఇదం దుక్కరం, యం

పితు అత్థే జీవితపరిచ్చజనం, మాతాపితుహేతు హి ఏవరూపం పుఞ్ఞం కత్వా ఏకన్తేనేవ సగ్గే పమోదతి, అహఞ్చ 'అమరణధమ్మో నామ కోచి సత్తో నత్థీ'తి జానామి, అత్తనా చ కిఞ్చి కతం పాపం నామ న సరామి, తస్మా మరణతోపి మే భయం నత్థి, ఇదం సరీరం మయా తే నిస్సట్ఠం, అగ్గిం జాలేత్వా ఖాదా"తి ఆహ. తేన వుత్తం –

౮౩. "ఉజ్జాలేహి మహాఅగ్గిం, పపతిస్సామి రుక్ఖతో;
త్వం పక్కకాలమఞ్ఞాయ, భక్ఖయ మం పితామహా"తి.

తం సుత్వా యక్ఖినిపుత్తో "న సక్కా ఇమస్స మంసం ఖాదితుం, ఉపాయేన ఇమం పలాపేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "తేన హి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సారదారూని ఆహరిత్వా నిద్ధూమే అఙ్గారే కరోహి, తత్థ తే మంసం పచిత్వా ఖాదిస్సామీ"తి ఆహ. మహాసత్తో తథా కత్వా తస్స ఆరోచేసి. సో తం ఓలోకేన్తో "అయం పురిససీహో మరణతోపి భయం నత్థి, ఏవం నిబ్భయో నామ న మయా దిట్ఠపుబ్బో"తి లోమహంసజాతో కుమారం ఓలోకేసి. కుమారో కిస్స మం ఓలోకేసి, న యథావుత్తం కరోసీతి. యక్ఖినిపుత్తో మహాసత్తం "సత్తధా తస్స ముద్ధా ఫలేయ్య, యో తం ఖాదేయ్యా"తి ఆహ. "సచే మం న ఖాదితుకామోసి, అథ కస్మా అగ్గిం కారేసీ"తి? "తవ పరిగ్గణ్హనత్థ"న్తి. "త్వం ఇదాని మం కథం పరిగ్గణ్హిస్ససి, స్వాహం తిరచ్ఛానయోనియం నిబ్బత్తోపి సక్కస్స దేవరఞ్ఞో అత్తానం పరిగ్గణ్హితుం న అదాసి"న్తి ఇమమత్థం దస్సేన్తో –

"ఇదఞ్హి సో బ్రాహ్మణం మఞ్ఞమానో, ససో అవాసేసి సకే సరీరే;
తేనేవ సో చన్దిమా దేవపుత్తో, ససత్థుతో కామదుహజ్జ యక్ఖా"తి.(జా॰ ౧.౧౬.౬౩) –

గాథమాహ.

తత్థ **ససో అవాసేసి సకే సరీరే**తి అత్తనో సరీరహేతు ఇమం సరీరం ఖాదిత్వా ఇధ వసాతి ఏవం సకే సరీరే అత్తనో సరీరం దేన్తో తం బ్రాహ్మణరూపం సక్కం తత్థ వాసేసి. **ససత్థుతో**తి "ససీ"తి ఏవం సససద్దేన థుతో. **కామదుహో**తి కామవడ్ఢనో. **యక్ఖా**తి దేవ.

ఏవం మహాసత్తో చన్దే ససలక్ఖణం కప్పట్ఠియం పాటిహారియం సక్ఖిం కత్వా అత్తనో సక్కేనపి పరిగ్గణ్హితుం అసక్కుణేయ్యతం అభాసి. తం సుత్వా పోరిసాదో అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతో –

"చన్దో యథా రాహుముఖా పముత్తో, విరోచతే పన్నరసేవ భాణుమా;
ఏవం తువం పోరిసాదా పముత్తో, విరోచ కపిలే మహానుభావ;
ఆమోదయం పితరం మాతరఞ్చ, సబ్బో చ తే నన్దతు ఞాతిపక్ఖో"తి. (జా॰ ౧.౧౬.౬౪) –

గాథం వత్వా "గచ్ఛ మహావీరా"తి కుమారం విస్సజ్జేసి. సోపి తం నిబ్బిసేవనం కత్వా పఞ్చ సీలాని దత్వా "యక్ఖో ను ఖో ఏస, నో"తి వీమంసన్తో "యక్ఖానం అక్ఖీని రత్తాని హోన్తి అనిమిసాని చ, ఛాయా చ న పఞ్ఞాయతి, అసమ్భీతో హోతి, న ఇమస్స తథా. తస్మా నాయం యక్ఖో మనుస్సో ఏసో, మయ్హం కిర పితు తయో భాతరో యక్ఖినియా గహితా, తేసు తాయ ద్వే ఖాదితా భవిస్సన్తి, ఏకో పుత్తసినేహేన పటిజగ్గితో భవిస్సతి. ఇమినా తేన భవితబ్బ"న్తి నయగ్గాహేన అనుమానేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన వియ అవిపరీతతో నిట్ఠం గన్త్వా "మయ్హం పితు ఆచిక్ఖిత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "న త్వం

యక్ఖో, పితు మే జేట్ఠభాతికోసి, ఏహి మయా సద్ధిం గన్త్వా కులసన్తకం రజ్జం పటిపజ్జాహీ"తి ఆహ. తేన వుత్తం "త్వం పితామహా"తి, త్వం మమ మహాపితాతి అత్థో. ఇతరేన "నాహం మనుస్సో"తి వుత్తే తేన సద్ధాతబ్బస్స దిబ్బచక్ఖుకతాపసస్స సన్తికం నేసి. తాపసేన "కిం కరోన్తా పితా పుత్తా అరఞ్ఞే విచరథా"తి పితుభావే కథితే పోరిసాదో సద్దహిత్వా "గచ్ఛ, తాత, త్వం, న మే రజ్జేన అత్థో, పబ్బజిస్సామహా"న్తి తాపసస్స సన్తికే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తేన వుత్తం –

౮౪. "ఇతి సీలవతం హేతు, నారక్ఖిం మమ జీవితం;
పబ్బాజేసిం చహం తస్స, సదా పాణాతిపాతిక"న్తి.

తత్థ **సీలవతం హేతూ**తి సీలవన్తానం మమ పితూనం హేతు. అథ వా **సీలవతం హేతూ**తి సీలవతహేతు, మయ్హం సీలవతసమాదాననిమిత్తం తస్స అభిజ్జనత్థం. **తస్సా**తి తం పోరిసాదం.

అథ మహాసత్తో అత్తనో మహాపితరం పబ్బజితం వన్దిత్వా నగరస్స సమీపం గన్త్వా "కుమారో కిర ఆగతో"తి సుత్వా హట్ఠతుట్ఠేన రఞ్ఞా నాగరేహి నేగమజానపదేహి చ పచ్చుగ్గతో రాజానం వన్దిత్వా సబ్బం పవత్తిం ఆరోచేసి. తం సుత్వా రాజా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ భేరిం చరాపేత్వా మహన్తేన పరివారేన తస్స సన్తికం గన్త్వా "ఏహి, భాతిక, రజ్జం పటిపజ్జాహీ"తి ఆహ. "అలం, మహారాజా"తి. "తేన హి మయ్హం ఉయ్యానే వసా"తి. "న ఆగచ్ఛామీ"తి. రాజా తస్స అస్సమస్స అవిదూరే గామం నివేసేత్వా భిక్ఖం పట్ఠపేసి. సో చూళకమ్మాసదమ్మనిగమో నామ జాతో.

తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, తాపసో సారిపుత్తో, పోరిసాదో అఙ్గులిమాలో, కనిట్ఠా ఉప్పలవణ్ణా, అగ్గమహేసీ రాహులమాతా, అలీనసత్తుకుమారో లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ యథారహం సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా పితరా నివారియమానో అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా పితు జీవితరక్ఖణత్థం "పోరిసాదస్స సన్తికం గమిస్సామీ"తి నిచ్ఛయో, తస్స చ సన్తాసపరిహారణత్థం నిహితసత్థస్స గమనం, "అత్తనో సీలఖణ్డనం మా హోతూ"తి తేన పియవాచాయ సముదాచారో, తేన చ నానానయేహి పరిగ్గణ్హియమానస్స మరణసన్తాసాభావో, పితు అత్థే మయ్హం సరీరం సఫలం కరిస్సామీతి హట్ఠతుట్ఠభావో, సక్కేనాపి పరిగ్గణ్హితుం అసక్కుణేయ్యస్స ససజాతియమ్పి పరిచ్చాగత్థం అత్తనో జీవితనిరపేక్ఖభావస్స జాననం, తేన సమాగమేపి ఓస్సట్ఠేపి చిత్తస్స వికారాభావో, తస్స చ మనుస్సభావమహాపితుభావానం అవిపరీతతో జాననం, ఞాతమత్తే చ తం కులసన్తకే రజ్జే పతిట్ఠాపేతుకామతా, ధమ్మదేసనాయ సంవేజేత్వా సీలేసు పతిట్ఠాపనన్తి. ఏవమాదయో ఇధ బోధిసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

అలీనసత్తుచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సఙ్ఖపాలచరియావణ్ణనా

౮౫. దసమే **సఙ్ఖపాలో**తిఆదీసు అయం సఙ్ఖేపత్థో – దేవభోగసమ్పత్తిసదిసాయ మహతియా నాగిద్ధియా సమన్నాగతత్తా **మహిద్ధికో**. హేట్ఠా ద్వే, ఉపరి ద్వేతి చతస్సో దాఠా ఆవుధా ఏతస్సాతి **దాఠావుధో**. ఉగ్గతేజవిసతాయ

ఘోరవిసో. నాగయోనిసిద్ధాహి ద్వీహి జివ్హాహి సమన్నాగతోతి **ద్విజివ్హో**. మహానుభావానమ్పి ఉరేన గమనతో "ఉరగా"తి లద్ధనామానం నాగానం అధిపతిభావతో **ఉరగాధిభూ**.

౮౬. ద్విన్నం మగ్గానం వినివిజ్ఝిత్వా సన్ధిభావేన గతట్ఠానసఙ్ఖాతే **చతుప్పథే**. అపరాపరం మహాజనసఞ్చరణట్ఠానభూతే **మహామగ్గే**. తతో ఏవ మహాజనసమాకిణ్ణభావేన **నానాజనసమాకులే**. ఇదాని వక్ఖమానానం చతున్నం అఙ్గానం వసేన **చతురో అఙ్గే. అధిట్ఠాయ** అధిట్ఠహిత్వా, చిత్తే ఠపేత్వా. యదాహం సఙ్ఖపాలో నామ యథావుత్తరూపో నాగరాజా హోమి, తదా హేట్ఠా వుత్తప్పకారే ఠానే **వాసం** ఉపోసథవాసవసేన నివాసం **అకప్పయిం** కప్పేసిం.

మహాసత్తో హి దానసీలాదిపుఞ్ఞపసుతో హుత్వా బోధిపరియేసనవసేన అపరాపరం దేవమనుస్సగతీసు సంసరన్తో కదాచి దేవభోగసదిససమ్పత్తికే నాగభవనే నిబ్బత్తిత్వా సఙ్ఖపాలో నామ నాగరాజా అహోసి మహిద్ధికో మహానుభావో. సో గచ్ఛన్తే కాలే తాయ సమ్పత్తియా విప్పటిసారీ హుత్వా మనుస్సయోనిం పత్థేన్తో ఉపోసథవాసం వసి. అథస్స నాగభవనే వసన్తస్స ఉపోసథవాసో న సమ్పజ్జతి, సీలం సంకిలిస్సతి, తేన సో నాగభవనా నిక్ఖమిత్వా కణ్హవణ్ణాయ నదియా అవిదూరే మహామగ్గస్స చ ఏకపదికమగ్గస్స చ అన్తరే ఏకం వమ్మికం పరిక్ఖిపిత్వా ఉపోసథం అధిట్ఠాయ చాతుద్దసపన్నరసేసు సమాదిన్నసీలో "మమ చమ్మాదీని అత్థికా గణ్హన్తూ"తి అత్తానం దానముఖే విస్సజ్జేత్వా నిపజ్జతి, పాటిపదే నాగభవనం గచ్ఛతి. తేన వుత్తం **''పునాపరం యదా హోమి, సఙ్ఖపాలో''**తిఆది. తస్సత్థో వుత్తో ఏవ.

౮౭. యం పనేత్థ **ఛవియా చమ్మేనా**తిఆదికం "చతురో అఙ్గే అధిట్ఠాయా"తి వుత్తం చతురఙ్గాధిట్ఠానదస్సనం. ఛవిచమ్మాని హి ఇధ ఏకమఙ్గం. ఏవం ఉపోసథవాసం వసన్తస్స మహాసత్తస్స దీఘో అద్ధా వీతివత్తో.

అథేకదివసం తస్మిం తథా సీలం సమాదియిత్వా నిపన్నే సోళస భోజపుత్తా "మంసం ఆహరిస్సామా"తి ఆవుధహత్థా అరఞ్ఞే చరన్తా కిఞ్చి అలభిత్వా నిక్ఖమన్తా తం వమ్మికమత్థకే నిపన్నం దిస్వా "మయం అజ్జ గోధాపోతకమ్పి న లభిమ్హా, ఇమం నాగరాజానం వధిత్వా ఖాదిస్సామా"తి చిన్తేత్వా "మహా ఖో పనేస గయ్హమానో పలాయేయ్యాతి యథానిపన్నంయేవ నం భోగేసు సూలేహి విజ్ఝిత్వా దుబ్బలం కత్వా గణ్హిస్సామా"తి సూలాని ఆదాయ ఉపసఙ్కమింసు. బోధిసత్తస్సాపి సరీరం మహన్తం ఏకదోణికనావప్పమాణం వట్టేత్వా ఠపితసుమనపుప్ఫదామం వియ జిఞ్జుకఫలసదిసేహి అక్ఖీహి జయసుమనపుప్ఫసదిసేన చ సీసేన సమన్నాగతం అతివియ సోభతి. సో తేసం సోళసన్నం జనానం పదసద్దేన భోగన్తరతో సీసం నీహరిత్వా రత్తక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా తే సూలహత్థే ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా "అజ్జ మయ్హం మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతీ"తి అత్తానం దానముఖే నియ్యాతేత్వా "ఇమే మమ సరీరం సత్తీహి కోట్టేత్వా ఛిద్దావఛిద్దం కరోన్తే న ఓలోకేస్సామీ"తి అత్తనో సీలఖణ్డభయేన దళ్హం అధిట్ఠానం అధిట్ఠహిత్వా సీసం భోగన్తరే ఏవ పవేసేత్వా నిపజ్జి.

అథ నం తే ఉపగన్త్వా నఙ్గుట్ఠే గహేత్వా ఆకడ్ఢన్తా భూమియం పాతేత్వా తిఖిణసూలేహి అట్ఠసు ఠానేసు విజ్ఝిత్వా సకణ్టకా కాళవేత్తయట్ఠియో పహారముఖేహి పవేసేత్వా అట్ఠసు ఠానేసు కాజేహి ఆదాయ మహామగ్గం పటిపజ్జింసు. మహాసత్తో సూలేహి విజ్ఝనతో పట్ఠాయ ఏకట్ఠానేపి అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా తే న ఓలోకేసి. తస్స అట్ఠహి కాజేహి ఆదాయ నీయమానస్స సీసం ఓలమ్బిత్వా భూమిం పహరతి . అథ నం "సీసమస్స ఓలమ్బతీ"తి మహామగ్గే నిపజ్జాపేత్వా సుఖుమేన సూలేన నాసాపుటే విజ్ఝిత్వా రజ్జుకం పవేసేత్వా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా కాజకోటియం లగ్గేత్వా పునపి ఉక్ఖిపిత్వా మగ్గం పటిపజ్జింసు. తేన వుత్తం –

౮౮. "అద్దసంసు భోజపుత్తా, ఖరా లుద్దా అకారుణా;
ఉపగఞ్ఛుం మమం తత్థ, దణ్డముగ్గరపాణినో.

౮౯. "నాసాయ వినివిజ్ఝిత్వా, నఙ్గుట్ఠే పిట్ఠికణ్టకే;
కాజే ఆరోపయిత్వాన, భోజపుత్తా హరింసు మ"న్తి.

తత్థ **భోజపుత్తా**తి లుద్దపుత్తా. **ఖరా**తి కక్ఖళా, ఫరుసకాయవచీకమ్మన్తా. **లుద్దా**తి దారుణా, ఘోరమానసా. **అకారుణా**తి నిక్కరుణా. **దణ్డముగ్గరపాణినో**తి చతురస్సదణ్డహత్థా. **నాసాయ వినివిజ్ఝిత్వా**తి రజ్జుకం పవేసేతుం సుఖుమేన సూలేన నాసాపుటే విజ్ఝిత్వా. **నఙ్గుట్ఠే పిట్ఠికణ్టకే**తి నఙ్గుట్ఠప్పదేసే తత్థ తత్థ పిట్ఠికణ్టకసమీపే చ వినివిజ్ఝిత్వాతి సమ్బన్ధో. **కాజే ఆరోపయిత్వానా**తి అట్ఠసు ఠానేసు వినివిజ్ఝిత్వా బద్ధేసు అట్ఠసు వేత్తలతామణ్డలేసు ఏకేకస్మిం ఓవిజ్ఝితం ఏకేకం కాజం ద్వే ద్వే భోజపుత్తా అత్తనో అత్తనో ఖన్ధం ఆరోపేత్వా.

౯౦. **ససాగరన్తం పథవి**న్తి సముద్దపరియన్తం మహాపథవిం. **సకాననం సపబ్బత**న్తి సద్ధిం కాననేహి పబ్బతేహి చాతి సకాననం సపబ్బతఞ్చ. **నాసావాతేన ఝాపయే**తి సచాహం **ఇచ్ఛమానో** ఇచ్ఛన్తో కుజ్ఝిత్వా నాసావాతం విస్సజ్జేయ్యం, సముద్దపరియన్తం సకాననం సపబ్బతం ఇమం మహాపథవిం ఝాపేయ్యం, సహ నాసావాతవిస్సజ్జనేన ఛారికం కరేయ్యం, ఏతాదిసో తదా మయ్హం ఆనుభావో.

౯౧. ఏవం సన్తేపి **సూలేహి వినివిజ్ఝన్తే, కోట్టయన్తేపి సత్తిభి. భోజపుత్తే న కుప్పామీ**తి దుబ్బలభావకరణత్థం వేత్తలతాపవేసనత్థఞ్చ సారదారూహి తచ్ఛేత్వా కతేహి తిఖిణసూలేహి అట్ఠసు ఠానేసు విజ్ఝన్తేపి దుబ్బలభావకరణత్థం తిఖిణాహి సత్తీహి తహిం తహిం కోట్టయన్తేపి భోజపుత్తానం లుద్దానం న కుప్పామి. **ఏసా మే సీలపారమీ**తి ఏవం మహానుభావస్స తథా అధిట్ఠహన్తస్స యా మే మయ్హం సీలఖణ్డభయేన తేసం అకుజ్ఝనా, ఏసా ఏకన్తేనేవ జీవితనిరపేక్ఖభావేన పవత్తా మయ్హం సీలపారమీ, సీలవసేన పరమత్థపారమీతి అత్థో.

తథా పన బోధిసత్తే తేహి నీయమానే మిథిలనగరవాసీ ఆళారో నామ కుటుమ్బికో పఞ్చసకటసతాని ఆదాయ సుఖయానకే నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తో తే భోజపుత్తే మహాసత్తం హరన్తే దిస్వా కారుఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా తే లుద్దే పుచ్ఛి – "కిస్సాయం నాగో నీయతి, నేత్వా చిమం కిం కరిస్సథా"తి? తే "ఇమస్స నాగస్స మంసం సాదుఞ్చ ముదుఞ్చ థూలఞ్చ పచిత్వా ఖాదిస్సామా"తి ఆహంసు. అథ నో తేసం సోళసవాహగోణే పసతం పసతం సువణ్ణమాసకే సబ్బేసం నివాసనపారుపనాని భరియానమ్పి తేసం వత్థాభరణాని దత్వా "సమ్మా, అయం మహానుభావో నాగరాజా, అత్తనో సీలగుణేన తుమ్హాకం న దుబ్భి, ఇమం కిలమన్తేహి బహుం తుమ్హేహి అపుఞ్ఞం పసుతం, విస్సజ్జేథా"తి ఆహ. తే "అయం అమ్హాకం మనాపో భక్ఖో, బహూ చ నో ఉరగా భుత్తపుబ్బా, తథాపి తవ వచనం అమ్హేహి పూజేతబ్బం, తస్మా ఇమం నాగం విస్సజ్జేస్సామా"తి విస్సజ్జేత్వా మహాసత్తం భూమియం నిపజ్జాపేత్వా అత్తనో కక్ఖళతాయ తా కణ్టకాచితా ఆవుతా కాళవేత్తలతా కోటియం గహేత్వా ఆకడ్ఢితుం ఆరభింసు.

అథ నో నాగరాజానం కిలమన్తం దిస్వా అకిలమేన్తోవ అసినా లతా ఛిన్దిత్వా దారకానం కణ్ణవేధతో పటిహరణనియామేన అదుక్ఖాపేన్తో సణికం నీహరి. తస్మిం కాలే తే భోజపుత్తా యం బన్ధనం తస్స నత్థుతో పవేసేత్వా పటిముక్కం, తం బన్ధనం

సణికం మోచయింసు. మహాసత్తో ముహుత్తం పాచీనాభిముఖో గన్త్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి ఆళారం ఓలోకేసి. ఉద్ధా థోకం గన్త్వా "ఉరగో దుబ్బలో, మతకాలే గహేత్వావ నం గమిస్సామా"తి నిలీయింసు. ఆళారో మహాసత్తస్స అఞ్జలిం పగ్గయ్హ "గచ్ఛేవ ఖో త్వం, మహానాగ, మా తం ఉద్ధా పున గహేసు"న్తి వదన్తో థోకం తం నాగం అనుగన్త్వా నివత్తి.

బోధిసత్తో నాగభవనం గన్త్వా తత్థ పపఞ్చం అకత్వా మహన్తేన పరివారేన నిక్ఖమిత్వా ఆళారం ఉపసఙ్కమిత్వా నాగభవనస్స వణ్ణం కథేత్వా తం తత్థ నేత్వా తీహి కఞ్ఞాసతేహి సద్ధిం మహన్తమస్స యసం దత్వా దిబ్బేహి కామేహి సన్తప్పేసి. ఆళారో నాగభవనే ఏకవస్సం వసిత్వా దిబ్బే కామే పరిభుఞ్జిత్వా "ఇచ్ఛామహం, సమ్మ, పబ్బజితు"న్తి నాగరాజస్స కథేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే గహేత్వా తతో నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తప్పదేసం గన్త్వా పబ్బజిత్వా తత్థ చిరం వసిత్వా అపరభాగే చారికం చరన్తో బారాణసిం పత్వా బారాణసిరఞ్ఞా సమాగతో తేన ఆచారసమ్పత్తిం నిస్సాయ పసన్నేన "త్వం ఉళారభోగా మఞ్ఞే కులా పబ్బజితో, కేన ను ఖో కారణేన పబ్బజితోసీ"తి పుట్ఠో అత్తనో పబ్బజ్జాకారణం కథేన్తో ఉద్ధానం హత్థతో బోధిసత్తస్స విస్సజ్జాపనం ఆదిం కత్వా సబ్బం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆచిక్ఖిత్వా –

"దిట్ఠా మయా మానుసకాపి కామా, అసస్సతా విపరిణామధమ్మా;
ఆదీనవం కామగుణేసు దిస్వా, సద్ధాయహం పబ్బజితోమ్హి, రాజ.

"దుమప్ఫలానీవ పతన్తి మాణవా, దహరా చ వుద్ధా చ సరీరభేదా;
ఏతమ్పి దిస్వా పబ్బజితోమ్హి రాజ, అపణ్ణకం సామఞ్ఞమేవ సేయ్యో"తి. (జా॰ ౨.౧౭.౧౯౧-౧౯౨) –

ఇమాహి గాథాహి ధమ్మం దేసేసి.

తం సుత్వా రాజా –

"అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;
నాగఞ్చ సుత్వాన తవఞ్చళార, కాహామి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ"తి. (జా॰ ౨.౧౭.౧౯౩) –

ఆహ.

అథస్స తాపసో –

"అద్ధా హవే సేవితబ్బా సపఞ్ఞా, బహుస్సుతా యే బహుఠానచిన్తినో;
నాగఞ్చ సుత్వాన మమఞ్చ రాజ, కరోహి పుఞ్ఞాని అనప్పకానీ"తి. (జా॰ ౨.౧౭.౧౯౪) –

ఏవం ధమ్మం దేసేత్వా తత్థేవ చత్తారో వస్సానమాసే వసిత్వా పున హిమవన్తం గన్త్వా యావజీవం చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి. బోధిసత్తోపి యావజీవం ఉపోసథవాసం వసిత్వా సగ్గపురం పూరేసి. సోపి రాజా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా యథాకమ్మం గతో.

తదా ఆళారో సారిపుత్తత్థేరో అహోసి, బారాణసిరాజా ఆనన్దత్థేరో, సఙ్ఖపాలనాగరాజా లోకనాథో.

తస్స సరీరపరిచ్చాగో దానపారమీ, తథారూపేనపి విసతేజేన సమన్నాగతస్స తథారూపాయపి పీళాయ సతి సీలస్స అభిన్నతా సీలపారమీ, దేవభోగసమ్పత్తిసదిసం భోగం పహాయ నాగభవనతో నిక్ఖమిత్వా సమణధమ్మకరణం నేక్ఖమ్మపారమీ, ‘‘దానాదిఅత్థం ఇదఞ్చిదఞ్చ కాతుం వట్టతీ’’తి సంవిదహనం పఞ్ఞాపారమీ, కామవితక్కవినోదనం అధివాసనవీరియఞ్చ వీరియపారమీ, అధివాసనఖన్తి ఖన్తిపారమీ, సచ్చసమాదానం సచ్చపారమీ, అచలసమాదానాధిట్ఠానం అధిట్ఠానపారమీ, భోజపుత్తే ఉపాదాయ సబ్బసత్తేసు మేత్తానుద్దయభావో మేత్తాపారమీ, వేదనాయ సత్తసఙ్ఖారకతవిప్పకారేసు చ మజ్ఝత్తభావో ఉపేక్ఖాపారమీతి ఏవం దస పారమియో లబ్భన్తి. సీలపారమీ పన అతిసయవతీతి కత్వా సా ఏవ దేసనం ఆరుళ్హా. తథా ఇధ బోధిసత్తస్స గుణానుభావా ‘‘యోజనసతికే నాగభవనట్ఠానే’’తిఆదినా **భూరిదత్తచరియాయం** (చరియా. ౨.౧౧ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ యథారహం విభావేతబ్బాతి.

సఙ్ఖపాలచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏతేతి యే హత్థినాగచరియాదయో ఇమస్మిం వగ్గే నిద్దిట్ఠా అనన్తరగాథాయ చ ‘‘హత్థినాగో భూరిదత్తో’’తిఆదినా ఉద్దానవసేన సఙ్గహేత్వా దస్సితా **నవ** చరియా, తే సబ్బే విసేసతో సీలపారమిపూరణవసేన పవత్తియా సీలం బలం ఏతేసన్తి **సీలబలా**. సీలస్స పరమత్థపారమిభూతస్స పరిక్ఖరణతో సన్తానస్స చ పరిభావనావసేన అభిసఙ్ఖరణతో **పరిక్ఖారా**. ఉక్కంసగతాయ సీలపరమత్థపారమియా అసమ్పుణ్ణత్తా పదేసో ఏతేసం అత్థి, న నిప్పదేసోతి **పదేసికా** సప్పదేసా. కస్మాతి చే? ఆహ ‘‘**జీవితం పరిరక్ఖిత్వా, సీలాని అనురక్ఖిస**’’న్తి, యస్మా ఏతేసు **హత్థినాగచరియాదీసు** (చరియా. ౨.౧ ఆదయో) అహం అత్తనో జీవితం ఏకదేసేన పరిరక్ఖిత్వావ సీలాని అనురక్ఖిం, జీవితం న సబ్బథా పరిచ్చజిం, ఏకన్తేనేవ పన **సఙ్ఖపాలస్స మే సతో సబ్బకాలమ్పి జీవితం యస్స కస్సచి నియ్యత్తం,** సఙ్ఖపాలనాగరాజస్స పన మే మహానుభావస్స ఉగ్గవిసతేజస్స సతో సమానస్స సబ్బకాలమ్పి తేహి లుద్దేహి సమాగమే తతో పుబ్బేపి పచ్ఛాపి సతో ఏవం పుగ్గలవిభాగం అకత్వా యస్స కస్సచి సీలానురక్ఖణత్థమేవ జీవితం ఏకంసేనేవ **నియ్యత్తం** నీయాతితం దానముఖే నిస్సట్ఠం, **తస్మా సా సీలపారమీతి** యస్మా చేతదేవం, తస్మా తేన కారణేన సా పరమత్థపారమిభావం పత్తా మయ్హం సీలపారమీతి దస్సేతీతి.

పరమత్థదీపనియా చరియాపిటకసంవణ్ణనాయ

దసవిధచరియాసఙ్గహస్స విసేసతో

సీలపారమివిభావనస్స

దుతియవగ్గస్స అత్థవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. యుధఞ్జయవగ్గో

౧. యుధఞ్జయచరియావణ్ణనా

౧. తతియవగ్గస్స పఠమే **అమితయసో**తి అపరిమితపరివారవిభవో. **రాజపుత్తో యుధఞ్జయో**తి రమ్మనగరే సబ్బదత్తస్స నామ రఞ్ఞో పుత్తో నామేన యుధఞ్జయో నామ.

అయఞ్హి బారాణసీ **ఉదయజాతకే** (జా. ౧.౧౧.౩౭ ఆదయో) **సురున్ధననగరం** నామ జాతా. **చూళసుతసోమజాతకే** (జా. ౨.౧౭.౧౯౫ ఆదయో) **సుదస్సనం** నామ, **సోణనన్దజాతకే** (జా. ౨.౨౦.౯౨ ఆదయో) **బ్రహ్మవడ్ఢనం** నామ, **ఖణ్డహాలజాతకే**(జా. ౨.౨౨.౯౮౨ ఆదయో) **పుప్ఫవతీ** నామ, ఇమస్మిం పన **యుధఞ్జయజాతకే** (జా. ౧.౧౧.౭౭ ఆదయో) **రమ్మనగరం** నామ అహోసి, ఏవమస్స కదాచి నామం పరివత్తతి. తేన వుత్తం – "రాజపుత్తోతి రమ్మనగరే సబ్బదత్తస్స నామ రఞ్ఞో పుత్తో"తి. తస్స పన రఞ్ఞో పుత్తసహస్సం అహోసి. బోధిసత్తో జేట్ఠపుత్తో, తస్స రాజా ఉపరజ్జం అదాసి. సో హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ దివసే దివసే మహాదానం పవత్తేసి. ఏవం గచ్ఛన్తే కాలే బోధిసత్తో ఏకదివసం పాతోవ రథవరం అభిరుహిత్వా మహన్తేన సిరివిభవేన ఉయ్యానకీళం గచ్ఛన్తో రుక్ఖగ్గతిణగ్గసాఖగ్గమక్కటకసుత్తజాలాదీసు ముత్తాజాలాకారేన లగ్గే ఉస్సావబిన్దూ దిస్వా "సమ్మ సారథి, కిం నామేత"న్తి పుచ్ఛిత్వా "ఏతే, దేవ, హిమసమయే పతనకఉస్సావబిన్దూ నామా"తి సుత్వా దివసభాగం ఉయ్యానే కీళిత్వా సాయన్హకాలే పచ్చాగచ్ఛన్తో తే అదిస్వా "సమ్మ సారథి, కహం తే ఉస్సావబిన్దూ, న తే ఇదాని పస్సామీ"తి పుచ్ఛిత్వా "దేవ, సూరియే ఉగ్గచ్ఛన్తే సబ్బే భిజ్జిత్వా విలయం గచ్ఛన్తీ"తి సుత్వా "యథా ఇమే ఉప్పజ్జిత్వా భిజ్జన్తి, ఏవం ఇమేసం సత్తానం జీవితసఙ్ఖారాపి తిణగ్గే ఉస్సావబిన్దుసదిసావ, తస్మా మయా బ్యాధిజరామరణేహి అపీళితేనేవ మాతాపితరో ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బజితుం వట్టతీ"తి ఉస్సావబిన్దుమేవ ఆరమ్మణం కత్వా ఆదిత్తే వియ తయో భవే పస్సన్తో అత్తనో గేహం ఆగన్త్వా అలఙ్కతపటియత్తాయ వినిచ్ఛయసాలాయ నిసిన్నస్స పితు సన్తికమేవ గన్త్వా పితరం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో పబ్బజ్జం యాచి. తేన వుత్తం –

"ఉస్సావబిన్దుం సూరియాతపే, పతితం దిస్వాన సంవిజిం.

౨. "తఞ్ఞేవాధిపతిం కత్వా, సంవేగమనుబ్రూహయిం;
మాతాపితూ చ వన్దిత్వా, పబ్బజ్జమనుయాచహ"న్తి.

తత్థ **సూరియాతపే**తి సూరియాతపహేతు, సూరియరస్మిసమ్ఫస్సనిమిత్తం. "సూరియాతపేనా"తిపి పాఠో. **పతితం దిస్వా**నాతి వినట్ఠం పస్సిత్వా, పుబ్బే రుక్ఖగ్గాదీసు ముత్తాజాలాదిఆకారేన లగ్గం హుత్వా దిస్సమానం సూరియరస్మిసమ్ఫస్సేన వినట్ఠం పఞ్ఞాచక్ఖునా ఓలోకేత్వా. **సంవిజి**న్తి యథా ఏతాని, ఏవం సత్తానం జీవితానిపి లహుం లహుం భిజ్జమానసభావానీతి అనిచ్చతామనసికారవసేన సంవేగమాపజ్జిం.

తఞ్ఞేవాధిపతిం కత్వా, సంవేగమనుబ్రూహయిన్తి తఞ్ఞేవ ఉస్సావబిన్దూనం అనిచ్చతం అధిపతిం ముఖం పుబ్బఙ్గమం పురేచారికం కత్వా తథేవ సబ్బసఙ్ఖారానం ఇత్తరట్ఠితికతం పరిత్తకాలతం మనసికరోన్తో ఏకవారం ఉప్పన్నం సంవేగం పునప్పునం ఉప్పాదనేన అనువడ్ఢేసిం. **పబ్బజ్జమనుయాచహ**న్తి "తిణగ్గే ఉస్సావబిన్దూ వియ న చిరట్ఠితికే సత్తానం జీవితే

మయా బ్యాధిజరామరణేహి అనభిభూతేనేవ పబ్బజిత్వా యత్థ ఏతాని న సన్తి, తం అమతం మహానిబ్బానం గవేసితబ్బ”న్తి చిన్తేత్వా మాతాపితరో ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా “పబ్బజ్జం మే అనుజానాథా”తి తే అహం పబ్బజ్జం యాచిం. ఏవం మహాసత్తేన పబ్బజ్జాయ యాచితాయ సకలనగరే మహన్తం కోలాహలమహోసి – “ఉపరాజా కిర యుధఞ్జయో పబ్బజితుకామో”తి .

తేన చ సమయేన కాసిరట్ఠవాసినో రాజానం దట్ఠుం ఆగన్త్వా రమ్మకే పటివసన్తి. తే సబ్బేపి సన్నిపతింసు. ఇతి సపరిసో రాజా నేగమా చేవ జానపదా చ బోధిసత్తస్స మాతా దేవీ చ సబ్బే చ ఓరోధా మహాసత్తం “మా ఖో త్వం, తాత కుమార, పబ్బజీ”తి నివారేసుం. తత్థ రాజా “సచే తే కామేహి ఊనం, అహం తే పరిపూరయామి, అజ్జేవ రజ్జం పటిపజ్జాహీ”తి ఆహ. తస్స మహాసత్తో –

“మా మం దేవ నివారేహి, పబ్బజన్తం రథేసభ;

మాహం కామేహి సమ్మత్తో, జరాయ వసమన్వగూ”తి. (జా. ౧.౧౧.౭౭) –

అత్తనో పబ్బజ్జాఛన్దమేవ వత్వా తం సుత్వా సద్ధిం ఓరోధేహి మాతుయా కరుణం పరిదేవన్తియా –

“ఉస్సావోవ తిణగ్గమ్హి, సూరియుగ్గమనం పతి;

ఏవమాయు మనుస్సానం, మా మం అమ్మ నివారయా”తి. (జా. ౧.౧౧.౭౯) –

అత్తనో పబ్బజ్జాకారణం కథేత్వా నానప్పకారం తేహి యాచియమానోపి అభిసంవడ్ఢమానసంవేగత్తా అనోసక్కితమానసో పియతరే మహతి ఞాతిపరివట్టే ఉళారే రాజిస్సరియే చ నిరపేక్ఖచిత్తో పబ్బజి. తేన వుత్తం –

౩. “యాచన్తి మం పఞ్జలికా, సనేగమా సరట్ఠకా;

అజ్జేవ పుత్త పటిపజ్జ, ఇద్ధం ఫీతం మహామహిం.

౪. “సరాజకే సహోరోధే, సనేగమే సరట్ఠకే;

కరుణం పరిదేవన్తే, అనపేక్ఖో పరిచ్చజి”న్తి.

తత్థ **పఞ్జలికాతి** పగ్గహితఅఞ్జలికా. **సనేగమా సరట్ఠకాతి** నేగమేహి చేవ రట్ఠవాసీహి చ సద్ధిం సబ్బే రాజపురిసా “మా ఖో, త్వం దేవ, పబ్బజీ”తి మం యాచన్తి. మాతాపితరో పన **అజ్జేవ పుత్త పటిపజ్జ,** గామనిగమరాజధానిఅభివుద్ధియా వేపుల్లప్పత్తియా చ, **ఇద్ధం** విభవసారసమ్పత్తియా సస్సాదినిప్ఫత్తియా చ, **ఫీతం** ఇమం **మహామహిం** అనుసాస, ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా రజ్జం కారేహీతి యాచన్తి. ఏవం పన సహ రఞ్ఞాతి **సరాజకే,** తథా **సహోరోధే సనేగమే సరట్ఠకే** మహాజనే యథా సుణన్తానమ్పి పగేవ పస్సన్తానం మహన్తం కారుఞ్ఞం హోతి, ఏవం **కరుణం పరిదేవన్తే** తత్థ తత్థ **అనపేక్ఖో** అలగ్గచిత్తో “అహం తదా పబ్బజి”న్తి దస్సేతి.

౫-౬. ఇదాని యదత్థం చక్కవత్తిసిరిసదిసం రజ్జసిరిం పియతరే ఞాతిబన్ధవే పహాయ సినిద్ధం పరిగ్గహపరిజనం లోకాభిమతం మహన్తం యసఞ్చ నిరపేక్ఖో పరిచ్చజిన్తి దస్సేతుం ద్వే గాథా అభాసి.

తత్థ **కేవలన్తి** అనవసేసం ఇత్థాగారం సముద్దపరియన్తఞ్చ పథవిం పబ్బజ్జాధిప్పాయేన చజమానో ఏవం మే సమ్మాసమ్బోధి సక్కా అధిగన్తున్తి **బోధియాయేవ కారణా** న కిఞ్చి చిన్తేసిం, న తత్థ ఈసకం లగ్గం జనేసిన్తి అత్థో. **తస్మాతి** యస్మా మాతాపితరో తఞ్చ మహాయసం **రజ్జఞ్చ మే న దేస్సం** , పియమేవ, తతో పన సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమేవ మయ్హం పియతరం, తస్మా మాతాదీహి సద్ధిం రజ్జం అహం తదా **పరిచ్చజిన్తి**.

తదేతం సబ్బం పరిచ్చజిత్వా పబ్బజ్జాయ మహాసత్తే నిక్ఖమన్తే తస్స కనిట్ఠభాతా యుధిట్ఠిలకుమారో నామ పితరం వన్దిత్వా పబ్బజ్జం అనుజానాపేత్వా బోధిసత్తం అనుబన్ధి. తే ఉభోపి నగరా నిక్ఖమ్మ మహాజనం నివత్తేత్వా హిమవన్తం పవిసిత్వా మనోరమే ఠానే అస్సమపదం కత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా వనమూలఫలాదీహి యావజీవం యాపేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయనా అహేసుం. తేనాహ భగవా –

> “ఉభో కుమారా పబ్బజితా, యుధఞ్జయో యుధిట్ఠిలో;
>
> పహాయ మాతాపితరో, సఙ్గం ఛేత్వాన మచ్చునో”తి. (జా॰ ౧.౧౧.౭౩);

తత్థ **సఙ్గం ఛేత్వాన మచ్చునోతి** మచ్చుమారస్స సహకారికారణభూతత్తా సన్తకం రాగదోసమోహసఙ్గం విక్ఖమ్భనవసేన ఛిన్దిత్వా ఉభోపి పబ్బజితాతి.

తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, యుధిట్ఠిలకుమారో ఆనన్దత్థేరో, యుధఞ్జయో లోకనాథో.

తస్స పబ్బజ్జతో పుబ్బే పవత్తితమహాదానాని చేవ రజ్జాదిపరిచ్చాగో చ దానపారమీ, కాయవచీసంవరో సీలపారమీ, పబ్బజ్జా చ ఝానాధిగమో చ నేక్ఖమ్మపారమీ, అనిచ్చతో మనసికారం ఆదిం కత్వా అభిఞ్ఞాధిగమపరియోసానా పఞ్ఞా దానాదీనం ఉపకారానుపకారధమ్మపరిగ్గణ్హనపఞ్ఞా చ పఞ్ఞాపారమీ, సబ్బత్థ తదత్థసాధనం వీరియం వీరియపారమీ , ఞాణఖన్తి అధివాసనఖన్తి చ ఖన్తిపారమీ, పటిఞ్ఞాయ అవిసంవాదనం సచ్చపారమీ, సబ్బత్థ అచలసమాదానాధిట్ఠానం అధిట్ఠానపారమీ, సబ్బసత్తేసు హితచిత్తతాయ మేత్తాబ్రహ్మవిహారవసేన చ మేత్తాపారమీ, సత్తసఙ్ఖారకతవిప్పకారఉపేక్ఖనవసేన ఉపేక్ఖాబ్రహ్మవిహారవసేన చ ఉపేక్ఖాపారమీతి దస పారమియో లబ్భన్తి. విసేసతో పన నేక్ఖమ్మపారమీతి వేదితబ్బా. తథా **అకిత్తిచరియాయం** వియ ఇధాపి మహాపురిసస్స అచ్ఛరియగుణా యథారహం నిద్ధారేతబ్బా. తేన వుచ్చతి “ఏవం అచ్ఛరియా హేతే, అబ్భుతా చ మహేసినో…పే॰… ధమ్మస్స అనుధమ్మతో”తి.

యుధఞ్జయచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సోమనస్సచరియావణ్ణనా

౭. దుతియే **ఇన్దపత్థే పురుత్తమేతి** ఏవంనామకే నగరవరే. **కామితోతి** మాతాపితుఆదీహి “అహో వత ఏకో పుత్తో ఉప్పజ్జేయ్యా”తి ఏవం చిరకాలే పత్థితో. **దయితోతి** పియాయితో. **సోమనస్సోతి విస్సుతోతి** “సోమనస్సో”తి ఏవం పకాసనామో.

౮. **సీలవా**తి దసకుసలకమ్మపథసీలేన చేవ ఆచారసీలేన చ సమన్నాగతో. **గుణసమ్పన్నో**తి సద్ధాబాహుసచ్చాదిగుణేహి ఉపేతో, పరిపుణ్ణో వా. **కల్యాణపటిభానవా**తి తంతంఇతికత్తబ్బసాధనేన ఉపాయకోసల్లసఙ్ఖాతేన చ సున్దరేన పటిభానేన సమన్నాగతో. **వుడ్ఢాపచాయీ**తి మాతాపితరో కులే జేట్ఠాతి ఏవం యే జాతివుడ్ఢా, యే చ సీలాదిగుణేహి వుడ్ఢా, తేసం అపచాయనసీలో. **హిరీమా**తి పాపజిగుచ్ఛనలక్ఖణాయ హిరియా సమన్నాగతో. **సఙ్గహేసు చ కోవిదో**తి దానపియవచనఅత్థచరియాసమానత్తతాసఙ్ఖాతేహి చతూహి సఙ్గహవత్థూహి యథారహం సత్తానం సఙ్గణ్హనేసు కుసలో. ఏవరూపో రేణుస్స నామ కురురాజస్స పుత్తో సోమనస్సోతి విస్సుతో యదా హోమీతి సమ్బన్ధో.

౯. **తస్స రఞ్ఞో పతికరో**తి తేన కురురాజేన పతి అభిక్ఖణం ఉపకత్తబ్బభావేన పతికరో వల్లభో. **కుహకతాపసో**తి అసన్తగుణసమ్భావనలక్ఖణేన కోహఞ్ఞేన జీవితకప్పనకో ఏకో తాపసో, తస్స రఞ్ఞో సక్కాతబ్బో అహోసి. **ఆరామన్తి** ఫలారామం, యత్థ ఏళాలుకలాబుకుమ్భణ్డతిపుసాదివల్లిఫలాని చేవ తణ్డులేయ్యకాదిసాకఞ్చ రోపీయతి. **మాలావచ్ఛన్తి** జాతిఅతిముత్తకాదిపుప్ఫగచ్ఛం, తేన పుప్ఫారామం దస్సేతి. ఏత్థ చ ఆరామం కత్వా తత్థ మాలావచ్ఛఞ్చ యథావుత్తఫలవచ్ఛఞ్చ రోపేత్వా తతో లద్ధధనం సంహరిత్వా రపేన్తో **జీవతీ**తి అత్థో వేదితబ్బో.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – తదా మహారక్ఖితో నామ తాపసో పఞ్చసతతాపసపరివారో హిమవన్తే వసిత్వా లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదచారికం చరన్తో ఇన్దపత్థనగరం పత్వా రాజుయ్యానే వసిత్వా సపరిసో పిణ్డాయ చరన్తో రాజద్వారం పాపుణి. రాజా ఇసిగణం దిస్వా ఇరియాపథే పసన్నో అలఙ్కతమహాతలే నిసీదాపేత్వా పణీతేనాహారేన పరివిసిత్వా "భన్తే, ఇమం వస్సారత్తం మమ ఉయ్యానేయేవ వసథా"తి వత్వా తేహి సద్ధిం ఉయ్యానం గన్త్వా వసనట్ఠానాని కారేత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే దత్వా నిక్ఖమి. తతో పట్ఠాయ సబ్బేపి తే రాజనివేసనే భుఞ్జన్తి.

రాజా పన అపుత్తకో పుత్తే పత్థేతి, పుత్తా నుప్పజ్జన్తి. వస్సారత్తచ్చయేన మహారక్ఖితో "హిమవన్తం గమిస్సామా"తి రాజానం ఆపుచ్ఛిత్వా రఞ్ఞా కతసక్కారసమ్మానో నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే మజ్ఝన్హికసమయే మగ్గా ఓక్కమ్మ ఏకస్స సన్దచ్ఛాయస్స రుక్ఖస్స హేట్ఠా సపరిసో నిసీది. తాపసా కథం సముట్ఠాపేసుం – "రాజా అపుత్తకో, సాధు వతస్స సచే రాజపుత్తం లభేయ్యా"తి. మహారక్ఖితో తం కథం సుత్వా "భవిస్సతి ను ఖో రఞ్ఞో పుత్తో, ఉదాహు నో"తి ఉపధారేన్తో "భవిస్సతీ"తి ఞత్వా "మా తుమ్హే చిన్తయిత్థ, అజ్జ పచ్చూసకాలే ఏకో దేవపుత్తో చవిత్వా రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిస్సతీ"తి ఆహ.

తం సుత్వా ఏకో కూటజటిలో "ఇదాని రాజకులూపకో భవిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తాపసానం గమనకాలే గిలానాలయం కత్వా నిపజ్జిత్వా "ఏహి గచ్ఛామా"తి వుత్తే "న సక్కోమీ"తి ఆహ. మహారక్ఖితో తస్స నిపన్నకారణం ఞత్వా "యదా సక్కోసి, తదా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి ఇసిగణం ఆదాయ హిమవన్తమేవ గతో. కుహకో నివత్తిత్వా వేగేన గన్త్వా రాజద్వారే ఠత్వా "మహారక్ఖితస్స ఉపట్ఠాకతాపసో ఆగతో"తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా రఞ్ఞా వేగేన పక్కోసాపితో పాసాదం అభిరుయ్హ పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీది. రాజా తం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ఇసీనం ఆరోగ్యం పుచ్ఛిత్వా "భన్తే, అతిఖిప్పం నివత్తిత్థ, కేనత్థేన ఆగతత్థా"తి ఆహ.

మహారాజ, ఇసిగణో సుఖనిసిన్నో "సాధు వతస్స సచే రఞ్ఞో వంసానురక్ఖకో పుత్తో ఉప్పజ్జేయ్యా"తి కథం సముట్ఠాపేసి. అహం తం కథం సుత్వా "భవిస్సతి ను ఖో రఞ్ఞో పుత్తో, ఉదాహు నో"తి దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేన్తో "మహిద్ధికో దేవపుత్తో చవిత్వా

అగ్గమహేసియా సుధమ్మాయ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తిస్సతీ"తి దిస్వా "అజానన్తా గబ్భం నాసేయ్యుం, ఆచిక్ఖిస్సామి తావ న"న్తి తుమ్హాకం కథనత్థాయ ఆగతో, కథితం వో మయా, గచ్ఛామహ"న్తి. రాజా "భన్తే, న సక్కా గన్తు"న్తి హట్ఠతుట్ఠో పసన్నచిత్తో కుహకతాపసం ఉయ్యానం నేత్వా వసనట్ఠానం సంవిదహిత్వా అదాసి. సో తతో పట్ఠాయ రాజకులే భుఞ్జన్తో వసతి, "దిబ్బచక్ఖుకో"త్వేవస్స నామం అహోసి.

తదా బోధిసత్తో తావతింసభవనతో చవిత్వా తత్థ పటిసన్ధిం గణ్హి, జాతస్స చ నామగ్గహణదివసే "సోమనస్సో"తి నామం కరింసు. సో కుమారపరిహారేన వడ్ఢతి. కుహకతాపసోపి ఉయ్యానస్స ఏకపస్సే నానప్పకారం సూపేయ్యసాకఞ్చ ఫలవల్లిఆదయో చ రోపేత్వా పణ్ణికానం హత్థే విక్కిణన్తో ధనం సంహరతి. అథ బోధిసత్తస్స సత్తవస్సికకాలే రఞ్ఞో పచ్చన్తో కుపితో. సో "తాత, దిబ్బచక్ఖుతాపసే మా పమజ్జా"తి కుమారం పటిచ్ఛాపేత్వా పచ్చన్తం వూపసమేతుం గతో.

౧౦-౧౩. అథేకదివసం కుమారో "జటిలం పస్సిస్సామీ"తి ఉయ్యానం గన్త్వా కూటజటిలం ఏకం గన్ధికకాసావం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా ఉభోహి హత్థేహి ద్వే ఘటే గహేత్వా సాకవత్థుస్మిం ఉదకం సిఞ్చన్తం దిస్వా "అయం కూటజటిలో అత్తనో సమణధమ్మం అకత్వా పణ్ణికకమ్మం కరోతీ"తి ఞత్వా "కిం కరోసి పణ్ణికగహపతికా"తి తం లజ్జాపేత్వా అవన్దిత్వా ఏవ నిక్ఖమి.

కూటజటిలో "అయం ఇదానేవ ఏవరూపో, పచ్ఛా 'కో జానాతి కిం కరిస్సతీ'తి ఇదానేవ నం నాసేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా రఞ్ఞో ఆగమనకాలే పాసాణఫలకం ఏకమన్తం ఖిపిత్వా పానీయఘటం భిన్దిత్వా పణ్ణసాలాయ తిణాని వికిరిత్వా సరీరం తేలేన మక్ఖేత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా ససీసం పారుపిత్వా మహాదుక్ఖప్పత్తో వియ మఞ్చే నిపజ్జి. రాజా ఆగన్త్వా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా నివేసనం అపవిసిత్వావ "మమ సామికం దిబ్బచక్ఖుకం పస్సిస్సామీ"తి పణ్ణసాలద్వారం గన్త్వా తం విప్పకారం దిస్వా "కిం ను ఖో ఏత"న్తి అన్తో పవిసిత్వా తం నిపన్నకం దిస్వా పాదే పరిమజ్జన్తో పుచ్ఛి – "కేన, త్వం భన్తే, ఏవం విహేఠితో, కమజ్జ యమలోకం నేమి, తం మే సీఘం ఆచిక్ఖా"తి.

తం సుత్వా కూటజటిలో నిత్థునన్తో ఉట్ఠాయ దిట్ఠో, మహారాజ, త్వం మే, పస్సిత్వా తయి విస్సాసేన అహం ఇమం విప్పకారం పత్తో, తవ పుత్తేనమ్హి ఏవం విహేఠితోతి. తం సుత్వా రాజా చోరఘాతకే ఆణాపేసి – "గచ్ఛథ కుమారస్స సీసం ఛిన్దిత్వా సరీరఞ్చస్స ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్దిత్వా రథియా రథియం వికిరథా"తి. తే మాతరా అలఙ్కరిత్వా అత్తనో అఙ్కే నిసీదాపితం కుమారం ఆకడ్ఢింసు – "రఞ్ఞా తే వధో ఆణత్తో"తి. కుమారో మరణభయతజ్జితో మాతు అఙ్కతో వుట్ఠాయ – "రఞ్ఞో మం దస్సేథ, సన్తి రాజకిచ్చానీ"తి ఆహ. తే కుమారస్స వచనం సుత్వా మారేతుం అవిసహన్తా గోణం వియ రజ్జుయా పరికడ్ఢన్తా నేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. తేన వుత్తం "**తమహం దిస్వాన కుహక**"న్తిఆది.

తత్థ **థుసరాసింవ అతణ్డులన్తి** తణ్డులకణేహి విరహితం థుసరాసిం వియ, **దుమంవ** రుక్ఖం వియ, **అన్తో** మహాసుసిరం. **కదలింవ అసారకం** సీలాదిసారరహితం తాపసం అహం దిస్వా నత్థి ఇమస్స సతం సాధూనం ఝానాదిధమ్మో. కస్మా? **సామఞ్ఞా** సమణభావా సీలమత్తతోపి **అపగతో** పరిహీనో అయం, తథా హి అయం **హిరీసుక్కధమ్మజహితో** పజహితహిరిసఙ్ఖాతసుక్కధమ్మో. **జీవితవుత్తికారణాతి** "కేవలం జీవితస్సేవ హేతు అయం తాపసలిఙ్గేన చరతీ"తి చిన్తేసిన్తి దస్సేతి. **పరన్తీహీతి** పరన్తో పచ్చన్తో నివాసభూతో ఏతేసం అత్థీతి పరన్తినో, సీమన్తరికవాసినో. తేహి పరన్తీహి అటవికేహి పచ్చన్తదేసో ఖోభితో అహోసి. తం పచ్చన్తకోపం నిసేధేతుం వూపసమేతుం గచ్ఛన్తో మమ పితా కురురాజా "తాత

సోమనస్సకుమార, మయ్హం సామికం **ఉగ్గతాపనం** ఘోరతపం పరమసన్తిన్ద్రియం **జటిలం మా పమజ్జి**. సో హి అమ్హాకం సబ్బకామదదో, తస్మా **యదిచ్ఛకం** చిత్తరుచియం తస్స చిత్తానుకూలం **పవత్తేహి** అనువత్తేహీ"తి తదా మం అనుసాసీతి దస్సేతి.

౧౪. **తమహం గన్త్వానుపట్ఠాసన్తి** పితు వచనం అనతిక్కన్తో తం కూటతాపసం ఉపట్ఠానత్థం గన్త్వా తం సాకవత్థుస్మిం ఉదకం ఆసిఞ్చన్తం దిస్వా "పణ్ణికో అయ"న్తి చ ఞత్వా **కచ్చి తే, గహపతి, కుసలన్తి**, గహపతి, తే సరీరస్స కచ్చి కుసలం కుసలమేవ, తథా హి సాకవత్థుస్మిం ఉదకం ఆసిఞ్చసి. కిం వా తవ హిరఞ్ఞం వా సువణ్ణం వా **ఆహరీయతు**, తథా హి పణ్ణికవుత్తిం అనుతిట్ఠసీతి ఇదం వచనం అభాసిం.

౧౫. **తేన సో కుపితో ఆసీతి** తేన మయా వుత్తగహపతివాదేన సో మాననిస్సితో మానం అల్లీనో కుహకో మయ్హం కుపితో కుద్ధో అహోసి. కుద్ధో చ సమానో "**ఘాతాపేమి తువం అజ్జ, రట్ఠా పబ్బాజయామి వా**"తి ఆహ.

తత్థ **తువం అజ్జాతి**, త్వం అజ్జ, ఇదానియేవ రఞ్ఞో ఆగతకాలేతి అత్థో.

౧౬. **నిసేధయిత్వా పచ్చన్తన్తి** పచ్చన్తం వూపసమేత్వా నగరం అపవిట్ఠో తఙ్ఖణఞ్ఞేవ ఉయ్యానం గన్త్వా **కుహకం** కుహకతాపసం **కచ్చి తే, భన్తే, ఖమనీయం, సమ్మానో తే పవత్తితోతి** కుమారేన తే సమ్మానో పవత్తితో అహోసి.

౧౭. **కుమారో యథా నాసియోతి** యథా కుమారో నాసియో నాసేతబ్బో ఘాతాపేతబ్బో, తథా సో **పాపో తస్స** రఞ్ఞో ఆచిక్ఖి. **ఆణాపేసీతి** మయ్హం సామికే ఇమస్మిం దిబ్బచక్ఖుతాపసే సతి కిం మమ న నిప్ఫజ్జతి, తస్మా పుత్తేన మే అత్థో నత్థి, తతోపి అయమేవ సేయ్యోతి చిన్తేత్వా ఆణాపేసి.

౧౮. కిన్తి ? **సీసం తత్థేవ ఛిన్దిత్వాతి** యస్మిం ఠానే తం కుమారం పస్సథ, తత్థేవ తస్స సీసం ఛిన్దిత్వా సరీరఞ్చస్స **కత్వాన చతుఖణ్డికం** చతురో ఖణ్డే కత్వా రథియా రథియం నీయన్తా వీథితో వీథిం విక్ఖిపన్తా దస్సేథ. కస్మా? **సా గతి జటిలహీళితాతి** యేహి అయం జటిలో హీళితో, తేసం జటిలహీళితానం సా గతి సా నిప్ఫత్తి సో విపాకోతి. **జటిలహీళితాతి** వా జటిలహీళనహేతు సా తస్స నిప్ఫత్తీతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

౧౯. **తత్థాతి** తస్స రఞ్ఞో ఆణాయం, తస్మిం వా తాపసస్స పరిభవే. **కారణికాతి** ఘాతకా, చోరఘాతకాతి అత్థో. **చణ్డాతి** కురూరా. **లుద్దాతి** సుదారుణా. **అకారుణాతి** తస్సేవ వేవచనం కతం. "అకరుణా"తిపి పాళి, నిక్కరుణాతి అత్థో. **మాతు అఙ్కే నిసిన్నస్సాతి** మమ మాతు సుధమ్మాయ దేవియా ఉచ్ఛఙ్గే నిసిన్నస్స. "నిసిన్నస్సా"తి అనాదరే సామివచనం. **ఆకడ్ఢిత్వా నయన్తి మన్తి** మాతరా అలఙ్కరిత్వా అత్తనో అఙ్కే నిసీదాపితం మం రాజాణాయ తే చోరఘాతకా గోణం వియ రజ్జుయా ఆకడ్ఢిత్వా ఆఘాతనం నయన్తి. కుమారే పన నీయమానే దాసిగణపరివుతా సద్ధిం ఓరోధేహి సుధమ్మా దేవీ నాగరాపి "మయం నిరపరాధం కుమారం మారేతుం న దస్సామా"తి తేన సద్ధింయేవ అగమంసు.

౨౦. **బన్ధతం గాళ్హబన్ధనన్తి** గాళ్హబన్ధనం బన్ధన్తానం తేసం కారణికపురిసానం. **రాజకిరియాని అత్థి మేతి** మయా రఞ్ఞో వత్తబ్బాని రాజకిచ్చాని అత్థి. తస్మా **రఞ్ఞో దస్సేథ మం ఖిప్పన్తి** తేసం అహం ఏవం వచనం అవచం.

౨౧. **రఞ్ఞో దస్సయింసు, పాపస్స పాపసేవినో**తి అత్తనా పాపసీలస్స లామకాచారస్స కూటతాపసస్స సేవనతో పాపసేవినో రఞ్ఞో మం దస్సయింసు. **దిస్వాన తం సఞ్ఞాపేసి**న్తి తం మమ పితరం కురురాజానం పస్సిత్వా "కస్మా మం, దేవ, మారాపేసీ"తి వత్వా తేన "కస్మా చ పన త్వం మయ్హం సామికం దిబ్బచక్ఖుతాపసం గహపతివాదేన సముదాచరి. ఇదఞ్చిదఞ్చ విప్పకారం కరీ"తి వుత్తే "దేవ, గహపతిఞ్ఞేవ 'గహపతీ'తి వదన్తస్స కో మయ్హం దోసో"తి వత్వా తస్స నానావిధాని మాలావచ్ఛాని రోపేత్వా పుప్ఫపణ్ణఫలాఫలాదీనం విక్కిణనం హత్థతో చస్స తాని దేవసికం విక్కిణన్తేహి మాలాకారపణ్ణికేహి సద్ధహాపేత్వా "మాలావత్థుపణ్ణవత్థూని ఉపధారేథా"తి వత్వా పణ్ణసాలఞ్చస్స పవిసిత్వా పుప్ఫాదివిక్కియలద్ధం కహాపణకభణ్డికం అత్తనో పురిసేహి నీహరాపేత్వా రాజానం సఞ్ఞాపేసిం తస్స కూటతాపసభావం జానాపేసిం. **మమఞ్చ వసమానయి**న్తి తేన సఞ్ఞాపనేన "సచ్చం ఖో పన కుమారో వదతి, అయం కూటతాపసో పుబ్బే అప్పిచ్ఛో వియ హుత్వా ఇదాని మహాపరిగ్గహో జాతో"తి యథా తస్మిం నిబ్బిన్నో మమ వసే వత్తతి, ఏవం రాజానం మమ వసమానేసిం.

తతో మహాసత్తో "ఏవరూపస్స బాలస్స రఞ్ఞో సన్తికే వసనతో హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజితుం యుత్త"న్తి చిన్తేత్వా రాజానం ఆపుచ్ఛి – "న మే, మహారాజ, ఇధ వాసేన అత్థో, అనుజానాథ మం పబ్బజిస్సామీ"తి. రాజా "తాత, మయా అనుపధారేత్వావ తే వధో ఆణత్తో, ఖమ మయ్హం అపరాధ"న్తి మహాసత్తం ఖమాపేత్వా "అజ్జేవ ఇమం రజ్జం పటిపజ్జాహీ"తి ఆహ. కుమారో "దేవ, కిమత్థి మానుసకేసు భోగేసు, అహం పుబ్బే దీఘరత్తం దిబ్బభోగసమ్పత్తియో అనుభవిం, న తత్థాపి మే సఙ్గో, పబ్బజిస్సామేవాహం, న తాదిసస్స బాలస్స పరనేయ్యబుద్ధినో సన్తికే వసామీ"తి వత్వా తం ఓవదన్తో –

"అనిసమ్మ కతం కమ్మం, అనవత్థాయ చిన్తితం;
భేసజ్జస్సేవ వేభఙ్గో, విపాకో హోతి పాపకో.

"నిసమ్మ చ కతం కమ్మం, సమ్మావత్థాయ చిన్తితం;
భేసజ్జస్సేవ సమ్పత్తి, విపాకో హోతి భద్రకో.

"అలసో గిహీ కామభోగీ న సాధు, అసఞ్ఞతో పబ్బజితో న సాధు;
రాజా న సాధు అనిసమ్మకారీ, యో పణ్డితో కోధనో తం న సాధు.

"నిసమ్మ ఖత్తియో కయిరా, నానిసమ్మ దిసమ్పతి;
నిసమ్మకారినో రాజ, యసో కిత్తి చ వడ్ఢతి.

"నిసమ్మ దణ్డం పణయేయ్య ఇస్సరో, వేగా కతం తప్పతి భూమిపాల;
సమ్మాపణీధీ చ నరస్స అత్థా, అనానుతప్పా తే భవన్తి పచ్ఛా.

"అనానుతప్పాని హి యే కరోన్తి, విభజ్జ కమ్మాయతనాని లోకే;
విఞ్ఞుప్పసత్థాని సుఖుద్రయాని, భవన్తి బుద్ధానుమతాని తాని.

"ఆగచ్ఛుం దోవారికా ఖగ్గబన్ధా, కాసావియా హన్తు మమం జనిన్ద;

మాతుఞ్చ అజ్జస్మిమహం నిసిన్నో, ఆకడ్ఢితో సహసా తేహి దేవ.

“కటుకఞ్హి సమ్బాధం సుకిచ్ఛం పత్తో, మధురమ్పియం జీవితం లద్ధ రాజ;

కిచ్ఛేనహం అజ్జ వధా పముత్తో, పబ్బజ్జమేవాభిమనోహమస్మీ”తి. (జా॰ ౧.౧౨.౨౨-౨౪) –

ఇమాహి గాథాహి ధమ్మం దేసేసి.

తత్థ **అనిసమ్మా**తి అనుపధారేత్వా. **అనవత్థాయా**తి అవవత్థపేత్వా. **వేభఙ్గో**తి విపత్తి. **విపాకో**తి నిప్ఫత్తి. **అసఞ్ఞతో**తి అసంవుతో దుస్సీలో. **పణయేయ్యా**తి పట్ఠపేయ్య. **వేగా**తి వేగేన సహసా. **సమ్మా పణీధీ చా**తి సమ్మా పణిధినా, యోనిసో ఠపితేన చిత్తేన కతా **నరస్స అత్థా పచ్ఛా అనానుతప్పా భవన్తీతి అత్థో. విభజ్జా**తి ఇమాని కాతుం యుత్తాని, ఇమాని అయుత్తానీతి ఏవం పఞ్ఞాయ విభజిత్వా. **కమ్మాయతనానీ**తి కమ్మాని. **బుద్ధానుమతానీ**తి పణ్డితేహి అనుమతాని అనవజ్జాని హోన్తి. **కటుక**న్తి దుక్ఖం అసాతం, **సమ్బాధం సుకిచ్ఛం** మరణభయం **పత్తో**మ్హి. **లద్ధా**తి అత్తనో ఞాణబలేన జీవితం లభిత్వా. **పబ్బజ్జమేవాభిమనో**తి పబ్బజ్జాభిముఖచిత్తో ఏవా**హమస్మి**.

ఏవం మహాసత్తేన ధమ్మే దేసితే రాజా దేవిం ఆమన్తేసి – “దేవి, త్వం పుత్తం నివత్తేహీ”తి. దేవీపి కుమారస్స పబ్బజ్జమేవ రోచేసి. మహాసత్తో మాతాపితరో వన్దిత్వా “సచే మయ్హం దోసో అత్థి, తం ఖమథా”తి ఖమాపేత్వా మహాజనం ఆపుచ్ఛిత్వా హిమవన్తాభిముఖో అగమాసి. గతే చ పన మహాసత్తే మహాజనో కూటజటిలం పోథేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. బోధిసత్తోపి సనాగరేహి అమచ్చపారిసజ్జాదీహి రాజపురిసేహి అస్సుముఖేహి అనుబన్ధియమానో తే నివత్తేసి. మనుస్సేసు నివత్తేసు మనుస్సవణ్ణేనాగన్త్వా దేవతాహి నీతో సత్త పబ్బతరాజియో అతిక్కమిత్వా హిమవన్తే విస్సకమ్మునా నిమ్మితాయ పణ్ణసాలాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి. తేన వుత్తం –

౨౨. “సో మం తత్థ ఖమాపేసి, మహారజ్జం అదాసి మే;

సోహం తమం దాలయిత్వా, పబ్బజిం అనగారియ”న్తి.

తత్థ **తమం దాలయిత్వా**తి కామాదీనవదస్సనస్స పటిపక్ఖభూతం సమ్మోహతమం విధమిత్వా. **పబ్బజి**న్తి ఉపాగచ్ఛిం. **అనగారియ**న్తి పబ్బజ్జం.

౨౩. ఇదాని యదత్థం తదా తం రాజిస్సరియం పరిచ్చత్తం, తం దస్సేతుం ‘‘**న మే దేస్స**’’న్తి ఓసానగాథమాహ. తస్సత్థో వుత్తనయోవ.

ఏవం పన మహాసత్తే పబ్బజితే యావ సోళసవస్సకాలా రాజకులే పరిచారికవేసేన దేవతాయేవ నం ఉపట్ఠహింసు. సో తత్థ ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

తదా కుహకో దేవదత్తో అహోసి, మాతా మహామాయా, మహారక్ఖితతాపసో సారిపుత్తత్థేరో, సోమనస్సకుమారో లోకనాథో.

తస్స **యుధఞ్జయచరియాయం** (చరియా॰ ౩.౧ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ దస పారమియో నిద్ధారేతబ్బా. ఇధాపి నేక్ఖమ్మపారమీ అతిసయవతీతి సా ఏవ దేసనం ఆరుళ్హా. తథా సత్తవస్సికకాలే ఏవ రాజకిచ్చేసు సమత్థతా, తస్స తాపసస్స కూటజటిలభావపరిగ్గణ్హనం, తేన పయుత్తేన రఞ్ఞా వధే ఆణత్తే సన్తాసాభావో, రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా నానానయేహి తస్స సదోసతం అత్తనో చ నిరపరాధతం మహాజనస్స మజ్ఝే పకాసేత్వా రఞ్ఞో చ పరనేయ్యబుద్ధితం బాలభావఞ్చ పట్ఠపేత్వా తేన ఖమాపితేపి తస్స సన్తికే వాసతో రజ్జిస్సరియతో చ సంవేగమాపజ్జిత్వా నానప్పకారం యాచియమానేనపి హత్థగతం రజ్జసిరిం ఖేళపిణ్డం వియ ఛడ్డేత్వా కత్థచి అలగ్గచిత్తేన హుత్వా పబ్బజనం, పబ్బజిత్వా పవివేకారామేన హుత్వా నచిరస్సేవ అప్పకసిరేన ఝానాభిఞ్ఞానిబ్బత్తనన్తి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

సోమనస్సచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. అయోఘరచరియావణ్ణనా

౨౪. తతియే **అయోఘరమ్హి సంవడ్ఢో**తి అమనుస్సఉపద్దవపరివజ్జనత్థం చతురస్ససాలవసేన కతే మహతి సబ్బఅయోమయే గేహే సంవడ్ఢో. **నామేనాసి అయోఘరో**తి అయోఘరే జాతసంవడ్ఢభావేనేవ "అయోఘరకుమారో"తి నామేన పాకటో అహోసి.

౨౫-౬. తదా హి కాసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా పురిమత్తభావే సపత్తి "తవ జాతం జాతం పజం ఖాదేయ్య"న్తి పత్థనం పట్ఠపేత్వా యక్ఖినియోనియం నిబ్బత్తా ఓకాసం లభిత్వా తస్సా విజాతకాలే ద్వే వారే పుత్తే ఖాది. తతియవారే పన బోధిసత్తో తస్సా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. రాజా "దేవియా జాతం జాతం పజం ఏకా యక్ఖినీ ఖాదతి, కిం ను ఖో కాతబ్బ"న్తి మనుస్సేహి సమ్మన్తేత్వా "అమనుస్సా నామ అయోఘరస్స భాయన్తి, అయోఘరం కాతుం వట్టతీ"తి వుత్తే కమ్మారే ఆణాపేత్వా థమ్భే ఆదిం కత్వా అయోమయేహేవ సబ్బగేహసమ్భారేహి చతురస్ససాలం మహన్తం అయోఘరం నిట్ఠాపేత్వా పరిపక్కగబ్భం దేవిం తత్థ వాసేసి. సా తత్థ ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణం పుత్తం విజాయి. "అయోఘరకుమారో"త్వేవస్స నామం కరింసు. తం ధాతీనం దత్వా మహన్తం ఆరక్ఖం సంవిదహిత్వా రాజా దేవిం అన్తేపురం ఆనేసి. యక్ఖినీపి ఉదకవారం గన్త్వా వేస్సవణస్స ఉదకం వహన్తీ జీవితక్ఖయం పత్తా.

మహాసత్తో అయోఘరేయేవ వడ్ఢిత్వా విఞ్ఞుతం పత్తో, తత్థేవ సబ్బసిప్పాని ఉగ్గణ్హి. రాజా పుత్తం సోళసవస్సుద్దేసికం విదిత్వా "రజ్జమస్స దస్సామీ"తి అమచ్చే ఆణాపేసి – "పుత్తం మే ఆనేథా"తి. తే "సాధు, దేవా"తి నగరం అలఙ్కారాపేత్వా సబ్బాలఙ్కారవిభూసితం మఙ్గలవారణం ఆదాయ తత్థ గన్త్వా కుమారం అలఙ్కరిత్వా హత్థిక్ఖన్ధే నిసీదాపేత్వా నగరం పదక్ఖిణం కారేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసుం. మహాసత్తో రాజానం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. రాజా తస్స సరీరసోభం ఓలోకేత్వా బలవసినేహేన తం ఆలిఙ్గిత్వా "అజ్జేవ మే పుత్తం అభిసిఞ్చథా"తి అమచ్చే ఆణాపేసి. మహాసత్తో పితరం వన్దిత్వా "న మయ్హం రజ్జేన అత్థో, అహం పబ్బజిస్సామి, పబ్బజ్జం మే అనుజానాథా"తి ఆహ. తేన వుత్తం **"దుక్ఖేన జీవితో లద్ధో"**తిఆది.

తత్థ **దుక్ఖేనా**తి, తాత, తవ భాతికా ద్వే ఏకాయ యక్ఖినియా ఖాదితా, తుయ్హం పన తతో అమనుస్సభయతో నివారణత్థం కతేన దుక్ఖేన మహతా ఆయాసేన **జీవితో లద్ధో. సంపీళే పతిపోసితో**తి నానావిధాయ అమనుస్సరక్ఖాయ సమ్బాధే అయోఘరే విజాయనకాలతో పట్ఠాయ యావ సోళసవస్సుప్పత్తియా సమ్బాధే సంవడ్ఢితోతి అత్థో. **అజ్జేవ, పుత్త,**

పటిపజ్జ, కేవలం వసుధం ఇమన్తి కఞ్చనమాలాలఙ్కతస్స సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా తీహి సఙ్ఖేహి అభిసిఞ్చియమానో ఇమం కులసన్తకం కేవలం సకలం సముద్దపరియన్తం తతోయేవ సహ రట్ఠేహీతి **సరట్ఠకం** సహ నిగమేహి మహాగామేహీతి **సనిగమం** అపరిమితేన పరివారజనేన సద్ధిం **సజనం** ఇమం వసుధం మహాపథవిం అజ్ఝావ, పుత్త, పటిపజ్జ, రజ్జం కారేహీతి అత్థో. **వన్దిత్వా ఖత్తియం. అఞ్జలిం పగ్గహేత్వాన, ఇదం వచనమబ్రవిన్తి** ఖత్తియం కాసిరాజానం మమ పితరం వన్దిత్వా తస్స అఞ్జలిం పణామేత్వా ఇదం వచనం అభాసిం.

౨౭. **యే కేచి మహియా సత్తాతి** ఇమిస్సా మహాపథవియా యే కేచి సత్తా నామ. **హీనముక్కట్ఠమజ్ఝిమాతి** లామకా చేవ ఉత్తమా చ, ఉభిన్నం వేమజ్ఝే భవత్తా మజ్ఝిమా చ. **సకే గేహేతి** సబ్బే తే సకే గేహే. **సకఞాతిభీతి** సకేహి ఞాతీహి సమ్మోదమానా విస్సట్ఠా అనుక్కణ్ఠితా యథావిభవం వడ్ఢన్తి.

౨౮. **ఇదం లోకే ఉత్తరియన్తి** ఇదం పన ఇమస్మిం లోకే అసదిసం, మయ్హం ఏవ ఆవేణికం. కిం పన తం **సంపీళే మమ పోసనన్తి** సమ్బాధే మమ సంవడ్ఢనం. తథా హి **అయోఘరమ్హి సంవడ్ఢో, అప్పభే చన్దసూరియేతి** చన్దసూరియానం పభారహితే అయోఘరే **సంవడ్ఢోమ్హీతి** సంవడ్ఢో అమ్హి.

౨౯. **పూతికుణపసమ్పుణ్ణాతి** పూతిగన్ధనానప్పకారకుణపసమ్పుణ్ణా గూథనిరయసదిసా. **మాతు కుచ్ఛితో** జీవితసంసయే వత్తమానే కథం **ముచ్చిత్వా** నిక్ఖమిత్వా. **తతో ఘోరతరేతి** తతోపి గబ్భవాసతో దారుణతరే, అవిస్సట్ఠవాసేన దుక్ఖే. **పక్ఖిత్తయోఘరేతి** పక్ఖిత్తో అయోఘరే, బన్ధనాగారే ఠపితో వియ అహోసిన్తి దస్సేతి.

౩౦. **యదిహన్తి** ఏత్థ **యదీతి** నిపాతమత్తం. **తాదిసన్తి** యాదిసం పుబ్బే వుత్తం, తాదిసం పరమదారుణం దుక్ఖం పత్వా అహం **రజ్జేసు యది రజ్జామి** యది రమిస్సామి, ఏవం సన్తే **పాపానం** లామకానం నిహీనపురిసానం **ఉత్తమో** నిహీనతమో **సియం** .

౩౧. **ఉక్కణ్ఠితోమ్హి కాయేనాతి** అపరిముత్తగబ్భవాసాదినా పూతికాయేన ఉక్కణ్ఠితో నిబ్బిన్నో అమ్హి. **రజ్జేనమ్హి అనత్థికోతి** రజ్జేనపి అనత్థికో అమ్హి. యక్ఖినియా హత్థతో ముత్తోపి హి నాహం అజరామరో, కిం మే రజ్జేన, రజ్జఞ్హి నామ సబ్బేసం అనత్థానం సన్నిపాతట్ఠానం, తత్థ ఠితకాలతో పట్ఠాయ దున్నిక్ఖమం హోతి, తస్మా తం అనుపగన్త్వా **నిబ్బుతిం పరియేసిస్సం, యత్థ మం మచ్చు న మద్దియేతి** యత్థ ఠితం మం మహాసేనో మచ్చురాజా న మద్దియే న ఓత్థరేయ్య న అభిభవేయ్య, తం నిబ్బుతిం అమతమహానిబ్బానం పరియేసిస్సామీతి.

౩౨. **ఏవాహం చిన్తయిత్వానాతి** ఏవం ఇమినా వుత్తప్పకారేన నానప్పకారం సంసారే ఆదీనవం పచ్చవేక్ఖణేన నిబ్బానే ఆనిసంసదస్సనేన చ యోనిసో చిన్తేత్వా. **విరవన్తే మహాజనేతి** మయా విప్పయోగదుక్ఖాసహనేన విరవన్తే పరిదేవన్తే మాతాపితుప్పముఖే మహన్తే జనే. **నాగోవ బన్ధనం ఛేత్వాతి** యథా నామ మహాబలో హత్థినాగో దుబ్బలతరం రజ్జుబన్ధనం సుఖేనేవ ఛిన్దతి, ఏవమేవ ఞాతిసఙ్ఘాదిభేదస్స తస్మిం జనే తణ్హాబన్ధనస్స ఛిన్దనేన బన్ధనం ఛేత్వా కాననసఙ్ఖాతం మహావనం పబ్బజ్జూపగమనవసేన **పావిసిం.** ఓసానగాథా వుత్తత్థా ఏవ.

తత్థ చ మహాసత్తో అత్తనో పబ్బజ్జాధిప్పాయం జానిత్వా "తాత, కింకారణా పబ్బజసీ"తి రఞ్ఞా వుత్తో "దేవ, అహం మాతుకుచ్ఛిమ్హి దస మాసే గూథనిరయే వియ వసిత్వా మాతు కుచ్ఛితో నిక్ఖన్తో యక్ఖినియా భయేన సోళసవస్సాని

బన్ధనాగారే వసన్తో బహి ఓలోకేతుమ్పి న లభిం, ఉస్సదనిరయే పక్ఖిత్తో వియ అహోసిం, యక్ఖినితో ముత్తోపి అజరామరో న హోమి, మచ్చు నామేస న సక్కా కేనచి జినితుం, భవే ఉక్కణ్ఠితోమ్హి, యావ మే బ్యాధిజరామరణాని నాగచ్ఛన్తి, తావదేవ పబ్బజిత్వా ధమ్మం చరిస్సామి, అలం మే రజ్జేన, అనుజానాహి మం, దేవ, పబ్బజితు"న్తి వత్వా –

"యమేకరత్తిం పఠమం, గబ్భే వసతి మాణవో;

అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతి, స గచ్ఛం న నివత్తతీ"తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౬౩) –

ఆదినా చతువీసతియా గాథాహి పితు ధమ్మం దేసేత్వా "మహారాజ, తుమ్హాకం రజ్జం తుమ్హాకమేవ హోతు, న మయ్హం ఇమినా అత్థో, తుమ్హేహి సద్ధిం కథేన్తేయేవ బ్యాధిజరామరణాని ఆగచ్ఛేయ్యుం, తిట్ఠథ తుమ్హే"తి వత్వా అయదామం ఛిన్దిత్వా మత్తహత్థీ వియ, కఞ్చనపఞ్జరం భిన్దిత్వా సీహపోతకో వియ, కామే పహాయ మాతాపితరో వన్దిత్వా నిక్ఖమి. అథస్స పితా "అయం నామ కుమారో పబ్బజితుకామో, కిమఙ్గం పనాహం, మమాపి రజ్జేన అత్థో నత్థీ"తి రజ్జం పహాయ తేన సద్ధిం ఏవ నిక్ఖమి. తస్మిం నిక్ఖమన్తే దేవీపి అమచ్చాపి బ్రాహ్మణగహపతికాదయోపీతి సకలనగరవాసినో భోగే ఛడ్డేత్వా నిక్ఖమింసు. సమాగమో మహా అహోసి, పరిసా ద్వాదసయోజనికా జాతా, తే ఆదాయ మహాసత్తో హిమవన్తం పావిసి.

సక్కో దేవరాజా తస్స నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా విస్సకమ్మం పేసేత్వా ద్వాదసయోజనాయామం సత్తయోజనవిత్థారం అస్సమపదం కారేసి, సబ్బే చ పబ్బజితపరిక్ఖారే పటియాదాపేసి. ఇధ మహాసత్తస్స పబ్బజ్జా చ ఓవాదదానఞ్చ బ్రహ్మలోకపరాయనతా చ పరిసాయ సమ్మా పటిపత్తి చ సబ్బా **మహాగోవిన్దచరియాయం** (చరియా॰ ౧.౩౭ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని అహేసుం, పరిసా బుద్ధపరిసా, అయోఘరపణ్డితో లోకనాథో.

తస్స సేసపారమినిద్ధారణా ఆనుభావవిభావనా చ హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బాతి.

అయోఘరచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. భిసచరియావణ్ణనా

పునాపరం యదా హోమి, కాసీనం పురవరుత్తమేతి "కాసీ"తి బహువచనవసేన లద్ధవోహారస్స రట్ఠస్స నగరవరే బారాణసియం యస్మిం కాలే జాతసంవడ్ఢో హుత్వా వసామీతి అత్థో. **భగినీ చ భాతరో సత్త, నిబ్బత్తా సోత్థియే కులే**తి ఉపకఞ్చనాదయో ఛ అహఞ్చాతి భాతరో సత్త సబ్బకనిట్ఠా కఞ్చనదేవీ నామ భగినీ చాతి సబ్బే మయం అట్ఠ జనా మన్తజ్ఝేననిరతతాయ సోత్థియే ఉదితోదితే మహతి బ్రాహ్మణకులే తదా నిబ్బత్తా జాతాతి అత్థో.

బోధిసత్తో హి తదా బారాణసియం అసీతికోటివిభవస్స బ్రాహ్మణమహాసాలస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్స "కఞ్చనకుమారో"తి నామం కరింసు. అథస్స పదసా విచరణకాలే అపరో పుత్తో విజాయి. "ఉపకఞ్చనకుమారో"తిస్స నామం కరింసు. తతో పట్ఠాయ మహాసత్తం "మహాకఞ్చనకుమారో"తి సముదాచరన్తి. ఏవం పటిపాటియా సత్త పుత్తా అహేసుం.

సబ్బకనిట్ఠా పన ఏకా ధీతా. తస్సా “కఞ్చనదేవీ”తి నామం కరింసు. మహాసత్తో వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా సబ్బసిప్పాని ఉగ్గహేత్వా పచ్చాగఞ్ఛి.

అథ నం మాతాపితరో ఘరావాసేన బన్ధితుకామా “అత్తనో సమానజాతికులతో తే దారికం ఆనేస్సామా”తి వదింసు. సో “అమ్మ, తాత, న మయ్హం ఘరావాసేన అత్థో. మయ్హఞ్హి సబ్బో లోకసన్నివాసో ఆదిత్తో వియ సప్పటిభయో, బన్ధనాగారం వియ పలిబుద్ధనం, ఉక్కారభూమి వియ జిగుచ్ఛో హుత్వా ఉపట్ఠాతి, న మే చిత్తం కామేసు రజ్జతి, అఞ్ఞే వో పుత్తా అత్థి, తే ఘరావాసేన నిమన్తేథా”తి వత్వా పునప్పునం యాచితోపి సహాయేహి యాచాపితోపి న ఇచ్ఛి, అథ నం సహాయా “సమ్మ, కిం పన త్వం పత్థయన్తో కామే పరిభుఞ్జితుం న ఇచ్ఛసీ”తి పుచ్ఛింసు. సో తేసం అత్తనో నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయం ఆరోచేసి. తేన వుత్తం **“ఏతేసం పుబ్బజో ఆసి”**న్తిఆది.

తత్థ **ఏతేసం పుబ్బజో ఆసి**న్తి ఏతేసం ఉపకఞ్చనకాదీనం సత్తన్నం జేట్ఠభాతికో అహం తదా అహోసిం. **హిరీసుక్కముపాగతో**తి సుక్కవిపాకత్తా సన్తానస్స విసోధనతో చ సుక్కం పాపజిగుచ్ఛనలక్ఖణం హిరిం భుసం ఆగతో, అతివియ పాపం జిగుచ్ఛన్తో ఆసిన్తి అత్థో. **భవం దిస్వాన భయతో, నేక్ఖమ్మాభిరతో అహ**న్తి కామభవాదీనం వసేన సబ్బం భవం పక్ఖన్దితుం ఆగచ్ఛన్తం చణ్డహత్థిం వియ, హింసితుం ఆగచ్ఛన్తం ఉక్ఖిత్తాసికం వధకం వియ, సీహం వియ, యక్ఖం వియ, రక్ఖసం వియ, ఘోరవిసం వియ, ఆసివిసం వియ, ఆదిత్తం అఙ్గారం వియ, సప్పటిభయం భయానకభావతో పస్సిత్వా తతో ముచ్చనత్థఞ్చ పబ్బజ్జాభిరతో పబ్బజిత్వా “కథం ను ఖో ధమ్మచరియం సమ్మాపటిపత్తిం పూరేయ్యం, ఝానసమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేయ్య”న్తి పబ్బజ్జాకుసలధమ్మపరమజ్ఝానాదిఅభిరతో తదా అహం ఆసిన్తి అత్థో.

౩౬. **పహితాతి** మాతాపితూహి పేసితా. **ఏకమానసాతి** సమానజ్ఝాసయా పుబ్బే మయా ఏకచ్ఛన్దా మనాపచారినో మాతాపితూహి పహితత్తా పన మమ పటిక్కూలం అమనాపం వదన్తా. **కామేహి మం నిమన్తేన్తీ**తి మహాపితూహి వా ఏకమానసా కామేహి మం నిమన్తేన్తి. **కులవంసం ధారేహీ**తి ఘరావాసం సణ్ఠపేన్తో అత్తనో కులవంసం ధారేహి పతిట్ఠపేహీతి కామేహి మం నిమన్తేసున్తి అత్థో.

౩౭. **యం తేసం వచనం వుత్త**న్తి తేసం మమ పియసహాయానం యం వచనం వుత్తం. **గిహిధమ్మే సుఖావహ**న్తి గిహిభావే సతి గహట్ఠభావే ఠితస్స పురిసస్స ఞాయానుగతత్తా దిట్ఠధమ్మికస్స సమ్పరాయికస్స చ సుఖస్స ఆవహనతో సుఖావహం. **తం మే అహోసి కఠిన**న్తి తం తేసం మయ్హం సహాయానం మాతాపితూనఞ్చ వచనం ఏకన్తేనేవ నేక్ఖమ్మాభిరతత్తా అమనాపభావేన మే కఠినం ఫరుసం దివసం సన్తత్తఫాలసదిసం ఉభోపి కణ్ణే ఝాపేన్తం వియ అహోసి.

౩౮. **తే మం తదా ఉక్ఖిపన్త**న్తి తే మయ్హం సహాయా మాతాపితూహి అత్తనో చ ఉపనిమన్తనవసేన అనేకవారం ఉపనీయమానే కామే ఉద్ధముద్ధం ఖిపన్తం ఛడ్డేన్తం పటిక్ఖిపన్తం మం **పుచ్ఛింసు. పత్థితం మమాతి** ఇతో విసుద్ధతరం కిం ను ఖో ఇమినా పత్థితన్తి మయా అభిపత్థితం మమ తం పత్థనం పుచ్ఛింసు – “కిం త్వం పత్థయసే, సమ్మ, యది కామే న భుఞ్జసీ”తి.

౩౯. **అత్థకామోతి** అత్తనో అత్థకామో, పాపభీరూతి అత్థో. “అత్తకామో”తిపి పాళి. **హితేసిన**న్తి మయ్హం హితేసీనం పియసహాయానం. కేచి “అత్థకామహితేసిన”న్తి పఠన్తి, తం న సున్దరం.

౪౦. పితు మాతు చ సావయున్తి తే మయ్హం సహాయా అనివత్తనీయం మమ పబ్బజ్జాఛన్దం విదిత్వా పబ్బజితుకామతాదీపకం మయ్హం వచనం పితు మాతు చ సావేసుం. "యగ్ఘే, అమ్మతాతా, జానాథ, ఏకన్తేనేవ మహాకఞ్చనకుమారో పబ్బజిస్సతి, న నో సక్కా కేనచి ఉపాయేన కామేసు ఉపనేతు"న్తి అవోచుం. **మాతాపితా ఏవమాహూ**తి తదా మయ్హం మాతాపితరో మమ సహాయేహి వుత్తం మమ వచనం సుత్వా ఏవమాహంసు – "సబ్బేవ పబ్బజామ, భో"తి, యది మహాకఞ్చనకుమారస్స నేక్ఖమ్మం అభిరుచితం, యం తస్స అభిరుచితం, తదమ్హాకమ్పి అభిరుచితమేవ, తస్మా **సబ్బేవ పబ్బజామ, భో**తి. "భో"తి తేసం బ్రాహ్మణానం ఆలపనం. "పబ్బజామ ఖో"తిపి పాఠో, పబ్బజామ ఏవాతి అత్థో. మహాసత్తస్స హి పబ్బజ్జాఛన్దం విదిత్వా ఉపకఞ్చనాదయో ఛ భాతరో భగినీ చ కఞ్చనదేవీ పబ్బజితుకామావ అహేసుం, తేన తేపి మాతాపితూహి ఘరావాసేన నిమన్తియమానా న ఇచ్ఛింసుయేవ. తస్మా ఏవమాహంసు "సబ్బేవ పబ్బజామ, భో"తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తం మాతాపితరో పక్కోసిత్వా అత్తనోపి అధిప్పాయం తస్స ఆచిక్ఖిత్వా "తాత, యది పబ్బజితుకామోసి, అసీతికోటిధనం తవ సన్తకం యథాసుఖం విస్సజ్జేహీ"తి ఆహంసు. అథ నం మహాపురిసో కపణద్ధికాదీనం విస్సజ్జేత్వా మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పావిసి. తేన సద్ధిం మాతాపితరో ఛ భాతరో చ భగినీ చ ఏకో దాసో ఏకా దాసీ ఏకో చ సహాయో ఘరావాసం పహాయ అగమంసు. తేన వుత్తం –

౪౧. "ఉభో మాతా పితా మయ్హం, భగినీ చ సత్త భాతరో;
అమితధనం ఛడ్డయిత్వా, పవిసిమ్హా మహావన"న్తి.

జాతకట్ఠకథాయం (జా॰ అట్ఠ॰ ౪.౧౪.౭౭ భిసజాతకవణ్ణనా) పన "మాతాపితూసు కాలంకతేసు తేసం కత్తబ్బకిచ్చం కత్వా మహాసత్తో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖమీ"తి వుత్తం.

ఏవం హిమవన్తం పవిసిత్వా చ తే బోధిసత్తప్పముఖా ఏకం పదుమసరం నిస్సాయ రమణీయే భూమిభాగే అస్సమం కత్వా పబ్బజిత్వా వనమూలఫలాహారా యాపయింసు. తేసు ఉపకఞ్చనాదయో అట్ఠ జనా వారేన ఫలాఫలం ఆహరిత్వా ఏకస్మిం పాసాణఫలకే అత్తనో ఇతరేసఞ్చ కోట్ఠాసే కత్వా ఘణ్టిసఞ్ఞం దత్వా అత్తనో కోట్ఠాసం ఆదాయ వసనట్ఠానం పవిసన్తి. సేసాపి ఘణ్టిసఞ్ఞాయ పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా అత్తనో అత్తనో పాపుణనకోట్ఠాసం ఆదాయ వసనట్ఠానం గన్త్వా పరిభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తి.

అపరభాగే భిసాని ఆహరిత్వా తథేవ ఖాదన్తి. తత్థ తే ఘోరతపా పరమధితిన్ద్రియా కసిణపరికమ్మం కరోన్తా విహరింసు. అథ నేసం సీలతేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కో తం కారణం ఞత్వా "ఇమే ఇసయో వీమంసిస్సామీ"తి అత్తనో ఆనుభావేన మహాసత్తస్స కోట్ఠాసే తయో దివసే అన్తరధాపేసి. మహాసత్తో పఠమదివసే కోట్ఠాసం అదిస్వా "మమ కోట్ఠాసో పముట్ఠో భవిస్సతీ"తి చిన్తేసి. దుతియదివసే "మమ దోసేన భవితబ్బం, పణామనవసేన మమ కోట్ఠాసం న ఠపితం మఞ్ఞే"తి చిన్తేసి. తతియదివసే "తం కారణం సుత్వా ఖమాపేస్సామీ"తి సాయన్హసమయే ఘణ్టిసఞ్ఞం దత్వా తాయ సఞ్ఞాయ సబ్బేసు సన్నిపతితేసు తమత్థం ఆరోచేత్వా తీసుపి దివసేసు తేహి జేట్ఠకోట్ఠాసస్స ఠపితభావం సుత్వా "తుమ్హేహి మయ్హం కోట్ఠాసో ఠపితో, మయా పన న లద్ధో, కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఆహ. తం సుత్వా సబ్బేవ సంవేగప్పత్తా అహేసుం.

తస్మిం అస్సమే రుక్ఖదేవతాపి అత్తనో భవనతో ఓతరిత్వా తేసం సన్తికే నిసీది. మనుస్సానం హత్థతో పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిట్ఠో ఏకో వారణో అహితుణ్డికహత్థతో పలాయిత్వా ముత్తో సప్పకీళాపనకో ఏకో వానరో చ తేహి ఇసీహి కతపరిచయా తదా తేసం సన్తికం గన్త్వా ఏకమన్తం అట్ఠంసు. సక్కోపి "ఇసిగణం పరిగ్గణ్హిస్సామీ"తి అదిస్సమానకాయో తత్థేవ అట్ఠాసి. తస్మిఞ్చ ఖణే బోధిసత్తస్స కనిట్ఠో ఉపకఞ్చనతాపసో ఉట్ఠాయ బోధిసత్తం వన్దిత్వా సేసానం అపచితిం దస్సేత్వా "అహం సఞ్ఞం పట్ఠపేత్వా అత్తానఞ్ఞేవ సోధేతుం లభామీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, లభసీ"తి వుత్తే ఇసిగణమజ్ఝే ఠత్వా సపథం కరోన్తో –

"అస్సం గవం రజతం జాతరూపం, భరియఞ్చ నో ఇధ లభతం మనాపం;
పుత్తేహి దారేహి సమఙ్గి హోతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసీ"తి. (జా. ౧.౧౪.౭౮) –

ఇమం గాథం అభాసి. ఇమఞ్హి సో "యత్తకాని పియవత్థూని హోన్తి, తేహి విప్పయోగే తత్తకాని దుక్ఖాని ఉప్పజ్జన్తీ"తి వత్థుకామే గరహన్తో ఆహ.

తం సుత్వా ఇసిగణో "మారిస, మా కథయ, అతిభారియో తే సపథో"తి కణ్ణే పిదహి. బోధిసత్తోపి "అతిభారియో తే సపథో, న, త్వం తాత, గణ్హసి, తవ పత్తాసనే నిసీదా"తి ఆహ. సేసాపి సపథం కరోన్తా యథాక్కమం –

"మాలఞ్చ సో కాసికచన్దనఞ్చ, ధారేతు పుత్తస్స బహూ భవన్తు;
కామేసు తిబ్బం కురుతం అపేక్ఖం, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

"పహూతధఞ్ఞో కసిమా యసస్సీ, పుత్తే గిహీ ధనిమా సబ్బకామే;
వయం అపస్సం ఘరమావసాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

"సో ఖత్తియో హోతు పసయ్హకారీ, రాజాభిరాజా బలవా యసస్సీ;
సచాతురన్తం మహిమావసాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

"సో బ్రాహ్మణో హోతు అవీతరాగో, ముహుత్తనక్ఖత్తపథేసు యుత్తో;
పూజేతు నం రట్ఠపతీ యసస్సీ, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

"అజ్ఝాయకం సబ్బసమన్తవేదం, తపస్సినం మఞ్ఞతు సబ్బలోకో;
పూజేన్తు నం జానపదా సమేచ్చ, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

"చతుస్సదం గామవరం సమిద్ధం, దిన్నఞ్హి సో భుఞ్జతు వాసవేన;
అవీతరాగో మరణం ఉపేతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

"సో గామణీ హోతు సహాయమజ్ఝే, నచ్చేహి గీతేహి పమోదమానో;
సో రాజతో బ్యసనమాలత్థ కిఞ్చి, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

“తం ఏకరాజా పథవిం విజేత్వా, ఇత్థీసహస్సస్స ఠపేతు అగ్గే;
సీమన్తినీనం పవరా భవాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యా అహాసి.

“ఇసీనఞ్హి సా సబ్బసమాగతానం, భుఞ్జేయ్య సాదుం అవికమ్పమానా;
చరాతు లాభేన వికత్థమానా, భిసాని తే బ్రాహణ యా అహాసి.

“ఆవాసికో హోతు మహావిహారే, నవకమ్మికో హోతు గజఙ్గలాయం;
ఆలోకసన్ధిం దివసం కరోతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

“సో బజ్ఝతం పాససతేహి ఛమ్హి, రమ్మా వనా నీయతు రాజధానిం;
తుత్తేహి సో హఞ్ఞతు పాచనేహి, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసి.

“అలక్కమాలీ తిపుకణ్ణపిట్ఠో, లట్ఠీహతో సప్పముఖం ఉపేతు;
సకచ్ఛబన్ధో విసిఖం చరాతు, భిసాని తే బ్రాహ్మణ యో అహాసీ”తి. (జా॰ ౧.౧౪.౭౯-౯౦) –

ఇమా గాథాయో అవోచుం.

తత్థ **తిబ్బన్తి** వత్థుకామకిలేసకామేసు బహలం అపేక్ఖం కరోతు. **కసిమాతి** సమ్పన్నకసికమ్మో. **పుత్తే గిహీ ధనిమా సబ్బకామేతి** పుత్తే లభతు, గిహీ హోతు, సత్తవిధేన ధనేన ధనిమా హోతు, రూపాదిభేదే సబ్బకామే లభతు. **వయం అపస్సన్తి** మహల్లకకాలేపి అపబ్బజిత్వా అత్తనో వయం అపస్సన్తో పఞ్చకామగుణసమిద్ధం ఘరమేవ ఆవసతు. **రాజాభిరాజాతి** రాజూనం అన్తరే అతిరాజా. **అవీతరాగోతి** పురోహితట్ఠానతణ్హాయ సతణ్హో. **తపస్సినన్తి** తపసీలం, సీలసమ్పన్నోతి నం మఞ్ఞతు. **చతుస్సదన్తి** ఆకిణ్ణమనుస్సతాయ మనుస్సేహి పహూతధఞ్ఞతాయ ధఞ్ఞేన సులభదారుతాయ దారూహి సమ్పన్నోదకతాయ ఉదకేనాతి చతూహి ఉస్సన్నం. **వాసవేనాతి** వాసవేన దిన్నం వియ అచలం, వాసవతో లద్ధవరానుభావేనేవ రాజానం ఆరాధేత్వా తేన దిన్నన్తిపి అత్థో. **అవీతరాగోతి** అవిగతరాగో కద్దమే సూకరో వియ కామపఙ్కే నిముగ్గోవ హోతు.

గామణీతి గామజేట్ఠకో. **తన్తి** తం ఇత్థిం. **ఏకరాజాతి** అగ్గరాజా. **ఇత్థీసహస్సస్సాతి** వచనమట్ఠతాయ వుత్తం. సోళసన్నం ఇత్థిసహస్సానం అగ్గట్ఠానే ఠపేతూతి అత్థో. **సీమన్తినీనన్తి** సీమన్తధరానం, ఇత్థీనన్తి అత్థో. **సబ్బసమాగతానన్తి** సబ్బేసం సన్నిపతితానం మజ్ఝే నిసీదిత్వా. **అవికమ్పమానాతి** అనోసక్కమానా సాదురసం భుఞ్జతూతి అత్థో. **చరాతు లాభేన వికత్థమానాతి** లాభహేతు సిఙ్గారవేసం గహేత్వా లాభం ఉప్పాదేతుం చరతు. **ఆవాసికోతి** ఆవాసజగ్గనకో. **గజఙ్గలాయన్తి** ఏవంనామకే నగరే. తత్థ కిర దబ్బసమ్భారా సులభా. **ఆలోకసన్ధిం దివసన్తి** ఏకదివసేన ఏకమేవ వాతపానం కరోతు. సో కిర దేవపుత్తో కస్సపబుద్ధకాలే గజఙ్గలనగరం నిస్సాయ యోజనికే మహావిహారే ఆవాసికో సఙ్ఘత్థేరో హుత్వా జిణ్ణే విహారే నవకమ్మాని కరోన్తోవ మహాదుక్ఖం అనుభవి, తం సన్ధాయాహ.

పాససతేహీతి బహూహి పాసేహి. **ఛమ్హీతి** చతూసు పాదేసు గీవాయ కటిభాగే చాతి ఛసు ఠానేసు. **తుత్తేహీతి** ద్వికణ్టకాహి దీఘలట్ఠీహి. **పాచనేహీతి** రస్సపాచనేహి, అఙ్కుసకేహి వా. **అలక్కమాలీతి** అహితుణ్డికేన కణ్ఠే పరిక్ఖిపిత్వా

రపితాయ అలక్కమాలాయ సమన్నాగతో. **తిపుకణ్ణపిట్ఠో**తి తిపుపిళన్ధనేన పిళన్ధితపిట్ఠికణ్ణో కణ్ణపిట్ఠో. **లట్ఠిహతో**తి సప్పకీళాపనం సిక్ఖాపయమానో లట్ఠియా హతో హుత్వా. సబ్బం తే కామభోగం ఘరావాసం అత్తనా అత్తనా అనుభూతదుక్ఖఞ్చ జిగుచ్ఛన్తా తథా తథా సపథం కరోన్తా ఏవమాహంసు.

అథ బోధిసత్తో "సబ్బేహి ఇమేహి సపథో కతో, మయాపి కాతుం వట్టతీ"తి సపథం కరోన్తో –

"యో వే అనట్ఠంవ నట్ఠన్తి చాహ, కామేవ నో లభతం భుఞ్జతఞ్చ;

అగారమజ్ఝే మరణం ఉపేతు, యో వా భోన్తో సఙ్కతి కఞ్చి దేవా"తి. (జా॰ ౧.౧౪.౯౧) –

ఇమం గాథమాహ.

తత్థ **భోన్తో**తి భవన్తో. **సఙ్కతీ**తి ఆసఙ్కతి. **కఞ్చీ**తి అఞ్ఞతరం.

అథ సక్కో "సబ్బేపిమే కామేసు నిరపేక్ఖా"తి జానిత్వా సంవిగ్గమానసో న ఇమేసు కేనచిపి భిసాని నీతాని, నాపి తయా అనట్ఠం నట్ఠన్తి వుత్తం, అపిచ అహం తుమ్హే వీమంసితుకామో అన్తరధాపేసిన్తి దస్సేన్తో –

"వీమంసమానో ఇసినో భిసాని, తీరే గహేత్వాన థలే నిధేసిం;

సుద్ధా అపాపా ఇసయో వసన్తి, ఏతాని తే బ్రహ్మచారీ భిసానీ"తి. (జా॰ ౧.౧౪.౯౨) –

ఓసానగాథమాహ.

తం సుత్వా బోధిసత్తో –

"న తే నటా నో పన కీళనేయ్యా, న బన్ధవా నో పన తే సహాయా;

కిస్మిం వుపత్థమ్భ సహస్సనేత్త, ఇసీహి త్వం కీళసి దేవరాజా"తి. (జా॰ ౧.౧౪.౯౬) –

సక్కం తజ్జేసి.

అథ నం సక్కో –

"ఆచరియో మేసి పితా చ మయ్హం, ఏసా పతిట్ఠా ఖలితస్స బ్రహ్మే;

ఏకాపరాధం ఖమ భూరిపఞ్ఞ, న పణ్డితా కోధబలా భవన్తీ"తి. (జా॰ ౧.౧౪.౯౭) –

ఖమాపేసి.

మహాసత్తో సక్కస్స దేవరఞ్ఞో ఖమిత్వా సయం ఇసిగణం ఖమాపేన్తో –

"సువాసితం ఇసినం ఏకరత్తం, యం వాసవం భూతపతిద్దసామ;

సబ్బేవ భోన్తో సుమనా భవన్తు, యం బ్రాహ్మణో పచ్చుపాదీ భిసానీ"తి. (జా॰ ౧.౧౪.౯౮) –

ఆహ.

తత్థ **న తే నటా**తి, దేవరాజ, మయం తవ నటా వా కీళితబ్బయుత్తకా వా న హోమ. నాపి తవ ఞాతకా, **సహాయా** హస్సం కాతబ్బా. అథ త్వం **కిస్మిం వుపత్థమ్భా**తి కిం ఉపత్థమ్భకం కత్వా, కిం నిస్సాయ ఇసీహి సద్ధిం కీళసీతి అత్థో. **ఏసా పతిట్ఠా**తి ఏసా తవ పాదచ్ఛాయా అజ్జ మమ ఖలితస్స అపరాధస్స పతిట్ఠా హోతు. **సువాసితన్తి** ఆయస్మన్తానం ఇసీనం ఏకరత్తిమ్పి ఇమస్మిం అరఞ్ఞే వసితం సువసితమేవ. కింకారణా? **యం వాసవం భూతపతిం** అద్దసామ. సచే హి మయం నగరే అవసిమ్హా, న ఇమం అద్దసామ. **భోన్తో**తి భవన్తో. సబ్బేపి **సుమనా భవన్తు** తుస్సన్తు, సక్కస్స దేవరఞ్ఞో ఖమన్తు, కింకారణా? **యం బ్రాహ్మణో పచ్చుపాదీ భిసాని** యస్మా తుమ్హాకం ఆచరియో భిసాని అలభీతి. సక్కో ఇసిగణం వన్దిత్వా దేవలోకం గతో. ఇసిగణోపి ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

తదా ఉపకఞ్చనాదయో ఛ భాతరో సారిపుత్తమోగ్గల్లానమహాకస్సపఅనురుద్ధపుణ్ణఆనన్దత్థేరా, భగినీ ఉప్పలవణ్ణా, దాసీ ఖుజ్జుత్తరా, దాసో చిత్తో గహపతి, రుక్ఖదేవతా సాతాగిరో, వారణో పాలిలేయ్యనాగో, వానరో మధువాసిట్ఠో, సక్కో కాళుదాయీ, మహాకఞ్చనతాపసో లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ దస పారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా అచ్చన్తమేవ కామేసు అనపేక్ఖతాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

భిసచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సోణపణ్డితచరియావణ్ణనా

౪౨. పఞ్చమే **నగరే బ్రహ్మవడ్ఢనే**తి బ్రహ్మవడ్ఢననామకే నగరే. **కులవరే**తి అగ్గకులే. **సేట్ఠే**తి పాసంసతమే. **మహాసాలే**తి మహాసారే. **అజాయహన్తి** అజాయిం అహం. ఇదం వుత్తం హోతి – తస్మిం కాలే "బ్రహ్మవడ్ఢన"న్తి లద్ధనామే బారాణసినగరే **యదా హోమి** భవామి పటివసామి, తదా అభిజాతసమ్పత్తియా ఉదితోదితభావేన అగ్గే విజ్జావతసమ్పత్తియా సేట్ఠే అసీతికోటివిభవతాయ మహాసాలే బ్రాహ్మణకులే అహం ఉప్పజ్జిన్తి.

తదా హి మహాసత్తో బ్రహ్మలోకతో చవిత్వా బ్రహ్మవడ్ఢననగరే అసీతికోటివిభవస్స అఞ్ఞతరస్స బ్రాహ్మణమహాసాలస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. తస్స నామగ్గహణదివసే "సోణకుమారో"తి నామం కరింసు. తస్స పదసా గమనకాలే అఞ్ఞోపి సత్తో బ్రహ్మలోకా చవిత్వా బోధిసత్తస్స మాతుయా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స జాతస్స "నన్దకుమారో"తి నామం కరింసు. తేసం ఉగ్గహితవేదానం సబ్బసిప్పనిప్ఫత్తిప్పత్తానం వయప్పత్తానం రూపసమ్పదం దిస్వా తుట్ఠహట్ఠా మాతాపితరో "ఘరబన్ధనేన బన్ధిస్సామా"తి పఠమం సోణకుమారం ఆహంసు – "తాత, తే పతిరూపకులతో దారికం ఆనేస్సామ, త్వం కుటుమ్బం పటిపజ్జాహీ"తి.

మహాసత్తో "అలం మయ్హం ఘరావాసేన, అహం యావజీవం తుమ్హే పటిజగ్గిత్వా తుమ్హాకం అచ్చయేన పబ్బజిస్సామీ"తి ఆహ. మహాసత్తస్స హి తదా తయోపి భవా ఆదిత్తం అగారం వియ అఙ్గారకాసు వియ చ ఉపట్ఠహింసు.

విసేసతో పనేస నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయో నేక్ఖమ్మాధిముత్తో అహోసి. తస్స అధిప్పాయం అజానన్తా తే పునప్పునం కథేన్తాపి తస్స చిత్తం అలభిత్వా నన్దకుమారం ఆమన్తేత్వా "తాత, తేన హి త్వం కుటుమ్బం పటిపజ్జాహీ"తి వత్వా తేనాపి "నాహం మమ భాతరా ఛడ్డితఖేళం సీసేన ఉక్ఖిపామి, అహమ్పి తుమ్హాకం అచ్చయేన భాతరా సద్ధిం పబ్బజిస్సామీ"తి వుత్తే "ఇమే ఏవం తరుణా కామే జహన్తి, కిమఙ్గం పన మయన్తి సబ్బేవ పబ్బజిస్సామా"తి చిన్తేత్వా "తాత, కిం వో అమ్హాకం అచ్చయేన పబ్బజ్జాయ, సబ్బే సహేవ పబ్బజామా"తి వత్వా ఞాతీనం దాతబ్బయుత్తకం దత్వా దాసజనం భుజిస్సం కత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా సబ్బం ధనం విస్సజ్జేత్వా మహాదానం పవత్తేత్వా చత్తారోపి జనా బ్రహ్మవడ్ఢననగరా నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తప్పదేసే పదుమపుణ్డరీకమణ్డితం మహాసరం నిస్సాయ రమణీయే వనసణ్డే అస్సమం మాపేత్వా పబ్బజిత్వా తత్థ వసింసు. తేన వుత్తం –

౪౩. "తదాపి లోకం దిస్వాన, అన్ధీభూతం తమోత్థటం;
చిత్తం భవతో పతికుటతి, తుత్తవేగహతం వియ.

౪౪. "దిస్వాన వివిధం పాపం, ఏవం చిన్తేసహం తదా;
కదాహం గేహా నిక్ఖమ్మ, పవిసిస్సామి కాననం.

౪౫. "తదాపి మం నిమన్తింసు, కామభోగేహి ఞాతయో;
తేసమ్పి ఛన్దమాచిక్ఖిం, మా నిమన్తేథ తేహి మం.

౪౬. "యో మే కనిట్ఠకో భాతా, నన్దో నామాసి పణ్డితో;
సోపి మం అనుసిక్ఖన్తో, పబ్బజ్జం సమరోచయి.

౪౭. "అహం సోణో చ నన్దో చ, ఉభో మాతాపితా మమ;
తదాపి భోగే ఛడ్డేత్వా, పావిసిమ్హా మహావన"న్తి.

తత్థ **తదాపీ**తి యదా అహం బ్రహ్మవడ్ఢననగరే సోణో నామ బ్రాహ్మణకుమారో అహోసిం, తదాపి. **లోకం దిస్వానా**తి సకలమ్పి సత్తలోకం పఞ్ఞాచక్ఖునా పస్సిత్వా. **అన్ధీభూత**న్తి పఞ్ఞాచక్ఖువిరహేన అన్ధజాతం అన్ధభావం పత్తం. **తమోత్థట**న్తి అవిజ్జన్ధకారేన అభిభూతం. **చిత్తం భవతో పతికుటతీ**తి జాతిఆదిసంవేగవత్థుపచ్చవేక్ఖణేన కామాదిభవతో మమ చిత్తం సఙ్కుటతి సన్నిలీయతి న విసరతి. **తుత్తవేగహతం వియా**తి తుత్తం వుచ్చతి అయోకణ్టకసీసో దీఘదణ్డో, యో పతోదోతి వుచ్చతి. తేన వేగసా అభిహతో యథా హత్థాజానీయో సంవేగప్పత్తో హోతి, ఏవం మమ చిత్తం తదా కామాదీనవపచ్చవేక్ఖణేన సంవేగప్పత్తన్తి దస్సేతి.

దిస్వాన వివిధం పాపన్తి గేహం ఆవసన్తేహి ఘరావాసనిమిత్తం ఛన్దదోసాదివసేన కరీయమానం నానావిధం పాణాతిపాతాదిపాపకమ్మఞ్చేవ తన్నిమిత్తఞ్చ నేసం లామకభావం పస్సిత్వా. **ఏవం చిన్తేసహం తదా**తి "కదా ను ఖో అహం మహాహత్థీ వియ అయబన్ధనం ఘరబన్ధనం ఛిన్దిత్వా గేహతో నిక్ఖమనవసేన వనం పవిసిస్సామీ"తి ఏవం తదా సోణకుమారకాలే చిన్తేసిం అహం. **తదాపి మం నిమన్తింసూ**తి న కేవలం అయోఘరపణ్డితాదికాలేయేవ, అథ ఖో తదాపి తస్మిం సోణకుమారకాలేపి మం మాతాపితుఆదయో ఞాతయో కామభోగినో కామజ్ఝాసయా "ఏహి, తాత, ఇమం

అసీతికోటిధనం విభవం పటిపజ్జ, కులవంసం పతిట్ఠాపేహీ”తి ఉళారేహి భోగేహి నిమన్తయింసు. **తేసమ్పి ఛన్దమాచిక్ఖిన్తి** తేసమ్పి మమ ఞాతీనం తేహి కామభోగేహి మా మం నిమన్తయిత్థాతి అత్తనో ఛన్దమ్పి ఆచిక్ఖిం, పబ్బజ్జాయ నిన్నజ్ఝాసయమ్పి కథేసిం, యథాజ్ఝాసయం పటిపజ్జథాతి అధిప్పాయో.

సోపి మం అను సిక్ఖన్తోతి “ఇమే కామా నామ అప్పస్సాదా బహుదుక్ఖా బహూపాయాసా”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౪; ౨.౪౩-౪౫; పాచి॰౪౧౭) నయేన నానప్పకారం కామేసు ఆదీనవం పచ్చవేక్ఖిత్వా యథాహం సీలాదీని సిక్ఖన్తో పబ్బజ్జం రోచేసిం. సోపి నన్దపణ్డితో తథేవ తస్స నేక్ఖమ్మేన మం అనుసిక్ఖన్తో **పబ్బజ్జం సమరోచయాతి. అహం సోణో చ నన్దో చాతి** తస్మిం కాలే సోణనామకో అహం మయ్హం కనిట్ఠభాతా నన్దో చాతి. **ఉభో మాతాపితా మమాతి** “ఇమే నామ పుత్తకా ఏవం తరుణకాలేపి కామే జహన్తి, కిమఙ్గం పన మయ”న్తి ఉప్పన్నసంవేగా మాతాపితరో చ. **భోగే ఛడ్డేత్వాతి** అసీతికోటివిభవసమిద్ధే మహా భోగే అనపేక్ఖచిత్తా ఖేళపిణ్డం వియ పరిచ్చజిత్వా మయం చత్తారోపి జనా హిమవన్తప్పదేసే **మహావనం** నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయేన పవిసిమ్హాతి అత్థో.

పవిసిత్వా చ తే తత్థ రమణీయే భూమిభాగే అస్సమం మాపేత్వా తాపసపబ్బజ్జాయ పబ్బజిత్వా తత్థ వసింసు. తే ఉభోపి భాతరో మాతాపితరో పటిజగ్గింసు. తేసు నన్దపణ్డితో “మయా ఆభతఫలాఫలానేవ మాతాపితరో ఖాదాపేస్సామీ”తి హియ్యో చ పురిమగోచరగహితట్ఠానతో చ యాని తాని అవసేసాని ఫలాఫలాని పాతోవ ఆనేత్వా మాతాపితరో ఖాదాపేతి. తే తాని ఖాదిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికా హోన్తి. సోణపణ్డితో పన దూరం గన్త్వా మధురమధురాని సుపక్కాని ఆహరిత్వా ఉపనామేతి. అథ నం తే “తాత, కనిట్ఠేన ఆభతాని మయం ఖాదిత్వా ఉపోసథికా జాతా, ఇదాని నో అత్థో నత్థీ”తి వదన్తి. ఇతి తస్స ఫలాఫలాని పరిభోగం న లభన్తి వినస్సన్తి, పునదివసాదీసుపి తథేవాతి, ఏవం సో పఞ్చాభిఞ్ఞతాయ దూరమ్పి గన్త్వా ఆహరతి, తే పన న ఖాదన్తి.

అథ మహాసత్తో చిన్తేసి – “మాతాపితరో సుఖుమాలా, నన్దో చ యాని తాని అపక్కాని దుప్పక్కాని ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా ఖాదాపేతి, ఏవం సన్తే ఇమే న చిరం పవత్తిస్సన్తి, వారేస్సామి న”న్తి. అథ నం ఆమన్తేత్వా “నన్ద, ఇతో పట్ఠాయ ఫలాఫలం ఆహరిత్వా మమాగమనం పతిమానేహి, ఉభో ఏకతోవ ఖాదాపేస్సామా”తి ఆహ. ఏవం వుత్తేపి అత్తనో పుఞ్ఞం పచ్చాసీసన్తో న తస్స వచనమకాసి. మహాసత్తో తం ఉపట్ఠానం ఆగతం “న త్వం పణ్డితానం వచనం కరోసి, అహం జేట్ఠో, మాతాపితరో చ మమేవ భారో, అహమేవ నే పటిజగ్గిస్సామి, త్వం ఇతో అఞ్ఞత్థ యాహీ”తి తస్స అచ్ఛరం పహరి.

సో తేన పణామితో తత్థ ఠాతుం అసక్కోన్తో తం వన్దిత్వా మాతాపితూనం తమత్థం ఆరోచేత్వా అత్తనో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా కసిణం ఓలోకేత్వా తందివసమేవ అట్ఠ చ సమాపత్తియో పఞ్చ చ అభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా చిన్తేసి – “కిం ను ఖో అహం సినేరుపాదతో రతనవాలుకం ఆహరిత్వా మమ భాతు పణ్ణసాలాపరివేణం ఆకిరిత్వా ఖమాపేస్సామి, ఉదాహు అనోతత్తతో ఉదకం ఆహరిత్వా ఖమాపేస్సామి? అథ వా మే భాతా దేవతావసేన ఖమేయ్య, చత్తారో మహారాజానో సక్కఞ్చ దేవరాజానం ఆనేత్వా ఖమాపేస్సామి, ఏవం పన న సోభిస్సతి, అయం ఖో మనోజో బ్రహ్మవడ్ఢనరాజా సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజా, తం ఆదిం కత్వా సబ్బే రాజానో ఆనేత్వా ఖమాపేస్సామి, ఏవం సన్తే మమ భాతు గుణో సకలజమ్బుదీపం అవత్థరిత్వా గమిస్సతి, చన్దో వియ సూరియో వియ చ పఞ్ఞాయిస్సతీ”తి.

సో తావదేవ ఇద్ధియా గన్త్వా బ్రహ్మవడ్ఢననగరే తస్స రఞ్ఞో నివేసనద్వారే ఓతరిత్వా “ఏకో తాపసో తుమ్హే దట్ఠుకామో”తి రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా తేన కతోకాసో తస్స సన్తికం గన్త్వా “అహం అత్తనో బలేన సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేత్వా తవ దస్సామీ”తి. “కథం పన తుమ్హే, భన్తే, సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేత్వా దస్సథా”తి? “మహారాజ, కస్సచి వధచ్ఛేదం అకత్వా అత్తనో ఇద్ధియావ గహేత్వా దస్సామీ”తి మహతియా సేనాయ సద్ధిం తం ఆదాయ కోసలరట్ఠం గన్త్వా నగరస్స అవిదూరే ఖన్ధావారం నివేసేత్వా “యుద్ధం వా నో దేతు, వసే వా వత్తతూ”తి కోసలరఞ్ఞో దూతం పాహేసి. తేన కుజ్ఝిత్వా యుద్ధసజ్జేన హుత్వా నిక్ఖన్తేన సద్ధిం యుద్ధే ఆరద్ధే అత్తనో ఇద్ధానుభావేన యథా ద్విన్నం సేనానం పీళనం న హోతి, ఏవం కత్వా యథా చ కోసలరాజా తస్స వసే వత్తతి, ఏవం వచనపటివచనహరణేహి సంవిదహి. ఏతేనుపాయేన సకలజమ్బుదీపే రాజానో తస్స వసే వత్తాపేసి.

సో తేన పరితుట్ఠో నన్దపణ్డితం ఆహ – “భన్తే, తుమ్హేహి యథా మయ్హం పటిఞ్ఞాతం, తథా కతం, బహూపకారా మే తుమ్హే, కిమహం తుమ్హాకం కరిస్సామి, అహఞ్హి తే సకలజమ్బుదీపే ఉపడ్ఢరజ్జమ్పి దాతుం ఇచ్ఛామి, కిమఙ్గం పన హత్థిఅస్సరథమణిముత్తాపవాళరజతసువణ్ణదాసిదాసపరిజనపరిచ్ఛేద”న్తి? తం సుత్వా నన్దపణ్డితో “న మే తే, మహారాజ, రజ్జేన అత్థో, నాపి హత్థియానాదీహి, అపి చ ఖో తే రట్ఠే అసుకస్మిం నామ అస్సమే మమ మాతాపితరో పబ్బజిత్వా వసన్తి. త్యాహం ఉపట్ఠహన్తో ఏకస్మిం అపరాధే మమ జేట్ఠభాతికేన సోణపణ్డితేన నామ మహేసినా పణామితో, స్వాహం తం ఆదాయ తస్స సన్తికం గన్త్వా ఖమాపేస్సామి, తస్స మే త్వం ఖమాపనే సహాయో హోహీ”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా చతువీసతిఅక్ఖోభనీ పరిమాణాయ సేనాయ పరివుతో ఏకసతరాజూహి సద్ధిం నన్దపణ్డితం పురక్ఖత్వా తం అస్సమపదం పత్వా చతురఙ్గులప్పదేసం ముఞ్చిత్వా ఆకాసే ఠితేన కాజేన అనోతత్తతో ఉదకం ఆహరిత్వా పానీయం పటిసామేత్వా పరివేణం సమ్మజ్జిత్వా మాతాపితూనం ఆసన్నప్పదేసే నిసిన్నం ఝానరతిసమప్పితం మహాసత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా నన్దపణ్డితో నం ఖమాపేసి. మహాసత్తో నన్దపణ్డితం మాతరం పటిచ్ఛాపేత్వా అత్తనా యావజీవం పితరం పటిజగ్గి. తేసం పన రాజూనం –

“ఆనన్దో చ పమోదో చ, సదా హసితకీళితం;
మాతరం పరిచరిత్వాన, లబ్భమేతం విజానతా.

“ఆనన్దో చ పమోదో చ, సదా హసితకీళితం;
పితరం పరిచరిత్వాన, లబ్భమేతం విజానతో.

“దానఞ్చ పేయ్యవజ్జఞ్చ, అత్థచరియా చ యా ఇధ;
సమానత్తతా చ ధమ్మేసు, తత్థ తత్థ యథారహం;
ఏతే ఖో సఙ్గహా లోకే, రథస్సాణీవ యాయతో.

“ఏతే చ సఙ్గహా నాస్సు, న మాతా పుత్తకారణా;
లభేథ మానం పూజం వా, పితా వా పుత్తకారణా.

“యస్మా చ సఙ్గహా ఏతే, సమ్మపేక్ఖన్తి పణ్డితా;
తస్మా మహత్తం పప్పోన్తి, పాసంసా చ భవన్తి తే.

“బ్రహ్మాతి మాతాపితరో, పుబ్బాచరియాతి వుచ్చరే;
ఆహునేయ్యా చ పుత్తానం, పజాయ అనుకమ్పకా.

“తస్మా హి నే నమస్సేయ్య, సక్కరేయ్య చ పణ్డితో;
అన్నేన అథ పానేన, వత్థేన సయనేన చ;
ఉచ్ఛాదనేన న్హాపనేన, పాదానం ధోవనేన చ.

“తాయ నం పారిచరియాయ, మాతాపితూసు పణ్డితా;
ఇధేవ నం పసంసన్తి, పేచ్చ సగ్గే పమోదతీ”తి. (జా. ౨.౨౦.౧౭౯-౧౮౩) –

బుద్ధలీళాయ ధమ్మం దేసేసి, తం సుత్వా సబ్బేపి తే రాజానో సబలకాయా పసీదింసు. అథ నే పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా “దానాదీసు అప్పమత్తా హోథా”తి ఓవదిత్వా విస్సజ్జేసి. తే సబ్బేపి ధమ్మేన రజ్జం కారేత్వా ఆయుపరియోసానే దేవనగరం పూరయింసు. బోధిసత్తో “ఇతో పట్ఠాయ మాతరం పటిజగ్గాహీ”తి మాతరం నన్దపణ్డితం పటిచ్ఛాపేత్వా అత్తనా యావజీవం పితరం పటిజగ్గి. తే ఉభోపి ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయనా అహేసుం.

తదా మాతాపితరో మహారాజకులాని, నన్దపణ్డితో ఆనన్దత్థేరో, మనోజో రాజా సారిపుత్తత్థేరో, ఏకసతరాజానో అసీతిమహాథేరా చేవ అఞ్ఞతరథేరా చ, చతువీసతిఅక్ఖోభనీపరిసా బుద్ధపరిసా, సోణపణ్డితో లోకనాథో.

తస్స కిఞ్చాపి సాతిసయా నేక్ఖమ్మపారమీ, తథాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియో చ నిద్ధారేతబ్బా. తథా అచ్చన్తమేవ కామేసు అనపేక్ఖతా, మాతాపితూసు తిబ్బో సగారవసప్పతిస్సభావో , మాతాపితుఉపట్ఠానేన అతిత్తి, సతిపి నేసం ఉపట్ఠానే సబ్బకాలం సమాపత్తివిహారేహి వీతినామనన్తి ఏవమాదయో మహాసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

సోణపణ్డితచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నేక్ఖమ్మపారమీ నిట్ఠితా.

౬. తేమియచరియావణ్ణనా

౪౮. ఛట్ఠే **కాసిరాజస్స అత్రజోతి** కాసిరఞ్ఞో అత్రజో పుత్తో **యదా హోమి,** తదా **మూగపక్ఖోతి నామేన, తేమియోతి వదన్తి మన్తి** తేమియోతి నామేన మూగపక్ఖవతాధిట్ఠానేన “మూగపక్ఖో”తి మాతాపితరో ఆదిం కత్వా సబ్బేవ మం వదన్తీతి సమ్బన్ధో. మహాసత్తస్స హి జాతదివసే సకలకాసిరట్ఠే దేవో వస్సి, యస్మా చ సో రఞ్ఞో చేవ అమచ్చాదీనఞ్చ హదయం ఉళారేన పీతిసినేహేన తేమయమానో ఉప్పన్నో, తస్మా “తేమియకుమారో”తి నామం అహోసి.

౪౯. **సోళసిత్థిసహస్సాననన్తి** సోళసన్నం కాసిరఞ్ఞో ఇత్థాగారసహస్సానం. **న విజ్జతి పుమోతి** పుత్తో న లబ్భతి. న కేవలఞ్చ పుత్తో ఏవ, ధీతాపిస్స నత్థి ఏవ. **అహోరత్తానం అచ్చయేన, నిబ్బత్తో అహమేకకోతి** అపుత్తకస్సేవ తస్స రఞ్ఞో బహూనం సంవచ్ఛరానం అతీతత్తా అనేకేసం అహోరత్తానం అపగమనేన సక్కదత్తియో అహమేకకోవ బోధిపరియేసనం చరమానో, తదా తస్స పుత్తో హుత్వా ఉప్పన్నోతి సత్థా వదతి.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అతీతే బారాణసియం కాసిరాజా రజ్జం కారేసి. తస్స సోళససహస్సా ఇత్థియో అహేసుం. తాసు ఏకాపి పుత్తం వా ధీతరం వా న లభతి. నాగరా "అమ్హాకం రఞ్ఞో వంసానురక్ఖకో ఏకోపి పుత్తో నత్థీ"తి విప్పటిసారీ జాతా సన్నిపతిత్వా రాజానం "పుత్తం పత్థేహీ"తి ఆహంసు. రాజా సోళససహస్సా ఇత్థియో "పుత్తం పత్థేథా"తి ఆణాపేసి. తా చన్దాదీనం ఉపట్ఠానాదీని కత్వా పత్థేన్తియోపి న లభింసు. అగ్గమహేసీ పనస్స మద్దరాజధీతా చన్దాదేవీ నామ సీలసమ్పన్నా అహోసి. రాజా "త్వమ్పి పుత్తం పత్థేహీ"తి ఆహ. సా పుణ్ణమదివసే ఉపోసథికా హుత్వా అత్తనో సీలం ఆవజ్జేత్వా "సచాహం అఖణ్డసీలా, ఇమినా మే సచ్చేన పుత్తో ఉప్పజ్జతూ"తి సచ్చకిరియమకాసి. తస్సా సీలతేజేన సక్కస్స ఆసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా "చన్దాదేవియా పుత్తపటిలాభస్స ఉపాయం కరిస్సామీ"తి తస్సా అనుచ్ఛవికం పుత్తం ఉపధారేన్తో బోధిసత్తం తావతింసభవనే నిబ్బత్తిత్వా తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా తతో చవిత్వా ఉపరిదేవలోకే ఉప్పజ్జితుకామం దిస్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా "సమ్మ, తయి మనుస్సలోకే ఉప్పన్నే పారమియో చ తే పూరేస్సన్తి, మహాజనస్స చ వుడ్ఢి భవిస్సతి, అయం కాసిరఞ్ఞో చన్దా నామ అగ్గమహేసీ పుత్తం పత్థేతి, తస్సా కుచ్ఛియం ఉప్పజ్జాహీ"తి ఆహ.

సో "సాధూ"తి పటిస్సుణిత్వా తస్సా కుచ్ఛియం పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స సహాయా పఞ్చసతా దేవపుత్తా ఖీణాయుకా దేవలోకా చవిత్వా తస్సేవ రఞ్ఞో అమచ్చభరియానం కుచ్ఛీసు పటిసన్ధిం గణ్హింసు. దేవీ గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా గబ్భపరిహారం దాపేసి. సా పరిపుణ్ణగబ్భా ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నం పుత్తం విజాయి. తందివసమేవ అమచ్చగేహేసు పఞ్చకుమారసతాని విజాయింసు. ఉభయమ్పి సుత్వా రాజా "మమ పుత్తస్స పరివారా ఏతే"తి పఞ్చన్నం దారకసతానం పఞ్చధాతిసతాని పేసేత్వా కుమారపసాధనాని చ పేసేసి. మహాసత్తస్స పన అతిదీఘాదిదోసవివజ్జితా అలమ్బత్థనా మధురథఞ్ఞా చతుసట్ఠిధాతియో దత్వా మహన్తం సక్కారం కత్వా చన్దాదేవియాపి వరం అదాసి. సా గహితకం కత్వా ఠపేసి. దారకో మహతా పరివారేన వడ్ఢతి. అథ నం ఏకమాసికం అలఙ్కరిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం ఆనయింసు. రాజా పియపుత్తం ఓలోకేత్వా ఆలిఙ్గిత్వా అఙ్కే నిసీదాపేత్వా రమయమానో నిసీది.

౨౦. తస్మిం ఖణే చత్తారో చోరా ఆనీతా. రాజా తేసు ఏకస్స సకణ్టకాహి కసాహి పహారసహస్సం ఆణాపేసి, ఏకస్స సఙ్ఖలికాయ బన్ధిత్వా బన్ధనాగారప్పవేసనం, ఏకస్స సరీరే సత్తిప్పహారదానం, ఏకస్స సూలారోపనం. మహాసత్తో పితు కథం సుత్వా సంవేగప్పత్తో హుత్వా "అహో మమ పితా రజ్జం నిస్సాయ భారియం నిరయగామికమ్మం కరోతీ"తి చిన్తేసి. పునదివసే నం సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా అలఙ్కతసిరిసయనే నిపజ్జాపేసుం.

సో థోకం నిద్దాయిత్వా పటిబుద్ధో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా సేతచ్ఛత్తం ఓలోకేన్తో మహన్తం సిరివిభవం పస్సి. అథస్స పకతియాపి సంవేగప్పత్తస్స అతిరేకతరం భయం ఉప్పజ్జి. సో "కుతో ను ఖో అహం ఇమం రాజగేహం ఆగతో"తి ఉపధారేన్తో జాతిస్సరఞాణేన దేవలోకతో ఆగతభావం ఞత్వా తతో పరం ఓలోకేన్తో ఉస్సదనిరయే పక్కభావం పస్సి. తతో పరం ఓలోకేన్తో తస్మింయేవ నగరే రాజభావం పస్సి. అథ సో "అహం వీసతివస్సాని రజ్జం కారేత్వా అసీతివస్ససహస్సాని ఉస్సదనిరయే పచ్చిం, ఇదాని పునపి ఇమస్మిం చోరగేహే నిబ్బత్తోస్మి, పితాపి మే హియ్యో చతూసు చోరేసు ఆనీతేసు తథారూపం ఫరుసం నిరయసంవత్తనికం కథం కథేసి. న మే ఇమినా అవిదితవిపులానత్థావహేన రజ్జేన అత్థో, కథం ను ఖో ఇమమ్హా చోరగేహా ముచ్చేయ్య"న్తి చిన్తేన్తో నిపజ్జి. అథ నం ఏకా దేవధీతా "తాత తేమియకుమార, మా భాయి, తీణి అఙ్గాని అధిట్ఠహిత్వా తవ

సోత్థి భవిస్సతీ”తి సమస్సాసేసి. తం సుత్వా మహాసత్తో రజ్జసఙ్ఖాతా అనత్థతో ముచ్చితుకామో సోళససంవచ్ఛరాని తీణి అఙ్గాని అచలాధిట్ఠానవసేన అధిట్ఠహి. తేన వుత్తం “**కిచ్ఛాలద్ధం పియం పుత్త**”న్తిఆది.

తత్థ **కిచ్ఛాలద్ధ**న్తి కిచ్ఛేన కసిరేన చిరకాలపత్థనాయ లద్ధం. **అభిజాత**న్తి జాతిసమ్పన్నం. కాయజుతియా చేవ ఞాణజుతియా చ సమన్నాగతత్తా **జుతిన్ధరం. సేతచ్ఛత్తం ధారయిత్వాన, సయనే పోసేతి మం పితా**తి పితా మే కాసిరాజా “మా నం కుమారం రజో వా ఉస్సావో వా”తి జాతకాలతో పట్ఠాయ సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా సిరిసయనే సయాపేత్వా మహన్తేన పరివారేన మం పోసేతి.

౨౧. **నిద్దాయమానో సయనవరే పబుజ్ఝిత్వా** అహం ఓలోకేన్తో **పణ్డరం** సేతచ్ఛత్తం **అద్దసం. యేనాహం నిరయం గతో**తి యేన సేతచ్ఛత్తేన తతో తతియే అత్తభావే అహం నిరయం గతో, సేతచ్ఛత్తసీసేన రజ్జం వదతి.

౨౨. **సహ దిట్ఠస్స మే ఛత్త**న్తి తం సేతచ్ఛత్తం దిట్ఠస్స దిట్ఠవతో మే సహ తేన దస్సనేన, దస్సనసమకాలమేవాతి అత్థో. **తాసో ఉప్పజ్జి భేరవో**తి సుపరివిదితాదీనవత్తా భయానకో చిత్తుత్రాసో ఉదపాది. **వినిచ్ఛయం సమాపన్నో, కథాహం ఇమం ముఞ్చిస్స**న్తి కథం ను ఖో అహం ఇమం రజ్జం కాళకణ్ణిం ముఞ్చేయ్యన్తి ఏవం విచారణం ఆపజ్జిం.

౨౩. **పుబ్బసాలోహితా మయ్హ**న్తి పుబ్బే ఏకస్మిం అత్తభావే మమ మాతుభూతపుబ్బా తస్మిం ఛత్తే అధివత్థా **దేవతా** మయ్హం **అత్థకామినీ** హితేసినీ. **సా మం దిస్వాన దుక్ఖితం, తీసు ఠానేసు యోజయీ**తి సా దేవతా మం తథా చేతోదుక్ఖేన దుక్ఖితం దిస్వా మూగపక్ఖబధిరభావసఙ్ఖాతేసు తీసు రజ్జదుక్ఖతో నిక్ఖమనకారణేసు యోజేసి.

౨౪. **పణ్డిచ్చయ**న్తి పణ్డిచ్చం, అయమేవ వా పాఠో. **మా విభావయా**తి మా పకాసేహి. **బాలమతో**తి బాలోతి ఞాతో. **సబ్బో**తి సకలో అన్తోజనో చేవ బహిజనో చ. **ఓచినాయతు**తి నీహరథేతం కాళకణ్ణిన్తి అవజానాతు. **ఏవం తవ అత్థో భవిస్సతీ**తి ఏవం యథావుత్తనయేన అవజానితబ్బభావే సతి తుయ్హం గేహతో నిక్ఖమనేన **హితం** పారమిపరిపూరణం భవిస్సతి.

౨౫. **తేతం వచన**న్తి తే ఏతం తీణి అఙ్గాని అధిట్ఠాహీతి వచనం. **అత్థకామాసి మే అమ్మా**తి అమ్మ దేవతే, మమ అత్థకామా అసి. **హితకామా**తి తస్సేవ పరియాయవచనం. అత్థోతి వా ఏత్థ సుఖం వేదితబ్బం. హితన్తి తస్స కారణభూతం పుఞ్ఞం.

౨౬. **సాగరేవ థలం లభి**న్తి చోరగేహే వతాహం జాతో, అహు మే మహావతానత్థోతి సోకసాగరే ఓసీదన్తో తస్సా దేవతాయ అహం వచనం సుత్వా సాగరే ఓసీదన్తో వియ థలం పతిట్ఠం **అలభిం,** రజ్జకులతో నిక్ఖమనోపాయం అలభిన్తి అత్థో. **తయో అఙ్గే అధిట్ఠహి**న్తి యావ గేహతో నిక్ఖమిం, తావ తీణి అఙ్గాని కారణాని అధిట్ఠహిం.

౨౭. ఇదాని తాని సరూపతో దస్సేతుం “**మూగో అహోసి**”న్తి గాథమాహ. తత్థ **పక్ఖో**తి పీఠసప్పి. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఏవం పన మహాసత్తే దేవతాయ దిన్ననయే ఠత్వా జాతవస్సతో పట్ఠాయ మూగాదిభావేన అత్తానం దస్సేన్తే మాతాపితరో ధాతిఆదయో చ “మూగానం హనుపరియోసానం నామ ఏవరూపం న హోతి, బధిరానం కణ్ణసోతం నామ

ఏవరూపం న హోతి, పీఠసప్పీనం హత్థపాదా నామ ఏవరూపా న హోన్తి, భవితబ్బమేత్థ కారణేన, వీమంసిస్సామ న”న్తి చిన్తేత్వా “ఖీరేన తావ వీమంసిస్సామా”తి సకలదివసం ఖీరం న దేన్తి. సో సుస్సన్తోపి ఖీరత్థాయ సద్దం న కరోతి.

అథస్స మాతా “పుత్తో మే ఛాతో, ఖీరమస్స దేథా”తి ఖీరం దాపేసి. ఏవం అన్తరన్తరా ఖీరం అదత్వా ఏకసంవచ్ఛరం వీమంసన్తాపి అన్తరం న పస్సింసు. తతో “కుమారకా నామ పూవఖజ్జకం పియాయన్తి, ఫలాఫలం పియాయన్తి, కీళనభణ్డకం పియాయన్తి, భోజనం పియాయన్తీ”తి తాని తాని పలోభనీయాని ఉపనేత్వా వీమంసనవసేన పలోభేన్తా యావ పఞ్చవస్సకాలా అన్తరం న పస్సింసు. అథ నం “దారకా నామ అగ్గితో భాయన్తి, మత్తహత్థితో భాయన్తి, సప్పతో భాయన్తి, ఉక్ఖిత్తాసికపురిసతో భాయన్తి, తేహి వీమంసిస్సామా”తి యథా తేహిస్స అనత్థో న జాయతి, తథా పురిమమేవ సంవిదహిత్వా అతిభయానకాకారేన ఉపగచ్ఛన్తే కారేసుం.

మహాసత్తో నిరయభయం ఆవజ్జేత్వా “ఇతో సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన నిరయో భాయితబ్బో”తి నిచ్చలోవ హోతి. ఏవమ్పి వీమంసిత్వా అన్తరం న పస్సన్తా పున “దారకా నామ సమజ్జత్థికా హోన్తీ”తి సమజ్జం కారేత్వాపి మహాసత్తం సాణియా పరిక్ఖిపిత్వా అజానన్తస్సేవ చతూసు పస్సేసు సఙ్ఖసద్దేహి భేరిసద్దేహి చ సహసా ఏకనిన్నాదం కారేత్వాపి అన్ధకారే ఘటేహి దీపం ఉపనేత్వా సహసా ఆలోకం దస్సేత్వాపి సకలసరీరం ఫాణితేన మక్ఖేత్వా బహుమక్ఖికే ఠానే నిపజ్జాపేత్వాపి న్హాపనాదీని అకత్వా ఉచ్చారపస్సావమత్థకే నిపన్నం అజ్ఝుపేక్ఖిత్వాపి తత్థ చ పలిపన్నం సయమానం పరిహాసేహి అక్కోసనేహి చ ఘట్టేత్వాపి హేట్ఠామఞ్చే అగ్గికపల్లం కత్వా ఉణ్హసన్తాపేన పీళేత్వాపీతి ఏవం నానావిధేహి ఉపాయేహి వీమంసన్తాపిస్స అన్తరం న పస్సింసు.

మహాసత్తో హి సబ్బత్థ నిరయభయమేవ ఆవజ్జేత్వా అధిట్ఠానం అవికోపేన్తో నిచ్చలోవ అహోసి. ఏవం పన్నరసవస్సాని వీమంసిత్వా అథ సోళసవస్సకాలే “పీఠసప్పినో వా హోన్తు మూగబధిరా వా రజనీయేసు అరజ్జన్తా దుస్సనీయేసు అదుస్సన్తా నామ నత్థీతి నాటకానిస్స పచ్చుపట్ఠపేత్వా వీమంసిస్సామా”తి కుమారం గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా దేవపుత్తం వియ అలఙ్కరిత్వా దేవవిమానకప్పం పుప్ఫగన్ధదామాదీహి ఏకామోదపమోదం పాసాదం ఆరోపేత్వా ఉత్తమరూపధరా భావవిలాససమ్పన్నా దేవచ్ఛరాపటిభాగా ఇత్థియో ఉపట్ఠపేసుం – “గచ్ఛథ నచ్చాదీహి కుమారం అభిరమాపేథా”తి. తా ఉపగన్త్వా తథా కాతుం వాయమింసు. సో బుద్ధిసమ్పన్నతాయ “ఇమా మే సరీరసమ్ఫస్సం మా విన్దింసూ”తి అస్సాసపస్సాసే నిరున్ధి. తా తస్స సరీరసమ్ఫస్సం అవిన్దన్తియో “థద్ధసరీరో ఏస, నాయం మనుస్సో, యక్ఖో భవిస్సతీ”తి పక్కమింసు.

ఏవం సోళస వస్సాని సోళసహి మహావీమంసాహి అనేకాహి చ ఖుద్దకవీమంసాహి పరిగ్గణ్హితుం అసక్కుణిత్వా మాతాపితరో “తాత, తేమియకుమార, మయం తవ అమూగాదిభావం జానామ, న హి తేసం ఏవరూపాని ముఖకణ్ణసోతపాదాని హోన్తి, త్వం అమ్హేహి పత్థేత్వా లద్ధపుత్తకో, మా నో నాసేహి, సకలజమ్బుదీపే రాజూనం సన్తికా గరహతో మోచేహీ”తి సహ విసుం విసుఞ్చ అనేకవారం యాచింసు. సో తేహి ఏవం యాచియమానోపి అసుణన్తో వియ హుత్వా నిపజ్జి.

౨౹౮. అథ రాజా మహాసత్తస్స ఉభో పాదే కణ్ణసోతే జివ్హం ఉభో చ హత్థే కుసలేహి పురిసేహి వీమంసాపేత్వా “యదిపి అపీఠసప్పిఆదీనం వియస్స పాదాదయో, తథాపి అయం పీఠసప్పి మూగబధిరో మఞ్ఞే, ఈదిసే కాళకణ్ణిపురిసే ఇమస్మిం

గేహే వసన్తే తయో అన్తరాయా పఞ్ఞాయన్తి జీవితస్స వా ఛత్తస్స వా మహేసియా వా”తి లక్ఖణపాఠకేహి ఇదాని కథితం. జాతదివసే పన “తుమ్హాకం దోమనస్సపరిహరణత్థం ‘ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణో’తి వుత్త”న్తి అమచ్చేహి ఆరోచితం సుత్వా అన్తరాయభయేన భీతో “గచ్ఛథ నం అవమఙ్గలరథే నిపజ్జాపేత్వా పచ్ఛిమద్వారేన నీహరాపేత్వా ఆమకసుసానే నిఖణథా”తి ఆణాపేసి. తం సుత్వా మహాసత్తో హట్ఠో ఉదగ్గో అహోసి – “చిరస్సం వత మే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతీ”తి. తేన వుత్తం **“తతో మే హత్థపాదే చా”**తిఆది.

తత్థ **మద్దియాతి** మద్దనవసేన వీమంసిత్వా. **అనూనతన్తి** హత్థాదీహి అవికలతం. **నిన్దిసున్తి** “ఏవం అనూనావయవోపి సమానో మూగాది వియ దిస్సమానో “రజ్జం కారేతుం అభబ్బో, కాళకణ్ణిపురిసో అయ”న్తి గరహింసు. “నిద్దిసు”న్తిపి పాఠో, వదింసూతి అత్థో.

౨౯. **ఛడ్డనం అనుమోదిసున్తి** రాజదస్సనత్థం ఆగతా సబ్బేపి జనపదవాసినో సేనాపతిపురోహితప్పముఖా రాజపురిసా తే సబ్బేపి **ఏకమనా** సమానచిత్తా **హుత్వా** అన్తరాయపరిహరణత్థం రఞ్ఞా ఆణత్తా భూమియం నిఖణనవసేన మమ ఛడ్డనం ముఖసఙ్కోచం అకత్వా అభిముఖభావేన సాధు సుట్ఠు ఇదం కత్తబ్బమేవాతి అనుమోదింసు.

౬౦. **సో మే అత్థో సమిజ్ఝథాతి** యస్సత్థాయ యదత్థం తతో మూగాదిభావాధిట్ఠానవసేన దుక్కరచరణం చిణ్ణం చరితం, సో అత్థో మమ సమిజ్ఝతి. తేసం మమ మాతాపితుఆదీనం **మతిం** అధిప్పాయం **సుత్వా సో** అహం మమ అధిప్పాయసమిజ్ఝనేన **హట్ఠో** అనుపధారేత్వా భూమియం నిఖణనానుజాననేన **సంవిగ్గమానసో**వ అహోసిన్తి వచనసేసేన సమ్బన్ధో వేదితబ్బో.

౬౧. ఏవం కుమారస్స భూమియం నిఖణనే రఞ్ఞా ఆణత్తే చన్దాదేవీ తం పవత్తిం సుత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా, “దేవ, తుమ్హేహి మయ్హం వరో దిన్నో, మయా చ గహితకం కత్వా ఠపితో, తం మే ఇదాని దేథా”తి. “గణ్హ, దేవీ”తి. “పుత్తస్స మే రజ్జం దేథా”తి. “పుత్తో తే కాళకణ్ణీ, న సక్కా దాతు”న్తి. “తేన హి, దేవ, యావజీవం అదేన్తో సత్త వస్సాని దేథా”తి. “తమ్పి న సక్కా”తి. “ఛ వస్సాని, పఞ్చచత్తారితీణిద్వేఏకం వస్సం, సత్త మాసే, ఛపఞ్చచత్తారోతయోద్వేఏకం మాసంఅడ్ఢమాసంసత్తాహం దేథా”తి. సాధు గణ్హాతి.

సా పుత్తం అలఙ్కారాపేత్వా “తేమియకుమారస్స ఇదం రజ్జ”న్తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా నగరం అలఙ్కారాపేత్వా పుత్తం హత్థిక్ఖన్ధం ఆరోపేత్వా సేతచ్ఛత్తం మత్థకే కారాపేత్వా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా ఆగతం అలఙ్కతసిరిసయనే నిపజ్జాపేత్వా సబ్బరత్తిం యాచి – “తాత తేమియ, తం నిస్సాయ సోళస వస్సాని నిద్దం అలభిత్వా రోదమానాయ మే అక్ఖీని ఉప్పక్కాని, సోకేన హదయం భిజ్జతి వియ, తవ అపీఠసప్పిఆదిభావం జానామి, మా మం అనాథం కరీ”తి. ఇమినా నియామేన ఛ దివసే యాచి. ఛట్ఠే దివసే రాజా సునన్దం నామ సారథిం పక్కోసాపేత్వా “స్వే పాతోవ అవమఙ్గలరథేన కుమారం నీహరిత్వా ఆమకసుసానే భూమియం నిఖణిత్వా పథవివడ్ఢనకకమ్మం కత్వా ఏహీ”తి ఆహ. తం సుత్వా దేవీ “తాత, కాసిరాజా తం స్వే ఆమకసుసానే నిఖణితుం ఆణాపేసి. స్వే మరణం పాపుణిస్సతీ”తి ఆహ.

మహాసత్తో తం సుత్వా “తేమియ, సోళస వస్సాని తయా కతో వాయామో మత్థకం పత్తో”తి హట్ఠో ఉదగ్గో అహోసి. మాతుయా పనస్స హదయం భిజ్జనాకారం వియ అహోసి. అథ తస్సా రత్తియా అచ్చయేన పాతోవ సారథి రథం ఆదాయ

ద్వారే ఠపేత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా "దేవి, మా మయ్హం కుజ్ఝి, రఞ్ఞో ఆణా"తి పుత్తం ఆలిఙ్గిత్వా నిపన్నం దేవిం పిట్ఠిహత్థేన అపనేత్వా కుమారం ఉక్ఖిపిత్వా పాసాదా ఓతరి. దేవీ ఉరం పహరిత్వా మహాసద్దేన పరిదేవిత్వా మహాతలే ఓహీయి.

అథ నం మహాసత్తో ఓలోకేత్వా "మయి అకథేన్తే మాతు సోకో బలవా భవిస్సతీ"తి కథేతుకామో హుత్వాపి "సచే కథేస్సామి సోళస వస్సాని కతో వాయామో మోఘో భవిస్సతి, అకథేన్తో పనాహం అత్తనో చ మాతాపితూనఞ్చ పచ్చయో భవిస్సామీ"తి అధివాసేసి. సారథి "మహాసత్తం రథం ఆరోపేత్వా పచ్ఛిమద్వారాభిముఖం రథం పేసేస్సామీ"తి పాచీనద్వారాభిముఖం పేసేసి. రథో నగరా నిక్ఖమిత్వా దేవతానుభావేన తియోజనట్ఠానం గతో. మహాసత్తో సుట్ఠుతరం తుట్ఠచిత్తో అహోసి. తత్థ వనఘటం సారథిస్స ఆమకసుసానం వియ ఉపట్ఠాసి. సో "ఇదం ఠానం సున్దర"న్తి రథం ఓక్కమాపేత్వా మగ్గపస్సే ఠపేత్వా రథా ఓరుయ్హ మహాసత్తస్స ఆభరణభణ్డం ఓముఞ్చిత్వా భణ్డికం కత్వా ఠపేత్వా కుదాలం ఆదాయ అవిదూరే ఆవాటం ఖణితుం ఆరభి. తేన వుత్తం "**న్హాపేత్వా అనులిమ్పిత్వా**"తిఆది.

తత్థ **న్హాపేత్వా**తి సోళసహి గన్ధోదకఘటేహి న్హాపేత్వా. **అనులిమ్పిత్వా**తి సురభివిలేపనేన విలిమ్పేత్వా. **వేఠేత్వా రాజవేఠన**న్తి కాసిరాజూనం పవేణియాగతం రాజమకుటం సీసే పటిముఞ్చిత్వా. **అభిసిఞ్చిత్వా**తి తస్మిం రాజకులే రాజాభిసేకనియామేన అభిసిఞ్చిత్వా. **ఛత్తేన కారేసుం పురం పదక్ఖిణ**న్తి సేతచ్ఛత్తేన ధారియమానేన మం నగరం పదక్ఖిణం కారేసుం.

౬౨. సత్తాహం ధారయిత్వానాతి మయ్హం మాతు చన్దాదేవియా వరలాభనవసేన లద్ధం సత్తాహం మమ సేతచ్ఛత్తం ధారయిత్వా. **ఉగ్గతే రవిమణ్డలే**తి తతో పునదివసే సూరియమణ్డలే ఉగ్గతమత్తే అవమఙ్గలరథేన **మం** నగరతో **నీహరిత్వా** భూమియం నిఖణనత్థం **సారథి** సునన్దో **వన**ముపగచ్ఛి.

౬౩. సజ్జస్సన్తి సన్నద్ధో అస్సం, యుగే యోజితస్సం మే రథం మగ్గతో ఉక్కమాపనవసేన ఏకోకాసే కత్వా. **హత్థముచ్చితో**తి ముచ్చితహత్థో, రథపాచనతో ముత్తహత్థోతి అత్థో. అథ వా **హత్థముచ్చితో**తి హత్థముత్తో మమ హత్థతో ముచ్చిత్వాతి అత్థో. **కాసు**న్తి ఆవాటం. **నిఖాతు**న్తి నిఖణితుం.

౬౪-౫. ఇదాని యదత్థం మయా సోళస వస్సాని మూగవతాదిఅధిట్ఠానేన దుక్కరచరియా అధిట్ఠితా, తం దస్సేతుం "**అధిట్ఠితమధిట్ఠాన**"న్తి గాథాద్వయమాహ.

తత్థ **తజ్జేన్తో వివిధకారణా**తి ద్విమాసికకాలతో పట్ఠాయ యావ సోళససంవచ్ఛరా ఖీరపటిసేధనాదీహి వివిధేహి నానప్పకారేహి కారణేహి తజ్జయన్తో భయవిద్ధంసనవసేన విహేఠియమానో. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

అథ మహాసత్తో సునన్దే కాసుం ఖణన్తే "అయం మే వాయామకాలో"తి ఉట్ఠాయ అత్తనో హత్థపాదే సమ్బాహిత్వా రథా ఓతరితుం మే బలం అత్థీతి ఞత్వా చిత్తం ఉప్పాదేసి. తావదేవస్స పాదపతిట్ఠానట్ఠానం వాతపుణ్ణభస్తచమ్మం వియ ఉగ్గన్త్వా రథస్స పచ్ఛిమన్తం ఆహచ్చ అట్ఠాసి. సో ఓతరిత్వా కతిపయే వారే అపరాపరం చఙ్కమిత్వా "యోజనసతమ్పి గన్తుం మే బలం అత్థీ"తి ఞత్వా రథం పచ్ఛిమన్తే గహేత్వా కుమారకానం కీళనయానకం వియ ఉక్ఖిపిత్వా "సచే సారథి మయా సద్ధిం పటివిరుజ్ఝేయ్య, అత్థి మే పటివిరుజ్ఝితుం బల"న్తి సల్లక్ఖేత్వా పసాధనత్థాయ చిత్తం ఉప్పాదేసి. తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో తం కారణం ఞత్వా విస్సకమ్మం ఆణాపేసి – "గచ్ఛ కాసిరాజపుత్తం అలఙ్కరోహీ"తి. సో "సాధూ"తి

వత్వా దిబ్బేహి చ మానుసేహి చ అలఙ్కారేహి సక్కం వియ తం అలఙ్కరి. సో దేవరాజలీళాయ సారథిస్స ఖణనోకాసం గన్త్వా ఆవాటతీరే ఠత్వా –

“కిన్ను సన్తరమానోవ, కాసుం ఖణసి సారథి;
పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం కాసుయా కరిస్ససీ”తి. (జా॰ ౨.౨౨.౩) –

ఆహ.

తేన ఉద్ధం అనోలోకేత్వావ –

“రఞ్ఞో మూగో చ పక్ఖో చ, పుత్తో జాతో అచేతసో;
సోమ్హి రఞ్ఞా సమజ్ఝిట్ఠో, పుత్తం మే నిఖణం వనే”తి. (జా॰ ౨.౨౨.౪) –

వుత్తే మహాసత్తో –

“న బధిరో న మూగోస్మి, న పక్ఖో న చ వీకలో;
అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే.

“ఊరూ బాహుఞ్చ మే పస్స, భాసితఞ్చ సుణోహి మే;
అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే”తి. (జా॰ ౨.౨౨.౫-౬) –

వత్వా పున తేన ఆవాటఖణనం పహాయ ఉద్ధం ఓలోకేత్వా తస్స రూపసమ్పత్తిం దిస్వా “మనుస్సో వా దేవో వా”తి అజానన్తేన –

“దేవతా నుసి గన్ధబ్బో, అదు సక్కో పురిన్దదో;
కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో, కథం జానేము తం మయ”న్తి. (జా॰ ౨.౨౨.౭) –

వుత్తే –

“నమ్హి దేవో న గన్ధబ్బో, నాపి సక్కో పురిన్దదో;
కాసిరఞ్ఞో అహం పుత్తో, యం కాసుయా నిఖఞ్ఞసి.

“తస్స రఞ్ఞో అహం పుత్తో, యం త్వం సమ్మూపజీవసి;
అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే.

“యస్స రుక్ఖస్స ఛాయాయ, నిసీదేయ్య సయేయ్య వా;
న తస్స సాఖం భఞ్జేయ్య, మిత్తదుబ్భో హి పాపకో.

“యథా రుక్ఖో తథా రాజా, యథా సాఖా తథా అహం;

యథా ఛాయూపగో పోసో, ఏవం త్వమసి సారథి;

అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే”తి. (జా॰ ౨.౨౨.౮-౧౧) –

ఆదినా నయేన ధమ్మం దేసేత్వా తేన నివత్తనత్థం యాచితో అనివత్తనకారణం పబ్బజ్జాఛన్దం తస్స చ హేతు నిరయభయాదికం అతీతభవే అత్తనో పవత్తిం విత్థారేన కథేత్వా తాయ ధమ్మకథాయ తాయ చ పటిపత్తియా తస్మిమ్పి పబ్బజితుకామే జాతే రఞ్ఞో ఇమం –

“రథం నియ్యాతయిత్వాన, అనణో ఏహి సారథి;

అనణస్స హి పబ్బజ్జా, ఏతం ఇసీహి వణ్ణిత”న్తి. (జా॰ ౨.౨౨.౪౪) –

వత్వా తం విస్సజ్జేసి.

సో రథం ఆభరణాని చ గహేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసి. రాజా తావదేవ “మహాసత్తస్స సన్తికం గమిస్సామీ”తి నగరతో నిగ్గచ్ఛి సద్ధిం చతురఙ్గినియా సేనాయ ఇత్థాగారేహి నాగరజానపదేహి చ. మహాసత్తోపి ఖో సారథిం ఉయ్యోజేత్వా పబ్బజితుకామో జాతో. తస్స చిత్తం ఞత్వా సక్కో విస్సకమ్మం పేసేసి – “తేమియపణ్డితో పబ్బజితుకామో, తస్స అస్సమపదం పబ్బజితపరిక్ఖారే చ మాపేహీ”తి. సో గన్త్వా తియోజనికే వనసణ్డే అస్సమం మాపేత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానచఙ్కమనపోక్ఖరణీఫలరుక్ఖసమ్పన్నం కత్వా సబ్బే చ పబ్బజితపరిక్ఖారే మాపేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. బోధిసత్తో తం దిస్వా సక్కదత్తియభావం ఞత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా వత్థాని అపనేత్వా తాపసవేసం గహేత్వా కట్ఠత్థరే నిసిన్నో అట్ఠ సమాపత్తియో, పఞ్చ చ అభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా పబ్బజ్జాసుఖేన అస్సమే నిసీది.

కాసిరాజాపి సారథినా దస్సితమగ్గేన గన్త్వా అస్సమం పవిసిత్వా మహాసత్తేన సహ సమాగన్త్వా కతపటిసన్థారో రజ్జేన నిమన్తేసి. తేమియపణ్డితో తం పటిక్ఖిపిత్వా అనేకాకారవోకారం అనిచ్చతాదిపటిసంయుత్తాయ చ కామాదీనవపటిసంయుత్తాయ చ ధమ్మియా కథాయ రాజానం సంవేజేసి. సో సంవిగ్గమానసో ఘరావాసే ఉక్కణ్ఠితో పబ్బజితుకామో హుత్వా అమచ్చే ఇత్థాగారే చ పుచ్ఛి. తేపి పబ్బజితుకామా అహేసుం. అథ రాజా చన్దాదేవిం ఆదిం కత్వా సోళస సహస్సే ఓరోధే చ అమచ్చాదికే చ పబ్బజితుకామే ఞత్వా నగరే భేరిం చరాపేసి – “యే మమ పుత్తస్స సన్తికే పబ్బజితుకామా, తే పబ్బజన్తూ”తి. సువణ్ణకోట్ఠాగారాదీని చ వివరాపేత్వా విస్సజ్జాపేసి. నాగరా చ యథాపసారితేయేవ ఆపణే వివటద్వారానేవ గేహాని చ పహాయ రఞ్ఞో సన్తికం అగమంసు. రాజా మహాజనేన సద్ధిం మహాసత్తస్స సన్తికే పబ్బజి. సక్కదత్తియం తియోజనికం అస్సమపదం పరిపూరి.

సామన్తరాజానో “కాసిరాజా పబ్బజితో”తి సుత్వా “బారాణసిరజ్జం గహేస్సామా”తి నగరం పవిసిత్వా దేవనగరసదిసం నగరం సత్తరతనభరితం దేవవిమానకప్పం రాజనివేసనఞ్చ దిస్వా “ఇమం ధనం నిస్సాయ భయేన భవితబ్బ”న్తి తావదేవ నిక్ఖమిత్వా పాయాసుం. తేసం ఆగమనం సుత్వా మహాసత్తో వనన్తం గన్త్వా ఆకాసే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేసి. తే సబ్బే సద్ధిం పరిసాయ తస్స సన్తికే పబ్బజింసు. ఏవం అపరేపి అపరేపీతి మహాసమాగమో అహోసి. సబ్బే ఫలాఫలాని పరిభుఞ్జిత్వా

సమణధమ్మం కరోన్తి. యో కామాదివితక్కం వితక్కేతి, తస్స చిత్తం ఞత్వా మహాసత్తో తత్థ గన్త్వా ఆకాసే నిసీదిత్వా ధమ్మం దేసేతి.

సో ధమ్మస్సవనసప్పాయం లభిత్వా సమాపత్తియో అభిఞ్ఞాయో చ నిబ్బత్తేతి. ఏవం అపరోపి అపరోపీతి సబ్బేపి జీవితపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయనా అహేసుం. తిరచ్ఛానగతాపి మహాసత్తే ఇసిగణేపి చిత్తం పసాదేత్వా ఛసు కామసగ్గేసు నిబ్బత్తింసు. మహాసత్తస్స బ్రహ్మచరియం చిరం దీఘమద్ధానం పవత్తిత్థ. తదా ఛత్తే అధివత్థా దేవతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, సారథి సారిపుత్తత్థేరో, మాతాపితరో మహారాజకులాని, పరిసా బుద్ధపరిసా, తేమియపణ్డితో లోకనాథో.

తస్స అధిట్ఠానపారమీ ఇధ మత్థకం పత్తా, సేసపారమియోపి యథారహం నిద్ధారేతబ్బా. తథా మాసజాతకాలతో పట్ఠాయ నిరయభయం పాపభీరుతా రజ్జజిగుచ్ఛా నేక్ఖమ్మనిమిత్తం మూగాదిభావాధిట్ఠానం తత్థ చ విరోధిప్పచ్చయసమోధానేపి నిచ్చలభావోతి ఏవమాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

తేమియచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధిట్ఠానపారమీ నిట్ఠితా.

౭. కపిరాజచరియావణ్ణనా

౬౭. సత్తమే **యదా అహం కపి ఆసిన్తి** యస్మిం కాలే అహం కపియోనియం నిబ్బత్తిత్వా వుద్ధిమన్వాయ నాగబలో థామసమ్పన్నో అస్సపోతకప్పమాణో మహాసరీరో కపి హోమి. **నదీకూలే దరీసయేతి** ఏకిస్సా నదియా తీరే ఏకస్మిం దరీభాగే యదా వాసం కప్పేమీతి అత్థో.

తదా కిర బోధిసత్తో యూథపరిహరణం అకత్వా ఏకచరో హుత్వా విహాసి. తస్సా పన నదియా వేమజ్ఝే ఏకో దీపకో నానప్పకారేహి అమ్బపనసాదీహి ఫలరుక్ఖేహి సమ్పన్నో. బోధిసత్తో థామజవసమ్పన్నతాయ నదియా ఓరిమతీరతో ఉప్పతిత్వా దీపకస్స పన నదియా చ మజ్ఝే ఏకో పిట్ఠిపాసాణో అత్థి, తస్మిం పతతి. తతో ఉప్పతిత్వా తస్మిం దీపకే పతతి. సో తత్థ నానప్పకారాని ఫలాఫలాని ఖాదిత్వా సాయం తేనేవ ఉపాయేన పచ్చాగన్త్వా అత్తనో వసనట్ఠానే వసిత్వా పునదివసేపి తథేవ కరోతి. ఇమినా నియామేన వాసం కప్పేసి.

తస్మిం పన కాలే ఏకో కుమ్భీలో సపజాపతికో తస్సం నదియం వసతి. తస్స భరియా బోధిసత్తం అపరాపరం గచ్ఛన్తం దిస్వా తస్స హదయమంసే దోహళం ఉప్పాదేత్వా కుమ్భీలం ఆహ – “మయ్హం ఖో, అయ్యపుత్త, ఇమస్స వానరస్స హదయమంసే దోహళో ఉప్పన్నో”తి. సో “సాధు, భద్దే, లచ్ఛసీ”తి వత్వా “అజ్జ తం సాయం దీపకతో ఆగచ్ఛన్తమేవ గణ్హిస్సామీ”తి గన్త్వా పిట్ఠిపాసాణే నిపజ్జి. బోధిసత్తో తం దివసం గోచరం చరిత్వా సాయన్హసమయే దీపకే ఠితోవ పాసాణం ఓలోకేత్వా “అయం పాసాణో ఇదాని ఉచ్చతరో ఖాయతి, కిం ను ఖో కారణ”న్తి చిన్తేసి. మహాసత్తస్స హి ఉదకప్పమాణఞ్చ పాసాణప్పమాణఞ్చ సువవత్థాపితమేవ హోతి. తేనస్స ఏతదహోసి – “అజ్జ ఇమిస్సా నదియా ఉదకం నేవ హాయతి, అథ చ పనాయం పాసాణో మహా హుత్వా పఞ్ఞాయతి, కచ్చి ను ఖో ఏత్థ మయ్హం గహణత్థాయ కుమ్భీలో నిపన్నో”తి?

సో “వీమంసిస్సామి తావ న”న్తి తత్థేవ ఠత్వా పాసాణేన సద్ధిం కథేన్తో వియ “భో, పాసాణా”తి వత్వా పటివచనం అలభన్తో యావతతియం “భో, పాసాణా”తి ఆహ. పాసాణో పటివచనం న దేతి. పునపి బోధిసత్తో “కిం, భో పాసాణ, అజ్జ మయ్హం పటివచనం న దేసీ”తి ఆహ. కుమ్భీలో “అద్ధా అయం పాసాణో అఞ్ఞేసు దివసేసు వానరిన్దస్స పటివచనం దేతి మఞ్ఞే, అజ్జ పన మయా ఓత్థరితత్తా న దేతి, హన్దాహం దస్సామిస్స పటివచన”న్తి చిన్తేత్వా “కిం వానరిన్దా”తి ఆహ. “కోసి త్వ”న్తి? “అహం కుమ్భీలో”తి . “కిమత్థం ఏత్థ నిపన్నోసీ”తి? “తవ హదయం పత్థయమానో”తి. బోధిసత్తో చిన్తేసి – “అఞ్ఞో మే గమనమగ్గో నత్థి, పటిరుద్ధం వత మే గమన”న్తి. తేన వుత్తం –

“పీళితో సుసుమారేన, గమనం న లభామహం”.

౬౮. “యమ్హోకాసే అహం ఠత్వా, ఓరా పారం పతామహం;
తత్థచ్ఛి సత్తువధకో, కుమ్భీలో లుద్దదస్సనో”తి.

తత్థ ‘‘**పీళితో సుసుమారేనా**’’తి అద్ధగాథాయ వుత్తమేవత్థం. ‘‘**యమ్హోకాసే**’’తి గాథాయ పాకటం కరోతి. తత్థ **యమ్హోకాసే**తి యస్మిం నదీమజ్ఝే ఠితపిట్ఠిపాసాణసఙ్ఖాతే పదేసే **ఠత్వా**. **ఓరా**తి దీపకసఙ్ఖాతా ఓరతీరా. **పార**న్తి తదా మమ వసనట్ఠానభూతం నదియా పరతీరం. **పతామహ**న్తి ఉప్పతిత్వా పతామి అహం. **తత్థచ్ఛీ**తి తస్మిం పిట్ఠిపాసాణప్పదేసే **సత్తు**భూతో **వధకో** ఏకన్తేనేవ ఘాతకో పచ్చత్థికో **లుద్దదస్సనో** ఘోరరూపో భయానకదస్సనో నిసీది.

అథ మహాసత్తో చిన్తేసి – “అఞ్ఞో మే గమనమగ్గో నత్థి, అజ్జ మయా కుమ్భీలో వఞ్చేతబ్బో, ఏవఞ్హి అయఞ్చ మహతా పాపతో మయా పరిమోచితో సియా, మయ్హఞ్చ జీవితం లద్ధ”న్తి. సో కుమ్భీలం ఆహ – “సమ్మ, కుమ్భీల, అహం తుయ్హం ఉపరి పతిస్సామీ”తి. కుమ్భీలో “వానరిన్ద, పపఞ్చం అకత్వా ఇతో ఆగచ్ఛాహీ”తి ఆహ. మహాసత్తో “అహం ఆగచ్ఛామి, త్వం పన అత్తనో ముఖం వివరిత్వా మం తవ సన్తికం ఆగతకాలే గణ్హాహీ”తి అవోచ. కుమ్భీలానఞ్చ ముఖే వివటే అక్ఖీని నిమ్మీలన్తి. సో తం కారణం అసల్లక్ఖేన్తో ముఖం వివరి. అథస్స అక్ఖీని నిమ్మీలింసు. సో ముఖం వివరిత్వా సబ్బసో నిమ్మీలితక్ఖీ హుత్వా నిపజ్జి. మహాసత్తో తస్స తథాభావం ఞత్వా దీపకతో ఉప్పతితో గన్త్వా కుమ్భీలస్స మత్థకం అక్కమిత్వా తతో ఉప్పతన్తో విజ్జులతా వియ విజ్జోతమానో పరతీరే అట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

౬౯. “సో మం అసంసి ఏహీతి, అహమ్పేమీతి తం వదిం;
తస్స మత్థకమక్కమ్మ, పరకూలే పతిట్ఠహి”న్తి.

తత్థ **అసంసీ**తి అభాసి. **అహమ్పేమీ**తి అహమ్పి ఆగచ్ఛామీతి **తం** కథేసిం.

యస్మా పన తం దీపకం అమ్బజమ్బుపనసాదిఫలరుక్ఖసణ్డమణ్డితం రమణీయం నివాసయోగ్గఞ్చ, “ఆగచ్ఛామీ”తి పన పటిఞ్ఞాయ దిన్నత్తా సచ్చం అనురక్ఖన్తో మహాసత్తోపి “ఆగమిస్సామేవా”తి తథా అకాసి. తేన వుత్తం –

౭౦. “న తస్స అలికం భణితం, యథా వాచం అకాసహ”న్తి.
యస్మా చేతం సచ్చానురక్ఖణం అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా కతం, తస్మా ఆహ –

“సచ్చేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే సచ్చపారమీ”తి.

కుమ్భీలో పన తం అచ్ఛరియం దిస్వా ‘‘ఇమినా వానరిన్దేన అతిఅచ్ఛేరకం కత’’న్తి చిన్తేత్వా ‘‘భో వానరిన్ద, ఇమస్మిం లోకే చతూహి ధమ్మేహి సమన్నాగతో పుగ్గలో అమిత్తే అభిభవతి, తే సబ్బేపి తుయ్హం అబ్భన్తరే అత్థి మఞ్ఞే’’తి ఆహ –

‘‘యస్సేతే చతురో ధమ్మా, వానరిన్ద, యథా తవ;

సచ్చం ధమ్మో ధితి చాగో, దిట్ఠం సో అతివత్తతీ’’తి. (జా॰ ౧.౨.౧౪౭);

తత్థ **యస్సాతి** యస్స కస్సచి పుగ్గలస్స. **ఏతేతి** ఇదాని వత్తబ్బే పచ్చక్ఖతో దస్సేతి. **చతురో ధమ్మాతి** చత్తారో గుణా. **సచ్చన్తి** వచీసచ్చం, ‘‘మమ సన్తికం ఆగమిస్సామీ’’తి వత్వా ముసావాదం అకత్వా ఆగతో ఏవాతి ఏతం తే వచీసచ్చం. **ధమ్మోతి** విచారణపఞ్ఞా, ‘‘ఏవం కతే ఇదం నామ భవిస్సతీ’’తి పవత్తా తే ఏసా విచారణపఞ్ఞా. **ధితీతి** అబ్బోచ్ఛిన్నం వీరియం వుచ్చతి, ఏతమ్పి తే అత్థి. **చాగోతి** అత్తపరిచ్చాగో, త్వం అత్తానం పరిచ్చజిత్వా మమ సన్తికం ఆగతో, యం పనాహం గణ్హితుం నాసక్ఖిం, మయ్హమేవేస దోసో . **దిట్ఠన్తి** పచ్చామిత్తం. **సో అతివత్తతీతి** యస్స పుగ్గలస్స యథా తవ ఏవం ఏతే చత్తారో ధమ్మా అత్థి, సో యథా మం త్వం అజ్జ అతిక్కన్తో, తథేవ అత్తనో పచ్చామిత్తం అతిక్కమతి అభిభవతీతి.

ఏవం కుమ్భీలో బోధిసత్తం పసంసిత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం గతో. తదా కుమ్భీలో దేవదత్తో అహోసి, తస్స భరియా చిఞ్చమాణవికా, కపిరాజా పన లోకనాథో.

తస్స ఇధాపి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా ఉదకస్స పాసాణస్స చ పమాణవవత్థానేన ఇదాని పాసాణో ఉచ్చతరో ఖాయతీతి పరిగ్గణ్హనవసేన పాసాణస్స ఉపరి సుసుమారస్స నిపన్నభావజాననం, పాసాణేన కథనాపదేసేన తస్సత్థస్స నిచ్ఛయగమనం, సుసుమారస్స ఉపరి అక్కమిత్వా సహసా పరతీరే పతిట్ఠానవసేన సీఘకారితాయ తస్స మహతా పాపతో పరిమోచనం, అత్తనో జీవితరక్ఖణం, సచ్చవాచానురక్ఖణఞ్చాతి ఏవమాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

కపిరాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సచ్చతాపసచరియావణ్ణనా

అట్ఠమే **తాపసో సచ్చసవ్హయోతి** సచ్చసద్దేన అవ్హాతబ్బో సచ్చనామకో **తాపసో యదా** యస్మిం కాలే **హోమి,** తదా. **సచ్చేన లోకం పాలేసిన్తి** అత్తనో అవిసంవాదిభావేన సత్తలోకం జమ్బుదీపే తత్థ తత్థ సత్తనికాయం పాపతో నానావిధా అనత్థతో చ రక్ఖిం. **సమగ్గం జనమకాసహన్తి** తత్థ తత్థ కలహవిగ్గహవివాదాపన్నం మహాజనం కలహే ఆదీనవం దస్సేత్వా సామగ్గియం ఆనిసంసకథనేన సమగ్గం అవివదమానం సమ్మోదమానం అహమకాసిం.

తదా హి బోధిసత్తో బారాణసియం అఞ్ఞతరస్మిం బ్రాహ్మణమహాసాలకులే నిబ్బత్తి. తస్స ‘‘సచ్చో’’తి నామం కరింసు. సో వయప్పత్తో తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే సిప్పం ఉగ్గణ్హిత్వా నచిరస్సేవ సబ్బసిప్పానం నిప్ఫత్తిం పత్తో. ఆచరియేన అనుఞ్ఞాతో బారాణసిం పచ్చాగన్త్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా తేహి అభినన్దియమానో తేసం చిత్తానురక్ఖణత్థం కతిపాహం తేసం సన్తికే వసి. అథ నం మాతాపితరో పతిరూపేన దారేన సంయోజేతుకామా సబ్బం విభవజాతం ఆచిక్ఖిత్వా ఘరావాసేన నిమన్తేసుం.

మహాసత్తో నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయో అత్తనో నేక్ఖమ్మపారమిం పరిబ్రూహేతుకామో ఘరావాసే ఆదీనవం పబ్బజ్జాయ ఆనిసంసఞ్చ నానప్పకారతో కథేత్వా మాతాపితూనం అస్సుముఖానం రోదమానానం అపరిమాణం భోగక్ఖన్ధం అనన్తం యసం మహన్తఞ్చ ఞాతిపరివట్టం పహాయ మహానాగోవ అయసఙ్ఖలికం ఘరబన్ధనం ఛిన్దన్తో నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తప్పదేసం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా వనమూలఫలాఫలేహి యాపేన్తో నచిరస్సేవ అట్ఠ సమాపత్తియో పఞ్చ చ అభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా ఝానకీళం కీళయమానో సమాపత్తివిహారేన విహరతి.

సో ఏకదివసం దిబ్బచక్ఖునా లోకం ఓలోకేన్తో అద్దస సకలజమ్బుదీపే మనుస్సే యేభుయ్యేన పాణాతిపాతాదిదసఅకుసలకమ్మపథపసుతే కామనిదానం కామాధికరణం అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదాపన్నే. దిస్వా ఏవం చిన్తేసి – “న ఖో పన మేతం పతిరూపం, యదిదం ఇమే సత్తే ఏవం పాపపసుతే వివాదాపన్నే చ దిస్వా అజ్ఝుపేక్ఖణం. అహఞ్హి ‘సత్తే సంసారపఙ్కతో ఉద్ధరిత్వా నిబ్బానథలే పతిట్ఠపేస్సామీ’తి మహాసమ్బోధియానం పటిపన్నో, తస్మా తం పటిఞ్ఞం అవిసంవాదేన్తో యంనూనాహం మనుస్సపథం గన్త్వా తే తే సత్తే పాపతో ఓరమాపేయ్యం, వివాదఞ్చ నేసం వూపసమేయ్య”న్తి.

ఏవం పన చిన్తేత్వా మహాసత్తో మహాకరుణాయ సముస్సాహితో సన్తం సమాపత్తిసుఖం పహాయ ఇద్ధియా తత్థ తత్థ గన్త్వా తేసం చిత్తానుకూలం ధమ్మం దేసేన్తో కలహవిగ్గహవివాదాపన్నే సత్తే దిట్ఠధమ్మికఞ్చ సమ్పరాయికఞ్చ విరోధే ఆదీనవం దస్సేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం సమగ్గే సహితే అకాసి. అనేకాకారవోకారఞ్చ పాపే ఆదీనవం విభావేన్తో తతో సత్తే వివేచేత్వా ఏకచ్చే దససు కుసలకమ్మపథధమ్మేసు పతిట్ఠాపేసి. ఏకచ్చే పబ్బాజేత్వా సీలసంవరే ఇన్ద్రియగుత్తియం సతిసమ్పజఞ్ఞే పవివేకవాసే ఝానాభిఞ్ఞాసు చ యథారహం పతిట్ఠాపేసి. తేన వుత్తం –

౭౦. “పునాపరం యదా హోమి, తాపసో సచ్చసవ్హయో;
సచ్చేన లోకం పాలేసిం, సమగ్గం జనమకాసహ”న్తి.

ఇధాపి మహాపురిసస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా గుణానుభావా చ విభావేతబ్బాతి.

సచ్చతాపసచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వట్టపోతకచరియావణ్ణనా

౭౨. నవమే **మగధే వట్టపోతకో**తిఆదీసు అయం సఙ్ఖేపత్థో – మగధరట్ఠే అఞ్ఞతరస్మిం అరఞ్ఞప్పదేసే వట్టకయోనియం నిబ్బత్తిత్వా అణ్డకోసం పదాలేత్వా అచిరనిక్ఖన్తతాయ **తరుణో** మంసపేసిభూతో, తతో ఏవ అజాతపక్ఖో వట్టకచ్ఛాపకో యదా అహం **కులావకేయేవ హోమి**.

౭౩. **ముఖతుణ్డకేనాహరిత్వా**తి మయ్హం మాతా అత్తనో ముఖతుణ్డకేన కాలేన కాలం గోచరం ఆహరిత్వా మం పోసేతి. **తస్సా ఫస్సేన జీవామీ**తి పరిసేదనత్థఞ్చేవ పరిభావనత్థఞ్చ సమ్మదేవ కాలేన కాలం **మమం** అధిసయనవసేన ఫుసన్తియా తస్సా మమ మాతుయా సరీరసమ్ఫస్సేన జీవామి విహరామి అత్తభావం పవత్తేమి. **నత్థి మే కాయికం బల**న్తి మయ్హం పన అతితరుణతాయ కాయసన్నిస్సితం బలం నత్థి.

౭౪. **సంవచ్ఛరేతి** సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే. **గిమ్హసమయేతి** గిమ్హకాలే. సుక్ఖరుక్ఖసాఖానం అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్ఘట్టనసముప్పన్నేన అగ్గినా తస్మిం పదేసే **దవడాహో పదిప్పతి** పజ్జలతి, సో తథా పదీపితో. **ఉపగచ్ఛతి అమ్హాకన్తి** మయ్హం మాతాపితూనఞ్చాతి అమ్హాకం వసనట్ఠానప్పదేసం అత్తనో పతిట్ఠానస్స అసుద్ధస్సాపి సుద్ధభావకరణేన పావనతో **పావకోతి** చ గతమగ్గే ఇన్ధనస్స భస్మభావావహనతో **కణ్హవత్తనీతి** చ లద్ధనామో అగ్గి వనరుక్ఖగచ్ఛే దహన్తో కాలేన కాలం ఉపగచ్ఛతి.

౭౫. ఏవం ఉపగమనతో తదాపి **సద్దాయన్తోతి** "ధమధమ"ఇతి ఏవం సద్దం కరోన్తో, అనురవదస్సనఞ్చేతం దావగ్గినో. **మహాసిఖీతి** పబ్బతకూటసదిసానం ఇన్ధనానం వసేన మహతియో సిఖా ఏతస్సాతి మహాసిఖీ. **అనుపుబ్బేన** అనుక్కమేన తం అరఞ్ఞప్పదేసం **ఝాపేన్తో** దహన్తో **అగ్గి మమ** సమీపట్ఠానం **ఉపాగమి.**

౭౬. **అగ్గివేగభయాతి** వేగేన ఆగచ్ఛతో అగ్గినో భయేన **భీతా. తసితాతి** చిత్తుత్రాససముట్ఠితేన కాయస్స ఛమ్భితత్తేన చ ఉత్రాసా. **మాతాపితాతి** మాతాపితరో. **అత్తానం పరిమోచయున్తి** అగ్గినా అనుపద్దుతట్ఠానగమనేన అత్తనో సోత్థిభావమకంసు. మహాసత్తో హి తదా మహాగేణ్డుకప్పమాణో మహాసరీరో అహోసి. తం మాతాపితరో కేనచి ఉపాయేన గహేత్వా గన్తుం అసక్కుణన్తా అత్తసినేహేన చ అభిభుయ్యమానా పుత్తసినేహం ఛడ్డేత్వా పలాయింసు.

౭౭. **పాదే పక్ఖే పజహామీతి** అత్తనో ఉభో పాదే ఉభో పక్ఖే చ భూమియం ఆకాసే చ గమనసజ్జే కరోన్తో పసారేమి ఇరియామి వాయమామి. "పటిహామీ"తిపి పాఠో, వేహాసగమనయోగ్గే కాతుం ఈహామీతి అత్థో. "పతీహామీ"తిపి పఠన్తి. తస్సత్థో – పాదే పక్ఖే చ పతి విసుం ఈహామి, గమనత్థం వాయమామి, తం పన వాయామకరణత్థమేవ. కస్మా? యస్మా **నత్థి మే కాయికం బలం. సోహం అగతికో తత్థాతి** సో అహం ఏవంభూతో పాదపక్ఖవేకల్లేన గమనవిరహితో మాతాపితూనం అపగమనేన వా అప్పటిసరణో, తత్థ దావగ్గిఉపద్దుతే వనే, తస్మిం వా కులావకే ఠితోవ ఏవం ఇదాని వత్తబ్బాకారేన తదా చిన్తేసిం. దుతియఞ్చేత్థ **అహన్తి** నిపాతమత్తం దట్ఠబ్బం.

౭౮. ఇదాని తదా అత్తనో చిన్తితాకారం దస్సేతుం "**యేసాహ**"న్తిఆదిమాహ;

తత్థ **యేసాహం ఉపధావేయ్యం, భీతో తసితవేధితోతి** మరణభయేన భీతో తతో ఏవ చిత్తుత్రాసేన తసితో సరీరకమ్పనేన వేధితో యేసమహం పక్ఖన్తరం ఏతరహి దావగ్గిఉపద్దుతో జలదుగ్గం వియ మఞ్ఞమానో పవిసితుం ఉపధావేయ్యం **తే** మమ మాతాపితరో **మం** ఏకకం ఏవ **ఓహాయ** జహిత్వా **పక్కన్తా. కథం మే అజ్జ కాతవేతి** కథం ను ఖో మయా అజ్జ కాతబ్బం, పటిపజ్జితబ్బన్తి అత్థో.

ఏవం మహాసత్తో ఇతికత్తబ్బతాసమ్మూళ్హో హుత్వా ఠితో పున చిన్తేసి – "ఇమస్మిం లోకే సీలగుణో నామ అత్థి, సచ్చగుణో నామ అత్థి, అతీతే పారమియో పూరేత్వా బోధితలే నిసీదిత్వా అభిసమ్బుద్ధా సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనసమ్పన్నా సచ్చానుదయకారుఞ్ఞఖన్తిసమన్నాగతా సబ్బసత్తేసు సమప్పవత్తమేత్తాభావనా సబ్బఞ్ఞుబుద్ధా నామ అత్థి, తేహి చ పటివిద్ధో ఏకన్తనియ్యానగుణో ధమ్మో అత్థి, మయి చాపి ఏకం సచ్చం అత్థి. సంవిజ్జమానో ఏకో సభావధమ్మో పఞ్ఞాయతి, తస్మా అతీతబుద్ధే చేవ తేహి పటివిద్ధగుణే చ ఆవజ్జేత్వా మయి విజ్జమానం సచ్చం సభావధమ్మం గహేత్వా సచ్చకిరియం కత్వా అగ్గిం పటిక్కమాపేత్వా అజ్జ మయా అత్తనో చేవ ఇధ వాసీనం సేసపాణీనఞ్చ సోత్థిభావం కాతుం వట్టతీ"తి. ఏవం పన చిన్తేత్వా మహాసత్తో అత్తనో ఆనుభావే ఠత్వా యథాచిన్తితం పటిపజ్జి. తేన వుత్తం –

౭౯. “అత్థి లోకే సీలగుణో, సచ్చం సోచేయ్యనుద్దయా;
తేన సచ్చేన కాహామి, సచ్చకిరియముత్తమం.

౮౦. “ఆవజ్జేత్వా ధమ్మబలం, సరిత్వా పుబ్బకే జినే;
సచ్చబలమవస్సాయ, సచ్చకిరియమకాసహ”న్తి.

౮౧. తత్థ మహాసత్తో అతీతే పరినిబ్బుతానం బుద్ధానం గుణే ఆవజ్జేత్వా అత్తని విజ్జమానం సచ్చసభావం ఆరబ్భ యం గాథం వత్వా తదా సచ్చకిరియమకాసి, తం దస్సేతుం ‘‘**సన్తి పక్ఖా**’’తిఆది వుత్తం.

తత్థ **సన్తి పక్ఖా అపతనా**తి మయ్హం పక్ఖా నామ అత్థి ఉపలబ్భన్తి, నో చ ఖో సక్కా ఏతేహి ఉప్పతితుం ఆకాసేన గన్తున్తి అపతనా. **సన్తి పాదా అవఞ్చనా**తి పాదాపి మే అత్థి, తేహి పన వఞ్చితుం పదవారగమనేన గన్తుం న సక్కాతి అవఞ్చనా. **మాతాపితా చ నిక్ఖన్తా**తి యే మం అఞ్ఞత్థ నేయ్యుం, తేపి మరణభయేన మమ మాతాపితరో నిక్ఖన్తా. **జాతవేదా**తి అగ్గిం ఆలపతి. సో హి జాతోవ వేదియతి, ధూమజాలుట్ఠానేన పఞ్ఞాయతి, తస్మా “జాతవేదో”తి వుచ్చతి. **పటిక్కమా**తి పటిగచ్ఛ నివత్తాతి జాతవేదం ఆణాపేతి.

ఇతి మహాసత్తో “సచే మయ్హం పక్ఖానం అత్థిభావో, తే చ పసారేత్వా ఆకాసే అపతనభావో, పాదానం అత్థిభావో, తే చ ఉక్ఖిపిత్వా అవఞ్చనభావో, మాతాపితూనం మం కులావకేయేవ ఛడ్డేత్వా పలాతభావో చ సచ్చసభావభూతో ఏవ, జాతవేద, ఏతేన సచ్చేన త్వం ఇతో పటిక్కమా”తి కులావకే నిపన్నోవ సచ్చకిరియం అకాసి. తస్స సహ సచ్చకిరియాయ సోళసకరీసమత్తే ఠానే జాతవేదో పటిక్కమి. పటిక్కమన్తో చ న ఝాయమానోవ అరఞ్ఞం గతో, ఉదకే పన ఓపిలాపితఉక్కా వియ తత్థేవ నిబ్బాయి. తేన వుత్తం –

౮౨. “సహ సచ్చే కతే మయ్హం, మహాపజ్జలితో సిఖీ;
వజ్జేసి సోళసకరీసాని, ఉదకం పత్వా యథా సిఖీ”తి.

సా పనేసా బోధిసత్తస్స వట్టకయోనియం తస్మిం సమయే బుద్ధగుణానం ఆవజ్జనపుబ్బికా సచ్చకిరియా అనఞ్ఞసాధారణాతి ఆహ ‘‘**సచ్చేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే సచ్చపారమీ**’’తి. తేనేవ హి తస్స ఠానస్స సకలేపి ఇమస్మిం కప్పే అగ్గినా అనభిభవనీయత్తా తం కప్పట్ఠియపాటిహారియం నామ జాతం.

ఏవం మహాసత్తో సచ్చకిరియవసేన అత్తనో తత్థ వాసీనం సత్తానఞ్చ సోత్థిం కత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

తదా మాతాపితరో ఏతరహి మాతాపితరో అహేసుం, వట్టకరాజా పన లోకనాథో.

తస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియోపి యథారహం నిద్ధారేతబ్బా. తథా దావగ్గిమ్హి తథా భేరవాకారేన అవత్థరిత్వా ఆగచ్ఛన్తే తస్మిం వయే ఏకకో హుత్వాపి సారదం అనాపజ్జిత్వా సచ్చాదిధమ్మగుణే బుద్ధగుణే చ అనుస్సరిత్వా అత్తనో ఏవ ఆనుభావం నిస్సాయ సచ్చకిరియాయ తత్థ వాసీనమ్పి సత్తానం సోత్థిభావాపాదనాదయో ఆనుభావా విభావేతబ్బా.

వట్టపోతకచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. మచ్ఛరాజచరియావణ్ణనా

౮౩. దసమే **యదా హోమి, మచ్ఛరాజా మహాసరేతి** అతీతే మచ్ఛయోనియం నిబ్బత్తిత్వా కోసలరట్ఠే సావత్థియం జేతవనే పోక్ఖరణిట్ఠానే వల్లిగహనపరిక్ఖిత్తే ఏకస్మిం మహాసరే మచ్ఛానం చతూహి సఙ్గహవత్థూహి రఞ్జనతో యదా అహం రాజా హోమి, మచ్ఛగణపరివుతో తత్థ పటివసామి తదా. **ఉణ్హేతి** ఉణ్హకాలే గిమ్హసమయే. **సూరియసన్తాపేతి** ఆదిచ్చసన్తాపేన. **సరే ఉదక ఖీయథాతి** తస్మిం సరే ఉదకం ఖీయిత్థ ఛిజ్జిత్థ. తస్మిఞ్హి రట్ఠే తదా దేవో న వస్సి, సస్సాని మిలాయింసు, వాపిఆదీసు ఉదకం పరిక్ఖయం పరియాదానం అగమాసి, మచ్ఛకచ్ఛపా కలలగహనం పవిసింసు. తస్మిమ్పి సరే మచ్ఛా కద్దమగహనం పవిసిత్వా తస్మిం తస్మిం ఠానే నిలీయింసు.

౮౪. **తతోతి** తతో ఉదకపరిక్ఖయతో అపరభాగే. **కులలసేనకాతి** కులలాచేవ సేనా చ. **భక్ఖయన్తి దివారత్తిం, మచ్ఛే ఉపనిసీదియాతి** తత్థ తత్థ కలలపిట్ఠే ఉపనిసీదిత్వా కలలగహనం పవిసిత్వా నిపన్నే మచ్ఛే **కాకా** వా ఇతరే వా దివా చేవ రత్తిఞ్చ కణయగ్గసదిసేహి తుణ్డేహి కోట్టేత్వా కోట్టేత్వా నీహరిత్వా విప్ఫన్దమానే భక్ఖయన్తి.

౮౫. అథ మహాసత్తో మచ్ఛానం తం బ్యసనం దిస్వా మహాకరుణాయ సముస్సాహితహదయో "ఠపేత్వా మం ఇమే మమ ఞాతకే ఇమస్మా దుక్ఖా మోచేతుం సమత్థో నామ అఞ్ఞో నత్థి, కేన ను ఖో అహం ఉపాయేన తే ఇతో దుక్ఖతో మోచేయ్య"న్తి చిన్తేన్తో "యంనూనాహం పుబ్బకేహి మహేసీహి ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణం మయి చ సంవిజ్జమానం సచ్చధమ్మం నిస్సాయ సచ్చకిరియం కత్వా దేవం వస్సాపేత్వా మమ ఞాతిసఙ్ఘస్స జీవితదానం దదేయ్యం, తేన చ సకలస్సాపి ఆహారూపజీవినో సత్తలోకస్స మహాఉపకారో సమ్పాదితో మయా"తి నిచ్ఛయం కత్వా దేవం వస్సాపేతుం సచ్చకిరియం అకాసి. తేన వుత్తం "**ఏవం చిన్తేసహ**"న్తిఆది.

తత్థ **సహ ఞాతీహి పీళితోతి** మయ్హం ఞాతీహి సద్ధిం తేన ఉదకపరిక్ఖయేన పీళితో. **సహాతి** వా నిపాతమత్తం. మహాకారుణికతాయ తేన బ్యసనేన దుక్ఖితేహి ఞాతీహి కారణభూతేహి పీళితో, ఞాతిసఙ్ఘదుక్ఖదుక్ఖితోతి అత్థో.

౮౬. **ధమ్మత్థన్తి** ధమ్మభూతం అత్థం, ధమ్మతో వా అనపేతం అత్థం. కిం తం? **సచ్చం. అద్దసపస్సయన్తి** మయ్హం ఞాతీనఞ్చ అపస్సయం అద్దసం. **అతిక్ఖయన్తి** మహావినాసం.

౮౭. **సద్ధమ్మన్తి** సతం సాధూనం బుద్ధాదీనం ఏకస్సాపి పాణినో అహింసనసఙ్ఖాతం ధమ్మం. **అనుస్సరిత్వా. పరమత్థం విచిన్తయన్తి** తం ఖో పన పరమత్థం సచ్చం అవిపరీతసభావం కత్వా చిన్తయన్తో. **యం లోకే ధువసస్సతన్తి** యదేతం బుద్ధపచ్చేకబుద్ధసావకానం ఏకస్సాపి పాణినో అహింసనం, తం సబ్బకాలం తథభావేన ధువం సస్సతం విచిన్తయం సచ్చకిరియం అకాసిన్తి సమ్బన్ధో.

౮౮. ఇదాని తం ధమ్మం మహాసత్తో అత్తని విజ్జమానం గహేత్వా సచ్చవచనం పయోజేతుకామో కాలవణ్ణం కద్దమం ద్విధా వియూహిత్వా అఞ్జనరుక్ఖసారఘుటికవణ్ణమహాసరీరో సుధోతలోహితకమణిసదిసాని అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా ఆకాసం ఉల్లోకేన్తో "**యతో సరామి అత్తాన**"న్తి గాథమాహ.

తత్థ **యతో సరామి అత్తాన**న్తి యతో పట్ఠాయ అహం అత్తభావసఙ్ఖాతం అత్తానం సరామి అనుస్సరామి. **యతో పత్తోస్మి విఞ్ఞుత**న్తి యతో పట్ఠాయ తాసు తాసు ఇతికత్తబ్బతాసు విఞ్ఞుతం విజాననభావం పత్తోస్మి, ఉద్ధం ఆరోహనవసేన ఇతో యావ మజ్ఝిమం కాయవచీకమ్మానం అనుస్సరణసమత్థతా విఞ్ఞుతప్పత్తి ఏవ, ఏత్థన్తరే సమానజాతికానం ఖాదనట్ఠానే నిబ్బత్తోపి తణ్డులకణప్పమాణమ్పి మచ్ఛం మయా న ఖాదితపుబ్బం, అఞ్ఞమ్పి కఞ్చి **పాణం సఞ్చిచ్చ హింసితం** బాధితం **నాభిజానామి**, పగేవ జీవితా వోరోపితం.

౮౯. **ఏతేన సచ్చవజ్జేనాతి** "యదేతం మయా కస్సచి పాణస్స అహింసనం వుత్తం, సచే ఏతం సచ్చం తథం అవిపరీతం, ఏతేన సచ్చవచనేన **పజ్జున్నో** మేఘో **అభివస్సతు**, ఞాతిసఙ్ఘం మే దుక్ఖా పమోచేతూ"తి వత్వా పున అత్తనో పరిచారికచేటకం ఆణాపేన్తో వియ పజ్జున్నం దేవరాజానం ఆలపన్తో **"అభిత్థనయా"**తి గాథమాహ.

తత్థ **అభిత్థనయ పజ్జున్నా**తి పజ్జున్నో వుచ్చతి మేఘో, అయం పన మేఘవసేన లద్ధనామం వస్సవలాహకదేవరాజానం ఆలపతి. అయం హిస్స అధిప్పాయో – దేవో నామ అనభిత్థనయన్తో విజ్జులతా అనిచ్ఛారేన్తో పవస్సన్తోపి న సోభతి, తస్మా త్వం అభిత్థనయన్తో విజ్జులతా నిచ్ఛారేన్తో వస్సాపేహీతి. **నిధిం కాకస్స నాసయా**తి కాకా కలలం పవిసిత్వా ఠితే మచ్ఛే తుణ్డేన కోట్టేత్వా నీహరిత్వా ఖాదన్తి , తస్మా తేసం అన్తోకలలే మచ్ఛా "నిధీ"తి వుచ్చన్తి. తం కాకసఙ్ఘస్స నిధిం దేవం వస్సాపేన్తో ఉదకేన పటిచ్ఛాదేత్వా నాసేహి. **కాకం సోకాయ రన్ధేహీ**తి కాకసఙ్ఘో ఇమస్మిం మహాసరే ఉదకేన పుణ్ణే మచ్ఛే అలభమానో సోచిస్సతి, తం కాకగణం త్వం ఇమం కద్దమం పూరేన్తో సోకాయ రన్ధేహి, సోకస్సత్థాయ పన వస్సాపయథ, యథా అన్తోనిజ్ఝానలక్ఖణం సోకం పాపుణాతి, ఏవం కరోహీతి అత్థో. **మచ్ఛే సోకా పమోచయా**తి మమ ఞాతకే సబ్బేవ మచ్ఛే ఇమమ్హా మరణసోకా పమోచేహి. "మఞ్చ సోకా పమోచయా"తి (జా॰ ౧.౧.౭౫) **జాతకే** పఠన్తి. తత్థ **చ**-కారో సమ్పిణ్డనత్థో, మఞ్చ మమ ఞాతకే చాతి సబ్బేవ మరణసోకా పమోచేహి (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౭౫). మచ్ఛానఞ్హి అనుదకభావేన పచ్చత్థికానం ఘాసభావం గచ్ఛామాతి మహామరణసోకో, మహాసత్తస్స పన తేసం అనయబ్యసనం పటిచ్చ కరుణాయతో కరుణాపతిరూపముఖేన సోకసమ్భవో వేదితబ్బో.

ఏవం బోధిసత్తో అత్తనో పరిచారికచేటకం ఆణాపేన్తో వియ పజ్జున్నం ఆలపిత్వా సకలే కోసలరట్ఠే మహావస్సం వస్సాపేసి. మహాసత్తస్స హి సీలతేజేన సచ్చకిరియాయ సమకాలమేవ సక్కస్స పణ్డుకమ్బలసిలాసనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సో "కిం ను ఖో"తి ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా వస్సవలాహకదేవరాజానం పక్కోసాపేత్వా "తాత, మహాపురిసో మచ్ఛరాజా ఞాతీనం మరణసోకేన వస్సాపనం ఇచ్ఛతి, సకలం కోసలరట్ఠం ఏకమేఘం కత్వా వస్సాపేహీ"తి ఆహ.

సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకం వలాహకం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా మేఘగీతం గాయన్తో పాచీనలోకధాతుఅభిముఖో పక్ఖన్ది. పాచీనదిసాభాగే ఖలమణ్డలమత్తం ఏకం మేఘమణ్డలం ఉట్ఠాయ సతపటలం సహస్సపటలం హుత్వా అభిత్థనయన్తం విజ్జులతా నిచ్ఛారేన్తం అధోముఖఠపితఉదకకుమ్భాకారేన విస్సన్దమానం సకలం కోసలరట్ఠం మహోఘేన అజ్ఝోత్థరి. దేవో అచ్ఛిన్నధారం వస్సన్తో ముహుత్తేనేవ తం మహాసరం పూరేసి. మచ్ఛా మరణభయతో ముచ్చింసు. కాకాదయో అపతిట్ఠా అహేసుం. న కేవలం మచ్ఛా ఏవ, మనుస్సాపి వివిధసస్సాని సమ్పాదేన్తా చతుప్పదాదయోపీతి సబ్బేపి వస్సూపజీవినో కాయికచేతసికదుక్ఖతో ముచ్చింసు. తేన వుత్తం –

౯౦. "సహ కతే సచ్చవరే, పజ్జున్నో అభిగజ్జియ;

ఢలం నిన్న ఇచ్చ పూరేన్తో, ఖణేన అభివస్సథా”తి.

తత్థ **ఖణేన అభివస్సథాతి** అదన్ధాయిత్వా సచ్చకిరియఖణేనేవ అభివస్స.

౯౧. **కత్వా వీరియముత్తమ**న్తి దేవే అవస్సన్తే కిం కాతబ్బన్తి కోసజ్జం అనాపజ్జిత్వా ఞాతత్థచరియాసమ్పాదనముఖేన మహతో సత్తనికాయస్స హితసుఖనిప్ఫాదనం ఉత్తమం వీరియం కత్వా. **సచ్చతేజబలస్సితో** మమ సచ్చానుభావబలసన్నిస్సితో హుత్వా తదా **మహామేఘం వస్సాపేసిం**. యస్మా చేతదేవం, తస్మా ‘‘**సచ్చేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే సచ్చపారమీ**’’తి మహామచ్ఛరాజకాలే అత్తనో సచ్చపారమియా అనఞ్ఞసాధారణభావం దస్సేసి ధమ్మరాజా.

ఏవం మహాసత్తో మహాకరుణాయ సముస్సాహితహదయో సకలరట్ఠే మహావస్సం వస్సాపనవసేన మహాజనం మరణదుక్ఖతో మోచేత్వా జీవితపరియోసానే యథాకమ్మం గతో.

తదా పజ్జున్నో ఆనన్దత్థేరో అహోసి, మచ్ఛగణా బుద్ధపరిసా, మచ్ఛరాజా లోకనాథో.

తస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియోపి నిద్ధారేతబ్బా. తథా అత్తనో సమానజాతికానం ఖాదనట్ఠానే మచ్ఛయోనియం నిబ్బత్తిత్వా తణ్డులకణమత్తమ్పి మచ్ఛం ఆదిం కత్వా కస్సచిపి పాణినో అఖాదనం, తిట్ఠతు ఖాదనం ఏకసత్తస్సపి అవిహేఠనం, తథా సచ్చకరణేన దేవస్స వస్సాపనం, ఉదకే పరిక్ఖీణే కలలగహనే నిముజ్జనవసేన అత్తనా అనుభవమానం దుక్ఖం వీరభావేన అగణేత్వా ఞాతిసఙ్ఘస్సేవ తం దుక్ఖం అత్తనో హదయే కత్వా అసహన్తస్స సబ్బభావేన కరుణాయనా, తథా చ పటిపత్తీతి ఏవమాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

మచ్ఛరాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. కణ్హదీపాయనచరియావణ్ణనా

౯౨. ఏకాదసమే **కణ్హదీపాయనో ఇసీ**తి ఏవంనామకో తాపసో. బోధిసత్తో హి తదా దీపాయనో నామ అత్తనో సహాయం మణ్డబ్యతాపసం సూలే ఉత్తాసితం ఉపసఙ్కమిత్వా తస్స సీలగుణేన తం అవిజహన్తో తియామరత్తిం సూలం నిస్సాయ ఠితో తస్స సరీరతో పగ్ఘరిత్వా పతితపతితేహి లోహితబిన్దూహి సుక్ఖేహి కాళవణ్ణసరీరతాయ “కణ్హదీపాయనో”తి పాకటో అహోసి. **పరోపఞ్ఞాసవస్సానీ**తి సాధికాని పఞ్ఞాసవస్సాని, అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **అనభిరతో చరిం అహ**న్తి పన్తసేనాసనేసు చేవ అధికుసలధమ్మేసు చ అనభిరతివాసం వసన్తో అహం బ్రహ్మచరియం అచరిం. పబ్బజిత్వా సత్తాహమేవ హి తదా మహాసత్తో అభిరతో బ్రహ్మచరియం చరి. తతో పరం అనభిరతివాసం వసి.

కస్మా పన మహాపురిసో అనేకసతసహస్సేసు అత్తభావేసు నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయో బ్రహ్మచరియవాసం అభిరమిత్వా ఇధ తం నాభిరమి? పుథుజ్జనభావస్స చఞ్చలభావతో. కస్మా చ పున న అగారం అజ్ఝావసీతి? పఠమం నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయేన కామేసు దోసం దిస్వా పబ్బజి. అథస్స అయోనిసోమనసికారేన అనభిరతి ఉప్పజ్జి. సో తం వినోదేతుమసక్కోన్తోపి కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ సద్దహిత్వా తావ మహన్తం విభవం పహాయ అగారస్మా నిక్ఖమన్తో యం పజహి, పున తదత్థమేవ నివత్తో, “ఏళమూగో చపలో వతాయం కణ్హదీపాయనో”తి ఇమం అపవాదం జిగుచ్ఛన్తో అత్తనో హిరోత్తప్పభేదభయేన. అపి చ పబ్బజ్జాపుఞ్ఞం నామేతం

విఞ్ఞూహి బుద్ధాదీహి పసత్థం, తేహి చ అనుట్ఠితం, తస్మాపి సహాపి దుక్ఖేన సహాపి దోమనస్సేన అస్సుముఖో రోదమానోపి బ్రహ్మచరియవాసం వసి, న తం విస్సజ్జేసి. వుత్తఞ్హేతం –

"సద్ధాయ నిక్ఖమ్మ పున నివత్తో, సో ఏళమూగో చపలో వతాయం;
ఏతస్స వాదస్స జిగుచ్ఛమానో, అకామకో చరామి బ్రహ్మచరియం;
విఞ్ఞుప్పసత్థఞ్చ సతఞ్చ ఠానం, ఏవమ్పహం పుఞ్ఞకరో భవామీ"తి. (జా॰ ౧.౧౦.౬౬);

౯౩. **న కోచి ఏతం జానాతీ**తి ఏతం **మమ అనభిరతిమనం** బ్రహ్మచరియవాసే అభిరతివిరహితచిత్తం కోచి మనుస్సభూతో న జానాతి. కస్మా? **అహఞ్హి కస్సచి నాచిక్ఖిం** మమ **మానసే** చిత్తే **అరతి చరతి** పవత్తతీతి కస్సచిపి న కథేసిం, తస్మా న కోచి మనుస్సభూతో ఏతం జానాతీతి.

౯౪. "సబ్రహ్మచారీ మణ్డబ్యో, సహాయో మే మహాఇసి;
పుబ్బకమ్మసమాయుత్తో, సూలమారోపనం లభి.

.

సబ్రహ్మచారీతి తాపసపబ్బజ్జాయ సమానసిక్ఖతాయ సబ్రహ్మచారీ. **మణ్డబ్యో**తి ఏవంనామకో. **సహాయో**తి గిహికాలే పబ్బజితకాలే చ దళ్హమిత్తతాయ పియసహాయో. **మహాఇసీ**తి మహానుభావో ఇసి. **పుబ్బకమ్మసమాయుత్తో, సూలమారోపనం లభీ**తి కతోకాసేన అత్తనో పుబ్బకమ్మేన యుత్తో సూలారోపనం లభి, సూలం ఉత్తాసితోతి.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అతీతే వంసరట్ఠే కోసమ్బియం కోసమ్బికో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తదా బోధిసత్తో అఞ్ఞతరస్మిం నిగమే అసీతికోటివిభవస్స బ్రాహ్మణమహాసాలస్స పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి, నామేన దీపాయనో నామ. తాదిసస్సేవ బ్రాహ్మణమహాసాలస్స పుత్తో బ్రాహ్మణకుమారో తస్స పియసహాయో అహోసి, నామేన మణ్డబ్యో నామ. తే ఉభోపి అపరభాగే మాతాపితూనం అచ్చయేన కామేసు దోసం దిస్వా మహాదానం పవత్తేత్వా కామే పహాయ ఞాతిమిత్తపరిజనస్స రోదన్తస్స పరిదేవన్తస్స నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తప్పదేసే అస్సమం కత్వా పబ్బజిత్వా ఉఞ్ఛాచరియాయ వనమూలఫలాహారేన యాపేన్తో పరోపణ్ణాసవస్సాని వసింసు, కామచ్ఛన్దం విక్ఖమ్భేతుం నాసక్ఖింసు, తే ఝానమత్తమ్పి న నిబ్బత్తేసుం.

తే లోణమ్బిలసేవనత్థాయ జనపదచారికం చరన్తా కాసిరట్ఠం సమ్పాపుణింసు. తత్రేకస్మిం నిగమే దీపాయనస్స గిహిసహాయో మణ్డబ్యో నామ పటివసతి. తే ఉభోపి తస్స సన్తికం ఉపసఙ్కమింసు. సో తే దిస్వా అత్తమనో పణ్ణసాలం కారేత్వా చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహి. తే తత్థ తీణి చత్తారి వస్సాని వసిత్వా తం ఆపుచ్ఛిత్వా చారికం చరన్తా బారాణసిసమీపే అతిముత్తకసుసానే వసింసు. తత్థ దీపాయనో యథాభిరన్తం విహరిత్వా పున తస్మిం నిగమే మణ్డబ్యస్స అత్తనో సహాయస్స సన్తికం గతో. మణ్డబ్యతాపసో తత్థేవ వసి.

అథేకదివసం ఏకో చోరో అన్తోనగరే చోరికం కత్వా ధనసారం ఆదాయ నిక్ఖన్తో పటిబుద్ధేహి గేహసామికేహి నగరారక్ఖకమనుస్సేహి చ అనుబద్ధో నిద్ధమనేన నిక్ఖమిత్వా వేగేన సుసానం పవిసిత్వా తాపసస్స పణ్ణసాలద్వారే భణ్డికం

ఛడ్డేత్వా పలాయి. మనుస్సా భణ్డికం దిస్వా “అరే దుట్ఠజటిల, రత్తిం, చోరికం కత్వా దివా తాపసవేసేన చరసీ”తి తజ్జేత్వా పోథేత్వా తం ఆదాయ రఞ్ఞో దస్సయింసు. రాజా అనుపపరిక్ఖిత్వావ “సూలే ఉత్తాసేథా”తి ఆహ. తం సుసానం నేత్వా ఖదిరసూలే ఆరోపయింసు. తాపసస్స సరీరే సూలం న పవిసతి. తతో నిమ్బసూలం ఆహరింసు, తమ్పి న పవిసతి. తతో అయసూలం ఆహరింసు, తమ్పి న పవిసతి. తాపసో “కిం ను ఖో మే పుబ్బకమ్మ”న్తి చిన్తేసి. తస్స జాతిస్సరఞాణం ఉప్పజ్జి. తేన పుబ్బకమ్మం అద్దస – సో కిర పురిమత్తభావే వడ్ఢకీపుత్తో హుత్వా పితు రుక్ఖతచ్ఛనట్ఠానం గన్త్వా ఏకం మక్ఖికం గహేత్వా కోవిళారసకలికాయ సూలేన వియ విజ్ఝి. తస్స తం పాపం ఇమస్మిం ఠానే ఓకాసం లభి. సో “న సక్కా ఇతో పాపతో ముచ్చితు”న్తి ఞత్వా రాజపురిసే ఆహ – “సచే మం సూలే ఉత్తాసేతుకామత్థ, కోవిళారసూలం ఆహరథా”తి. తే తథా కత్వా తం సూలే ఉత్తాసేత్వా ఆరక్ఖం దత్వా పక్కమింసు.

తదా కణ్హదీపాయనో “చిరదిట్ఠో మే సహాయో”తి మణ్డబ్యస్స సన్తికం ఆగచ్ఛన్తో తం పవత్తిం సుత్వా తం ఠానం గన్త్వా ఏకమన్తం ఠితో “కిం, సమ్మ, కారకోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అకారకోమ్హీ”తి వుత్తే “అత్తనో మనోపదోసం రక్ఖితుం సక్ఖి న సక్ఖీ”తి పుచ్ఛి. “సమ్మ, యేహి అహం గహితో, నేవ తేసం న రఞ్ఞో ఉపరి మయ్హం మనోపదోసో అత్థీ”తి. “ఏవం సన్తే తాదిసస్స సీలవతో ఛాయా మయ్హం సుఖా”తి వత్వా కణ్హదీపాయనో సూలం నిస్సాయ నిసీది. ఆరక్ఖకపురిసా తం పవత్తిం రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా “అనిసామేత్వా మే కత”న్తి వేగేన తత్థ గన్త్వా “కస్మా, భన్తే, త్వం సూలం నిస్సాయ నిసిన్నోసీ”తి దీపాయనం పుచ్ఛి. “మహారాజ, ఇమం తాపసం రక్ఖన్తో నిసిన్నోస్మీ”తి. “కిం పన త్వం ఇమస్స కారకభావం ఞత్వా ఏవం కరోసీ”తి. సో కమ్మస్స అవిసోధితభావం ఆచిక్ఖి. అథస్స దీపాయనో “రఞ్ఞా నామ నిసమ్మకారినా భవితబ్బం.

“అలసో గిహీ కామభోగీ న సాధు, అసఞ్ఞతో పబ్బజితో న సాధు;
రాజా న సాధు అనిసమ్మకారీ, యో పణ్డితో కోధనో తం న సాధూ”తి. (జా॰ ౧.౪.౧౨౭; ౧.౫.౪; ౧.౧౦.౧౫౩; ౧.౧౫.౨౭౯) –

ఆదీని వత్వా ధమ్మం దేసేసి.

రాజా మణ్డబ్యతాపసస్స నిద్దోసభావం ఞత్వా “సూలం హరథా”తి ఆణాపేసి. సూలం హరన్తా హరితుం నాసక్ఖింసు. మణ్డబ్యో ఆహ – “మహారాజ, అహం పుబ్బే కతకమ్మదోసేన ఏవరూపం అయసం పత్తో, మమ సరీరతో సూలం హరితుం న సక్కా, సచేపి మయ్హం జీవితం దాతుకామో, కకచేన ఇమం సూలం చమ్మసమం కత్వా ఛిన్దాపేహీ”తి. రాజా తథా కారేసి. సూలం అన్తోయేవ అహోసి, న కఞ్చి పీళం జనేసి. తదా కిర సుఖుమం సకలికహీరం గహేత్వా మక్ఖికాయ వచ్చమగ్గం పవేసేసి, తం తస్స అన్తో ఏవ అహోసి. సో తేన కారణేన అమరిత్వా, అత్తనో ఆయుక్ఖయేనేవ మరి, తస్మా అయమ్పి న మతోతి. రాజా తాపసే వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా ఉభోపి ఉయ్యానేయేవ వసాపేన్తో పటిజగ్గి. తతో పట్ఠాయ సో ఆణిమణ్డబ్యో నామ జాతో. సో రాజానం ఉపనిస్సాయ తత్థేవ వసి. దీపాయనో పన తస్స వణం ఫాసుకం కరిత్వా అత్తనో గిహిసహాయమణ్డబ్యేన కారితం పణ్ణసాలమేవ గతో. తేన వుత్తం –

౬౨. “తమహం ఉపట్ఠహిత్వాన, ఆరోగ్యమనుపాపయిం;
ఆపుచ్ఛిత్వాన ఆగఞ్ఛిం, యం మయ్హం సకమస్సమ”న్తి.

తత్థ **ఆపుచ్ఛిత్వానాతి** మయ్హం సహాయం మణ్డబ్యతాపసం ఆపుచ్ఛిత్వా. **యం మయ్హం సకమస్సమన్తి** యం తం మయ్హం గిహిసహాయేన మణ్డబ్యబ్రాహ్మణేన కారితం సకం మమ సన్తకం అస్సమపదం పణ్ణసాలా, తం ఉపాగఞ్ఛిం.

౯౬. తం పన పణ్ణసాలం పవిసన్తం దిస్వా సహాయస్స ఆరోచేసుం. సో సుత్వావ తుట్ఠచిత్తో సపుత్తదారో బహుగన్ధమాలఫాణితాదీని ఆదాయ పణ్ణసాలం గన్త్వా దీపాయనం వన్దిత్వా పాదే ధోవిత్వా పానకం పాయేత్వా అణిమణ్డబ్యస్స పవత్తిం సుణన్తో నిసీది. అథస్స పుత్తో యఞ్ఞదత్తకుమారో నామ చఙ్కమనకోటియం గేణ్డుకేన కీళి. తత్థ చేకస్మిం వమ్మికే ఆసివిసో వసతి. కుమారేన భూమియం పహతగేణ్డుకో గన్త్వా వమ్మికబిలే ఆసివిసస్స మత్థకే పతి. కుమారో అజానన్తో బిలే హత్థం పవేసేసి.

అథ నం కుద్ధో ఆసివిసో హత్థే డంసి. సో విసవేగేన ముచ్ఛితో తత్థేవ పతి. అథస్స మాతాపితరో సప్పేన దట్ఠభావం ఞత్వా కుమారం ఉక్ఖిపిత్వా తాపసస్స పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా "భన్తే, ఓసధేన వా మన్తేన వా పుత్తకం నో నీరోగం కరోథా"తి ఆహంసు. సో "అహం ఓసధం న జానామి, నాహం వేజ్జకమ్మం కరిస్సామి, పబ్బజితోమ్హీ"తి. "తేన హి, భన్తే, ఇమస్మిం కుమారకే మేత్తం కత్వా సచ్చకిరియం కరోథా"తి. తాపసో "సాధు సచ్చకిరియం కరిస్సామీ"తి వత్వా యఞ్ఞదత్తస్స సీసే హత్థం ఠపేత్వా సచ్చకిరియం అకాసి. తేన వుత్తం **''సహాయో బ్రాహ్మణో మయ్హ''**న్తిఆది.

తత్థ **ఆగఞ్ఛుం పాహునాగత**న్తి అతిథిఅభిగమనం అభిగమింసు.

౯౭. **వట్టమనుక్ఖిపన్తి** ఖిపనవట్టసణ్ఠానతాయ "వట్ట"న్తి లద్ధనామం గేణ్డుకం అనుక్ఖిపన్తో, గేణ్డుకకీళం కీళన్తోతి అత్థో. **ఆసివిసమకోపయీతి** భూమియం పటిహతో హుత్వా వమ్మికబిలగతేన గేణ్డుకేన తత్థ ఠితం కణ్హసప్పం సీసే పహరిత్వా రోసేసి.

౯౮. **వట్టగతం మగ్గం, అన్వేసన్తోతి** తేన వట్టేన గతం మగ్గం గవేసన్తో. **ఆసివిసస్స హత్థేన, ఉత్తమఙ్గం పరామసీతి** వమ్మికబిలం పవేసితేన అత్తనో హత్థేన ఆసీవిసస్స సీసం ఫుసి.

౯౯. **విసబలస్సితోతి** విసబలనిస్సితో అత్తనో విసవేగం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకసప్పో. **అడంసి దారకం ఖణేతి** తస్మిం పరామసితక్ఖణే ఏవ తం బ్రాహ్మణకుమారం డంసి.

౧౦౦. **సహదట్ఠోతి** డంసేన సహేవ, దట్ఠసమకాలమేవ. **ఆసివిసేనాతి** ఘోరవిసేన. **తేనాతి** తేన దారకస్స విసవేగేన ముచ్ఛితస్స **భూమియం** పతనేన **అహం దుక్ఖితో** అహోసిం. **మమ వాహసి తం దుక్ఖన్తి** తం దారకస్స మాతాపితూనఞ్చ దుక్ఖం మమ వాహసి, మయ్హం సరీరే వియ మమ కరుణాయ వాహేసి.

౧౦౧. **త్యాహన్తి** తే తస్స దారకస్స మాతాపితరో అహం "మా సోచథ, మా పరిదేవథా"తిఆదినా నయేన సమస్సాసేత్వా. **సోకసల్లితేతి** సోకసల్లవన్తే. **అగ్గన్తి** సేట్ఠం తతో ఏవ **వరం** ఉత్తమం సచ్చకిరియం అకాసిం.

౧౦౨. ఇదాని తం సచ్చకిరియం సరూపేన దస్సేతుం **''సత్తాహమేవా''**తి గాథమాహ.

తత్థ **సత్తాహమేవాతి** పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ సత్త అహాని ఏవ. **పసన్నచిత్తోతి** కమ్మఫలసద్ధాయ పసన్నమానసో. **పుఞ్ఞత్థికోతి** పుఞ్ఞేన అత్థికో, ధమ్మచ్ఛన్దయుత్తో. **అథాపరం యం చరితన్తి** అథ తస్మా సత్తాహా ఉత్తరి యం మమ బ్రహ్మచరియచరణం.

౧౦౩. అకామకోవాహీతి పబ్బజ్జం అనిచ్ఛన్తో ఏవ. **ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతూతి** సచే అతిరేకపఞ్ఞాసవస్సాని అనభిరతివాసం వసన్తేన మయా కస్సచి అజానాపితభావో సచ్చో, ఏతేన సచ్చేన యఞ్ఞదత్తకుమారస్స సోత్థి హోతు, జీవితం పటిలభతూతి.

ఏవం పన మహాసత్తేన సచ్చకిరియాయ కతాయ యఞ్ఞదత్తస్స సరీరతో విసం భస్సిత్వా పథవిం పావిసి. కుమారో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా మాతాపితరో ఓలోకేత్వా "అమ్మ, తాతా"తి వత్వా వుట్ఠాసి. తేన వుత్తం –

౧౦౪."సహ సచ్చే కతే మయ్హం, విసవేగేన వేధితో;
అబుజ్ఝిత్వాన వుట్ఠాసి, అరోగో చాసి మాణవో"తి.

తస్సత్థో – మమ సచ్చకరణేన **సహ** సమానకాలమేవ తతో పుబ్బే **విసవేగేన వేధితో** కమ్పితో విసఞ్ఞీభావేన అబుజ్ఝిత్వా ఠితో విగతవిసత్తా పటిలద్ధసఞ్ఞో సహసా **వుట్ఠాసి**. సో **మాణవో** కుమారో విసవేగాభావేన **అరోగో చ** అహోసీతి.

ఇదాని సత్థా తస్సా అత్తనో సచ్చకిరియాయ పరమత్థపారమిభావం దస్సేన్తో "**సచ్చేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే సచ్చపారమీ**"తి ఆహ. తం ఉత్తానత్థమేవ . **జాతకట్ఠకథాయం** (జా॰ అట్ఠ॰ ౪.౧౦.౬౨) పన "మహాసత్తస్స సచ్చకిరియాయ కుమారస్స థనప్పదేసతో ఉద్ధం విసం భస్సిత్వా విగతం. దారకస్స పితు సచ్చకిరియాయ కటితో ఉద్ధం, మాతు సచ్చకిరియాయ అవసిట్ఠసరీరతో విసం భస్సిత్వా విగత"న్తి ఆగతం. తథా హి వుత్తం –

"యస్మా దానం నాభినన్దిం కదాచి, దిస్వానహం అతిథిం వాసకాలే;
న చాపి మే అప్పియతం అవేదుం, బహుస్సుతా సమణబ్రాహ్మణా చ;
అకామకో వాపి అహం దదామి, ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతు;
హతం విసం జీవతు యఞ్ఞదత్తో.

"ఆసీవిసో తాత పహూతతేజో, యో తం అదంసీ పతరా ఉదిచ్చ;
తస్మిఞ్చ మే అప్పియతాయ అజ్జ, పితరి చ తే నత్థి కోచి విసేసో;
ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతు, హతం విసం జీవతు యఞ్ఞదత్తో"తి.

తత్థ **వాసకాలేతి** వసనత్థాయ గేహం ఆగతకాలే. **న చాపి మే అప్పియతం అవేదున్తి** బహుస్సుతాపి సమణబ్రాహ్మణా అయం నేవ దానం అభినన్దతి, న అప్పేతి ఇమం మమ అప్పియభావం నేవ జానింసు. అహఞ్హి తే పియచక్ఖూహియేవ ఓలోకేమీతి దీపేతి. **ఏతేన సచ్చేనాతి** సచే అహం దదమానోపి విపాకం అసద్దహిత్వా అత్తనో అనిచ్ఛాయ దేమి, అనిచ్ఛభావఞ్చ మే పరే న జానన్తి, ఏతేన సచ్చేన **సువత్థి హోతూతి** అత్థో. ఇతరగాథాయ, **తాతాతి** పుత్తం ఆలపతి. **పహూతతేజోతి** బలవవిసో. **పతరాతి** పదరా, అయమేవ వా పాఠో. **ఉదిచ్చాతి** ఉద్ధం గన్త్వా, వమ్మికబిలతో ఉట్ఠహిత్వాతి

అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – తాత యఞ్ఞదత్త, **తస్మిఞ్చ** ఆసివిసే తవ చ **పితరి** అప్పియభావేన మయ్హం **కోచి** విసేసో నత్థి, తఞ్చ పన అప్పియభావం ఠపేత్వా **అజ్జ** మయా న కోచి జానాపితపుబ్బో, సచే ఏతం సచ్చం, **ఏతేన సచ్చేన సువత్థి హోతూతి**.

ఏవం బోధిసత్తో కుమారే అరోగే జాతే తస్స పితరం "దానం దదన్తేన నామ కమ్మఞ్చ ఫలఞ్చ సద్దహిత్వా దాతబ్బ"న్తి కమ్మఫలసద్ధాయ నివేసేత్వా సయం అనభిరతిం వినోదేత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో ఉప్పాదేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయనో అహోసి.

తదా మణ్డబ్యో ఆనన్దత్థేరో అహోసి, తస్స భరియా విసాఖా, పుత్తో రాహులత్థేరో, ఆణిమణ్డబ్యో సారిపుత్తత్థేరో, కణ్హదీపాయనో లోకనాథో.

తస్స ఇధ పాళియా ఆరుళ్హా సచ్చపారమీ, సేసా చ పారమియో హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ నిద్ధారేతబ్బా. తథా అనవసేసమహాభోగపరిచ్చాగాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

కణ్హదీపాయనచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. మహాసుతసోమచరియావణ్ణనా

౧౦౩. ద్వాదసమే **సుతసోమో మహీపతీతి** ఏవంనామో ఖత్తియో. మహాసత్తో హి తదా కురురట్ఠే ఇన్దపత్థనగరే కోరబ్యస్స రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తి. తం సుతవిత్తతాయ చన్దసమానసోమ్మవరవణ్ణతాయ చ "సుతసోమో"తి సఞ్జానింసు. తం వయప్పత్తం సబ్బసిప్పనిప్ఫత్తిప్పత్తం మాతాపితరో రజ్జే అభిసిఞ్చింసు. **గహితో పోరిసాదేనాతి** పురిసానం మనుస్సానం అదనతో ఖాదనతో "పోరిసాదో"తి లద్ధనామేన బారాణసిరఞ్ఞా దేవతాబలికమ్మత్థం గహితో.

బారాణసిరాజా హి తదా మంసం వినా అభుఞ్జన్తో అఞ్ఞం మంసం అలభన్తేన భత్తకారకేన మనుస్సమంసం ఖాదాపితో రసతణ్హాయ బద్ధో హుత్వా మనుస్సే ఘాతేత్వా మనుస్సమంసం ఖాదన్తో "పోరిసాదో"తి లద్ధనామో అమచ్చపారిసజ్జప్పముఖేహి నాగరేహి నేగమజానపదేహి చ ఉస్సాహితేన కాళహత్థినా నామ అత్తనో సేనాపతినా "దేవ, యది రజ్జేన అత్థికో మనుస్సమంసఖాదనతో విరమాహీ"తి వుత్తో "రజ్జం పజహన్తోపి మనుస్సమంసఖాదనతో న ఓరమిస్సామీ"తి వత్వా తేహి రట్ఠా పబ్బాజితో అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఏకస్మిం నిగ్రోధరుక్ఖమూలే వసన్తో ఖాణుప్పహారేన పాదే జాతస్స వణస్స ఫాసుభావాయ "సకలజమ్బుదీపే ఏకసతఖత్తియానం గలలోహితేన బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి దేవతాయ ఆయాచనం కత్వా సత్తాహం అనాహారతాయ వణే ఫాసుకే జాతే "దేవతానుభావేన మే సోత్థి అహోసీ"తి సఞ్ఞాయ "దేవతాయ బలికమ్మత్థం రాజానో ఆనేస్సామీ"తి గచ్ఛన్తో అతీతభవే సహాయభూతేన యక్ఖేన సమాగన్త్వా తేన దిన్నమన్తబలేన అధికతరథామజవపరక్కమససమ్పన్నో హుత్వా సత్తాహబ్భన్తరేయేవ సతరాజానో ఆనేత్వా అత్తనో వసననిగ్రోధరుక్ఖే ఓలమ్బేత్వా బలికమ్మకరణసజ్జో అహోసి.

అథ తస్మిం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా తం బలికమ్మం అనిచ్ఛన్తీ "ఉపాయేన నం నిసేధేస్సామీ"తి పబ్బజితరూపేన తస్స అత్తానం దస్సేత్వా తేన అనుబద్ధో తియోజనం గన్త్వా పున అత్తనో దిబ్బరూపమేవ దస్సేత్వా "త్వం ముసావాదీ తయా

‘సకలజమ్బుదీపే రాజానో ఆనేత్వా బలికమ్మం కరిస్సామీ’తి పటిస్సుతం. ఇదాని యే వా తే వా దుబ్బలరాజానో ఆనేసి. జమ్బుదీపే జేట్ఠకం సుతసోమరాజానం సచే నానేస్ససి, న మే తే బలికమ్మేన అత్థో”తి ఆహ.

సో “దిట్ఠా మే అత్తనో దేవతా”తి తుసిత్వా “సామి, మా చిన్తయి, అహం అజ్జేవ సుతసోమం ఆనేస్సామీ”తి వత్వా వేగేన మిగాజినఉయ్యానం గన్త్వా అసంవిహితాయ ఆరక్ఖాయ పోక్ఖరణిం ఓతరిత్వా పదుమినిపత్తేన సీసం పటిచ్ఛాదేత్వా అట్ఠాసి. తస్మిం అన్తోఉయ్యానగతేయేవ బలవపచ్చూసే సమన్తా తియోజనం ఆరక్ఖం గణ్హింసు. మహాసత్తో పాతోవ అలఙ్కతహత్థిక్ఖన్ధవరగతో చతురఙ్గినియా సేనాయ నగరతో నిక్ఖమి. తదా తక్కసిలతో నన్దో నామ బ్రాహ్మణో చతస్సో సతారహగాథాయో గహేత్వా వీసయోజనసతం మగ్గం అతిక్కమ్మ తం నగరం పత్తో రాజానం పాచీనద్వారేన నిక్ఖమన్తం దిస్వా హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా “జయతు భవం, మహారాజా”తి వత్వా జయాపేసి.

రాజా హత్థినా తం ఉపసఙ్కమిత్వా “కుతో ను, త్వం బ్రాహ్మణ, ఆగచ్ఛసి, కిమిచ్ఛసి, కిం తే దజ్జ”న్తి ఆహ. బ్రాహ్మణో “తుమ్హే ‘సుతవిత్తకా’తి సుత్వా చతస్సో సతారహగాథాయో ఆదాయ తుమ్హాకం దేసేతుం ఆగతోమ్హీ”తి ఆహ. మహాసత్తో తుట్ఠమానసో హుత్వా “అహం ఉయ్యానం గన్త్వా న్హాయిత్వా ఆగన్త్వా సోస్సామి, త్వం మా ఉక్కణ్ఠీ”తి వత్వా “గచ్ఛథ బ్రాహ్మణస్స అసుకగేహే నివాసం ఘాసచ్ఛాదనఞ్చ సంవిదహథా”తి ఆణాపేత్వా ఉయ్యానం పవిసిత్వా మహన్తం ఆరక్ఖం సంవిధాయ ఓళారికాని ఆభరణాని ఓముఞ్చిత్వా మస్సుకమ్మం కారేత్వా ఉబ్బట్టితసరీరో పోక్ఖరణియా రాజవిభవేన న్హాయిత్వా పచ్చుత్తరిత్వా ఉదకగ్గహణసాటకే నివాసేత్వా అట్ఠాసి.

అథస్స గన్ధమాలాలఙ్కారే ఉపహరింసు. పోరిసాదో “అలఙ్కతకాలే రాజా భారికో భవిస్సతి, సల్లహుకకాలేయేవ నం గణ్హిస్సామీ”తి నదన్తో ఖగ్గం పరివత్తేన్తో “అహమస్మి పోరిసాదో”తి నామం సావేత్వా ఉదకా నిక్ఖమి. తస్స సద్దం సుత్వా హత్థారోహాదయో హత్థిఆదితో భస్సింసు. బలకాయో దూరే ఠితో తతోవ పలాయి. ఇతరో అత్తనో ఆవుధాని ఛడ్డేత్వా ఉరేన నిపజ్జి. పోరిసాదో రాజానం ఉక్ఖిపిత్వా ఖన్ధే నిసీదాపేత్వా సమ్ముఖట్ఠానేయేవ అట్ఠారసహత్థం పాకారం లఙ్ఘిత్వా పురతో పగళితమదమత్తవరవారణే కుమ్భే అక్కమిత్వా పబ్బతకూటాని వియ పాతేన్తో వాతజవానిపి అస్సరతనాని పిట్ఠియం అక్కమిత్వా పాతేన్తో రథసీసే అక్కమిత్వా పాతేన్తో భమరికం భమన్తో వియ నీలకాని నిగ్రోధపత్తాని మద్దన్తో వియ ఏకవేగేనేవ తియోజనమగ్గం గన్త్వా కఞ్చి అనుబన్ధన్తం అదిస్వా సణికం గచ్ఛన్తో సుతసోమస్స కేసేహి ఉదకబిన్దూని అత్తనో ఉపరి పతన్తాని “అస్సుబిన్దూనీ”తి సఞ్ఞాయ “కిమిదం సుతసోమోపి మరణం అనుసోచన్తో రోదతీ”తి ఆహ.

మహాసత్తో “నాహం మరణతో అనుసోచామి, కుతో రోదనా, అపి చ ఖో సఙ్గరం కత్వా సచ్చాపనం నామ పణ్డితానం ఆచిణ్ణం, తం న నిప్ఫజ్జతీ”తి అనుసోచామి. కస్సపదసబలేన దేసితా చతస్సో సతారహగాథాయో ఆదాయ తక్కసిలతో ఆగతస్స బ్రాహ్మణస్స ఆగన్తుకవత్తం కారేత్వా “న్హాయిత్వా ఆగన్త్వా సుణిస్సామి, యావ మమాగమనా ఆగమేహీ”తి సఙ్గరం కత్వా ఉయ్యానం గతో, త్వఞ్చ తా గాథాయో సోతుం అదత్వా మం గణ్హీతి. తేన వుత్తం –

> “గహితో పోరిసాదేన, బ్రాహ్మణే సఙ్గరం సరి”న్తి.

తత్థ **బ్రాహ్మణే సఙ్గరం సరిన్తి** నన్దబ్రాహ్మణే అత్తనా కతం పటిఞ్ఞం అనుస్సరిం.

౧౦౬. **ఆవుణిత్వా కరత్తలేతి** తత్థ తత్థ ఉయ్యానాదీసు గన్త్వా అత్తనో బలేన ఆనీతానం ఏకసతఖత్తియానం హత్థతలే ఛిద్దం కత్వా రుక్ఖే లమ్బనత్థం రజ్జుం పటిముఞ్చిత్వా. **ఏతేసం పమిలాపేత్వాతి** ఏతే ఏకసతఖత్తియే జీవగ్గాహం గహేత్వా ఉద్ధంపాదే అధోసిరే కత్వా పణ్హియా సీసం పహరన్తో భమణవసేన హత్థతలే ఆవుణిత్వా రుక్ఖే ఆలమ్బనవసేన సబ్బసో ఆహారూపచ్ఛేదేన చ సబ్బథా పమిలాపేత్వా విసోసేత్వా ఖేదాపేత్వాతి అత్థో. **యఞ్ఞత్థేతి** బలికమ్మత్థే సాధేతబ్బే. **ఉపనయీ మమన్తి** మం ఉపనేసి.

౧౦౭. తథా ఉపనీయమానో పన మహాసత్తో పోరిసాదేన "కిం త్వం మరణతో భాయసీ"తి వుత్తే "నాహం మరణతో భాయామి, తస్స పన బ్రాహ్మణస్స మయా కతో సక్కారో న పరిమోచితో"తి అనుసోచామి. "సచే మం విస్సజ్జేస్ససి, తం ధమ్మం సుత్వా తస్స చ సక్కారసమ్మానం కత్వా పున ఆగమిస్సామీ"తి. "నాహమిదం సద్దహామి, యం త్వం మయా విస్సజ్జితో గన్త్వా పున మమ హత్థం ఆగమిస్ససీ"తి. "సమ్మ పోరిసాద, మయా సద్ధిం ఏకాచరియకులే సిక్ఖితో సహాయో హుత్వా 'అహం జీవితహేతుపి న ముసా కథేమీ'తి కిం న సద్దహసీ"తి? కిఞ్చాపి మే ఏతేన వాచామత్తకేన –

"అసిఞ్చ సత్తిఞ్చ పరామసామి, సపథమ్పి తే సమ్మ అహం కరోమి;

తయా పముత్తో అనణో భవిత్వా, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజిస్స"న్తి. (జా. ౨.౨౧.౪౦౭) –

మహాసత్తేన ఇమాయ గాథాయ వుత్తాయ పోరిసాదో "అయం సుతసోమో 'ఖత్తియేహి అకత్తబ్బం సపథం కరోమీ'తి వదతి, గన్త్వా అనాగచ్ఛన్తోపి మమ హత్థతో న ముచ్చిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా –

"యో తే కతో సఙ్గరో బ్రాహ్మణేన, రట్ఠే సకే ఇస్సరియే ఠితేన;

తం సఙ్గరం బ్రాహ్మణ సప్పదాయ, సచ్చానురక్ఖీ పునరావజస్సూ"తి. (జా. ౨.౨౧.౪౦౮) –

విస్సజ్జేసి.

మహాసత్తో రాహుముఖా ముత్తో చన్దో వియ నాగబలో థామసమ్పన్నో ఖిప్పమేవ తం నగరం సమ్పాపుణి. సేనాపిస్స "సుతసోమరాజా పణ్డితో, పోరిసాదం దమేత్వా సీహముఖా పముత్తమత్తవరవారణో వియ ఆగమిస్సతీ"తి చ "రాజానం పోరిసాదస్స దత్వా ఆగతా"తి గరహభయేన చ బహినగరేయేవ నివిట్ఠా తం దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా వన్దిత్వా "కచ్చిత్థ, మహారాజ, పోరిసాదేన న కిలమితో"తి పటిసన్థారం కత్వా "పోరిసాదేన మయ్హం మాతాపితూహిపి దుక్కరం కతం, తథారూపో నామ చణ్డో సాహసికో మమం సద్దహిత్వా మం విస్సజ్జేసీ"తి వుత్తే రాజానం అలఙ్కరిత్వా హత్థిక్ఖన్ధం ఆరోపేత్వా పరివారేత్వా నగరం పావిసి. తం దిస్వా సబ్బే నాగరా తుసింసు.

సోపి ధమ్మసోణ్డతాయ మాతాపితరోపి అనుపసఙ్కమిత్వా నివేసనం గన్త్వా బ్రాహ్మణం పక్కోసాపేత్వా తస్స మహన్తం సక్కారసమ్మానం కత్వా ధమ్మగరుతాయ సయం నీచాసనే నిసీదిత్వా "తుమ్హేహి మయ్హం ఆభతా సతారహగాథా సుణోమి ఆచరియా"తి ఆహ. బ్రాహ్మణో మహాసత్తేన యాచితకాలే గన్ధేహి హత్థే ఉబ్బట్టేత్వా పసిబ్బకతో మనోరమం పోత్థకం నీహరిత్వా ఉభోహి హత్థేహి గహేత్వా "తేన హి , మహారాజ, సుణోహీ"తి పోత్థకం వాచేన్తో గాథా అభాసి –

"సకిదేవ సుతసోమ, సబ్భి హోతి సమాగమో;

సా నం సజ్గతి పాలేతి, నాసబ్భి బహుసజ్గమో.

“సబ్భిరేవ సమాసేథ, సబ్భి కుబ్బేథ సన్థవం;
సతం సద్ధమ్మమఞ్ఞాయ, సేయ్యో హోతి న పాపియో.

“జీరన్తి వే రాజరథా సుచిత్తా, అథో సరీరమ్పి జరం ఉపేతి;
సతఞ్చ ధమ్మో న జరం ఉపేతి, సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తి.

“నభఞ్చ దూరే పథవీ చ దూరే, పారం సముద్దస్స తదాహు దూరే;
తతో హవే దూరతరం వదన్తి, సతఞ్చ ధమ్మో అసతఞ్చ రాజా”తి. (జా॰ ౨.౨౧.౪౧౧-౪౧౪, ౪౪౩-౪౪౮);

తా సుత్వా మహాసత్తో “సఫలం మే ఆగమన”న్తి తుట్ఠచిత్తో “ఇమా గాథా నేవ సావకభాసితా, న ఇసిభాసితా, న కవిభాసితా, న దేవభాసితా, సబ్బఞ్ఞునావ భాసితా. కిం ను ఖో అగ్ఘ”న్తి చిన్తేన్తో “ఇమం సకలమ్పి చక్కవాళం యావ బ్రహ్మలోకా సత్తరతనపుణ్ణం కత్వా దిన్నేపి నేవ అనుచ్ఛవికం కతం నామ హోతి, అహం ఖో పనస్స తియోజనసతికే కురురట్ఠే సత్తయోజనికే ఇన్దపత్థనగరే రజ్జం దాతుం పహోమి. రజ్జం కాతుం పనస్స భాగ్యం నత్థి, తథా హిస్స అఙ్గలక్ఖణానుసారేన అప్పానుభావతా దిస్సతి, తస్మా దిన్నమ్పి రజ్జం న ఇమస్మిం తిట్ఠతీ”తి చిన్తేత్వా “ఆచరియ, తుమ్హే అఞ్ఞేసం ఖత్తియానం ఇమా గాథాయో దేసేత్వా కిం లభథా”తి పుచ్ఛి. “ఏకేకాయ సతం సతం, మహారాజ, తేనేవ సతారహగాథా నామ జాతా”తి. అథస్స మహాసత్తో “త్వం ఆచరియ, అత్తనా గహేత్వా విచరణభణ్డస్స అగ్ఘం న జానాసీ”తి.

“సహస్సియా ఇమా గాథా, నయిమా గాథా సతారహా;
చత్తారి త్వం సహస్సాని, ఖిప్పం గణ్హాహి బ్రాహ్మణా”తి. (జా॰ ౨.౨౧.౪౧౫);

చత్తారి సహస్సాని దాపేత్వా ఏకఞ్చ సుఖయానకం దత్వా మహతా సక్కారసమ్మానేనేవ తం ఉయ్యోజేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా “అహం బ్రాహ్మణేన ఆభతం సద్ధమ్మరతనం పూజేత్వా తస్స చ సక్కారసమ్మానం కత్వా ఆగమిస్సామీతి పోరిసాదస్స పటిఞ్ఞం దత్వా ఆగతో. తత్థ యం బ్రాహ్మణస్స కత్తబ్బం పటిపజ్జితబ్బం తం కతం, ఇదాని పోరిసాదస్స సన్తికం గమిస్సామీ”తి వత్వా “తేన హి, తాత సుతసోమ, కిం నామేతం కథేసి, చతురఙ్గినియా సేనాయ చోరం గణ్హిస్సామ, మా గచ్ఛ చోరస్స సన్తిక”న్తి యాచింసు. సోళససహస్సా నాటకిత్థియో సేసపరిజనాపి “అమ్హే అనాథే కత్వా కుహిం గచ్ఛసి దేవా”తి పరిదేవింసు. “పునపి కిర రాజా చోరస్స సన్తికం గమిస్సతీ”తి ఏకకోలాహలం అహోసి.

మహాసత్తో “పటిఞ్ఞాయ సచ్చాపనం నామ సాధూనం సప్పురిసానం ఆచిణ్ణం, సోపి మమం సద్దహిత్వా విస్సజ్జేసి, తస్మా గమిస్సామియేవా”తి మాతాపితరో వన్దిత్వా సేసజనం అనుసాసేత్వా అస్సుముఖేన నానప్పకారం పరిదేవన్తేన ఇత్థాగారాదినా జనేన అనుగతో నగరా నిక్ఖమ్మ తం జనం నివత్తేతుం మగ్గే దణ్డకేన తిరియం లేఖం కత్వా “ఇమం మమ లేఖం మా అతిక్కమింసూ”తి వత్వా అగమాసి. మహాజనో తేజవతో మహాసత్తస్స ఆణం అతిక్కమితుం అసక్కోన్తో మహాసద్దేన కన్దిత్వా రోదిత్వా నివత్తి. బోధిసత్తో ఆగతమగ్గేనేవ తస్స సన్తికం అగమాసి. తేన వుత్తం **‘‘అపుచ్ఛి మం పోరిసాదో’’**తిఆది.

తత్థ **కిం త్వం ఇచ్ఛసి నిసజ్జన్తి** త్వం అత్తనో నగరం గన్తుం మమ హత్థతో నిస్సజ్జనం కిం ఇచ్ఛసి, త్వం "మయా తక్కసిలాదీసు చిరపరిచితో సచ్చవాదీ చా"తి వదసి, తస్మా **యథా మతి తే కాహామి,** యథారుచి తే కరిస్సామి. **యది మే త్వం పునేహిసీ**తి సచే పున త్వం ఏకంసేనేవ మమ సన్తికం ఆగమిస్ససి.

౧౦౮. పణ్హే ఆగమనం మమాతి పగేవ మమ ఆగమనం **తస్స** పోరిసాదస్స **పటిస్సుణిత్వా** పాతోవ ఆగమిస్సామీతి పటిస్సవం కత్వా. **రజ్జం నియ్యాతయిం తదా**తి తదా పోరిసాదస్స సన్తికం గన్తుకామో "ఇదం వో రజ్జం పటిపజ్జథా"తి మాతాపితూనం తియోజనసతికం రజ్జం నియ్యాతేసిం.

౧౦౯. కస్మా పన రజ్జం నియ్యాతయిన్తి? **అనుస్సరిత్వా సతం ధమ్మ**న్తి యస్మా పన పటిఞ్ఞాయ సచ్చాపనం నామ సతం సాధూనం మహాబోధిసత్తానం పవేణీ కులవంసో, తస్మా తం సచ్చపారమితాధమ్మం **పుబ్బకం** పోరాణం జినేహి బుద్ధాదీహి సేవితం అనుస్సరిత్వా సచ్చం అనురక్ఖన్తో తస్స **బ్రాహ్మణస్స ధనం దత్వా** అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా **పోరిసాదం ఉపాగమిం.**

౧౧౦. నత్థి మే సంసయో తత్థాతి తస్మిం పోరిసాదస్స సన్తికం గమనే "అయం మం కిం ను ఖో ఘాతేస్సతి, ఉదాహు నో"తి మయ్హం సంసయో నత్థి. "చణ్డో సాహసికో మయా సద్ధిం ఏకసతఖత్తియే దేవతాయ బలికమ్మకరణసజ్జో ఏకన్తేనేవ ఘాతేస్సతీ"తి జానన్తో ఏవ కేవలం సచ్చవాచం అనురక్ఖన్తో అత్తనో జీవితం పరిచ్చజిత్వా తం ఉపాగమిం. యస్మా చేతదేవం, తస్మా సచ్చేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే పరమత్థభావప్పత్తా సచ్చపారమీతి.

ఉపాగతే పన మహాసత్తే వికసితపుణ్డరీకపదుమసస్సిరికమస్స ముఖం దిస్వా "అయం విగతమరణభయో హుత్వా ఆగతో, కిస్స ను ఖో ఏస ఆనుభావో"తి చిన్తేన్తో "తస్స మఞ్ఞే ధమ్మస్స సుతత్తా అయం ఏవం తేజవా నిబ్భయో చ జాతో, అహమ్పి తం సుత్వా తేజవా నిబ్భయో చ భవిస్సామీ"తి సన్నిట్ఠానం కత్వా పోరిసాదో మహాసత్తం ఆహ – "సుణోమ సతారహగాథాయో యాసం సవనత్థం త్వం అత్తనో నగరం గతో"తి.

తం సుత్వా బోధిసత్తో "అయం పోరిసాదో పాపధమ్మో, ఇమం థోకం నిగ్గహేత్వా లజ్జాపేత్వా కథేస్సామీ"తి –

"అధమ్మికస్స లుద్దస్స, నిచ్చం లోహితపాణినో;
నత్థి సచ్చం కుతో ధమ్మో, కిం సుతేన కరిస్ససీ"తి. (జా॰ ౨.౨౧.౪౨౭) –

వత్వా పున తేన సుట్ఠుతరం సఞ్జాతసవనాదరేన –

"సుత్వా ధమ్మం విజానన్తి, నరా కల్యాణపాపకం;
అపి గాథా సుణిత్వాన, ధమ్మే మే రమతే మనో"తి. (జా॰ ౨.౨౧.౪౪౪) –

వుత్తే "అయం అతివియ సఞ్జాతాదరో సోతుకామో, హన్దస్స కథేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "తేన హి సమ్మ, సాధుకం సుణోహి మనసికరోహీ"తి వత్వా నన్దబ్రాహ్మణేన కథితనియామేనేవ గాథానం సక్కచ్చం థుతిం కత్వా ఛకామావచరదేవలోకే ఏకకోలాహలం కత్వా దేవతాసు సాధుకారం దదమానాసు మహాసత్తో పోరిసాదస్స –

“సకిదేవ మహారాజ, సబ్భి హోతి సమాగమో;
సా నం సఙ్గతి పాలేతి, నాసబ్భి బహుసఙ్గమో.

“సబ్భిరేవ సమాసేథ, సబ్భి కుబ్బేథ సన్థవం;
సతం సద్ధమ్మమఞ్ఞాయ, సేయ్యో హోతి న పాపియో.

“జీరన్తి వే రాజరథా సుచిత్తా, అథో సరీరమ్పి జరం ఉపేతి;
సతఞ్చ ధమ్మో న జరం ఉపేతి, సన్తో హవే సబ్భి పవేదయన్తి.

“నభఞ్చ దూరే పథవీ చ దూరే, పారం సముద్దస్స తదాహు దూరే;
తతో హవే దూరతరం వదన్తి, సతఞ్చ ధమ్మో అసతఞ్చ రాజా”తి. (జా॰ ౨.౨౧.౪౧౧-౪౧౪) –

ధమ్మం కథేసి. తస్స తేన సుకథితత్తా చేవ అత్తనో చ పుఞ్ఞానుభావేన గాథా సుణన్తస్సేవ సకలసరీరం పఞ్చవణ్ణాయ పీతియా పరిపూరి. సో బోధిసత్తే ముదుచిత్తో హుత్వా “సమ్మ సుతసోమ, దాతబ్బయుత్తకం హిరఞ్ఞాదిం న పస్సామి, ఏకేకాయ గాథాయ ఏకేకం వరం దస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం మహాసత్తో “త్వం అత్తనోపి హితాని అజానన్తో పరస్స కిం నామ వరం దస్ససీ”తి అపసాదేత్వా పున తేన “వరం గణ్హథా”తి యాచితో సబ్బపఠమం “అహం చిరకాలం తం అరోగం పస్సేయ్య”న్తి వరం యాచి. సో “అయం ఇదాని మే వధిత్వా మంసం ఖాదితుకామస్స మహానత్థకరస్స మయ్హమేవ జీవితమిచ్ఛతీ”తి తుట్ఠమానసో వఞ్చేత్వా వరస్స గహితభావం అజానన్తో అదాసి. మహాసత్తో హి ఉపాయకుసలతాయ తస్స చిరం జీవితుకామతాపదేసేన అత్తనో జీవితం యాచి. అథ “పరోసతం ఖత్తియానం జీవితం దేహీ”తి దుతియం వరం, తేసం సకే రట్ఠే పటిపాదనం తతియం వరం, మనుస్సమంసఖాదనతో విరమణం చతుత్థం వరం యాచి. సో తీణి వరాని దత్వా చతుత్థం వరం అదాతుకామో “అఞ్ఞం వరం గణ్హాహీ”తి వత్వాపి మహాసత్తేన నిప్పీళియమానో తమ్పి అదాసియేవ.

అథ బోధిసత్తో పోరిసాదం నిబ్బిసేవనం కత్వా తేసేవ రాజానో మోచాపేత్వా భూమియం నిపజ్జాపేత్వా దారకానం కణ్ణతో సుత్తవట్టి వియ సణికం రజ్జుయో నీహరిత్వా పోరిసాదేన ఏకం తచం ఆహరాపేత్వా పాసాణేన ఘంసిత్వా సచ్చకిరియం కత్వా తేసం హత్థతలాని మక్ఖేసి. తఙ్ఖణం ఏవ ఫాసుకం అహోసి. ద్వీహతీహం తత్థేవ వసిత్వా తే అరోగే కారేత్వా తేహి సద్ధిం అభిజ్జనకసభావం మిత్తసన్థవం కారేత్వా తేహి సద్ధిం తం బారాణసిం నేత్వా రజ్జే పతిట్ఠాపేత్వా “అప్పమత్తా హోథా”తి తే రాజానో అత్తనో అత్తనో నగరం పేసేత్వా ఇన్దపత్థనగరతో ఆగతాయ అత్తనో చతురఙ్గినియా సేనాయ పరివుతో అత్తనో నగరం గతో తుట్ఠపముదితేన నాగరజనేన సమ్పరివారియమానో అన్తేపురం పవిసిత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా మహాతలం అభిరుహి.

అథ మహాసత్తో ఛ దానసాలాయో కారేత్వా దేవసికం మహాదానాని పవత్తేన్తో సీలాని పరిపూరేన్తో ఉపోసథం ఉపవసన్తో పారమియో అనుబ్రూహేసి. తేపి రాజానో మహాసత్తస్స ఓవాదే ఠత్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా ఆయుపరియోసానే సగ్గపురం పూరయింసు.

తదా పోరిసాదో అఙ్గులిమాలత్థేరో అహోసి, కాళహత్థిఅమచ్చో సారిపుత్తత్థేరో, నన్దబ్రాహ్మణో ఆనన్దత్థేరో, రుక్ఖదేవతా మహాకస్సపత్థేరో, రాజానో బుద్ధపరిసా, మాతాపితరో మహారాజకులాని, సుతసోమమహారాజా లోకనాథో.

తస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియోపి నిద్ధారేతబ్బా. తథా **అలీనసత్తుచరియావణ్ణనాయ** (చరియా అట్ఠ॰ ౨.౭౪ ఆదయో) వియ మహాసత్తస్స గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

మహాసుతసోమచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సచ్చపారమీ నిట్ఠితా.

౧౩. సువణ్ణసామచరియావణ్ణనా

౧౧౧. తేరసమే **సామో యదా వనే ఆసి**న్తి హిమవన్తస్మిం మిగసమ్మతాయ నామ నదియా తీరే మహతి అరఞ్ఞే సామో నామ తాపసకుమారో యదా అహోసి. **సక్కేన అభినిమ్మితో**తి సక్కస్స దేవానమిన్దస్స ఉపదేససమ్పత్తియా జాతత్తా సక్కేన నిబ్బత్తితో జనితో. తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – అతీతే బారాణసితో అవిదూరే నదియా తీరే ఏకో నేసాదగామో అహోసి. తత్థ జేట్ఠనేసాదస్స పుత్తో జాతో. తస్స “దుకూలో”తి నామమకంసు. తస్సా ఏవ నదియా పరతీరేపి ఏకో నేసాదగామో అహోసి. తత్థ జేట్ఠనేసాదస్స ధీతా జాతా. తస్సా “పారికా”తి నామమకంసు. తే ఉభోపి బ్రహ్మలోకతో ఆగతా సుద్ధసత్తా. తేసం వయప్పత్తానం అనిచ్ఛమానానంయేవ ఆవాహవివాహం కరింసు. తే ఉభోపి కిలేససముద్దం అనోతరిత్వా బ్రహ్మానో వియ ఏకతో వసింసు. న చ కిఞ్చి నేసాదకమ్మం కరోన్తి.

అథ దుకూలం మాతాపితరో “తాత, త్వం నేసాదకమ్మం న కరోసి, నేవ ఘరావాసం ఇచ్ఛసి, కిం నామ కరిస్ససీ”తి ఆహంసు. సో “తుమ్హేసు అనుజానన్తేసు పబ్బజిస్సామీ”తి ఆహ. “తేన హి పబ్బజాహీ”తి. ద్వేపి జనా హిమవన్తం పవిసిత్వా యస్మిం ఠానే మిగసమ్మతా నామ నదీ హిమవన్తతో ఓతరిత్వా గఙ్గం పత్తా, తం ఠానం గన్త్వా గఙ్గం పహాయ మిగసమ్మతాభిముఖా అభిరుహింసు. తదా సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో తం కారణం ఞత్వా విస్సకమ్మునా తస్మిం ఠానే అస్సమం మాపేసి. తే తత్థ గన్త్వా పబ్బజిత్వా సక్కదత్తియే అస్సమే కామావచరమేత్తం భావేత్వా పటివసింసు. సక్కోపి తేసం ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛతి.

సో ఏకదివసం “తేసం చక్ఖూ పరిహాయిస్సన్తీ”తి ఞత్వా ఉపసఙ్కమిత్వా “భన్తే, వో చక్ఖూనం అన్తరాయో పఞ్ఞాయతి, పటిజగ్గనకం పుత్తం లద్ధుం వట్టతి, జానామి తుమ్హాకం సుద్ధచిత్తతం, తస్మా పారికాయ ఉతునికాలే నాభిం హత్థేన పరామసేయ్యాథ , ఏవం వో పుత్తో జాయిస్సతి, సో వో ఉపట్ఠహిస్సతీ”తి వత్వా పక్కామి. దుకూలపణ్డితో తం కారణం పారికాయ ఆచిక్ఖిత్వా తస్సా ఉతునికాలే నాభిం పరామసి. తదా బోధిసత్తో దేవలోకా చవిత్వా తస్సా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి, సా దసమాసచ్చయేన సువణ్ణవణ్ణం పుత్తం విజాయి. తేనేవస్స “సువణ్ణసామో”తి నామం కరింసు. తం అపరభాగే వడ్ఢిత్వా సోళసవస్సుద్దేసికమ్పి మాతాపితరో రక్ఖన్తా అస్సమే నిసీదాపేత్వా సయమేవ వనమూలఫలాఫలత్థాయ గచ్ఛన్తి.

అథేకదివసం వనే ఫలాఫలం ఆదాయ నివత్తిత్వా అస్సమపదతో అవిదూరే మేఘే ఉట్ఠితే రుక్ఖమూలం పవిసిత్వా వమ్మికమత్థకే ఠితానం సరీరతో సేదగన్ధమిస్సకే ఉదకే తస్మిం వమ్మికబిలే ఠితస్స ఆసివిసస్స నాసాపుటం పవిట్ఠే ఆసివిసో కుజ్ఝిత్వా నాసావాతేన పహరి. ద్వే అన్ధా హుత్వా పరిదేవమానా విరవింసు. అథ మహాసత్తో “మమ మాతాపితరో అతిచిరాయన్తి, కా ను ఖో తేసం పవత్తీ”తి పటిమగ్గం గన్త్వా సద్దమకాసి. తే తస్స సద్దం సఞ్జానిత్వా పటిసద్దం కత్వా పుత్తసినేహేన “తాత సామ, ఇధ పరిపన్థో అత్థి, మా ఆగమీ”తి వత్వా సద్దానుసారేన సయమేవ సమాగమింసు. సో “కేన వో

కారణేన చక్ఖూని వినట్ఠానీ”తి పుచ్ఛిత్వా “తాత, మయం న జానామ, దేవే వస్సన్తే రుక్ఖమూలే వమ్మికమత్థకే ఠితా, అథ న పస్సామా”తి వుత్తమత్తే ఏవ అఞ్ఞాసి “తత్థ ఆసివిసేన భవితబ్బం, తేన కుద్ధేన నాసావాతో విస్సట్ఠో భవిస్సతీ”తి.

అథ “మా చిన్తయిత్థ, అహం వో పటిజగ్గిస్సామీ”తి మాతాపితరో అస్సమం నేత్వా తేసం రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదిసఞ్చరణట్ఠానే రజ్జుకే బన్ధి. తతో పట్ఠాయ తే అస్సమే ఠపేత్వా వనమూలఫలాఫలాని ఆహరతి, పాతోవ వసనట్ఠానం సమ్మజ్జతి, పానీయం ఆహరతి, పరిభోజనీయం ఉపట్ఠాపేతి, దన్తకట్ఠముఖోదకాని దత్వా మధురఫలాఫలం దేతి. తేహి ముఖే విక్ఖాలితే సయం పరిభుఞ్జిత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా తేసం అవిదూరేయేవ అచ్ఛతి – “కిం ను ఖో ఇమే ఆణాపేన్తీ”తి. విసేసేన చ మేత్తం బహులమకాసి, తేనస్స సత్తా అప్పటిక్కూలా అహేసుం . యథా చస్స సత్తా, ఏవం సత్తానం సో బోధిసత్తో అప్పటిక్కూలో. ఏవం సో దివసే దివసే ఫలాఫలత్థాయ అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తోపి ఆగచ్ఛన్తోపి మిగగణపరివుతో ఏవ అహోసి. సీహబ్యగ్ఘాదివిపక్ఖసత్తాపి తేన సద్ధిం అతివియ విస్సత్థా, మేత్తానుభావేన పనస్స వసనట్ఠానే అఞ్ఞమఞ్ఞం తిరచ్ఛానగతా ముదుచిత్తతం పటిలభింసు. ఇతి సో సబ్బత్థ మేత్తానుభావేన అభీరూ అనుత్రాసీ బ్రహ్మా వియ అవేరో విహాసి. తేన వుత్తం ‘‘**పవనే సీహబ్యగ్ఘే చ, మేత్తాయముపనామయి**’’న్తిఆది.

తత్థ **మేత్తాయముపనామయిన్తి** **మ**-కారో పదసన్ధికరో, మేత్తాభావనాయ కురూరకమ్మన్తే సీహబ్యగ్ఘేపి ఫరి, పగేవ సేససత్తేతి అధిప్పాయో. అథ వా మేత్తా అయతి పవత్తతి ఏతేనాతి మేత్తాయో, మేత్తాభావనా. తం మేత్తాయం ఉపనామయిం సత్తేసు అనోధిసో ఉపనేసిం. “సీహబ్యగ్ఘేహీ”తిపి పాఠో. తస్సత్థో – న కేవలమహమేవ, అథ ఖో పవనే సీహబ్యగ్ఘేహి, యస్మిం మహావనే తదా అహం విహరామి, తత్థ సీహబ్యగ్ఘేహి సద్ధిం అహం సత్తేసు మేత్తం ఉపనామేసిం. సీహబ్యగ్ఘాపి హి తదా మమానుభావేన సత్తేసు మేత్తచిత్తతం పటిలభింసు, పగేవ ఇతరే సత్తాతి దస్సేతి.

౧౧౨. పసదమిగవరాహేహీతి పసదమిగేహి చేవ వనసూకరేహి చ. **పరివారేత్వా**తి ఏతేహి అత్తానం పరివారితం కత్వా తస్మిం అరఞ్ఞే **వసిం.**

౧౧౩. ఇదాని తదా అత్తనో మేత్తాభావనాయ లద్ధం ఆనిసంసం మత్థకప్పత్తిఞ్చస్స దస్సేతుం ‘‘**న మం కోచి ఉత్తసతీ**’’తి ఓసానగాథమాహ. తస్సత్థో – ససబిళారాదికో భీరుకజాతికోపి **కోచి** సత్తో **మం న ఉత్తసతి** న ఉబ్బిజ్జేతి. అహమ్పి **కస్సచి** సీహబ్యగ్ఘాదితిరచ్ఛానతో యక్ఖాదిఅమనుస్సతో లుద్దలోహితపాణిమనుస్సతోతి కుతోచిపి **న భాయామి**. కస్మా? యస్మా **మేత్తాబలేనుపత్థద్ధో** చిరకాలం భావితాయ మేత్తాపారమితాయానుభావేన ఉపత్థమ్భితో తస్మిం **పవనే** మహాఅరఞ్ఞే **తదా రమామి** అభిరమామీతి. సేసం సువిఞ్ఞేయ్యమేవ.

ఏవం పన మహాసత్తో సబ్బసత్తే మేత్తాయన్తో మాతాపితరో చ సాధుకం పటిజగ్గన్తో ఏకదివసం అరఞ్ఞతో మధురఫలాఫలం ఆహరిత్వా అస్సమే ఠపేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా “పానీయం ఆదాయ ఆగమిస్సామీ”తి మిగగణపరివుతో ద్వే మిగే ఏకతో కత్వా తేసం పిట్ఠియం పానీయఘటం ఠపేత్వా హత్థేన గహేత్వా నదీతిత్థం అగమాసి. తస్మిం సమయే బారాణసియం పీళియక్ఖో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. సో మిగమంసలోభేన మాతరం రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా సన్నద్ధపఞ్చావుధో హిమవన్తం పవిసిత్వా మిగే వధిత్వా మంసం ఖాదిత్వా చరన్తో మిగసమ్మతం నదిం పత్వా అనుపుబ్బేన సామస్స పానీయగహణతిత్థం పత్తో. మిగపదవలఞ్జం దిస్వా గచ్ఛన్తో తం తథా గచ్ఛన్తం దిస్వా “మయా ఏత్తకం కాలం ఏవం విచరన్తో మనుస్సో న దిట్ఠపుబ్బో, దేవో ను ఖో ఏస నాగో ను ఖో, సచాహం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛిస్సామి, సహసా

పక్కమేయ్యాతి. యంనూనాహం ఏతం విజ్ఝిత్వా దుబ్బలం కత్వా పుచ్ఛేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా మహాసత్తం న్హత్వా వాకచీరం నివాసేత్వా అజినచమ్మం ఏకంసం కరిత్వా పానీయఘటం పూరేత్వా ఉక్ఖిపిత్వా వామంసకూటే ఠపనకాలే “ఇదాని తం విజ్ఝితుం సమయో”తి విసపీతేన సరేన దక్ఖిణపస్సే విజ్ఝి. సరో వామపస్సేన నిక్ఖమి. తస్స విద్ధభావం ఞత్వా మిగగణో భీతో పలాయి.

సామపణ్డితో పన విద్ధోపి పానీయఘటం యథా వా తథా వా అనవసుమ్భిత్వా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా సణికం ఓతారేత్వా వాలుకం బ్యూహిత్వా ఠపేత్వా దిసం వవత్థపేత్వా మాతాపితూనం వసనట్ఠానదిసాభాగేన సీసం కత్వా నిపజ్జిత్వా ముఖేన లోహితం ఛడ్డేత్వా “మమ కోచి వేరీ నామ నత్థి, మమపి కత్థచి వేరం నామ నత్థీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“కో ను మం ఉసునా విజ్ఝి, పమత్తం ఉదహారకం;

ఖత్తియో బ్రాహ్మణో వేస్సో, కో మం విద్ధా నిలీయతీ”తి. (జా. ౨.౨౨.౨౯౬);

తం సుత్వా రాజా “అయం మయా విజ్ఝిత్వా పథవియం పాతితోపి నేవ మం అక్కోసతి న పరిభాసతి, మమ హదయమంసం సమ్బాహన్తో వియ పియవచనేన సముదాచరతి, గమిస్సామిస్స సన్తిక”న్తి చిన్తేత్వా ఉపసఙ్కమిత్వా అత్తానం అత్తనా చ విద్ధభావం ఆవికత్వా “కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో”తి మహాసత్తం పుచ్ఛి.

సో “సామో నామాహం దుకూలపణ్డితస్స నామ నేసాదఇసినో పుత్తో, కిస్స పన మం విజ్ఝీ”తి ఆహ. సో పఠమం “మిగసఞ్ఞాయా”తి ముసావాదం వత్వా “అహం ఇమం నిరపరాధం అకారణేన విజ్ఝి”న్తి అనుసోచిత్వా యథాభూతం ఆవికత్వా తస్స మాతాపితూనం వసనట్ఠానం పుచ్ఛిత్వా తత్థ గన్త్వా తేసం అత్తానం ఆవికత్వా తేహి కతపటిసన్థారో “సామో మయా విద్ధో”తి వత్వా తే పరిదేవన్తే సోకసమాపన్నే “యం సామేన కత్తబ్బం పరిచారికకమ్మం, తం కత్వా అహం వో ఉపట్ఠహిస్సామీ”తి సమస్సాసేత్వా సామస్స సన్తికం ఆనేసి. తే తత్థ గన్త్వా నానప్పకారం పరిదేవిత్వా తస్స ఉరే హత్థం ఠపేత్వా “పుత్తస్స మే సరీరే ఉసుమా వత్తతేవ, విసవేగేన విసఞ్ఞితం ఆపన్నో భవిస్సతీతి నిబ్బిసభావత్థాయ సచ్చకిరియం కరిస్సామా”తి చిన్తేత్వా –

“యం కిఞ్చిత్థి కతం పుఞ్ఞం, మయ్హఞ్చేవ పితుచ్చ తే;

సబ్బేన తేన కుసలేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతూ”తి. (జా. ౨.౨౨.౩౮౮) –

మాతరా,

“యం కిఞ్చిత్థి కతం పుఞ్ఞం, మయ్హఞ్చేవ మాతుచ్చ తే;

సబ్బేన తేన కుసలేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతూ”తి. (జా. ౨.౨౨.౩౯౬) –

పితరా,

“పబ్బత్యాహం గన్ధమాదనే, చిరరత్తనివాసినీ;

న మే పియతరో కోచి, అఞ్ఞో సామేన విజ్జతి;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతూ’’తి. (జా. ౨.౨౨.౩౮౮) –

దేవతాయ చ సచ్చకిరియాయ కతాయ మహాసత్తో ఖిప్పం వుట్ఠాసి. పదుమపత్తపలాసే ఉదకబిన్దు వియ వినివట్టేత్వా ఆబాధో విగతో. విద్ధట్ఠానం అరోగం పాకతికమేవ అహోసి. మాతాపితూనం చక్ఖూని ఉప్పజ్జింసు. ఇతి మహాసత్తస్స అరోగతా, మాతాపితూనఞ్చ చక్ఖుపటిలాభో, అరుణుగ్గమనం, తేసం చతున్నమ్పి అస్సమేయేవ అవట్ఠానన్తి సబ్బం ఏకక్ఖణేయేవ అహోసి.

అథ మహాసత్తో రఞ్ఞా సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా ‘‘ధమ్మం చర, మహారాజా’’తిఆదినా (జా. ౨.౨౨.౪౧౧-౪౧౨) ధమ్మం దేసేత్వా ఉత్తరిమ్పి ఓవదిత్వా పఞ్చ సీలాని అదాసి . సో తస్స ఓవాదం సిరసా పటిగ్గహేత్వా వన్దిత్వా బారాణసిం గన్త్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయనో అహోసి. బోధిసత్తోపి సద్ధిం మాతాపితూహి అభిఞ్ఞాసమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

తదా రాజా ఆనన్దత్థేరో అహోసి, దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా, సక్కో అనురుద్ధో, పితా మహాకస్సపత్థేరో, మాతా భద్దకాపిలానీ, సామపణ్డితో లోకనాథో.

తస్స హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సేసపారమియో నిద్ధారేతబ్బా. తథా విసపీతేన సల్లేన దక్ఖిణపస్సేన పవిసిత్వా వామపస్సతో వినివిజ్ఝనవసేన విద్ధోపి కిఞ్చి కాయవికారం అకత్వా ఉదకఘటస్స భూమియం నిక్ఖిపనం, వధకే అఞ్ఞాతేపి ఞాతే వియ చిత్తవికారాభావో, పియవచనేన సముదాచారో, మాతాపితుఉపట్ఠానపుఞ్ఞతో మయ్హం పరిహానీతి అనుసోచనమత్తం, అరోగే జాతే రఞ్ఞో కారుఞ్ఞం మేత్తఞ్చ ఉపట్ఠాపేత్వా ధమ్మదేసనా, ఓవాదదానన్తి ఏవమాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

సువణ్ణసామచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౪. ఏకరాజచరియావణ్ణనా

౧౧౪. చతుత్థే **ఏకరాజాతి విస్సుతోతి** ఏకరాజాతి ఇమినా అన్వత్థనామేన జమ్బుదీపతలే పాకటో.

మహాసత్తో హి తదా బారాణసిరఞ్ఞో పుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. వయప్పత్తో సబ్బసిప్పనిప్ఫత్తిం పత్తో హుత్వా పితు అచ్చయేన రజ్జం కారేన్తో కుసలసీలాచారసద్ధాసుతాదిఅనఞ్ఞసాధారణగుణవిసేసయోగేన పారమిపరిభావనేన చ జమ్బుదీపతలే అదుతియత్తా పధానభావేన చ ‘‘ఏకరాజా’’తి పకాసనామో అహోసి. **పరమం సీలం అధిట్ఠాయాతి** సుపరిసుద్ధకాయికవాచసికసంవరసఙ్ఖాతఞ్చేవ సుపరిసుద్ధమనోసమాచారసఙ్ఖాతఞ్చ పరమం ఉత్తమం దసకుసలకమ్మపథసీలం సమాదానవసేన చ అవీతిక్కమనవసేన చ అధిట్ఠహిత్వా అనుట్ఠహిత్వా. **పసాసామి మహామహిన్తి** తియోజనసతికే కాసిరట్ఠే మహతిం మహిం అనుసాసామి రజ్జం కారేమి.

౧౧౫. దసకుసలకమ్మపథేతి పాణాతిపాతావేరమణి యావ సమ్మాదిట్ఠీతి ఏతస్మిం దసవిధే కుసలకమ్మపథే, ఏతే వా అనవసేసతో సమాదాయ వత్తామి. **చతూహి సఙ్గహవత్థూహీతి** దానం పియవచనం అత్థచరియా సమానత్తతాతి ఇమేహి

చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సఙ్గణ్హనకారణేహి యదా ఏకరాజాతి విస్సుతో హోమి, తదా యథారహం **మహాజనం సఙ్గణ్హామీతి** సమ్బన్ధో.

౧౧౬. **ఏవన్తి** దసకుసలకమ్మపథసీలపరిపూరణం చతూహి సఙ్గహవత్థూహి మహాజనసఙ్గణ్హనన్తి యథావుత్తేన ఇమినా ఆకారేన **అప్పమత్తస్స. ఇధలోకే పరత్థ చాతి** ఇమస్మిం లోకే యం అప్పమజ్జనం, తత్థ దిట్ఠధమ్మికే అత్థే, పరలోకే యం అప్పమజ్జనం తత్థ సమ్పరాయికే అత్థే అప్పమత్తస్స మే సతోతి అత్థో. **దబ్బసేనోతి** ఏవంనామకో కోసలరాజా. **ఉపగన్త్వాతి** చతురఙ్గినిం సేనం సన్నయ్హిత్వా అబ్భుయ్యానవసేన మమ రజ్జం ఉపగన్త్వా. **అచ్ఛిన్దన్తో పురం మమాతి** మమ బారాణసినగరం బలక్కారేన గణ్హన్తో.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – మహాసత్తో హి తదా నగరస్స చతూసు ద్వారేసు చతస్సో మజ్ఝే ఏకం నివేసనద్వారే ఏకన్తి ఛ దానసాలాయో కారేత్వా కపణద్ధికాదీనం దానం దేతి, సీలం రక్ఖతి, ఉపోసథకమ్మం కరోతి, ఖన్తిమేత్తానుద్దయసమ్పన్నో అఙ్కే నిసిన్నం పుత్తం పరితోసయమానో వియ సబ్బసత్తే పరితోసయమానో ధమ్మేన రజ్జం కారేతి. తస్సేకో అమచ్చో అన్తేపురం పదుస్సిత్వా అపరభాగే పాకటోవ జాతో. అమచ్చా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. రాజా పరిగ్గణ్హన్తో తం అత్తనా పచ్చక్ఖతో ఞత్వా తం అమచ్చం పక్కోసాపేత్వా "అన్ధబాల, అయుత్తం తే కతం, న త్వం మమ విజితే వసితుం అరహసి, అత్తనో ధనఞ్చ పుత్తదారఞ్చ గహేత్వా అఞ్ఞత్థ యాహీ"తి రట్ఠా పబ్బాజేసి.

సో కోసలజనపదం గన్త్వా దబ్బసేనం నామ కోసలరాజానం ఉపట్ఠహన్తో అనుక్కమేన తస్స విస్సాసికో హుత్వా ఏకదివసం తం రాజానం ఆహ – "దేవ, బారాణసిరజ్జం నిమ్మక్ఖికమధుపటలసదిసం, అతిముదుకో రాజా, సుఖేనేవ తం రజ్జం గణ్హితుం సక్కోసీ"తి. దబ్బసేనో బారాణసిరఞ్ఞో మహానుభావతాయ తస్స వచనం అసద్దహన్తో మనుస్సే పేసేత్వా కాసిరట్ఠే గామఘాతాదీని కారేత్వా తేసం చోరానం బోధిసత్తేన ధనం దత్వా విస్సజ్జితభావం సుత్వా "అతివియ ధమ్మికో రాజా"తి ఞత్వా "బారాణసిరజ్జం గణ్హిస్సామీ"తి బలవాహనం ఆదాయ నియ్యాసి . అథ బారాణసిరఞ్ఞో మహాయోధా "కోసలరాజా ఆగచ్ఛతీ"తి సుత్వా "అమ్హాకం రజ్జసీమం అనోక్కమన్తమేవ నం పోథేత్వా గణ్హామా"తి అత్తనో రఞ్ఞో వదింసు.

బోధిసత్తో "తాతా, మం నిస్సాయ అఞ్ఞేసం కిలమనకిచ్చం నత్థి, రజ్జత్థికా రజ్జం గణ్హన్తు, మా గమిత్థా"తి నివారేసి. కోసలరాజా జనపదమజ్ఝం పావిసి. మహాయోధా పునపి రఞ్ఞో తథేవ వదింసు. రాజా పురిమనయేనేవ నివారేసి. దబ్బసేనో బహినగరే ఠత్వా "రజ్జం వా దేతు యుద్ధం వా"తి ఏకరాజస్స సాసనం పేసేసి. ఏకరాజా "నత్థి మయా యుద్ధం, రజ్జం గణ్హాతూ"తి పటిసాసనం పేసేసి. పునపి మహాయోధా "దేవ, న మయం కోసలరఞ్ఞో నగరం పవిసితుం దేమ, బహినగరేయేవ నం పోథేత్వా గణ్హామా"తి ఆహంసు. రాజా పురిమనయేనేవ నివారేత్వా నగరద్వారాని అవాపురాపేత్వా మహాతలే పల్లఙ్కమజ్ఝే నిసీది. దబ్బసేనో మహన్తేన బలవాహనేన నగరం పవిసిత్వా ఏకమ్పి పటిసత్తుం అపస్సన్తో సబ్బరజ్జం హత్థగతం కత్వా రాజనివేసనం గన్త్వా మహాతలం ఆరుయ్హ నిరపరాధం బోధిసత్తం గణ్హాపేత్వా ఆవాటే నిఖణాపేసి. తేన వుత్తం –

"దబ్బసేనో ఉపగన్త్వా, అచ్ఛిన్దన్తో పురం మమ.

౧౧౭. "రాజూపజీవే నిగమే, సబలట్ఠే సరట్ఠకే;

సబ్బం హత్థగతం కత్వా, కాసుయా నిఖణీ మమ"న్తి.

తత్థ **రాజూపజీవే**తి అమచ్చపారిసజ్జబ్రాహ్మణగహపతిఆదికే రాజానం ఉపనిస్సాయ జీవన్తే. **నిగమే**తి నేగమే. **సబలట్ఠే**తి సేనాపరియాపన్నతాయ బలే తిట్ఠన్తీతి బలట్ఠా, హత్థారోహాదయో, బలట్ఠేహి సహాతి సబలట్ఠే. **సరట్ఠకే**తి సజనపదే, రాజూపజీవే నిగమే చ అఞ్ఞఞ్చ **సబ్బం హత్థగతం కత్వా. కాసుయా నిఖణీ మమ**న్తి సబలవాహనం సకలం మమ రజ్జం గహేత్వా మమ్పి గలప్పమాణే ఆవాటే నిఖణాపేసి. **జాతకేపి** –

> "అనుత్తరే కామగుణే సమిద్ధే, భుత్వాన పుబ్బే వసి ఏకరాజా;
>
> సో దాని దుగ్గే నరకమ్హి ఖిత్తో, నప్పజ్జహే వణ్ణబలం పురాణ"న్తి. (జా. ౧.౪.౯) –

ఆవాటే ఖిత్తభావో ఆగతో. **జాతకట్ఠకథాయం** (జా. అట్ఠ. ౩.౪.౯) పన "సిక్కాయ పక్ఖిపాపేత్వా ఉత్తరుమ్మారే హేట్ఠాసీసకం ఓలమ్బేసీ"తి వుత్తం.

మహాసత్తో చోరరాజానం ఆరబ్భ మేత్తం భావేత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానాభిఞ్ఞాయో నిబ్బత్తేత్వా కాసుతో ఉగ్గన్త్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసీది. తేన వుత్తం –

౧౧౮."అమచ్చమణ్డలం రజ్జం, ఫీతం అన్తేపురం మమ;

అచ్ఛిన్దిత్వాన గహితం, పియపుత్తంవ పస్సహ"న్తి.

తత్థ **అమచ్చమణ్డల**న్తి తస్మిం తస్మిం రాజకిచ్చే రఞ్ఞా అమా సహ వత్తన్తీతి అమచ్చా, సద్ధిం వా తేసం మణ్డలం సమూహం. **ఫీత**న్తి బలవాహనేన నగరజనపదాదీహి సమిద్ధం **రజ్జం.** ఇత్థాగారదాసిదాసపరిజనేహి చేవ వత్థాభరణాదిఉపభోగూపకరణేహి చ సమిద్ధం **మమ అన్తేపురఞ్చ** అచ్ఛిన్దిత్వా గహితకం గణ్హన్తం అమిత్తరాజానం యాయ అత్తనో **పియపుత్తంవ పస్సిం అహం,** తాయ ఏవంభూతాయ మేత్తాయ మే సమో సకలలోకే నత్థి, తస్మా ఏవంభూతా ఏసా మే మేత్తాపారమీ పరమత్థపారమిభావం పత్తాతి అధిప్పాయో.

ఏవం పన మహాసత్తే తం చోరరాజానం ఆరబ్భ మేత్తం ఫరిత్వా ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసిన్నే తస్స సరీరే దాహో ఉప్పజ్జి. సో "డయ్హామి డయ్హామీ"తి భూమియం అపరాపరం పరివత్తతి. "కిమేత"న్తి వుత్తే, మహారాజ, తుమ్హే నిరపరాధం ధమ్మికరాజానం ఆవాటే నిఖణాపయిత్థాతి. "తేన హి వేగేన గన్త్వా తం ఉద్ధరథా"తి ఆహ. పురిసా గన్త్వా తం రాజానం ఆకాసే పల్లఙ్కేన నిసిన్నం దిస్వా ఆగన్త్వా దబ్బసేనస్స ఆరోచేసుం. సో వేగేన గన్త్వా వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా "తుమ్హాకం రజ్జం తుమ్హేవ కారేథ, అహం వో చోరే పటిబాహిస్సామీ"తి వత్వా తస్స దుట్ఠామచ్చస్స రాజాణం కారేత్వా పక్కామి. బోధిసత్తోపి రజ్జం అమచ్చానం నియ్యాతేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా మహాజనం సీలాదిగుణేసు పతిట్ఠాపేత్వా ఆయుపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయనో అహోసి.

తదా దబ్బసేనో ఆనన్దత్థేరో అహోసి, ఏకరాజా లోకనాథో.

తస్స దివసే దివసే ఛసు దానసాలాసు ఛసతసహస్సవిస్సజ్జనేన పచ్ఛత్థికరఞ్ఞో సకలరజ్జపరిచ్చాగేన చ దానపారమీ, నిచ్చసీలఉపోసథకమ్మవసేన పబ్బజితస్స అనవసేససీలసంవరవసేన చ సీలపారమీ, పబ్బజ్జావసేన ఝానాధిగమవసేన చ నేక్ఖమ్మపారమీ, సత్తానం హితాహితవిచారణవసేన దానసీలాదిసంవిదహనవసేన చ పఞ్ఞాపారమీ, దానాదిపుఞ్ఞసమ్భారస్స

అబ్భుస్సహనవసేన కామవితక్కాదివినోదనవసేన చ వీరియపారమీ, దుట్ఠామచ్చస్స దబ్బసేనరఞ్ఞో చ అపరాధసహనవసేన ఖన్తిపారమీ, యథాపటిఞ్ఞం దానాదినా అవిసంవాదనవసేన చ సచ్చపారమీ, దానాదీనం అచలసమాదానాధిట్ఠానవసేన అధిట్ఠానపారమీ, పచ్చత్థికేపి ఏకన్తేన హితూపసంహారవసేన మేత్తాఝానానిబ్బత్తనేన చ మేత్తాపారమీ, దుట్ఠామచ్చేన దబ్బసేనేన చ కతాపరాధే హితేసీహి అత్తనో అమచ్చాదీహి నిబ్బత్తితే ఉపకారే చ అజ్ఝుపేక్ఖణేన రజ్జసుఖప్పత్తకాలే పచ్చత్థికరఞ్ఞా నరకే ఖిత్తకాలే సమానచిత్తతాయ చ ఉపేక్ఖాపారమీ వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం –

> "పనుజ్జ దుక్ఖేన సుఖం జనిన్ద, సుఖేన వా దుక్ఖమసయ్హసాహి;
>
> ఉభయత్థ సన్తో అభినిబ్బుతత్తా, సుఖే చ దుక్ఖే చ భవన్తి తుల్యా"తి. (జా. ౧.౪.౧౨);

యస్మా పనేత్థ మేత్తాపారమీ అతిసయవతీ, తస్మా తదత్థదీపనత్థం సా ఏవ పాళి ఆరుళ్హా. తథా ఇధ మహాసత్తస్స సబ్బసత్తేసు ఓరసపుత్తే వియ సమానుకమ్పతాదయో గుణవిసేసా నిద్ధారేతబ్బాతి.

ఏకరాజచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మేత్తాపారమీ నిట్ఠితా.

౧౫. మహాలోమహంసచరియావణ్ణనా

౧౧౯. పన్నరసమే "సుసానే సేయ్యం కప్పేమీ"తి ఏత్థాయం అనుపుబ్బికథా –

మహాసత్తో హి తదా మహతి ఉళారభోగే కులే నిబ్బత్తిత్వా వుద్ధిమన్వాయ దిసాపామోక్ఖస్స ఆచరియస్స సన్తికే గరువాసం వసన్తో సబ్బసిప్పానం నిప్ఫత్తిం పత్వా కులఘరం ఆగన్త్వా మాతాపితూనం అచ్చయేన ఞాతకేహి "కుటుమ్బం సణ్ఠపేహీ"తి యాచియమానోపి అనిచ్చతామనసికారముఖేన సబ్బభవేసు అభివడ్ఢమానసంవేగో కాయే చ అసుభసఞ్ఞం పటిలభిత్వా ఘరావాసపలిబోధాధిభూతం కిలేసగహనం అనోగాహేత్వావ చిరకాలసమ్పరిచితం నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయం ఉపబ్రూహయమానో మహన్తం భోగక్ఖన్ధం పహాయ పబ్బజితుకామో హుత్వా పున చిన్తేసి – "సచాహం పబ్బజిస్సామి, గుణసమ్భావనాపాకటో భవిస్సామీ"తి.

సో లాభసక్కారం జిగుచ్ఛన్తో పబ్బజ్జం అనుపగన్త్వా "పహోమి చాహం లాభాలాభాదీసు నిబ్బికారో హోతు"న్తి అత్తానం తక్కేన్తో "విసేసతో పరపరిభవసహనాదిపటిపదం పూరేన్తో ఉపేక్ఖాపారమిం మత్థకం పాపేస్సామీ"తి నివత్థవత్థేనేవ గేహాతో నిక్ఖమిత్వా పరమసల్లేఖవుత్తికోపి అబలబలో అమన్దమన్దో వియ పరేసం అచిత్తకరూపేన హీళితపరిభూతో హుత్వా గామనిగమరాజధానీసు ఏకరత్తివాసేనేవ విచరతి. యత్థ పన మహన్తం పరిభవం పటిలభతి, తత్థ చిరమ్పి వసతి. సో నివత్థవత్థే జిణ్ణే పిలోతికఖణ్డేన తస్మిమ్పి జిణ్ణే కేనచి దిన్నం అగణ్హన్తో హిరికోపీనపటిచ్ఛాదనమత్తేనేవ చరతి. ఏవం గచ్ఛన్తే కాలే ఏకం నిగమగామం అగమాసి.

తత్థ గామదారకా ధుత్తజాతికా వేధవేరా కేచి రాజవల్లభానం పుత్తనత్తుదాసాదయో చ ఉద్ధతా ఉన్నళా చపలా ముఖరా వికిణ్ణవాచా కాలేన కాలం కీళాబహులా విచరన్తి. దుగ్గతే మహల్లకే పురిసే చ ఇత్థియో చ గచ్ఛన్తే దిస్వా భస్మపుటేన పిట్ఠియం ఆకిరన్తి, కేతకీపణ్ణం కచ్ఛన్తరే ఓలమ్బేన్తి, తేన విప్పకారేన పరివత్తేత్వా ఓలోకేన్తే యథావజ్జకీళితం దస్సేత్వా

ఉపహసన్తి. మహాపురిసో తస్మిం నిగమే తే ఏవం విచరన్తే ధుత్తదారకే దిస్వా "లద్ధో వత దాని మే ఉపేక్ఖాపారమియా పరిపూరణూపాయో"తి చిన్తేత్వా తత్థ విహాసి. తం తే ధుత్తదారకా పస్సిత్వా విప్పకారం కాతుం ఆరభన్తి.

మహాసత్తో తం అసహన్తో వియ చ తేహి భాయన్తో వియ చ ఉట్ఠహిత్వా గచ్ఛతి. తే తం అనుబన్ధన్తి. సో తేహి అనుబన్ధియమానో "ఏత్థ నత్థి కోచి పటివత్తా"తి సుసానం గన్త్వా అట్ఠికం సీసూపధానం కత్వా సయతి. ధుత్తదారకాపి తత్థ గన్త్వా ఓట్ఠుభనాదికం నానప్పకారం విప్పకారం కత్వా పక్కమన్తి. ఏవం తే దివసే దివసే కరోన్తి ఏవ. యే పన విఞ్ఞూ పురిసా, తే ఏవం కరోన్తే పస్సన్తి. తే తే పటిబాహిత్వా "అయం మహానుభావో తపస్సీ మహాయోగీ"తి చ ఞత్వా ఉళారం సక్కారసమ్మానం కరోన్తి. మహాసత్తో పన సబ్బత్థ ఏకసదిసోవ హోతి మజ్ఝత్తభూతో. తేన వుత్తం "**సుసానే సేయ్యం కప్పేమీ**"తిఆది.

తత్థ **సుసానే సేయ్యం కప్పేమి, ఛవట్ఠికం ఉపనిధాయా**తి ఆమకసుసానే ఛడ్డితకళేవరతో నోణసిఙ్గాలాదీహి తహిం తహిం విక్ఖిత్తేసు అట్ఠికేసు ఏకం అట్ఠికం సీసూపధానం కత్వా సుచిమ్హి చ అసుచిమ్హి చ సమానచిత్తతాయ తస్మిం సుసానే సేయ్యం కప్పేమి, సయామీతి అత్థో. **గామణ్డలా**తి గామదారకా. **రూపం దస్సేన్తినప్పక**న్తి యథావజ్జకీళితాయ ఓట్ఠుభనఉపహసనఉమ్మిహనాదీహి కణ్ణసోతే సలాకప్పవేసనాదీహి చ అతికక్ఖళం అనప్పకం నానప్పకారం రూపం వికారం కరోన్తి.

౧౨౦. అపరేతి తేసు ఏవ గామదారకేసు ఏకచ్చే. **ఉపాయనానూపనేన్తీ**తి "అయం ఇమేసు పరిభవవసేన ఏవరూపం విప్పకారం కరోన్తేసు న కిఞ్చి వికారం దస్సేతి, సమ్మాననే ను ఖో కీదిసో"తి పరిగ్గణ్హన్తా వివిధం బహుం గన్ధమాలం భోజనం అఞ్ఞాని చ ఉపాయనాని పణ్ణాకారాని ఉపనేన్తి ఉపహరన్తి. అపరేహి వా తేహి అనాచారగామదారకేహి అఞ్ఞే విఞ్ఞూ మనుస్సా "అయం ఇమేసం ఏవం వివిధమ్పి విప్పకారం కరోన్తానం న కుప్పతి, అఞ్ఞదత్థు ఖన్తిమేత్తానుద్దయంయేవ తేసు ఉపట్ఠపేతి, అహో అచ్ఛరియపురిసో"తి **హట్ఠా** "బహు వతిమేహి ఏతస్మిం విప్పటిపజ్జన్తేహి అపుఞ్ఞం పసుత"న్తి **సంవిగ్గమానసావ** హుత్వా **బహుం** గన్ధమాలం **వివిధం** భోజనం అఞ్ఞాని చ ఉపాయనాని ఉపనేన్తి ఉపహరన్తి.

౧౨౧. యే మే దుక్ఖం ఉపహరన్తీతి యే గామదారకా మయ్హం సరీరదుక్ఖం ఉపహరన్తి ఉపనేన్తి. "ఉపదహన్తీ"తిపి పాఠో, ఉప్పాదేన్తీతి అత్థో. **యే చ దేన్తి సుఖం మమా**తి యే చ విఞ్ఞూ మనుస్సా మమ మయ్హం సుఖం దేన్తి, మాలాగన్ధభోజనాదిసుఖూపకరణేహి మమ సుఖం ఉపహరన్తి. **సబ్బేసం సమకో హోమీ**తి కత్థచిపి వికారానుప్పత్తియా సమానచిత్తతాయ వివిధానమ్పి తేసం జనానం సమకో ఏకసదిసో హోమి భవామి. **దయా కోపో న విజ్జతీ**తి యస్మా మయ్హం ఉపకారకే మేత్తచిత్తతాసఙ్ఖాతా దయా, అపకారకే మనోపదోససఙ్ఖాతో కోపోపి న విజ్జతి, తస్మా సబ్బేసం సమకో హోమీతి దస్సేతి.

౧౨౨. ఇదాని భగవా తదా ఉపకారీసు అపకారీసు చ సత్తేసు సముపచితఞాణసమ్భారస్స అత్తనో సమానచిత్తతా వికారాభావో యా చ లోకధమ్మేసు అనుపలిత్తతా అహోసి, తం దస్సేతుం "**సుఖదుక్ఖే తులాభూతో**"తి ఓసానగాథమాహ.

తత్థ **సుఖదుక్ఖే**తి సుఖే చ దుక్ఖే చ. **తులాభూతో**తి సమకం గహితతులా వియ ఓనతిఉన్నతిఅపనతిం వజ్జేత్వా మజ్ఝత్తభూతో, సుఖదుక్ఖగ్గహణేనేవ చేత్థ తంనిమిత్తభావతో లాభాలాభాపి గహితాతి వేదితబ్బం. **యసేసూ**తి కిత్తీసు. **అయసేసూ**తి నిన్దాసు. **సబ్బత్థా**తి సబ్బేసు సుఖాదీసు లోకధమ్మేసు. ఇతి భగవా తదా సబ్బసత్తేసు సబ్బలోకధమ్మేసు చ

అనఞ్ఞసాధారణం అత్తనో మజ్ఝత్తభావం కిత్తేత్వా తేన తస్మిం అత్తభావే అత్తనో ఉపేక్ఖాపారమియా సిఖాప్పత్తభావం విభావేన్తో **''ఏసా మే ఉపేక్ఖాపారమీ''**తి దేసనం నిట్ఠాపేసి.

ఇధాపి మహాసత్తస్స పఠమం దానపారమీ నామ విసేసతో సబ్బవిభవపరిచ్చాగో "యే కేచి ఇమం సరీరం గహేత్వా యంకిఞ్చి అత్తనో ఇచ్ఛితం కరోన్తూ"తి అనపేక్ఖభావేన అత్తనో అత్తభావపరిచ్చాగో చ దానపారమీ, హీనాదికస్స సబ్బస్స అకత్తబ్బస్స అకరణం సీలపారమీ, కామస్సాదవిముఖస్స గేహతో నిక్ఖన్తస్స సతో కాయే అసుభసఞ్ఞానుబ్రూహనా నేక్ఖమ్మపారమీ, సమ్బోధిసమ్భారానం ఉపకారధమ్మపరిగ్గహణే తప్పటిపక్ఖప్పహానే చ కోసల్లం అవిపరీతతో ధమ్మసభావచిన్తనా చ పఞ్ఞాపారమీ , కామవితక్కాదివినోదనం దుక్ఖాధివాసనవీరియఞ్చ వీరియపారమీ, సబ్బాపి అధివాసనఖన్తి ఖన్తిపారమీ, వచీసచ్చం సమాదానావిసంవాదనేన విరతిసచ్చఞ్చ సచ్చపారమీ , అనవజ్జధమ్మే అచలసమాదానాధిట్ఠానం అధిట్ఠానపారమీ, అనోధిసో సబ్బసత్తేసు మేత్తానుద్దయభావో మేత్తాపారమీ, ఉపేక్ఖాపారమీ పనస్స యథావుత్తవసేనేవ వేదితబ్బాతి దస పారమియో లబ్భన్తి. ఉపేక్ఖాపారమీ చేత్థ అతిసయవతీతి కత్వా సాయేవ దేసనం ఆరుళ్హా. తథా ఇధ మహాసత్తస్స మహన్తం భోగక్ఖన్ధం మహన్తఞ్చ ఞాతిపరివట్టం పహాయ మహాభినిక్ఖమనసదిసం గేహతో నిక్ఖమనం, తథా నిక్ఖమిత్వా లాభసక్కారం జిగుచ్ఛతో పరేసం సమ్భావనం పరిహరితుకామస్స పబ్బజ్జాలిఙ్గం అగ్గహేత్వా చిత్తేనేవ అనవసేసం పబ్బజ్జాగుణే అధిట్ఠహిత్వా పరమసుఖవిహారో, పరమప్పిచ్ఛతా, పవివేకాభిరతి, ఉపేక్ఖణాధిప్పాయేన అత్తనో కాయజీవితనిరపేక్ఖా, పరేహి అత్తనో ఉపరి కతవిప్పకారాధివాసనం, ఉక్కంసగతసల్లేఖవుత్తి, బోధిసమ్భారపటిపక్ఖానం కిలేసానం తనుభావేన ఖీణాసవానం వియ పరేసం ఉపకారాపకారేసు నిబ్బికారభావహేతుభూతేన సబ్బత్థ మజ్ఝత్తభావేన సముట్ఠాపితో లోకధమ్మేహి అనుపలేపో, సబ్బపారమీనం ముద్ధభూతాయ ఉపేక్ఖాపారమియా సిఖాప్పత్తీతి ఏవమాదయో గుణానుభావా విభావేతబ్బాతి.

మహాలోమహంసచరియావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపేక్ఖాపారమీ నిట్ఠితా.

తతియవగ్గస్స అత్థవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉద్దానగాథావణ్ణనా

''యుధఞ్జయో''తిఆదికా ఉద్దానగాథా. తత్థ **భిసేనా**తి భిసాపదేసేన **మహాకఞ్చనచరియం** (చరియా॰ 3.34 ఆదయో) దస్సేతి. **సోణనన్దో**తి ఇమినా **సోణపణ్డితచరియం** (చరియా॰ 3.42 ఆదయో) దస్సేతి. తథా **మూగపక్ఖో**తి మూగపక్ఖాపదేసేన **తేమియపణ్డితచరియం** (చరియా॰ 3.48 ఆదయో) దస్సేతి. **ఉపేక్ఖాపారమిసీసేన మహాలోమహంసచరియం** (చరియా॰ 3.119 ఆదయో) దస్సేతి. **ఆసి ఇతి వుట్ఠం మహేసినా**తి యథా, సారిపుత్త, తుయ్హం ఏతరహి దేసితం, ఇతి ఏవం ఇమినా విధానేన మహన్తానం దానపారమిఆదీనం బోధిసమ్భారానం ఏసనతో మహేసినా తదా బోధిసత్తభూతేన మయా వుట్ఠం చిణ్ణం చరితం పటిపన్నం ఆసి అహోసీతి అత్థో . ఇదాని పారమిపరిపూరణవసేన చిరకాలప్పవత్తితం ఇధ వుత్తం అవుత్తఞ్చ అత్తనో దుక్కరకిరియం ఏకజ్ఝం కత్వా యదత్థం సా పవత్తితా, తఞ్చ సఙ్ఖేపేనేవ దస్సేతుం **''ఏవం బహుబ్బిధ''**న్తి గాథమాహ.

తత్థ **ఏవన్తి** ఇమినా వుత్తనయేన. **బహుబ్బిధం దుక్ఖన్తి** అకిత్తిపణ్డితాదికాలే కారపణ్ణాదిఆహారతాయ తఞ్చ యాచకస్స దత్వా ఆహారూపచ్ఛేదాదినా చ బహువిధం నానప్పకారం దుక్ఖం. తథా కురురాజాదికాలే సక్కసమ్పత్తిసదిసా **సమ్పత్తీ చ బహుబ్బిధా. భవాభవేతి** ఖుద్దకే చేవ మహన్తే చ భవే. భవాభవే వా వుద్ధిహానియో అనుభవిత్వా బహువిధేహి దుక్ఖేహి అవిహఞ్ఞమానో బహువిధాహి చ సమ్పత్తీహి అనాకడ్ఢియమానో పారమిపరిపూరణపసుతో ఏవ హుత్వా తదనురూపం పటిపత్తిం పటిపన్నో ఉత్తమం అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం సబ్బఞ్ఞుతం **పత్తో**, అధిగతోస్మీతి అత్థో.

ఇదాని యాసం పారమీనం పరిపూరణత్థం ఏసా దుక్కరచరియా చిరం పవత్తితా, తాసం అనవసేసతో పరిపుణ్ణభావం తేన చ పత్తబ్బఫలస్స అత్తనా అధిగతభావం దస్సేతుం ‘‘**దత్వా దాతబ్బకం దానం, సీలం పూరేత్వా అసేసతో**’’తిఆది వుత్తం.

తత్థ **దత్వా దాతబ్బకం దానన్తి** తదా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝితుం అగ్గయానపటిపదం పటిపన్నేన మహాబోధిసత్తేన దాతబ్బం దేయ్యధమ్మం బాహిరం రజ్జాదిం అబ్భన్తరం అత్తపరిచ్చాగోతి పఞ్చ మహాపరిచ్చాగపరియోసానం దానపారమిదానఉపపారమిదానపరమత్థపారమిప్పభేదం దానం అనవసేసతో సమ్పాదేత్వాతి అత్థో. తత్థ **అకిత్తిబ్రాహ్మణకాలే** (చరియా. ౧.౧ ఆదయో; జా. ౧.౧౩.౮౩ ఆదయో) **సఙ్ఖబ్రాహ్మణకాలేతి** (చరియా. ౧.౧౧ ఆదయో; జా. ౧.౧౦.౩౯ ఆదయో) ఏవమాదీసు ఇధ ఆగతేసు అనాగతేసు చ **విసయ్హసేట్ఠికాలే** (జా. ౧.౫.౧౦౨ ఆదయో) **వేలామకాలేతి** (అ. ని. ౯.౨౦) ఏవమాదీసుపి దానపారమియా మహాపురిసస్స పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **ససపణ్డితకాలే** –

> ‘‘భిక్ఖాయ ఉపగతం దిస్వా, సకత్తానం పరిచ్చజిం;
> దానేన మే సమో నత్థి, ఏసా మే దానపారమీ’’తి. (చరియా. ౧. తస్సుద్దాన) –

ఏవం అత్తపరిచ్చాగం కరోన్తస్స దానపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా. ఇతరేసు పన యథారహం పారమిఉపపారమియో వేదితబ్బా.

సీలం పూరేత్వా అసేసతోతి తథా అనవసేసతో కాయికో సంవరో, వాచసికో సంవరో, కాయికవాచసికో సంవరో, ఇన్ద్రియసంవరో, భోజనే మత్తఞ్ఞుతా, సువిసుద్ధాజీవతాతి ఏవమాదికం బోధిసత్తసీలం సమ్పాదేన్తేన సీలపారమిసీలఉపపారమిసీలపరమత్థపారమిప్పభేదం పూరేతబ్బం సబ్బం సీలం పూరేత్వా సమ్మదేవ సమ్పాదేత్వా. ఇధాపి **సీలవనాగరాజకాలే** (చరియా. ౨.౧ ఆదయో; జా. ౧.౧.౭౨) **చమ్పేయ్యనాగరాజకాలేతి** (చరియా. ౨.౨౦ ఆదయో; జా. ౧.౧౫.౨౪౦ ఆదయో) ఏవమాదీసు ఇధ ఆగతేసు, అనాగతేసు చ **మహాకపికాలే** (చరియా. ౩.౬౭ ఆదయో; జా. ౧.౭.౮౩ ఆదయో; ౧.౧౬.౧౭౮ ఆదయో) **ఛద్దన్తకాలేతి** (జా. ౧.౧౬.౯౭ ఆదయో) ఏవమాదీసు మహాసత్తస్స సీలపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **సఙ్ఖపాలకాలే** –

> ‘‘సూలేహి వినివిజ్ఝన్తే, కోట్టయన్తేపి సత్తిభి;
> భోజపుత్తే న కుప్పామి, ఏసా మే సీలపారమీ’’తి. (చరియా. ౨.౯౧) –

ఏవం అత్తపరిచ్చాగం కరోన్తస్స సీలపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా. ఇతరేసు పన యథారహం పారమిఉపపారమియో వేదితబ్బా.

నేక్ఖమ్మే పారమిం గన్త్వాతి తథా తివిధేపి మహాభినిక్ఖమనే పారమిం పరముక్కంసం గన్త్వా. తత్థ **యుధఞ్జయకాలే** (చరియా॰ ౩.౧ ఆదయో; జా॰ ౧.౧౧.౭౩ ఆదయో) **సోమనస్సకుమారకాలే**తి (చరియా॰ ౩.౭ ఆదయో; జా॰ ౧.౧౫.౨౧౧ ఆదయో) ఏవమాదీసు ఇధ ఆగతేసు, అనాగతేసు చ **హత్థిపాలకుమారకాలే** (జా॰ ౧.౧౫.౩౩౭ ఆదయో) **మఘదేవకాలే**తి (మ॰ ని॰ ౨.౩౦౮ ఆదయో; జా॰ ౧.౧.౯) ఏవమాదీసు మహారజ్జం పహాయ నేక్ఖమ్మపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **చూళసుతసోమకాలే** –

“మహారజ్జం హత్థగతం, ఖేళపిణ్డంవ ఛడ్డయిం;
చజతో న హోతి లగ్గనం, ఏసా మే నేక్ఖమ్మపారమీ”తి. (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా; జా॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా; అప॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా);

ఏవం నిస్సఙ్గతాయ రజ్జం ఛడ్డేత్వా నిక్ఖమన్తస్స నేక్ఖమ్మపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా. ఇతరేసు పన యథారహం పారమిఉపపారమియో వేదితబ్బా.

పణ్డితే పరిపుచ్ఛిత్వాతి కిం కుసలం కిం అకుసలం కిం సావజ్జం కిం అనవజ్జన్తిఆదినా కుసలాదిధమ్మవిభాగం కమ్మకమ్మఫలవిభాగం సత్తానం ఉపకారావహం అనవజ్జకమ్మాయతనసిప్పాయతనవిజ్జాట్ఠానాదిం పణ్డితే సప్పఞ్ఞే పరిపుచ్ఛిత్వా. ఏతేన పఞ్ఞాపారమిం దస్సేతి. తత్థ **విధురపణ్డితకాలే** (జా॰ ౨.౨౨.౧౩౪౬ ఆదయో) **మహాగోవిన్దపణ్డితకాలే** (దీ॰ ని॰ ౨.౨౯౩ ఆదయో; చరియా ౧.౩౭ ఆదయో) **కుదాలపణ్డితకాలే** (జా॰ ౧.౧.౭౦) **అరకపణ్డితకాలే** (జా॰ ౧.౨.౩౭ ఆదయో) **బోధిపరిబ్బాజకకాలే మహోసధపణ్డితకాలే**తి (జా॰ ౨.౨౨.౨౯౦ ఆదయో) ఏవమాదీసు పఞ్ఞాపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **సేనకపణ్డితకాలే** –

“పఞ్ఞాయ విచినన్తోహం, బ్రాహ్మణం మోచయిం దుఖా;
పఞ్ఞాయ మే సమో నత్థి, ఏసా మే పఞ్ఞాపారమీ”తి. (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా; జా॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా; అప॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానక్కథా) –

అన్తోభస్తగతం సప్పం దస్సేన్తస్స పఞ్ఞాపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా. **వీరియం కత్వాన ఉత్తమ**న్తి సమ్మాసమ్బోధిం పాపేతుం సమత్థతాయ ఉత్తమం పధానం వీరియన్తి వివిధమ్పి వీరియపారమిం కత్వా ఉప్పాదేత్వా. తత్థ **మహాసీలవరాజకాలే** (జా॰ ౧.౧.౫౧) **పఞ్చావుధకుమారకాలే** (జా॰ ౧.౧.౫౫) **మహావానరిన్దకాలే**తి (జా॰ ౧.౧.౫౭) ఏవమాదీసు వీరియపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **మహాజనకకాలే** –

“అతీరదస్సీ జలమజ్ఝే, హతా సబ్బేవ మానుసా;

చిత్తస్స అఞ్ఞథా నత్థి, ఏసా మే వీరియపారమీ”తి. (ధ. స. అట్ఠ. నిదానకథా; జా. అట్ఠ. ౧.దూరేనిదానకథా; అప. అట్ఠ. ౧.దూరేనిదానకథా) –

ఏవం మహాసముద్దం తరన్తస్స వీరియపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా.

ఖన్తియా పారమిం గన్త్వాతి అధివాసనఖన్తిఆది ఖన్తిపరముక్కంసభావం పాపేన్తో ఖన్తియా పారమిం పరమకోటిం గన్త్వా, ఖన్తిపారమిం సమ్పాదేత్వాతి అత్థో. తత్థ **మహాకపికాలే** (చరియా. ౩.౬౭ ఆదయో; జా. ౧.౭.౮౩ ఆదయో) **మహింసరాజకాలే** (జా. ౧.౩.౮౫ ఆదయో) **రురుమిగరాజకాలే** (జా. ౧.౧౩.౧౧౭ ఆదయో) **ధమ్మదేవపుత్తకాలే**తి (జా. ౧.౧౧.౫౬ ఆదయో) ఏవమాదీసు ఖన్తిపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **ఖన్తివాదికాలే** –

“అచేతనం వ కోట్టేన్తే, తిణ్హేన ఫరసునా మమం;

కాసిరాజే న కుప్పామి, ఏసా మే ఖన్తిపారమీ”తి. (ధ. స. అట్ఠ. నిదానకథా; జా. అట్ఠ. ౧.దూరేనిదానకథా; అప. అట్ఠ. ౧.దూరేనిదానకథా) –

ఏవం అచేతనభావేన వియ మహాదుక్ఖం అనుభవన్తస్స ఖన్తిపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా.

కత్వా దళ్హమధిట్ఠానన్తి కుసలసమాదానాధిట్ఠానం తస్స తస్స పారమిసమాదానస్స తదుపకారకసమాదానస్స చ అధిట్ఠానం దళ్హతరం అసిథిలం కత్వా, తం తం వతసమాదానం అనివత్తిభావేన అధిట్ఠహిత్వాతి అత్థో. తత్థ **జోతిపాలకాలే** (మ. ని. ౨.౨౮౨ ఆదయో) **సరభఙ్గకాలే** (జా. ౨.౧౭.౫౦ ఆదయో) **నేమికాలే**తి (చరియా. ౧.౪౦ ఆదయో; జా.౨.౨౨.౪౨౧ ఆదయో) ఏవమాదీసు అధిట్ఠానపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **తేమియకుమారకాలే** –

“మాతాపితా న మే దేస్సా, అత్తా మే న చ దేస్సియో;

సబ్బఞ్ఞుతం పియం మయ్హం, తస్మా వతమధిట్ఠహి”న్తి. (చరియా. ౩.౬౫) –

ఏవం జీవితం పరిచ్చజిత్వా వతం అధిట్ఠహన్తస్స అధిట్ఠానపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా.

సచ్చవాచానురక్ఖియాతి సచ్చవాచం అనురక్ఖిత్వా జీవితన్తరాయేపి అనరియవోహారం గూథం వియ జిగుచ్ఛన్తో పరిహరిత్వా సబ్బసో అవిసంవాదిభావం రక్ఖిత్వా. తత్థ **కపిరాజకాలే** (చరియా. ౩.౬౭ ఆదయో) **సచ్చతాపసకాలే** **మచ్ఛరాజకాలే**తి ఏవమాదీసు సచ్చపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **మహాసుతసోమకాలే** –

“సచ్చవాచం అనురక్ఖన్తో, చజిత్వా మమ జీవితం;

మోచేసిం ఏకసతం ఖత్తియే, ఏసా మే సచ్చపారమీ”తి. (ధ. స. అట్ఠ. నిదానకథా; జా. అట్ఠ. ౧.దూరేనిదానకథా; అప. అట్ఠ. ౧.దూరేనిదానకథా) –

ఏవం జీవితం చజిత్వా సచ్చం అనురక్ఖన్తస్స సచ్చపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా.

మేత్తాయ పారమిం గన్త్వాతి సబ్బసత్తేసు అనోధిసో హితూపసంహారలక్ఖణాయ మేత్తాయ పారమిం పరముక్కంసతం పత్వా. తత్థ **చూళధమ్మపాలకాలే** (జా॰ ౧.౫.౪౪ ఆదయో) **మహాసీలవరాజకాలే** (జా॰ ౧.౧.౫౧) **సామపణ్డితకాలే**తి (చరియా॰ ౩.౧౧౧ ఆదయో; జా॰ ౨.౨౨.౨౯౬ ఆదయో) ఏవమాదీసు మేత్తాపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **సువణ్ణసామకాలే** –

"న మం కోచి ఉత్తసతి, నపిహం భాయామి కస్సచి;
మేత్తాబలేనుపత్థద్ధో, రమామి పవనే తదా"తి. (చరియా॰ ౩.౧౧౩) –

ఏవం జీవితమ్పి అనోలోకేత్వా మేత్తాయన్తస్స మేత్తాపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా.

సమ్మాననావమాననేతి సక్కచ్చం పూజాసక్కారాదినా సమ్మాననే ఓట్ఠుభనాదినా అవమాననే చ సబ్బత్థ లోకధమ్మే సమకో సమచిత్తో నిబ్బికారో హుత్వా ఉత్తమం అనుత్తరం లబ్బఞ్ఞుతం అధిగతోస్మీతి అత్థో. తత్థ **మహావానరిన్దకాలే** (జా॰ ౧.౧.౫౭) **కాసిరాజకాలే ఖేమబ్రాహ్మణకాలే అట్ఠిసేనపరిబ్బాజకకాలే**తి (జా॰ ౧.౭.౫౪ ఆదయో) ఏవమాదీసు ఉపేక్ఖాపారమియా పూరితత్తభావానం పరిమాణం నామ నత్థి. ఏకన్తేన పనస్స **మహాలోమహంసకాలే** –

"సుసానే సేయ్యం కప్పేమి, ఛవట్ఠికం ఉపనిధాయహం;
గామణ్డలా ఉపాగన్త్వా, రూపం దస్సేన్తినప్పక"న్తి. (చరియా॰ ౩.౧౧౯) –

ఏవం గామదారకేసు ఓట్ఠుభనాదీహి చేవ మాలాగన్ధూపహారాదీహి చ సుఖదుక్ఖం ఉప్పాదేన్తేసుపి ఉపేక్ఖం అనతివత్తన్తస్స ఉపేక్ఖాపారమీ పరమత్థపారమీ నామ జాతా. ఇతి భగవా –

"ఏవం బహుబ్బిధం దుక్ఖం, సమ్పత్తీ చ బహుబ్బిధా;
భవాభవే అనుభవిత్వా, పత్తో సమ్బోధిముత్తమ"న్తి. –

సమ్మాసమ్బోధిం అధిగన్తుం ఇమస్మిం భద్దకప్పే అత్తనా కతం దుక్కరచరియం సఙ్ఖేపేనేవ వత్వా పున –

"దత్వా దాతబ్బకం దానం, సీలం పూరేత్వా అసేసతో;
నేక్ఖమ్మే పారమిం గన్త్వా, పత్తో సమ్బోధిముత్తమం.

"పణ్డితే పరిపుచ్ఛిత్వా, వీరియం కత్వాన ముత్తమం;
ఖన్తియా పారమిం గన్త్వా, పత్తో సమ్బోధిముత్తమం.

"కత్వా దళ్హమధిట్ఠానం, సచ్చవాచానురక్ఖియ;
మేత్తాయ పారమిం గన్త్వా, పత్తో సమ్బోధిముత్తమం.

“లాభాలాభే యసాయసే, సమ్మాననావమాననే;

సబ్బత్థ సమకో హుత్వా, పత్తో సమ్బోధిముత్తమ”న్తి. –

అత్తనా సమ్మదేవ పరిపూరితా దస పారమియో దస్సేతి.

పకిణ్ణకకథా

ఇమస్మిం పన ఠానే ఠత్వా మహాబోధియానపటిపత్తియం ఉస్సాహజాతానం కులపుత్తానం బోధిసమ్భారేసు నానప్పకారకోసల్లత్థం సబ్బపారమీసు **పకిణ్ణకకథా** కథేతబ్బా.

తత్రిదం పఞ్హాకమ్మం – కా పనేతా పారమియో? కేనట్ఠేన పారమియో? కతివిధా చేతా? కో తాసం కమో? కాని లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానాని? కో పచ్చయో? కో సంకిలేసో? కిం వోదానం? కో పటిపక్ఖో? కా పటిపత్తి? కో విభాగో? కో సఙ్గహో? కో సమ్పాదనూపాయో? కిత్తకేన కాలేన సమ్పాదనం? కో ఆనిసంసో? కిం చేతాసం ఫలన్తి?

తత్రిదం విస్సజ్జనం – **కా పనేతా పారమియోతి**? తణ్హామానదిట్ఠీహి అనుపహతా కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితా దానాదయో గుణా పారమియో.

కేనట్ఠేన పారమియోతి? దానసీలాదిగుణవిసేసయోగేన సత్తుత్తమతాయ పరమా మహాసత్తా బోధిసత్తా, తేసం భావో కమ్మం వా పారమీ, దానాదికిరియా. అథ వా పరతీతి పరమో, దానాదిగుణానం పూరకో పాలకో చాతి బోధిసత్తో, పరమస్స అయం, పరమస్స వా భావో, కమ్మం వా పారమీ, దానాదికిరియావ. అథ వా పరం సత్తం అత్తని మవతి బన్ధతి గుణవిసేసయోగేన, పరం వా అధికతరం మజ్జతి సుజ్ఝతి సంకిలేసమలతో, పరం వా సేట్ఠం నిబ్బానం విసేసేన మయతి గచ్ఛతి, పరం వా లోకం పమాణభూతేన ఞాణవిసేసేన ఇధలోకం వియ మునాతి పరిచ్ఛిన్దతి, పరం వా అతివియ సీలాదిగుణగణం అత్తనో సన్తానే మినోతి పక్ఖిపతి, పరం వా అత్తభూతతో ధమ్మకాయతో అఞ్ఞం పటిపక్ఖం వా తదనత్థకరం కిలేసచోరగణం మినాతి హింసతీతి పరమో, మహాసత్తో. పరమస్స అయన్తిఆది వుత్తనయేన యోజేతబ్బం. పారే వా నిబ్బానే మజ్జతి సుజ్ఝతి సత్తే చ సోధేతి, తత్థ వా సత్తే మవతి బన్ధతి యోజేతి, తం వా మయతి గచ్ఛతి గమేతి చ, మినాతి వా తం యాథావతో , తత్థ వా సత్తే మినోతి పక్ఖిపతి, కిలేసారయో వా సత్తానం తత్థ మినాతి హింసతీతి పారమీ, మహాపురిసో. తస్స భావో కమ్మం వా పారమితా, దానాదికిరియావ. ఇమినా నయేన పారమీసద్దత్థో వేదితబ్బో.

కతివిధాతి? సఙ్ఖేపతో దసవిధా. తా పన పాళియం సరూపతో ఆగతాయేవ. యథాహ –

“విచినన్తో తదా దక్ఖిం, పఠమం దానపారమిం;

పుబ్బకేహి మహేసీహి, అనుచిణ్ణం మహాపథ”న్తి. (బు॰ వం॰ ౨.౧౧౬) –

ఆది. యథా చాహ – “కతి ను ఖో, భన్తే, బుద్ధకారకా ధమ్మా? దస ఖో, సారిపుత్త, బుద్ధకారకా ధమ్మా. కతమే దస? దానం ఖో, సారిపుత్త, బుద్ధకారకో ధమ్మో, సీలం, నేక్ఖమ్మం, పఞ్ఞా, వీరియం, ఖన్తి, సచ్చం, అధిట్ఠానం, మేత్తా, ఉపేక్ఖా బుద్ధకారకో ధమ్మో. ఇమే ఖో, సారిపుత్త, దస బుద్ధకారకా ధమ్మా”తి. ఇదమవోచ భగవా, ఇదం వత్వా సుగతో అథాపరం ఏతదవోచ సత్థా –

“దానం సీలఞ్చ నేక్ఖమ్మం, పఞ్ఞా వీరియేన పఞ్చమం;

ఖన్తి సచ్చమధిట్ఠానం, మేత్తుపేక్ఖాతి తే దసా”తి. (బు॰ వం॰ ౧.౭౬ థోకం విసదిసం);

కేచి పన “ఛబ్బిధా”తి వదన్తి. తం ఏతాసం సఙ్గహవసేన వుత్తం. సో పన సఙ్గహో పరతో ఆవి భవిస్సతి.

కో తాసం కమోతి? ఏత్థ **కమోతి** దేసనాక్కమో, సో చ పఠమసమాదానహేతుకో, సమాదానం పవిచయహేతుకం, ఇతి యథా ఆదిమ్హి పవిచితా సమాదిన్నా చ, తథా దేసితా. తత్థ దానం సీలస్స బహూపకారం సుకరఞ్చాతి తం ఆదిమ్హి వుత్తం. దానం సీలపరిగ్గహితం మహప్ఫలం హోతి మహానిసంసన్తి దానానన్తరం సీలం వుత్తం. సీలం నేక్ఖమ్మపరిగ్గహితం, నేక్ఖమ్మం పఞ్ఞాపరిగ్గహితం, పఞ్ఞా వీరియపరిగ్గహితా, వీరియం ఖన్తిపరిగ్గహితం, ఖన్తి సచ్చపరిగ్గహితా, సచ్చం అధిట్ఠానపరిగ్గహితం, అధిట్ఠానం మేత్తాపరిగ్గహితం, మేత్తా ఉపేక్ఖాపరిగ్గహితా మహప్ఫలా హోతి మహానిసంసాతి మేత్తానన్తరముపేక్ఖా వుత్తా. ఉపేక్ఖా పన కరుణాపరిగ్గహితా కరుణా చ ఉపేక్ఖాపరిగ్గహితాతి వేదితబ్బా. “కథం పన మహాకారుణికా బోధిసత్తా సత్తేసు ఉపేక్ఖకా హోన్తీ”తి? “ఉపేక్ఖితబ్బయుత్తేసు కఞ్చి కాలం ఉపేక్ఖకా హోన్తి , న పన సబ్బత్థ సబ్బదా చా”తి కేచి. అపరే పన – “న సత్తేసు ఉపేక్ఖకా, సత్తకతేసు పన విప్పకారేసు ఉపేక్ఖకా హోన్తీ”తి.

అపరో నయో – పచురజనేసుపి పవత్తియా సబ్బసత్తసాధారణత్తా అప్పఫలత్తా సుకరత్తా చ ఆదిమ్హి **దానం** వుత్తం. సీలేన దాయకపటిగ్గాహకసుద్ధితో పరానుగ్గహం వత్వా పరపీళానివత్తివచనతో కిరియధమ్మం వత్వా అకిరియధమ్మవచనతో భోగసమ్పత్తిహేతుం వత్వా భవసమ్పత్తిహేతువచనతో చ దానస్స అనన్తరం **సీలం** వుత్తం. నేక్ఖమ్మేన సీలసమ్పత్తిసిద్ధితో కాయవచీసుచరితం వత్వా మనోసుచరితవచనతో విసుద్ధసీలస్స సుఖేనేవ ఝానసమిజ్ఝనతో కమ్మాపరాధప్పహానేన పయోగసుద్ధిం వత్వా కిలేసాపరాధప్పహానేన ఆసయసుద్ధివచనతో వీతిక్కమప్పహానేన చిత్తస్స పరియుట్ఠానప్పహానవచనతో చ సీలస్స అనన్తరం **నేక్ఖమ్మం** వుత్తం. పఞ్ఞాయ నేక్ఖమ్మస్స సిద్ధిపరిసుద్ధితో ఝానాభావేన పఞ్ఞాభావవచనతో “సమాధిపదట్ఠానా హి పఞ్ఞా, పఞ్ఞాపచ్చుపట్ఠానో చ సమాధి”. సమథనిమిత్తం వత్వా ఉపేక్ఖానిమిత్తవచనతో పరహితజ్ఝానేన పరహితకరణూపాయకోసల్లవచనతో చ నేక్ఖమ్మస్స అనన్తరం **పఞ్ఞా** వుత్తా. వీరియారమ్భేన పఞ్ఞాకిచ్చసిద్ధితో సత్తసుఞ్ఞతాధమ్మనిజ్ఝానక్ఖన్తిం వత్వా సత్తహితాయ ఆరమ్భస్స అచ్ఛరియతావచనతో ఉపేక్ఖానిమిత్తం వత్వా పగ్గహనిమిత్తవచనతో నిసమ్మకారితం వత్వా ఉట్ఠానవచనతో చ “నిసమ్మకారినో హి ఉట్ఠానం ఫలవిసేసమావహతీ”తి పఞ్ఞాయ అనన్తరం **వీరియం** వుత్తం.

వీరియేన తితిక్ఖాసిద్ధితో “వీరియవా హి ఆరద్ధవీరియత్తా సత్తసఙ్ఖారేహి ఉపనీతం దుక్ఖం అభిభుయ్య విహరతి”. వీరియస్స తితిక్ఖాలఙ్కారభావతో “వీరియవతో హి తితిక్ఖా సోభతి”. పగ్గహనిమిత్తం వత్వా సమథనిమిత్తవచనతో అచ్చారమ్భేన ఉద్ధచ్చదోసప్పహానవచనతో “ధమ్మనిజ్ఝానక్ఖన్తియా హి ఉద్ధచ్చదోసో పహీయతి”. వీరియవతో సాతచ్చకరణవచనతో “ఖన్తిబహులో హి అనుద్ధతో సాతచ్చకారీ హోతి”. అప్పమాదవతో పరహితకిరియారమ్భే పచ్చుపకారతణ్హాభావవచనతో “యాథావతో ధమ్మనిజ్ఝానే హి సతి తణ్హా న హోతి”. పరహితారమ్భే పరమేపి పరకతదుక్ఖసహనతావచనతో చ వీరియస్స అనన్తరం **ఖన్తి** వుత్తా. సచ్చేన ఖన్తియా చిరాధిట్ఠానతో అపకారినో అపకారఖన్తిం వత్వా తదుపకారకరణే అవిసంవాదవచనతో ఖన్తియా అపవాదవాచావికమ్పనేన భూతవాదితాయ అవిజహనవచనతో సత్తసుఞ్ఞతాధమ్మనిజ్ఝానక్ఖన్తిం వత్వా తదుపబ్రూహితఞాణసచ్చవచనతో చ ఖన్తియా అనన్తరం **సచ్చం** వుత్తం.

అధిట్ఠానేన సచ్చసిద్ధితో "అచలాధిట్ఠానస్స హి విరతి సిజ్ఝతి". అవిసంవాదితం వత్వా తత్థ అచలభావవచనతో "సచ్చసన్ధో హి దానాదీసు పటిఞ్ఞానురూపం నిచ్చలోవ పవత్తతి". ఞాణసచ్చం వత్వా సమ్భారేసు పవత్తినిట్ఠాపనవచనతో "యథాభూతఞాణవా హి బోధిసమ్భారే అధిట్ఠాతి, తే చ నిట్ఠాపేతి పటిపక్ఖేహి అకమ్పియభావతో"తి సచ్చస్స అనన్తరం **అధిట్ఠానం** వుత్తం. మేత్తాయ పరహితకరణసమాదానాధిట్ఠానసిద్ధితో అధిట్ఠానం వత్వా హితూపసంహారవచనతో "బోధిసమ్భారే హి అధితిట్ఠమానో మేత్తావిహారీ హోతి". అచలాధిట్ఠానస్స సమాదానావికోపనేన సమాదానసమ్భవతో చ అధిట్ఠానస్స అనన్తరం **మేత్తా** వుత్తా. ఉపేక్ఖాయ మేత్తావిసుద్ధితో సత్తేసు హితూపసంహారం వత్వా తదపరాధేసు ఉదాసీనతావచనతో మేత్తాభావనం వత్వా తన్నిస్సన్దభావనావచనతో హితకామసత్తేపి ఉపేక్ఖకోతి అచ్ఛరియగుణతావచనతో చ మేత్తాయ అనన్తరం **ఉపేక్ఖా** వుత్తాతి ఏవమేతాసం కమో వేదితబ్బో.

కాని లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానానీతి ఏత్థ అవిసేసేన తావ సబ్బాపి పారమియో పరానుగ్గహలక్ఖణా, పరేసం ఉపకారకరణరసా, అవికమ్పనరసా వా, హితేసితాపచ్చుపట్ఠానా, బుద్ధత్తపచ్చుపట్ఠానా వా, మహాకరుణాపదట్ఠానా, కరుణూపాయకోసల్లపదట్ఠానా వా.

విసేసేన పన యస్మా కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితా అత్తూపకరణపరిచ్చాగచేతనా **దానపారమితా,** కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితం కాయవచీసుచరితం అత్థతో అకత్తబ్బవిరతికత్తబ్బకరణచేతనాదయో చ **సీలపారమితా**. కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితో ఆదీనవదస్సనపుబ్బఙ్గమో కామభవేహి నిక్ఖమనచిత్తుప్పాదో **నేక్ఖమ్మపారమితా,** కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితో ధమ్మానం సామఞ్ఞవిసేసలక్ఖణావబోధో **పఞ్ఞాపారమితా** . కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితో కాయచిత్తేహి పరహితారమ్భో **వీరియపారమితా,** కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితం సత్తసఙ్ఖారాపరాధసహనం అదోసప్పధానో తదాకారప్పవత్తచిత్తుప్పాదో **ఖన్తిపారమితా,** కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితం విరతిచేతనాదిభేదం అవిసంవాదనం **సచ్చపారమితా,** కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితం అచలసమాదానాధిట్ఠానం తదాకారప్పవత్తో చిత్తుప్పాదో **అధిట్ఠానపారమితా,** కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితో లోకస్స హితసుఖూపసంహారో అత్థతో అబ్యాపాదో **మేత్తాపారమితా,** కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితా అనునయపటిఘవిద్ధంసనీ ఇట్ఠానిట్ఠేసు సత్తసఙ్ఖారేసు సమప్పవత్తి **ఉపేక్ఖాపారమితా**.

తస్మా పరిచ్చాగలక్ఖణా **దానపారమీ,** దేయ్యధమ్మే లోభవిద్ధంసనరసా, అనాసత్తిపచ్చుపట్ఠానా, భవవిభవసమ్పత్తిపచ్చుపట్ఠానా వా, పరిచ్చజితబ్బవత్థుపదట్ఠానా. సీలనలక్ఖణా **సీలపారమీ,** సమాధానలక్ఖణా పతిట్ఠానలక్ఖణా చాతి వుత్తం హోతి. దుస్సీల్యవిద్ధంసనరసా, అనవజ్జరసా వా, సోచేయ్యపచ్చుపట్ఠానా, హిరోత్తప్పపదట్ఠానా. కామతో చ భవతో చ నిక్ఖమనలక్ఖణా **నేక్ఖమ్మపారమీ,** తదాదీనవవిభావనరసా, తతో ఏవ విముఖభావపచ్చుపట్ఠానా, సంవేగపదట్ఠానా. యథాసభావపటివేధలక్ఖణా **పఞ్ఞాపారమీ,** అక్ఖలితపటివేధలక్ఖణా వా కుసలిస్సాసఖిత్తఉసుపటివేధో వియ, విసయోభాసనరసా పదీపో వియ, అసమ్మోహపచ్చుపట్ఠానా అరఞ్ఞగతసుదేసికో వియ, సమాధిపదట్ఠానా, చతుసచ్చపదట్ఠానా వా. ఉస్సాహలక్ఖణా **వీరియపారమీ,** ఉపత్థమ్భనరసా, అసంసీదనపచ్చుపట్ఠానా, వీరియారమ్భవత్థుపదట్ఠానా, సంవేగపదట్ఠానా వా. ఖమనలక్ఖణా **ఖన్తిపారమీ,** ఇట్ఠానిట్ఠసహనరసా, అధివాసనపచ్చుపట్ఠానా, అవిరోధపచ్చుపట్ఠానా వా, యథాభూతదస్సనపదట్ఠానా. అవిసంవాదనలక్ఖణా **సచ్చపారమీ,** యథాసభావవిభావనరసా, సాధుతాపచ్చుపట్ఠానా, సోరచ్చపదట్ఠానా. బోధిసమ్భారేసు అధిట్ఠానలక్ఖణా **అధిట్ఠానపారమీ,** తేసం పటిపక్ఖాభిభవనరసా, తత్థ అచలతాపచ్చుపట్ఠానా, బోధిసమ్భారపదట్ఠానా. హితాకారప్పవత్తిలక్ఖణా **మేత్తాపారమీ,**

హితూపసంహారరసా, ఆఘాతవినయనరసా వా, సోమ్మభావపచ్చుపట్ఠానా, సత్తానం మనాపభావదస్సనపదట్ఠానా. మజ్ఝత్తాకారప్పవత్తిలక్ఖణా **ఉపేక్ఖాపారమీ,** సమభావదస్సనరసా, పటిఘానునయవూపసమపచ్చుపట్ఠానా, కమ్మస్సకతాపచ్చవేక్ఖణపదట్ఠానా.

ఏత్థ చ కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితతా దానాదీనం పరిచ్చాగాదిలక్ఖణస్స విసేసనభావేన వత్తబ్బా. కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితాని హి దానాదీని బోధిసత్తసన్తానే పవత్తాని దానాదిపారమియో నామ హోన్తి.

కో పచ్చయోతి? అభినీహారో తావ పారమీనం పచ్చయో. యో హి అయం –

"మనుస్సత్తం లిఙ్గసమ్పత్తి, హేతు సత్థారదస్సనం;
పబ్బజ్జా గుణసమ్పత్తి, అధికారో చ ఛన్దతా;
అట్ఠధమ్మసమోధానా, అభినీహారో సమిజ్ఝతీ"తి. (బు॰ వం॰ ౨.౫౯) –

ఏవం వుత్తో అట్ఠధమ్మసమోధానసమ్భావితో "తిణ్ణో తారేయ్యం ముత్తో మోచేయ్యం దన్తో దమేయ్యం సన్తో సమేయ్యం అస్సత్థో అస్సాసేయ్యం పరినిబ్బుతో పరినిబ్బాపేయ్యం సుద్ధో సోధేయ్యం బుద్ధో బోధేయ్య"న్తిఆదినయప్పవత్తో అభినీహారో. సో అవిసేసేన సబ్బపారమీనం పచ్చయో. తప్పవత్తియా హి ఉద్ధం పారమీనం పవిచయుపట్ఠానసమాదానాధిట్ఠాననిప్ఫత్తియో మహాపురిసానం సమ్భవన్తి.

తత్థ **మనుస్సత్త**న్తి మనుస్సత్తభావో. మనుస్సత్తభావేయేవ హి ఠత్వా బుద్ధత్తం పత్థేన్తస్స పత్థనా సమిజ్ఝతి, న నాగసుపణ్ణాదిజాతీసు ఠితస్స. కస్మాతి చే? బుద్ధభావస్స అననుచ్ఛవికభావతో.

లిఙ్గసమ్పత్తీతి మనుస్సత్తభావే ఠితస్సాపి పురిసస్సేవ పత్థనా సమిజ్ఝతి, న ఇత్థియా న పణ్డకనపుంసకఉభతోబ్యఞ్జనకానం వా సమిజ్ఝతి. కస్మాతి చే? యథావుత్తకారణతో లక్ఖణపారిపూరియా అభావతో చ. వుత్తఞ్హేతం – "అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో, యం ఇత్థీ అరహం అస్స సమ్మాసమ్బుద్ధో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౨౭౯; విభ॰ ౮౦౯) విత్థారో. తస్మా మనుస్సజాతికస్సాపి ఇత్థిలిఙ్గే ఠితస్స పణ్డకాదీనం వా పత్థనా న సమిజ్ఝతి.

హేతూతి ఉపనిస్సయసమ్పత్తి. మనుస్సపురిసస్సాపి హి ఉపనిస్సయసమ్పన్నస్సేవ హేతుసమ్పత్తియా పత్థనా సమిజ్ఝతి, న ఇతరస్స.

సత్థారదస్సనన్తి సత్థుసమ్ముఖీభావో. ధరమానకబుద్ధస్సేవ హి సన్తికే పత్థేన్తస్స పత్థనా సమిజ్ఝతి, పరినిబ్బుతే పన భగవతి చేతియస్స సన్తికే వా బోధిమూలే వా పటిమాయ వా పచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానం వా సన్తికే పత్థనా న సమిజ్ఝతి. కస్మా? అధికారస్స బలవభావాభావతో. బుద్ధానం ఏవ పన సన్తికే పత్థనా సమిజ్ఝతి, అజ్ఝాసయస్స ఉళారభావేన తదధికారస్స బలవభావాపత్తితో.

పబ్బజ్జాతి బుద్ధస్స భగవతో సన్తికే పత్థేన్తస్సాపి కమ్మకిరియవాదీసు తాపసేసు వా భిక్ఖూసు వా పబ్బజితస్సేవ పత్థనా సమిజ్ఝతి, నో గిహిలిఙ్గే ఠితస్స. కస్మా? బుద్ధభావస్స అననుచ్ఛవికభావతో. పబ్బజితా ఏవ హి మహాబోధిసత్తా

సమ్మాసమ్బోధిం అధిగచ్ఛన్తి, న గహట్ఠభూతా, తస్మా పణిధానకాలే చ పబ్బజ్జాలిఙ్గం ఏవ హి యుత్తరూపం కిఞ్చ గుణసమ్పత్తిఅధిట్ఠానభావతో.

గుణసమ్పత్తీతి అభిఞ్ఞాదిగుణసమ్పదా. పబ్బజితస్సాపి హి అట్ఠసమాపత్తిలాభినో పఞ్చాభిఞ్ఞస్సేవ పత్థనా సమిజ్ఝతి, న యథావుత్తగుణసమ్పత్తియా విరహితస్స. కస్మా? పారమిపవిచయస్స అసమత్థభావతో, ఉపనిస్సయసమ్పత్తియా అభిఞ్ఞాసమ్పత్తియా చ సమన్నాగతత్తా మహాపురిసా కతాభినీహారా సయమేవ పారమీ పవిచేతుం సమత్థా హోన్తి.

అధికారోతి అధికో ఉపకారో. యథావుత్తగుణసమ్పన్నోపి హి యో అత్తనో జీవితమ్పి బుద్ధానం పరిచ్చజిత్వా తస్మిం కాలే అధికం ఉపకారం కరోతి, తస్సేవ అభినీహారో సమిజ్ఝతి, న ఇతరస్స.

ఛన్దతాతి కత్తుకామతాకుసలచ్ఛన్దో. యస్స హి యథావుత్తధమ్మసమన్నాగతస్స బుద్ధకారకధమ్మానం అత్థాయ మహన్తో ఛన్దో మహతీ పత్థనా మహతీ కత్తుకామతా అత్థి, తస్సేవ సమిజ్ఝతి, న ఇతరస్స.

తత్రిదం ఛన్దమహన్తతాయ ఓపమ్మం – యో సకలచక్కవాళగబ్భం ఏకోదకీభూతం అత్తనో బాహుబలేనేవ ఉత్తరిత్వా పారం గన్తుం సమత్థో, సో బుద్ధత్తం పాపుణాతీతి సుత్వా తం దుక్కరతో అదహన్తో "అహం తం ఉత్తరిత్వా పారం గమిస్సామీ"తి ఛన్దజాతో హోతి, న తత్థ సఙ్కోచం ఆపజ్జతి. తథా యో సకలచక్కవాళం వీతచ్చికానం విగతధూమానం అఙ్గారానం పూరం పాదేహి అక్కమన్తో అతిక్కమిత్వా పరభాగం పాపుణితుం సమత్థో…పే… న తత్థ సఙ్కోచం ఆపజ్జతి. తథా యో సకలచక్కవాళం సత్తిసూలేహి సునిసితఫలేహి నిరన్తరం ఆకిణ్ణం పాదేహి అక్కమన్తో అతిక్కమిత్వా…పే… న తత్థ సఙ్కోచం ఆపజ్జతి. తథా యో సకలచక్కవాళం నిరన్తరం ఘనవేళుగుమ్బసఞ్ఛన్నం కణ్టకలతావనగహనం వినివిజ్ఝిత్వా పరభాగం గన్తుం సమత్థో…పే… న తత్థ సఙ్కోచం ఆపజ్జతి. తథా యో "చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని సతసహస్సఞ్చ కప్పే నిరయే పచ్చిత్వా బుద్ధత్తం పత్తబ్బ"న్తి సుత్వా తం దుక్కరతో అదహన్తో "అహం తత్థ పచ్చిత్వా బుద్ధత్తం పాపుణిస్సామీ"తి ఛన్దజాతో హోతి, న తత్థ సఙ్కోచం ఆపజ్జతీతి ఏవమాదినా నయేన ఏత్థ ఛన్దస్స మహన్తభావో వేదితబ్బో.

ఏవం అట్ఠఙ్గసమన్నాగతో పనాయం అభినీహారో అత్థతో తేసం అట్ఠన్నం అఙ్గానం సమోధానేన తథాపవత్తో చిత్తుప్పాదోతి వేదితబ్బో. సో సమ్మదేవ సమ్మాసమ్బోధియా పణిధానలక్ఖణో. "అహో వతాహం అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝేయ్యం, సబ్బసత్తానం హితసుఖం నిప్ఫాదేయ్య"న్తి ఏవమాదిపత్థనారసో, బోధిసమ్భారహేతుభావపచ్చుపట్ఠానో, మహాకరుణాపదట్ఠానో, ఉపనిస్సయసమ్పత్తిపదట్ఠానో వా. అచిన్తేయ్యం బుద్ధభూమిం అపరిమాణం సత్తలోకహితఞ్చ ఆరబ్భ పవత్తియా సబ్బబుద్ధకారకధమ్మమూలభూతో పరమభద్దకో పరమకల్యాణో అపరిమేయ్యప్పభావో పుఞ్ఞవిసేసోతి దట్ఠబ్బో.

యస్స చ ఉప్పత్తియా సహేవ మహాపురిసో మహాబోధియానపటిపత్తిం ఓతిణ్ణో నామ హోతి నియతభావసమధిగమనతో తతో అనివత్తనసభావత్తా బోధిసత్తోతి సమఞ్ఞం పటిలభతి, సబ్బభావేన సమ్మాసమ్బోధియం సమాసత్తమానసతా బోధిసమ్భారసిక్ఖాసమత్థతా చస్స సన్తిట్ఠతి. యథావుత్తాభినీహారసమిజ్ఝనేన హి మహాపురిసా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాధిగమనపుబ్బలిఙ్గేన సయమ్భుఞాణేన సమ్మదేవ సబ్బపారమియో పవిచినిత్వా సమాదాయ అనుక్కమేన పరిపూరేన్తి. తథా కతమహాభినీహారో హి సుమేధపణ్డితో పటిపజ్జి. యథాహ –

"హన్ద బుద్ధకరే ధమ్మే, విచినామి ఇతో చితో;

ఉద్ధం అధో దస దిసా, యావతా ధమ్మధాతుయా;

విచినన్తో తదా దక్ఖిం, పఠమం దానపారమి”న్తి. (బు॰ వం॰ ౨.౧౧౩-౧౧౬) –

విత్థారో. తస్స చ అభినీహారస్స చత్తారో పచ్చయా చత్తారో హేతూ చత్తారి చ బలాని వేదితబ్బాని.

తత్థ కతమే **చత్తారో పచ్చయా**? ఇధ మహాపురిసో పస్సతి తథాగతం మహతా బుద్ధానుభావేన అచ్ఛరియబ్భుతం పాటిహారియం కరోన్తం. తస్స తం నిస్సాయ తం ఆరమ్మణం కత్వా మహాబోధియం చిత్తం సన్తిట్ఠతి – “మహానుభావా వతాయం ధమ్మధాతు, యస్సా సుప్పటివిద్ధత్తా భగవా ఏవం అచ్ఛరియబ్భుతధమ్మో అచిన్తేయ్యానుభావో చా”తి . సో తమేవ మహానుభావదస్సనం నిస్సాయ తం పచ్చయం కత్వా సమ్బోధియం అధిముచ్చన్తో తత్థ చిత్తం ఠపేతి. అయం **పఠమో పచ్చయో** మహాభినీహారాయ.

న హేవ ఖో పస్సతి తథాగతస్స యథావుత్తం మహానుభావతం, అపి చ ఖో సుణాతి “ఏదిసో చ ఏదిసో చ భగవా”తి. సో తం నిస్సాయ తం పచ్చయం కత్వా సమ్బోధియం అధిముచ్చన్తో తత్థ చిత్తం ఠపేతి. అయం **దుతియో పచ్చయో** మహాభినీహారాయ.

న హేవ ఖో పస్సతి తథాగతస్స యథావుత్తం మహానుభావతం, నపి తం పరతో సుణాతి, అపి చ ఖో తథాగతస్స ధమ్మం దేసేన్తస్స “దసబలసమన్నాగతో, భిక్ఖవే, తథాగతో”తిఆదినా (సం॰ ని॰ ౨.౨౧-౨౨) బుద్ధానుభావపటిసంయుత్తం ధమ్మం సుణాతి. సో తం నిస్సాయ తం పచ్చయం కత్వా సమ్బోధియం అధిముచ్చన్తో తత్థ చిత్తం ఠపేతి. అయం **తతియో పచ్చయో** మహాభినీహారాయ.

న హేవ ఖో పస్సతి తథాగతస్స యథావుత్తం మహానుభావతం, నపి తం పరతో సుణాతి, నపి తథాగతస్స ధమ్మం సుణాతి, అపి చ ఖో ఉళారజ్ఝాసయో కల్యాణాధిముత్తికో “అహమేతం బుద్ధవంసం బుద్ధతన్తిం బుద్ధపవేణిం బుద్ధధమ్మతం పరిపాలేస్సామీ”తి యావదేవ ధమ్మం ఏవ సక్కరోన్తో గరుకరోన్తో మానేన్తో పూజేన్తో ధమ్మం అపచాయమానో తం నిస్సాయ తం పచ్చయం కత్వా సమ్బోధియం అధిముచ్చన్తో తత్థ చిత్తం ఠపేతి. అయం **చతుత్థో పచ్చయో** మహాభినీహారాయ.

తత్థ కతమే **చత్తారో హేతూ** మహాభినీహారాయ? ఇధ మహాపురిసో పకతియా ఉపనిస్సయసమ్పన్నోవ హోతి పురిమకేసు బుద్ధేసు కతాధికారో. అయం **పఠమో హేతు** మహాభినీహారాయ. పున చపరం మహాపురిసో పకతియా కరుణాజ్ఝాసయో హోతి కరుణాధిముత్తో సత్తానం దుక్ఖం అపనేతుకామో అపి చ అత్తనో కాయజీవితం పరిచ్చజిత్వా. అయం **దుతియో హేతు** మహాభినీహారాయ. పున చపరం మహాపురిసో సకలతోపి వట్టదుక్ఖతో సత్తహితాయ చ దుక్కరచరియతో సుచిరమ్పి కాలం ఘటేన్తో వాయమన్తో అనిబ్బిన్నో హోతి అనుత్రాసీ యావ ఇచ్ఛితత్థనిప్ఫత్తి. అయం **తతియో హేతు** మహాభినీహారాయ. పున చపరం మహాపురిసో కల్యాణమిత్తసన్నిస్సితో హోతి, యో అహితతో నివారేతి, హితే పతిట్ఠపేతి. అయం **చతుత్థో హేతు** మహాభినీహారాయ.

తత్రాయం మహాపురిసస్స ఉపనిస్సయసమ్పదా – ఏకన్తేనేవస్స యథా అజ్ఝాసయో సమ్బోధినిన్నో హోతి సమ్బోధిపోణో సమ్బోధిపబ్భారో, తథా సత్తానం హితచరియా. యతో చానేన పురిమబుద్ధానం సన్తికే సమ్బోధియా పణిధానం కతం హోతి మనసా వాచాయ చ “అహమ్పి ఏదిసో సమ్మాసమ్బుద్ధో హుత్వా సమ్మదేవ సత్తానం హితసుఖం

నిప్ఫాదేయ్యా”న్తి. ఏవం సమ్పన్నూపనిస్సయస్స పనస్స ఇమాని ఉపనిస్సయసమ్పత్తియా లిఙ్గాని భవన్తి యేహి సమన్నాగతస్స సావకబోధిసత్తేహి చ పచ్చేకబోధిసత్తేహి చ మహావిసేసో మహన్తం నానాకరణం పఞ్ఞాయతి ఇన్ద్రియతో పటిపత్తితో కోసల్లతో చ. ఇధ ఉపనిస్సయసమ్పన్నో మహాపురిసో యథా విసదిన్ద్రియో హోతి విసదఞాణో, న తథా ఇతరే. పరహితాయ పటిపన్నో హోతి, న అత్తహితాయ. తథా హి సో యథా బహుజనహితాయ బహుజనసుఖాయ లోకానుకమ్పాయ అత్థాయ హితాయ సుఖాయ దేవమనుస్సానం పటిపజ్జతి, న తథా ఇతరే. తత్థ చ కోసల్లం ఆవహతి ఠానుప్పత్తికపటిభానేన ఠానాఠానకుసలతాయ చ.

తథా మహాపురిసో పకతియా దానజ్ఝాసయో హోతి దానాభిరతో, సతి దేయ్యధమ్మే దేతి ఏవ, న దానతో సఙ్కోచం ఆపజ్జతి, సతతం సమితం సంవిభాగసీలో హోతి, పముదితోవ దేతి ఆదరజాతో, న ఉదాసీనచిత్తో, మహన్తమ్పి దానం దత్వా న చ దానేన సన్తుట్ఠో హోతి, పగేవ అప్పం, పరేసఞ్చ ఉస్సాహం జనేన్తో దానే వణ్ణం భాసతి, దానపటిసంయుత్తం ధమ్మకథం కరోతి, అఞ్ఞే చ పరేసం దేన్తే దిస్వా అత్తమనో హోతి, భయట్ఠానేసు చ పరేసం అభయం దేతీతి ఏవమాదీని దానజ్ఝాసయస్స మహాపురిసస్స దానపారమియా లిఙ్గాని.

తథా పాణాతిపాతాదీహి పాపధమ్మేహి హిరీయతి ఓత్తప్పతి, సత్తానం అవిహేఠనజాతికో హోతి సోరతో సుఖసీలో అసఠో అమాయావీ ఉజుజాతికో సువచో సోవచస్సకరణీయేహి ధమ్మేహి సమన్నాగతో ముదుజాతికో అత్థద్ధో అనతిమానీ, పరసన్తకం నాదియతి అన్తమసో తిణసలాకం ఉపాదాయ, అత్తనో హత్థే నిక్ఖిత్తం ఇణం వా గహేత్వా పరం న విసంవాదేతి, పరస్మిం వా అత్తనో సన్తకే బ్యాముళ్హే విస్సరితే వా తం సఞ్ఞాపేత్వా పటిపాదేతి యథా తం న పరహత్థగతం హోతి, అలోలుప్పో హోతి, పరపరిగ్గహేసు పాపకం చిత్తమ్పి న ఉప్పాదేతి, ఇత్థిబ్యసనాదీని దూరతో పరివజ్జేతి, సచ్చవాదీ సచ్చసన్ధో భిన్నానం సన్ధాతా సహితానం అనుప్పదాతా, పియవాదీ మిహితపుబ్బఙ్గమో పుబ్బభాసీ అత్థవాదీ ధమ్మవాదీ అనభిజ్ఝాలు అబ్యాపన్నచిత్తో అవిపరీతదస్సనో, కమ్మస్సకతఞాణేన సచ్చానులోమికఞాణేన కతఞ్ఞూ కతవేదీ వుద్ధాపచాయీ సువిసుద్ధాజీవో ధమ్మకామో పరేపి ధమ్మే సమాదపేతా సబ్బేన సబ్బం అకిచ్చతో సత్తే నివారేతా కిచ్చేసు పతిట్ఠపేతా అత్తనా చ తత్థ కిచ్చే యోగం ఆపజ్జితా, కత్వా వా పన సయం అకత్తబ్బం సీఘఞ్ఞేవ తతో పటివిరతో హోతీతి ఏవమాదీని సీలజ్ఝాసయస్స మహాపురిసస్స సీలపారమియా లిఙ్గాని.

తథా మన్దకిలేసో హోతి మన్దనీవరణో, పవివేకజ్ఝాసయో అవిక్ఖేపబహులో, న తస్స పాపకా వితక్కా చిత్తం అన్వాస్సవన్తి, వివేకగతస్స చస్స అప్పకసిరేనేవ చిత్తం సమాధియతి, అమిత్తపక్ఖేపి తువటం మేత్తచిత్తతా సన్తిట్ఠతి, పగేవ ఇతరస్మిం, సతిమా చ హోతి చిరకతమ్పి చిరభాసితమ్పి సరితా అనుస్సరితా, మేధావీ చ హోతి ధమ్మోజపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో, నిపకో చ హోతి తాసు తాసు ఇతికత్తబ్బతాసు, ఆరద్ధవీరియో చ హోతి సత్తానం హితకిరియాసు, ఖన్తిబలసమన్నాగతో చ హోతి సబ్బసహో, అచలాధిట్ఠానో చ హోతి దళ్హసమాదానో , అజ్ఝుపేక్ఖకో చ హోతి ఉపేక్ఖాఠానీయేసు ధమ్మేసూతి ఏవమాదీని మహాపురిసస్స నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయాదీనం వసేన నేక్ఖమ్మపారమిఆదీనం లిఙ్గాని వేదితబ్బాని.

ఏవమేతేహి బోధిసమ్భారలిఙ్గేహి సమన్నాగతస్స మహాపురిసస్స యం వుత్తం “మహాభినీహారాయ కల్యాణమిత్తసన్నిస్సయో హేతూ”తి. తత్రిదం సఙ్ఖేపతో కల్యాణమిత్తలక్ఖణం – ఇధ కల్యాణమిత్తో సద్ధాసమ్పన్నో హోతి సీలసమ్పన్నో సుతసమ్పన్నో చాగసమ్పన్నో వీరియసమ్పన్నో సతిసమ్పన్నో సమాధిసమ్పన్నో పఞ్ఞాసమ్పన్నో. తత్థ సద్ధాసమ్పత్తియా సద్దహతి తథాగతస్స బోధిం కమ్మఫలఞ్చ, తేన సమ్మాసమ్బోధియా హేతుభూతం సత్తేసు హితేసితం న

పరిచ్చజతి, సీలసమ్పత్తియా సత్తానం పియో హోతి మనాపో గరు భావనీయో చోదకో పాపగరహీ వత్తా వచనక్ఖమో, సుతసమ్పత్తియా సత్తానం హితసుఖావహం గమ్భీరం ధమ్మకథం కత్తా హోతి, చాగసమ్పత్తియా అప్పిచ్ఛో హోతి సన్తుట్ఠో పవివిత్తో అసంసట్ఠో, వీరియసమ్పత్తియా ఆరద్ధవీరియో హోతి సత్తానం హితపటిపత్తియం, సతిసమ్పత్తియా ఉపట్ఠితసతి హోతి అనవజ్జధమ్మేసు, సమాధిసమ్పత్తియా అవిక్ఖిత్తో హోతి సమాహితచిత్తో, పఞ్ఞాసమ్పత్తియా అవిపరీతం పజానాతి, సో సతియా కుసలాకుసలానం ధమ్మానం గతియో సమన్వేసమానో పఞ్ఞాయ సత్తానం హితాహితం యథాభూతం జానిత్వా సమాధినా తత్థ ఏకగ్గచిత్తో హుత్వా వీరియేన అహితా సత్తే నిసేధేత్వా హితే నియోజేతి. తేనాహ –

> “పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో;
>
> గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నో చట్ఠానే నియోజకో”తి. (అ. ని. ౭.౩౭; నేత్తి. ౧౧౩) –

ఏవం గుణసమన్నాగతఞ్చ కల్యాణమిత్తం ఉపనిస్సాయ మహాపురిసో అత్తనో ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం సమ్మదేవ పరియోదపేతి. సువిసుద్ధాసయపయోగో చ హుత్వా చతూహి బలేహి సమన్నాగతో న చిరేనేవ అట్ఠఙ్గే సమోధానేత్వా మహాభినీహారం కరోన్తో బోధిసత్తభావే పతిట్ఠహతి అనివత్తిధమ్మో నియతో సమ్బోధిపరాయనో.

తస్సిమాని **చత్తారి బలాని. అజ్ఝత్తికబలం** యా సమ్మాసమ్బోధియం అత్తసన్నిస్సయా ధమ్మగారవేన అభిరుచి ఏకన్తనిన్నజ్ఝాసయతా, యాయ మహాపురిసో అత్తాధిపతి లజ్జాపస్సయో అభినీహారసమ్పన్నో చ హుత్వా పారమియో పూరేత్వా సమ్మాసమ్బోధిం పాపుణాతి. **బాహిరబలం** యా సమ్మాసమ్బోధియం పరసన్నిస్సయా అభిరుచి ఏకన్తనిన్నజ్ఝాసయతా, యాయ మహాపురిసో లోకాధిపతి మానాపస్సయో అభినీహారసమ్పన్నో చ హుత్వా పారమియో పూరేత్వా సమ్మాసమ్బోధిం పాపుణాతి. **ఉపనిస్సయబలం** యా సమ్మాసమ్బోధియం ఉపనిస్సయసమ్పత్తియా అభిరుచి ఏకన్తనిన్నజ్ఝాసయతా, యాయ మహాపురిసో తిక్ఖిన్ద్రియో విసదధాతుకో సతిసన్నిస్సయో అభినీహారసమ్పన్నో చ హుత్వా పారమియో పూరేత్వా సమ్మాసమ్బోధిం పాపుణాతి. **పయోగబలం** యా సమ్మాసమ్బోధియం తజ్జా పయోగసమ్పదా సక్కచ్చకారితా సాతచ్చకారితా, యాయ మహాపురిసో విసుద్ధపయోగో నిరన్తరకారీ అభినీహారసమ్పన్నో చ హుత్వా పారమియో పూరేత్వా సమ్మాసమ్బోధిం పాపుణాతి.

ఏవమయం చతూహి పచ్చయేహి చతూహి హేతూహి చతూహి చ బలేహి సమ్పన్నసముదాగమో అట్ఠఙ్గసమోధానసమ్పాదితో అభినీహారో పారమీనం పచ్చయో మూలకారణభావతో. యస్స చ పవత్తియా మహాపురిసే **చత్తారో అచ్ఛరియా అబ్భుతా ధమ్మా** పతిట్ఠహన్తి, సబ్బసత్తనికాయం అత్తనో ఓరసపుత్తం వియ పియచిత్తేన పరిగ్గణ్హాతి. న చస్స చిత్తం పుత్తసంకిలేసవసేన సంకిలిస్సతి. సత్తానం హితసుఖావహో చస్స అజ్ఝాసయో పయోగో చ హోతి. అత్తనో చ బుద్ధకారకధమ్మా ఉపరూపరి వడ్ఢన్తి పరిపచ్చన్తి చ. యతో చ మహాపురిసో ఉళారతమేన పుఞ్ఞాభిసన్దేన కుసలాభిసన్దేన పవత్తియా పచ్చయేన సుఖస్సాహారేన సమన్నాగతో సత్తానం దక్ఖిణేయ్యో ఉత్తమగారవట్ఠానం అసదిసం పుఞ్ఞక్ఖేత్తఞ్చ హోతి. ఏవమనేకగుణో అనేకానిసంసో మహాభినీహారో పారమీనం పచ్చయోతి వేదితబ్బో.

యథా చ అభినీహారో, ఏవం మహాకరుణా ఉపాయకోసల్లఞ్చ. తత్థ **ఉపాయకోసల్లం** నామ దానాదీనం బోధిసమ్భారభావస్స నిమిత్తభూతా పఞ్ఞా, యాహి మహాకరుణూపాయకోసల్లతాహి మహాపురిసానం అత్తసుఖనిరపేక్ఖతా నిరన్తరం పరహితకరణపసుతతా సుదుక్కరేహిపి మహాబోధిసత్తచరితేహి విసాదాభావో

పసాదసమ్ముద్దిదస్సనసవనానుస్సరణకాలేసుపి సత్తానం హితసుఖప్పటిలాభహేతుభావో చ సమ్భుజ్జతి. తథా హిస్స పఞ్ఞాయ బుద్ధభావసిద్ధి, కరుణాయ బుద్ధకమ్మసిద్ధి, పఞ్ఞాయ సయం తరతి, కరుణాయ పరే తారేతి, పఞ్ఞాయ పరదుక్ఖం పరిజానాతి, కరుణాయ పరదుక్ఖపతికారం ఆరభతి, పఞ్ఞాయ చ దుక్ఖే నిబ్బిన్దతి, కరుణాయ దుక్ఖం సమ్పటిచ్ఛతి, తథా పఞ్ఞాయ నిబ్బానాభిముఖో హోతి, కరుణాయ వట్టం పాపుణాతి, తథా కరుణాయ సంసారాభిముఖో హోతి, పఞ్ఞాయ తత్ర నాభిరమతి, పఞ్ఞాయ చ సబ్బత్థ విరజ్జతి, కరుణానుగతత్తా న చ న సబ్బేసం అనుగ్గహాయ పవత్తో, కరుణాయ సబ్బేపి అనుకమ్పతి, పఞ్ఞానుగతత్తా న చ న సబ్బత్థ విరత్తచిత్తో, పఞ్ఞాయ చ అహంకారమమంకారాభావో, కరుణాయ ఆలసియదీనతాభావో, తథా పఞ్ఞాకరుణాహి యథాక్కమం అత్తపరనాథతా ధీరవీరభావో, అనత్తన్తపఅపరన్తపతా, అత్తహితపరహితనిప్ఫత్తి, నిబ్భయాభింసనకభావో, ధమ్మాధిపతిలోకాధిపతితా, కతఞ్ఞుపుబ్బకారిభావో, మోహతణ్హావిగమో, విజ్జాచరణసిద్ధి, బలవేసారజ్జనిప్ఫత్తీతి సబ్బస్సాపి పారమితాఫలస్స విసేసేన ఉపాయభావతో పఞ్ఞాకరుణా పారమీనం పచ్చయో. ఇదఞ్చ ద్వయం పారమీనం వియ పణిధానస్సాపి పచ్చయో.

తథా ఉస్సాహఉమ్మఙ్గఅవత్థానహితచరియా చ పారమీనం పచ్చయాతి వేదితబ్బా, యా బుద్ధభావస్స ఉప్పత్తిట్ఠానతాయ **బుద్ధభూమియోతి** వుచ్చన్తి. తత్థ **ఉస్సాహో** నామ బోధిసమ్భారానం అబ్భుస్సహనవీరియం. **ఉమ్మఙ్గో** నామ బోధిసమ్భారేసు ఉపాయకోసల్లభూతా పఞ్ఞా. **అవత్థానం** నామ అధిట్ఠానం అచలాధిట్ఠానతా. **హితచరియా** నామ మేత్తాభావనా కరుణాభావనా చ.

తథా నేక్ఖమ్మపవివేకఅలోభాదోసామోహనిస్సరణప్పభేదా **ఛ అజ్ఝాసయా**. నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయా హి బోధిసత్తా హోన్తి కామేసు ఘరావాసే చ దోసదస్సావినో, తథా పవివేకజ్ఝాసయా సఙ్గణికాయ దోసదస్సావినో, అలోభజ్ఝాసయా లోభే దోసదస్సావినో, అదోసజ్ఝాసయా దోసే దోసదస్సావినో, అమోహజ్ఝాసయా మోహే దోసదస్సావినో, నిస్సరణజ్ఝాసయా సబ్బభవేసు దోసదస్సావినోతి. తస్మా ఏతే బోధిసత్తానం ఛ అజ్ఝాసయా దానాదీనం పారమీనం పచ్చయాతి వేదితబ్బా. న హి లోభాదీసు ఆదీనవదస్సనేన అలోభాదీనం అధికభావేన చ వినా దానాదిపారమియో సమ్భవన్తి, అలోభాదీనఞ్హి అధికభావేన పరిచ్చాగాదినిన్నచిత్తతా అలోభజ్ఝాసయాదితాతి వేదితబ్బా.

యథా చేతే ఏవం దానజ్ఝాసయతాదయోపి బోధియా చరన్తానం బోధిసత్తానం దానాదిపారమీనం పచ్చయో. దానజ్ఝాసయతాయ హి బోధిసత్తా తప్పటిపక్ఖే మచ్ఛేరే దోసదస్సావినో హుత్వా సమ్మదేవ దానపారమిం పరిపూరేన్తి. సీలజ్ఝాసయతాయ దుస్సీల్యే దోసదస్సావినో హుత్వా సమ్మదేవ సీలపారమిం పరిపూరేన్తి. నేక్ఖమ్మజ్ఝాసయతాయ కామేసు ఘరావాసే చ , యథాభూతఞాణజ్ఝాసయతాయ అఞ్ఞాణే విచికిచ్ఛాయ చ, వీరియజ్ఝాసయతాయ కోసజ్జే, ఖన్తియజ్ఝాసయతాయ అక్ఖన్తియం, సచ్చజ్ఝాసయతాయ విసంవాదే, అధిట్ఠానజ్ఝాసయతాయ అనధిట్ఠానే, మేత్తాజ్ఝాసయతాయ బ్యాపాదే, ఉపేక్ఖాజ్ఝాసయతాయ లోకధమ్మేసు ఆదీనవదస్సావినో హుత్వా సమ్మదేవ నేక్ఖమ్మాదిపారమియో పరిపూరేన్తి. దానజ్ఝాసయతాదయో దానాదిపారమీనం నిప్ఫత్తికారణత్తా పచ్చయో.

తథా అపరిచ్చాగపరిచ్చాగాదీసు యథాక్కమం ఆదీనవానిసంసపచ్చవేక్ఖణా దానాదిపారమీనం పచ్చయో. తత్థాయం పచ్చవేక్ఖణావిధిఖేత్తవత్థుహిరఞ్ఞసువణ్ణగోమహింసదాసిదాసపుత్తదారాదిపరిగ్గహబ్యాసత్తచిత్తానం సత్తానం ఖేత్తాదీనం వత్థుకామభావేన బహుపత్థనీయభావతో రాజచోరాదిసాధారణభావతో వివాదాధిట్ఠానతో సపత్తకరణతో నిస్సారతో పటిలాభపరిపాలనేసు పరవిహేఠనహేతుతో వినాసనిమిత్తఞ్చ సోకాదిఅనేకవిహితబ్యసనావహతో తదాసత్తినిదానఞ్చ

మచ్ఛేరమలపరియుట్ఠితచిత్తానం అపాయూపపత్తిహేతుభావతోతి ఏవం వివిధవిపులానత్థావహాని పరిగ్గహవత్థూని నామ. తేసం పరిచ్చాగోయేవ ఏకో సోత్థిభావోతి పరిచ్చాగే అప్పమాదో కరణీయో.

అపి చ యాచకో యాచమానో అత్తనో గుయ్హస్స ఆచిక్ఖనతో "మయ్హం విస్సాసికో"తి చ, "పహాయ గమనీయమత్తనో సన్తకం గహేత్వా పరలోకం యాహీతి మయ్హం ఉపదేసకో"తి చ, "ఆదిత్తే వియ అగారే మరణగ్గినా ఆదిత్తే లోకే తతో మయ్హం సన్తకస్స అపవాహకసహాయో"తి చ, "అపవాహితస్స చస్స అఝాపననిక్ఖేపట్ఠానభూతో"తి చ దానసఙ్ఖాతే కల్యాణకమ్మస్మిం సహాయభావతో సబ్బసమ్పత్తీనం అగ్గభూతాయ పరమదుల్లభాయ బుద్ధభూమియా సమ్పత్తిహేతుభావతో చ "పరమో కల్యాణమిత్తో"తి చ పచ్చవేక్ఖితబ్బం.

తథా "ఉళారే కమ్మని అనేనాహం సమ్భావితో, తస్మా సా సమ్భావనా అవితథా కాతబ్బా"తి చ, "ఏకన్తభేదితాయ జీవితస్స అయాచితేనాపి మయా దాతబ్బం, పగేవ యాచితేనా"తి చ, "ఉళారజ్ఝాసయేహి గవేసిత్వాపి దాతబ్బతో సయమేవాగతో మమ పుఞ్ఞేనా"తి చ "యాచకస్స దానాపదేసేన మయ్హమేవాయమనుగ్గహో"తి చ, "అహం వియ అయం సబ్బోపి లోకో మయా అనుగ్గహేతబ్బో"తి చ, "అసతి యాచకే కథం మయ్హం దానపారమీ పూరేయ్యా"తి చ, "యాచకానమేవ చత్థాయ మయా సబ్బో పరిగ్గహేతబ్బో"తి చ, "మం అయాచిత్వావ మమ సన్తకం యాచకా కదా సయమేవ గణ్హేయ్యు"న్తి చ, "కథమహం యాచకానం పియో చస్సం మనాపో"తి చ, "కథం వా తే మయ్హం పియా చస్సు మనాపా"తి చ, "కథం వాహం దదమానో దత్వాపి చ అత్తమనో చస్సం పముదితో పీతిసోమనస్సజాతో"తి చ, "కథం వా మే యాచకా భవేయ్యుం ఉళారో చ దానజ్ఝాసయో"తి చ, "కథం వాహమయాచితో ఏవ యాచకానం హదయమఞ్ఞాయ దదేయ్య"న్తి చ, "సతి ధనే యాచకే చ అపరిచ్చాగో మహతీ మయ్హం వఞ్చనా"తి చ, "కథం వాహం అత్తనో అఙ్గాని జీవితం వాపి యాచకానం పరిచ్చజేయ్య"న్తి చ పరిచ్చాగనిన్నతా ఉపట్ఠపేతబ్బా. అపి చ "అత్థో నామాయం నిరపేక్ఖం దాయకమనుగచ్ఛతి, యథా తం నిరపేక్ఖం ఖేపకం కిటకో"తి చ అత్థే నిరపేక్ఖతాయ చిత్తం ఉప్పాదేతబ్బం.

యాచమానో పన యది పియపుగ్గలో హోతి, "పియో మం యాచతీ"తి సోమనస్సం ఉప్పాదేతబ్బం. అథ ఉదాసీనపుగ్గలో హోతి, "అయం మం యాచమానో అద్ధా ఇమినా పరిచ్చాగేన మిత్తో హోతీ"తి సోమనస్సం ఉప్పాదేతబ్బం. దదన్తోపి హి యాచకానం పియో హోతీతి. అథ పన వేరీ పుగ్గలో యాచతి, "పచ్చత్థికో మం యాచతి, అయం మం యాచమానో అద్ధా ఇమినా పరిచ్చాగేన వేరీ పియో మిత్తో హోతీ"తి విసేసేన సోమనస్సం ఉప్పాదేతబ్బం. ఏవం పియపుగ్గలే వియ మజ్ఝత్తవేరిపుగ్గలేసుపి మేత్తాపుబ్బఙ్గమం కరుణం ఉపట్ఠపేత్వావ దాతబ్బం.

సచే పనస్స చిరకాలపరిభావితత్తా లోభస్స దేయ్యధమ్మవిసయా లోభధమ్మా ఉప్పజ్జేయ్యుం, తేన బోధిసత్తపటిఞ్ఞేన ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖితబ్బం "నను తయా సప్పురిససమ్బోధాయ అభినీహారం కరోన్తేన సబ్బసత్తానం ఉపకారత్థాయ అయం కాయో నిస్సట్ఠో తప్పరిచ్చాగమయఞ్చ పుఞ్ఞం, తత్థ నామ తే బాహిరేపి వత్థుస్మిం అభిసఙ్గప్పవత్తి హత్థిసినానసదిసీ హోతి, తస్మా తయా న కత్థచి సఙ్గో ఉప్పాదేతబ్బో. సేయ్యథాపి నామ మహతో భేసజ్జరుక్ఖస్స తిట్ఠతో మూలం మూలత్థికా హరన్తి, పపటికం తచం ఖన్ధం విటపం సారం సాఖం పలాసం పుప్ఫం ఫలం ఫలత్థికా హరన్తి, న తస్స రుక్ఖస్స 'మయ్హం సన్తకం ఏతే హరన్తీ'తి వితక్కసముదాచారో హోతి, ఏవమేవ సబ్బలోకహితాయ ఉస్సుక్కమాపజ్జన్తేన మయా మహాదుక్ఖే అకతఞ్ఞుకే నిచ్చాసుచిమ్హి కాయే పరేసం ఉపకారాయ వినియుజ్జమానే అణుమత్తోపి మిచ్ఛావితక్కో న ఉప్పాదేతబ్బో. కో వా ఏత్థ విసేసో అజ్ఝత్తికబాహిరేసు మహాభూతేసు ఏకన్తభేదనవికిరణవిద్ధంసనధమ్మేసు, కేవలం పన సమ్మోహవిజమ్భితమేతం,

యదిదం ఏతం మమ ఏసోహమస్మి ఏసో మే అత్తాతి అభినివేసో. తస్మా బాహిరేసు వియ అజ్ఝత్తికేసుపి కరచరణనయనాదీసు మంసాదీసు చ అనపేక్ఖేన హుత్వా 'తం తదత్థికా హరన్తూ'తి నిస్సట్ఠచిత్తేన భవితబ్బ''న్తి.

ఏవం పటిసఙ్ఖ్యతో చస్స సమ్బోధాయ పహితత్తస్స కాయజీవితేసు నిరపేక్ఖస్స అప్పకసిరేనేవ కాయవచీమనోకమ్మాని సువిసుద్ధాని హోన్తి. సో సువిసుద్ధకాయవచీమనోకమ్మన్తో విసుద్ధాజీవో ఞాయపటిపత్తియం ఠితో అపాయుపాయకోసల్లసమన్నాగమేన భియ్యోసోమత్తాయ దేయ్యధమ్మపరిచ్చాగేన అభయదానసద్ధమ్మదానేహి చ సబ్బసత్తే అనుగ్గణ్హితుం సమత్థో హోతీతి అయం తావ దానపారమియం పచ్చవేక్ఖణానయో.

సీలపారమియం పన ఏవం పచ్చవేక్ఖితబ్బం – ఇదఞ్హి సీలం నామ గఙ్గోదకాదీహి విసోధేతుం అసక్కుణేయ్యస్స దోసమలస్స విక్ఖాలనజలం, హరిచన్దనాదీహి వినేతుం అసక్కుణేయ్యస్స రాగాదిపరిళాహస్స వినయనం, హారమకుటకుణ్డలాదీహి పచురజనాలఙ్కారేహి అసాధారణో సాధూనం అలఙ్కారవిసేసో, సబ్బదిసావాయనతో అకిత్తిమో సబ్బకాలానురూపో చ సురభిగన్ధో, ఖత్తియమహాసాలాదీహి దేవతాహి చ వన్దనీయాదిభావావహనతో పరమో వసీకరణమన్తో, చాతుమహారాజికాదిదేవలోకారోహణసోపానపన్తి , ఝానాభిఞ్ఞానం అధిగమూపాయో, నిబ్బానమహానగరస్స సమ్పాపకమగ్గో, సావకబోధిపచ్చేకబోధిసమ్మాసమ్బోధీనం పతిట్ఠానభూమి, యం యం వా పనిచ్ఛితం పత్థితం, తస్స తస్స సమిజ్ఝనూపాయభావతో చిన్తామణికప్పరుక్ఖాదికే చ అతిసేతి.

వుత్తఞ్చేతం భగవతా – ''ఇజ్ఝతి, భిక్ఖవే, సీలవతో చేతోపణిధివిసుద్ధత్తా''తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౩౭; అ॰ ని॰ ౮.౩౫). అపరమ్పి వుత్తం – ''ఆకఙ్ఖేయ్య చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు 'సబ్రహ్మచారీనం పియో చ అస్సం మనాపో చ గరు చ భావనీయో చా'తి, సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీ''తిఆది (మ॰ ని॰ ౧.౬౫). తథా ''అవిప్పటిసారత్థాని ఖో, ఆనన్ద, కుసలాని సీలానీ''తి (అ॰ ని॰ ౧౧.౧). ''పఞ్చిమే, గహపతయో, ఆనిసంసా సీలవతో సీలసమ్పదాయా''తిఆదిసుత్తానఞ్చ (దీ॰ ని॰ ౨.౧౫౦; ౩.౩౧౬; అ॰ ని॰ ౫.౨౧౩; మహావ॰ ౨౮౫) వసేన సీలస్స గుణా పచ్చవేక్ఖితబ్బా. తథా **అగ్గిక్ఖన్ధోపమ**సుత్తాదీనం (అ॰ ని॰ ౭.౭౨) వసేన సీలవిరహే ఆదీనవా. పీతిసోమనస్సనిమిత్తతో అత్తానువాదపరాపవాదదణ్డదుగ్గతిభయాభావతో విఞ్ఞూహి పాసంసభావతో అవిప్పటిసారహేతుతో సోత్థిట్ఠానతో అతిజనసాపతేయ్యాధిపతేయ్యాయురూపట్ఠానబన్ధుమిత్తసమ్పత్తీనం అతిసయనతో చ సీలం పచ్చవేక్ఖితబ్బం. సీలవతో హి అత్తనో సీలసమ్పదాహేతు మహన్తం పీతిసోమనస్సం ఉప్పజ్జతి – ''కతం వత మయా కుసలం, కతం కల్యాణం, కతం భీరుత్తాణ''న్తి.

తథా సీలవతో అత్తా న ఉపవదతి, న పరే విఞ్ఞూ, దణ్డదుగ్గతిభయానం సమ్భవో ఏవ నత్థి. ''సీలవా పురిసపుగ్గలో కల్యాణధమ్మో''తి విఞ్ఞూనం పాసంసో హోతి. తథా సీలవతో య్వాయం ''కతం వత మయా పాపం, కతం లుద్దకం, కతం కిబ్బిస''న్తి దుస్సీలస్స విప్పటిసారో ఉప్పజ్జతి, సో న హోతి. సీలఞ్చ నామేతం అప్పమాదాధిట్ఠానతో భోగబ్యసనాదిపరిహారముఖేన మహతో అత్థస్స సాధనతో మఙ్గలభావతో చ పరమం సోత్థిట్ఠానం, నిహీనజచ్చోపి సీలవా ఖత్తియమహాసాలాదీనం పూజనీయో హోతీతి కులసమ్పత్తిం అతిసేతి సీలసమ్పదా, ''తం కిం మఞ్ఞసి, మహారాజ? ఇధ తే అస్స దాసో కమ్మకరో''తిఆదివచనఞ్చేత్థ (దీ॰ ని॰ ౧.౧౮౬) సాధకం. చోరాదీహి అసాధారణతో పరలోకానుగమనతో మహప్ఫలభావతో సమథాదిగుణాధిట్ఠానతో చ బాహిరధనం అతిసేతి సీలం. పరమస్స చిత్తిస్సరియస్స అధిట్ఠానభావతో ఖత్తియాదీనం ఇస్సరియం అతిసేతి సీలం. సీలనిమిత్తఞ్హి తంతంసత్తనికాయేసు సత్తానం ఇస్సరియం,

వస్ససతదీఘప్పమాణతో జీవితతో ఏకాహమ్పి సీలవతో జీవితస్స విసిట్ఠతావచనతో సతి చ జీవితే సిక్ఖానిక్ఖిపనస్స మరణతావచనతో సీలం జీవితతో విసిట్ఠతరం . వేరీనమ్పి మనుఞ్ఞభావావహనతో జరారోగవిపత్తీహి అనభిభవనీయతో చ రూపసమ్పత్తిం అతిసేతి సీలం. పాసాదహమ్మియాదిట్ఠానవిసేసే రాజయువరాజసేనాపతిఆదిట్ఠానవిసేసే చ అతిసేతి సీలం సుఖవిసేసాధిట్ఠానభావతో. సభావసినిద్ధే సన్తికావచరేపి బన్ధుజనే మిత్తజనే చ అతిసేతి ఏకన్తహితసమ్పాదనతో పరలోకానుగమనతో చ "న తం మాతాపితా కయిరా"తిఆదివచనఞ్చేత్థ (ధ॰ ప॰ ४३) సాధకం. తథా హత్థిఅస్సరథపత్తిబలకాయేహి మన్తాగదసోత్థానప్పయోగేహి చ దురారక్ఖం అత్తానం ఆరక్ఖాభావేన సీలమేవ విసిట్ఠతరం అత్తాధీనతో అపరాధీనతో మహావిసయతో చ. తేనేవాహ – "ధమ్మో హవే రక్ఖతి ధమ్మచారి"న్తిఆది (జా॰ ౧.౧౦.౧౦౨). ఏవమనేకగుణసమన్నాగతం సీలన్తి పచ్చవేక్ఖన్తస్స అపరిపుణ్ణా చేవ సీలసమ్పదా పారిపూరిం గచ్ఛతి అపరిసుద్ధా చ పారిసుద్ధిం.

సచే పనస్స దీఘరత్తం పరిచయేన సీలపటిపక్ఖా ధమ్మా దోసాదయో అన్తరన్తరా ఉప్పజ్జేయ్యుం, తేన బోధిసత్తపటిఞ్ఞేన ఏవం పటిసఞ్చిక్ఖితబ్బం – నను తయా సమ్బోధాయ పణిధానం కతం, సీలవికలేన చ న సక్కా లోకియాపి సమ్పత్తియో పాపుణితుం, పగేవ లోకుత్తరా, సబ్బసమ్పత్తీనం పన అగ్గభూతాయ సమ్మాసమ్బోధియా అధిట్ఠానభూతేన సీలేన పరముక్కంసగతేన భవితబ్బం, తస్మా "కికీవ అణ్డ"న్తిఆదినా (విసుద్ధి॰ ౧.౧౯; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౭) వుత్తనయేన సమ్మా సీలం రక్ఖన్తేన సుట్ఠుతరం తయా పేసలేన భవితబ్బం.

అపి చ తయా ధమ్మదేసనాయ యానత్తయే సత్తానం అవతారణపరిపాచనాని కాతబ్బాని, సీలవికలస్స చ వచనం న పచ్చేతబ్బం హోతి, అసప్పాయాహారవిచారస్స వియ వేజ్జస్స తికిచ్ఛనం, తస్మా కథాహం సద్ధేయ్యో హుత్వా సత్తానం అవతారణపరిపాచనాని కరేయ్యన్తి సభావపరిసుద్ధసీలేన భవితబ్బం. కిఞ్చ ఝానాదిగుణవిసేసయోగేన మే సత్తానం ఉపకారకరణసమత్థతా పఞ్ఞాపారమిఆదిపరిపూరణఞ్చ, ఝానాదయో చ గుణా సీలపారిసుద్ధిం వినా న సమ్భవన్తీతి సమ్మదేవ సీలం పరిసోధేతబ్బం.

తథా "సమ్బాధో ఘరావాసో రజోపథో"తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౧౯౧; సం॰ ని॰ ౨.౧౫౪; మ॰ ని॰ ౧.౨౯౧; ౨.౧౦) ఘరావాసే, "అట్ఠికఙ్కలూపమా కామా"తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౪; పాచి॰ ౪౭౫) "మాతాపి పుత్తేన వివదతీ"తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౧౭౮) చ కామేసు, "సేయ్యథాపి పురిసో ఇణం ఆదాయ కమ్మన్తే పయోజేయ్యా"తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౨౧౮) కామచ్ఛన్దాదీసు ఆదీనవదస్సనపుబ్బఙ్గమా వుత్తవిపరియాయేన "అబ్భోకాసో పబ్బజ్జా"తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౧౯౧; సం॰ ని॰ ౨.౧౫౪) పబ్బజ్జాదీసు ఆనిసంసపటిసఙ్ఖావసేన నేక్ఖమ్మపారమియం పచ్చవేక్ఖణా వేదితబ్బా. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన దుక్ఖక్ఖన్ధ- (మ॰ ని॰ ౧.౧౬౩ ఆదయో) ఆసివిసోపమసుత్తా- (సం॰ ని॰ ४.౨౩౮) దివసేన వేదితబ్బో.

తథా "పఞ్ఞాయ వినా దానాదయో ధమ్మా న విసుజ్ఝన్తి, యథాసకం బ్యాపారసమత్థా చ న హోన్తీ"తి పఞ్ఞాగుణా మనసికాతబ్బా. యథేవ హి జీవితేన వినా సరీరయన్తం న సోభతి, న చ అత్తనో కిరియాసు పటిపత్తిసమత్థం హోతి, యథా చ చక్ఖాదీని ఇన్ద్రియాని విఞ్ఞాణేన వినా యథాసకం విసయేసు కిచ్చం కాతుం నప్పహోన్తి, ఏవం సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని పఞ్ఞాయ వినా సకిచ్చపటిపత్తియం అసమత్థానీతి పరిచ్చాగాదిపటిపత్తియం పఞ్ఞా పధానకారణం. ఉమ్మీలితపఞ్ఞాచక్ఖుకా హి మహాబోధిసత్తా అత్తనో అఙ్గపచ్చఙ్గానిపి దత్వా అనత్తుక్కంసకా అపరవమ్భకా చ హోన్తి, భేసజ్జరుక్ఖా వియ వికప్పరహితా

కాలత్తయేపి సోమనస్సజాతా. పఞ్ఞావసేన హి ఉపాయకోసల్లయోగతో పరిచ్చాగో పరహితప్పవత్తియా దానపారమిభావం ఉపేతి. అత్తత్థఞ్హి దానం వడ్ఢిసదిసం హోతి.

తథా పఞ్ఞాయ అభావేన తణ్హాదిసంకిలేసావియోగతో సీలస్స విసుద్ధి ఏవ న సమ్భవతి, కుతో సబ్బఞ్ఞుగుణాధిట్ఠానభావో. పఞ్ఞవా ఏవ చ ఘరావాసే కామగుణేసు సంసారే చ ఆదీనవం పబ్బజ్జాయ ఝానసమాపత్తియం నిబ్బానే చ ఆనిసంసం సుట్ఠు సల్లక్ఖేన్తో పబ్బజిత్వా ఝానసమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా నిబ్బానాభిముఖో పరే చ తత్థ పతిట్ఠాపేతి. వీరియఞ్చ పఞ్ఞావిరహితం యథిచ్ఛితమత్థం న సాధేతి దురారమ్భభావతో. వరమేవ హి అనారమ్భో దురారమ్భతో, పఞ్ఞాసహితేన పన వీరియేన న కిఞ్చి దురధిగమం ఉపాయపటిపత్తితో. తథా పఞ్ఞవా ఏవ పరాపకారాదీనం అధివాసకజాతికో హోతి, న దుప్పఞ్ఞో. పఞ్ఞావిరహితస్స చ పరేహి ఉపనీతా అపకారా ఖన్తియా పటిపక్ఖమేవ అనుబ్రూహేన్తి, పఞ్ఞవతో పన తే ఖన్తిసమ్పత్తియా పరిబ్రూహనవసేన అస్సా థిరభావాయ సంవత్తన్తి. పఞ్ఞవా ఏవ తీణిపి సచ్చాని నేసం కారణాని పటిపక్ఖే చ యథాభూతం జానిత్వా పరేసం అవిసంవాదకో హోతి.

తథా పఞ్ఞాబలేన అత్తానం ఉపత్థమ్భేత్వా ధితిసమ్పదాయ సబ్బపారమీసు అచలసమాదానాధిట్ఠానో హోతి. పఞ్ఞవా ఏవ చ పియమజ్ఝత్తవేరివిభాగం అకత్వా సబ్బత్థ హితూపసంహారకుసలో హోతి. తథా పఞ్ఞావసేన లాభాలాభాదిలోకధమ్మసన్నిపాతే నిబ్బికారతాయ మజ్ఝత్తో హోతి. ఏవం సబ్బాసం పారమీనం పఞ్ఞావ పారిసుద్ధిహేతూతి పఞ్ఞాగుణా పచ్చవేక్ఖితబ్బా. అపి చ పఞ్ఞాయ వినా న దస్సనసమ్పత్తి, అన్తరేన చ దిట్ఠిసమ్పదం న సీలసమ్పదా , సీలదిట్ఠిసమ్పదావిరహితస్స న సమాధిసమ్పదా, అసమాహితేన చ న సక్కా అత్తహితమత్తమ్పి సాధేతుం, పగేవ ఉక్కంసగతం పరహితన్తి పరహితాయ పటిపన్నేన "నను తయా సక్కచ్చం పఞ్ఞాయ పరివుద్ధియం ఆయోగో కరణీయో"తి బోధిసత్తేన అత్తా ఓవదితబ్బో. పఞ్ఞానుభావేన హి మహాసత్తో చతురధిట్ఠానాధిట్ఠితో చతూహి సఙ్గహవత్థూహి లోకం అనుగ్గణ్హన్తో సత్తే నియ్యానమగ్గే అవతారేతి, ఇన్ద్రియాని చ నేసం పరిపాచేతి.

తథా పఞ్ఞాబలేన ఖన్ధాయతనాదీసు పవిచయబహులో పవత్తినివత్తియో యాథావతో పరిజానన్తో దానాదయో గుణే విసేసనిబ్బేధభాగియభావం నయన్తో బోధిసత్తసిక్ఖాయ పరిపూరకారీ హోతీతి ఏవమాదినా అనేకాకారవోకారే పఞ్ఞాగుణే వవత్థపేత్వా పఞ్ఞాపారమీ అనుబ్రూహేతబ్బా.

తథా దిస్సమానానిపి లోకియాని కమ్మాని నిహీనవీరియేన పాపుణితుం అసక్కుణేయ్యాని, అగణితఖేదేన పన ఆరద్ధవీరియేన దురధిగమం నామ నత్థి. నిహీనవీరియో హి "సంసారమహోఘతో సబ్బసత్తే సన్తారేస్సామీ"తి ఆరభితుమేవ న సక్కుణాతి. మజ్ఝిమో ఆరభిత్వా అన్తరా వోసానమాపజ్జతి. ఉక్కట్ఠవీరియో పన అత్తసుఖనిరపేక్ఖో ఆరమ్భపారమిమధిగచ్ఛతీతి వీరియసమ్పత్తి పచ్చవేక్ఖితబ్బా. అపి చ "యస్స అత్తనో ఏవ సంసారపఙ్కతో సముద్ధరణత్థమారమ్భో, తస్సాపి న వీరియస్స సిథిలభావే మనోరథానం మత్థకప్పత్తి సక్కా సమ్భావేతుం, పగేవ సదేవకస్స లోకస్స సముద్ధరణత్థం కతాభినీహారేనా"తి చ "రాగాదీనం దోసగణానం మత్తమహాగజానం వియ దున్నివారభావతో తన్నిదానానఞ్చ కమ్మసమాదానానం ఉక్ఖిత్తాసికవధకసదిసభావతో తన్నిమిత్తానఞ్చ దుగ్గతీనం సబ్బదా వివటముఖభావతో, తత్థ నియోజకానఞ్చ పాపమిత్తానం సదా సన్నిహితభావతో తదోవాదకారితాయ చ బాలస్స పుథుజ్జనభావస్స సతిసమ్భవే యుత్తం సయమేవ సంసారదుక్ఖతో నిస్సరితున్తి మిచ్ఛావితక్కా వీరియానుభావేన

దూరీభవన్తీ"తి చ "యది పన సమ్బోధి అత్తాధీనేన వీరియేన సక్కా సమధిగన్తుం, కిమేత్థ దుక్కర"న్తి చ ఏవమాదినా నయేన వీరియగుణా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

తథా ఖన్తి నామాయం నిరవసేసగుణపటిపక్ఖస్స కోధస్స విధమనతో గుణసమ్పాదనే సాధూనమప్పటిహతమాయుధం, పరాభిభవసమత్థానం అలఙ్కారో, సమణబ్రాహ్మణానం బలసమ్పదా, కోధగ్గివినయనఉదకధారా, కల్యాణస్స కిత్తిసద్దస్స సఞ్జాతిదేసో, పాపపుగ్గలానం వచీవిసవూపసమకరో మన్తాగదో, సంవరే ఠితానం పరమా ధీరపకతి, గమ్భీరాసయతాయ సాగరో, దోసమహాసాగరస్స వేలా, అపాయద్వారస్స పిదహనకవాటం, దేవబ్రహ్మలోకానం ఆరోహణసోపానం, సబ్బగుణానం అధివాసనభూమి, ఉత్తమా కాయవచీమనోవిసుద్ధీతి మనసికాతబ్బం.

అపి చ "ఏతే సత్తా ఖన్తిసమ్పత్తియా అభావతో ఇధలోకే తప్పన్తి, పరలోకే చ తపనీయధమ్మానుయోగతో"తి చ "యదిపి పరాపకారనిమిత్తం దుక్ఖం ఉప్పజ్జతి, తస్స పన దుక్ఖస్స ఖేత్తభూతో అత్తభావో బీజభూతఞ్చ కమ్మం మయావ అభిసఙ్ఖత"న్తి చ "తస్స చ దుక్ఖస్స ఆణణ్యకారణమేత"న్తి చ "అపకారకే అసతి కథం మయ్హం ఖన్తిసమ్పదా సమ్భవతీ"తి చ "యదిపాయం ఏతరహి అపకారకో, అయం నామ పుబ్బే అనేన మయ్హం ఉపకారో కతో"తి చ "అపకారో ఏవ వా ఖన్తినిమిత్తతాయ ఉపకారో"తి చ "సబ్బేపిమే సత్తా మయ్హం పుత్తసదిసా, పుత్తకతాపరాధేసు చ కో కుజ్ఝిస్సతీ"తి చ "యేన కోధపిసాచావేసేన అయం మయ్హం అపరజ్ఝతి, స్వాయం కోధభూతావేసో మయా వినేతబ్బో"తి చ, "యేన అపకారేన ఇదం మయ్హం దుక్ఖం ఉప్పన్నం, తస్స అహమ్పి నిమిత్త"న్తి చ, "యేహి ధమ్మేహి అపకారో కతో, యత్థ చ కతో, సబ్బేపి తే తస్మిం ఏవ ఖణే నిరుద్ధా కస్సిదాని కేన కోపో కాతబ్బో"తి చ, "అనత్తతాయ సబ్బధమ్మానం కో కస్స అపరజ్ఝతీ"తి చ పచ్చవేక్ఖన్తేన ఖన్తిసమ్పదా అనుబ్రూహేతబ్బా.

యది పనస్స దీఘరత్తం పరిచయేన పరాపకారనిమిత్తకో కోధో చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠేయ్య, తేన ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖితబ్బం – "ఖన్తి నామేసా పరాపకారస్స పటిపక్ఖపటిపత్తీనం పచ్చుపకారకారణ"న్తి చ "అపకారో చ మయ్హం దుక్ఖూపనిసా సద్ధాతి దుక్ఖుప్పాదనేన సద్ధాయ సబ్బలోకే అనభిరతిసఞ్ఞాయ చ పచ్చయో"తి చ, "ఇన్ద్రియపకతి హేసా యదిదం ఇట్ఠానిట్ఠవిసయసమాయోగో. తత్థ అనిట్ఠవిసయసమాయోగో మయ్హం న సియాతి తం కుతేత్థ లబ్భా"తి చ "కోధవసికో సత్తో కోధేన ఉమ్మత్తో విక్ఖిత్తచిత్తో, తత్థ కిం పచ్చపకారేనా"తి చ "సబ్బేపిమే సత్తా సమ్మాసమ్బుద్ధేన ఓరసపుత్తా వియ పరిపాలితా, తస్మా న తత్థ మయా చిత్తకోపో కాతబ్బో"తి చ, "అపరాధకే చ సతి గుణే గుణవతి మయా కోపో న కాతబ్బో"తి చ, "అసతి గుణే విసేసేన కరుణాయితబ్బో"తి చ "కోపేన చ మయ్హం గుణయసా నిహీయన్తీ"తి చ, "కుజ్ఝనేన మయ్హం దుబ్బణ్ణదుక్ఖసేయ్యాదయో సపత్తకన్తా ఆగచ్ఛన్తీ"తి చ, "కోధో చ నామాయం సబ్బాహితకారకో సబ్బహితవినాసకో బలవా పచ్చత్థికో"తి చ, "సతి చ ఖన్తియా న కోచి పచ్చత్థికో"తి చ, "అపరాధకేన అపరాధనిమిత్తం యం ఆయతిం లద్ధబ్బం దుక్ఖం సతి చ ఖన్తియా మయ్హం తదభావో"తి చ, "చిన్తనేన కుజ్ఝన్తేన చ మయా పచ్చత్థికోయేవ అనువత్తితో హోతీ"తి చ, "కోధే చ మయా ఖన్తియా అభిభూతే తస్స దాసభూతో పచ్చత్థికో సమ్మదేవ అభిభూతో హోతీ"తి చ, "కోధనిమిత్తం ఖన్తిగుణపరిచ్చాగో మయ్హం న యుత్తో"తి చ, "సతి చ కోధే గుణవిరోధపచ్చనీకధమ్మే కథం మే సీలాదిధమ్మా పారిపూరిం గచ్ఛేయ్యుం, అసతి చ తేసు కథాహం సత్తానం ఉపకారబహులో పటిఞ్ఞానురూపం ఉత్తమం సమ్పత్తిం పాపుణిస్సామీ"తి చ, "ఖన్తియా చ సతి బహిద్ధా విక్ఖేపాభావతో సమాహితస్స సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చతో దుక్ఖతో సబ్బే ధమ్మా అనత్తతో నిబ్బానఞ్చ అసఙ్ఖతామతసన్తపణీతతాదిభావతో నిజ్ఝానం ఖమన్తి బుద్ధధమ్మా చ అచిన్తేయ్యాపరిమేయ్యప్పభావా"తి.

తతో చ అనులోమియం ఖన్తియం ఠితో కేవలా ఇమే అత్తత్తనియభావరహితా ధమ్మమత్తా యథాసకం పచ్చయేహి ఉప్పజ్జన్తి వయన్తి, న కుతోచి ఆగచ్ఛన్తి, న కుహిఞ్చి గచ్ఛన్తి, న చ కత్థచి పతిట్ఠితా, న చేత్థ కోచి కస్సచి బ్యాపారోతి అహంకారమమంకారానధిట్ఠానతా నిజ్ఝానం ఖమతి, యేన బోధిసత్తో బోధియా నియతో అనావత్తిధమ్మో హోతీతి ఏవమాదినా ఖన్తిపారమియా పచ్చవేక్ఖణా వేదితబ్బా.

తథా సచ్చేన వినా సీలాదీనం అసమ్భవతో పటిఞ్ఞానురూపం పటిపత్తియా అభావతో చ, సచ్చధమ్మాతిక్కమే చ సబ్బపాపధమ్మానం సమోసరణతో అసచ్చసన్ధస్స అపచ్చయికభావతో ఆయతిఞ్చ అనాదేయ్యవచనతావహనతో సమ్పన్నసచ్చస్స చ, సబ్బగుణాధిట్ఠానభావతో సచ్చాధిట్ఠానేన సబ్బబోధిసమ్భారానం పారిసుద్ధిపారిపూరిసామత్థియతో సభావధమ్మావిసంవాదనేన సబ్బబోధిసమ్భారకిచ్చకరణతో బోధిసత్తపటిపత్తియా చ, పరినిప్ఫత్తితోతిఆదినా సచ్చపారమియా సమ్పత్తియో పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

తథా దానాదీసు దళ్హసమాదానం తంపటిపక్ఖసన్నిపాతే చ నేసం అచలాధిట్ఠానం తత్థ చ ధీరవీరభావం వినా న దానాదిసమ్భారా సమ్బోధినిమిత్తా సమ్భవన్తీతిఆదినా అధిట్ఠానే గుణా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

తథా "అత్తహితమత్తే అవతిట్ఠన్తేనాపి సత్తేసు హితచిత్తతం వినా న సక్కా ఇధలోకపరలోకసమ్పత్తియో పాపుణితుం, పగేవ సబ్బసత్తే నిబ్బానసమ్పత్తియం పతిట్ఠాపేతుకామేనా"తి చ, "పచ్ఛా సబ్బసత్తానం లోకుత్తరసమ్పత్తిం ఆకఙ్ఖన్తేన ఇదాని లోకియసమ్పత్తిఆకఙ్ఖా యుత్తరూపా"తి చ, "ఇదాని ఆసయమత్తేన పరేసం హితసుఖూపసంహారం కాతుం అసక్కోన్తో కదా పయోగేన తం సాధేస్సామీ"తి చ, "ఇదాని మయా హితసుఖూపసంహారేన సంవడ్ఢితా పచ్ఛా ధమ్మసంవిభాగసహాయా మయ్హం భవిస్సన్తీ"తి చ, "ఏతేహి వినా న మయ్హం బోధిసమ్భారా సమ్భవన్తి, తస్మా సబ్బబుద్ధగుణవిభూతినిప్ఫత్తికారణత్తా మయ్హం ఏతే పరమం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం అనుత్తరం కుసలాయతనం ఉత్తమం గారవట్ఠాన"న్తి చ, సవిసేసం సత్తేసు సబ్బేసు హితజ్ఝాసయతా పచ్చుపట్ఠపేతబ్బా , కిఞ్చ కరుణాధిట్ఠానతోపి సబ్బసత్తేసు మేత్తా అనుబ్రూహేతబ్బా. విమరియాదీకతేన హి చేతసా సత్తేసు హితసుఖూపసంహారనిరతస్స తేసం అహితదుక్ఖాపనయనకామతా బలవతీ ఉప్పజ్జతి దళ్హమూలా. కరుణా చ సబ్బేసం బుద్ధకారకధమ్మానం ఆది చరణం పతిట్ఠా మూలం ముఖం పముఖన్తి ఏవమాదినా మేత్తాయ గుణా పచ్చవేక్ఖితబ్బా.

తథా "ఉపేక్ఖాయ అభావే సత్తేహి కతా విప్పకారా చిత్తస్స వికారం ఉప్పాదేయ్యుం, సతి చ చిత్తవికారే దానాదీనం సమ్భారానం సమ్భవో ఏవ నత్థీ"తి చ, "మేత్తాసినేహేన సినేహితే చిత్తే ఉపేక్ఖాయ వినా సమ్భారానం పారిసుద్ధి న హోతీ"తి చ, "అనుపేక్ఖకో సమ్భారేసు పుఞ్ఞసమ్భారం తబ్బిపాకఞ్చ సత్తహితత్థం పరిణామేతుం న సక్కోతీ"తి చ, "ఉపేక్ఖాయ అభావే దేయ్యధమ్మపటిగ్గాహకానం విభాగం అకత్వా పరిచ్చజితుం న సక్కోతీ"తి చ, "ఉపేక్ఖారహితేన జీవితపరిక్ఖారానం జీవితస్స చ అన్తరాయం అమనసికరిత్వా సీలవిసోధనం కాతుం న సక్కోతీ"తి చ, తథా ఉపేక్ఖావసేన అరతిరతిసహస్సేవ నేక్ఖమ్మబలసిద్ధితో ఉపపత్తితో ఇక్ఖణవసేన సబ్బసమ్భారకిచ్చనిప్ఫత్తితో అచ్చారద్ధస్స వీరియస్స అనుపేక్ఖణే పధానకిచ్చాకరణతో ఉపేక్ఖతో ఏవ తితిక్ఖానిజ్ఝానసమ్భవతో ఉపేక్ఖావసేన సత్తసఙ్ఖారానం అవిసంవాదనతో లోకధమ్మానం అజ్ఝుపేక్ఖణేన సమాదిన్నధమ్మేసు అచలాధిట్ఠానసిద్ధితో పరాపకారాదీసు అనాభోగవసేనేవ మేత్తావిహారనిప్ఫత్తితోతి సబ్బబోధిసమ్భారానం సమాదానాధిట్ఠానపారిపూరినిప్ఫత్తియో ఉపేక్ఖానుభావేన సమ్పజ్జన్తీతి ఏవమాదినా నయేన

ఉపేక్ఖాపారమీ పచ్చవేక్ఖితబ్బా. ఏవం అపరిచ్చాగపరిచ్చాగాదీసు యథాక్కమం ఆదీనవానిసంసపచ్చవేక్ఖణా దానాదిపారమీనం పచ్చయోతి దట్ఠబ్బం.

తథా సపరిక్ఖారా పఞ్చదస చరణధమ్మా పఞ్చ చ అభిఞ్ఞాయో. తత్థ **చరణధమ్మా** నామ సీలసంవరో, ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా, భోజనే మత్తఞ్ఞుతా, జాగరియానుయోగో, సత్త సద్ధమ్మా, చత్తారి ఝానాని చ. తేసు సీలాదీనం చతున్నం తేరసాపి ధుతధమ్మా అప్పిచ్ఛతాదయో చ పరిక్ఖారా. సద్ధమ్మేసు **సద్ధాయ** బుద్ధధమ్మసఙ్ఘసీలచాగదేవతూపసమానుస్సతిలూఖపుగ్గలపరివజ్జన-సినిద్ధపుగ్గలసేవనపసాదనీయధమ్మపచ్చవేక్ఖణతదధిముత్తతా పరిక్ఖారో. **హిరోత్తప్పానం** అకుసలాదీనవపచ్చవేక్ఖణఅపాయాదీనవపచ్చవేక్ఖణకుసలధమ్మూపత్థమ్భన-భావపచ్చవేక్ఖణహిరోత్తప్పరహితపుగ్గలపరివజ్జనహిరోత్తప్పసమ్పన్నపుగ్గలసేనతదధిముత్తతా. **బాహుసచ్చస్స** పుబ్బయోగపరిపుచ్ఛక- భావసద్ధమ్మాభియోగఅనవజ్జవిజ్జాట్ఠానాదిపరిచయపరిపక్కిన్ద్రియతాకిలేసదూరీభావఅప్పస్సుత-పరివజ్జనబహుస్సుతసేవనతదధిముత్తతా. **వీరియస్స** అపాయభయపచ్చవేక్ఖణ-గమనవీథిపచ్చవేక్ఖణధమ్మమహత్తపచ్చవేక్ఖణథినమిద్ధవినోదనకుసీతపుగ్గలపరివజ్జన-ఆరద్ధవీరియపుగ్గలసేవనసమ్మప్పధానపచ్చవేక్ఖణతదధిముత్తతా . **సతియా** సతిసమ్పజఞ్ఞముట్ఠస్సతిపుగ్గలపరివజ్జనఉపట్ఠితస్సతిపుగ్గలసేవనతదధిముత్తతా. **పఞ్ఞాయ** పరిపుచ్ఛకభారవత్థువిసదకిరియాఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనదుప్పఞ్ఞపుగ్గల-పరివజ్జనపఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనగమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణతదధిముత్తతా. చతున్నం ఝానానం సీలాదిచతుక్కం అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు పుబ్బభాగభావనా ఆవజ్జనాదివసీభావకరణఞ్చ పరిక్ఖారో. తత్థ సీలాదీహి పయోగసుద్ధియా సత్తానం అభయదానే ఆసయసుద్ధియా ఆమిసదానే ఉభయసుద్ధియా ధమ్మదానే సమత్థో హోతీతిఆదినా చరణాదీనం దానాదిసమ్భారానం పచ్చయభావో యథారహం నిద్ధారేతబ్బో. అతివిత్థారభయేన న నిద్ధారయిమ్హాతి. ఏవం సమ్పత్తిచక్కాదయోపి దానాదీనం పచ్చయోతి వేదితబ్బా.

కో సంకిలేసోతి? అవిసేసేన తణ్హాదీహి పరామట్ఠభావో పారమీనం సంకిలేసో, విసేసేన పన దేయ్యధమ్మపటిగ్గాహకవికప్పా దానపారమియా సంకిలేసో. సత్తకాలవికప్పా సీలపారమియా, కామభవతదుపసమేసు అభిరతిఅనభిరతివికప్పా నేక్ఖమ్మపారమియా, అహం మమాతి వికప్పా పఞ్ఞాపారమియా, లీనుద్ధచ్చవికప్పా వీరియపారమియా, అత్తపరవికప్పా ఖన్తిపారమియా, అదిట్ఠాదీసు దిట్ఠాదివికప్పా సచ్చపారమియా, బోధిసమ్భారతబ్బిపక్ఖేసు దోసగుణవికప్పా అధిట్ఠానపారమియా, హితాహితవికప్పా మేత్తాపారమియా, ఇట్ఠానిట్ఠవికప్పా ఉపేక్ఖాపారమియా సంకిలేసోతి దట్ఠబ్బం.

కిం వోదానన్తి? తణ్హాదీహి అనుపఘాతో యథావుత్తవికప్పవిరహో చ ఏతాసం వోదానన్తి వేదితబ్బం. అనుపహతా హి తణ్హామానదిట్ఠికోధూపనాహమక్ఖపళాసఇస్సామచ్ఛరియ- మాయాసాఠేయ్యథమ్భసారమ్భమదప్పమాదాదీహి కిలేసేహి దేయ్యధమ్మపటిగ్గాహకవికప్పాదిరహితా చ దానాదిపారమియో పరిసుద్ధా పభస్సరా భవన్తీతి.

కో పటిపక్ఖోతి? అవిసేసేన సబ్బేపి సంకిలేసా సబ్బేపి అకుసలా ధమ్మా ఏతాసం పటిపక్ఖో, విసేసేన పన పుబ్బే వుత్తా మచ్ఛేరాదయోతి వేదితబ్బా. అపి చ దేయ్యధమ్మపటిగ్గాహకదానఫలేసు అలోభాదోసామోహగుణయోగతో

లోభదోసమోహపటిపక్ఖం దానం, కాయాదిదోసవజ్జాపగమతో లోభాదిపటిపక్ఖం సీలం, కామసుఖపరూపఘాతఅత్తకిలమథపరివజ్జనతో దోసత్తయపటిపక్ఖం నేక్ఖమ్మం, లోభాదీనం అన్ధీకరణతో ఞాణస్స చ అనన్ధీకరణతో లోభాదిపటిపక్ఖా పఞ్ఞా , అలీనానుద్ధతఞాయారమ్భవసేన లోభాదిపటిపక్ఖం వీరియం, ఇట్ఠానిట్ఠసుఞ్ఞతానం ఖమనతో లోభాదిపటిపక్ఖా ఖన్తి, సతిపి పరేసం ఉపకారే అపకారే చ యథాభూతప్పవత్తియా లోభాదిపటిపక్ఖం సచ్చం, లోకధమ్మే అభిభుయ్య యథాసమాదిన్నేసు సమ్భారేసు అచలనతో లోభాదిపటిపక్ఖం అధిట్ఠానం, నీవరణవివేకతో లోభాదిపటిపక్ఖా మేత్తా, ఇట్ఠానిట్ఠేసు అనునయపటిఘవిద్ధంసనతో సమప్పవత్తితో చ లోభాదిపటిపక్ఖా ఉపేక్ఖాతి దట్ఠబ్బం.

కా పటిపత్తీతి? దానపారమియా తావ సుఖూపకరణసరీరజీవితపరిచ్చాగేన భయాపనుదనేన ధమ్మోపదేసేన చ బహుధా సత్తానం అనుగ్గహకరణం పటిపత్తి. తత్థ ఆమిసదానం అభయదానం ధమ్మదానన్తి దాతబ్బవత్థువసేన తివిధం దానం. తేసు బోధిసత్తస్స దాతబ్బవత్థు అజ్ఝత్తికం బాహిరన్తి దువిధం. తత్థ బాహిరం అన్నం పానం వత్థం యానం మాలాగన్ధవిలేపనం సేయ్యావసథపదీపేయ్యన్తి దసవిధం. అన్నాదీనం ఖాదనీయభోజనీయాదివిభాగేన అనేకవిధం. తథా రూపారమ్మణం యావ ధమ్మారమ్మణన్తి ఆరమ్మణతో ఛబ్బిధం. రూపారమ్మణాదీనఞ్చ నీలాదివిభాగేన అనేకవిధం. తథా మణికనకరజతముత్తాపవాళాది, ఖేత్తవత్థుఆరామాది, దాసిదాసగోమహింసాది నానావిధవిత్తూపకరణవసేన అనేకవిధం.

తత్థ మహాపురిసో బాహిరం వత్థుం దేన్తో “యో యేన అత్థికో, తం తస్స దేతి, దేన్తో చ తస్స అత్థికో”తి సయమేవ జానన్తో అయాచితోపి దేతి పగేవ యాచితో. ముత్తచాగో దేతి, నో అముత్తచాగో, పరియత్తం దేతి, నో అపరియత్తం సతి దేయ్యధమ్మే. న పచ్చుపకారాసన్నిస్సితో దేతి. అసతి దేయ్యధమ్మే హి పరియత్తే సంవిభాగారహం సంవిభజతి. న చ దేతి పరూపఘాతావహం సత్థవిసమజ్జాదికం, నాపి కీళనకం యం అనత్థూపసంహితం పమాదావహఞ్చ. న చ గిలానస్స యాచకస్స పానభోజనాదిఅసప్పాయం పమాణరహితం వా దేతి, పమాణయుత్తం పన సప్పాయమేవ దేతి.

తథా యాచితో గహట్ఠానం గహట్ఠానుచ్ఛవికం దేతి, పబ్బజితానం పబ్బజితానుచ్ఛవికం దేతి, మాతాపితరో ఞాతిసాలోహితా మిత్తామచ్చా పుత్తదారదాసకమ్మకరాతి ఏతేసు కస్సచి పీళం అజనేన్తో దేతి, న చ ఉళారం దేయ్యధమ్మం పటిజానిత్వా లూఖం దేతి, న చ లాభసక్కారసిలోకసన్నిస్సితో దేతి, న చ పచ్చుపకారాసన్నిస్సితో దేతి, న చ ఫలపాటికఙ్ఖీ దేతి అఞ్ఞత్ర సమ్మాసమ్బోధియా, న చ యాచకే దేయ్యధమ్మం వా జిగుచ్ఛన్తో దేతి, న చ అసఞ్ఞతానం యాచకానం అక్కోసకరోసకానమ్పి అపవిద్ధం దానం దేతి, అఞ్ఞదత్థు పసన్నచిత్తో అనుకమ్పన్తో సక్కచ్చమేవ దేతి, న చ కోతూహలమఙ్గలికో హుత్వా దేతి, కమ్మఫలమేవ పన సద్దహన్తో దేతి, నపి యాచకే పయిరుపాసనాదీహి పరికిలేసేత్వా దేతి, అపరికిలేసన్తో ఏవ పన దేతి, న చ పరేసం వఞ్చనాధిప్పాయో భేదనాధిప్పాయో వా దానం దేతి, అసంకిలిట్ఠచిత్తో ఏవ దేతి, నపి ఫరుసవాచో భాకుటిముఖో దానం దేతి, పియవాదీ పన పుబ్బభాసీ మితవచనో హుత్వా దేతి , యస్మిఞ్చ దేయ్యధమ్మే ఉళారమనుఞ్ఞతాయ వా చిరపరిచయేన వా గేధసభావతాయ వా లోభధమ్మో అధిమత్తో హోతి, జానన్తో బోధిసత్తో తం ఖిప్పమేవ పటివినోదేత్వా యాచకే పరియేసిత్వాపి దేతి, యఞ్చ దేయ్యవత్థు పరిత్తం యాచకోపి పచ్చుపట్ఠితో, తం అచిన్తేత్వాపి అత్తానం బాధేత్వా దేన్తో యాచకం సమ్మానేతి యథా తం అకిత్తిపణ్డితో. న చ మహాపురిసో అత్తనో పుత్తదారదాసకమ్మకరపోరిసే యాచితో తే అసఞ్ఞాపితే దోమనస్సప్పత్తే యాచకానం దేతి, సమ్మదేవ పన సఞ్ఞాపితే సోమనస్సప్పత్తే దేతి. దేన్తో చ యక్ఖరక్ఖసపిసాచాదీనం వా మనుస్సానం కురూరకమ్మన్తానం వా జానన్తో న దేతి, తథా

రజ్జమ్పి తాదిసానం న దేతి. యే లోకస్స అహితాయ దుక్ఖాయ అనత్థాయ పటిపజ్జన్తి, యే పన ధమ్మికా ధమ్మేన లోకం పాలేన్తి, తేసం దేతి. ఏవం తావ బాహిరదానే పటిపత్తి వేదితబ్బా.

అజ్ఝత్తికదానం పన ద్వీహి ఆకారేహి వేదితబ్బం. కథం? యథా నామ కోచి పురిసో ఘాసచ్ఛాదనహేతు అత్తానం పరస్స నిస్సజ్జతి, విధేయ్యభావం ఉపగచ్ఛతి దాసబ్యం, ఏవమేవ మహాపురిసో సమ్బోధిహేతు నిరామిసచిత్తో సత్తానం అనుత్తరం హితసుఖం ఇచ్ఛన్తో అత్తనో దానపారమిం పరిపూరేతుకామో అత్తానం పరస్స నిస్సజ్జతి, విధేయ్యభావం ఉపగచ్ఛతి యథాకామకరణీయతం. కరచరణనయనాదిఅఙ్గపచ్చఙ్గం తేన తేన అత్థికానం అకమ్పితో అనోలీనో అనుప్పదేతి, న తత్థ సజ్జతి న సఙ్కోచం ఆపజ్జతి యథా తం బాహిరవత్థుస్మిం, తథా హి మహాపురిసో ద్వీహి ఆకారేహి బాహిరవత్థుం పరిచ్చజతి యథాసుఖం పరిభోగాయ వా యాచకానం తేసం మనోరథం పరిపూరేన్తో, అత్తనో వసీభావాయ వా, తత్థ సబ్బేన సబ్బం ముత్తచాగో, ఏవమహం నిస్సఙ్గభావనాయ సమ్బోధిం పాపుణిస్సామీతి. ఏవం అజ్ఝత్తికవత్థుస్మిన్తి వేదితబ్బం.

తత్థ యం అజ్ఝత్తికవత్థు దీయమానం యాచకస్స ఏకన్తేనేవ హితాయ సంవత్తతి, తం దేతి, న ఇతరం. న చ మహాపురిసో మారస్స మారకాయికానం దేవతానం వా విహింసాధిప్పాయానం అత్తనో అత్తభావం అఙ్గపచ్చఙ్గాని వా జానమానో దేతి "మా తేసం అనత్థో అహోసీ"తి. యథా చ మారకాయికానం, ఏవం తేహి అన్వావిట్ఠానమ్పి న దేతి, నపి ఉమ్మత్తకానం. ఇతరేసం పన యాచియమానో సమనన్తరమేవ దేతి, తాదిసాయ యాచనాయ దుల్లభభావతో తాదిసస్స చ దానస్స దుక్కరభావతో.

అభయదానం పన రాజతో చోరతో అగ్గితో ఉదకతో వేరిపుగ్గలతో సీహబ్యగ్ఘాదివాళమిగతో నాగయక్ఖరక్ఖసపిసాచాదితో సత్తానం భయే పచ్చుపట్ఠితే తతో పరిత్తాణభావేన వేదితబ్బం.

ధమ్మదానం పన అసంకిలిట్ఠచిత్తస్స అవిపరీతా ధమ్మదేసనా, ఓపాయికో హితస్స ఉపదేసో దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికపరమత్థవసేన యేన సాసనే అనోతిణ్ణానం అవతారణం ఓతిణ్ణానం పరిపాచనం. తత్థాయం నయో – సఙ్ఖేపతో తావ దానకథా సీలకథా సగ్గకథా కామానం ఆదీనవో సంకిలేసో చ నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసో. విత్థారతో పన సావకబోధియం అధిముత్తచిత్తానం సరణగమనం సీలసంవరో ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా భోజనే మత్తఞ్ఞుతా జాగరియానుయోగో సత్త సద్ధమ్మా అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు కమ్మకరణవసేన సమథానుయోగో రూపకాయాదీసు విపస్సనాభినివేసేసు యథారహం అభినివేసముఖేన విపస్సనానుయోగో, తథా విసుద్ధిపటిపదా సమ్మత్తగహణం తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా చతస్సో పటిసమ్భిదా సావకబోధీతి ఏతేసం గుణసంకిత్తనవసేన యథారహం తత్థ తత్థ పతిట్ఠాపనా పరియోదపనా చ. తథా పచ్చేకబోధియం సమ్మాసమ్బోధియఞ్చ అధిముత్తానం సత్తానం యథారహం దానాదిపారమీనం సభావరసలక్ఖణాదిసంకిత్తనముఖేన తీసుపి అవత్థాసు తేసం బుద్ధానం మహానుభావతావిభావనేన యానద్వయే పతిట్ఠాపనా పరియోదపనా చ. ఏవం మహాపురిసో సత్తానం ధమ్మదానం దేతి.

తథా మహాపురిసో సత్తానం ఆమిసదానం దేన్తో "ఇమినాహం దానేన సత్తానం ఆయువణ్ణసుఖబలపటిభానాదిసమ్పత్తిఞ్చ రమణీయం అగ్గఫలసమ్పత్తిఞ్చ నిప్ఫాదేయ్య"న్తి అన్నదానం దేతి, తథా సత్తానం కామకిలేసపిపాసావూపసమాయ పానం దేతి, తథా సువణ్ణవణ్ణతాయ హిరోత్తప్పాలఙ్కారస్స చ నిప్ఫత్తియా వత్థాని దేతి, తథా ఇద్ధివిధస్స చేవ నిబ్బానసుఖస్స చ నిప్ఫత్తియా యానం దేతి, తథా సీలగన్ధనిప్ఫత్తియా గన్ధం దేతి, తథా

బుద్ధగుణసోభానిప్ఫత్తియా మాలావిలేపనం దేతి, బోధిమణ్డాసననిప్ఫత్తియా ఆసనం దేతి, తథాగతసేయ్యానిప్ఫత్తియా సేయ్యం దేతి, సరణభావనిప్ఫత్తియా ఆవసథం దేతి, పఞ్చచక్ఖుపటిలాభాయ పదీపేయ్యం దేతి, బ్యామప్పభానిప్ఫత్తియా రూపదానం దేతి, బ్రహ్మస్సరనిప్ఫత్తియా సద్దదానం దేతి, సబ్బలోకస్స పియభావాయ రసదానం దేతి, బుద్ధసుఖుమాలభావాయ ఫోట్ఠబ్బదానం దేతి, అజరామరభావాయ భేసజ్జదానం దేతి, కిలేసదాసబ్యవిమోచనత్థం దాసానం భుజిస్సతాదానం దేతి, సద్ధమ్మాభిరతియా అనవజ్జఖిడ్డారతిహేతుదానం దేతి, సబ్బేపి సత్తే అరియాయ జాతియా అత్తనో పుత్తభావూపనయనాయ పుత్తదానం దేతి, సకలస్సపి లోకస్స పతిభావూపగమనాయ దారదానం దేతి, సుభలక్ఖణసమ్పత్తియా సువణ్ణమణిముత్తాపవాళాదిదానం, అనుబ్యఞ్జనసమ్పత్తియా నానావిధవిభూసనదానం, సద్ధమ్మకోసాధిగమాయ విత్తకోసదానం, ధమ్మరాజభావాయ రజ్జదానం, ఝానాదిసమ్పత్తియా ఆరాముయ్యానతళాకవనదానం, చక్కఙ్కితేహి పాదేహి బోధిమణ్డూపసఙ్కమనాయ చరణదానం, చతురోఘనిత్థరణాయ సత్తానం సద్ధమ్మహత్థదానత్థం హత్థదానం, సద్ధిన్ద్రియాదిపటిలాభాయ కణ్ణనాసాదిదానం, సమన్తచక్ఖుపటిలాభాయ చక్ఖుదానం, "దస్సనసవనానుస్సరణపారిచరియాదీసు సబ్బకాలం సబ్బసత్తానం హితసుఖావహో, సబ్బలోకేన చ ఉపజీవితబ్బో మే కాయో భవేయ్యా"తి మంసలోహితాదిదానం, "సబ్బలోకుత్తమో భవేయ్య"న్తి ఉత్తమఙ్గదానం దేతి.

ఏవం దదన్తో చ న అనేసనాయ దేతి, న చ పరోపఘాతేన, న భయేన, న లజ్జాయ, న దక్ఖిణేయ్యరోసనేన, న పణీతే సతి లూఖం, న అత్తుక్కంసనేన, న పరవమ్భనేన, న ఫలాభిసఙ్ఖాయ, న యాచకజిగుచ్ఛాయ, న అచిత్తీకారేన దేతి, అథ ఖో సక్కచ్చం దేతి, సహత్థేన దేతి, కాలేన దేతి, చిత్తీకత్వా దేతి, అవిభాగేన దేతి. తీసు కాలేసు సోమనస్సితో దేతి, తతో ఏవ చ దత్వా న పచ్ఛానుతాపీ హోతి. న పటిగ్గాహకవసేన మానావమానం కరోతి, పటిగ్గాహకానం పియసముదాచారో హోతి వదఞ్ఞూ యాచయోగో సపరివారదాయకో. అన్నదానఞ్హి దేన్తో "తం సపరివారం కత్వా దస్సామీ"తి వత్థాదీహి సద్ధిం దేతి. తథా వత్థదానం దేన్తో "తం సపరివారం కత్వా దస్సామీ"తి అన్నాదీహి సద్ధిం దేతి. యానదానాదీసుపి ఏసేవ నయో.

తథా రూపదానం దేన్తో ఇతరారమ్మణానిపి తస్స పరివారం కత్వా దేతి, ఏవం సేసేసుపి. తత్థ రూపదానం నామ నీలపీతలోహితఓదాతాదివణ్ణాసు పుప్ఫవత్థధాతూసు అఞ్ఞతరం లభిత్వా రూపవసేన ఆభుజిత్వా "రూపదానం దస్సామి, రూపదానం మయ్హ"న్తి చిన్తేత్వా తాదిసే దక్ఖిణేయ్యే దానం పతిట్ఠాపేతి సవత్థుకం కత్వా. ఏతం **రూపదానం** నామ.

సద్దదానం పన భేరిసద్దాదివసేన వేదితబ్బం. తత్థ సద్దం కన్దమూలాని వియ ఉప్పాటేత్వా నీలుప్పలహత్థకం వియ చ హత్థే ఠపేత్వా దాతుం న సక్కా, సవత్థుకం పన కత్వా దేన్తో సద్దదానం దేతి నామ. తస్మా యదా "సద్దదానం దస్సామీ"తి భేరిముదిఙ్గాదీసు అఞ్ఞతరేన తూరియేన తిణ్ణం రతనానం ఉపహారం కరోతి కారేతి చ, "సద్దదానం మే"తి భేరిఆదీని ఠపేతి ఠపాపేతి చ. ధమ్మకథికానం పన సరభేసజ్జం తేలఫాణితాదిం దేతి, ధమ్మస్సవనం ఘోసేతి, సరభఞ్ఞం భణతి, ధమ్మకథం కథేతి, ఉపనిసిన్నకకథం అనుమోదనకథఞ్చ కరోతి కారేతి చ, తదా **సద్దదానం** నామ హోతి.

తథా గన్ధదానం మూలగన్ధాదీసు అఞ్ఞతరం రజనీయం గన్ధవత్థుం పింసితమేవ వా గన్ధం యంకిఞ్చి లభిత్వా గన్ధవసేన ఆభుజిత్వా "గన్ధదానం దస్సామి, గన్ధదానం మయ్హ"న్తి బుద్ధరతనాదీనం పూజం కరోతి కారేతి చ, గన్ధపూజనత్థాయ అగరుచన్దనాదికే గన్ధవత్థుకే పరిచ్చజతి. ఇదం **గన్ధదానం**.

తథా మూలరసాదీసు యంకిఞ్చి రజనీయం రసవత్థుం లభిత్వా రసవసేన ఆభుజిత్వా "రసదానం దస్సామి, రసదానం మయ్హ"న్తి దక్ఖిణేయ్యానం దేతి, రసవత్థుమేవ వా ధఞ్ఞగవాదికం పరిచ్చజతి. ఇదం **రసదానం**.

తథా ఫోట్ఠబ్బదానం మఞ్చపీఠాదివసేన అత్థరణపావురణాదివసేన చ వేదితబ్బం. యదా హి మఞ్చపీఠభిసిబిమ్బోహనాదికం నివాసనపారుపనాదికం వా సుఖసమ్ఫస్సం రజనీయం అనవజ్జం ఫోట్ఠబ్బవత్థుం లభిత్వా ఫోట్ఠబ్బవసేన ఆభుజిత్వా "ఫోట్ఠబ్బదానం దస్సామి, ఫోట్ఠబ్బదానం మయ్హ"న్తి దక్ఖిణేయ్యానం దేతి. యథావుత్తం ఫోట్ఠబ్బవత్థుం లభిత్వా పరిచ్చజతి, ఇదం **ఫోట్ఠబ్బదానం**.

ధమ్మదానం పన ధమ్మారమ్మణస్స అధిప్పేతత్తా ఓజపానజీవితవసేన వేదితబ్బం. ఓజాదీసు హి అఞ్ఞతరం రజనీయం వత్థుం లభిత్వా ధమ్మారమ్మణవసేన ఆభుజిత్వా "ధమ్మదానం దస్సామి, ధమ్మదానం మయ్హ"న్తి సప్పినవనీతాది**ఓజదానం** దేతి. అమ్బపానాదిఅట్ఠవిధ**పానదానం** దేతి, **జీవితదాన**న్తి ఆభుజిత్వా సలాకభత్తపక్ఖికభత్తాదీని దేతి, అఫాసుకభావేన అభిభూతానం బ్యాధితానం వేజ్జే పచ్చుపట్ఠాపేతి, జాలం ఫాలాపేతి, కుమినం విద్ధంసాపేతి, సకుణపఞ్జరం విద్ధంసాపేతి, బన్ధనేన బద్ధానం సత్తానం బన్ధనమోక్ఖం కారేతి, మాఘాతభేరిం చరాపేతి, అఞ్ఞాని చ సత్తానం జీవితపరిత్తాణత్థం ఏవరూపాని కమ్మాని కరోతి కారాపేతి చ. ఇదం **ధమ్మదానం** నామ.

సబ్బమేతం యథావుత్తం దానసమ్పదం సకలలోకహితసుఖాయ పరిణామేతి. అత్తనో చ సమ్మాసమ్బోధియా అకుప్పాయ విముత్తియా అపరిక్ఖయస్స ఛన్దస్స అపరిక్ఖయస్స వీరియస్స అపరిక్ఖయస్స సమాధిస్స అపరిక్ఖయస్స పటిభానస్స అపరిక్ఖయస్స ఞాణస్స అపరిక్ఖయాయ విముత్తియా పరిణామేతి . ఇమఞ్చ దానపారమిం పటిపజ్జన్తేన మహాసత్తేన జీవితే అనిచ్చసఞ్ఞా పచ్చుపట్ఠాపేతబ్బా తథా భోగేసు, బహుసాధారణతా చ నేసం మనసికాతబ్బా, సత్తేసు చ మహాకరుణా సతతం సమితం పచ్చుపట్ఠాపేతబ్బా. ఏవఞ్హి భోగే గహేతబ్బసారం గణ్హన్తో ఆదిత్తతో వియ అగారతో సబ్బం సాపతేయ్యం అత్తానఞ్చ బహి నీహరన్తో న కిఞ్చి సేసేతి, న కత్థచి విభాగం కరోతి, అఞ్ఞదత్థు నిరపేక్ఖో నిస్సజ్జతి ఏవ. అయం తావ దానపారమియా పటిపత్తిక్కమో.

సీలపారమియా పన అయం పటిపత్తిక్కమో – యస్మా సబ్బఞ్ఞుసీలాలఙ్కారేహి సత్తే అలఙ్కరితుకామేన మహాపురిసేన ఆదితో అత్తనో ఏవ తావ సీలం విసోధేతబ్బం. తత్థ చ చతూహి ఆకారేహి సీలం విసుజ్ఝతి – అజ్ఝాసయవిసుద్ధితో, సమాదానతో, అవీతిక్కమనతో, సతి చ వీతిక్కమే పున పటిపాకతికకరణతో. విసుద్ధాసయతాయ హి ఏకచ్చో అత్తాధిపతి హుత్వా పాపజిగుచ్ఛనసభావో అజ్ఝత్తం హిరిధమ్మం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా సుపరిసుద్ధసమాచారో హోతి. తథా పరతో సమాదానే సతి ఏకచ్చో లోకాధిపతి హుత్వా పాపతో ఉత్తసన్తో ఓత్తప్పధమ్మం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా సుపరిసుద్ధసమాచారో హోతి. ఇతి ఉభయథాపి ఏతే అవీతిక్కమనతో సీలే పతిట్ఠహన్తి. అథ పన కదాచి సతిసమ్మోసేన సీలస్స ఖణ్డాదిభావో సియా. తాయయేవ యథావుత్తాయ హిరోత్తప్పసమ్పత్తియా ఖిప్పమేవ నం వుట్ఠానాదినా పటిపాకతికం కరోతి.

తయిదం సీలం వారిత్తం, చారిత్తన్తి దువిధం. తత్థాయం బోధిసత్తస్స వారిత్తసీలే పటిపత్తిక్కమో – సబ్బసత్తేసు తథా దయాపన్నచిత్తేన భవితబ్బం, యథా సుపినన్తేనపి న ఆఘాతో ఉప్పజ్జేయ్య. పరూపకారనిరతతాయ పరసన్తకో అలగద్దో వియ న పరామసితబ్బో. సచే పబ్బజితో హోతి, అబ్రహ్మచరియతోపి ఆరాచారీ హోతి సత్తవిధమేథునసంయోగవిరహితో,

పగేవ పరదారగమనతో. సచే పన అపబ్బజితో గహట్ఠో సమానో పరేసం దారేసు సదా పాపకం చిత్తమ్పి న ఉప్పాదేతి. కథేన్తో చ సచ్చం హితం పియం వచనం పరిమితమేవ చ కాలేన ధమ్మిం కథం భాసితా హోతి, సబ్బత్థ అనభిజ్ఝాలు అబ్యాపన్నచిత్తో అవిపరీతదస్సనో కమ్మస్సకతఞాణేన చ సమన్నాగతో సమ్మగ్గతేసు సమ్మాపటిపన్నేసు నివిట్ఠసద్ధో హోతి నివిట్ఠపేమో.

ఇతి చతురాపాయవట్టదుక్ఖానం పథభూతేహి అకుసలకమ్మపథేహి అకుసలధమ్మేహి చ ఓరమిత్వా సగ్గమోక్ఖానం పథభూతేసు కుసలకమ్మపథేసు పతిట్ఠితస్స మహాపురిసస్స పరిసుద్ధాసయపయోగతాయ యథాభిపత్థితా సత్తానం హితసుఖూపసంహితా మనోరథా సీఘం సీఘం అభినిప్ఫజ్జన్తి, పారమియో పరిపూరేన్తి. ఏవంభూతో హి అయం. తత్థ హింసానివత్తియా సబ్బసత్తానం అభయదానం దేతి, అప్పకసిరేనేవ మేత్తాభావనం సమ్పాదేతి, ఏకాదస మేత్తానిసంసే అధిగచ్ఛతి, అప్పాబాధో హోతి అప్పాతఙ్కో, దీఘాయుకో సుఖబహులో లక్ఖణవిసేసే పాపుణాతి, దోసవాసనఞ్చ సముచ్ఛిన్దతి.

తథా అదిన్నాదాననివత్తియా చోరాదీహి అసాధారణే భోగే అధిగచ్ఛతి. పరేహి అనాసఙ్కనీయో పియో మనాపో విస్ససనీయో విభవసమ్పత్తీసు అలగ్గచిత్తో పరిచ్చాగసీలో లోభవాసనఞ్చ సముచ్ఛిన్దతి.

అబ్రహ్మచరియనివత్తియా అలోలో హోతి సన్తకాయచిత్తో, సత్తానం పియో హోతి మనాపో అపరిసఙ్కనీయో , కల్యాణో చస్స కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గచ్ఛతి, అలగ్గచిత్తో హోతి మాతుగామేసు అలుద్ధాసయో, నేక్ఖమ్మబహులో లక్ఖణవిసేసే అధిగచ్ఛతి, లోభవాసనఞ్చ సముచ్ఛిన్దతి.

ముసావాదనివత్తియా సత్తానం పమాణభూతో హోతి పచ్చయికో థేతో ఆదేయ్యవచనో, దేవతానం పియో మనాపో, సురభిగన్ధముఖో ఆరక్ఖితకాయవచీసమాచారో, లక్ఖణవిసేసే చ అధిగచ్ఛతి, కిలేసవాసనఞ్చ సముచ్ఛిన్దతి.

పేసుఞ్ఞనివత్తియా పరూపక్కమేహిపి అభేజ్జకాయో హోతి అభేజ్జపరివారో, సద్ధమ్మేసు చ అభేజ్జనకసద్ధో, దళ్హమిత్తో భవన్తరపరిచితానం వియ సత్తానం ఏకన్తపియో అసంకిలేసబహులో.

ఫరుసవాచానివత్తియా సత్తానం పియో హోతి మనాపో సుఖసీలో మధురవచనో సమ్భావనీయో, అట్ఠఙ్గసమన్నాగతో చస్స సరో నిబ్బత్తతి.

సమ్ఫప్పలాపనివత్తియా సత్తానం పియో హోతి మనాపో గరు భావనీయో చ ఆదేయ్యవచనో పరిమితాలాపో. మహేసక్ఖో చ హోతి మహానుభావో, ఠానుప్పత్తికేన పటిభానేన పఞ్హానం బ్యాకరణకుసలో, బుద్ధభూమియఞ్చ ఏకాయ ఏవ వాచాయ అనేకభాసానం సత్తానం అనేకేసం పఞ్హానం బ్యాకరణసమత్థో హోతి.

అనభిజ్ఝాలుతాయ ఇచ్ఛితలాభీ హోతి, ఉళారేసు చ భోగేసు రుచిం పటిలభతి, ఖత్తియమహాసాలాదీనం సమ్మతో హోతి, పచ్చత్థికేహి అనభిభవనీయో, ఇన్ద్రియవేకల్లం న పాపుణాతి, అప్పటిపుగ్గలో చ హోతి.

అబ్యాపాదేన పియదస్సనో హోతి, సత్తానం సమ్భావనీయో పరహితాభినన్దితాయ చ సత్తే అప్పకసిరేనేవ పసాదేతి, అలూఖసభావో చ హోతి మేత్తావిహారీ, మహేసక్ఖో చ హోతి మహానుభావో.

మిచ్ఛాదస్సనాభావేన కల్యాణే సహాయే పటిలభతి, సీసచ్ఛేదమ్పి పాపుణన్తో పాపకమ్మం న కరోతి, కమ్మస్సకతాదస్సనతో అకోతూహలమఙ్గలికో చ హోతి, సద్ధమ్మే చస్స సద్ధా పతిట్ఠితా హోతి మూలజాతా, సద్దహతి చ తథాగతానం బోధిం, సమయన్తరేసు నాభిరమతి ఉక్కారట్ఠానే వియ రాజహంసో , లక్ఖణత్తయపరిజాననకుసలో హోతి, అన్తే చ అనావరణఞాణలాభీ, యావ బోధిం న పాపుణాతి, తావ తస్మిం తస్మిం సత్తనికాయే ఉక్కట్ఠుక్కట్ఠో చ హోతి, ఉళారుళారా సమ్పత్తియో పాపుణాతి. ఇతి హిదం సీలం నామ సబ్బసమ్పత్తీనం అధిట్ఠానం, సబ్బబుద్ధగుణానం పభవభూమి, సబ్బబుద్ధకారకధమ్మానం ఆది చరణం ముఖం పముఖన్తి బహుమాననం ఉప్పాదేత్వా కాయవచీసంయమే ఇన్ద్రియదమనే ఆజీవవిసుద్ధియం పచ్చయపరిభోగేసు చ సతిసమ్పజఞ్ఞబలేన అప్పమత్తేన లాభసక్కారసిలోకం మిత్తముఖపచ్చత్థికం వియ సల్లక్ఖేత్వా “కికీవ అణ్డ”న్తిఆదినా (విసుద్ధి॰ ౧.౧౯; దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౭) వుత్తనయేన సక్కచ్చం సీలం సమ్పాదేతబ్బం. అయం తావ వారిత్తసీలే పటిపత్తిక్కమో.

చారిత్తసీలే పన పటిపత్తి ఏవం వేదితబ్బా – ఇధ బోధిసత్తో కల్యాణమిత్తానం గరుట్ఠానియానం అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం అఞ్జలికమ్మం సామీచికమ్మం కాలేన కాలం కత్తా హోతి, తథా తేసం కాలేన కాలం ఉపట్ఠానం కత్తా హోతి, గిలానానం కాయవేయ్యావటికం. సుభాసితపదాని సుత్వా సాధుకారం కత్తా హోతి, గుణవన్తానం గుణే వణ్ణేతా పరేసం అపకారే ఖన్తా, ఉపకారే అనుస్సరితా, పుఞ్ఞాని అనుమోదితా, అత్తనో పుఞ్ఞాని సమ్మాసమ్బోధియా పరిణామేతా, సబ్బకాలం అప్పమాదవిహారీ కుసలేసు ధమ్మేసు, సతి చ అచ్చయే అచ్చయతో దిస్వా తాదిసానం సహధమ్మికానం యథాభూతం ఆవికత్తా, ఉత్తరి చ సమ్మాపటిపత్తిం సమ్మదేవ పరిపూరేతా.

తథా అత్తనో అనురూపాసు అత్థూపసంహితాసు సత్తానం ఇతికత్తబ్బతాసు దక్ఖో అనలసో సహాయభావం ఉపగచ్ఛతి. ఉప్పన్నేసు చ సత్తానం బ్యాధిఆదిదుక్ఖేసు యథారహం పతికారవిధాయకో. ఞాతిభోగాదిబ్యసనపతితేసు సోకాపనోదనో ఉల్లుమ్పనసభావావట్ఠితో హుత్వా నిగ్గహారహానం ధమ్మేనేవ నిగ్గణ్హనకో యావదేవ అకుసలా వుట్ఠాపేత్వా కుసలే పతిట్ఠాపనాయ. పగ్గహారహానం ధమ్మేనేవ పగ్గణ్హనకో. యాని పురిమకానం మహాబోధిసత్తానం ఉళారతమాని పరమదుక్కరాని అచిన్తేయ్యానుభావాని సత్తానం ఏకన్తహితసుఖావహాని చరితాని, యేహి నేసం బోధిసమ్భారా సమ్మదేవ పరిపాకం అగమంసు, తాని సుత్వా అనుబ్బిగ్గో అనుత్రాసో తేపి మహాపురిసా మనుస్సా ఏవ, కమేన పన సిక్ఖాపారిపూరియా భావితత్తభావా తాదిసాయ ఉళారతమాయ ఆనుభావసమ్పత్తియా బోధిసమ్భారేసు ఉక్కంసపారమిప్పత్తా అహేసుం, తస్మా మయాపి సీలాదిసిక్ఖాసు సమ్మదేవ తథా పటిపజ్జితబ్బం, యాయ పటిపత్తియా అహమ్పి అనుక్కమేన సిక్ఖం పరిపూరేత్వా ఏకన్తతో తం పదం అనుపాపుణిస్సామీతి సద్ధాపురేచారికం వీరియం అవిస్సజ్జేన్తో సమ్మదేవ సీలేసు పరిపూరకారీ హోతి.

తథా పటిచ్ఛన్నకల్యాణో హోతి వివటాపరాధో, అప్పిచ్ఛో సన్తుట్ఠో పవివిత్తో అసంసట్ఠో దుక్ఖసహో అపరితస్సనజాతికో అనుద్ధతో అనున్నళో అచపలో అముఖరో అవికిణ్ణవాచో సన్తిన్ద్రియో సన్తమానసో కుహనాదిమిచ్ఛాజీవరహితో ఆచారగోచరసమ్పన్నో అణుమత్తేసు వజ్జేసు భయదస్సావీ సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసు ఆరద్ధవీరియో పహితత్తో కాయే చ జీవితే చ నిరపేక్ఖో, అప్పమత్తకమ్పి కాయే జీవితే వా అపేక్ఖం నాధివాసేతి పజహతి వినోదేతి, పగేవ అధిమత్తం. సబ్బేపి దుస్సీల్యహేతుభూతే కోధూపనాహాదికే ఉపక్కిలేసే పజహతి వినోదేతి. అప్పమత్తకేన చ విసేసాధిగమేన అపరితుట్ఠో హోతి, న సఙ్కోచం ఆపజ్జతి, ఉపరూపరి విసేసాధిగమాయ వాయమతి.

యేన యథాలద్ధా సమ్పత్తి హానభాగియా వా ఠితిభాగియా వా న హోతి, తథా మహాపురిసో అన్ధానం పరిణాయకో హోతి, మగ్గం ఆచిక్ఖతి, బధిరానం హత్థముద్దాయ సఞ్ఞం దేతి, అత్థమనుగ్గాహేతి, తథా మూగానం. పీఠసప్పికానం పీఠం దేతి యానం దేతి వాహేతి వా. అస్సద్ధానం సద్ధాపటిలాభాయ వాయమతి, కుసీతానం ఉస్సాహజననాయ, ముట్ఠస్సతీనం సతిసమాయోగాయ, విబ్భన్తచిత్తానం సమాధిసమ్పదాయ, దుప్పఞ్ఞానం పఞ్ఞాధిగమాయ వాయమతి. కామచ్ఛన్దపరియుట్ఠితానం కామచ్ఛన్దపటివినోదనాయ వాయమతి. బ్యాపాదథినమిద్ధఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చవిచికిచ్ఛాపరియుట్ఠితానం విచికిచ్ఛావినోదనాయ వాయమతి. కామవితక్కాదిఅపకతానం కామవితక్కాదిమిచ్ఛావితక్కవినోదనాయ వాయమతి. పుబ్బకారీనం సత్తానం కతఞ్ఞుతం నిస్సాయ పుబ్బభాసీ పియవాదీ సఙ్గాహకో సదిసేన అధికేన వా పచ్చుపకారేన సమ్మానేతా హోతి.

ఆపదాసు సహాయకిచ్చం అనుతిట్ఠతి. తేసం తేసఞ్చ సత్తానం పకతిసభావఞ్చ పరిజానిత్వా యేహి యథా సంవసితబ్బం హోతి, తేహి తథా సంవసతి. యేసు చ యథా పటిపజ్జితబ్బం హోతి, తేసు తథా పటిపజ్జతి. తఞ్చ ఖో అకుసలతో వుట్ఠాపేత్వా కుసలే పతిట్ఠాపనవసేన, న అఞ్ఞథా. పరచిత్తానురక్ఖణా హి బోధిసత్తానం యావదేవ కుసలాభివడ్ఢియా. తథా హితజ్ఝాసయేనాపి పరో న హింసితబ్బో, న భణ్డితబ్బో, న మఙ్కుభావమాపాదేతబ్బో, న పరస్స కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేతబ్బం, న నిగ్గహట్ఠానే న చోదేతబ్బో, న నీచతరం పటిపన్నస్స అత్తా ఉచ్చతరే ఠపేతబ్బో, న చ పరేసు సబ్బేన సబ్బం అసేవినా భవితబ్బం, న అతిసేవినా భవితబ్బం, న అకాలసేవినా.

సేవితబ్బయుత్తే పన సత్తే దేసకాలానురూపం సేవతి. న చ పరేసం పురతో పియే విగరహతి, అప్పియే వా పసంసతి. న అవిస్సట్ఠవిస్సాసీ హోతి. న ధమ్మికం ఉపనిమన్తనం పటిక్ఖిపతి. న సఞ్ఞత్తిం ఉపగచ్ఛతి, నాధికం పటిగ్గణ్హాతి. సద్ధాసమ్పన్నే సద్ధానిసంసకథాయ సమ్పహంసతి. సీలసుతచాగపఞ్ఞాసమ్పన్నే పఞ్ఞాసమ్పన్నకథాయ సమ్పహంసతి. సచే పన బోధిసత్తో అభిఞ్ఞాబలప్పత్తో హోతి, పమాదాపన్నే సత్తే అభిఞ్ఞాబలేన యథారహం నిరయాదికే దస్సేన్తో సంవేజేత్వా అస్సద్ధాదికే సద్ధాదీసు పతిట్ఠాపేతి. సాసనే ఓతారేతి. సద్ధాదిగుణసమ్పన్నే పరిపాచేతి. ఏవమయం మహాపురిసస్స చారిత్తభూతో అపరిమాణో పుఞ్ఞాభిసన్దో కుసలాభిసన్దో ఉపరూపరి అభివడ్ఢతీతి వేదితబ్బం.

అపి చ యా సా "కిం సీలం కేనట్ఠేన సీల"న్తిఆదినా పుచ్ఛం కత్వా "పాణాతిపాతాదీహి విరమన్తస్స వత్తపటిపత్తిం వా పూరేన్తస్స చేతనాదయో ధమ్మా సీల"న్తిఆదినా నయేన నానప్పకారతో సీలస్స విత్థారకథా **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౬ ఆదయో) వుత్తా, సా సబ్బాపి ఇధ ఆహరిత్వా వత్తబ్బా. కేవలఞ్హి తత్థ సావకబోధిసత్తవసేన సీలకథా ఆగతా, ఇధ మహాబోధిసత్తవసేన కరుణూపాయకోసల్లపుబ్బఙ్గమం కత్వా వత్తబ్బాతి అయమేవ విసేసో. యతో ఇదం సీలం మహాపురిసో యథా న అత్తనో దుగ్గతియం పరిక్కిలేసవిముత్తియా సుగతియమ్పి, న రజ్జసమ్పత్తియా, న చక్కవత్తి, న దేవ, న సక్క, న మార, న బ్రహ్మసమ్పత్తియా పరిణామేతి, తథా న అత్తనో తేవిజ్జతాయ, న ఛళభిఞ్ఞతాయ , న చతుప్పటిసమ్భిదాధిగమాయ, న సావకబోధియా, న పచ్చేకబోధియా, పరిణామేతి, అథ ఖో సబ్బఞ్ఞుభావేన సబ్బసత్తానం అనుత్తరసీలాలఙ్కారసమ్పాదనత్థమేవ పరిణామేతీతి. అయం సీలపారమియా పటిపత్తిక్కమో.

తథా యస్మా కరుణూపాయకోసల్లపరిగ్గహితా ఆదీనవదస్సనపుబ్బఙ్గమా కామేహి చ భవేహి చ నిక్ఖమనవసేన పవత్తా కుసలచిత్తుప్పత్తి నేక్ఖమ్మపారమీ, తస్మా సకలసంకిలేసనివాసనట్ఠానతాయ పుత్తదారాదీహి మహాసమ్బాధతాయ కసివాణిజ్జాదినానావిధకమ్మన్తాధిట్ఠానబ్యాకులతాయ చ ఘరావాసస్స నేక్ఖమ్మసుఖాదీనం అనోకాసతం, కామానఞ్చ

సత్థధారాలగ్గమధుబిన్దు వియ చ అవలిష్యమానా పరిత్తస్సాదా విపులానత్థానుబన్ధాతి చ, విజ్జులతోభాసేన గహేతబ్బనచ్చం వియ పరిత్తకాలూపలబ్బా, ఉమ్మత్తకాలఙ్కారో వియ విపరీతసఞ్ఞాయ అనుభవితబ్బా, కరీసావచ్ఛాదనా వియ పతికారభూతా, ఉదకతేమితఙ్గులియా తనూదకపానం వియ అతిత్తికరా, ఛాతజ్ఝత్తభోజనం వియ సాబాధా, బళిసామిసం వియ బ్యసనసన్నిపాతకారణం, అగ్గిసన్తాపో వియ కాలత్తయేపి దుక్ఖుప్పత్తిహేతుభూతా, మక్కటలేపో వియ బన్ధనిమిత్తం, ఘాతకావచ్ఛాదనా వియ అనత్థచ్ఛాదనా, సపత్తగామవాసో వియ భయట్ఠానభూతా, పచ్చత్థికపోసకో వియ కిలేసమారాదీనం ఆమిసభూతా, ఛణసమ్పత్తియో వియ విపరిణామదుక్ఖా, కోటరగ్గి వియ అన్తోదాహకా, పురాణకూపావలమ్బీబీరణమధుపిణ్డం వియ అనేకాదీనవా, లోణూదకపానం వియ పిపాసాహేతుభూతా, సురామేరయం వియ నీచజనసేవితా, అప్పస్సాదతాయ అట్ఠికఙ్కలూపమాతిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౪; ౨.౪౨; పాచి॰ ౪౧౭; మహాని॰ ౩; చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౪౭) చ నయేన ఆదీనవం సల్లక్ఖేత్వా తబ్బిపరియాయేన నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసం పస్సన్తేన నేక్ఖమ్మపవివేకఉపసమసుఖాదీసు నిన్నపోణపబ్భారచిత్తేన నేక్ఖమ్మపారమియం పటిపజ్జితబ్బం. యస్మా పన నేక్ఖమ్మం పబ్బజ్జామూలకం, తస్మా పబ్బజ్జా తావ అనుట్ఠాతబ్బా. పబ్బజ్జమనుతిట్ఠన్తేన చ మహాసత్తేన అసతి బుద్ధుప్పాదే కమ్మవాదీనం కిరియవాదీనం తాపసపరిబ్బాజకానం పబ్బజ్జా అనుట్ఠాతబ్బా.

ఉప్పన్నేసు పన సమ్మాసమ్బుద్ధేసు తేసం సాసనే ఏవ పబ్బజితబ్బం. పబ్బజిత్వా చ యథావుత్తే సీలే పతిట్ఠితేన తస్సా ఏవ హి సీలపారమియా వోదాపనత్థం ధుతగుణా సమాదాతబ్బా. సమాదిన్నధుతధమ్మా హి మహాపురిసా సమ్మదేవ తే పరిహరన్తా అప్పిచ్ఛాసన్తుట్ఠసల్లేఖపవివేకఅసంసగ్గవీరియారమ్భసుభరతాది- గుణసలిలవిక్ఖాలితకిలేసమలతాయ అనవజ్జసీలవతగుణపరిసుద్ధసబ్బసమాచారా పోరాణే అరియవంసత్తయే పతిట్ఠితా చతుత్థం భావనారామతాసఙ్ఖాతం అరియవంసం అధిగన్తుం చత్తాలీసాయ ఆరమ్మణేసు యథారహం ఉపచారప్పనాభేదం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరన్తి. ఏవం హిస్స సమ్మదేవ నేక్ఖమ్మపారమీ పరిపూరితా హోతి.

ఇమస్మిం పన ఠానే తేరసహి ధుతధమ్మేహి సద్ధిం దస కసిణాని, దస అసుభాని, దసానుస్సతియో, చత్తారో బ్రహ్మవిహారా, చత్తారో ఆరుప్పా, ఏకా సఞ్ఞా, ఏకం వవత్థానన్తి చత్తాలీసాయ సమాధిభావనాయ కమ్మట్ఠానాని భావనావిధానఞ్చ విత్థారతో వత్తబ్బాని. తం పనేతం సబ్బం యస్మా **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౧.౨౨ ఆదయో, ౪౭, ౫౫) సబ్బాకారతో విత్థారేత్వా వుత్తం, తస్మా తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. కేవలఞ్హి తత్థ సావకబోధిసత్తస్స వసేన వుత్తం, ఇధ మహాబోధిసత్తస్స వసేన కరుణూపాయకోసల్లపుబ్బఙ్గమం కత్వా వత్తబ్బన్తి అయమేవ విసేసోతి. ఏవమేత్థ నేక్ఖమ్మపారమియా పటిపత్తిక్కమో వేదితబ్బో.

తథా పఞ్ఞాపారమిం సమ్పాదేతుకామేన యస్మా పఞ్ఞా ఆలోకో వియ అన్ధకారేన మోహేన సహ న వత్తతి, తస్మా మోహకారణాని తావ బోధిసత్తేన పరివజ్జేతబ్బాని. తత్థిమాని మోహకారణాని – అరతి తన్ది విజమ్భితా ఆలసియం గణసఙ్గణికారామతా నిద్దాసీలతా అనిచ్ఛయసీలతా ఞాణస్మిం అకుతూహలతా మిచ్ఛాధిమానో అపరిపుచ్ఛకతా కాయస్స న సమ్మాపరిహారో అసమాహితచిత్తతా దుప్పఞ్ఞానం పుగ్గలానం సేవనా పఞ్ఞవన్తానం అపయిరుపాసనా అత్తపరిభవో మిచ్ఛావికప్పో విపరీతాభినివేసో కాయదళ్హిబహులతా అసంవేగసీలతా పఞ్చ నీవరణాని. సఙ్ఖేపతో యే వా పన ధమ్మే ఆసేవతో అనుప్పన్నా పఞ్ఞా నుప్పజ్జతి, ఉప్పన్నా పరిహాయతి. ఇతి ఇమాని సమ్మోహకారణాని పరివజ్జేన్తేన బాహుసచ్చే ఝానాదీసు చ యోగో కరణీయో.

తత్థాయం బాహుసచ్చస్స విసయవిభాగో – పఞ్చక్ఖన్ధా ద్వాదసాయతనాని అట్ఠారస ధాతుయో చత్తారి సచ్చాని బావీసతిన్ద్రియాని ద్వాదసపదికో పటిచ్చసముప్పాదో తథా సతిపట్ఠానాదయో కుసలాదిధమ్మప్పకారభేదా చ, యాని చ లోకే అనవజ్జాని విజ్జాట్ఠానాని, యే చ సత్తానం హితసుఖవిధానయోగ్గా బ్యాకరణవిసేసా, ఇతి ఏవం పకారం సకలమేవ సుతవిసయం ఉపాయకోసల్లపుబ్బఙ్గమాయ పఞ్ఞాయ సతియా వీరియేన చ సాధుకం ఉగ్గహణసవనధారణపరిచయపరిపుచ్ఛాహి ఓగాహేత్వా తత్థ చ పరేసం పతిట్ఠాపనేన సుతమయా పఞ్ఞా నిబ్బత్తేతబ్బా.

తథా సత్తానం ఇతికత్తబ్బతాసు ఠానుప్పత్తికపటిభానభూతా ఆయాపాయఉపాయకోసల్లభూతా చ పఞ్ఞా హితేసితం నిస్సాయ తత్థ తత్థ యథారహం పవత్తేతబ్బా. తథా ఖన్ధాదీనం సభావధమ్మానం ఆకారపరివితక్కనముఖేన తే నిజ్ఝానం ఖమాపేన్తేన చిన్తామయా పఞ్ఞా నిబ్బత్తేతబ్బా. ఖన్ధాదీనంయేవ పన సలక్ఖణసామఞ్ఞలక్ఖణపరిగ్గహణవసేన లోకియపరిఞ్ఞా నిబ్బత్తేన్తేన పుబ్బభాగభావనాపఞ్ఞా సమ్పాదేతబ్బా. ఏవఞ్హి నామరూపమత్తమిదం యథారహం పచ్చయేహి ఉప్పజ్జతి చేవ నిరుజ్ఝతి చ, న ఏత్థ కోచి కత్తా వా కారేతా వా, హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చం, ఉదయబ్బయపటిపీళనట్ఠేన దుక్ఖం, అవసవత్తనట్ఠేన అనత్తాతి అజ్ఝత్తికధమ్మే బాహిరకధమ్మే చ నిబ్బిసేసం పరిజానన్తో తత్థ ఆసఙ్గం పజహన్తో పరే చ తత్థ తం జహాపేన్తో కేవలం కరుణావసేనేవ యావ న బుద్ధగుణా హత్థతలం ఆగచ్ఛన్తి, తావ యానత్తయే సత్తే అవతారణపరిపాచనేహి పతిట్ఠపేన్తో ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తియో అభిఞ్ఞాయో చ లోకియా వసీభావం పాపేన్తో పఞ్ఞాయ మత్థకం పాపుణాతి.

తత్థ యా ఇమా ఇద్ధివిధఞాణం దిబ్బసోతధాతుఞాణం చేతోపరియఞాణం పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణం దిబ్బచక్ఖుఞాణం యథాకమ్మూపగఞాణం అనాగతంసఞాణన్తి సపరిభణ్డా పఞ్చలోకియఅభిఞ్ఞాసఙ్ఖాతా భావనాపఞ్ఞా, యా చ ఖన్ధాయతనధాతుఇన్ద్రియసచ్చపటిచ్చసముప్పాదాదిభేదేసు భూమిభూతేసు ధమ్మేసు ఉగ్గహపరిపుచ్ఛావసేన ఞాణపరిచయం కత్వా సీలవిసుద్ధిచిత్తవిసుద్ధీతి మూలభూతాసు ఇమాసు ద్వీసు విసుద్ధీసు పతిట్ఠాయ దిట్ఠివిసుద్ధికఙ్ఖావితరణవిసుద్ధిమగ్గామగ్గఞాణదస్సనవిసుద్ధి- పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధిఞాణదస్సనవిసుద్ధీతి సరీరభూతా ఇమా పఞ్చ విసుద్ధియో సమ్పాదేన్తేన భావేతబ్బా లోకియలోకుత్తరభేదా భావనాపఞ్ఞా, తాసం సమ్పాదనవిధానం యస్మా "తత్థ ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీతిఆదికం ఇద్ధివికుబ్బనం కాతుకామేన ఆదికమ్మికేన యోగినా"తిఆదినా "ఖన్ధాతి రూపక్ఖన్ధో వేదనాక్ఖన్ధో సఞ్ఞాక్ఖన్ధో సఙ్ఖారక్ఖన్ధో విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో"తిఆదినా చ విసయవిభాగేన సద్ధిం **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి॰ ౨.౪౩౦ ఆదయో) సబ్బాకారతో విత్థారేత్వా వుత్తం, తస్మా తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. కేవలఞ్హి తత్థ సావకబోధిసత్తస్స వసేన పఞ్ఞా ఆగతా, ఇధ మహాబోధిసత్తస్స వసేన కరుణూపాయకోసల్లపుబ్బఙ్గమం కత్వా వత్తబ్బా, ఞాణదస్సనవిసుద్ధిం అపాపేత్వా పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధియంయేవ విపస్సనా ఠపేతబ్బాతి అయమేవ విసేసో. ఏవమేత్థ పఞ్ఞాపారమియా పటిపత్తిక్కమో వేదితబ్బో.

తథా యస్మా సమ్మాసమ్బోధియా కతాభినీహారేన మహాసత్తేన పారమిపరిపూరణత్థం సబ్బకాలం యుత్తప్పయుత్తేన భవితబ్బం ఆబద్ధపరికరణేన, తస్మా కాలేన కాలం "కో ను ఖో అజ్జ మయా పుఞ్ఞసమ్భారో ఞాణసమ్భారో వా ఉపచితో, కిం వా మయా పరహితం కత"న్తి దివసే దివసే పచ్చవేక్ఖన్తేన సత్తహితత్థం ఉస్సాహో కరణీయో. సబ్బేసమ్పి సత్తానం ఉపకారాయ అత్తనో పరిగ్గహభూతం వత్థు కాయే జీవితే చ నిరపేక్ఖచిత్తేన ఓస్సజితబ్బం. యం కిఞ్చి కమ్మం కరోతి కాయేన వాచాయ వా, తం సబ్బం సమ్బోధియం నిన్నచిత్తేనేవ కాతబ్బం, బోధియా పరిణామేతబ్బం. ఉళారేహి ఇత్తరేహి చ కామేహి వినివత్తచిత్తేనేవ భవితబ్బం. సబ్బాసుపి ఇతికత్తబ్బతాసు ఉపాయకోసల్లం పచ్చుపట్ఠాపేత్వావ పటిపజ్జితబ్బం.

తస్మిం తస్మిం సత్తహితే ఆరద్ధవీరియేన భవితబ్బం ఇట్ఠానిట్ఠాదిసబ్బసహేన అవిసంవాదినా. సబ్బేపి సత్తా అనోధిసో మేత్తాయ కరుణాయ చ ఫరితబ్బా. యా కాచి సత్తానం దుక్ఖుప్పత్తి, సబ్బా సా అత్తని పాటికఙ్ఖితబ్బా. సబ్బేసఞ్చ సత్తానం పుఞ్ఞం అబ్భనుమోదితబ్బం. బుద్ధానం మహన్తతా మహానుభావతా అభిణ్హం పచ్చవేక్ఖితబ్బా. యఞ్చ కిఞ్చి కమ్మం కరోతి కాయేన వాచాయ వా, తం సబ్బం బోధినిన్నచిత్తపుబ్బఙ్గమం కాతబ్బం. ఇమినా హి ఉపాయేన దానాదీసు యుత్తప్పయుత్తస్స థామవతో దళ్హపరక్కమస్స మహాసత్తస్స బోధిసత్తస్స అపరిమేయ్యో పుఞ్ఞసమ్భారో ఞాణసమ్భారో చ దివసే దివసే ఉపచీయతి.

అపి చ సత్తానం పరిభోగత్థం పరిపాలనత్థఞ్చ అత్తనో సరీరం జీవితఞ్చ పరిచ్చజిత్వా ఖుప్పిపాసాసీతుణ్హవాతాతపాదిదుక్ఖపతికారో పరియేసితబ్బో ఉపనేతబ్బో చ. యఞ్చ యథావుత్తదుక్ఖపతికారజం సుఖం అత్తనా పటిలభతి, తథా రమణీయేసు ఆరాముయ్యానపాసాదతళాకాదీసు అరఞ్ఞాయతనేసు చ కాయచిత్తసన్తాపాభావేన అభినిబ్బుతత్తా అత్తనా సుఖం పటిలభతి, యఞ్చ సుణాతి బుద్ధానుబుద్ధపచ్చేకబుద్ధా మహాబోధిసత్తా చ నేక్ఖమ్మపటిపత్తియం ఠితా దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారభూతం ఈదిసం నామ ఝానసమాపత్తిసుఖం అనుభవన్తీతి, తం సబ్బం సబ్బసత్తేసు అనోధిసో ఉపసంహరతీతి. అయం తావ నయో అసమాహితభూమియం పతిట్ఠితస్స.

సమాహితభూమియం పన పతిట్ఠితో అత్తనా యథానుభూతం విసేసాధిగమనిబ్బత్తం పీతిం పస్సద్ధిం సుఖం సమాధిం యథాభూతఞాణఞ్చ సత్తేసు అధిముచ్చన్తో ఉపసంహరతి పరిణామేతి. తథా మహతి సంసారదుక్ఖే తస్స చ నిమిత్తభూతే కిలేసాభిసఙ్ఖారదుక్ఖే నిముగ్గం సత్తనికాయం దిస్వా తత్రాపి ఛేదనభేదనఫాలనపింసనగ్గిసన్తాపాదిజనితా దుక్ఖా తిబ్బా ఖరా కటుకా వేదనా నిరన్తరం చిరకాలం వేదియన్తే నారకే, అఞ్ఞమఞ్ఞం కుజ్ఝనసన్తాపనవిహేఠనహింసనపరాధీనతాదీహి మహాదుక్ఖం అనుభవన్తే తిరచ్ఛానగతే, జోతిమాలాకులసరీరే ఖుప్పిపాసావాతాతపాదీహి డయ్హమానే చ విసుస్సమానే చ వన్తఖేళాదిఆహారే ఉద్ధబాహుం విరవన్తే నిజ్ఝామతణ్హికాదికే మహాదుక్ఖం వేదియమానే పేతే చ, పరియేట్ఠిమూలకం మహన్తం అనయబ్యసనం పాపుణన్తే హత్థచ్ఛేదాదికారణాయోగేన దుబ్బణ్ణదుద్దసికదలిద్దాదిభావేన ఖుప్పిపాసాదిఆబాధయోగేన బలవన్తేహి అభిభవనీయతో పరేసం వహనతో పరాధీనతో చ, నారకే పేతే తిరచ్ఛానగతే చ, అతిసయన్తే అపాయదుక్ఖనిబ్బిసేసం దుక్ఖమనుభవన్తే మనుస్సే చ, తథా విసయవిసపరిభోగవిక్ఖిత్తచిత్తతాయ రాగాదిపరిళాహేన డయ్హమానే వాతవేగసముట్ఠితజాలాసమిద్ధసుక్ఖకట్ఠసన్నిపాతే అగ్గిక్ఖన్ధే వియ అనుపసన్తపరిళాహవుత్తికే అనుపసన్తనిహతపరాధీనే కామావచరదేవే చ, మహతా వాయామేన విదూరమాకాసం విగాహితసకున్తా వియ బలవతా దూరే పాణినా ఖిత్తసరా వియ చ, సతిపి చిరప్పవత్తియం అనిచ్చన్తికతాయ పాతపరియోసానా అనతిక్కన్తజాతిజరామరణా ఏవాతి రూపారూపావచరదేవే చ పస్సన్తేన మహన్తం సంవేగం పచ్చుపట్ఠపేత్వా మేత్తాయ కరుణాయ చ అనోధిసో సత్తా ఫరితబ్బా. ఏవం కాయేన వాచాయ మనసా చ బోధిసమ్భారే నిరన్తరం ఉపచినన్తేన యథా పారమియో పారిపూరిం గచ్ఛన్తి, ఏవం సక్కచ్చకారినా సాతచ్చకారినా అనోలీనవుత్తినా ఉస్సాహో పవత్తేతబ్బో, వీరియపారమీ పరిపూరేతబ్బా.

అపి చ అచిన్తేయ్యాపరిమేయ్యవిపులోళారవిమలనిరుపమనిరూపక్కిలేసగుణనిచయనిధానభూతస్స బుద్ధభావస్స ఉస్సక్కిత్వా సమ్పహంసనయోగ్గం వీరియం నామ అచిన్తేయ్యానుభావమేవ, యం న పచురజనా సోతుమ్పి సక్కుణన్తి, పగేవ పటిపజ్జితుం. తథా హి తివిధా అభినీహారచిత్తుప్పత్తి, చతస్సో బుద్ధభూమియో, చత్తారి సఙ్గహవత్థూని, కరుణేకరసతా, బుద్ధధమ్మేసు సచ్ఛికరణేన విసేసప్పచ్చయో నిజ్ఝానఖన్తి, సబ్బధమ్మేసు నిరుపలేపో, సబ్బసత్తేసు పియపుత్తసఞ్ఞా,

సంసారదుక్ఖేహి అపరిఖేదో, సబ్బదేయ్యధమ్మపరిచ్చాగో, తేన చ నిరతిమానతా, అధిసీలాదిఅధిట్ఠానం, తత్థ చ అచఞ్చలతా, కుసలకిరియాసు పీతిపామోజ్జం, వివేకనిన్నచిత్తతా, ఝానానుయోగో, అనవజ్జధమ్మేన అతిత్తి, యథాసుతస్స ధమ్మస్స పరేసం హితజ్ఝాసయేన దేసనా, సత్తానం ఞాయే నివేసనా, ఆరమ్భదళ్హతా, ధీరవీరభావో, పరాపవాదపరాపకారేసు వికారాభావో, సచ్చాధిట్ఠానం, సమాపత్తీసు వసీభావో, అభిఞ్ఞాసు బలప్పత్తి, లక్ఖణత్తయావబోధో, సతిపట్ఠానాదీసు యోగకమ్మాభియోగేన లోకుత్తరమగ్గసమ్భారసమ్భరణం, నవలోకుత్తరావక్కన్తీతి ఏవమాదికా సబ్బాపి బోధిసమ్భారపటిపత్తి వీరియానుభావేనేవ సమిజ్ఝతీతి అభినీహారతో యావ మహాబోధి అనోస్సజ్జన్తేన సక్కచ్చం నిరన్తరం వీరియం యథా ఉపరూపరి విసేసావహం హోతి, ఏవం సమ్పాదేతబ్బం. సమ్పజ్జమానే చ యథావుత్తే వీరియే ఖన్తిసచ్చాధిట్ఠానాదయో చ దానసీలాదయో చ సబ్బేపి బోధిసమ్భారా తదధీనవుత్తితాయ సమ్పన్నా ఏవ హోన్తీతి ఖన్తిఆదీసుపి ఇమినావ నయేన పటిపత్తి వేదితబ్బా.

ఇతి సత్తానం సుఖూపకరణపరిచ్చాగేన బహుధా అనుగ్గహకరణం దానేన పటిపత్తి, సీలేన తేసం జీవితసాపతేయ్యదారరక్ఖాఅభేదపియహితవచనావిహింసాదికరణాని, నేక్ఖమ్మేన తేసం ఆమిసపటిగ్గహణధమ్మదానాదినా అనేకవిధా హితచరియా, పఞ్ఞాయ తేసం హితకరణూపాయకోసల్లం, వీరియేన తత్థ ఉస్సాహారమ్భఅసంహీరాని, ఖన్తియా తదపరాధసహనం, సచ్చేన నేసం అవఞ్చనతదుపకారకిరియాసమాదానావిసంవాదనాది, అధిట్ఠానేన తదుపకారకరణే అనత్థసమ్పాతేపి అచలనం, మేత్తాయ నేసం హితసుఖానుచిన్తనం, ఉపేక్ఖాయ నేసం ఉపకారాపకారేసు వికారానాపత్తీతి ఏవం అపరిమాణే సత్తే ఆరబ్భ అనుకమ్పితసబ్బసత్తస్స మహాబోధిసత్తస్స పుథుజ్జనేహి అసాధారణో అపరిమేయ్యో పుఞ్ఞఞాణసమ్భారూపచయో ఏత్థ పటిపత్తీతి వేదితబ్బం. యో చేతాసం పచ్చయో వుత్తో, తస్స చ సక్కచ్చం సమ్పాదనం.

కో విభాగోతి? దస పారమియో, దస ఉపపారమియో, దస పరమత్థపారమియోతి సమత్తింసపారమియో. తత్థ కతాభినీహారస్స బోధిసత్తస్స పరహితకరణాభినిన్నాసయపయోగస్స కణ్హధమ్మవోకిణ్ణా సుక్కధమ్మా పారమియో ఏవ, తేహి అవోకిణ్ణా సుక్కధమ్మా ఉపపారమియో, అకణ్హఅసుక్కా పరమత్థపారమియోతి కేచి. సముదాగమనకాలేసు వా పూరియమానా పారమియో, బోధిసత్తభూమియం పుణ్ణా ఉపపారమియో, బుద్ధభూమియం సబ్బాకారపరిపుణ్ణా పరమత్థపారమియో. బోధిసత్తభూమియం వా పరహితకరణతో పారమియో, అత్తహితకరణతో ఉపపారమియో, బుద్ధభూమియం బలవేసారజ్జసమధిగమేన ఉభయహితపరిపూరణతో పరమత్థపారమియో.

ఏవం ఆదిమజ్ఝపరియోసానేసు పణిధానారమ్భపరినిట్ఠానేసు తేసం విభాగోతి అపరే. దోసూపసమకరుణాపకతికానం భవసుఖవిముత్తిసుఖపరమసుఖప్పత్తానం పుఞ్ఞూపచయభేదతో తబ్బిభాగోతి అఞ్ఞే. లజ్జాసతిమానాపస్సయానం లోకుత్తరధమ్మాధిపతీనం సీలసమాధిపఞ్ఞాగరుకానం తారితతరితతారయితూనం అనుబుద్ధపచ్చేకబుద్ధసమ్మాసమ్బుద్ధానం పారమీ, ఉపపారమీ, పరమత్థపారమీతి బోధిసత్తుప్పత్తితో యథావుత్తవిభాగోతి కేచి. చిత్తపణిధితో యావ వచీపణిధి, తావ పవత్తా సమ్భారా పారమియో, వచీపణిధితో యావ కాయపణిధి, తావ పవత్తా ఉపపారమియో, కాయపణిధితో పభుతి పరమత్థపారమియోతి అపరే. అఞ్ఞే పన "పరపుఞ్ఞానుమోదనవసేన పవత్తా సమ్భారా పారమియో, పరేసం కారాపనవసేన పవత్తా ఉపపారమియో, సయంకరణవసేన పవత్తా పరమత్థపారమియో"తి వదన్తి.

తథా భవసుఖావహో పుఞ్ఞఞాణసమ్భారో పారమీ, అత్తనో నిబ్బానసుఖావహో ఉపపారమీ, పరేసం తదుభయసుఖావహో పరమత్థపారమీతి ఏకే. పుత్తదారధనాదిఉపకరణపరిచ్చాగో పన దానపారమీ, అఙ్గపరిచ్చాగో

దానఉపపారమీ, అత్తనో జీవితపరిచ్చాగో దానపరమత్థపారమీతి. తథా పుత్తదారాదికస్స తివిధస్సాపి హేతు అవీతిక్కమనవసేన తిస్సో సీలపారమియో, తేసు ఏవ తివిధేసు వత్థూసు ఆలయం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా నిక్ఖమనవసేన తిస్సో నేక్ఖమ్మపారమియో, ఉపకరణఙ్గజీవితతణ్హం సమూహనిత్వా సత్తానం హితాహితవినిచ్ఛయకరణవసేన తిస్సో పఞ్ఞాపారమియో. యథావుత్తభేదానం పరిచ్చాగాదీనం వాయమనవసేన తిస్సో వీరియపారమియో, ఉపకరణఙ్గజీవితన్తరాయకరానం ఖమనవసేన తిస్సో ఖన్తిపారమియో, ఉపకరణఙ్గజీవితహేతు సచ్చాపరిచ్చాగవసేన తిస్సో సచ్చపారమియో, దానాదిపారమియో అకుప్పాధిట్ఠానవసేనేవ సమిజ్ఝన్తీతి, ఉపకరణాదివినాసేపి అచలాధిట్ఠానవసేన తిస్సో అధిట్ఠానపారమియో, ఉపకరణాదిఉపఘాతకేసుపి సత్తేసు మేత్తాయ అవిజహనవసేన తిస్సో మేత్తాపారమియో, యథావుత్తవత్థుత్తయస్స ఉపకారాపకారేసు సత్తసఙ్ఖారేసు మజ్ఝత్తతాపటిలాభవసేన తిస్సో ఉపేక్ఖాపారమియోతి ఏవమాదినా ఏతాసం విభాగో వేదితబ్బాతి.

కో సఙ్గహోతి? ఏత్థ పన యథా ఏతా విభాగతో తింసవిధాపి దానపారమిఆదిభావతో దసవిధా, ఏవం దానసీలఖన్తివీరియఝానపఞ్ఞాసభావేన ఛబ్బిధా. ఏతాసు హి నేక్ఖమ్మపారమీ సీలపారమియా సఙ్గహితా, తస్సా పబ్బజ్జాభావే, నీవరణవివేకభావే పన ఝానపారమియా కుసలధమ్మభావే ఛహిపి సఙ్గహితా. సచ్చపారమీ సీలపారమియా ఏకదేసో ఏవ వచీవిరతిసచ్చపక్ఖే, ఞాణసచ్చపక్ఖే పన పఞ్ఞాపారమియా సఙ్గహితా. మేత్తాపారమి ఝానపారమియా ఏవ. ఉపేక్ఖాపారమీ ఝానపఞ్ఞాపారమీహి. అధిట్ఠానపారమీ సబ్బాహిపి సఙ్గహితాతి.

ఏతేసఞ్చ దానాదీనం ఛన్నం గుణానం అఞ్ఞమఞ్ఞసమ్బన్ధానం పఞ్చదసయుగలాదీని పఞ్చదసయుగలాదిసాధకాని హోన్తి. సేయ్యథిదం – దానసీలయుగలేన పరహితాహితానం కరణాకరణయుగలసిద్ధి, దానఖన్తియుగలేన అలోభాదోసయుగలసిద్ధి, దానవీరియయుగలేన చాగసుతయుగలసిద్ధి, దానఝానయుగలేన కామదోసప్పహానయుగలసిద్ధి. దానపఞ్ఞాయుగలేన అరియయానధురయుగలసిద్ధి, సీలఖన్తిద్వయేన పయోగాసయసుద్ధిద్వయసిద్ధి, సీలవీరియద్వయేన భావనాద్వయసిద్ధి, సీలఝానద్వయేన దుస్సీల్యపరియుట్ఠానప్పహానద్వయసిద్ధి, సీలపఞ్ఞాద్వయేన దానద్వయసిద్ధి, ఖన్తివీరియయుగలేన ఖమాతేజద్వయసిద్ధి, ఖన్తిఝానయుగలేన విరోధానురోధప్పహానయుగలసిద్ధి, ఖన్తిపఞ్ఞాయుగలేన సుఞ్ఞతాఖన్తిపటివేధదుకసిద్ధి, వీరియఝానదుకేన పగ్గహావిక్ఖేపదుకసిద్ధి, వీరియపఞ్ఞాదుకేన సరణదుకసిద్ధి, ఝానపఞ్ఞాదుకేన యానదుకసిద్ధి , దానసీలఖన్తిత్తికేన లోభదోసమోహప్పహానత్తికసిద్ధి, దానసీలవీరియత్తికేన భోగజీవితకాయసారాదానత్తికసిద్ధి, దానసీలఝానత్తికేన పుఞ్ఞకిరియవత్థుత్తికసిద్ధి, దానసీలపఞ్ఞాతికేన ఆమిసాభయధమ్మదానత్తికసిద్ధీతి. ఏవం ఇతరేహిపి తికేహి చతుక్కాదీహి చ యథాసమ్భవం తికాని చ చతుక్కాదీని చ యోజేతబ్బాని.

ఏవం ఛబ్బిధానమ్పి పన ఇమాసం పారమీనం చతూహి అధిట్ఠానేహి సఙ్గహో వేదితబ్బో. సబ్బపారమీనం సమూహసఙ్గహతో హి **చత్తారి అధిట్ఠానాని,** సేయ్యథిదం – సచ్చాధిట్ఠానం, చాగాధిట్ఠానం, ఉపసమాధిట్ఠానం, పఞ్ఞాధిట్ఠానన్తి. తత్థ అధితిట్ఠతి ఏతేన, ఏత్థ వా అధితిట్ఠతి, అధిట్ఠానమత్తమేవ వా తన్తి అధిట్ఠానం, సచ్చఞ్చ తం అధిట్ఠానఞ్చ, సచ్చస్స వా అధిట్ఠానం, సచ్చం అధిట్ఠానమేతస్సాతి వా సచ్చాధిట్ఠానం. ఏవం సేసేసుపి. తత్థ అవిసేసతో తావ లోకుత్తరగుణే కతాభినీహారస్స అనుకమ్పితసబ్బసత్తస్స మహాసత్తస్స పటిఞ్ఞానురూపం సబ్బపారమిపరిగ్గహతో సచ్చాధిట్ఠానం. తాసం

పటిపక్ఖపరిచ్చాగతో చాగాధిట్ఠానం . సబ్బపారమితాగుణేహి ఉపసమతో ఉపసమాధిట్ఠానం. తేహి ఏవ పరహితోపాయకోసల్లతో పఞ్ఞాధిట్ఠానం.

విసేసతో పన యాచకజనం అవిసంవాదేత్వా దస్సామీతి పటిజాననతో పటిఞ్ఞం అవిసంవాదేత్వా దానతో దానం అవిసంవాదేత్వా అనుమోదనతో మచ్ఛరియాదిపటిపక్ఖపరిచ్చాగతో దేయ్యధమ్మపటిగ్గాహకదానదేయ్యధమ్మక్ఖయేసు లోభదోసమోహభయవూపసమతో యథారహం యథాకాలం యథావిధానఞ్చ దానతో పఞ్ఞుత్తరతో చ కుసలధమ్మానం చతురధిట్ఠానపదట్ఠానం దానం. తథా సంవరసమాదానస్స అవీతిక్కమనతో దుస్సీల్యపరిచ్చాగతో దుచ్చరితవూపసమనతో పఞ్ఞుత్తరతో చ చతురధిట్ఠానపదట్ఠానం సీలం. యథాపటిఞ్ఞం ఖమనతో, పరాపరాధవికప్పపరిచ్చాగతో, కోధపరియుట్ఠానవూపసమనతో, పఞ్ఞుత్తరతో, చ చతురధిట్ఠానపదట్ఠానా ఖన్తి. పటిఞ్ఞానురూపం పరహితకరణతో, విసదపరిచ్చాగతో, అకుసలవూపసమనతో, పఞ్ఞుత్తరతో చ చతురధిట్ఠానపదట్ఠానం వీరియం. పటిఞ్ఞానురూపం లోకహితానుచిన్తనతో, నీవరణపరిచ్చాగతో, చిత్తవూపసమనతో, పఞ్ఞుత్తరతో చ చతురధిట్ఠానపదట్ఠానం ఝానం. యథాపటిఞ్ఞం పరహితూపాయకోసల్లతో, అనుపాయకిరియాపరిచ్చాగతో, మోహజపరిళాహవూపసమనతో, సబ్బఞ్ఞుతాపటిలాభతో చ చతురధిట్ఠానపదట్ఠానా పఞ్ఞా.

తత్థ ఞేయ్యపటిఞ్ఞానువిధానేహి సచ్చాధిట్ఠానం. వత్థుకామకిలేసకామపరిచ్చాగేహి చాగాధిట్ఠానం. దోసదుక్ఖవూపసమేహి ఉపసమాధిట్ఠానం. అనుబోధపటివేధేహి పఞ్ఞాధిట్ఠానం. తివిధసచ్చపరిగ్గహితం దోసత్తయవిరోధి సచ్చాధిట్ఠానం. తివిధచాగపరిగ్గహితం దోసత్తయవిరోధి చాగాధిట్ఠానం. తివిధవూపసమపరిగ్గహితం దోసత్తయవిరోధి ఉపసమాధిట్ఠానం. తివిధఞాణపరిగ్గహితం దోసత్తయవిరోధి పఞ్ఞాధిట్ఠానం. సచ్చాధిట్ఠానపరిగ్గహితాని చాగూపసమపఞ్ఞాధిట్ఠానాని అవిసంవాదనతో పటిఞ్ఞానువిధానతో చ, చాగాధిట్ఠానపరిగ్గహితాని సచ్చూపసమపఞ్ఞాధిట్ఠానాని పటిపక్ఖపరిచ్చాగతో సబ్బపరిచ్చాగఫలత్తా చ, ఉపసమాధిట్ఠానపరిగ్గహితాని సచ్చచాగపఞ్ఞాధిట్ఠానాని కిలేసపరిళాహవూపసమనతో కామూపసమనతో కామపరిళాహవూపసమనతో చ, పఞ్ఞాధిట్ఠానపరిగ్గహితాని సచ్చచాగూపసమాధిట్ఠానాని ఞాణపుబ్బఙ్గమతో ఞాణానుపరివత్తనతో చాతి ఏవం సబ్బాపి పారమియో సచ్చప్పభావితా చాగపరిబ్యఞ్జితా ఉపసమోపబ్రూహితా పఞ్ఞాపరిసుద్ధా. సచ్చఞ్హి ఏతాసం జనకహేతు. చాగో పరిగ్గాహకహేతు, ఉపసమో పరివుద్ధిహేతు, పఞ్ఞా పారిసుద్ధిహేతు. తథా ఆదిమ్హి సచ్చాధిట్ఠానం సచ్చపటిఞ్ఞత్తా, మజ్ఝే చాగాధిట్ఠానం కతపణిధానస్స పరహితాయ అత్తపరిచ్చాగతో. అన్తే ఉపసమాధిట్ఠానం సబ్బూపసమపరియోసానత్తా. ఆదిమజ్ఝపరియోసానేసు పఞ్ఞాధిట్ఠానం తస్మిం సతి సమ్భవతో అసతి అభావతో యథాపటిఞ్ఞఞ్చ భావతో.

తత్థ మహాపురిసా సతతమత్తహితపరహితకరేహి గరుపియభావకరేహి సచ్చచాగాధిట్ఠానేహి గిహిభూతా ఆమిసదానేన పరే అనుగ్గణ్హన్తి. తథా అత్తహితపరహితకరేహి గరుపియభావకరేహి ఉపసమపఞ్ఞాధిట్ఠానేహి చ పబ్బజితభూతా ధమ్మదానేన పరే అనుగ్గణ్హన్తి.

తత్థ అన్తిమభవే బోధిసత్తస్స చతురధిట్ఠానపరిపూరణం. పరిపుణ్ణచతురధిట్ఠానస్స హి చరిమకభవూపపత్తీతి ఏకే. తత్ర హి గబ్భోక్కన్తిఠితిఅభినిక్ఖమనేసు పఞ్ఞాధిట్ఠానసముదాగమేన సతో సమ్పజానో సచ్చాధిట్ఠానపారిపూరియా సమ్పతిజాతో ఉత్తరాభిముఖో సత్తపదవీతిహారేన గన్త్వా సబ్బా దిసా ఓలోకేత్వా సచ్చానుపరివత్తినా వచసా – “అగ్గోహమస్మి లోకస్స, జేట్ఠోహమస్మి లోకస్స, సేట్ఠోహమస్మి లోకస్సా”తి (దీ. ని. ౨.౩౧; మ. ని. ౩.౨౦౭) తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నది.

ఉపసమాధిట్ఠానసముదాగమేన జిణ్ణాతురమతపబ్బజితదస్సావినో చతుధమ్మపదేసకోవిదస్స యోబ్బనారోగ్యజీవితసమ్పత్తిమదానం ఉపసమో. చాగాధిట్ఠానసముదాగమేన మహతో ఞాతిపరివట్టస్స హత్థగతస్స చ చక్కవత్తిరజ్జస్స అనపేక్ఖపరిచ్చాగోతి.

దుతియే ఠానే అభిసమ్బోధియం చతురధిట్ఠానం పరిపుణ్ణన్తి కేచి. తత్థ హి యథాపటిఞ్ఞం సచ్చాధిట్ఠానసముదాగమేన చతున్నం అరియసచ్చానం అభిసమయో, తతో హి సచ్చాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. చాగాధిట్ఠానసముదాగమేన సబ్బకిలేసూపక్కిలేసపరిచ్చాగో, తతో హి చాగాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. ఉపసమాధిట్ఠానసముదాగమేన పరమూపసమప్పత్తి, తతో హి ఉపసమాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. పఞ్ఞాధిట్ఠానసముదాగమేన అనావరణఞాణపటిలాభో, తతో హి పఞ్ఞాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణన్తి. తం అసిద్ధం, అభిసమ్బోధియాపి పరమత్థభావతో.

తతియే ఠానే ధమ్మచక్కప్పవత్తనే చతురధిట్ఠానం పరిపుణ్ణన్తి అఞ్ఞే. తత్థ హి సచ్చాధిట్ఠానసముదాగతస్స ద్వాదసహి ఆకారేహి అరియసచ్చదేసనాయ సచ్చాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. చాగాధిట్ఠానసముదాగతస్స సద్ధమ్మమహాయాగకరణేన చాగాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. ఉపసమాధిట్ఠానసముదాగతస్స సయం ఉపసన్తస్స పరేసం ఉపసమనేన ఉపసమాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. పఞ్ఞాధిట్ఠానసముదాగతస్స వేనేయ్యానం ఆసయాదిపరిజాననేన పఞ్ఞాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణన్తి. తదపి అసిద్ధం, అపరియోసితత్తా బుద్ధకిచ్చస్స.

చతుత్థే ఠానే పరినిబ్బానే చతురధిట్ఠానం పరిపుణ్ణన్తి అపరే. తత్ర హి పరినిబ్బుతత్తా పరమత్థసచ్చసమ్పత్తియా సచ్చాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గేన చాగాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. సబ్బసఙ్ఖారూపసమేన ఉపసమాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణం. పఞ్ఞాపయోజనపరినిట్ఠానేన పఞ్ఞాధిట్ఠానం పరిపుణ్ణన్తి. తత్ర మహాపురిసస్స విసేసేన మేత్తాఖేత్తే అభిజాతియం సచ్చాధిట్ఠానసముదాగతస్స సచ్చాధిట్ఠానపరిపూరణమభిబ్యత్తం, విసేసేన కరుణాఖేత్తే అభిసమ్బోధియం పఞ్ఞాధిట్ఠానసముదాగతస్స పఞ్ఞాధిట్ఠానపరిపూరణమభిబ్యత్తం, విసేసేన ముదితాఖేత్తే ధమ్మచక్కప్పవత్తనే చాగాధిట్ఠానసముదాగతస్స చాగాధిట్ఠానపరిపూరణమభిబ్యత్తం, విసేసేన ఉపేక్ఖాఖేత్తే పరినిబ్బానే ఉపసమాధిట్ఠానసముదాగతస్స ఉపసమాధిట్ఠానపరిపూరణమభిబ్యత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

తత్ర సచ్చాధిట్ఠానసముదాగతస్స సంవాసేన సీలం వేదితబ్బం. చాగాధిట్ఠానసముదాగతస్స సంవోహారేన సోచేయ్యం వేదితబ్బం. ఉపసమాధిట్ఠానసముదాగతస్స ఆపదాసు థామో వేదితబ్బో. పఞ్ఞాధిట్ఠానసముదాగతస్స సాకచ్ఛాయ పఞ్ఞా వేదితబ్బా. ఏవం సీలాజీవచిత్తదిట్ఠివిసుద్ధియో వేదితబ్బా. తథా సచ్చాధిట్ఠానసముదాగమేన దోసాగతిం న గచ్ఛతి అవిసంవాదనతో. చాగాధిట్ఠానసముదాగమేన లోభాగతిం న గచ్ఛతి అనభిసఙ్గతో. ఉపసమాధిట్ఠానసముదాగమేన భయాగతిం న గచ్ఛతి అనపరాధతో. పఞ్ఞాధిట్ఠానసముదాగమేన మోహాగతిం న గచ్ఛతి యథా భూతావబోధతో.

తథా పఠమేన అదుట్ఠో అధివాసేతి, దుతియేన అలుద్ధో పటిసేవతి, తతియేన అభీతో పరివజ్జేతి, చతుత్థేన అసమ్మూళ్హో వినోదేతి. పఠమేన నేక్ఖమ్మసుఖప్పత్తి, ఇతరేహి పవివేకఉపసమసమ్బోధిసుఖప్పత్తియో హోన్తీతి దట్ఠబ్బా. తథా వివేకజపీతిసుఖసమాధిజపీతిసుఖఅపీతిజకాయసుఖసతిపారిసుద్ధిజ- ఉపేక్ఖాసుఖప్పత్తియో ఏతేహి చతూహి యథాక్కమం హోన్తి. ఏవమనేకగుణానుబన్ధేహి చతూహి అధిట్ఠానేహి సబ్బపారమిసమూహసఙ్గహో వేదితబ్బో. యథా చ చతూహి అధిట్ఠానేహి సబ్బపారమిసఙ్గహో, ఏవం కరుణాపఞ్ఞాహిపీతి దట్ఠబ్బం. సబ్బోపి హి బోధిసమ్భారో కరుణాపఞ్ఞాహి సఙ్గహితో.

కరుణాపఞ్ఞాపరిగ్గహితా హి దానాదిగుణా మహాబోధిసమ్భారా భవన్తి బుద్ధత్తసిద్ధిపరియోసానాతి. ఏవమేతాసం సఙ్గహో వేదితబ్బో.

కో సమ్పాదనూపాయోతి? సకలస్సాపి పుఞ్ఞాదిసమ్భారస్స సమ్మాసమ్బోధిం ఉద్దిస్స అనవసేససమ్భరణం అవేకల్లకారితాయోగేన, తత్థ చ సక్కచ్చకారితా ఆదరబహుమానయోగేన, సాతచ్చకారితా నిరన్తరయోగేన, చిరకాలాదియోగో చ అన్తరా అవోసానాపజ్జనేనాతి. తం పనస్స కాలపరిమాణం పరతో ఆవి భవిస్సతి. ఇతి చతురఙ్గయోగో ఏతాసం పారమీనం సమ్పాదనూపాయో. తథా మహాసత్తేన బోధాయ పటిపజ్జన్తేన సమ్మాసమ్బోధాయ బుద్ధానం పురేతరమేవ అత్తా నియ్యాతేతబ్బో – "ఇమాహం అత్తభావం బుద్ధానం నియ్యాతేమీ"తి. తంతంపరిగ్గహవత్థుఞ్చ పటిలాభతో పురేతరమేవ దానముఖే నిస్సజ్జితబ్బం. "యం కిఞ్చి మయ్హం ఉప్పజ్జనకం జీవితపరిక్ఖారజాతం, సబ్బం తం సతి యాచకే దస్సామి, తేసం పన దిన్నావసేసం ఏవ మయా పరిభుఞ్జితబ్బ"న్తి.

ఏవం హిస్స సమ్మదేవ పరిచ్చాగాయ కతే చిత్తాభిసఙ్ఖారే యం ఉప్పజ్జతి పరిగ్గహవత్థు అవిఞ్ఞాణకం సవిఞ్ఞాణకం వా, తత్థ యే ఇమే పుబ్బే దానే అకతపరిచయో, పరిగ్గహవత్థుస్స పరిత్తభావో, ఉళారమనుఞ్ఞతా, పరిక్ఖయచిన్తాతి **చత్తారో దానవినిబన్ధా,** తేసు యదా మహాబోధిసత్తస్స సంవిజ్జమానేసు దేయ్యధమ్మేసు పచ్చుపట్ఠితే చ యాచకజనే దానే చిత్తం న పక్ఖన్దతి న కమతి. తేన నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం "అద్ధాహం దానే పుబ్బే అకతపరిచయో, తేన మే ఏతరహి దాతుకమ్యతా చిత్తే న సణ్ఠాతీ"తి. సో ఏవం మే ఇతో పరం దానాభిరతం చిత్తం భవిస్సతి, హన్దాహం ఇతో పట్ఠాయ దానం దస్సామి, నను మయా పటికచ్చేవ పరిగ్గహవత్థు యాచకానం పరిచ్చత్తన్తి దానం దేతి ముత్తచాగో పయతపాణీ వోసగ్గరతో యాచయోగో దానసంవిభాగరతో. ఏవం మహాసత్తస్స **పఠమో దానవినిబన్ధో** హతో హోతి విహతో సముచ్ఛిన్నో.

తథా మహాసత్తో దేయ్యధమ్మస్స పరిత్తభావే సతి వేకల్లే చ ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి – "అహం ఖో పుబ్బే అదానసీలతాయ ఏతరహి ఏవం పచ్చయవికలో జాతో , తస్మా ఇదాని మయా పరిత్తేన వా హీనేన వా యథాలద్ధేన దేయ్యధమ్మేన అత్తానం పీళేత్వాపి దానమేవ దాతబ్బం, యేనాహం ఆయతిమ్పి దానపారమిం మత్థకం పాపేస్సామీ"తి. సో ఇతరీతరేన తం దానం దేతి ముత్తచాగో పయతపాణీ వోసగ్గరతో యాచయోగో దానసంవిభాగరతో. ఏవం మహాసత్తస్స **దుతియో దానవినిబన్ధో** హతో హోతి విహతో సముచ్ఛిన్నో.

తథా మహాసత్తో దేయ్యధమ్మస్స ఉళారమనుఞ్ఞతాయ అదాతుకమ్యతాచిత్తే ఉప్పజ్జమానే ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి – "నను తయా సప్పురిస ఉళారతమా సబ్బసేట్ఠా సమ్మాసమ్బోధి అభిపత్థితా, తస్మా తదత్థం తయా ఉళారమనుఞ్ఞే ఏవ దేయ్యధమ్మే దాతుం యుత్తరూప"న్తి. సో ఉళారం మనుఞ్ఞఞ్చ దేతి ముత్తచాగో పయతపాణీ వోస్సగ్గరతో యాచయోగో దానసంవిభాగరతో. ఏవం మహాపురిసస్స **తతియో దానవినిబన్ధో** హతో హోతి విహతో సముచ్ఛిన్నో.

తథా మహాసత్తో దానం దేన్తో యదా దేయ్యధమ్మస్స పరిక్ఖయం పస్సతి, సో ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి – "అయం ఖో భోగానం సభావో, యదిదం ఖయధమ్మతా వయధమ్మతా చ. అపి చ మే పుబ్బే తాదిసస్స దానస్స అకతత్తా ఏవం భోగానం పరిక్ఖయో దిస్సతి, హన్దాహం యథాలద్ధేన దేయ్యధమ్మేన పరిత్తేన వా విపులేన వా దానమేవ దదేయ్యం, యేనాహం ఆయతిం దానపారమియా మత్థకం పాపుణిస్సామీ"తి. సో యథాలద్ధేన దానం దేతి ముత్తచాగో పయతపాణీ వోసగ్గరతో యాచయోగో దానసంవిభాగరతో. ఏవం మహాసత్తస్స **చతుత్థో దానవినిబన్ధో** హతో హోతి విహతో సముచ్ఛిన్నో. ఏవం యే

యే దానపారమియా వినిబన్ధభూతా అనత్థా, తేసం తేసం యథారహం పచ్చవేక్ఖిత్వా పటివినోదనం ఉపాయో. యథా చ దానపారమియా, ఏవం సీలపారమిఆదీసుపి దట్ఠబ్బం.

అపి చ యం మహాసత్తస్స బుద్ధానం అత్తసన్నియ్యాతనం, తం సమ్మదేవ సబ్బపారమీనం సమ్పాదనూపాయో. బుద్ధానఞ్హి అత్తానం నియ్యాతేత్వా ఠితో మహాపురిసో తత్థ తత్థ బోధిసమ్భారపారిపూరియా ఘటేన్తో వాయమన్తో సరీరస్స సుఖూపకరణానఞ్చ ఉపచ్ఛేదకేసు దుస్సహేసుపి కిచ్చేసు దురభిసమ్భవేసుపి సత్తసఙ్ఖారసముపనీతేసు అనత్థేసు తిబ్బేసు పాణహరేసు "అయం మయా అత్తభావో బుద్ధానం పరిచ్చత్తో, యం వా తం వా ఏత్థ హోతూ"తి తంనిమిత్తం న కమ్పతి న వేధతి, ఈసకమ్పి అఞ్ఞథత్తం న గచ్ఛతి, కుసలారమ్భే అఞ్ఞదత్థు అచలాధిట్ఠానోవ హోతి, ఏవం అత్తసన్నియ్యాతనమ్పి ఏతాసం సమ్పాదనూపాయో.

అపి చ సమాసతో కతాభినీహారస్స అత్తని సినేహస్స పరిసోసనం పరేసు చ సినేహస్స పరివడ్ఢనం ఏతాసం సమ్పాదనూపాయో. సమ్మాసమ్బోధిసమధిగమాయ హి కతమహాపణిధానస్స మహాసత్తస్స యాథావతో పరిజాననేన సబ్బేసు ధమ్మేసు అనుపలిత్తస్స అత్తని సినేహో పరిక్ఖయం పరియాదానం గచ్ఛతి, మహాకరుణాసమాసేవనేన పన పియపుత్తే వియ సబ్బసత్తే సమ్పస్సమానస్స తేసు మేత్తాకరుణాసినేహో పరివడ్ఢతి, తతో చ తంతదవత్థానురూపం అత్తపరసన్తానేసు లోభదోసమోహవిగమేన విదూరీకతమచ్ఛరియాదిబోధిసమ్భారపటిపక్ఖో మహాపురిసో దానపియవచనఅత్థచరియాసమానత్తతాసఙ్ఖాతేహి చతూహి సఙ్గహవత్థూహి చతురధిట్ఠానానుగతేహి అచ్చన్తం జనస్స సఙ్గహకరణేన ఉపరి యానత్తయే అవతారణం పరిపాచనఞ్చ కరోతి.

మహాసత్తానఞ్హి మహాకరుణా మహాపఞ్ఞా చ దానేన అలఙ్కతా, దానం పియవచనేన, పియవచనం అత్థచరియాయ, అత్థచరియా సమానత్తతాయ అలఙ్కతా సఙ్గహితా చ. తేసం సబ్బేపి సత్తే అత్తనా నిబ్బిసేసే కత్వా బోధిసమ్భారేసు పటిపజ్జన్తానం సబ్బత్థ సమానసుఖదుక్ఖతాయ సమానత్తతాయ సిద్ధి. బుద్ధభూతానమ్పి చ తేహేవ చతూహి సఙ్గహవత్థూహి చతురధిట్ఠానపరిపూరితాభివుద్ధేహి జనస్స అచ్చన్తికసఙ్గహకరణేన అభివినయనం సిజ్ఝతి. దానఞ్హి సమ్మాసమ్బుద్ధానం చాగాధిట్ఠానేన పరిపూరితాభివుద్ధం, పియవచనం సచ్చాధిట్ఠానేన, అత్థచరియా పఞ్ఞాధిట్ఠానేన, సమానత్తతా ఉపసమాధిట్ఠానేన పరిపూరితాభివుద్ధా. తథాగతానఞ్హి సబ్బసావకపచ్చేకబుద్ధేహి సమానత్తతా పరినిబ్బానే. తత్ర హి నేసం అవిసేసతో ఏకీభావో. తేనేవాహ "నత్థి విముత్తియా నానత్త"న్తి. హోన్తి చేత్థ –

"సచ్చో చాగీ ఉపసన్తో, పఞ్ఞవా అనుకమ్పకో;
సమ్భతసబ్బసమ్భారో, కం నామత్థం న సాధయే.

"మహాకారుణికో సత్థా, హితేసీ చ ఉపేక్ఖకో;
నిరపేక్ఖో చ సబ్బత్థ, అహో అచ్ఛరియో జినో.

"విరత్తో సబ్బధమ్మేసు, సత్తేసు చ ఉపేక్ఖకో;
సదా సత్తహితే యుత్తో, అహో అచ్ఛరియో జినో.

"సబ్బదా సబ్బసత్తానం, హితాయ చ సుఖాయ చ;

ఉయ్యుత్తో అకిలాసూ చ, అహో అచ్ఛరియో జినో”తి.

కిత్తకేన కాలేన సమ్పాదనన్తి? హేట్ఠిమేన తావ పరిచ్ఛేదేన చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని మహాకప్పానం సతసహస్సఞ్చ, మజ్ఝిమేన అట్ఠ అసఙ్ఖ్యేయ్యాని మహాకప్పానం సతసహస్సఞ్చ, ఉపరిమేన పన సోళస అసఙ్ఖ్యేయ్యాని మహాకప్పానం సతసహస్సఞ్చ. ఏతే చ భేదా యథాక్కమం పఞ్ఞాధికసద్ధాధికవీరియాధికవసేన ఞాతబ్బా. పఞ్ఞాధికానఞ్హి సద్ధా మన్దా హోతి పఞ్ఞా తిక్ఖా, సద్ధాధికానం పఞ్ఞా మజ్ఝిమా హోతి, వీరియాధికానం పఞ్ఞా మన్దా, పఞ్ఞానుభావేన చ సమ్మాసమ్బోధి అధిగన్తబ్బాతి **అట్ఠకథాయం** వుత్తం.

అపరే పన “వీరియస్స తిక్ఖమజ్ఝిమముదుభావేన బోధిసత్తానం అయం కాలవిభాగో”తి వదన్తి. అవిసేసేన పన విముత్తిపరిపాచనీయానం ధమ్మానం తిక్ఖమజ్ఝిమముదుభావేన యథావుత్తకాలభేదేన బోధిసమ్భారా తేసం పారిపూరిం గచ్ఛన్తీతి తయోపేతే కాలభేదా యుత్తాతిపి వదన్తి. ఏవం తివిధా హి బోధిసత్తా అభినీహారక్ఖణే భవన్తి ఉగ్ఘటితఞ్ఞూవిపఞ్చితఞ్ఞూనేయ్యభేదేన. తేసు యో ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ, సో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స సమ్ముఖా చతుప్పదికం గాథం సుణన్తో గాథాయ తతియపదే అపరియోసితే ఏవ ఛహి అభిఞ్ఞాహి సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం అధిగన్తుం సమత్థూపనిస్సయో హోతి, సచే సావకబోధియం అధిముత్తో సియా.

దుతియో భగవతో సమ్ముఖా చతుప్పదికం గాథం సుణన్తో అపరియోసితే ఏవ గాథాయ చతుత్థపదే ఛహి అభిఞ్ఞాహి అరహత్తం అధిగన్తుం సమత్థూపనిస్సయో హోతి, యది సావకబోధియం అధిముత్తో సియా.

ఇతరో పన భగవతో సమ్ముఖా చతుప్పదికం గాథం సుత్వా పరియోసితాయ గాథాయ ఛహి అభిఞ్ఞాహి అరహత్తం పత్తుం సమత్థూపనిస్సయో హోతి.

తయోపేతే వినా కాలభేదేన కతాభినీహారా బుద్ధానం సన్తికే లద్ధబ్యాకరణా చ అనుక్కమేన పారమియో పరిపూరేన్తా యథాక్కమం యథావుత్తభేదేన కాలేన సమ్మాసమ్బోధిం పాపుణన్తి. తేసు తేసు పన కాలభేదేసు అపరిపుణ్ణేసు తే తే మహాసత్తా దివసే దివసే వేస్సన్తరదానసదిసం మహాదానం దేన్తాపి తదనురూపే సీలాదిసబ్బపారమిధమ్మే ఆచినన్తాపి పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజన్తాపి ఞాతత్థచరియా లోకత్థచరియా బుద్ధత్థచరియా పరమకోటిం పాపేన్తాపి అన్తరా చ సమ్మాసమ్బుద్ధా భవిస్సన్తీతి నేతం ఠానం విజ్జతి. కస్మా? ఞాణస్స అపరిపచ్చనతో బుద్ధకారకధమ్మానం అపరినిట్ఠానతో. పరిచ్ఛిన్నకాలనిప్ఫాదితం వియ హి సస్సం యథావుత్తకాలపరిచ్ఛేదేన పరినిప్ఫాదితా సమ్మాసమ్బోధి తదనన్తరా సబ్బుస్సాహేన వాయమన్తేనాపి న సక్కా అధిగన్తున్తి పారమిపారిపూరి యథావుత్తకాలవిసేసేన సమ్పజ్జతీతి వేదితబ్బం.

కో ఆనిసంసోతి? యే తే కతాభినీహారానం బోధిసత్తానం –

“ఏవం సబ్బఙ్గసమ్పన్నా, బోధియా నియతా నరా;
సంసరం దీఘమద్ధానం, కప్పకోటిసతేహిపి.

“అవీచిమ్హి నుప్పజ్జన్తి, తథా లోకన్తరేసు చ;
నిజ్ఝామతణ్హా ఖుప్పిపాసా, న హోన్తి కాలకఞ్జికా.

“న హోన్తి ఖుద్దకా పాణా, ఉపపజ్జన్తాపి దుగ్గతిం;
జాయమానా మనుస్సేసు, జచ్చన్ధా న భవన్తి తే.

“సోతవేకల్లతా నత్థి, న భవన్తి మూగపక్ఖికా;
ఇత్థిభావం న గచ్ఛన్తి, ఉభతోబ్యఞ్జనపణ్డకా.

“న భవన్తి పరియాపన్నా, బోధియా నియతా నరా;
ముత్తా ఆనన్తరికేహి, సబ్బత్థ సుద్ధగోచరా.

“మిచ్ఛాదిట్ఠిం న సేవన్తి, కమ్మకిరియదస్సనా;
వసమానాపి సగ్గేసు, అసఞ్ఞం నూపపజ్జరే.

“సుద్ధావాసేసు దేవేసు, హేతు నామ న విజ్జతి;
నేక్ఖమ్మనిన్నా సప్పురిసా, విసంయుత్తా భవాభవే;
చరన్తి లోకత్థచరియాయో, పూరేన్తి సబ్బపారమీ”తి. (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా; జా॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా;
అప॰ అట్ఠ॰ ౧.దూరేనిదానకథా) –

ఏవం సంవణ్ణితా ఆనిసంసా. యే చ “సతో సమ్పజానో, ఆనన్ద, బోధిసత్తో తుసితా కాయా చవిత్వా మాతుకుచ్ఛిం ఓక్కమతీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౨౦౦; దీ॰ ని॰ ౨.౧౭) సోళస అచ్ఛరియబ్భుతధమ్మప్పకారా, యే చ “సీతం బ్యపగతం హోతి, ఉణ్హఞ్చ ఉపసమ్మతీ”తిఆదినా (బు॰ వం॰ ౨.౮౩) “జాయమానే ఖో, సారిపుత్త, బోధిసత్తే అయం దససహస్సీ లోకధాతు సఙ్కమ్పతి సమ్పకమ్పతి సమ్పవేధతీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౩.౨౦౧; దీ॰ ని॰ ౨.౩౨) చ ద్వత్తింస పుబ్బనిమిత్తప్పకారా, యే వా పనఞ్ఞేపి బోధిసత్తానం అధిప్పాయసమిజ్ఝనం కమ్మాదీసు వసీభావోతి ఏవమాదయో తత్థ తత్థ **జాతకబుద్ధవంసా**దీసు దస్సితాకారా ఆనిసంసా, తే సబ్బేపి ఏతాసం ఆనిసంసా. తథా యథానిదస్సితభేదా అలోభాదోసాదిగుణయుగలాదయో చాతి వేదితబ్బా.

అపి చ యస్మా బోధిసత్తో అభినీహారతో పట్ఠాయ సబ్బసత్తానం పితుసమో హోతి హితేసితాయ, దక్ఖిణేయ్యకో గరు భావనీయో పరమఞ్చ పుఞ్ఞక్ఖేత్తం హోతి గుణవిసేసయోగేన. యేభుయ్యేన చ మనుస్సానం పియో హోతి, అమనుస్సానం పియో హోతి, దేవతాహి అనుపాలీయతి, మేత్తాకరుణాపరిభావితసన్తానతాయ వాళమిగాదీహి చ అనభిభవనీయో హోతి, యస్మిం యస్మిఞ్చ సత్తనికాయే పచ్చాజాయతి, తస్మిం తస్మిం ఉళారేన వణ్ణేన ఉళారేన యసేన ఉళారేన సుఖేన ఉళారేన బలేన ఉళారేన ఆధిపతేయ్యేన అఞ్ఞే సత్తే అభిభవతి పుఞ్ఞవిసేసయోగతో.

అప్పాబాధో హోతి అప్పాతఙ్కో, సువిసుద్ధా చస్స సద్ధా హోతి సువిసదా, సువిసుద్ధం వీరియం, సతిసమాధిపఞ్ఞా సువిసదా, మన్దకిలేసో హోతి మన్దదరథో మన్దపరిళాహో, కిలేసానం మన్దభావేనేవ సువచో హోతి పదక్ఖిణగ్గాహీ, ఖమో హోతి సోరతో, సఖిలో హోతి పటిసన్థారకుసలో, అక్కోధనో హోతి అనుపనాహీ, అమక్ఖీ హోతి అపళాసీ, అనిస్సుకీ హోతి అమచ్ఛరీ, అసఠో హోతి అమాయావీ, అథద్ధో హోతి అనతిమానీ, అసారద్ధో హోతి అప్పమత్తో, పరతో ఉపతాపసహో హోతి పరేసం

అనుపతాపీ, యస్మిఞ్చ గామఖేత్తే పటివసతి, తత్థ సత్తానం భయాదయో ఉపద్దవా యేభుయ్యేన అనుప్పన్నా నుప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ వూపసమ్మన్తి, యేసు చ అపాయేసు ఉప్పజ్జతి, న తత్థ పచురజనో వియ దుక్ఖేన అధిమత్తం పీళీయతి, భియ్యోసోమత్తాయ సంవేగమాపజ్జతి. తస్మా మహాపురిసస్స యథారహం తస్మిం తస్మిం భవే లబ్భమానా ఏతే సత్తానం పితుసమతాదక్ఖిణేయ్యతాదయో గుణవిసేసా ఆనిసంసాతి వేదితబ్బా.

తథా ఆయుసమ్పదా రూపసమ్పదా కులసమ్పదా ఇస్సరియసమ్పదా ఆదేయ్యవచనతా మహానుభావతాతి ఏతేపి మహాపురిసస్స పారమీనం ఆనిసంసాతి వేదితబ్బా. తత్థ **ఆయుసమ్పదా** నామ తస్సం తస్సం ఉపపత్తియం దీఘాయుకతా చిరట్ఠితికతా, తాయ యథారద్ధాని కుసలసమాదానాని పరియోసాపేతి, బహుఞ్చ కుసలం ఉపచినోతి. **రూపసమ్పదా** నామ అభిరూపతా దస్సనీయతా పాసాదికతా, తాయ రూపప్పమాణానం సత్తానం పసాదావహో హోతి సమ్భావనీయో. **కులసమ్పదా** నామ ఉళారేసు కులేసు అభినిబ్బత్తి, తాయ జాతిమదాదిమదమత్తానమ్పి ఉపసఙ్కమనీయో హోతి పయిరుపాసనీయో, తేన తే నిబ్బిసేవనే కరోతి. **ఇస్సరియసమ్పదా** నామ మహావిభవతా మహేసక్ఖతా మహాపరివారతా చ, తాహి సఙ్గణ్హితబ్బే చతూహి సఙ్గహవత్థూహి సఙ్గణ్హితుం, నిగ్గహేతబ్బే ధమ్మేన నిగ్గహేతుఞ్చ సమత్థో హోతి.

ఆదేయ్యవచనతా నామ సద్ధేయ్యతా పచ్చయికతా, తాయ సత్తానం పమాణభూతో హోతి, అలఙ్ఘనీయా చస్స ఆణా హోతి. **మహానుభావతా** నామ ఆనుభావమహన్తతా, తాయ పరేహి న అభిభూయతి, సయమేవ పన పరే అఞ్ఞదత్థు అభిభవతి ధమ్మేన సమేన యథాభూతగుణేహి చ, ఏవమేతే ఆయుసమ్పదాదయో మహాపురిసస్స పారమీనం ఆనిసంసా, సయఞ్చ అపరిమాణస్స పుఞ్ఞసమ్భారస్స పరివుడ్ఢిహేతుభూతా యానత్తయే సత్తానం అవతారణస్స పరిపాచనస్స చ కారణభూతాతి వేదితబ్బా.

కిం ఫలన్తి? సమాసతో తావ సమ్మాసమ్బుద్ధభావో ఏతాసం ఫలం, విత్థారతో పన ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణఅసీతిఅనుబ్యఞ్జనబ్యామప్పభాదిఅనేకగుణగణసముజ్జలరూపకాయసమ్పత్తి-అధిట్ఠానసబలచతువేసారజ్జఛఅసాధారణఞాణఅట్ఠారసావేణిక- బుద్ధధమ్మప్పభుతిఅనన్తాపరిమాణ గుణసముదయోపసోభినీ ధమ్మకాయసిరీ. యావతా పన బుద్ధగుణా యే అనేకేహిపి కప్పేహి సమ్మాసమ్బుద్ధేనాపి వాచాయ పరియోసాపేతుం న సక్కా, ఇదమేతాసం ఫలం. వుత్తఞ్హేతం –

> ‘‘బుద్ధోపి బుద్ధస్స భణేయ్య వణ్ణం, కప్పమ్పి చే అఞ్ఞమభాసమానో;
> ఖీయేథ కప్పో చిరదీఘమన్తరే, వణ్ణో న ఖీయేథ తథాగతస్సా’’తి. (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౩౦౪; ౩.౧౪౧; మ. ని. అట్ఠ. ౨.౪౨౫; ఉదా. అట్ఠ. ౨౩; చరియా. అట్ఠ. నిదానకథా);

ఏవమేత్థ పారమీసు పకిణ్ణకకథా వేదితబ్బా.

యం పన పాళియం ‘‘**దత్వా దాతబ్బకం దాన**’’న్తిఆదినా సబ్బాపి పారమీ ఏకజ్ఝం దస్సేత్వా పరతో ‘‘**కోసజ్జం భయతో దిస్వా**’’తిఆదినా పరియోసానగాథాద్వయం వుత్తం, తం యేహి వీరియారమ్భమేత్తాభావనా అప్పమాదవిహారేహి యథావుత్తా బుద్ధకారకధమ్మా విసదభావం గతా సమ్మాసమ్బోధిసఙ్ఖాతా చ అత్తనో విముత్తి పరిపాచితా, తేహి వేనేయ్యానమ్పి విముత్తిపరిపాచనాయ ఓవాదదానత్థం వుత్తం.

తత్థ **కోసజ్జం భయతో దిస్వా, వీరియారమ్భఞ్చ ఖేమతో**తి ఇమినా పటిపక్ఖే ఆదీనవదస్సనముఖేన వీరియారమ్భే ఆనిసంసం దస్సేతి. **ఆరద్ధవీరియా హోథా**తి ఇమినా వీరియారమ్భే నియోజేతి. యస్మా చ –

> “సబ్బపాపస్స అకరణం, కుసలస్స ఉపసమ్పదా;
>
> సచిత్తపరియోదపనం, ఏతం బుద్ధాన సాసన”న్తి. (ధ. ప. ౧౮౩; దీ. ని. ౨.౯౦; నేత్తి. ౩౦, ౫౦) –

సఙ్ఖేపతో . విత్థారతో పన సకలేన బుద్ధవచనేన పకాసితా సబ్బాపి సమ్పత్తియో ఏకన్తేనేవ సమ్మప్పధానాధీనా, తస్మా భగవా వీరియారమ్భే నియోజేత్వా ‘‘**ఏసా బుద్ధానుసాసనీ**’’తి ఆహ.

తత్రాయం సఙ్ఖేపత్థో – య్వాయం సబ్బసంకిలేసమూలభావతో సబ్బానత్థవిధాయకన్తి కోసజ్జం భయతో తప్పటిపక్ఖతో చతూహి యోగేహి అనుపద్దవభావసాధనతో వీరియారమ్భఞ్చ ఖేమతో దిస్వా అధిసీలసిక్ఖాదిసమ్పాదనవసేన వీరియస్స ఆరమ్భో సమ్మప్పధానానుయోగో, తత్థ యం సమ్మదేవ నియోజన, “ఆరద్ధవీరియా హోథా”తి, ఏసా బుద్ధానం భగవన్తానం అనుసాసనీ అనుసిట్ఠి ఓవాదోతి. సేసగాథాసుపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

అయం పన విసేసో – **వివాద**న్తి విరుద్ధవాదం, ఛవివాదవత్థువసేన వివదనన్తి అత్థో. **అవివాద**న్తి వివాదపటిపక్ఖం మేత్తావచీకమ్మం, మేత్తాభావనం వా. అథ వా **అవివాద**న్తి అవివాదహేతుభూతం ఛబ్బిధం సారణీయధమ్మం. **సమగ్గా**తి అవగ్గా, కాయేన చేవ చిత్తేన చ సహితా అవిరమితా అవియుత్తాతి అత్థో. **సఖిలా**తి సక్కిలా ముదుసీలా, అఞ్ఞమఞ్ఞమ్హి ముదుహదయాతి అత్థో. **ఏసా బుద్ధానుసాసనీ**తి ఏత్థ సబ్బేన సబ్బం వివాదమనుపగమ్మ యదిదం ఛసారణీయధమ్మపరిపూరణవసేన సమగ్గవాసే నియోజనం, ఏసా బుద్ధానం అనుసిట్ఠీతి యోజేతబ్బం. సమగ్గవాసఞ్హి వసమానా సీలదిట్ఠిసామఞ్ఞగతా అవివదమానా సుఖేనేవ తిస్సో సిక్ఖా పరిపూరేస్సన్తీతి సత్థా సమగ్గవాసే నియోజనం అత్తనో సాసనన్తి దస్సేసి.

పమాదన్తి పమజ్జనం, కుసలానం ధమ్మానం పముస్సనం అకుసలేసు చ ధమ్మేసు చిత్తవోస్సగ్గం. వుత్తఞ్హేతం – “తత్థ కతమో పమాదో, కాయదుచ్చరితే వా వచీదుచ్చరితే వా మనోదుచ్చరితే వా పఞ్చసు వా కామగుణేసు చిత్తస్స వోసగ్గో వోసగ్గానుప్పదానం కుసలానం వా ధమ్మానం భావనాయ అసక్కచ్చకిరియతా, అసాతచ్చకిరియతా, అనట్ఠితకిరియతా, ఓలీనవుత్తితా, నిక్ఖిత్తఛన్దతా, నిక్ఖిత్తధురతా అనాసేవనా అభావనా అబహులీకమ్మం…పే.… యో ఏవరూపో పమాదో పమజ్జనా పమజ్జితత్తం, అయం వుచ్చతి పమాదో”తి (విభ. ౮౪౬).

అప్పమాదన్తి అప్పమజ్జనం. తం పమాదస్స పటిపక్ఖతో వేదితబ్బం. అత్థతో హి అప్పమాదో నామ సతియా అవిప్పవాసో, “సతియా అవిప్పవాసో”తి చ నిచ్చం ఉపట్ఠితాయ సతియా ఏవేతం నామం. అపరే పన “సతిసమ్పజఞ్ఞప్పధానా తథా పవత్తా చత్తారో అరూపినో ఖన్ధా అప్పమాదో”తి వదన్తి. యస్మా పన అప్పమాదభావనా నామ విసుం ఏకా భావనా నత్థి. యా హి కాచి పుఞ్ఞకిరియా కుసలకిరియా, సబ్బా సా అప్పమాదభావనాత్వేవ వేదితబ్బా.

విసేసతో పన వివట్టూపనిస్సయం సరణగమనం కాయికవాచసికసంవరఞ్చ ఉపాదాయ సబ్బా సీలభావనా, సబ్బా సమాధిభావనా, సబ్బా పఞ్ఞాభావనా, సబ్బా కుసలభావనా, అనవజ్జభావనా , అప్పమాదభావనా. “అప్పమాదో”తి హి ఇదం పదం మహన్తం అత్థం దీపేతి, మహన్తం అత్థం పరిగ్గహేత్వా తిట్ఠతి, సకలమ్పి తేపిటకం బుద్ధవచనం ఆహరిత్వా

అప్పమాదపదస్స అత్థం కత్వా కథేన్తో ధమ్మకథికో “అతిత్థేన పక్ఖన్దో”తి న వత్తబ్బో. కస్మా? అప్పమాదపదస్స మహన్తభావతో. తథా హి సమ్మాసమ్బుద్ధో కుసినారాయం యమకసాలానమన్తరే పరినిబ్బానసమయే నిపన్నో అభిసమ్బోధితో పట్ఠాయ పఞ్చచత్తాలీసాయ వస్సేసు అత్తనా భాసితం ధమ్మం ఏకేనేవ పదేన సఙ్గహేత్వా దస్సేన్తో “అప్పమాదేన సమ్పాదేథా”తి (దీ. ని. ౨.౨౧౮) భిక్ఖూనం ఓవాదమదాసి. తథా చాహ – “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, యాని కానిచి జఙ్గమానం పాణానం పదజాతాని, సబ్బాని తాని హత్థిపదే సమోధానం గచ్ఛన్తి, హత్థిపదం తేసం అగ్గమక్ఖాయతి యదిదం మహన్తత్తేన, ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యే కేచి కుసలా ధమ్మా, సబ్బే తే అప్పమాదమూలకా అప్పమాదసమోసరణా, అప్పమాదో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ”తి (మ. ని. ౧.౩౦౦ థోకం విసదిసం). తత్థ అప్పమాదభావనం సిఖాప్పత్తం దస్సేన్తో సత్థా **‘‘భావేథట్ఠఙ్గికం మగ్గ’’**న్తి ఆహ.

తస్సత్థో – యో ఏస సీలాదిఖన్ధత్తయసఙ్గహో సమ్మాదిట్ఠిపుబ్బఙ్గమో సమ్మాదిట్ఠిఆదీనంయేవ అట్ఠన్నం అఙ్గానం వసేన అట్ఠఙ్గికో అరియమగ్గో, తం భావేథ అత్తనో సన్తానే ఉప్పాదేథ. దస్సనమగ్గమత్తే అఠత్వా ఉపరి తిణ్ణం మగ్గానం ఉప్పాదనవసేన వడ్ఢేథ, ఏవం వో అప్పమాదభావనా సిఖాప్పత్తా భవిస్సతీతి. **ఏసా బుద్ధానుసాసనీ**తి యదిదం కుసలేసు ధమ్మేసు అప్పమజ్జనం, తఞ్చ ఉస్సుక్కాపేత్వా అరియమగ్గస్స భావనా ఏసా బుద్ధానం భగవన్తానం అనుసిట్ఠి ఓవాదోతి.

ఇతి భగవా అరహత్తనికూటేనేవ చరియాపిటకదేసనం నిట్ఠాపేసి. **ఇత్థం సుద**న్తిఆదీసు **ఇత్థ**న్తి కప్పే చ సతసహస్సేతిఆదినా (చరియా. ౧.౧) పకారేన. **సుద**న్తి నిపాతమత్తం. **భగవా**తి భాగ్యవన్తతాదీహి కారణేహి భగవా. **అత్తనో పుబ్బచరియ**న్తి పురిమాసు అకిత్తిపణ్డితాదిజాతీసు అత్తనో పటిపత్తిదుక్కరకిరియం. **సమ్భావయమానో**తి హత్థతలే ఆమలకం వియ సమ్మదేవ పకాసేన్తో. **బుద్ధాపదానియం నామా**తి బుద్ధానం పురాతనకమ్మం పోరాణం దుక్కరకిరియం అధికిచ్చ పవత్తత్తా దేసితత్తా బుద్ధాపదానియన్తి ఏవంనామకం. **ధమ్మపరియాయ**న్తి ధమ్మదేసనం ధమ్మభూతం వా కారణం. **అభాసిత్థా**తి అవోచ. యం పనేత్థ న వుత్తం, తం హేట్ఠా వుత్తనయత్తా ఉత్తానత్థత్తా చ న వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

నిగమనకథా

ఏత్తావతా చ –

విసుద్ధచరితో సత్థా, బుద్ధిచరియాయ పారగూ;
సబ్బచరియాసు కుసలో, లోకాచరియో అనుత్తరో.

యం అచ్ఛరియధమ్మానం, సబ్బమచ్ఛరియాతిగో;
అత్తనో పుబ్బచరియానం, ఆనుభావవిభావనం.

దేసేసి నాథో **చరియా-పిటకం** యఞ్చ తాదినో;
ధమ్మసఙ్గాహకా థేరా, సఙ్గాయింసు తథేవ చ.

తస్స అత్థం పకాసేతుం, పోరాణట్ఠకథానయం;

నిస్సాయ యా సమారద్ధా, అత్థసంవణ్ణనా మయా.

యా తత్థ పరమత్థానం, నిద్ధారేత్వా యథారహం;
పకాసనా **పరమత్థ-దీపనీ** నామ నామతో.

సమ్పత్తా పరినిట్ఠానం, అనాకులవినిచ్ఛయా;
సాధికాయట్ఠవీసాయ, పాళియా భాణవారతో.

ఇతి తం సఙ్ఖరోన్తేన, యం తం అధిగతం మయా;
పుఞ్ఞం తస్సానుభావేన, లోకనాథస్స సాసనం.

ఓగాహేత్వా విసుద్ధాయ, సీలాదిపటిపత్తియా;
సబ్బేపి దేహినో హోన్తు, విముత్తిరసభాగినో.

చిరం తిట్ఠతు లోకస్మిం, సమ్మాసమ్బుద్ధసాసనం;
తస్మిం సగారవా నిచ్చం, హోన్తు సబ్బేపి పాణినో.

సమ్మా వస్సతు కాలేన, దేవోపి జగతీపతి;
సద్ధమ్మనిరతో లోకం, ధమ్మేనేవ పసాసతూతి.

ఇతి బదరతిత్థవిహారవాసినా **ఆచరియధమ్మపాలేన**

కతా

చరియాపిటకవణ్ణనా నిట్ఠితా.